GÁRDONYI

STELELE DIN EGER

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ART

Ă
CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

Géza

STELELE DIN EGER

În romînește de

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ART

Á Egri Csillagok

Ifjúsági Könyvkiadó

Budapes

tCUVÎNT ÎNAINTE

Există cărţi cu putere magică. Nu numai că timpul nu le alterează, că trecerea vremii le dă o valoare tot mai strălucitoare, dar reuşesc să cucerească cu o forţă irezistibilă, dintr-o dată şi pentru multă vreme, o întreagă armată de cititori. Sînt citite de tînărul care devorează cărţile, de omul matur care savurează aroma unei cărţi de literatură şi meditează asupra ei, şi de bătrîn —■ cu aceeaşi plăcere şi emoţie. Le putem oare numi pe acestea cărţi de valoare clasică sau, pur şi simplu, populare ? Şi într-un caz şi într-altul am spune prea puţin. Să renunţăm mai bine la pretenţia clasificării, operaţie aparent deosebit de ştiinţifică, dar care în fond nu valorează două parale, şi să recunoaştem că există cărţi care redau anumite adevăruri ale vieţii cu o asemenea forţă narativă şi concentrare de caractere, încît cuceresc toate inimile. O astfel de carte este şi cartea pe care cititorul o are acum în mînă.

A scris-o Gárdonyi Géza, precum se vede şi pe copertă, dar aceasta desigur nu spune prea mult, cu atît mai puţin aceluia care nu s-a mai întîlnit niciodată cu numele lui.

Ce trebuie deci să ştie cititorul despre acest scriitor maghiar, încă necunoscut lui ?
A trăit la răscrucea ultimelor două secole, în perioada cea mai stearpă, cea mai îngrozitoare a vieţii maghiare. În 1867 are loc aşa-zisa înţelegere, cînd aristocraţia maghiară vinde oficial ţara Habsburgilor. Din revoluţia de la 1848 nu rămăsese aproape nimic, doar simpla referire la ea : discursuri pe butoaie, fraze sforăitoare. Satul maghiar trăia în cea mai neagră mizerie, sute de mii de emigranţi luau calea Americii, cultura încăpuse pe mîna unor cîrpaci. Izbucnesc vîlvătăile primului război mondial şi Republica Sovietică Maghiară ar mătura vechea societate, dacă contrarevoluţia n-ar înăbuşi tînăra Comună. În anii sînge- roşi ai teroarei albe, Gárdonyi trăieşte mai departe în sihăstrie, pînă în 1922, cînd îşi dă sufletul.

Lumea operelor lui este ţărănimea şi intelectualitatea provincială. De la el ne-au rămas, drept mărturie a acestei lumi, serii întregi de

nuvele —■ în special nuvele — cîteva romane, cinci piese de teatru, dar, precum spuneam, cele mai interesante şi mai valoroase dintre acestea sînt nuvelele sale, pentru că Gárdonyi face şi el parte din categoria marilor nuvelişti maghiari,

cărora nu le este proprie epica largă cerută de compoziţia arhitectonică a romanelor. De altfel, realismul lui Gárdonyi — ori- cît de originală ar fi arta lui scriitoricească — îşi are rădăcinile adînc înfipte în ogorul mănos al literaturii

lui Mikszáth Kálmán. Nuvelele şi romanele lui Mikszáth, atît în ceea ce priveşte construcţia. cît şi desfăşurarea firului acţiunii, urmează unele caracteristici ale anecdotei: rotunjimea, desfăşurarea pe cît posibil a unui singur fir, vervă umoristică

.Romanul modem maghiar apare relativ tîrziu. Astfel, pînă la Móricz Zsigmond, cel mai important şi mai răspîndit gen al prozei maghiare e nuvela, care cu puterea fulgerului luminează momentul dramatic al unei singure situaţii, provocînd schimbări în destinul unui om, şi nu romanul, chemat să urmărească mişcările largi şi contradicţiile întregii societăţi. În această bogată nuvelistică Gárdonyi ocupă un loc deosebit. Tablourile lui din viaţa ţărănească, în care nu întîlneşti ironia duioasă a lui Mikszáth, sînt pline de o graţie idilică, de o dragoste senină. Ady Endre a numit aceasta „seninătate înţeleaptă" şi îl amintea pe Dickens atunci cînd vorbea despre Gárdonyi. într-adevăr, există în toate aceste scrieri, în căldura cu care-şi zugrăveşte eroii, în felul cum prezintă ciocnirea dintre bine şi rău, o bunătate dickensiană. De altfel, Gárdonyi nu este un protestatar, el se mărgineşte să releve — dar nuvelele sale, în totalitatea lor. constituie totuşi un protest contra acelora care-i desconsideră pe ţărani, care sînt vinovaţi de sărăcia şi incultura intelectualităţii provinciale.
Şi cu toate acestea, opera principală a lui Gárdonyi Géza este romanul istoric *Stelele din Eger,* **care se află acum în mîna cititorului. Roman istoric ? Nu prea.** *Stelele clin Eger* **nu este o frescă a vremii clin care eroii să vorbească omului de azi. Nici roman istoric de aventuri nu este (în genul romanului** *Cei trei muşchetari),* **deşi cel mai mult se poate asemui acestuia. Numai că în locul unor caractere abia schiţate şi a contrastelor romantice găsim aici eroi în carne şi oase, şi un conflict puternic. Acest conflict e din domeniul istoriei şi-i stă la inimă cititorului romîn: cartea este un poem al luptei împotriva asupririi otomane. Punctul de plecare îl constituie un fapt istoric: pe la mijlocul secolului al XVI-lea oştile turceşti n-au reuşit să cucerească cetatea Eger, eroismul luptătorilor maghiari, apărători ai cetăţii, învingînd superioritatea**

numerică a asediatorilor. Vraja romanului —■ despre care vorbeam la început — constă în faptul că dragostea de libertate, dragostea de patrie răzbat din istorisire în mod atît de organic, rezultînd din caracterele şi din faptele mărunte ale oamenilor, încît nu găsim nici urmă de emfază, de pozã. eroică. În acelaşi timp, romanul nu caută să tragă cu urechea la secretele alcovurilor — şi, în general, graţia, comunicativitatea şi forţa de impresionare a romanului sînt rezultatul frumuseţii morale a caracterelor, rezultatul durităţii cu care este dusă lupta. Dincolo de aventură, se simte la tot pasul bunătatea dickensiană; în dosul descrierii bătăliilor eroice simţi o inimă sensibilă : în toată povestirea, Gárdonyi a ţesut firul de aur al umorului, iar dragostea — la Gárdonyi sub forma unei idile poetice — e prezentă în carte de la prima pînă la ultima pagină.
Şi cu aceasta, ne dăm deoparte, lăsîndu-l pe cititor să savureze nemijlocit frumuseţile romanului lui Gárdonyi. Mai multe cuvinte de introducere ar fi neapărat trebuitoare doar dacă romanul n-ar vorbi el însuşi pentru sine.
szAsz JÁNOS

Parlea întîi UNDE SE NASC VITEJII MAGHIARI?

1

în pîrău se scăldau doi copii, un băiat şi o fetiţă. Nu se cădea să facă baie împreună, dar ei n-aveau de unde să ştie : băiatul era de şapte ani, iar fata cu doi ani mai mică.

Umblînd prin pădure, dăduseră de pîrău. Soarele dogorea. într-o aaîncitură pîrăul se lărgea ca un tăuţ şi asta tare mult le-a plăcut.

La început şi-au muiat doar picioarele, apoi au intrat în apă pînă la genunchi. Lui Gergely i s-au udat izme- nuţele, aşa că şi le-a scos. Apoi şi-a

lepădat şi cămaşa. Fără să-şi dea seama, s-au pomenit amîndoi bălăcindu-se goi în ştiolnă.
Se puteau scălda în voie ; nu-i vedea nimeni. Drumul spre Pécs era departe, dincolo de copaci. Prin pădure, nici ţipenie de om. Dar de i-ar fi zărit cineva, ştiu că ar fi păţit-o 1 Băiatul, ce-i drept, nu era fecior de neam, dar fetiţa era a cinstitului domn Cecey Péter — şi o ştersese de acasă fără ştirea nimănui.
Chiar aşa goală se vedea că-i de viţă, avea pielea albă ca laptele. Cum se zbenguia în apă, două codiţe bălaie îi jucau pe gît.
i— Derdö — îi spuse ea rîzînd băiatului — hai să înotăm.
Băiatul oacheş, subţiratic, Gergő, cum îi zisese fata, se întoarse cu spatele şi ea i se agăţă de gît. Gergő
porni către mal, iar fetiţa, plutind pe apă, dădea din picioare.
Cum ajunseră însă la mal, Gergő se agăţă de chica unei tufe de pipirig şi privi neliniştit în jur.
— Vai, surul!
Ieşi din apă şi o luă la goană printre copaci, cercetînd în dreapta şi în stînga. Se uită şi în jos, la pămînt, să vadă încotro duc urmele.
— Aşteaptă-mă, Vicuska — îi strigă el fetiţei — aş- teaptă-mă, că vin îndată I
Şi porni în fugă, aşa gol, înspre drumul care duce la Pécs.
Peste cîteva clipe se întoarse călare pe un cal sur bătrîn. De grumazul calului atîrna o amărîtă de sfoară. Cu ea fusese legat de picior, dar se deznodase.
Băiatul lovea din cînd în cînd calul cu o nuia de corn. Era alb la faţă de spaimă şi privea mereu

înapoi. Ajungând în dreptul ştiolnei, se prinse de grumazul calului şi, lunecînd pe el, sări jos.
— Să ne ascundem I spuse în şoaptă, dîrdîind. Să ne ascundem. Vine un turc !
Legă calul din cîteva smucituri de un copac şi ridică repede hainele dei jos. Apoi cei doi copii goi fugiră către o tufă de măceş. Se pitulară la pămînt, ascunzîndu-se după frunzişul ei veşted. În vremurile acelea nu era nici o mirare să întîlneşti turci pe drum.
Fiindcă, vezi tu, iubite cititor, tare te înşeli dacă-ţi închipui că întîmplarea cu cei doi copii care se scăldau s-a petrecut în vara asta. Unde sînt acum cei doi copii, unde ? Şi unde e turcul şi toţi oamenii care ţi se perindă pe dinaintea ochilor, se mişcă, făptuiesc, vorbesc, rîd sau se văietă în această carte ? Sînt pulbere cu toţii.
Aşa că lasă, iubite cititor, calendarul de acum şi în- toarce-te la cel din 1533. Te afli în luna mai. Stăpîn îţi e cînd regele János, cînd turcul, cînd Ferdinánd I.
Sătucul celor doi copii stă ferit în una din văile Me- serului. Are cu totul vreo treizeci de case de pămînt şi o casă mare de piatră. La ferestrele mici, în loc de geamuri, e pusă pînză îmbibată cu ulei. Chiar şi la cele de la curte. Altfel, casele sînt acoperite cu jupi de paie, ca şi cele de azi. De jur împrejurul satului sînt păduri, şi oamenii îl cred ascuns de ochiul turcului. „Cum o să-l descopere ? 1" Drumul e ţipiş şi fără ogaşe de roţi. Nu se zăreşte nici măcar un turn de biserică, fiindcă nu se află. Oamenii trăiesc şi mor în văgăuna aceea ca gîngăniile de pădure.
Tatăl lui Gergely a fost fierar în Pécs, dar murise. Mamă-sa se retrăsese la Keresztes-falu la bunicu,

un ţăran bătrîn şi cărunt care luptase în răscoala lui Gheorghe Doja. De aceea şi găsise adăpost la stăpînul satului, la Cecey.
Bătrînul se ducea uneori la Pécs, dincolo de pădure, la cerşit. Iarna tot din cerşitul bătrînului trăiau. Din cînd în cînd mai pica pe masa lor şi cîte o firimitură de la curte.
Şi în ziua aceea se întorsese bătrînul de la oraş :
— Du surul la păşune — îi spusese nepotului — n-a mîncat, bietul, de azi-dimineaţă nimic. Şi adapă-l în pîrău.
Aşa a pornit Gergő cu calul la pădure. Cînd a trecut pe drum, prin faţa curţii, mica Eva a ieşit şi ea pe portiţa grădinii :
— Derdö, Derdö, ia-mă şi pe mine !
Gergő nu a îndrăznit să-i spună jupîniţei să rămînă acasă. A coborât de pe cal şi a pornit alături de Eva, mergînd pe unde-i plăcea ei. Şi ei îi plăcea tot pe unde erau fluturi. Cum fluturii zburau spre adîncul pădurii, alergară şi ei într-acolo. în sfîrşit, văzînd pîrăul, Gergő a lăsat calul la iarbă. Aşa au ajuns la pîrăul din pădure şi din pîrău după tufa de măceş.
Acum stăteau pitiţi, tremurând de frica turcului. Şi aveau chiar de ce se teme. Peste cîteva clipe se auzi un pîrîit de vreascuri, apoi se ivi printre copaci un turban turcesc alb cu pană de struţ şi un cap de cal murg.
Turcul se uita împrejur, sucindu-şi capul în toate părţile. Ochii i se opriră asupra surului. Murgul lui mic şi-l ducea de frîu.
Acum putură să-l vadă bine pe turc ; era un om negricios, cu faţa osoasă. Pe umeri purta o mantie de culoarea nucii. Pe cap, un turban ca un turn.

Un ochi îi era legat cu o năframă albă. Pe celălalt însă şi-l aţintise asupra surului, cîntărindu-l cu privirea. După felul cum se strîmbă, se vedea că nu-i place. Cu toate acestea îl dezlegă.
I-ar fi plăcut mult mai mult băiatul pe care-l văzuse pe cal. Băiatul era mai folositor decît calul. La tîrgul de robi din Constantinopol putea lua pe el un preţ întreit. Dar copilul nu era nicăieri. Turcul se uită pe după cîţiva copaci, cercetă prin tufişuri, apoi strigă în grai unguresc :
—^Unde eşti, băieţaşule ? Ieşi la iveală, nepoate I Hai, că-ţi dau smochine I Vino încoace I Băiatul nu se arătă.
— Haide, mă I Nu-ţi fie frică, nu-ţi fac nimic I Nu vii ? Dacă nu vii, îţi iau calul!
Şi într-adevăr apucă amîndoi caii de frîu şi porni cu ei printre copaci.
Cei doi copii ascultaseră pînă atunci vorbele turcului muţi şi palizi. Momeala cu smochinele nu izbutise să le alunge spaima din inimă. Auziseră de prea multe ori acasă blestemul: „Lua-te-ar turcul I" precum şi atîtea poveşti înfiorătoare despre turci, ca să mai poată prinde curaj la orice vorbă dulce. Dar cînd turcul spuse că ia calul, Gergő tresări. O privi pe fetiţă ca şi cum ar fi aşteptat un sfat de la ea şi faţa i se schimonosise de durere, de parcă l-ar fi înţepat un spin în talpă. îi ia calul. Ce-or să zică cei de acasă cînd s-o întoarce fără surul ?
Micuţa Eva n-avea nici un răspuns pentru întrebări. Stătea ghemuită lîngă el, palidă, ca o moartă. Ochii mari de pisică i se umeziseră de groază.

Dar caiul se îndepărta. Gergo îi auzea paşii. Surul avea nişte paşi mari, greoi. Vreascurile uscate trosneau sub picioarele lui la răstimpuri egale. Da, îl lua turcul, îl lua cu adevărat I

— Surul... bolborosi Gergő boţindu-se la faţă, gata să izbucnească în plîns.

Şi înălţă capul.

Se duce surul, se duce. Vreascurile pădurii trosnesc sub picioarele lui. Oh, prostul!

Gergő îşi uită de frică, sări din tufă şi porni gol cum era după sur.

— Nene ! strigă el tremurînd. Nene turcule ! Turcul stătu locului şi rînji.

Vai, ce pocitanie de om I Rînjea de parcă ar fi fost gata să muşte.

— Nene, surul — bîlbîi plîngînd Gergő — surul e al nostru...

Şi se opri la vreo douăzeci de paşi.

— Vino încoace dacă e al vostru, răspunse turcul. Hai de-l ia.

Şi lăsă din mînă căpăstrul surului.

Copilul nu-l mai vedea acum decît pe sur. Cînd calul porni cu paşi mari şi greoi, ţîşni spre el şi-l apucă de frîu.

în aceeaşi clipă fu prins şi el. Degetele mari şi puternice ale turculuí îl încleştară de braţul gol, mic şi slab şi-l aruncară în şaua celuilalt cal, a murgului.

Gergő ţipă.

— Sst 1 făcu turcul şi scoase pumnalul.

Gergő însă continua să ţipe :

— Vicuska, Vicuska 1

Turcul întoarse şi el capul în direcţia în care privea băiatul. Cu mîna pe pumnal.

Fireşte că îndată ce se ridică şi celălalt copilaş gol din iarbă, îşi vîrî la loc pumnalul şi zîmbi.
— Vino, vino încoace — spuse el — hai, că nu-ţi fac
Şi porni cu cei doi cai spre fetiţă. Gergő vru să coboare de pe cal. Turcul îl pocni însă cu palma pe spi**nare, aşa că băiatul urlă şi rămase în şa. Turcul lăsă caii şi fugi spre fetiţă.**
Mica Vica, biata de ea, ar fi vrut să fugă, dar picioruşele îi erau mici şi iarba înaltă. Se împiedică şi căzu. Nu peste mult timp ţipa şi dădea din picioare în braţele turcului.
—■ Stt — şi turcul îi dădu una peste fund — stt I că acu te mănînc, de ce nu taci 1 Ham — ham!
Fetiţa tăcu. Dar inima îi bătea ca unei vrăbii prinse în palmă.
Cum ajunseră însă la cai, începu să ţipe :
— Tătucă I Tată I
Fiindcă omul deznădăjduit crede că i se aude strigătul oricît de departe.
Gergő strigă şi el. Frecîndu-şi ochii cu pumnul, spuse plîngînd :
— Vreau să mă duc acasă ! Vreau acasă I
— Taci, bitang afurisit! — zbieră la el turcul — că acu te despic în două 1
Şi-l ameninţă cu pumnul.
Cei doi copii tăcură. Fetiţa era aproape leşinată de groază. Gergő sta pe spatele murgului, scîncind încet.
Porniră.
Cînd ieşiră din pădure, Gergő văzu drumul Meseru- lui întesat de căruţe turceşti care urcau la deal. Akingi călări, asabi pedeştri, soldaţi liberi

îmbrăcaţi împestriţat, călări pe cai mici şi iuţi, se îndreptau toţi spre Pécs.
Ceata din faţa lor însoţea vreo zece care şi căruţe încărcate de-a valma cu aşternut de pat, alb, dulapuri, butoaie, scaune, blănuri, saci cu bucata. Pe lîngă care se tîrau încet robi amărîţi, cu lanţuri la picioare şi cu mîinile legate la spate.
Ienicerul nostru avea trei căruţe şi şapte robi. în afară de el mai erau în ceată încă cinci ieniceri cu şalvari albaştri, ciubote roşii şi căciuli albe — împodobite în faţă cu linguri de os, ba una chiar cu o lingură de lemn — şi trei arabi cu căciuli de blană şi lănci mari. Pana de struţ prăfuită de pe cuşma ienicerului fără un ochi pornea din faţă şi-i filfîia pînă pe la mijlocul spinării.
Cît zăbovise el în pădure, cele trei căruţe se trăseseră la marginea drumului, făcînd loc celorlalte, care se întorceau în ţara lor.
Ienicerii începură să rîdă cînd văzură surul şi pe cei doi copii.
Gergő nu înţelegea ce boscorodeau pe turceşte. Se vedea însă după feţele lor că vorbeau despre ei şi despre cal. Cînd se uitau la el şi la Vicuslca zîmbeau. Cînd se uitau la cal, dădeau din mînă de parcă ar fi alungat o muscă.
Turcul îi aruncă pe cei doi copii în căruţă, peste o grămadă de aşternuturi de pat, lîngă o fată cu obrajii bucălaţi, roabă şi ea, cu lanţuri la picioare, căreia i-i dădu în grijă. Apoi unul din ieniceri dezlegă un sac murdar şi scoase tot felul de haine. Toate, haine de copii. Fuste mici, sumăieşe, laibăre cu ţinte, căciuli, pălării, cizmuliţe. Turcul

alese două cămăşuţe şi un sumăieş şi le aruncă în căruţă.
— Îmbracă-i ! îi spuse fetei cel cu un ochi.
Fata să fi tot fost de vreo şaptesprezece ani. Era ţărancă. Îmbrăcîndu-i pe copilaşi, îi strîngea în braţe şi-i săruta. Ochii îi înotau în lacrimi.
-— Cum te cheamă, îngeraşule ?
— Vicuska.
— Dar pe tine, sufleţelule ?
— Gergő.
— Nu plîngeţi, dragii mei! O să staţi aici, cu mine.
— Dar eu vreau să mă duc acasă, scînci Gergő.
— Şi eu — scînci fetiţa —■ vreau acasă...

Cei doi copii se lipiră de fată ; Vica la pieptul ei, Gergő de o parte. Iar ea îi strîngea în braţe, îi mîngîia cu amîndouă mîinile şi îi săruta pe

obrajii roşii, uzi de
lacrimi

3

.Cîinii din sat înconjuraseră lătrînd din răsputeri un pelerin cu păr lung şi barbă albă. De bună seamă că i-ar fi sfîşiat sutana dacă nu ar fi învîrtit roată toiagul lung cu cruce la capăt.
La început mersese pe mijlocul drumului, dar cum numărul cîinilor Creştea mereu, se retrăsese prudent lîngă un gard de mărăcini ce făcea un unghi în formă de L şi învîrtind toiagul, aştepta să vină cineva să-l scape din împresurare.
Dar cei ce auziseră cum bat cîinii şi ieşiseră afară îşi îndreptau privirile spre cei cinci viteji maghiari care intrau în buiestru în sat. în fruntea lor călărea un viteaz cu faţa bălaie, cu contăş roşu. La cuşmă avea pană de cocor. Pe şa, dinaintea lui, cruciş, o puşcă. Sub zeghea uşoară, vişinie, îi scînteia zaua. în spatele lui veneau alţi patru viteji. Cum ajunseră în sat, începură să întoarcă în dreapta şi în stînga capul, ca şi cînd fiecare casă ar fi fost cine ştie ce lucru de mirare.
în faţa casei lui Cecey, pe piatra de lîngă poartă, moţăia un ţăran bătrîn cu o lance în mînă. La tropotele cailor se trezi, deschise în grabă şi cealaltă aripă a porţii şi călăreţii intrară peste pod, în ogradă, jucîn- du-şi caii.
Cecey stătea tupilat la umbra şurii, ca un vultur bătrîn. Cîţiva iobagi de-ai lui tundeau oi în şură. în mînă aveau foarfeci, iar la şold sabie. Aşa era pe atunci în Ungaria.
Cecey, cînd îi văzu pe viteji, se ridică să le iasă în întîmpinare. Bătrînul domn avea un mers ciudat: un picior nu i se îndoia din genunchi, altul din gleznă.
Cum să i se îndoaie, cînd amîndouă erau de lemn ? îi lipsea şi mîna dreaptă : din mîneca hainei de pînză i se vedea doar încheietura. Faţa îi era numai barbă pînă la ochi, o barbă sură. Pletele care-i cădeau pe umeri îi erau însă albe.
Viteazul cu pană de cocor sări de pe cal, îi aruncă unui ostaş de rînd frîul, apoi porni repede spre Cecey.
— Mă numesc Dobó István.
Şi bătu călcîiele.
Era un flăcău vinjos, voinic. Gura, cam mare, părea de om încăpăţînat, buzele-i subţiri parcă ar fi muşcat o zăbală nevăzută ; fiecare mişcare dovedea forţă ; părea de oţel. Avea ochi pătrunzători, cenuşii, cu priviri tăioase.
Cecey îşi ascunse mîna la spate.
— în a cui oaste slujeşti ?
Ochii îi ardeau de parcă ar fi avut jeratic în orbite.
— în a lui Török Bálint, răspuse Dobó.
— Eşti dară din oamenii lui Ferdinánd ? Fii bine venit, băiete I
Şi-i întinse mîna. Dintr-o privire îi preţui buiestrul şi sabia.
— Din care familie Dobó ?
— Din cea din Ruszka.
— Rubedenii cu Păloczyeştii...
— Da.
— Eşti dară din Ţara de Sus. Cum de ai ajuns aici ? Ce vînt v-a adus încoace, băiete ?
— Venim din Paiaţa.
— Din cetatea lui Móré ?
— Nu mai e a lui Móré.

— Dar ?
— Acum nu-i a nimănui. Da' nici cetate nu mai e, ci dărîmătură şi piatră.
— Aţi dărîmat-o ?
— Pînă la pămînt.
— Slavă Domnului. Ei, vino la răcoare, băiete, aici sub cerdac. Hei, nevastă ! Ne-au sosit oaspeţi! Se uită apoi din nou uimit la Dobó.
— Aţi dărîmat-o ?
Jupîneasa scundă şi grasă se învîrtea prin cerdac ; aşeza masa la umbră cu slujnica. Altă slujnică deschidea uşa pivniţei.
3
17
— Dobó István — îl prezentă Cecey nevesti-şi pe tînăr — din neamul Păloczyeştilor. Dă-le vin şi de-ale gurii oştenilor I
Dobó scoase din zeghe o năfrămuţă roşie şi se şterse pe faţă.
— înainte de a mă aşeza, unchieşule — spuse privind cercetător faţa lui Cecey — trebuie să te întreb dacă nu-i aici Móré. Că eu pe el îl caut.
— Aici ? Móré ? Vedea-l-aş în spînzurătoare 1
Dobó continuă să se şteargă pe faţă, pe gît.
— Atunci nu sîntem pe urmă bună. Vă rog, puţină apă.
— Aşteaptă, că aduce îndată vinul.
— Eu, unchieşule, beau apă cînd mi-e sete.
Şi ridicînd ulciorul mare cu toartă, îl duse la gură.
— îngădui-mi-i, uncheşule, să mă odihnesc aici pînă deseară ? întrebă cu răsuflarea tăiată după ce termină de băut.
— Ce vorbă-i asta ? Doar n-oi pleca aşa curînd 1 Rămîi la mine cîteva zile.
— îţi mulţumesc, dar nu sîntem în carnaval. Azi- noapte n-am dat geană de geană. Şi deseară pornim mai departe. Ziua aş scoate-o totuşi puţin. E prea cald cu ea pe vremea asta, deşi e numai găuri.
Pînă se dezbrăcă Dobó în casă, intră pe poartă şi pelerinul.
— Vii din partea călugărului! zise Cccey privindu-l.
Şi ochii începură să-i ardă din nou de parcă ar fi avut jeratic în orbite.
— Da, din partea lui — zîmbi pelerinul — de unde ştiţi ?
— De pe barbă : ţi s-a înălbit la colb.
— Chiar aşa.
— Prin urmare vii de departe.
— Precum zici.
— Iar mie de pe meleaguri îndepărtate nu-mi trimite veşti decît stareţul din Sajolád, care mi-e rubedenie, trăsni-l-ar Dumnezeu să-l trăsnească.
— Da' nu mai e demult stareţ, prea nobile stăpîne, e duhovnicul regelui.
— Şi asta o ştiu, arde-l-ar focul cu stăpînul său cu tot. Cum te cheamă ?
— **Varsányi ímré.**
— Cîţi ani ai ?
— Treizeci.
— Ei, să vedem ce veste aduci ?
Pelerinul se aşează pe pămînt şi începu să-şi descoase căptuşeala sutanei.
—• E o arşiţă cumplită pe aici — bombăni el bine dispus — şi turci ca muştele.
— Pentru aceasta trebuie să-i mulţumim călugărului şi regelui tău. Ei, da' al dracului ai mai cusut scrisoarea I
Varsányi scoase în sfîrşit scrisoarea cu peceţi mici roşii şi i-o întinse.
— Daţi de mîncat şi de băut omului acestuia şi pre- gătiţi-i undeva să se odihnească, îi spuse Cecey neves- ti-şi.
Apoi rupse peceţile. Desfăcu scrisoarea.
— Aşa-i — spuse el aruncîndu-şi ochii pe scri- soare — e scrisul călugărului. Frumos de parcă ar fi tipar, dar prea mărunt. Eu unul n-o s-o citesc. Trimiteţi după popă.
Pelerinul se aşezase mai la o parte, la umbra nu- cului.
— De bună seamă vă trimite veste bună — zise mulţumit — fiindcă nu mi-a dat ghies să mă grăbesc. Cînd trimite scrisori cu peceţi mari întotdeauna trebuie să mă grăbesc. Asta e o scrisoare cu peceţi mici; nu se vorbeşte în ea de treburile ţării.
Şi cu bucuria omului ajuns la ţintă, trase o duşcă din oala de vin ce i se pusese dinainte.
Femeia luă şi ea scrisoarea în mînă. O întoarse pe o parte, pe alta, se uită la peceţile rupte. Apoi se întoarse către pelerin :
— E sănătos nenea Gyuri ?
O slujnică puse dinaintea pelerinului caş de vacă şi pîine, iar el îşi scoase îndată briceagul.
— Nu-i niciodată bolnav, prea nobilă doamnă.
Sosi şi preotul — un om cu barbă căruntă, spătos, cu
19
cap de taur.

2*Pribeagul se sculă de jos şi vru să-i sărute mina. Preotul însă se dădu îndărăt.
— Eşti papistaş sau de credinţă nouă ?
Şi îşi trecu mîna prin barba care îi ajungea pînă pe la mijlocul pieptului.
— Sînt papistaş, răspunse pelerinul.
Preotul îi întinse atunci mîna.
Intrară în odaie. Preotul se duse la fereastră şi citi pe ungureşte scrisoarea grămăticului.
— Dragă cumnate...
Preotul avea un glas ciudat, surd, de parcă cuvintele i-ar fi ieşit din burtă. Consoanele trebuia să le ghicească. Dar cei ce se obişnuiseră cu felul lui de-a vorbi înţelegeau ce spune.
Continuă :
— ...şi dragă Juliska, vă doresc de la bunul Dumnezeu sănătate şi viaţă tihnită la toţi. Mai departe, am aflat că în ţinutul vostru năvăleşte de la o zi la alta cînd Móré, cînd turcul şi că n-au mai rămas pe locurile lor decît iobagii legaţi de pămînt, cine poate fuge, care în Ţara de Sus, care dincolo, la neamţ. Dacă mai sînteţi în viaţă, iubiţii mei, şi n-aţi plecat din Keresztes, salvaţi-vă şi voi. Am vorbit cu măria sa să vă despăgubească de toate pagubele...
— Ajunge 1 nu mai citi I izbucni Cecey. N-am nevoie de mila unui cîine !
— Mai încet, dragul meu, îl domoli femeia. György e deştept, György ştie că noi nu primim nimic de la Szapolyai: ascultă scrisoarea pînă la capăt.
Preotul îşi încruntă sprîncenele stufoase şi citi mai departe :
— ... Regele nu poate să-ţi dea îndărăt Sasdo, dar este aproape de Oradea Mare un sat...
— Opreşte-te, Balint, nu vreau să mai aud nimic ! tună şi fulgeră, aprins de mînie, Cecey.
— Urmează altceva, răspunse preotul.
Şi citi mai departe :
— Dar dacă îl mai urăşti...
— îl urăsc, îl urăsc 1 strigă Cecey şi izbi cu pumnul **în masă. Între noi numai sabia va hotărî, dacă nu pe lumea asta, po cealaltă 1**
Preotul continuă :
—... Aici, la Buda, căsuţa mea stă goală, apoi, nu peste mult, noi ne mutăm la Oradea Mare. Doar în catul de jos locuieşte un meşter de arcuri. Cele trei odăi de sus sînt goale.
Cecey se ridică :
— Nu-mi trebuie ! Ai cumpărat-o cu banii lui Sza- polyai, călugăre 1 Să se năruie pe mine dacă voi intra în ea !
Preotul dădu din umeri.
— Parcă tu ştii cu ce bani a cumpărat-o. Poate a moştenit-o.
Dar Cecey nu-i mai asculta. Ieşi din odaie furios tî-rîndu-şi piciorul şi porni de-a lungul tîrnaţului bocănind în podele.
Pelerinul mînca sub nuc, la capătul tîrnaţului. Se opri în faţa lui semeţ şi mînios :
— Spune-i călugărului că mă închin de sănătate : ce mi-a scris e ca şi cum nu mi-ar fi scris nimic.
— Nu-i duc răspuns ?
— Nu.

Şi plecă bocănind spre şură. Se plimba în sus şi în jos prin soare, izbind din cînd în cînd cu bîta în stînga şi în dreapta, de parcă s-ar fi apărat de cîini nevăzuţi şi bombănind mînios :
— Capul încă nu mi-e de lemn !
Ţăranii lucrau cu mai mare zor la tunsul oilor. Cîinii se îndepărtară. Chiar şi casa alunecase parcă mai jos, pe mal.
Jupîneasa stătea pe tîrnaţ cu preotul care da din
—■ Şi chiar de n-a moştenit călugărul casa aceea
— zise el — a cîştigat-o cu munca lui, şi o dă cui vrea. Dacă i-o dă lui Peter, se cheamă că va fi stăpîn Cecey în ea şi nici regele nu mai porunceşte acolo.
Dobo ieşi din odaie. Jupîneasa îl prezentă preotului şi în acelaşi timp o strigă pe Vica.
— Vicuska I Unde este Vica ?
— Se joacă în grădină, răspunse una din slujnice.
Se întoarse şi Cecey şi se răsti la preot:
— Mă, popă, mă, văd că ai schimbat chepeneagul 1 Pînă la urmă o să te bagi slugă la Jânos, să-i porţi pra- purele.
— Iar tu, acum la bătrîneţe te lepezi de neamul tău, răspunse preotul.
— Dai mîna cu călăul, zbieră Cecey.
— Şi tu cu neamţul ! se înfurie popa.
— Călăule I
i— Neamţule !
— Hingherule !
— Trădătorule 1
Cei doi oameni cărunţi erau aproape vineţi de mînie ; Dobo nu aştepta dooît momentul cînd să-i despartă.
— Nu vă certaţi, pentru numele lui Dumnezeu 1 spuse el neliniştit. Sau certaţi-vă mai bine cu turcii.
Cecey dădu din mînă. Se lăsă în scaun.
— Ce ştii tu, frăţioare ? Szapolyai a pus să-i taie limba popii ăstuia, iar mie mîna dreaptă. Apoi nu-i nebun că-l apără cu ciotul de limbă ce i-a mai rămas ?
— Dacă ar fi numai duşmanul meu — răspunse preotul cu glas potolit — l-aş fi iertat de mult. Dar chiar aşa, tot o spun că mai bine să fie el stăpînul ungurilor decît neamţul.
— Ba mai bine neamţul decît turcul! strigă din nou Cecey.
Dobo interveni din nou, ca să împiedice cearta.
— De bine, nu-i bine cu nici unul, e drept. Noi, cei din Ţara dc Sus, ne-am spus că trebuie să aşteptăm, să vedem : iese neamţul la război cu turcul ? Sau Jânos va vinde cu adevărat turcului ţara ?
— A vîndut-o demult, băiete ! zise Cecey dînd din mînă.
— Nu cred — răspunse Dobo — lui i-a trebuit doar coroana, nu şi prietenia turcului.
între timp fu adus la masa de pe tîrnaţ un blid cu pui prăjit. Bătrînii se domoliră.
Se aşezară la masă.
— Hei, cînd am fost şi eu tînăr ca tine, băiete ! clătină din cap Cecey. Cîţi ani ai ?
— Treizeci şi unu, răspunse Dobó. Azi mîine nu mai zice nimeni că sînt tînăr.

— Pînă nu te însori, tot tînăr eşti. Dar ar fi timpul s-o faci.
— N-am avut timp pînă acum, zîmbi Dobó. Eu, un- cheşule, de copil oştesc într-una.
— Aşa şi trebuie. Aşa trăim noi maghiarii de la începutul începutului. Crezi poate că eu mi-am ologit picioarele jucînd ? Eu, băiete, am început-o cu Kinizei. Regele Mateiaş îmi spunea pe nume. Şi am sfîrşit-o cu Doja, care, crede-mă, a fost viteazul vitejilor.
Ridică paharul de plumb umplut ochi şi-i închină lui Dobó.
— Dumnezeu să ajute neamului nostru şi ţie, băiete I Săbiei tale să-i dea biruinţă, iar ţie o fată frumoasă de nevastă. Ştii să joci şah ?
— Nu ştiu, răspunse Dobó, surîzînd la acest gînd. Şi dădu de duşcă paharul. Era un vin roşu, tare. Şi îşi spuse : „Acum înţeleg de ce sînt atît de supăraţi aceşti doi domni bătrîni".
— Ei, dacă nu ştii, n-ai să fi un bun conducător de oşti, spuse Cecey.
— Poate, dacă am lupta ca pe la răsărit: oaste cu oaste. Dar noi ne batem ungureşte : om cu om. Iar la asta nu-ţi ajută jocul de şah I
— Dlupă cum văd, tot te pricepi.
— Nu, dar ştiu cum se joacă.
— Ei, dacă o să-l înveţi, ai să-ţi schimbi părerea, într-o partidă de o oră, băiete, se desfăşoară o adevărată bătălie şi trebuie să faci faţă la toate greutăţile.
— Dumneavoastră jucaţi în fiecare zi şah ?
— Noi ? Niciodată. Ne certăm şi fără şah. Că noi împreună am făcut aripi, împreună am vieţuit, împreună am luptat...
— împreuna o sa şi murim, încheie preotul dînd din cap.
Cei doi bătrîni se priviră prietenos şi ciocniră paha-rele.
— Dar trebuie să recunoşti, Bálint, că acela care l-a scos pe Móré din cetatea lui a făcut un lucru de ispravă. Şi acela, nu-i aşa, a fost Ferdinánd.
îşi şterse mustaţa mulţumit.
— Nu numai Ferdinánd — răspunse Dobó — ci amîndoi regii. Au trimis oşti şi unul şi altul. Se sătura- seră de ticăloşiile lui Móré. în ultimul timp jefuia şi mormintele.
— Da, dar Ferdinánd a trimis oaste mai mare.
— Nu el, ci regele János. Ferdinánd i-a poruncit doar lui Török Bálint să-i dea ajutor lui János, şi a trimis numai cincizeci de băieşi.
— Ca să dărîme zidurile ?
— Da. Au fost şi nişte oşti turceşti cu noi.
— Fireşte, sub steagul lui János.
— Da, al dracului ajutor! La întoarcere pradă şi robesc.
— Porcii ăia de akingi.
— Ei...
— Şi a mers uşor treaba cu cetatea ceea ?
— N-aş putea spune, nene Cecey, avea ziduri puternice. Tunuri mari, spărgătoare de zid n-a adus nici una din părţi. Iar cele mici nu erau de nici un folos.

— Am fost pe acolo — spuse preotul — e o cetate de stîncă, nu palancă. N-au predat cetatea ?
— Nu. A trebuit să punem băieşii să spargă stînca. A fost o muncă grea, uriaşă, credeţi-mă. Tîrnăcoapele scoteau scîntei cînd loveau piatra, iar răngile de fier abia de scobeau în ea găuri cît un deget. Dar pînă la urmă şi piatra îngăduie mîinii omului.
— Aţi aruncat-o în aer ?
— Mai întîi i-am trimis vorbă lui Móré că ocniţele sînt pline cu praf de puşcă. El ne-a răspuns să aşteptăm pînă dimineaţă. Am aşteptat. Şi ce credeţi că a făcut vulpea vicleană ? I-a adunat pfc cei din cetate şi i-a îndemnat să ţină cetatea vîrtos, că el o să se strecoare afară şi o să se ducă după ajutor. „Bine — au răspuns ei — dar cu ce chezăşuieşti că o să te întorci ?" „îmi rămîn aici amîndoi copiii — a răspuns lotrul — şi tot aurul, argintul, vitele. Ce vreţi mai mult ?" Apoi s-a lăsat pe funie de pe zidul cetăţii. Şi a şters-o. Noi n-aveam cum să-l vedem, că era întuneric beznă. Cînd a răsărit soarele şi n-am văzut nici tu steag alb, nici solie, nici deschizîndu-se poarta, am dat foc pulberei. Nu s-a auzit pînă aici ? A fost o bubuitură de s-au zguduit dealurile. Zidurile s-au surpat, iar noi, buzna, în cetate I Ostaşii noştri au fost atît de furioşi că au tăiat toţi oamenii lui Móré.
— Şi pe copiii lui ?
— Pe ei, nu. Am dat peste ei într-o pivniţă de piatră. Sînt doi băieţi oacheşi, frumoşi. Acum se află la regele János.
— Şi voi acuma pe Móré îl căutaţi ?
— Am făcut un ocol pe aici după Móré, cu aceşti patru oameni. Fiindcă pe drum am vorbit cu un pîndar în a cărui pivniţă a mas. Spunea că a apucat-o încoace spre Pécs.
Jupîneasa Cecey se duse în curte.
— Tu, Magda — spuse ea slujnicii care îşi făcea de lucru prin curte — unde e Vicuska ?
— N-am văzut-o, răspunse fata. După masă se juca în grădină.
— Aleargă de-o caută!
— E fetiţa mea, zîmbi Cecey. Mi-a dăruit-o Dumnezeu la bătrîneţe. Ai s-o vezi, seamănă cu o zînă.
— Băieţi n-ai ?
Cecey scutură din cap şi deveni deodată serios.
— Dacă aş avea un băiat, frăţioare, mi-ar creşte la loc mîna ca la rac.
Dar fetiţa nu era nicăieri. Cu vorba, cu cititul scri-sorii, uitaseră de mica Vica. Slujnicele numai grija ei n-o avuseseră. Toate îşi făceau de lucru prin curte. Oştenii îşi răsuceau mustăţile. Fetele îşi vînturau fustele. Şi rîdeau de parcă fiecare oştean ar fi venit în peţit la Cecey.
Îndată răscoliră totul în preajma casei.
— Vicuska 1 Vicuska !
Scotociră toate tufele, toate locurile de joacă din sat. Unde e lelea Kató ? Ea grijea de fetiţă. Poate că o fi adormit bătrîna. Cine a văzut-o pe Vicuska ? N-a vă- zut-o nimeni. Un băieţaş a vorbit cu ea în spatele grădinii azi după-masă. Cine a trecut pe

după grădină azi după-masă ? Nimeni, doar băieţaşul Gergő. Ducea la iarbă calul bunicului său. Dar unde e Gergő ? Nu e nici el nicăieri. S-o fi dus de bună seamă la pădure cu calul. O, nesocotinţă de copil 1 De cîte ori i s-a spus să nu meargă cu calul dincolo de duzi 1
Cercetară pădurea din jurul satului.
— Vicuska I Vicuska I
Acum le ajută şi Dobó cu oamenii lui. Căutară după toţi copacii, după toate tufele, luară la rînd văile şi hăţişurile din jurul satului. Poate or fi adormit undeva ?
— Vicuska 1 Vica I
Şi mama lui Gergely îi căuta văietîndu-se. Pe bătrîna Kató o găsiră în pădure. Şi ea pornise după ei de mult. Strigase pînă răguşise.
în sfîrşit, către seară, slujnica strigă:
— I-am găsit!
— Ei, slavă Domnului!
— Uitaţi-le hainele 1
Dar nu erau decît hainele : cămăşuţa cît o batistă, ghetuţele stacojii, fustiţa de tafta galbenă şi cămaşa, izmenele şi pălăria lui Gergő. Se vede că s-au scăldat. Le-au rămas urmele pe nisipul moale de pe malul pî- răului. Piciorul mai mare cu degetele răşchirate e al lui Gergő. Urma de picior mai mică e a Vicuskăi.

3

— S-au înecat de bună seamă undeva în apă.Mă cheamă Margit. Spuneţi-mi nană Margit, zise fata luată în robie, care sta în căruţă. Am să vă spun poveşti. Ştiu o mulţime de poveşti 1 De unde sînteţi, dragii mei ?
— Din sat, răspunse amărît Gergő.
— Din tat, îngînă şi fetiţa.
— Din care sat ?
— Din ăla de colo.
— Cum îi zice satului ?
— Cum îi zice ?
— Da, ce nume are ?
— Ce nume ? Nu ştiu.
Fata care zicea că o cheamă Margit avea faţa rotundă şi buzele gurguiate, gata parcă să sărute. Pe lîngă nas obrajii îi erau smălţaţi cu cîţiva pistrui. La gît purta mărgele de sticlă albastră. Turcii o răpiseră dintr-o pustă din judeţul Somogyi.
Auzind răspunsul copiilor, clătină din cap. Rupse în- tr-ascuns o fîşie din aşternutul de pat din căruţă şi făcu o păpuşă pe o lingură de lemn.
— Uite, Vicuska, o păpuşă. Are năframă galbenă şi fustă roşie. O să o îmbrăcăm, o să o legănăm, o să o jucăm, o să o adormim.
Căruţa cu robii înainta încet.
Pe lîngă căruţă mergea un flăcău lat în spate şi un ţigan tînăr cu faţa ciupită de vărsat. Amîndoi desculţi. Ţiganul purta nişte nădragi vineţi, numai petice. Dol- manul îi era de asemeni vînăt. Din buzunarul dinăuntru al dolmanului îi ieşea în afară muştiucul murdar al unui fluier de lemn. De cealaltă parte a căruţei se tîra un preot în togă neagră şi un ţăran cu faţa mare şi părul vîlvoi. Ţăranul să tot fi avut patruzeci de ani. Preotul, un bărbat înalt, slab la faţă, era mai tînăr. N-avea nici barbă, nici mustăţi, dar nici sprîncene. Şi era roşu ca sfecla. Doar luminile ochilor îi erau negre. Cu cîteva zile înainte îl opăriseră turcii cu apă fiartă, ca ţ,ă le dea comorile bisericii.
Şi avea comori biserica lui!
Sărmanii, erau robi cu toţii! La picioare purtau lanţuri. Mîinile, de asemenea, le erau prinse în fiare, unora la spate, altora în faţă. Erau legaţi apoi unul de altul, în lanţ, flăcăul de ţigan, preotul de ţăran. Flăcăul îşi învelise în cîrpe lanţul din jurul gleznei. Şi cîrpele îi erau pline de sînge 1
— Să ne oprim — se ruga el uneori, întorcîndu- se îndărăt — să-mi potrivesc cătuşele.
Ienicerii însă nici nu-l luau în seamă. Sporovăiau pe turceşte între ei şi cel mult dacă îi aruncau cîte o privire mînioasă drept răspuns.
Gergely nu-şi putea lua ochii de la flăcău. Ce mîini mari avea I Şi cîţi nasturi de metal pe laibăr 1 Lui nu-i era frică. De nu i-ar fi fost legate mîinile la spate, toţi turcii ar fi luat-o la sănătoasa din faţa lui.
Flăcăului într-adevăr nu-i era frică. înălţă capul şi strigă la turcul adus de spate ce călărea alături de el:
— Arde-v-ar focul să vă ardă, lupi păgîni!
— Gáspár, Gáspár ! îl domoli Margit de pe căruţă, îndură-ţi soarta în linişte cît poţi. Uite, soarele e la scăpătat şi la ceasul ăsta se opresc.

Şi o dată cu fata care îşi ştergea ochii, izbucniră în plîns şi cei doi copii.
— Vreau acasă ! urla Gergely.
— La tata I spunea plîngînd mica Eva.
Turcii se opriră într-adevăr. Descălecară, luară ulcioare cu apă şi se spălară pe mîini, pe picioare, pe obraz. Apoi îngenunchiară în şir, cu faţa spre răsărit. Sărutară pămîntul şi începură rugăciunea.
Robii îi priveau în tăcere.
Fata coborî din căruţă, îşi rupse o fîşie din poala cămăşii, înfăşură piciorul flăcăului şi îi aşeză cu grijă cătuşele la loc.
— Să-ţi ajute Dumnezeu, Margit I oftă flăcăul.
— La noapte, Gáspár, dacă vom putea, punem pe rană pătlagină.
Şi faţa i se încreţi de plîns. în tot ceasul plîngea cîteva minute, pentru ca apoi să înceapă a le cînta copiilor. Fiindcă atunci cînd plîngea ea, plîngeau şi ei.
— Mi se sfîşie pîntecul de foame 1 începea vorba ţiganul, care sta alături în praful drumului. Aşa post mare n-am apucat de cînd sînt.
Vizitiul — un flăcău luat în robie, cu lanţuri la picioare şi el — zîmbi la vorbele ţiganului.
— Şi mie mi-e foame — răspunse privind dispreţuitor spre turci — dar las pe mine, că fac diseară un papricaş cu carne să ne rămînă tot nouă.
— Da' tu eşti bucătarul ?
La cuvîntul „tu" vizitiul clinti din spîncene. Totuşi răspunse :
— Numai seara. Ziua pînă şi mîncarea o jefuiesc ăştia.
■— Crăpa-le-ar hochii I Apuca-i-ar zgîrciurile în cîş- legi! Da' de cînd slujeşti la ei ?
— De trei zile.
— Oare n-am putea spăla putina ?
— Nu, niciodată. Uite ce cizme am în picioare.
Ridică piciorul şi deodată zornăiră lanţurile grele şi groase.
— Da' dacă azi n-o să te pună să faci de mîncare ? spuse neliniştit ţiganul.
— N-ai grijă că mă'pune. Ieri le-am făcut o mîncare de şi-au lins buzele, ca dulăii...
— Măcar de-aş ajunge să mi le ling şi eu. Că de n-aş vorbi, nici n-aş mai şti că am gură.
— Au jefuit şi vin, azi la prînz. E aici în coşul căruţei.
— Turcu nu bea, mă 1
■— Cînd văd vin, uită că-s turci.
— Atunci e şi pentru mine sărbătoare, se înveseli ţiganul. Le trag un cîntec de-o să le vină a juca.
Ienicerul cel chior, după ce sfîrşi rugăciunea, nu porunci să pornească căruţele. De pe vîrful dealului se vedea în vale un oraş învăluit în amurgul serii. Era un cuib unguresc. Locuiau în el viespi.
Turcii ţinură sfat. Apoi ienicerul cel chior spuse vizitiului :
— După mine ! în pădure I
Şi duseră căruţele şi carele în pădure, cale de un pătrar de ceas.
Soarele se scufundă după copaci. Pe pădure se lăsa noaptea. Pe cerul curat se ivi întîia stea.
Turcii priponiră caii de pociumbi într-un luminiş potrivit. Ienicerul dezlegă de mîini pe preot şi-i strigă :
— Fă foc !
— Eu mă pricep mai bine la treaba asta — sări ţiganul — domnule turc, măria ta, ţucu-ţi mîinile şi picioarele, lasă-mă să fac eu focul, că doar ăsta mi-i meşteşugul.
— Taci I strigă la el turcul.
• Mai chemă trei roabe să ajute la făcutul focului. Femeile împreună cu preotul adunară vreascuri şi crengi uscate de pe sub copacii din apropiere. Slujin- du-se de amnar, cremene şi iască, aţiţară repede focul.
Dădură drumul de pe zăţ şi vizitiului.
— O mîncare ca cea de ieri! îi porunci turcul cel chior.
Vizitiul puse apa la foc într-un ceaun mare de fier şi după ce popa şi ţiganul jupuiră repede berbecul, el îl tăie în bucăţele şi-l aruncă în ceaun. Mai puse peste carne ceapă roşie şi paprică din belşug. Ar fi dărăbuit şi cartofi în fiertură, dar pe vremea aceea cartofii erau o plantă mai rară ca ananasul.
Chiar şi pe mesele boiereşti numai rareori ajungeau şi atunci doar ca gustare. Nici nume nu prea aveau, le ziceau „mere din America" sau „mere de pămînt".
în jurul focului se tolăniră vreo douăzeci de turci de toate felurile. Căruţele şi carele le aşezaseră încă de la oprire în ocol. Caii îi priponiseră dincolo de căruţe.
Robii fură minaţi înăuntrul cercului, în ceată. Erau cu toţi patrusprezece : nouă bărbaţi, cinci femei şi doi copii mici. Bieţii de ei se prăbuşiră pe pajişte. Cîţiva şi adormiră îndată.
Mica Vica dormea şi ea pe grămada de aşternut. Visa cu căpşorul în poala lui Margit şi ţinea cu dreapta la piept păpuşa mică de cîrpe. Gergő sta lîngă ele culcat pe burtă.
Ienicerul cel chior privea din cînd în cînd la ei. îi lăsase cu faţa în căruţă.
Focul ardea cu flăcări mari. Turcii tăiau miei, găini, gîşte. Robii lucrau de zor la pregătitul mîncării şi în curînd carnea începu să forfotească în căldări şi ceaune, pulpele se rumeneau în frigare.

în aerul de pădure plutea miros de mîncare şi-ţi aţîţa pofta.

4

Nu trecu nici un ceas, şi pe faţa lui Andris, vizitiul, pocni o palmă atît de straşnică de-i zbură pălăria la doi stînjeni.

— înghiţi-te-ar şapte iaduri — striga la el ienicerul cel chior — cîtă paprică ai pus în mîncarea asta ?

Şi strîngînd din ochi, îşi făcea vînt să-şi răcorească limba.

Papricaşul fu dat robilor, spre bucuria ţiganului.

— Păi asta face şi două palme.

Turcii îşi împărţiră pulpele fripte în frigări.

Dădură cep la butoaie şi încăpură să bea vin ungu-resc din ulcele şi buciume de corn.

Ţiganul se ridică. îşi şterse gura cu mîna şi mîna de nădragi.

-— Măria ta domnule Gyamarzsâk, ţucu-ţi mîinile şi picioarele, aş cînta o horă din fluier în cinstea musafirilor.

Turcul cel chior căruia îi ziceau Gyamarzsâk —■ de fapt îl chema Jumurdsâk — se întoarse şi clipi batjocoritor :

■— Ai da de veste ungurilor, nu-i aşa ?

— Ţiganul o întinse la cei ce mîncau şi-şi băgă din nou lingura de lemn în ceaun.Spînzura-te-ar cînd ti-o fi mai bine !...
Turcii se îndopau şi beau, împărţindu-şi prăzile sau făcînd schimb între ei. Un akingi posac, cu mustaţa pleoştită, dădu jos din căruţă o casetă de fier. O spar- seră. Din ea se revărsară bani de aur, inele, cercei.
Şi le împărţiră lîngă foc, minunîndu-se din cînd în cînd de piatra preţioasă a cîte unei bijuterii.
Lui Gergő îi era somn, dar nu-şi putea lua ochii de la turcul lui. înfăţişarea omului cu capul numai piele îl înfricoşa, nu mai văzuse niciodată aşa un om. Căci de îndată ce-şi scosese cuşma, faţa spînatecă se contopise cu chelia capului. Apoi rîdea ciudat, i se vedeau gingiile.
După ce îşi împărţiră banii, turcul scoase de sub dolman un brîu gros de piele de cerb, doldora de bani, se ridică şi se duse după căruţe, unde păşteau caii.
Gergő nu-l slăbea din ochi. îl văzu cum trage o şipcă de lemn de la oblîncul şeii şi cum, printr-o deschizătură mică, îşi punea acolo banii, unul cîte unul.
Robii mai mîncau încă. Pentru ei paprica nu era ceva neobişnuit. Andris, vizitiul, înfuleca vesel bucăţile de carne.
— Dar tu nu mănînci ? îl întrebă preotul pe Gáspár.
Flăcăul stătea deoparte şi privea întunecat înaintea lui.
— Nu, răspunse el fără să întoarcă capul.
Peste puţin timp însă îşi îndreptă privirile spre preot.
— Cînd vei isprăvi, părinte, aş avea o vorbă să-ţi spun, de-ai vrea să mă asculţi.
Preotul lăsă jos lingura de lemn şi porni cu lanţurile zornăind de se aşeză lîngă Gáspár.
— Ce vrei, fiule ?
Flăcăul, care privea în gol, clipi:
— Te rog să mă spovedeşti.
— De ce ?
— Aşa, ca să mă duc curat pe lumea cealaltă, răspunse flăcăul.
— Mai ai mult pînă atunci, Gáspár.

Nu chiar atît de mult cum crezi.Privi întunecat spre turci. Şi spuse :
— După ce-or isprăvi cu cina, o să vină turcul care m-a luat rob să ne pună iar mîinile în cătuşe. Şi am să-l omor.
— Să nu faci una ca asta, fiule.
— îl omor, părinte. Cînd o veni, îi smulg unul din cuţitele de la brîu şi-l lovesc. l-l împlînt în pîntece, cîinelui I Spovedeşte-mă.
Preotul se uită la el.
— Fiule — spuse liniştit — eu nu pot să te spovedesc, că sînt luteran.
— De lege nouă.
— Numele îi e lege nouă, dar la drept vorbind aceasta e legea veche, cea adevărată, pe care ne-a lăsat-o Isus Nazarineanul. Noi nu spovedim pe nimeni, doar noi ne spovedim. Noi credem că Dumnezeu vede sufletul nostru. Dar de ce ţi-ai face seama ? Ne găsim încă pe pămînt unguresc şi oraşul Pécs e aici în vale. S-a mai întîmplat de multe ori să fie scăpaţi ungurii căzuţi în robie.
— Şi dacă nu ne scapă ?
— Bunătatea lui Dumnezeu ne poate însoţi pe unde ne ducem. Unii — şi sînt destui din aceia — îşi găsesc norocul pe pămîntul turcului. Se duc robi în lanţuri şi ajung domni. Pînă la urmă se întorc acasă. Vino, fiule, şi mănîncă.
Flăcăul privi încruntat spre turci.
— Steaua lor de cîini! murmură el printre dinţi.
Preotul clătină din cap :
— De ce m-ai chemat dacă nu mă asculţi ?
Flăcăul se ridică în sfîrşit. Se tîrî pînă lîngă ceilalţi. Cea mai mare parte dintre robi erau oameni tineri, în putere. Printre femei se găsea şi o ţigancă cu ochi scîn- teietori. Mîinile, picioarele îi erau date cu roşu, după obiceiul ţiganilor, ca şi părul.
Din cînd în cînd arunca din cap, fiindcă îi cădea părul în ochi. Adeseori vorbea pe limba ţigănească cu Sárközi, ţiganul ciupit de vărsat.

— Ţi-e nevastă ? întrebă vizitiul.

— Nu — răspunse ţiganul — pînă acum nu mi-a fost nici măcar o dată.
— Dar ce vorbeaţi pe ţigăneşte ?
— Femeia asta spunea că dacă aţi lăsa-o lîngă foc, ne-ar ghici viitorul.
— Viitorul e în mîinile lui Dumnezeu, spuse preotul. Nu luaţi numele lui în deşert cu înşelătorii din astea.
Printre bărbaţi se aflau şi doi oameni mai în vîrstă. Unul era tăcut, cu înfăţişare de domn, cam bătrîior, cu barbă căruntă şi mustăţi mari pleoştite. Judecind după faţa lui oacheşă trebuie să fi fost domn sau ţigan. Nu răspundea la nici o întrebare. Obrazul stîng îi era brăzdat de la ureche pînă jos de o cicatrice roşie. Răs- pîndise în iurul lui un miros ciudat, ca de praf de puşcă. Celălalt era un ţăran cu faţa mare, care fusese pus în acelaşi lanţ cu preotul. Sta mereu cu ochii larg deschişi, de parcă s-ar fi mirat într-una, şi îi scăpăta capul de parcă i-ar fi fost cu mult mai greu decît al altor creştini. Ce-i drept, avea un cap mare.

Mîncînd fără grabă din papricaşul de berbec, robii stăteau de vorbă. 'Se întrebau cum ar putea să scape din mîna turcilor.
Nicicum, spuse deodată ţăranul cu cap mare. Lăsă lingura din mînă şi îşi şterse gura cu mîneca cămăşii.
— Eu ştiu cum. Eu am mai fost rob, zece ani din viaţă i-am petrecut în robie.
— Şi ţi-au dat drumul acasă ?
— Cum era să-mi dea drumul ?
— Dar atunci cum ai scăpat ?
— Cum ? Aşa bine. M-au dus într-un rînd la Belgrad. De acolo am fugit: am trecut Dunărea înot.
— Şi cum e în robie ? întrebă curios un flăcău de vreo şaisprezece ani cu ochi albaştri ca zerul.
— De, frăţioare, mare pagubă în găini nu s-a prea făcut din pricina mea.
— Era bogat stăpînul la care ai slujit ? întrebă cineva de sub căruţă.
— Dară. Era chiar împăratul I
— împăratul ? Si ce slujbă aveai 'mneata la împăratul ?
— Eram vătaful curătitorilor.
— Ce fel de vătaf al curăţitorilor ? Ce curăţai ?
— Grajdul.
Rîseră puţin. Apoi se întristară.
— Dar cu femeile cum se poartă ? întrebă o nevastă cu păr negru.
Omul dădu din umeri:
— Care-i tînără, şi acolo e nevastă. Atîta doar că-i nevastă de turc. Dar de obicei e slujnică.
— Cum se poartă cu ele ?
— Cu care cum.
— Sînt cruzi cu ele ?
— Cînd cum.
— Le bat, nu-i aşa că le bat tare pe femei ?
Preotul se ridică.
— Aşadar, dumneata cunoşti drumul.
— Măcar de nu l-aş cunoaşte.
Preotul puse un picior pe butucul roatei şi în lumina focului care răzbătea pînă acolo, se uită ţintă la cătuşa de fier lată şi netedă, închisă cu lacăt pe gleznă. Pe ea se vedeau zgîrieturi mărunte. Erau însemnările cine ştie cărui rob : în douăzeci de cuvinte suferinţele unui drum lung.
Preotul le citi:
— De la *Nandorfehervar* la *Isarlik,* o zi. Apoi *Ba- ratina.*
— Nu — răspunse omul — pînă acolo mai sînt cinci staţii.
— Aşadar, aceste cinci cruci înseamnă cinci staţii. Deci, cinci staţii. Apoi urmează *Alopniţa.*
Omul dădu din cap.
— Apoi *Niş.*
— Acolo e ţară sîrbească, oftă omul încolăcindu-şi braţele după genunchi. Acolo încep semănăturile de mei.

Mei ? se miră o femeie.Omul nu răspunse.
Preotul citi mai departe semnele zgîriate pe cătuşe :
— Apoi urmează *Kuri-Kemze.*
— Pe acolo sînt mulţi scorpioni.
— *Sărkdvi.*
— Acolo umbla trei mori. Seca-le-ar apele să le sece !
— *Ţaribrod.*
— Acolo m-au bătut crunt. îmi curgea sîngele pe nas, pe gură. Mi-au spart şi capul.
— De ce ? întrebară deodată vreo şase.
— Fiindcă mi-am rupt cătuşa de la picior.
— *Dragoman,* citi mai departe preotul.
— Acolo e tara bulgărească, spuse omul. De acolo ajungem la Sofia. Acolo sînt turnuri multe. E oraş mare.
Preotul îşi umezi degetul şi şterse cătuşa.
— *Iktiman.*
— Acolo a murit o fată, biata de ea 1
— *Kapiderven.*
— Acolo-s munţi. Acolo şi vara îs acoperite dealurile cu zăpadă.
— *Pozărki* sau aşa ceva.
— Da, da, *Pozărki,* înghiţi-l-ar pămîntul I Acolo o să dormim în staule de oi. Or să alerge şobolani peste
— *Filippe.*
— Tot un oraş. Surpa-s-ar din temelii ! Da, noaptea să se surpe, cînd or fi toţi sub acoperişe.
— *Kaladân.*
— Acolo l-au vîndut pe un ortac de al meu. Mîn- ca-i-ar ciuma 1
— *Uzonkova.*
— Livezi multe. Bună ţară. O femeie ne-a dat două coşuri cu mere.
— *Harmanli.*
— Acolo l-a cumpărat pe Dâvidka Antal un boier turc. Deşi pe mine mă tîrguise întîi.
— *Mustafa—basa—Kopri.*
— Acolo-i un pod de piatră lung. Prăbuşi-s-ar să se prăbuşească I
— *Drinâpol.*
— Oraş mare, puturos. Acolo am văzut un ilifant.
Robii se minunară.
— Ce-i ăla ?
— Ăla ? răspunse ţăranul. E o namilă de vită cît carul ăsta încărcat. Ba chiar mai mare. E pleşuv ca bivolul şi are un nas pe care-l poartă cum îşi poartă alt dobitoc coada : cînd îl pişcă muştele, se freacă peste mijloc cu el.
— *Corii.*
— De acolo începe să se bată marea.
Robii oftară. Unii îşi lăsară capetele în palme, alţii priveau în gol cu ochii plini de lacrimi.

5

Omului cu cicatrice pe obraz şi care mirosea a praf de puşcă i se dezlegă limba.
— Fraţilor — spuse încet, cu glas răguşit — dacă m-aţi putea scăpa pe mine, eu v-aş scoate pe toţi din mîna turcului.
Robii întoarseră capul spre el.
Omul aruncă o privire spre turci şi continuă şi mai încet:

— Eu sînt boier. Am cetăţi, două. Am oşteni, şi bani. N-ar trebui decît să faceţi larmă, să vă prefaceţi că vă sfădiţi, cînd mă veţi vedea ajuns colo, la a cincea căruţă.
Ţăranul ce suferise robia dădu din umeri:
— Ne-or bate şi pe noi şi pe dumneata.
— Care ţi-e numele, frate ? întrebă preotul.
— Rob mi-e numele, răspunse posomorit cel cu cicatricea. ■ ■ "'H
Si se ridică. Făcu cîţiva paşi, şchiopătînd, spre locul **unde stăteau turcii.**
Apoi se aşeză şi mijind ochii ca pisicile cercetă feţele luminate de foc.
— Ce boier ? I spuse unul dintre robi. Trebuie să fie ţigan, poate chiar călău.
La cuvîntul călău, Gergő se cutremură. Nu-şi putea lua privirea de la el. Cu mintea lui de copil, înţelese că într-adevăr e un ţigan călău.
— De-am avea iarba fiarelor, oftă de lîngă roată Gáspár, cel cu răni la picioare.
Robii şedeau tăcuţi, îngînduraţi, trişti. Gáspár continuă :
— Iarba fiarelor e o iarbă de care cad cătuşele. Ienicerii se înviorară deodată : se strînseră cu chiote
de bucurie în jurul unuia dintre butoaie, în care găsiseră vin vechi. Rostogoliră butoiul în apropierea focului şi începură să bea sorbind încet şi plescăind din limbă de plăcere.
— Trăiască Ţara ungurească I zbieră Jumurdsák. Şi ridică cupa înspre robi.
— Trăiască Ţara ungurească, ca să poată bea turcul pînă n-o muri 1
— De unde ştii ungureşte ? îl întrebă boierul cu cicatrice, care spunea mai înainte că îl cheamă Rob.
— Ce te priveşte ? zise peste umăr, rîzînd, Jumur- dáák.
Cerul se înstelă de-a binelea, era şi lună. Prin crengile pline de rouă zumzăiau cărăbuşi.
Robii se culcaseră de o parte şi de alta în iarbă, cău- tîndu-şi scăparea în visurile somnului. Dormea şi preotul cu braţul sub cap, semn că acasă dormea pe pernă.
Ţiganul dormea culcat pe spate, cu mîinile încrucişate pe piept şi cu picioarele răşchirate în formă de V. Dormeau duşi cu toţii. Doar Gáspár mai oftă o dată somnoros şi plin de obidă :
— N-o să mai văd niciodată oraşul Eger cel frumos I
Aţipise şi Gergő cu capul pe marginea păturii, ţinîndu-şi obrazul drăgălaş în palmă.
Şi l-ar fi toropit somnul de-a binelea de n-ar fi ciulit deodată urechile la numele Cecey.
îl rostise omul acela oacheş, cu înfăţişare de călău, iar turcul lui îl repeta.
Vorbeau lîngă căruţă :
— La Cecey, ştiu sigur că Ia Cecey, spuse călăul.
— Comoara lui Doja ?
— Toate comorile lui Doja. Adică, cele pe care le avea atunci asupra lui.
— **Si ce comori sînt acelea ?**
— Potire şi cupe de aur. E şi un talger mare de aur cît luna plină. Brăţări cu diamante şi mărgăritare, colane. Ei, tot ce-i aurărie domnească. Dacă, bineînţeles, n-or fi toţpit o parte din ele. Dar şi dacă le-au topit tot găsim aurul.
— Aici la poala pădurii ?
— Aici. De ce crezi că s-a retras aşa de lume ?
— Are şi arme ?
— Nişte săbii minunate de argint. Dar nu-s decît vreo cinci. Şi puşti. Una e frumoasă şi uşoară. A fost a regelui Lajos. îi e plin podul. în casă ştiu că sînt vreo zece lăzi de fier. în ele trebuie să fie lucrurile cele mai de preţ.
— Cecey... N-am mai auzit de numele acesta.
■— Fiindcă nu mai ia parte la lupte. El a fost vistiernicul lui Doja.
Turcul scutură din cap :
— Sîntem puţini, spuse el dus pe gînduri. Trebuie să rămînem aici pînă mîine seară. Trebuie să mai aşteptăm, să ne strîngem o ceată bună.
— Nu-i nevoie de atîţia oameni. Apoi, dacă sînteţi mulţi, trebuie să împărţiţi şi prada în multe părţi. Cecey e bătrîn. Are o mînă şi un picior de lemn.
— Dar are şi oşteni.
— Are pe dracu ! Doar nişte ţărani iobagi.
— Cînd ai fost pe acolo ultima oară ?
— Dacă e un an.
— Un an e timp mult. Mai bine să mergem mai mulţi. Dacă e adevărat ce spui, îţi dau dramul, ba te şi cinstesc. Dacă nu-i adevărat, te spînzur de poarta lui Cecey.
Turcul se întoarse la foc şi de bună seamă că povesti celorlalţi ce-i spusese robul, căci soldaţii îl ascultau cu luare-aminte.
Lui Gergő i se îngreună capul. Adormi. Dar nu visă decît grozăvii. La urmă visă că turcii aleargă prin satul lor cu sabia scoasă, o prind pe maică-sa şi-i străpung pieptul cu cuţitele.
Gemu şi se trezi.
întuneric şi cîntec de privighetori în toate părţile. O sută de privighetori. O mie. De parcă toate privighetorile de pe lume s-ar fi adunat în pădurea aceea să înfrumuseţeze visul robilor !
Gergő se uită la cer. Norii erau sfîşiaţi. Din loc în loc scăpăra cîte o stea. Peste un nor atîma secera albă a lunii.
Focul de sub copac era acoperit de spuză. Doar la mijloc mai licărea un pumn de jeratic. Ienicerii

trîntiţi în toate părţile zăceau în iarbă, în jurul focului.
Era şi Jumurdsák între ei. Sub cap avea un fel de traistă, lîngă el un fel de cupă sau căuc, sau poate cuşma — nu se vedea bine din pricina întunericului.
„Ar trebui să mă duc acasă." Acesta fu primul gînd al lui Gergő.
„Nu-i voie." Acesta fu al doilea.
Se uită împrejur. Dormeau cu toţii. Dacă s-ar putea 'furişa printre ei. Trebuia să fugă, altfel n-ar mai fi ajuns acasă în sat.
Mica Eva dormea lîngă el. O scutură încet şi-i şopti la ureche :
— Vicuska I
Eva deschise ochii.
— Hai acasă, îi şopti.
Vicuska la început îşi răsfrînse buzele a plîns, dar se linişti îndată. Se uită la Gergő cu oclii mari, ca un pui de pisică cînd vede un străin. Apoi îşi întoarse privirea la păpuşa ce-i zăcea în poală, o ridică şi se uită la ea cu aceeaşi căutătură de pisică.
— Vicuska 1 Vicuska I Haidem! îi dădu zor Gergő, dar cu glas încet.
Coborî pe partea cealaltă a căruţei, o luă în braţe pe fetiţă şi o dădu ios.
Un asab stătea chiar lîngă căruţă, cu lancea în braţe, cu capul rezemat de butucul roţii. Alături de el, plosca.
Dormea dus. în afară de căruţa de a cărei roată era rezemat, puteau să plece ipînă şi copacii din pădure, că nu s-ar fi trezit.
Gergő o luă de mînă pe mica Vica şi o trase după el.
— Surul... şopti apoi. Trebuie să-l ducem acasă şi pe el.
Surul însă era legat de calul mic turcesc. Gergő izbuti cu chiu cu vai să desfacă lanţul cu care erau legaţi, dar cele două căpestre se înnodaseră în aşa hal, că priceperea lui nu-l mai ajută.
— Dracu a mai văzut una ca asta ! bombăni privind nodul.
Se scărpină în cap ; îi venea să plîngă de necaz. încercă din nou. Acum cu dinţii. Dar tot nu-i veni de hac. în cele din urmă, trase pe sur după el.
Era strajă şi la cai. Dar şi ea dormea. Dormea şezînd, rezemată cu spatele de un copac strîmb. Horcăia cu gura deschisă. Gergő era cît pe-aci să dea cu caii peste el.
în iarbă zgomotul paşilor celor doi cai nu se mai auzea. Se duceau ca umbra. Nici cît ţinea ocolul căruţelor, nici în afara lui nu se trezi nimeni. Lîngă un trunchi de copac potrivit opri surul şi i se urcă în spinare.
— Urcă-te şi matale, o îndemnă el încet pe fetiţă.
Mica Eva nu putu, trunchiul era prea înalt pentru ea.
Gergő trebui să coboare şi s-o urce mai întîi pe trunchi, apoi pe spatele calului.
Se urcară amîndoi pe sur. în faţă, Gergely, în spatele lui, Eva. Fetiţa tot mai ţinea în braţe păpuşa cu fusta roşie. Nici nu se gîndise să o urce pe celălalt cal, în şa, măcar că ar fi putut sta fără grijă în ea, că avea oblîncul înalt... Calul celălalt nu era al lor.
Evica se agăţă de umerii băiatului. Gergő smuci frîul şi surul ieşi din pădure, trăgînd cu el şi calul turcului.
îndată dădură de drum. Surul îl cunoştea. Mergea leneş şi somnoros.
Era întuneric. Lumina lunii înceţoşată. Copacii stăteau pe marginea drumului ca nişte uriaşi negri. Lui Gergő nu-i era frică de ei. Erau doar copaci maghiari.
în casa lui Cecey nimeni nu închise ochii în noaptea aceea. I-au căutat pe copii pînă s-a întunecat, rămînînd ca a doua zi să cerceteze pîrăul. Doar oştenii se duseră la odihnă.
Preotul Bálint rămăsese la Cecey şi-i îmbărbăta pe soţii nemîngîiati.
Femeia parcă îşi pierduse minţile. Scotea vaiete sfîşietoare, leşina.
— Vai, mărgăritarul meu, lumina ochilor mei, păsărică mea !...
Omul cu piciorul de lemn doar scutura din cap la vorbele preotului. O dată strigă cu armar:
— Nu este Dumnezeu!
— Este! strigă preotul.
— Nu e I ţipă Cecey bătînd cu pumnul în masă.
— Este !
— Nu-i I
— Ce îţi dă Dumnezeu, îţi poate şi lua ; şi ce îţi ia, îţi poate da îndărăt.
Din ochii bătrînului schilod ţîşniră lacrimi.
— Să nu-ţi ia ce ţi-a dat o dată !
Preotul nu-l lăsă singur decît spre ziuă.
Cum ieşi pe uşă, pelerinul se ridică de pe rogojina unde se culcase.
— Părinte, spuse încet.
— Ce e, frate întru Hristos ?
-— Copiii n-au pierit în apă.
— Dar ?
— Au fost luaţi de turc.
Preotul, să cadă de perete.
— De unde ştii ?
— în timp ce-i căutam şi eu cu ceilalţi cercetaşi pe malul pîrăului, am văzut într-un muşuroi de cîrtiţă urma unui picior de turc.
— Unui picior de turc ?
— Era o urmă fără călcîi, cum nu e a unui maghiar.

— Poate o fi fost urmă de opincă ?
— Opinca n-are pinteni. Era urmă de turc. Chiar şi calul, după urma lăsată, arăta a fi tot turcesc. Ştiţi, de bună seamă, ce formă are potcoava turcească ?
— De ce n-ai spus nimic ?
— M-am gîndit să nu spun. Cine ştie încotro i-a dus turcul ? Tot satul s-ar fi împrăştiat să-i caute. Dar cu ce s-ar fi ales ? Turcii sînt mulţi şi înarmaţi cu toţii.
Preotul se plimbă în sus şi în jos cu privirile înmărmurite. Păşi deodată spre uşă. Dar se opri mai înainte de a pune mîna pe clanţă şi se întoarse din nou spre pelerin.
— Ce-arn putea face ?
Pelerinul dădu din umeri.
— Faceţi ca mine : tăceţi.
— îngrozitor ! îngrozitor !
— Drumurile sînt pline de turci, pretutindeni. încotro s-or fi dus ? Spre răsărit, spre asfinţit ? N-ar fi ieşit decît bătaie şi moarte.
— Mai bine ar fi murit şi ei I clătină preotul cu durere din cap.
— în timp ce noi îi căutam pe aici, ei erau Dumnezeu ştie unde.
Preotul sta trist. La răsărit cerul începu să se rumenească. Se crăpa de ziuă.
— Oameni buni 1 Oameni buni! Au venit!
Preotul îşi ascuţi auzul.
Cel care striga era straja, de asta îşi dădu repede seama. Apoi auzi bocănitul picioarelor lui.
— Au venit ? Cine a venit ?
Bocănitul se apropia. Se auziră bătăi în poartă.
— Deschideţi 1 Deschideţi! Au venit copiii I
Preotul năvăli în casă :
— Este Dumnezeu, Peter I Scoală-te, că este Dumnezeu.
Cei doi copii aşteptau în fata porţii. Erau călare pe sur, somnoroşi şi galbeni la faţă.

7

Năvăli tot satul în curte. Uncie femei doar cît îşi trăseseră în fugă fusta pe ele, iar bărbaţii veniseră fără cuşme, aşa cum se aflau cînd auziseră strigătul. Pe Gergő îl trăgeau toţi încoace şi-n colo, iar pe Vicuska o sărutau care cum apucau.
— Dar mîndreţea asta de cal turcesc de unde l-aţi luat ?
— L-am adus cu noi, dădu din umeri Gergely.
— De azi înainte Gergő e copilul meu, spuse solemn Cecey.
Şi-i puse mîna pe creştet.
Mama băiatului, desculţă, numai în poale, se aşternu la picioarele lui Cecey.
Dobó se uită mirat la puiul de ţăran care adusese un cal de la turci.
— Nene — îi spuse el lui Cecey — dă-mi copilul ăsta să-l duc în Ţara de Sus. Să fac din el un oştean viteaz.
Şi-l ridică în braţe pe Gergő.
— Ai vrea să fii oştean ?
— Aş vrea, zîmbi băiatul şi-i sclipiră ochii.
— Cai ai, o să-ţi facem rost de la turc şi de-o sabie.
— Da-i al meu calul ăsta ?
Ostaşii lui Dobó încercaseră mersul calului prin ogradă şi nu conteneau cu laudele.
— Fireşte că-i al tău. L-ai cîştigat în luptă.
— Al tău — întări Cecey — cu şa, cu frîu, cu tot.
— Atunci şi banii sînt ai noştri I spuse mîndru băiatul.
— Care bani, mă ?
— Ăi care-s în şa.
Dezlegară şaua frumoasă cu oblîncul de catifea. O scuturară. Se auziră zornete. Găsiră deschizătura în oblînc şi aurul se revărsă gîrlă.
— Tii, fire-ar să fie I spuse Cecey făcînd ochii mari. Acum nu eu te iau de băiat, ci tu să mă iei pe mine de tată. Adună-i de jos, femeie ! strigă el către mama băiatului.
Femeia privea cu ochi scăpărători la galbenii care se revărsau pe pămînt. I se păru că visează.
— Sînt ai mei ? bîlbîi privind cînd la Cecey, cînd la Dobó, cînd la preot. Sînt ai mei ?
— Ai tăi, încuviinţă din cap preotul. Dumnezeu i-a dăruit băiatului tău.
Femeia dădu să-şi ridice şorţul. Dar nu-l avea pe ea. Un om îi întinse cuşma lui. Şi femeia adună aurul cu mîna tremurîndă.
Băiatul, care o privea, spuse deodată :
— Ascunde-i bine, mamă, că mîine vin aici.
— Cine vine aici ?
— Turcii.
— Turcii ?
Băiatul dădu din cap.
— Am auzit cînd i-a spus turcul călăului.
— Călăului ?.
— Da. Călăului acela oacheş.
— Că o să vină aici ?
— Că o să vină aici şi o să ia comorile domnului.
Şi arătă spre Cecey.
— Comorile mele ? icni Cecey.
Copilul clipi din ochi.
— Şi lăzile de fier, ziceau că-s şase.
— Nu-i glumă, spuse Dobó. Hai în casă.
îl luă de mînă pe băiat şi-l duse înăuntru.
II făcură să le spună tot ce-şi mai amintea.
— Unul cu cicatrice pe obraz ? Unul oacheş ? Unde avea cicatricea, cum arăta ?
— Ca o brazdă roşie de la gură la ureche.
Dobó sări de pe scaun.
— Móré !

— Nici n-ar putea să fie altul 1 Vrea să scape tîllia- rul, de aceea-l aduce pe turc asupra mea.
— Da' cunoaşte rostul pe aici ?
— A fost pe aici acu vreo şase ani. Mi-au răsturnat totul cu fundul în sus. Mi-au luat cincizeci şi patru de florini pe care-i aveam, cruciuliţa de aur a nevesti-mi şi şapte vaci.
Dobó se plimba mînios prin cameră, în sus şi în jos.
—■ Unchieşule, cîţi oameni ai care să poată pune mîna pe arme ?
— Or fi vreo patruzeci, dacă i-aş număra pe toţi.
— Putini. Ce oraş e mai aproape de aici ? Pécs, nu-i aşa ? Dar acolo e stăpîn Szerecsén János, omul regelui Ioan; ni-e duşman.
— Trebuie să fugim, să fugim în pădure care încotro ! scutură din cap Cecey.
— Tot satul n-o să poată fugi. Cum o să-i lăsăm aici pe oameni ? Să fugim de o haită de turci ? Ei, fire-ar să fie ! Cînd e vorba să ne apărăm de turci, apoi maghiarul tot maghiar rămîne, de partea oricui ar fi.
Ieşi afară.
— Pe cai I
Iar ce mai avea de spus, spuse după ce se află în şa :
— Mă duc, bade Cecey, la Szerecsén. Dar pînă mă întorc, nu pierdeţi vremea. Udaţi acoperişurile caselor, muraţi-le bine de tot. Sătenii să-şi adune vitele şi să se strîngă aici în curte. Lîngă poartă îngrămădiţi pietre şi butoaie, drept întărituri. Puneţi mîna pe coase, pe topoare, pe furci de fier, chiar şi femeile. Peste două ore mă întorc.
Privi la cerul bătut de spuza zorilor şi plecă în! ropote cu vitejii lui.

8

Casa lui Cecey avea o curte ca de vreo două jugăre, împrejmuită cu zid de piatră. Dar zidul era abia de un stat de om şi cam dărăpănat.
Satul se îngrămădi tot încă de dimineaţă în curte. Printre boccele şi grămezi de mobile alergau capre şi porci, gîgîiau gîşte, şchiopătau raţe şi se fugăreau găini. Un om ascuţea pe tocilă, lîngă şopron, cuţite şi coase. Preotul se încinsese cu o sabie lată, ruginită, pe care o scoase în mijlocul curţii, o răsuci privind-o pe toate părţile şi o vîrî apoi iar în teacă.
În faţa bucătăriei cîteva femei făceau de mîncare în căldări şi ceaune.
Cecey avea în pod vreo şase arcuri vechi. Le împărţi bătrînilor care luptaseră împreună cu el în războiul lui Doja.
Pe la amiază se întoarse Dobó. Nu aducea decît vreo treizeci de mercenari, dar sătenii îi primiră cu chiote.
Dobó făcu înconjurul curţii. Puse să se ridice din loc în loc scări şi parapete şi să se adune pietre, cu care astupă jumătate din poartă. Apoi chemă sătenii înarmaţi — cincizeci şi unu de oameni la număr — şi-i împărţi pe lîngă gard, în cete. El cu zece puşcaşi aveau să stea lîngă poartă, pe baricade de butoaie.
în capătul de sus şi de jos al satului trimise doi trîmbiţaşi, care aveau să dea de veste cînd se va ivi duşmanul.
Nu trebuiră să aştepte pînă seara.
Cam pe la trei după-amiază răsună trâmbiţa în capătul dinspre răsărit al satului şi peste cîteva minute se întoarseră în goană mare trîmbiţaşii.
Cecey se uită împrejur.
— Sînt toţi aici ?
Doar mama lui Gergely lipsea. Femeie săracă, o zăpăcise de tot aurul. Căuta într-una loc unde să-l îngroape. La Cecey nu îndrăznise să-i lase, de teamă să nu-i ia turcul. Poate că s-o fi dus în pădure, să-i ascundă acolo.
— închideţi poarta ! porunci Dobó. Mai aduceţi saci, boroane, pietre. Doar atîta deschizătură să lăsaţi cît să încapă un călăreţ.

Pe vremea aceea, cei din Ţara de Sus le ziceau boroane grinzilor.Ostenii sosirã.
— Vin I strigã unul dintre ei încã de departe.
— Sînt mulţi ? întrebã Dobó.
— Nu i-am vãzut decît pe cei din faţã.
— Atunci du-te înapoi — strigã la el Dobó — şi uitã-te cîţi sînt. Ai timp sã fugi şi dupã ce se vor lua dupã tine.
Mercenarul din Pécs întoarse calul roşind şi porni în goanã.
— Apoi aşa oşteni sînteti voi ? spuse Dobó mercenarilor din Pécs.
— Nicidecum, rãspunse unul ruşinat. Ãsta-i doar de cîteva zile printre noi. Era calfã de croitor. Nu-i cãlit încã în lupte.
Peste cîteva minute iar se întoarse croitorul gonind nebuneşte şi în praful din urjna lui se zãreau vreo cincisprezece akingi cu cuşme roşii.
Acum îl goneau cu adevãrat.
— Lãsati-l sã intre, spuse Dobó.
Si fãcu semn puşcaşilor lui.
— Trageţi I
Cei zece puşcaşi duserã armele la ochi. împuşcãturile bubuirã. Din rîndurile turcilor un ienicer se rãsturnã de pe cal şi cãzu în şant. Ceilalţi dãdurã îndãrãt. Fãcurã stînga împrejur şi o luarã la goanã.
Croitorul intrã în galop pe poarta deschisã.
— Ei, cîţi sînt ? îl întrebã Dobó zîmbind,
— O mie — spuse croitorul abia trãgîndu-şi sufletul — poate şi mai mulţi.
Dobó dãdu din mînã.
— Ei, dacã nu-s decît o sutã ne mai rãmîne timp pînã deseará sã şi jucãm.
— Dar v-am spus cã-s o mie, stãpîne.
— Am înţeles — rãspunse Dobó — dar dacã ai vãzut tu o mie, atunci nu-s decît o sutã, poate nici atîţia.
în capul satului se ridicarã vãlãtuci de fum.
Akingii se şi apucaserã sã dea foc caselor.
Dobó clãtinã din cap.
— N-ati stropit cu apã acoperişurile ?
— Ard fînul şi paiele, dãdu din mînã Cecey.
Si bãtu cu sabia în acoperişul porţii.
Pe drum se ivi ienicerul cel chior, în platoşã, cu junghere şi pistoale la brîu. La stînga lui, tot cãlare, maghiarul de care Gergő zicea cã-i un cãlãu ţigan. în spatele lor, o ceatã de akingi şi pe de lãturi, pe lîngã care, cîţiva arabi pedeştri alergînd cu torţe aprinse în mîini.
— Móré Laszlo 1 rãcni Dobó, bãtînd din picior. Mã, ruşinea ţãrii I Nemernicule I
Ienicerul se uitã surprins la omul ce cãlãrea alãturi de el.
— Nu-l crede — strigã Móré palid — vrea sã-şi batã ioc de tine.
Ienicerul îşi opri calul şi aşteptã ceata.
— Te cunosc şi pe tine, Jumurdsák, strigã Dobó. Pãi, asta-i omenia turceascã ? Sã-i prazi pe cei cu care încã ieri ai luptat împreunã ? Tîlharule 1 Cã tîlhar eşti, ca şi tovarãşul tãu de hoţii 1
Ienicerul ridicã privirea spre el, dar nu rãspunse.
— Vino numa, vino — strigã Dobó — ai ajuns nebunul lui Móré ! Primeşte închinarea mea de sãnãtate.

îl ochi şi descărcă puşca.
Jumurdsák se prăvăli peste grumazul calului, apoi se rostogoli în praful drumului. Aproape în aceeaşi clipă bubuiră şi celelalte puşti. Pistoalele turcilor răspunseră şi ele.
Móré dădu să-l prindă pe ienicer în timp ce se prăbuşea, dar nu apucă să pună mîna decît pe un jungher de la brîu. în clipa următoare izbi calul peste şale cu pala jungherului. Buiestrul făcînd o săritură porni în goană. Iar Móré îl îmblătea din răsputeri.
— Uitaţi colo, fuge aurul I le strigă Dobó turcilor.
Turcii rămaseră o clipă năuciţi, dar îndată năvăliră pe urma lui Móré în răcnete turbate.
Şi cum trecură prin faţa casei, Dobó îi numără :
— Zece... douăzeci... patruzeci... cincizeci...
Mai aşteptă o clipă, apoi sări de pe baricadă.
4
49
— Pe cai, băieţi I Nici şaizeci nu sînt 1 încălecară. Din poartă Dobó îi strigă lui Cecev :
— Pe turcul acela în zale, dacă mai trăieşte, să-l închidem. Sătenii să căsăpească pe cei de-au pus focul.
Şi ieşiră ca vîntul pe poartă.
În sat fumul şerpuia spre cer din vreo cinci locuri. Cu coase şi securi în mîini, năvăliră cu toţii pe poartă.
Cecey împreună cu preotul şi doi iobagi ieşiră repede în drum. Jumurdsák se ridicase în capul oaselor. Nu fusese decît ameţit. Glonţele lui Dobó îi teşise platoşa chiar deasupra inimii. ' — Legaţi-l şi duceţi-l în curte, spuse Cecey.
Turcul lăsă să i se lege mîinile fără să crîcnească.
— Ştii să ioci şah ? strigă la el Cecey.
Ienicerul dădu din cap că da, dar zise:
— Nu.
în timp ce-i lega mîinile, celălalt turc ridică şi el capul din şanţ.
— Leagă-l — spuse un flăcău — pînă îi fac eu de petrecanie ăstuia.
— Stai I îl opri Cecey.
Se duse şontîc-şontîc la ienicerul plin de sînge şi ţintuindu-i sabia pe piept, îl întrebă :
— Ştii să joci şah ?
— *Kaplaman,* răspunse turcul fără putere.
— Sah!
— Şah, şeh, mat ? întrebă turcul gemînd.
— Da, da, lovi-te-ar piciorul lui Mohamed. Duceţi-l şi pe ăsta în curte, ăsta e robul meu !
9
Dobó şi oamenii lui nu se întoarseră decît în amurg. Aduseră cu ei o mulţime de mantale, platoşe şi tot felul de arme. Şi pe deasupra, un rob : pe Móré Laszlo.
— Lupului ăstuia, o vizuină bună ! spuse Dobó co- borînd de pe cal.
Cecey mai să sară în sus de bucurie :
— Cum l-aţi prins ?
■— Ni l-au prins akingiţ. Au avut atîta minte să nu-i dea un cal tînăr. L-am ajuns: uşor. Şi în timp ce-l legam de zor, le-am venit de hac.
— I-ati tăiat pe toti ?
— **Cîti am putut.**

■— Repede, aduceţi viţelul meu cel mai frumos I strigă vesel Cecey la slugi. în frigări! Dar mai întîi să vină vinul 1 Scoateti-l din pivniţă pe ăl mai din fund.
■— încă nu, spuse Dobó privind pe urma lui Móré pe care-l duseră în cămară. Unde e copilul, Gergő ?
— Ce vrei cu el ? Uite-l colo pe tîrnaţ, se joacă cu fetita mea. Pe mamă-sa au omorît-o, acu aflai.
— Au omorît-o ?
— Da. A dat peste ea un nemernic din cei ce puneau foc caselor şi a străpuns-o. Copilul încă nu ştie.
— Şi galbenii ?
— Femeia zace în coltul odăii, cu faţa la pămînt. De bună seamă acolo îşi va fi îngropat galbenii.
Dobó mormăi supărat.
Se întoarse spre copil:
— Gergő ! Bornemissza Gergő 1 Ia vino încoace, viteazul meu mititel. încalecă repede pe căluţul tău.
— Da' unde vă mai duceţi ?
— După robii despre care vorbea băiatul acesta 1
— Măcar o duşcă să trageţi. Aduceţi vin repede 1 strigă el la slugi. Turcul tău trăieşte ! E în cămară.
— Jumurdsák ?
— Naiba ştie cum îl cheamă : ăla pe care l-ai puşcat.
— Da, da. N-a murit ?
— Nu, doar cît ameţise. L-am adus şi pe celălalt din şanţ. Mă tem că nu scapă cu viaţă.
— De asta ti-e teamă ? I La spînzurătoare cu el, nemernicul 1
— Ho, ho! Acela-i robul meu.
— Atunci fă ce vrei cu el. Dar Jumurdsák porunceşte să fie adus încoace şi să i se dea şi un cal.
Oştenii goliră cupa de vin. Jumurdsák fu adus.
— Ei, Jumurdsák — spuse Dobó — asta ţi-a trebuit ?,

— 4* 51Azi mie, miine tie, mormăi turcul.
Şi cum îşi văzu calul şi pe copilul ce sta călare, rămase cu gura căscată de uimire.
Dobó **făcu semn copilului să se apropie de el şi ieşiră în treapăt pe poartă. În spatele lor, vitejii îl încadrară pe turc.**
— Ştii unde ne ducem, Gergő ? întrebă Dobó.
— Nu ştiu, răspunse băiatul.
— Mergem să facem rost de o sabie.
— De la turci ?
— Da.
— Pentru mine ?
— Pentru tine. Ti-e frică ?
— Nu.
— Asta se cere în primul rînd unui oştean, fătul meu, să nu-i fie frică. Celelalte vin de la sine.
Altceva nu mai vorbiră.
Cavalcada stîrni nori de praf pe drumul de care al Mccsilor, apoi tropotele cailor deveniră mai răsunătoare pe coasta pietroasă a dealului.
în auzul lui Gergő răsunau încă, asemeni unui zvon de clopot, vorbele :
— Asta se cere în primul rînd unui oştean, să nu-i fie frică 1

10

Dădură peste robi în pădure. îi păzeau doar şase oştaşi.
Cum se iviră printre copaci vitejii maghiari, robii săriră în sus de bucurie, chicotind, frămîntîndu-şi cătuşele şi smucindu-şi-le.
— Hei, ticăloşilor I strigă ţiganul.
Cei şase arabi, fireşte, o întinseră la fugă care încotro.
Ungurii nu se luară după ei. Se gîndeau la robi. Îi scoaseră din lanţuri.
Dobó îi întinse mîna mai întîi preotului.
— Sînt Dobó István.
— Numele meu e Somogyi Gábor, răspunse preotul cu ochii înlăcrimaţi. Dumnezeu să te binecuvînteze, Dobó István !
Robii plîngeau de bucurie. Femeile îi sărutau eliberatorului lor mîinile, picioarele, contăşul. Ţiganul se dădea peste cap chiuind.
— Nu-mi mulţumiţi mie, spuse Dobó. Copilul acesta v-a scăpat.
•Şi arătă spre Gergő.
Pe copil apoi, fireşte, mai să-l mănînce, atîta ce-l mai sărutară şi-l alduiră. Las' să-l sărute că de acu încolo n-o să-l mai vadă multă vreme.
Prada era de cincisprezece care încărcate şi o mulţime de arme.
Dobó, înainte de a le împărţi, îi întrebă pe robi care dintre ei a fost prins mai întîi ?
Flăcăul iobag păşi înaintea lui, îşi scoase cuşma şi spuse :
— Eu aş fi întîiul, stăpîne.
— Cum te cheamă ?
— Kocsis Gáspár.
— De unde eşti ?
— Din Eger, stăpîne.
— Unde te-au prins ?
— Pe lîngă Fejervar, stăpîne, eram în cărăuşie...
— Ştii ale cui sînt lucrurile din carele astea ?

— Aş şti, dacă ne-am afla prin părţile de unde le-au luat. Da' tîlharii ăştia au prădat pretutindeni.
Dobó se întoarse spre turc :
■— Vorbeşte, Jumurdsák !
— Le-am luat de unde ne-a îngăduit Allah să le luăm. Ce e al necredincioşilor e al nostru. Luăm de unde găsim.
în una din căruţe era un morman de arme, pradă adunată de ici şi de colo, cea mai mare parte din cetatea lui Móré. Printre ele se ivi şi o săbioară uşurică, cu teacă de catifea de culoarea vişinei coapte. Trebuie să **fi fost** a unui fecior de **boier** mare.
Dobó o ridică.
— Bornemissza Gergely, vino încoace I Ia tu sabia asta. E a ta. Fii viteaz credincios patriei, slugă smerită lui Dumnezeu. ISa-ţi fie arma binecuvîntată şi norocoasă !
îl încinse cu sabia pe micul viteaz şi-l sărută pe frunte.
Băieţaşul primi emoţionat cinstea ce-i făcea. Deveni palid. Parcă îi trecu în zbor peste suflet adierea vremurilor ce aveau să vină I îşi dădea seama că nu fusese legată numai sabia de el, ci şi el de sabie.
Pe urmă, Dobó lăsă robilor ceea ce nu trebui oştenilor. Fiecare rob se alese şi cu căruţă, şi cu cai, şi cu arme. Fiindcă vitejii n-aveau trebuinţă de caii rebegiţi prinşi la căruţe.
Ţiganul scoase chiote puternice, sărind în jurul calului şi căruţei ce i se dase ca parte.
Dar îndată alergă spre grămada de arme. Strînse toate puştile rele, ruginite, ce nu le luaseră soldaţii. Se legă peste mijloc, turceşte, cu o năframă şi se împănă cu tot felul de cuţite, junghiere, de era ca un arici.
în grămadă se afla şi un scut turcesc împletit din trestie de mare. Şi-l trecu după braţ. La picioarele desculţe îşi legă doi pinteni mari, ruginiţi, iar pe cap îşi puse un coif. Avu însă atîta minte să-şi lase pălăria dedesubt. Apoi luă de jos o lance lungă şi cu paşi cere- monioşi, de parcă ar fi călcat pe ouă, se înfăţişă înaintea turcului :
— Ei, Gyamarzsák — spuse el zădărîndu-l cu lancea pe la nas — ce mai faci, turcule ?
Cum izbucniră cu toţii în rîs, Dobó strigă la ţigan :
— Nu fi obraznic, mă ! De unde eşti ?
Ţiganul îşi plecă deodată capul, umil.
— De peste tot, sărutu-ţi picioarele, de unde e nevoie de lăutari.
— Ştii să dregi puşti ?
— Cum să nu, măria ta 1 Din orice puşcă, oricît de stricată, fac una nouă.
— Treoi zilele astea pe la Szigetvár, la curtea boierului Török Bálint. O să nimereşti bine acolo.
Ţiganca cea slabă şi mică se ruga de Dobó s-o lase să-i ghicească viitorul.
—. Nevastă-mea — îl încredinţa ţiganul — ghiceşte de minune viitorul. Nu ne-a spus ea azi dimineaţă că o să scăpăm ?
Femeile întăreau că, într-adevăr, aşa spusese.
— Aşa a spus — întări şi Gáspár — numa că noi n-am crezut.

— Niciodată n-o crede nimeni, zise ţiganul dînd din mîini. Da' acum crezi, nu ?
Ţiganca se aşează la foc. Strînse jeraticul, apoi presără deasupra lui nişte seminţe mici, negre.
— *Datura stramonium,* spuse dispreţuitor preotul.
Din jeratic se ridică un stîlp de fum vînăt. Ţiganca se aşează pe o piatră şi îşi bagă faţa în fum. Oştenii şi foştii robi o înconjurară curioşi.
— Mîna... îi spuse peste cîteva clipe ţiganca lui Dobó.
Dobó i-o întinse.
— Ei, să vedem ce ştii ?
Ţiganca ridică faţa spre cer. întoarse în sus albul ochilor şi spuse cu buzele tremurînd:
— Văd păsări roşii şi negre... Zboară una după alta... Zece... cincisprezece... şaptesprezece... optsprezece...
— 'Sînt anii mei, zîmbi Dobó.
— De bună seamă, se bucură ţiganul.
— Cu cea de-a optsprezecea pasăre zboară un înger. Coboară la tine şi rămîneţi împreună. îţi pune o năframă pe frunte. Numele ei e Sara.
— Aşadar, Sara are să o cheme pe nevastă-mea. Ei, am să îmbătrînesc pînă o voi întîlni pe Sara.
— S-ar putea să fie şi mai curînd, măria ta, îl încu- rajă ţiganul pe Dobó.
Femeia continuă :
— Pasărea a nouăsprezecea e roşie. Aduce cu ea nor întunecos, plin de fulgere. Pe pămînt s-au năruit trei stîlpi mari.
— Buda ? Timişoara ? Fejervár ? întrebă Dobó, duS pe gînduri.
— Da, da, măria ta...
— Din al patrulea de asemenea ies flăcări, tu îl sprijini, focul îţi cade uneori pe cap, pe mîini.
— Szolnok ? Eger ?
— Eger, Eger, măria ta...
— A douăzecea pasăre e aurie, înveşmîntată în raze de soare şi poartă pe cap coroană bătută în pietre scumpe. Un diamant se desprinde din coroana ei şi-ţi cade în poală.
— Ce înseamnă asta ? E bine ?
— încă ce bine, măria ta 1 Cum nu se mai află !
— Apoi iar trec păsări roşii şi negre, una după alta... Dar urmează întuneric... Nu mai văd nimic... Aud zgomot de lanţuri... Şi suspinul tău...
Se cutremură şi lăsă mîna lui Dobó.
—- Dacă înţeleg bine, o să mor în închisoare, spuse Dobó înfiorat.
— Ce prostii mai îndrugi tu acolo — se răsti la ea ţiganul — o vorbă nu-i adevărat din tot ce spune, măria ta.
— N-are nici un înţeles, zise şi preotul dînd din mînă.
Ţiganca şi luase mîna lui Gergő. îşi ţinu faţa deasu-pra fumului, apoi tăcu şi privi iar la cer.
— Un porumbel te însoţeşte în viaţă... Un porumbel alb, doar aripa îi e trandafirie. Dar te înconjoară foc şi iar foc. Din mîna ta, de asemenea, pornesc roţi aprinse... Apoi porumbelul rămîne singur şi te caută trist pînă la moarte...

Tăcu o clipă cu faţa scuturată de spasmele groazei. Lăsă mîna copilului şi ţinîndu-şi palmele spre cer, spuse tremurînd clin buze :

— Două stele zboară la cer. Una din temniţă. Cealaltă de pe ţărmul mării... Strălucesc veşnic... Şi îngrozită, îşi acoperi ochii cu palmele.

— Prostii I zise Dobó dînd din mînă. Turnaţi apă pe femeia asta !

— Turnaţi apă pe ea, ca-i nebună I strigă ţiganul. Aşa prostii te găseşti tu să prezici binefăcătorilor noştri ?!

Luă chiar el o găleată cu apă şi i-o turnă femeii în cap.

Robii rîseră. Dobó îl prinse pe Gergő de mînă şi-şi luă rămas bun de la robi.

— Măria ta ! Dar cu haraminul ăsta de tîlhar ce să facem ? strigă după Dobó ţiganul, arătînd spre turc.

— Spînzuraţi-1! răspunse peste umăr Dobó.

Îl urcă pe Gergő în şa şi încălecă şi el.

11

— Ei, cîine de turc — strigă Kocsis Gáspár — acu ţi-a venit ţie rîndul!

— Un ştreang ! strigă vizitiul András. Luaţi funia de la un pociumb.

— Crapă ! strigă şi ţiganul rotindu-şi ochii furios.

— Mi-ai frînt picioarele cu lanţurile ! îi aruncă în obraz Gáspár.

— Ai omorît pe tată-meu ! ţipă la el o femeie.

— Ne-ai luat vaca, ne-ai dărîmat casa !

Feţe mînioase şi pumni îl înconjurară pe turc. Şi într-o furie îl îmbrîncină lîngă un fag bătrîn. Ţăranul cu faţa mare, care fusese în robie, îi opri cu sabia în mînă :

— Nu ! Ar scăpa prea ieftin dacă ar muri deodată 1 Mai întîi să-i punem foc sub tălpi 1

— Să-l punem pe foc ! strigară cu toţii. 'Sa-l ardem de viu, afurisitul!

Femeile se şi apucară să rupă vreascuri şi aţîţară focul sub copac.

— Oameni buni — grăi atunci preotul — nu vă pierdeţi vremea cu spînzurătoarea, că poate veni o ceată de turci răzăcitoare şi cădem iar în robie cu toţii.

Furioşii se domoliră deodată privind împrejur.

Preotul, rezemat într-o lance turcească, cu mîner de fildeş, continuă :

— Voi ştiţi ce mi-a făcut ăsta mie. Care dintre voi e mai îndreptăţit ca mine să-i facă de petrecanie ?

Nu răspunse nimeni. Fuseseră de faţă aproape toţi cînd îl legaseră pe preot de o laviţă şi-l schingiuiseră lurnînd peste el apă clocotită, ca să spună unde a ascuns comorile 'bisericii!

— Voi plecaţi cu oştenii — continuă preotul — sub scutul lor, cît veţi putea, iar după aceea împrăştiaţi-vă care încotro, pe drumuri neumblate. Dumnezeu să vă aibă în paza sa şi să vă ajute să ajungeţi acasă cu toţii 1

Şi făcu semnul binecuvîntării.

Focul nu mai fu aţîţat, unul după altul săriră în căruţa ce li se împărţise.

— Dii! Doamne ajută I

Sări şi ţiganul în căruţa lui şi strigă la nevastă-sa :

— Hai, Beske...
Gáspár îşi legă căruţa de aceea a lui Margit. Se aşezară unul lîngă altul.
— Să-l învеţi ce-i chinul! strigă el întorcîndu-se către preot.
— Nu cruţa focul I strigă şi una din femei.
Şi plecară pe rînd.
Vizitiul rămase cel din urmă ; vizitiul pe care îl puseseră turcii să le fie bucătar.
— Nu plec, Mohamedül lui cu mutră de viţel belit, pînă nu-i întorc palma ce mi-a dat-o 1 spuse el.
Şi făcu precum zise.
Preotul rămase singur cu turcul.

12

Gergely credea că visează. Mergea în treapăt alături de Dobó, pe căluţul turcesc sprinten, şi se mira cum de a dat peste el o cinste atît de mare. Se uita cînd la cal, cînd la frumoasa sabie. Mîngîia calul şi trăgea mereu sabia din teacă. De-ar fi dat din întîmplare. peste turci şi Dobó i-ar fi spus : „Păleşte-i Gergő I" apoi de bună seamă Gergő s-ar fi repezit chiar la o oaste întreagă.
O luară spre miazănoapte, pe drumul de ţară al Mec- silor.
Cerul se acoperi de nori solzoşi, şi cum soarele începu să-l dăurească, toată bolta păru făcută din solzi aurii.
Cum trepădau la vale, calul lui Dobó se opri deodată locului, de parcă i s-ar fi înfundat picioarele dinainte în pămînt. îşi înălţă capul, ciuli urechile. începu să sforăie şi să scurme pămîntul cu copita.
Dobó se uită îndărăt. Scutură din cap.
— Adulmecă turci calul meu. Să ne oprim.
La plecare trimisese înainte doi oşteni. îi aşteptară. Peste cîteva minute se întoarseră amîndoi în goană.
— Jos, în vale, vine pe drumul ţării o ceată de turci, îl înştiinţa unul dintre ei pe Dobó.
— Vin în formaţie militară, adăugă celălalt.
— Sînt departe ? întrebă Dobó.
— Depărtişor. Cale de două ceasuri.
— Cîţi sînt ?
— Or fi vreo două sute.
— Vin pe drumul ţării ?
— Pe drumul ţării.
— Cu robi, şi ei ?
— Cu rdbi şi cu căruţe.
— Hei, cîini blestemaţi I Sînt de bună seamă arier- gaida lui Kászon. Tot un drac : îi atacăm. Drumul ţării şerpuieşte ca un brîu lat în sus pe Mecsi. Dobó alese pentru ceata lui o stîncă pe care drumul o înconjura la o cotitură. Acolo se puteau ascunde în voie, să-i ia prin surprindere.
—■ 'S'întem destui oare ? întrebă un soldat tînăr, bălan, cu faţa plină de pistrui, care se vedea cît de colo că fusese crescut în puf.
— Destui, Gyurka, îi zîmbi peste umăr Dobó. Cînd se prăvale peste ei atît de neaşteptat darul Domnului, nu au timp să mai stea să ne numere cîţi sîntem. Pînă sosesc, se întunecă. Apoi chiar de nu-i vom tăia pe toţi, o să fim mulţumiţi dacă ar lua-o la sănătoasa care încotro. Rămaşi de unul singur, or să le vină de hac oamenii de prin sate.

Foştii robi se ivirã la o cotiturã cu convoiul lor lung de cãruţe.
Dobó se uitã la Gergely.
— în zadar le-am spus sã n-o ia pe şosea. Trimise în urma lor un ostaş cu poruncã sã se îndrepte spre Pécs, iar de acolo sã apuce ori spre rãsãrit, ori spre apus, numai spre miazãnoapte sau miazãzi sã nu meargã.
Ostaşul îi ajunse, convoiul se opri, cãruţele se întoarserã una cîte una, apoi şirul întreg fãcu cale întoarsã.
— La naiba — mormãi el supãrat — unde sã-'l las pe copilul acesta ?

13

Preotul rãmase singur cu turcul.
Turcul stãtea lîngã un cer şi privea în iarbã.
Preotul sta rezemat în lance în faţa lui, cam la zece paşi depãrtare. O vreme se mai auzi zuruitul cãruţelor, dupã aceea însã îi înconjurã liniştea pãdurii.
Turcul ridicã atunci capul. Era galben la faţã.
— înainte de a mã omorî — zise el — lasã-mã sã-ţi spun o vorbã. Brîul care îmi încinge mijlocul e plin de galbeni. Pentru o astfel de pradã, poţi sã mã şi îngropi, nu-i mare lucru.
Preotul nu rãspunse. îl privea plictisit.
— După ce mã spînzuri — continuã Jumurdsâk — sapã-mi un mormînt aici, sub copac, şi aşazã-mã în el în capul oaselor. întoarce-mã cu faţa spre Mecca. într-acolo, spre rãsãrit. Poţi sã o faci, cã doar îţi rãmîn atîţia bani de pe uroia mea,
Apoi tãcu. Aşteptã preotul şi şireangul.
— Jumurdsâk — grãi atunci preotul — te-am auzit ieri spunînd cã mamã-ta a fost unguroaicã.
— Aşa-i, rãspunse turcul cu privirea înviorată.
— Aşadar, tu eşti ungur pe jumãtate ?
— Da.
— Te-au rãpit turcii de copil ?
— Ai ghicit, domnia ta.
— De unde ?
Turcul ridicã din umãr şi privi în gol.
— Am uitat.
— Gîţi ani aveai ?
— Eram tare mic.
— De tatãl tãu nu-ţi aminteşti ?
— Nu.
— Nici ce nume aveai ? Nu ţii minte nici un nume din copilãrie ?
— Nu.
— Ciudat cã vorba ungureascã n-ai uitat-o.
— Printre ieniceri erau mulţi bãieţi de unguri.
— N-ai cunoscut un copil din Lak cu numele Imre, Somogyi Imre ?
— Aşa deodatã, nu-mi aduc aminte…
— Era un copil mic cu faţa rotundã şi ochi negri cînd a fost rãpit, abia de cinci ani. Pe partea dreaptã a pieptului avea un semn în formã de trifoi, ca mine.
Preotul îşi desfãcu cãmaşa la piept: între umãr şi sfîrcul sinului se vãzurã trei aluniţe grupate în formã de trifoi.

— îl cunosc — spuse turcul — am văzut semnul ăsta adeseori în timp ce ne spălam. Numai că acum are alt nume, unul turcesc : Ahmed sau Kubat — sau aşa ceva.
—- Nu oştiţi împreună ?
— Uneori da, alteori nu. El e acum într-o oaste co luptă în Persia.
Preotul se uită ţintă la turc :
— Minţi!
Turcul îşi aţinti privirea asupra ghetelor Iui, nişte ghete roşii cu şirete de piele, ca şi cînd s-ar fi întrebat cînd şi unde i s-or fi rupt chiar în bot, la piciorul stîng ?
— Mizerabile, spuse preotul dispreţuitor — ai merita cu adevărat să te omor.
Turcul căzu în genunchi.
— Oh, stăpîne ! Fie-ţi milă, îndură-te de mine 1 Ia-mi tot ce am, fă-mă robul tău I Am să-ţi fiu mai credincios ca un cîine.
— întrebarea este, însă, dacă eşti om sau fiară ? Cine stă chezaş că dacă am să-ţi dau drumul n-o să-i omori şi să-i despoi din nou pe ai mei, pe cei dintr-un neam cu mine ?
—■ Să mă bată Allah ou toate bicele lui de voi mai lua eu vreodată armă în mîna mea 1
Preotul scutură din cap.
Turcul continuă :
— Mă jur ţie cu cel mai cumplit jurămînt ce poate fi rostit de un turc.
Preotul îşi încrucişă braţele pe piept şi-şi privi în ochi robul :
—■ Jumurdsâk, tu îmi torni la palavre aici, pe pragul morţii, şi mă socoteşti un prost. Crezi că nu ştiu ce zice Coranul despre jurămîntul pe care îl face turcul unui ghiaur ?
Pe fruntea turcului răsăriră broboane de sudoare.
— Atunci spune tu, stăpîne, ceva ! Spune orice, că aşa voi face.
Preotul, prinzîndu-şi bărbia în palmă, căzu pe gînduri.
Fiecare turc are la el un amulet — spuse el în sfîrşit — un amulet care-l apără în războI şi-i poartă noroc.
Turcul lăsă capul în jos.
— Nu-mi trebuiesc bănii tăi, spuse preotul. Amuletul acela îl doresc.
— Bagă mîna sub pieptarul meu — bîlbîi turcul — îl am la gît.
Ridică capul. Preotul găsi într-adevăr amuletul cusut într-o punguţă de mătase mică albastră. II smulse din lanţul de aur şi-l puse în buzunar.
Apoi păşi în spatele turcului şi tăie frînghia cu care îi erau legate picioarele, mîinile şi braţele.
Turcul îşi scutură frînghiile de pe mîini şi se întoarse brusc, fulgerîndu-l pe preotul Gáspár cu privirea. Ochii îi scăpărau galbeni, ca un tigru.
Dar preotul îi ţinu în faţă ascuţişul lăncii şi zîmbi.
— Ei, ei, Jumurdsák ! Binişor, să nu-ţi înţepi nasul I
Turcul furios de parcă sufla foc pe nări dădu îndărăt
dinaintea preotului. Cînd ajunse la vreo douăzeci de paşi, strigă batjocoritor :

— Află pe cine ai avut în mînă, ghiaur prost! Eu sînt fiul vestitului Jahja-paşa — Oglu Mohamed I Ai fi putut lua pe mine galbeni cu sacul !
Preotul nu răspunse. îşi aruncă lancea în căruţă cu faţa scîrbită.

14

Soarele scăpăta la orizont cînd se urcă în căruţă preotul Gábor. O luă şi el tot pe drumul de ţară. Mai zări căruţele din urmă ale tovarăşilor lui de robie coborînd la vale spre Pécs, dar îşi spuse că trebuie să fie doar o parte, şi că cealaltă s-o fi dus spre miazănoapte.

Drumul spre casă îl cunoştea. Nici nu era decît unul singur : de la Pécs, prin Kaposvár, la Székesfejérvár, iar de acolo la Buda. Dar nu merge pe el decît pînă la Lak, pînă la castelul lui Bakics Pál. De acolo o ia spre apus, pe un drumeag îngust, către Balaton. Acolo e satul lui, într-o luncă de mesteceni. Ce-o să se mai bucure şi ce-o să se mai mire credincioşii lui cînd vor vedea că a scăpat ICoborî şi puse lanţul la roată. Bătu vesel caii peste bot, apoi se urcă din nou şi porni în jos pe povîrniş. Drumul era însă tăiat de ceata lui Dobó.

— De ce te-ai întors înapoi ? întrebă un oştean cînd văzu că-i unul din robi.

Preotul nu înţelese întrebarea.

— Vin turcii, îl lămuri oşteanul. îi pîndim aici. Aşa că întoarce-te şi sileşte către Pécs, ca ceilalţi.

— Stai, dragă părinte ! strigă Dobó.

Şi veni în salt cu calul spre el.

— Din ce sat eşti ?

— Din Kishida, răspunse preotul.

— Lîngă Balaton ?

— Da.

— Te-aş ruga să-I iei cu tine pe băieţaşul acesta şi îndată ce-o să poţi, să mi-l trimeţi la Török Bálint la Szigetvár.

— Bucuros, răspunse preotul.

— Mă tem să nu păţească ceva, îl lămuri Dobó. Noi o să fugărim aici o ceată de turci cam mărişoară, şi-apoi vezi, l-ar putea răni careva !

Gergő se uită nehotărît la Dobó.

— O să mă caute mama...

— N-o să te caute, fătul meu. Ea ştie unde te duci.

Preotul îşi întoarse căruţa.

— Te urci — îl întrebă el pe Gergő — sau rămîi călare ?

— Călare, răspunse copilul cu ochii ţintă la Dobó. Fiindcă, deşi avea să urmeze o luptă crîncenă, lîngă

Dobó se simţea la adăpost. Cum, ucid ? Turcii nu-s oameni, ci fiare ? Cu inima lui de copil, începu să-i urască.

— Mergi sănătos, micul meu viteaz I îşi luă Dobó rămas bun. Ştiu că ai vrea să dai lupta cu noi, dar nici cizme n-ai încă. Du-te cu părintele. Peste cîteva zile ne vedem iar.

Preotul dezlegă lanţul de la roată şi dete bice cailor.

Gergő, trist, porni în treapăt după căruţă.

Se înserase de-a binelea cînd trecură cu căruţa pe lîngă cetatea Pécs.

Nu se opriră. Preotul voia să ajungă acasă a doua zi dimineaţa.

Fură nevoiţi să ocolească Mecsii înalţi.

Spre miezul nopţii răsări luna. Puteau să gonească bine pe îngustul drum argilos.

Spre miezul nopţii se ivi în faţa lor o clădire albă, ca un fel de han.

— Ia du-te şi vezi, fătul meu — spuse preotul — e han sau altceva ? O să slobozim caii să mănînce.

Gergő intră cu calul în curte şi peste cîteva clipe se întoarse.

— E o casă goală — înştiinţă el — nici uşile nu-i sînt închise.
— Tot o să slobozim caii.
Nu se ivi decît un cîine lăţos, jigărit, care-i lătră. Preotul sări din căruţă şi se apropie de casă.
>— Bună seara ! E cineva pe aici ? strigă el pe uşă, apoi pe fereastră.
în casă era întuneric. Nu răspunse nimeni. Pe prag un dulăpior sfărîmat. Se vedea că trecuseră turcii pe acolo.
Preotul clătină din cap.
— Mai întîi, Gergely, să căutăm fîntîna, că mie îmi mai arde încă pielea.
Coborî ciutura şi scoase apă. Apoi începu să scotocească în căruţă.
Acolo se găseau de toate : aşternut de pat, cereale, lăzi, jilţuri incrustate, un butoi cu vin, saci plini. în unul din saci era ceva moale. îl desfăcu. Găsi ce căuta : albituri.
înmuie un ştergar în apa din ciutură, se dezbrăcă pînă la brîu şi se înfăşură cu el.

Descălecă şi Gergő. îşi duse calul la jgheab şi-l adăpă. Preotul scoase de sub iliş un braţ de fîn şi-l puse dinaintea cailor.

5 — Stelele din EgerEra şi o traistă sub iliş. în ea găsi pîine.
— Nu ţi-e foame, fătul meu ?
— Ba mi-e... răspunse băiatul.
Şi zîmbi cu sfiiciune.
Preotul îşi trase sabia din teacă, dar înainte de a tăia pîinea, ridică faţa spre cer.
— Slavă ţie, Doamne ! strigă el cu glas fierbinte, plin de recunoştinţă. M-ai scos din lanţuri şi mi-ai dat pîinea noastră cea de toate zilele.
Cerul era senin, înstelat. Semidiscul strălucitor al lunii revărsa din mijlocul bolţii destulă lumină pentru cină.
Se aşezară pe ghizdurile fîntînii şi începură să îmbuce. Preotul arunca din cînd în cînd cîte o fărîmă şi cîinelui. Iar Gergő frînse bucata de pîine şi-i dete jumătate calului său.
Din depărtare se auziră deodată uşoare tropote de cal. Tresăriră. Buzele încetară să li se mai mişte.
— Vin călăreţi, îşi dădu părerea preotul.
— E unul singur, răspunse Gergely.
Şi mîncară mai departe.
Pe drumul uscat de care, tropotele deveniră încetul cu încetul tot mai puternice. Peste cîteva minute sosi şi călăreţul.
îşi domoli calul în faţa hanului şi intră în curte. Se vedea că e maghiar. Nu purta cuşmă, dar avea păr, aşa că era maghiar.
Se opri, se uită împrejur.
— *Maburek olsun!* se adresă el preotului cu glas răguşit.
îl luase drept turc, unde avea pe cap ştergarul alb.
— Sînt maghiar, răspunse preotul.
Şi se ridică.
îl recunoscu pe Móré.
îl recunoscu şi Gergő. Se cutremură.
— Cine e pe aici ? întrebă Móré coborînd de pe calul din care ieşeau aburi. Unde-i stăpînul casei ?

— Nu-s decît eu şi băieţaşul acesta, răspunse preotul. Casa e fără stăpîn.Am nevoie de un cal. De un cal odihnit.
Preotul dădu din umeri :
— Aici n-ai să găseşti.
— Drumul meu e grabnic. N-am bani. Sîntem creştini. Dă-mi calul tău.
Cîntări din ochi cei doi cai. Al treilea, al lui Gergely, păştea în întuneric. Era un cal mic şi părea slab. Móré nici nu mai aşteptă răspuns, ci desprinse calul de la oişte.
— Hoho — grăi preotul — cel puţin spune de ce fugi ?
— Dobó i-a împrăştiat pe turci. Şi ne-a dat drumul şi nouă.
— Pe unde e ?
— L-am lăsat acolo, pe drumul ţării.
Móré n-a mai spus nimic. 'S'-a aruncat pe calul ţărănesc şi, drumul!
— Poftim — mormăi preotul — ăsta repede cumpără caii.
Mişcîndu-se, simţi că îi cade ceva din buzunar. îl ridică de jos şi se uită mirat. Apoi îl pipăi şi-şi aduse aminte că e talismanul turcului.
în punguţa de mătase albastră era ceva tare. O spintecă cu sabia şi, ce să vezi, găsi un inel. Piatra inelului era neobişnuit de mare, o piatră neagră în patru colţuri; trebuie să fi fost un granat închis sau o obsidiană, nu se putea cunoaşte la lumina lunii. Dar se vedea bine incrustată pe ea o lună făcută din nu ştiu ce piatră, de un galben pal şi în jurul ei cinci stele mărunte de diamant.
în pungă mai rămăsese ceva : o fîşie de pînză scrisă cu fir de argint.
Preotul ştia turceşte, dar nu cunoştea semnele scrisului turcesc.

Şi-o puse înapoi în buzunar şi-l căută din ochi pe Gergő, ca să pornească. Băieţaşul dormea dus pe sacul cu albituri.Ce vesel şi măreţ străluceşte soarele pe cer I Măcar că în jurul Balatonului n-are de văzut decît case cu acoperişurile arse, leşuri împrăştiate în toate părţile, semănături nimicite. Ah, dacă soarele ar fi faţa lui Dumnezeu, în loc de raze ar cădea lacrimi pe pămînt I
Preotul ştia că şi satul lui fusese pustiit. Totuşi, cum ajunseră în vîrful colinei şi se ivi de după crengile pomilor din grădină clopotniţa afumată, fără acoperiş, i se umeziră ochii.
Nu-şi îndemna caii, îi lăsase să meargă în voie. Şi la fiecare pas li se arăta în faţa ochilor satul pustiit. Un acoperiş, o poartă întreagă, nicăieri. Prin ogrăzi, sfări- mături de mobile, doage de butoaie, rămăşiţe de făină, leşuri de oameni, de cai, de porci şi cîini.
Şi nici ţipenie de om viu, nicăieri. Doar cîţiva cîini, care o tuliseră în timpul primejdiei şi se întorseseră după ce trecuse, şi cîteva galiţe, care se putuseră zburătăci din mîinile tîlharilor.
Preotul coborî din căruţă şi-şi scoase cuşma din cap.
— Scoate-ţi şi tu cuşma, fătul meu, îi spuse lui Gergely. Ăsta e satul morţilor, nu al viilor.
Luă caii de dîrlogi şi porni aşa mai departe prin sat.
Un ţăran cărunt, cu plete lungi, zăcea de-a curmezişul drumului, cu faţa spre cer. în mînă mai ţinea încă o furcă de fier.
Preotul clătină din cap.
— Badea András, bietul I
Apucă braţul mortului şi-l dădu deoparte, ca să poată trece caii pe lîngă el.
Un alt ţăran, tînăr, frînt de mijloc zăcea pe gard cu capul spînzurînd spre uliţă.
Parcă îşi privea propriul sînge, care îi cursese din cap pe pămînt de se făcuse o baltă neagră.

Un porc păştea în spatele lui prin ograda plină cu pene de pat. Turcii nu se ating de porci.Mai zăcea lîngă poartă, aproape de el, un copil de ţîţă gol. Pe pieptişorul lui se căsca o rană.
Miros de scrum, de cadavre, pretutindeni. Şi tot acest masacru sălbatic, numai fiindcă un tînăr gospodar, apă- rîndu-şi nevasta, a împlîntat furcoiul într-un buciumaş favorit al turcilor.
— Să nu rămînă nici un om viu pe aicea I strigaseră turcii înfuriaţi.
Preotul prinse calul de dîrlogi şi porni mai departe. Nu se mai uita nici în dreapta, nici în stînga ; privea doar drumul cu colb însorit.
În sfîrşit, ajunseră la casa parohială.
Nici ea n-avea acoperiş. Căpriorii carbonizaţi, încremeniţi, formau un A mare peste stratul de cenuşă gros de-o palmă din pod, iar peretele deasupra ferestrei dinspre uliţă era negru de pe urma flăcărilor.
Dăduseră foc casei, în timp ce pe el turnau apă clocotită, ca să le spună unde sînt comorile bisericii. Lavița pe care-l ţintuiseră se mai afla încă în mijlocul ogrăzii. împrejurul ei, sfărîmături din lada cea mare de nuc, cărţi, boabe de grîu şi grăunţe, ghiveciu- rile cu flori strivite, picioare de scaune, cioburi de vase. Iar lîngă masa cu picioarele rupte, o bătrînă îmbrăcată în negru zăcea cu braţele întinse în lături, într-o baltă neagră de sînge.
Era mama preotului.
— Am ajuns acasă, spuse preotul, întorcîndu-şi faţa udă de lacrimi spre Gergely. Am ajuns acasă.

17

Timip de două zile îngropară fără încetare morţii. Preotul scosese loitrele de la căruţă şi căra la cimitir cîte trei-patru morţi deodată.
Gergő mergea înaintea căruţei. La şold cu sabia primită de la Dobó, în mînă cu crucea. Preotul mîna caii, cîntînd prohodul sau rugîndu-se.
în cimitir acoperea morţii cu rogojini ca să-i ferească de corbi şi se întorcea după alţii.
A treia zi, se ivi în sfîrşit în sat o bătrînă cu o fetiţă. Se ascunseseră în păpurişul Balatonului. Iar către seară se întoarseră acasă doi bărbaţi, furişîndu-se cu băgare de seamă, trăgînd cu urechea.
Ei, dimpreună cu preotul, săpară mormintele.
Numai după ce îngropară morţii, se apucă preotul să-şi pună, pe cât se putea, adăpostul în rînduială. Casa avea trei încăperi, dar nici un perete nu era întreg, se surpaseră din pricina focului.
Trase mai întîi un acoperiş de scânduri peste odaia dinspre uliţă, ca să aibă unde se adăposti de ploaie. Apoi înjghebă un dulap şi-l puse pe Gergely să adune cărţile împrăştiate prin ogradă şi să le aşeze în el.
După o muncă atît de jalnică, lui Gergely îi plăcu să care cărţi. Răsfoia cîte o carte să vadă de n-are poze. Găsi vreo cinci de acest fel. în una erau tot felul de gîze, iar alta era plină de flori desenate. în biblioteca preotului erau cu totul vreo treizeci de cărţi legate în pergament.
Femeia puse rînduială în cuhnie şi se apucă de gătit. Făcu mazăre fără carne şi supă de ouă. Două blide de mîncare pentru un sat întreg I
După-masă preotul îşi întoarse ochii spre grădină :

— Oare albinele nu mi le-au nimicit ? Vino, Gergo.
îl duse pe Gergely în grădină, unde era o prisacă în formă de capelă. Turcii spărseseră şi uşa ei, dar nevă- zînd înăuntru decît o laviţă, o vatră mică, o masă cu tăblia pusă pe o capră de tăiat lemne şi nişte sticle lunguieţe, nu stricaseră nimic. Sticlele le folosea la experienţe chimice. Preotului parcă nu-i venea să-şi creadă ochilor că aci nu făcuseră nici o stricăciune.
Pe poarta grădinii intră o femeie. Aducea în şorţ un copil mort, ca de vreun an. Faţa îi era roşie de plîns.
•— E Jânoşka al meu, micuţul... spuse izbucnind în plîns.
— O să-l înmormântăm, răspunse preotul.
Gergely luă crucea şi porni înaintea lor.
îşi puse cuşma pe cap.
— L-am ascuns, spunea plîngînd femeia. L-am ascuns de spaimă în groapa cu bucate, între aşternutul de pat. Că chiar atunci îl omorîseră pe Jancsi al vecinului. Mi-am spus că nu-l mai pot ascunde dacă plînge. M-am tras după coteţul găinilor. Dar m-au găsit, s-au luat după mine, am fugit. Noaptea am vrut să mă întorc dar m-am întîlnit cu altă ceată de păgîni. Au răscolit tot păpurişul. Dumnezeu ştie pe care i-au luat robi, pe care i-au omorît. Pînă să mă pot eu întoarce, pe Jânoşka al meu uite cum l-am găsit. Oh, Dumnezeule, Dumnezeule 1 De ce mi l-ai luat ?
— Nu ispiti pe Dumnezeu, o probozi preotul. Dumnezeu ştie ce face, tu însă nu ştii.
— De ce s-o mai fi născut, dacă a trebuit să moară aşa ?
— Nu ştim de ce ne naştem şi nu ştim de ce murim. Nu mai huli.
Săpă micul mormînt. ÎI ajută şi Gergely.
Mama îşi dezlegă şorţul şi-l puse pe copil cu şorţ cu tot în pămînt.
— încă nu ! plîngea ea înăbuşindu-se. încă nu I
Smulse iarbă şi flori şi le presără peste copil, plîngînd
şi văietîndu-se :
— Oh, de ce trebuie să te dau pămîntului ? 1 N-o să mă mai îmbrăţişezi cu rnîna ta micuţă 1 N-o să-mi mai spui : mămucă I Oh, cum s-au vestejit trandafiraşii din obrăjorii tăi 1 Oh, n-o să-ţi mai pot mîngîia părul tău bălai, frumos 1
Apoi, întorcîndu-se spre preot:
— Ce ochi frumoşi avea I Aşa-i, ce ochi căprui frumoşi avea 1 Ce drăgălaş se uita I Oh, odorul meu, n-o să mă mai priveşti niciodată I
Preotul aruncă pămîntul în groapă, îl movili şi-l bătuci de jur împrejur cu hîrleţul. Apoi rupse o creangă groasă de soc din marginea cimitirului, o creangă în formă de cruce, şi o înfipse pe moviliţă, la căpătîi.
— Oh, de ce te-a luat Dumnezeu ? plîngea femeia. Ce nevoie avea el de tine ?
Şi îmbrăţişă moviliţa.
— El îi poartă mai bine de grijă decît tine, spuse preotul oleacă înciudat.
Curăţă sapa de pămîntul ce se lipise de ea şi şi-o puse pe umăr. Apoi continuă mai domol:

— Unii se duc înainte şi-i aşteaptă pe cei ce mai au de lucru pe pămînt. Uneori merg înainte copiii, alteori părinţii. Aşa a lăsat Creatorul, ca pe cel care se ridică deasupra stelelor să aibă cine-l aştepta acolo. Haidem 1
Femeia mai rămase însă.

18

A doua zi încălecară şi porniră spre miazăzi, la Szigetvár.
Era o zi caldă, fără nori. Prin câte sate părăduite treceau, îngropau morţii şi acopereau casele cu jupi. În unele sate nu se zărea decît un bătrîn, doi, sau cîte o babă, tăndălind ca pe moşia lor. Oamenii acelor sate fuseseră luaţi de turci.
Cînd ajunseră la păpurişul de la Szigetvár, preotul privi în sus.
— E acasă boierul.
Gergely înţelese că e vorba de Török Bálint. Se miră :
— De unde ştii ?
— Nu vezi steagul ?
— Colo, pe tum ?
— Da.
— Roşu şi albastru.
— Sînt culorile boierului. înseamnă că boierul e
Intrară în pădurea de trestie călare unul lîngă altul. În faţa lor scânteia apa Almaşului, lăţită într-un lac mare. Turnul cel înalt al cetăţuii cu ziduri mohorîte, înconjurate de apă, se privea mîndru în oglinda lacului. Pilcuri mari de gîşte înălbeau pe apă pretutindeni.
Preotul grăi din nou :
— Măi băiete, nu crezi că Dobo a intrat în luptă cu prea puţine puteri ? Poate să fi şi căzut.
— în luptă ?
— Da.
Gergely nu se gîndise la aşa ceva. După el, Dobo era de nebiruit. Nu s-ar fi mirat să-l vadă năpustindu-se de unul singur asupra oştilor turceşti.
— Dacă a murit — spuse preotul — ai să fii băiatul meu.
Trecură în trap primul pod de lemn prin care se intra în cetatea exterioară. Stîlpii podului erau tare înalţi, iar pe apă pluteau şi acolo cîrduri de gîşte şi raţe. Străbătură oraşul nou şi ajunseră la un alt pod de lemn mai scurt, prin care se trecea în oraşul vechi. în faţa bisericii cu două turle stăteau două precupeţe care vindeau cireşe. Una turna chiar atunci o măsură în şorţul unei fetiţe desculţe.
Cîţiva meşteri fierari ferecau uşa bisericii.
De acolo începea alt pod, unul nou, făcut din grinzi. Acesta era lung şi lat, iar apa de sub el scînteia adîncă.
— Acum intrăm în cetatea veche, spuse preotul. Era şi timpul.
Şi se şterse cu grijă pe faţă cu năfrămuţa.
Poarta cetăţii era deschisă şi dinăuntru se auzeau bocănituri puternice. în curtea largă zăriră într-un nor de colb un om în platoşă călărind în goană turbată, apoi pe un altul venind în treapăt împotrivă-i. Parcă erau două statui de metal pe doi cai vii. Una nouă. de argint, cealaltă, veche,

ruginită pe alocuri, de parcă ar fi fost scoasă dintr-o cămară unde zăcuse aruncată.
Altfel, numai cele două coifuri se deosebeau : unul era neted şi rotund, iar în virful celuilalt scînteia un cap de urs aproape argintiu. Caii aveau pe piept platoşe care se terminau în coadă de rac.
— Acela-i boierul, spuse preotul plin de respect. Acela cu cap de urs.
Cei doi călăreţi năvăliră unul asupra celuilalt cu lăncile şi cînd se izbiră, caii se ridicară în două picioare. Cele două lănci însă lunecară pe platoşe.
— Buzduganul I tună cel cu capul de urs, cînd se depărtară caii unul de altul.
Nici unuia dintre ei nu i se putea vedea faţa, fiindcă aveau nişte coifuri care le acopereau şi feţele.
La strigătul luptătorului, ţîşni din uşă un aprod în haină albastră cu roşu, aducând în fugă două buzdugane asemănătoare, cu măciuca de aramă, şi două scuturi de fier.
Luptătorii se depărtară iar unul de altul. Din gura calului celui cu coiful neted cădeau spume albe. Se aruncară unul asupra altuia în mijlocul curţii.
întâi lovi cel cu coiful neted.
Cel cu cap de urs ridică scutul în dreptul capului. Scutul zbîrnîi ca un clopot dogit. Dar de sub scut, mina avântă buzduganul şi-l izbi pe potrivnic de-i teşi coiful.
Cel cu coiful teşit smuci calul îndărăt şi aruncă armele.
Cel cu cap de urs îşi scoase coiful şi rîse.
Era un bărbat oacheş, cu faţa rotundă, plină. Mustăţile negre, lungi şi dese îi erau turtite pe obraji de apăsarea coifului, una din ele se lungise în sus pînă la sprîncene, cealaltă îi atîrna pînă pe gât.
— E boierul Bálint, ii spuse băiatului preotul plin de respect. Dacă se uită încoace, scoateţi cuşma din cap.
Dar Török Bálint nu se uită spre ei.
îşi privea potrivnicul de pe capul căruia slugile se căzneau să scoată coiful.
Călăreţul, îndată ce slugile izbutiră cu mare anevoinţă să-i tragă coiful de pe cap, îşi scuipă mai întîi trei din[i pe pietrişul curţii, apoi trase o sudalmă pe turceşte.
De sub bolta porţii ieşiră vreo opt robi turci şi-i ajutară să-şi desfacă platoşa.
Călăreţul era şi el rob ca ceilalţi.
— Ei, care mai are chef de luptă ? chiui, juoîndu-şi calul, Török Bálint. îi dau slobozenie aceluia care rămîne.
Se înfăţişă un turc în haină verde, muşchiulos, cu barba rară.
— Poate azi să am mai mult noroc.
Se îmbrăcă în cămaşa grea de fier. Ortacii lui i-o legară la spate în curele. îi îndesară pe cap un coif şi în picioare o platoşă. Turcul avea picioare mari.
Apoi, cu nişte pîrghii de lemn, îl ajutară să încalece, îi dădură un paloş în mînă.
— Eşti nebun, Ahmed ! strigă vesel Török Bálint Paloşul nu-i sculă pentru platoşe.
— Eu aşa m-am învăţat, răspunse robul. Dacă aşa *nu ai curajul,* stăpîne, cu altceva nici nu încerc.

Vorbeau turceşte. Preotul îi tălmăcea lui Gergely ce spuneau.
Boierul Bálint îşi încheie iar coiful pe cap. Alergă în trap roată prin curte, doar cu lancea-i uşoară.
—■ Atac ! strigă el apoi, năvălind spre mijloc.
Gergő tremura.
Turcul se aplecă în şa. Ţinînd paloşul cu amîndouă mîinile, se avîntă spre boierul Bálint.
— Allah !
Cînd se apropiară, se ridică, pregătindu-se să dea o lovitură cumplită.
Boierul Bálint îndreptase lancea spre mijlocul turcului. Şi în aceeaşi clipă îl apucă pe turc de braţ şi-l smuci de pe cal.
Turcul se prăbuşi pe o coastă în pietriş şi în jurul lui se ridică un nor de praf.
— Ajunge ! rîse Török Bálint, ridicînd sita zăbrelită a coifului de pe faţă. Mîine, dacă voi fi acasă, vă puteţi lupta din nou cu mine.
Şi rîse cu hohote.
—■ Nu-i pe dreptate, zbieră turcul, ridicîndu-se cu mîna scrîntită.
— De ce n-ar fi pe dreptate ? întrebă boierul Bálint.
— Nu e demn de un cavaler să-şi smucească de pe cal adversarul cu mîna.

Oi fi tu cavaler, păgîn ticălos, de mă înveţi ce se cade ! Tîlharilor 1Turcul tăcea cătrănit.
— Aţi crezut că, punîndu-mă cu voi, fac luptă cavalerească ? continuă răcnind Török Bálint. Lua-v-ar dracii în furcile lui pe toţi, zdrenţăroşilor !
Şi îşi scoase piciorul drept din scară, să descalece.
—■ Stăpâne ! strigă cu glas jelitor un rob slab cu barba sură. Azi m-aş lupta cu tine iarăşi.
Cei ce se aflau în curte izbucniră în rîs.
—■ Fireşte, crezi că am obosit. Dar fie, o să-ţi fac pe plac !
Şi îşi puse din nou pe cap coiful, pe care abia îl lăsase pe genunchi.
— A cîta oară te baţi cu mine, Papagalule ?
—■ A şaptesprezecea oară, răspunse cu glasul lui plîn- găreţ robul turc, cu nas de papagal.
Török Bálint îşi scoase coiful şi şi-l aruncă.
— Ei, atîta din puterea mea în folosul tău I Să vedem I
Deosebirea de forţă dintre ei era bătătoare la ochi: boierul Bálint era un bărbat bine făcut, în floarea vîrstei, numai muşchi şi agilitate. Turcul, un om de vreo cincizeci de ani, uscat, încovoiat de spate.
Se izbiră cu lăncile. De la prima ciocnire, boierul Bálint îl scoase din şa în aşa fel, că turcul se dădu de-a berbeleacul prin aer şi buf I în colb.
Slugile, aprozii şi robii rideau deopotrivă.
Papagalul se ridică într-o rînă.
— Stăpîne ! — se jelui el, întorcînd faţa însîngerată spre Török Bálint — dă-mi drumul acasă I Văduva mea, orfanii mei mă aşteaptă de doi ani I
— De ce n-ai rămas şi tu acasă, păgîne ! răspunse mînios Török Bálint.
Se mînia întotdeauna cînd robii îi cereau iertare.
— Stăpîne — se jeluia robul, frîngîndu-şi mâinile — fie-ţi milă de mine ! Am un băieţaş frumos cu ochii negri I Nu l-am văzut de doi ani!

— Şi se tîrî în genunchi, prin praf, pînă în faţa boierului Bálint, I se prosternă la picioare.îndură-te de mine, stăpîne!
Boierul Bálint îşi şterse faţa cu o năframă.
Broboane de sudoare curgeau de pe ea.
— Măcar de-ar fi aici în lanţuri toţi ticăloşii de turci cu împăratul vostru cu tot — pufni el — tîlharilor, ucigaşilor 1 Că nu sînteţi oameni, ci fiare 1
Şi se depărtă.
Turcul luă de jos un pumn de praf şi-l aruncă în urma boierului Bálint.
■— Să te bată Allah, ghiaur cu inima putredă I Să încărunţeşti în cătuşe 1 Să ai şi tu văduvă şi orfani înainte de a muri I Să te înveţe Allah să plîngi întreit de cum plîng eu, înainte de a-ţi arunca sufletul în iad I
Şi în timp ce blestema, din ochi îi curgeau lacrimi care se schimbau în stropi de sînge cînd se rostogoleau pe faţa lui zdrobită.
Slugile îl traseră la o parte pe păgîn ce spumega de furie şi-l duseră la fîntînă. Turnară cu găleata apă pe el.
Török Bálint era obişnuit cu astfel de scene. îl supărau. Dar în cetatea lui, nici vorba bună, nici blestemele nu făceau să se dezlege lanţurile.
La urma urmei, toţi robii, în toate timpurile, plîng pentru libertatea lor, numai că unii în tăcere, alţii cu glas tare. Török Bálint crescuse încă de mic în mijlocul jeluirilor de robi, apoi pe vremea aceea robii erau socotiţi o avere ca oricare alta, făceau parte din bogăţiile ţării. Pe unii se căpăta bani, alţii erau daţi în schimbul prizonierilor maghiari. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să elibereze un rob numai aşa, pe daiboj.
Ţinu spatele, braţele, ca să-l perie de praf aprozii. Apoi îşi răsuci mustaţa şi, cu roşeaţa mîniei pe faţă, se îndreptă spre preot.
— Bine ai venit, părinte dragă, bine ai venit I şi-i întinse mîna. Am auzit: te-au opărit ca pe un rac. Cel puţin o să-ţi crească o piele nouă.
— Dacă ar fi fost doar atîta, răspunse preotul, ţinîn- du-şi cuşma în mînă. Dar, află, măria ta, că mi-au ucis turma pe care o păstoream. Au omorît-o şi pe maică-mea, biata 1
— Mînca-i-ar oîinii de turci! pufni Bálint privind înapoi. Unul mă blestemă că nu-i dau drumul, altul mă învaţă cum se poartă un cavaler. Ies la luptă cu el, eu cu sabia, el cu paloşul, ca un gîde. Pentru el asta e luptă cavalerească ! Iar cînd îl dau peste cap, tot el e nedreptăţit. Mînca-i-ar cîinii şi corbii I Se izbi supărat peste cureaua nădragilor. Era roşu ca ursul din blazonul de pe poartă.
Apoi se uită la băiat.
—■ Asta e ? zîrnbi el mirat.
—■ Descalecă repede, îi spuse preotul lui Gergő. 'S'coate-ţi cuşma.
Băieţaşul descult şi cu sabie se şi lăsă pe burtă în şa şi-şi dădu drumul lunecuş de pe cal. Se opri în faţa lui Török Bálint.
— Asta-i calul de care ţi-ai făcut rost ? întrebă Török Bálint.
— Asta, răspunse mîndru copilul.

Török Bálint îl luă de mînă şi-l duse atît de repede, la nevastă-sa, că abia se putea ţine de el.
Jupîneasa, o făptură mică, bălaie, cu faţa albă ca batista, cu oleacă de guşe, stătea în grădina cetăţii lîngă o masă rotundă făcută din piatră de moară. Lega ulcele şi ulcioare cu dulceaţă. îi ajuta şi un preot în rasă preoţească, cu mîinile albe, parohul cetăţii. în apropierea lor se jucau un băieţel de trei ani şi altul de cinci.
— Kata dragă, ia uite ! strigă Török Bálint. Aprodul lui Dobó ! Ăsta e puştiul ăla mic.
Gergő îi sărută mîna.
Jupîneasa mică cu ochi albaştri se uită mirată la el. Apoi se aplecă şi-l sărută pe obraz.
—■ Ăsta ? se miră şi preotul. Păi, ăsta încă mai suge.
— Suge, dar sînge de turc ! răspunse stăpînul cetăţii.
— Nu ţi-e foame, micul meu oştean ? întrebă jupîneasa.
— Mi-e foame — răspunse Gergő — dar mai întîi m-aş duce la jupîn Dobó.
— Ei, fătul meu, asta nu se poate, spuse boierul Bálint posomorîndu-se. Stăpînul tău e culcat... Şi se întoarse spre preot.
— N-ai aflat încă ? A năvălit cu cincizeci de oameni asupra unei cete de două sute de turci. Un turc i-a străpuns piciorul cu lancea, de s-a oprit fierul în lemnul şeii.
Gergő asculta cu ochii măriţi. îi părea rău că n-a fost lîngă Dobó în lupta aceea. Să-l fi izbit pe turc.
■— Du-te — spuse parohul — joacă-te ou coconii.
Cei doi copilaşi cu păr negru îl priveau pe Gergő de lîngă fusta jupînesei Kata.
— Ei, ce vă temeţi — strigă la ei jupîneasa — e copil de maghiar : vă iubeşte.
Apoi îi spuse lui Gergely :
— Ăsta mai mare e Jancsi. Cel mai mic e Feri.
— Veniţi — le spuse prieteneşte Gergő — să vă arăt sabia mea.
Cei trei copii se împrieteniră repede.
— Şi acum, ce faci fără parohie părinte ? întrebă Török Bálint aşezîndu-se pe bancă.
Preotul Gábor dădu din umeri.
— Păi... am să trăiesc tot acolo, dacă nu altfel, măcar ca pustnicii.
Török Bálint îşi răsucea mustaţa dus pe gînduri.
— Ştii turceşte ?
— Ştiu.
— Şi nemţeşte ?
—• Am fost la şcoală doi ani în ţara nemţească.
— Uite ce zic eu, părinte : adună-ţi catrafusele şi vino aici, la Sziget. Adică nu la Sziget, ci la Somogyvár, că peste cîteva zile ne mutăm acolo. Acolo să vii. Ne- vastă-mea are popă papistaş, de ce n-aş avea şi eu unul de credinţă nouă ? Apoi, peste trei ani cresc copiii şi am să ţi-i încredinţez să le dai învăţătură.
Parohul rămase cu ochii căscaţi.
—• Dar eu, măria ta ?

O să-i înveţi şi tu. Tu o să-i înveţi latineşte, ăsta turceşte. Crede-mă, bunul meu păstor, că limba turcească e tot atît de trebuincioasă pentru mîntuire ca şi latina.îşi privi copiii care se alungau cu Gergely în jurul unui măr. Tustrei erau roşii la faţă şi rîdeau.
— Am să i-l iau lui Dobó pe copilul acesta, zâmbi Török Bálint. S-ar putea să ajungă al treilea dascăl. Şi s-ar putea să fie dascăl mai preţios decît voi amîndoi la un loc.
Regele Jânos a murit. Fiul lui e încă copil de ţîţă. Poporul n-are conducător. Ţara seamănă cu un blazon, în care zgripţori sărind furioşi unii la alţii întind ghearele spre coroana ce atîmă între ei. Mintea naţiunii e tulburată. Nimeni nu ştie de ce trebuie să se teamă mai tare : de stăpînirea turcului păgîn sau de stăpînirea neamţului creştin ? Ferdinand germanul a trimis asupra Budei pe boşorogul lui de general Roggendorf. împăratul turcului a pornit chiar el să înfigă steagul cu semiluna pe palatul regelui maghiar.

I
Pe drumul de ţară al Mecsilor, într-o noapte de august, cu lună, urcau în trap la deal doi călăreţi. Unul slab, cu faţa rasă, cu chepeneag negru, părea să fie preot, iar celălalt, un tînăr de vreo şaisprezece ani, cu părul negru, fecior de boier. Îi urma, tot călare, un servitor foarte înalt. Ori poate că părea aşa de înalt numai fiindcă nu şedea pe o şa, ci pe doi saci plini. în spate purta o torbă de piele, sau, cum i se spune astăzi, o traistă. Din torbă se ieşeau trei vîrfuri care semănau a lame. Unul din ele scînteia din cînd în cînd : era o săneaţă cu ţeavă lungă.
Pe marginea drumului se zări un păr pădureţ foarte gros, poate la fel de bătrîn ca şi drumul. Abătură caii, lăsînd şleahul, şi opriră lîngă el.
Preotul se uită la păr.
— Ăsta e ?
— Asta, răspunse tînărul. Cînd eram copil îşi făceau cuib în el buhele. De atunci de bună seamă i s-o fi lărgit scorbura, o fi încăpînd şi un om în ea. Poate chiar doi.

Se ridică în şa şi se căţără în părul pădureţ. Dintr-o săritură fu sus.
Scotoci cu sabia în trunchiul putregăios şi se lăsă în scorbură.
— încăpem amîndoi — strigă vesel — ba ne putem chiar şi aşeza.
Ieşi apoi din scorbură şi sări pe pajişte.
Preotul îşi dezbrăcă chepeneagul.
— Atunci, la treabă I
Era preotul Gâbor. Iar diecelul, Bomemissza Gergely.
De cînd nu i-am mai văzut au trecut opt ani. Preotul nu s-a schimbat mult. Doar cît i-au crescut sprîn- cenele. Barba, mustăţile şi le rade. Şi apoi a mai slăbit puţin.
Băiatul, însă, s-a schimbat mult. Cei opt ani au făcut din el aproape un bărbat. Dar numai la statură. Faţa nu-i e nici frumoasă, nici urîtă, e ca a băieţilor de cincisprezece ani. Pletele îi ajung pînă la umăr, că aşa e portul bărbaţilor.
Sluga scoase din traistă două hîrlete şi o cazma. Un hîrleţ îl luă în mînă preotul, celălalt tînărul. începură să sape în mijlocul drumului.
Sluga puse jos cei doi saci şi se întoarse la cai. Le scoase căpestrele. Le împiedică picioarele şi le dădu drumul în pădure, să pască iarbă înrourată. Apoi se apucă şi el de lucru. Scoase tot ce se afla în torba pîntecoasă : pîinea, plosca, armele. îndesă după aceea în ea pămîntul pietros săpat cu hîrleţele şi-l împrăştie în şanţul de pe marginea drumului. La înapoiere căra bolovani pe care îi aşeza lîngă groapă.
Nu trecu un ceas şi omul cel înalt stătea în groapă pînă la brîu.

— Ajunge, spuse atunci preotul. Jânos, acum adă sacii încoace.
Sluga cără cei doi saci.
— Puşca n-o pune în rouă I îl mustră preotul.

— Apoi dădu alte porunci:Ia cazmaua asta şi taie un şanţ de la groapă pînă la părul ăla sălbatic. Şanţul, aici în drum, să fie de un cot, pe pajişte ajunge şi pe jumătate. Pajiştea scoate-o în gliı, ca să se poată pune la loc. Nu trebuie să se vadă nimic din ceea ce facem acum.
în timp ce sluga săpa şanţul, cei doi boieri sloboziră sacii în groapă. în saci era praf de puşcă, cusut în pungi de piele. îi apăsară cu picioarele şi îngrămdiră pe ei pietroaie mari, zidite una lîngă alta. Găurile dintre ele le umplură cu pietriş şi pămînt. Apoi bătuciră bine locul.
în timpul acesta sluga săpa şanţul pînă la părul sălbatic şi-l zidi pe margini cu pietre. Prin şanţ traseră un fitil şi-l acoperiră cu pînză îmbibată în ulei şi cu pietre netede, ca să nu se umezească dacă va ploua.
— Ei — spuse vesel sluga — acum ştiu ce se pregăteşte aici.
— Ce, Jânos ?
— Cineva o să zboare aici la cer.
— Şi, ce crezi, cine ?
— Cîne ? Păi, cine ? E uşor de ghicit: mîine trece pe aici împăratul turcilor.
— Azi, răspunse preotul privind cerul care începea să se rumenească.
Şi îşi şterse faţa asudată cu năfrămuţa.
în zori, cînd răsări soarele şi lumină drumul de ţară, nu mai era nici urmă de groapă ori de şanţ. Preotul aruncă cazmaua la o parte.
— Acum, Jânos, fătul meu, încalecă şi du-te pe vîr- ful Mecsilor. Nu te opri, pînă nu dai de un loc de unde se poate vedea tot drumul, pînă la capăt.
— înţeleg, stăpîne.
— Diecelul şi cu mine ne culcăm aici, după păr, la vreo douăzeci-treizeci de paşi. Iar tu ia seama cînd vin turcii. Cum îi vedea primul călăreţ, aleargă repede şi ne trezeşte.

Căutară loc potrivit cu iarbă în pădure. îşi întinseră chepenegele şi îndată adormiră.Spre prînz, sluga se întoarse de pe vîrful dealului în goană mare.
— Vin ! strigă el de departe. Vine o oaste ca puhoiul I Ca marea I Mii şi mii de cămile şi căruţe. Cîtiva călăreţi au şi apucat înainte pe drumul tării.
Preotul se întoarse spre diac :
— Ei, atunci la prînz luăm masa la celălalt tată al tău 1
— La jupîn Cecey ?
— Da.
Diecelul se uita întrebător la preot. Ca şi sluga.
Preotul zîmbi:
— Am venit cu o zi mai înainte. înţelegi ? Ăştia sînt doar cei ce aleg loc de tabără. Ăştia umblă înaintea oştii, bat parii şi ridică corturile, pentru ca la sosirea grosului oştirii la Mohács să găsească gata locurile de dormit şi cina.
— Atunci, haidem la jupîn Cecey, spuse vesel diecelul.
La pîrău descălecară şi se spălară pînă în brîu. Diecelul strînse un mănunchi de flori de cîmp.
— Pentru cine, Gergő ?
— Pentru soţia mea, zîmbi Gergő.
— Soţia ta ?
— Aşa zicem noi. Mica Cecey Eva o să-mi fie soţie. Am copilărit împreună ; apoi, cum tatăl ei m-a înfiat, de cîte ori am trecut pe la ei a trebuit să o sărut.
— Sper că ai făcut-o cu dragă inimă.
— Cred şi eu. Are nişte obraji ca garoafa albă.
— Asta însă nu-ti dă dreptul să o socoteşti nevasta ta.
— Preotul cel bătrîn mi-a spus că mi-au menit mie fata. Cecey a făcut şi testamentul după care împreună cu fata o să fie al meu şi satul.
— Aşadar, preotul cel bătrîn a trădat o taină.
— Nu. Doar cît mi-a atras luarea-aminte să fiu vrednic de cinstea asta.
— O să fii fericit cu fata aceea ? Băiatul zîmbi.
— Uită-te la ea, magistre. Cînd ai s-o vezi, n-o să mă mai întrebi dacă o să fiu fericit.
Calul diecelului săltă cîţiva paşi, fugind înainte.
— Fata ceea — spuse diecelul după ce struni calul — e ca o pisicuţă albă.
Preotul ridică din umeri zîmbind. Ajunseră la un desiş. Fură nevoiţi să descalece. Gergely o luă înainte. El ştia că după desişul acela e satul.
Cînd coborîră în goană valea, femeile ieşiră fuga din case.
— E Gergő. El e : Gergő ! strigau ele bucurîndu-se. Gergely flutura pălăria în dreapta şi stînga.
— Bună ziua, lele Juci 1 Bunî ziua, mătuşă Panni I
— Boierii nu-s acasă ! strigă una dintre bătrîne.
Gergely se posomori. îşi opri calul.
— Ce zici, mătuşă ?
— Au plecat. S-au mutat.
— Unde ?
— La Buda. Gergely rămase uimit.
— Cu toţii ?
Nădejde de copil prostuţ I Credea că o să-i răspundă :
„Nu, duduita a rămas acasă".

Deşi putea să bănuiască că i se va răspunde :
— Cu toţii, zău I Pînă şi popa ni s-a dus cu ei.
— Cînd ?
— A doua zi după Sîngiorz.
— Cineva tot trebuie să fi rămas.
— Turcul.
Gergely se întoarse spre preot dezamăgit:
— Au plecat la Buda. Călugărul György le-a dat de mult o casă acolo. Dar nu înţeleg de ce nu mi-au spus şi mie, că doar în cîşlegi am trecut pe aici.
— Şi unde o să mîncăm ?
— Turcul nu-i aici ?
— Care turc ?
— Turcul lui Cecey : Tulipán. El la toate se pricepe. Dar iată că am ajuns la cimitir. îngăduie să intru puţin.
în dosul casei se vedea un cimitir îngrădit cu tufe de liliac, nu mai mare ca un loc de casă, plin cu cruci făcute din lemn necojit. Nume nu era pe nici una.
îşi lăsă calul în grija slugii şi intră grăbit în cimitir. Puse florile de cîmp pe mormînt. îngenunchie. Descălecă şi preotul. îngenunchie lîngă băiat şi, ridi- cîndu-şi faţa spre cer, rosti cu glas tare o rugăciune :
— 'S'tăpîn al viilor şi al morţilor, Dumnezeule din cer, odihneşte în pace pe mama ale cărei oseminţe zac aici, dă viaţă fericită băiatului orfan care stă în genunchi. Amin.
Trase spre el pe băiat, îl îmbrăţişă şi-l sărută. Curtea boierească era aproape faţă în faţă cu cimitirul. Poarta era deschisă la sosirea lor şi o femeie bon- doacă, cu obraji roşii, privea cu zîmbet prietenos la cei ce veneau.
— Bună ziua, lele, dădu bineţe diecelul nevestei lui Tulipán. Da' unde ţi-i bărbatul ?
Era treaba lui Tulipán să deschidă poarta.
— E beat, se ruşină înciudată femeia.
— Beat ?
— Beat, ca întotdeauna. Pot ascunde oriunde cheia de la pivniţă, că o găseşte. Azi am ascuns-o sub măngălău. A găsit-o şi acolo.
— N-o mai ascunde. Dacă o să poată bea regulat, n-o să bea atîta.
— Da' de unde ! Bea ea o babiţă. Bea şi horeşte. Nu vrea să muncească, afurisitul!
Sub dud, la răcoare, un ţăran cu faţa oacheşă stătea pe o rogojină, cu un ulcior verde, smălţuit, dinainte. Nu era încă atît de beat să i se poată lua ulciorul. Bea împreună cu fiu-său, un copilaş desculţ, de vreo şase ani. cu ochii tot atît de negri ca ai lui, atîta doar că dintr-ai copilului lipsea zîmbetul poznaş care licărea veşnic în ai tatălui. Era turcul pe care-l iertase Cecey fiindcă spusese că ştie să joace şah. Mai tîrziu stăpînu-său găsise că n-are nici un rost să joace şah cu el, că-l putea folosi la treburile gospodăriei. Mai ales la gătitul mîncării se pricepea turcul de minune. Taică-său fusese bucătar la un paşă. Femeile îl îndrăgiră că le arăta cum se face pilaful, borekul, malebul, şerbetul şi făceau haz pe socoteala lui. Iar Cecey ţinea la el fiindcă îi meşterise o mînă de lemn, care avea şi degete. Dacă îşi punea mănuşa, nimeni n-ar fi crezut că are mînă de lemn. Bătrînul încercase în

primul rînd să tragă cu arcul. Poruncise să i se aducă din pod un arc cît el de mare. Şi, văzînd că-l poate întinde cu mîna de lemn, lăsase în seama turcului toate treburile gospodăriei.
O nevastă de ungur, al cărui bărbat căzuse în război, se împrieteni cu turcul care o luă de soţie. Fireşte, după ce s-a botezat mai întîi. A devenit un ungur atît de vajnic, de parcă acolo s-ar fi născut. Cînd îl zări pe diac şi pe preot, se ridică şi îşi încrucişă mîinile turceşte pe piept. încercă să facă şi el o plecăciune, dar, simţind că ar cădea în nas, îşi exprimă respectul doar înaintînd anevoie cîţiva paşi.
— Ei, Tulipán — clătină din cap Gergely — tot mai tragem la măsea ? !
— Trebuie bei — răspunse Tulipán serios, dar cu acelaşi rîs ştrengăresc în ochi — să fii douăzeci şi cinci ani turc să nu bei, musai să-ţi scoţi pîrleala.
— Dar dacă eşti beat, cum o să ne faci de mîncare ?
■—■ Face nevastă-mea — şi împunse cu degetul arătător spre femeie — face şi tăieţei cu brînză, cum nu se mai află I
— Dar noi am vrea pilaf.
— Face şi pilaf. Ştie.
— Dar stăpînul unde-i ?
—■ La Buda. Venit scrisoare şi domnul plecat. Primit acolo casă. Jupîniţa frumoasă stă acolo ca trandafirul la grădina.
Diacul se întoarse spre preot:
— Ce-o să se facă dacă iau turcii cetatea ?
— Stai, stai! ridică preotul capul. Mai întîi piere ţara şi apoi cetatea Budei. Da, cetatea Budei n-a fost luată încă de vreun duşman.
Şi cum Gergely îl privea tot neliniştit, continuă :
— Ţara o păzeşte poporul, cetatea Budei, Dumnezeu.
Tulipán deschise uşile. Din odăi se răspîndi un miros
stătut de levănţică. Deschise şi ferestrele.
Preotul intră în casă. Privirea i se opri pe portretul din perete.
— Doar n-o fi Cecey ăsta de aici ? spuse el arătînd spre portretul unui om cu chivără.
—■ Ba chiar el, răspunse Gergely. Numai că acum nu miai e aşa de oacheş. E alb.
— Dar femeia asta saşie ?
— E nevastă-sa. Nu ştiu de-o fi fost saşie cînd s-a făcut portretul, dar acum nu e.
— Trebuie să fie o femeie acră.
— Nu. Mai degrabă dulce. Eu îi zic : mamă.
Băiatul, ca unul ce se simte acasă, trase un scaun în
faţa preotului, îl pofti să şadă, şi-i arătă cu faţa luminată de fericire mobilele vechi:
— Uite, magistre : aici obişnuieşte să stea Vikuska când coase. Piciorul şi-l pune pe scăunaşul acesta. Pe fereastra asta priveşte cum apune soarele, iar capul ei îşi aruncă umbra pe peretele de aici. Tabloul acesta ea l-a făcut: o salcie plîngătoare şi un mormînt. Fluturii i-am pictat eu. Să vezi cum stă aici, pe scaun, cu coatele răzimate pe fereastră. îşi întoarce puţin capul într-o parte şi

zîmbește atît de ștrengărește, dar atît de ștrengărește, că nu se mai află !
— Bine, bine — răspunse preotul obosit — spune, fătul meu, să grăbească cu masa.

3

Seara se culcară tîrziu.
Preotul spuse că are de scris cîteva scrisori, așa că trecu în altă cameră. Diecelul își luă și el hîrtie și călimară o dată cu luminarea de seu. Mai întîi desenă o frumoasă nu-mă-uita, apoi îi scrise pisicuții lui mici cît a fost de inirat găsind casa goală și o întrebă de ce nu l-au înștiințat că se mută ? Dacă îl vor fi înștiințat cumva, scrisoarea de bună-seamă s-a rătăcit.
Pe vremea aceea în Țara ungurească nu era poștă. Doar boierii cei mari își puteau trimite scrisori. Cine voia să trimită scrisoare de la Buda la öreglak trebuia să găsească om care s-o ducă.
Diecelul fu apoi doborât de somn. Se întinse pe lavița acoperită cu o piele de lup și adormi.
Și ar fi dormit dus pînă dimineața tîrziu, dacă în zori n-ar fi mugit o vacă sub fereastra lui.
Acum nu mai era obișnuit. Nici la Somogyvár, nici la Szigetvár și în nici unul din castelele lui Török Bálint nu-i mugeau vaci sub ferestre. îl așteptau slujitorii o dată cu copiii domnului Bálint, iar cînd sfîrșeau gustarea de dimineață, preotul îi și aștepta în grădină cu cartea.
Diecelul se ridică în capul oaselor și se frecă la ochi. își aduse aminte că pentru ziua aceea avea o lecție deosebită : trebuia trimis pe ceea liime împăratul turcilor.
Se sculă și bătu la ușa odăii vecine.
— Magistre ! Se face ziuă 1 E timpul să plecăm I
Nici un răspuns. în odaie întuneric.
Diecelul deschise oblonul și fereastra acoperită cu pînză îmbibată cu ulei.
Patul preotului, gol.
Pe masă, cîteva scrisori.
Gergely rămase uimit:
— Ce e asta ? mormăi el. Patul e neatins, așa cum a fost așternut.
Ieși repede din odaie. în curte, soția lui Tulipán, numai în poale și desculță, mîna spre uliță porcul.
— Lele I Unde-i domnul părinte ?
— A plecat încă de pe la miezul nopții, pe lună.
— A plecat și János cu dumnealui ?
— Nu. E aici. Preotul s-a dus pe jos, singur.
Diecelul se întoarse buimăcit în odaie. începuse a bănui ce făcea preotul. Se duse drept la masă. Una dintre scrisori era deschisă. Cuvintele de adresă erau scrise cu litere mari, groase : *Iubite fiule Gergely I*
Era pentru el. Se îndreptă spre fereastră. Cerneala încă nu se zbicise bine.
Gergely citi:

A fost gîndul tău și tot al tău va fi și meritul dacă fiara aceea încoronată are să zboare azi la iad. Dar gîndul tău își are primejdiile lui. Pe acestea lasă-mă să le înfrunt eu, fătul
Tu ești iubit și ești tînăr. Iscusința ta, știința și curajul tău pot fi de mare folos poporului nostru.
Lîngă scrisoarea mea ai să găsești o pungă, și în pungă un inel turcesc. E singurul meu lucru de preț.

II las aceluia la care ţin mai mult pe lume. Ţie, fătul meu. A ta să fie şi biblioteca mea. Citeşte-o, cînd se vor risipi norii de pe cerul patriei. Acum în mîna maghiarului trebuie să fie sabia, nu cartea.
Armele mele să le dai lui Török Bálint, colecţia de pietre lui János, colecţia de plante lui Feri. Dintre cărţi să-şi aleagă cîte un volum spre amintire şi spune-le să fie tot atît de viteji şi iubitori de ţară ca tatăl lor, iar turcului să nu i se închine niciodată, ci să lupte ca să fie iară regi de-ai noştri. De altfel, le scriu şi lor. În ceea ce v-am scris am pus tot sufletul meu, pe care vi-l împart la tustrei.
Cînd am plecat dormeai, fiule. Te-am sărutat.
Preotul Gábor.
Gergely privea înmărmurit scrisoarea.
Moartea ? Un băiat de cincisprezece ani nu înţelege cuvîntul acesta. El nu vede înaintea ochilor decît un împărat turcesc făcut fărîme şi zburînd prin fum şi flăcări la cer.
Băgă în buzunar punga cu inelul şi scrisoarea şi porni în grabă spre Tulipán.
—■ Tulipán ! grăi el pe turceşte către omul ce şedea sub streaşină şi se întindea de-i trosneau oasele. Mai ai hainele turceşti ?
— Nu — răspunse Tulipán — a făcut nevasta lai- băre din ele, pentru ea şi copii.
—■ Nici turbanul ?
— Din turban a făcut cămăşuţe. Era pînză subţirică.
Diecelul se plimba supărat pe sub streaşină, în sus şi în jos.
— Ce să fac ? Sfătuieşte-onă. Oastea turcească trece azi pe aici pe drumul ţării. E şi împăratul cu ea. Aş vrea să-l văd pe împărat.
— Pe împărat ?
— Da.
— O să-l poţi vedea, boierule.
Ochii lui Gergely începură să strălucească :
— într-adevăr ? Cum ?
— E lîngă drum o stîncă. Ba chiar două, faţă în faţă. Te urci pe una din ele, îţi acoperi capul cu crengi şi poţi privi oastea.
— Ei, atunci îmbracă-te repede, Tulipán, şi vino cu mine. Nevasta dumitale să ne pună într-o traistă merinde. Poate să pună şi o ploscă.
La cuvîntul ploscă, Tulipán se învioră. îşi îmbrăcă în fugă hainele şi strigă vesel spre şură :
— Juliska, porumbiţa mea, vino repede încoace, lumina mea de lună !
Femeia dădea de mineare la păsări. Le aruncă ce mai avea în mînă şi se întoarse spre el.
— Ce pofteşti ?
— Plosca, mărgăritarul meu — rîse Tulipán juoîn- du-şi sprîncenele — plosca, smaraldul meu !
— Bată-te Dumnezeu ! Pînă acum numai după-amiaz te apucai de supt, acuma vrei să începi o dată cu zorile ?
— Ei, ei, mieluşeaua mea, acadeaua mea de Stambul, nu mie îmi trebuie, ci boierului.
— Boierul nu bea vin.
— Ce-i drept, eu nu beau — scutură din cap zîm- bind Gergely — dar trebuie să plecăm şi o să rămînem pînă diseară : nu vreau să n-aibă cu ce-şi stîmpăra setea Tulipán.
— Plecaţi ? Unde vă duceţi, boierule ?

— Să vedem oastea turcească, lele Juli. Trece azi pe Mees.
Femeia se sperie.
— Oaste turcească ? Boierule dragă, nu te duce.
— Ba ne ducem, zău I Trebuie s-o văd.
— Vai, boierule dragă, în ce primejdie te duci I Ce vrei să faci ?
— Să nu mai lungim vorba — spuse Gergely nerăbdător — nu sfat am cerut, ci vin.
Şi cum bătu din picior, femeia intră în casă, dar se întoarse repede îmbufnată.
— Dumneata, boierule, du-te unde-i pofti. Dumitale nu-ţi pot porunci, dar Tulipán rămîne acasă. Lui eu îi poruncesc.
— Cată-ţi de treabă, femeie! răspunse Tulipán.
— Ba ai să rămîi acasă, înţelegi 1
— Tulipán trebuie să vină cu mine, spuse Gergely nerăbdător.
— Merindea v-o poate duce şi sluga, că de-aia e slugă, să slujească.
János, sluga, gîndea la fel, căci şi luase traista în spinare şi adăpa caii.
Tulipán, văzînd neliniştea femeii, spuse :
— Plec, dragă. Să orbesc dacă nu plec 1 Tot nu-mi dai vin decît din an în Paşti şi şi-atunci numai după ce te rog în genunchi. Nu eşti femeie bună.
Femeia păli.
— O să te ducă turcii cînd te-or vedea.
— Ei şi ?
— Te-ar lăsa inima să-ţi părăseşti ăşti doi copii frumoşi şi pe mine ? Doamne Dumnezeule I
— Dacă nu-mi dai vin... Ba, joia trecută m-ai şi bătut.
— Îţi dau, bărbate dragă, cît vrei, numai nu mă lăsa, sufleţelule...
începu să scîncească.
— Bine. Dar să nu uiţi ce-ai făgăduit în faţa boierului. Mă duc doar să-l petrec oleacă şi mă întorc. Vezi să am de băut cînd oi veni.
— O să ai totdeauna de acum încolo.
— Dacă mă laşi să beau în tihnă, nici n-o să mă mai îmbăt. întotdeauna mă gîndeam că poate a doua zi n-o să-mi mai dai de băut şi de aceea mă îmbătăm.
în felul acesta femeia se mai linişti. Pregăti merindea. îşi petrecu bărbatul pînă la poartă lăcrimînd, apoi rămase privind în urma lor cu atîta îngrijorare, că lui Tulipán îi creştea inima de bucurie.
János îi însoţi pînă la desiş. Acolo coborîră de pe cai. János aduse caii în sat, iar ei o luară mai departe pe jos.
Stînca se mai află şi azi acolo, lîngă şosea. Să tot fie de vreo cinci staturi de om. De pe ea se poate vedea drumul pînă la părul sălbatic, unde se şi ascunsese preotul.
Turcul rupse un braţ de crengi frunzoase din copaci şi acoperi stînca în aşa fel încît ei să poată vedea tot, iar cei de jos nici să nu poată bănui măcar că pe acolo sînt ascunşi oameni.
— Să îngrămădim crengi şi în partea ceea, spre miazănoapte, spuse Gergely.
— De ce ?

— Pentru ca după ce va trece sultanul, să ne putem uita după el pe aici.
Soarele abia răsărea. Pădurea era acoperită de rouă. Fluierau mierle. Uguiau turturele. în depărtare, dinspre Pécs, apărură deodată cei dintîi călăreţi.
Tot drumul pînă la oraş părea un nor de praf. în sfîr- şit, în capătul dinainte al norului de praf se ivi un steag roşu ca paprica, apoi încă unul, şi încă unul, din ce în ce mai multe. Sub steag şi în urma lui, pe cai arăpeşti, soldaţi cu turbane turnuite. Bidiviii erau atît de mărunţi, că unii soldaţi atingeau pămîntul cu picioarele.
— Ăştia sînt *gurebii* — îl lămuri Tulipán — întotdeauna ăştia merg înainte. Nu-s turci adevăraţi.
— Dar ?
— Arabi, persieni, egipteni, tot felul de hîlbe.
Se şi vedea. Nici hainele nu le erau la fel. Pe capul unuia scăpăra un coif de aramă uriaş. N-avea nas, semn că mai fusese prin Ţara ungurească.
Cealaltă ceată, care venea în goană după ei, avea, un steag alb cu dungi verzi. De pe faţa oştenilor pîrliţi de soare, îmbrăcaţi în şalvari albaştri, se vedea bine că îşi petrecuseră toată noaptea chefuind, bînd şi mîncînd.
— Ăştia-s *zulufefgii,* spuse Tulipán. Sînt mercenari, străji de tabără. Ei îl însoţesc şi pe vistiernicul oastei. Vezi omul cela borţos cu fruntea teşită, cu bumbi mari de aramă pe piept ?...
— îl văd.
— îl cheamă Turna. Adică, pe ungureşte, cocor. Mai bine i-ar spune porc.
— De ce ?
— L-am văzut odată mîncînd arici.
Şi Tulipán scuipă în lături.
în urma zulufegilor venea în durăt mare o ceată cu steag galben. Armele îi erau mai scînteietoare. în frunte juca mîndru, cu ţinte de argint pe pieptar, calul unui agă.
— Ăştia-s *silidarii* — spuse Tulipán — tot mercenari. Vedea-v-aş spînzuraţi, tîlharilor 1 Doi ani am slujit în rîndurile voastre.
Şi rîse.
Urmară *spahiii,* cu arcuri şi tolbe, cu steag roşu, cu ofiţerii în zale, purtînd la şold săbii încovoiate, late. Apoi *tătarii,* cu cuşme ţuguiate. Tot feţe slinoase, cu dolmane de. piele şi şei de lemn.
— O mie... două mii... cinci mii... zece mii, număra Gergely.
— Nu-i mai număra, dădu din mînă Tulipán. Ăştia-s mai mult de douăzeci de mii.
— Ce mutre hîde, butucănoase...
— Şi turcilor li-e silă de ei. Mănîncă capete de cai.
— Capete de cai ?
— Da. Nu prea au de unde, dar cîte un cap de cal tot pun ei pe masă.

— —■ Fiert sau prăjit ?încă fiert sau prăjit ar mai merge, dar ei îl mă- nîncă crud. Ciinilor ăstora nu li-e milă nici de prunci. Că, vezi dumneata, ăştia spintecă omul şi-i scot fierea.
— Taci! Cum poţi spune astfel de grozăvii ?
— Dacă-i aşa ? 1 Vezi, ei cred că de freci gingiile cailor cu fiere de om, oricît ar fi caii de obosiţi, prind puteri noi.
Gergely, îngrozit, îşi trase îndărăt capul dintre crengi.
— Nu vreau să-i văd — spuse el — ăştia nu-s oameni.
Tulipán însă continuă să-i privească.
— Acu vine *nişangi beg,* spuse el peste un sfert de ceas. Ăsta desenează numele padişahului pe hîrtiile cu peceţi.
Gergely se uită în jos şi văzu un turc boieros cu cap de ştiucă şi mustăţi lungi înaintînd ţanţoş între soldaţi, călare pe un roib arab.
Apoi urmă *defterdarul,* ministrul de finanţe, un arab cărunt, adus de spinare. în urma lui, în alt pîlc de soldaţi, *cazascherul,* marele judecător al oastei, într-un halat lung galben, cu chiulaf alb, înalt, ca un turnuit. îl urmau *ciazneghirii,* sau marii stolnici, şi alţi slujitori însărcinaţi cu împărţirea mîncărurilor ; apoi, strălucind de aurărie, ceata care alcătuia garda curţii.
începură să se audă fanfarele turceşti. în sunete de trîmbiţi şi tipsii se iviră şi înaintară pilcuri pestriţe de oaste: *vînătorii curţii,* cu coamele cailor vopsite în roşu, cu şoimi pe braţ.
După vînători urma herghelia împăratului. Bidivii jucăuşi, focoşi; unii cu şaua pusă. Caii îi conduceau sa- laci şi ieniceri.
După călăreţi se iviră fluturînd steaguri înalte, cu cozi de cai în vîrf, trei sute de *kapugii,* toţi cu chiula- furi albe, brodate cu fir de aur. Aceştia erau în patria lor străjile palatului.
Prin norul de praf se zărea înălbind apoi pe drum şirul lung al ienicerilor. Chiulafurile lor ce fîlfîiau spre spate se amestecară în curînd cu cele roşii ale ofiţerilor şi cu hainele "de postav albastru. Chiulafurile lor erau împodobite în faţă cu o lingură.
— Mai e mult pînă vine sultanul ?
— Mai e, zise Tulipán. Numai ienicerii sînt pe puţin zece mii. După ei urmează *ceauşii* şi tot felul de boieri de la curte.
— Atunci să ne tragem puţin mai înapoi, să îmbucăm oleacă.
Spre sud îi acoperea stînca. Pe drumul ce cobora către nord văzură cum se lasă în vale oştile nesfîrşite.
— Putem să tragem şi un pui de somn, spuse Tulipán.
Şi dezlegă traista.
Din traistă scoase un lanţ.
— Da' asta ce e ? se miră Gergely.
Tulipán rîse, ridicînd din sprîncene.
— Asta mi-e ortac bun. Nu ies din sat niciodată fără el.
Şi cum diecelul îl privea mirat, fără să înţeleagă, continuă :

t
t

— E cătușa mea. De cîte ori ies din sat, mi-o leg de picior. Așa nu mi-e frică de turc. Fiindcă în loc să mă prindă, mă eliberează. Iar noaptea mă liberez eu de el. Dar, e vremea să mi-o încopci. Uite-i cheia. Pune-o în buzunar la'mneata. Dacă dăm de vreun necaz, o să spunem că sîntem de la curtea lui Török Bálint. Eu, rob ; dumneata, diecel. Boierul Bálint e de-al turcilor, așa că n-or să se poarte aspru cu noi. Iar peste noapte te scap și fugim acasă.
— Da știu că ai minte, nu glumă !
— Cred și eu ! Cînd sînt treaz, o dau gata și pe nevastă-mea, cu toate că-i tare ascuțită la minte. Numai limba de i-ar fi oleacă mai scurtă.
Scoase din traistă o pîine proaspăt coaptă, șuncă, slănină și cîțiva ardei grași. Diecelul luă șuncă. Tulipán înșfăcă slănina. Presără pe ea sare și paprică din belșug.
— De m-ar vedea oastea... spuse el arătînd cu capul într-o parte.
— Ei, ce-ar fi ?
— Turcii beau vin —- zîmbi Tulipán — dar le e silă de slănină, cum ne e nouă, ungurilor, de carnea de șobolan.
Gergely rîse.
— Dar de-ar ști ce mineare dumnezeiască e slănina I... zise ridicînd din sprîncene Tulipán. Eu cred că Mohamed n-a gustat în viața lui slănină cu paprică.
— E mai bine să fii ungur decît turc ?
— Cîți nu-s unguri, toți îs nebuni 1 își netezi mustața neagră, mătăsoasă, și bău din ploscă. I-o întinse și diecelului.
Gergely scutură din cap.
— Poate mai tîrziu.
Vîrî mîna în buzunar și scoase punga.
— Cunoști inelul acesta, Tulipán ?
— Nu. Dar văd că plătește cît un palat de marmură. Ce sînt astea mărunte ? Diamante ?
— Da.
— E bine să le privești. Am auzit de multe ori că, privind diamantele, ți se curăță ochii.
— Dar ce e scris aici poți să citești ?
— Cum să nu ! Am fost ienicer, dar m-au dat afară, că am mîncat o dată slănină, la Niș. Am învățat la școala ienicerilor. Dar numai să citesc Coranul.
Și citi:
— *Ila massalah la hakk vela kuvvet il a billah el aii el azim,* adică : Ce vrea Dumnezeu ; nu e dreptate nici putere în afară de Dumnezeu cel puternic și plin de slavă.
Clătină din cap.
— Așa e. Dacă Dumnezeu n-ar fi vrut, n-aș fi ajuns maghiar.
Tăcură, căzînd amîndoi pe gînduri. Apoi Tulipán spuse :

O să-I vezi pe sultan, ce om de ispravă I Poporul lui e înzorzonat, dar el nu se îmbracă în haine de gală decît în zile de sărbătoare sau cînd are musafiri. în urma sultanului vine o pădure de steaguri aurii, cele mai multe formate din cozi de cai. Apoi vin boierii curții: *ciohodarul,* sau marele cămăraș, *dülbendarul,*7 - Slelele din Hger purtătorul veșmintelor,

rikiabdarul, cel ce ţine scara şeii, iar după ei, cele douăsprezece paşale de ale curţii: *ciOmaşir başa,* cel ce are în grijă albiturile; *berber başa,* bărbierul; *ibrikdar başa,* cel ce ţine ligheanul; *peşkirgi başa,* cel ce ţine prosopul; *şerjbegi başa,* marele paharnic; *safragi başa,* cel ce aşterne masa.

— Ajunge, Tulipán 1

— Las' să-l mai spun şi pe *tirmukgi başa:* acesta taie preamăritele unghii ale sultanului.

— Ei, ăsta se vede treaba că nu-şi prea face datoria. Ce pilcuri de oaste mai vin ?

— O sută de trîmbiţaşi. Trîmbiţele li-s atîrnate de umăr cu lanţuri de aur. După trîmbiţaşi vin două sute de toboşari, două sute de dairagii, o sută de tipsiergii şi surlaşi.

— Trebuie să fie tare de ureche sultanul, de poate să asculte cît îi ziua de mare o astfel de hărmălaie.

— Ce-i drept, e o larmă înfiorătoare. Nu încetează decît cînd se odihnesc. Dar turcii au nevoie de asta, mai ales în luptă. Fără muzică turcul nu se poate bate.

— E adevărat că ienicerii sînt copii de creştini ?

— Nici jumătate dintre ei. Dar prea bine nu ştiu. Atîta e sigur, că copiii răpiţi ajung cei mai buni ieniceri. Ei n-au nici tată, nici mamă. Socot că-i o fală să cadă în luptă.

— După fanfară ce urmează ?

— O adunătură. Apoi jucătorii pe funii, panglicarii, pohlivanii, neguţătorii care pîndesc prăzile de război şi vînd mărunţişuri. O să vezi apoi o mulţime de sacagii. în urmă vin cel puţin cinci sute de cămile, cu burdufuri în spinare. Dar apa e tare călduţă.

— Şi cu asta se isprăveşte ?

— Nicidecum. Mlai urmează vreo sută de caravane de ţigani zdrenţoşi şi cîini. Aceştia trăiesc din rămăşiţe. Dar ei nu sosesc aici decît mîine sau poimîine.

— Şi apoi ?

Tulipán dădu din umeri.

— Păsări de pradă.

Vulturi ? , . .

— „De iot felul: vulturi, corbi, ciori. După fiecare oaste trece pe cer şi cite o oaste neagră. Uneori mai numeroasă decît a oamenilor.
Soarele de amiaz ardea tare. Diecelul îşi dădu jos zeghea. Se căţărară iar în coate pe marginea stîncii între crengi şi priviră la ienicerii cu chiulafuri albe ce treceau pe dedesubt.
Tulipán recunoscu mulţi dintre ei.
— Cu ăla oacheş de colo am fost împreună la şcoală, în piept are o împunsătură : o groapă cît pumnul unui copil. Ăla de colo, năduşit, care şi-a scos pentru o clipă turbanul, a omorît cel puţin o sută de oameni în războiul persan. El nu are nici o tăietură, dacă nu s-o fi ales de atunci cu vreuna. Cela slăbuţ, jigărit, e aruncător de junghiere. împlîntă junghierul în pieptul duşmanului de la douăzeci şi cinci de paşi. îl cheamă Tiap- ken. Mai sînt şi alţii ca el. La şcoala de ieniceri e o grămadă de pămînt înţelenit. Acolo învaţă să arunce cu junghierul. Sînt unii care îşi aruncă junghierul şi de cîte două mii de ori pe zi.
— Dar arapul cela ?
— Ia te uită, va să zică mai trăieşte şi bătrînul Kes- kin. Acesta e un înotător dat dracului. Trece rîul înot, oricît ar fi de lat, cu sabia în dinţi.
— Ei, asta o fac şi ungurii.
— Se poate. Numai că ăsta nu oboseşte. Asta îţi scoate paraua de pe fundul apei. Ce haz a mai făcut odată cu el sultanul pe malul DUnării I A aruncat galbeni în apă, o mulţime de ieniceri au sărit 'după ei, dar ăsta a scos cei mai mulţi. Iată-l şi pe bătrînul Kalen I Cela cu nasul ca un corn, ometeoiul cela I îi vezi paloşul lat şi negru de la coapsă ? Cîntăreşte douăzeci şi cinci de livre 1 în lupta de la Belgrad, cînd a dat o dată cu paloşul într-un maghiar, nu i-a retezat numai lui capul, ci şi calului. Măcar că erau împlătoşaţi amîndoi.
— Şi maghiarul, fireşte, a descălecat ca să-şi ridice capul.

Ei, eu n-am văzut, am auzit doar, bătu în retragere Tulipán.Deodată tresări mirat.
— Visez oare ? Jumurdsálc…
într-adevăr, în faţa lor venea călare pe un cal mărunt cu piept puternic ienicerul cel chior cu faţa încordată. îmbrăcămintea lui era mai frumoasă ca a celorlalţi. La chiulaful alb şi lung îi flutura o pană de struţ uriaşă.
— El e, bătu-l-ar Dumnezeu 1 se miră şi Gergely.
— Parcă ziceau că l-a spînzurat preotul 1
— Aşa ştiam şi eu.
— Preotul n-a vorbit nimic despre el ?
— Nu.
— Ei, e de neînţeles ! spuse uluit Tulipán.
Şi privi în urma ienicerului.
Se uitară întrebători şi miraţi unul la altul. Apoi tăcură.
Peste cinci minute diecelul spuse :
— Spune drept, Tulipán, nu te-ai dori între ei ?
Tulipán scutură din cap :
— E mai bine să stai decît să umbli.
— Totuşi…
— Nevasta mea e o femeie bună ; iar pe cei doi copii ai mei nu i-aş da pentru toate comorile Stambulu- lui. Cel mai mic e tare frumuşel. Iar cel mare e atît de deştept, că nici marele muftiu nu are mai multă minte decît el. Să vezi ce m-a întrebat deunăzi, zice : de ce n-are calul coarne ?
—■ Ştie han tătar ! rîse diecelul Gergely.
Nu mai vorbiră. Diecelul privea tot mai încruntat revărsarea nesfîrşită a ienicerilor pe drumul de ţară.
în văzduh era o mare de praf. Cînd trecea de cotitura văii şi înceta să se mai audă vreuna din fanfare, te ameţea zornetul neîncetat de arme, tropotul cailor.
Diecelul ridică deodată capul:
— Tulipán I Negura asta de oameni nu vine degeaba !
— Păi degeaba nu umblă niciodată.
— Aştia vor să ia Buda I
— Se poate, spuse Tulipán nepăsător.
Diecelul îl privi palid.
— Şi dacă din întîmplare moare sultanul pe drum ?
— Nu moare, n-avea grijă.
— Dar dacă totuşi…
Tulipán dădu din umeri.
— îşi cară întotdeauna băieţii cu el.
— Aşadar e un balaur cu şapte capete.
— Ce zici ?
— Ce crezi, în cît timp vor ajunge la Buda ?
Tulipán ridică din umeri.
Gergely îl privea aproape neliniştit.
— Totuşi, ce crezi ?
— Dacă plouă, fac popas două-trei zile, poate şi o săptămînă.
— Dar dacă nu plouă ?
— Poposesc din pricina arşiţei.
Diecelul se scărpină în ceafă neliniştit.
— Atunci eu le-o pot lua înainte.
— Cum ?

— Apoi, dacă ăştia se duc la Buda, eu trebuie ori să-i aduc de acolo pe ai lui Cecey, ori să rămîn lîngă ei.
Sunetele unei alte fanfare le copleşiră vorbele. Convoiul lung al ienicerilor se sfîrşi în cele din urmă şi se ivi o oaste falnică, cu steag galben şi cu pene de struţ. Deasupra întregii oşti se ridica un demnitar uriaş şi cărunt, cu faţa roşie de căldură. înaintea lui erau purtate două steaguri cu cozi de cal, a căror prăjini străluceau aurii.
Gergely se cutremură de parcă i-ar fi băgat cineva un sloi de gheaţă în sîn.
— Ăsta e sultanul!
— Da' de unde 1 dădu din mină Tulipán. Asta nu e decît aga ienicerilor. Iar boierii înzorzonaţi din jurul lui sînt toţi iaia-başi.
— Ce dracu or mai fi iaia-başii ?
— Ofiţerii ienicerilor.
Urmă o ceată de halebardieri ce străluceau de-ţi luau vederea.
În mijlocul lor veneau călări doi tineri cu feţele liniştite, amîndoi pe cai suri.
— Fiii sultanului, îl lămuri Tulipán plin de respect. Mohamed şi Selim.
Dar îndată dădu din umeri.
— Lua-i-ar ginii 1
Fiii sultanului erau tineri şi oacheşi. Nu semănau unul cu altul, dar se vedea că se înţeleg între ei.
— Uite-l colo pe Iaia-oglu Mohamed 1
— Vestitul paşă ?
— Da.
După fiii sultanului venea hurducîndu-se un paşă cu barba sură, cu privire majestuoasă. Alaiul lui era deschis de şapte steaguri cu cozi. Pe cap avea o clădă- raie de turban alb.
— Ăsta — spuse Tulipán — e tatăl lui Jumurdsák.
— Cu neputinţă I
— Ba-i chiar aşa. Adineauri trecu şi celălalt băiat al lui, Arslan bey.
—■ Dar ce nume e Jumurdsák ?
— Un nume urît, zîmbi Tulipán.
Şi rupse un fir de iarbă pe care începu să-l roadă în dinţi, a silă.
Urmă o ceată cu turbane îngrozitor de înalte, cu buzdugane de aur şi argint. Diecelul fu cuprins de fiori. Simţea că urmează sultanul.
— Dumnezeule atotputernic al maghiarilor I — se închină diecelul — nu ne lăsa !
Mulţimea armelor de aur şi argint, caftanele scînteie- toare îi luară vederea. îşi şi puse mîinile la ochi şi şi-i acoperi pentru o clipă ca să vadă apoi mai bine.
Tulipán îl înghionti.
— Priveşte — spuse el cu glasul tremurînd — colo vine...
—' Care e ?
— Acela în jurul căruia se învîrte în cerc dervişul.
Era un călăreţ simplu, cu chepeneag sur, ce mergea
singuratic. în faţa lui se învîrtea ca un automat, cu o repeziciune uniformă, un derviş. Pe cap cu o cuşmă din blană de oaie, înaltă de un cot şi jumătate. Mîinile ii erau desfăcute în lături, una

spre cer, alta spre pămînt. Fusta i se rotea în învîrtire ca un clopot.
— E un derviş rotitor, îl lămuri Tulipán.
— Cum de nu ameţeşte sau el, sau calul ?
— S-au obişnuit amîndoi.
Calul era într-adevăr nestrunit de frîu. Alţi şase dervişi cu fuste albe veneau pe de lături, aşteptînd să-l schimbe pe cel ce se învîrtea.
— Ăşti şapte dervişi tot aşa se învîrt înaintea sultanului de la Constantinopol pînă la Buda, strigă Tulipán la urechea diecelului.
Fiindcă nu se mai puteau auzi de larma trîmbiţelor, fluierelor, tobelor şi tipsiilor de alamă.
Sultanul era călare pe un cal murg minunat. în spatele lui, doi arapi pe jumătate despuiaţi apărau pe măritul domn de arşiţa soarelui cu nişte umbrare făcute din pene de păun, înalte de un stînjen. De altfel, în cotitura văii aerul era încins şi măria sa trăgea în plă- mîni tót atîta praf ca şi cel mai zdrenţos dintre soldaţii săi şi faţa îi era la fel de roşie.
Cînd ajunse sub stîncă, se văzu că poartă un dolman de atlas roşu şi şalvari din acelaşi material. Turbanul îi era verde. Faţa slabă şi scofîlcită. Sub nasul lung şi uscat îi atîrnau nişte mustăţi subţiri, cărunte, iar de bărbie o barbă sură, creaţă, tunsă scurt. Ochii îi erau bulbucaţi.
în timp ce Gergely se pregătea să-l privească mai bine, deodată, bumm ! o bubuitură de se cutremură cerul şi pămîntul... Se zgudui stînca sub ei...
Caii zvîcniră sărind în două picioare. Sultanul căzu pe gîtul calului, care sărise înapoi... Muzica se întrerupse... învălmăşeală nebună... Din cer cădeau ca ploaia bucăţi de piatră şi pulbere... mădulare de trupuri... arme... picuri de sînge... Zăpăceală şi răcnete se ridicau dinspre vale...
— S-a sfîrşit! strigă diecelul Gergely bătînd din palme.
Şi îşi aţinti privirea îngrozită asupra văii. Din vale se ridică pînă la nori un stîlp întunecos de fum. Aerul e apăsător, plin de miros greu de praf de puşcă.
— Ce s-a petrecut ? întrebă îngrozit Tulipán.
Gergely lăsă capul în pămînt:
— Nu aga ienicerilor era sultanul I

4

Explozia fu urmată de o clipă de tăcere buimacă. Oameni, cai parcă împietriră cu toţii. Muzica, vuietul trîmbiţelor, tot freamătul şi ropotul, tot zuruitul armelor amuţiră deodată, ca şi cînd în clipa aceea ar fi amuţit întreg universul.
în clipa următoare însă izbucniră strigăte şi înjurături din mii şi mii de guri într-un orcan de glasuri uriaş. Vălmăşeala oastei era ca un furnicar răscolit. Toţi dădură buzna spre locul unde ţîşnise spre cer stîlpul de fum.
Era acoperit cu răniţi şi cu morţi.
Se zăpăciră şi cei de mai departe. Nu ştiau dacă bubuise tunul vreunei oştiri ascunse sau fusese explozia unei căruţe care transporta praf de puşcă. Ienicerimea ştia însă că fusese victima unei explozii de mină, pusă la cale împotriva ei.
Se năpusti în toate părţile prin pădure ca un roi de viespi răscolit.

îl căutau pe dușman.
Dar în pădure nu găsiră decît pe preot, pe diecel şi pe Tulipán.
Pe preot îl ţineau de braţe doi ieniceri, de parcă ţineau un mort aşezat în picioare. Ochii îi erau închişi. Pe buze avea spumă însîngerată. Hainele parcă îi erau presărate cu tărîţe. Fusese acoperit de pulberea fibrelor de lemn fărîmiţate. Explozia dărîmase copacul şi pe el îl azvîrlise din scorbură.
Sultanul porunci să fie aduşi cei trei prizonieri în faţa lui.
Coborî de pe cal. Soldaţii puseră pe pămînt drept scaun o tobă mare de aramă. Un ofiţer superior aşternu pestea ea, drept covor, caftanul lui albastru de mătase.
Dar sultanul nu se aşează.
Se uită la Tulipán.
— Cine sînteţi ?
Cunoscu de pe faţă şi de pe braţ că e turc robit.
— Sînt rob — răspunse în genunchi Tulipán — poţi vedea, părinte al tuturor dreptcredincioşilor : uite, am lanţuri la picioare. Altfel se cheamă că aş fi ienicer. Numele meu e Tulipán şi sînt pulbere sub luminatele tale picioare.
—■ Dar ţîncul acesta ?
Diecelul, zăpăcit de situaţia în care se afla, privea pierdut la omul cu ochi castanii, cu faţa vopsită, cu nas de oaie, la stăpînul atîtor milioane de oameni, care ar fi trebuit să sară cu o clipă înainte drept în raiul turcesc.
— E băiatul de suflet al lui Török Bálint, răspunse cu smerenie Tulipán.
— Al cîinelui de la Enying ?
— Al lui, măria ta.
Sultanul se uită la preot.
— Dar omul acesta ?
Cei doi ieniceri îl ţineau de subţiori. Capul îi atîrna. Sîngele îi şiroia din gură pe piept. Nu se putea şti dacă e leşinat sau mort.
Tulipán se uită la preot.
Un ofiţer superior îl înhăţă pe preot de păr şi îi trase capul în sus, ca Tulipán să-l poată vedea mai bine.
Sîngele îi picura de pe bărbie. Respira greu.
— Nu-l cunosc, bătu-l-ar Dumnezeu ! răspunse Tulipán.
— Nici diecelul nu-l cunoaşte ?
Gergely dădu din cap că nu.
Sultanul îl privi pe băiat, apoi se întoarse din nou la Tulipán.
— Ce explozie a fost asta ?
— Lupninate stăpîne — răspunse Tulipán — die- celul şi cu mine eram la strîns bureţi pe aici. Am auzit muzica şi am venit repede încoace. Eu, pulbere nevrednică sub picioarele tale, aşteptam doar să treci şi eram hotărît să strig să mă scăpaţi din robie.
— Aşadar nu ştii nimic ?
— Aşa să ajung în lăcaşul dreptilor.
— Dezlegaţi-11 porunci sultanul. Puneţi lanţul lui la picioarele ţîncului.
Apoi se uită la preot:
— Pe cîinela ăsta să-l îngrijească doftoru. Vreau să-l fac să vorbească.

Apoi, sultanul încălecă iar, fiii lui i se alăturară, şi porni călare, întovărăşit de bostangii şi paşale, la locul exploziei.
în timp ce i se puneau lanţurile la picioare, diecelul văzu că pe preot îl întind pe pămînt şi-i toarnă dintr-un burduf de piele apă pe faţă şi pe piept. îl spălară de sînge.
Un turc cu faţa serioasă, îmbrăcat în caftan cenuşiu, ridica din timp în timp pleoapele preotului şi-l privea cu atenţie.
Diecelul cu lanţuri şi lacăte la picioare fu dus în rîndul prizonierilor.
Băiatul era palid şi privea în gol ca o păpuşă de
Peste un sfert de ceas apăru şi Tulipán lîngă el. Era îmbrăcat în albastru, ca ienicerii. Pe cap avea un chiu- laf alb, gurguiat spre spate ; în picioare, ciobote roşii.
Scutură din pumn spre diecel şi strigă la el furios :
— Mi-ai căzut în mînă, *ibn el-horam!* Bastard ticăloşi
Şi-l îmbrînci la o parte pe ienicerul de lîngă Gergely.
— Ăsta e robul meu 1 Pînă acum am fost eu robul lui, acum e el robul meu. Allah e drept şi puternic.
Ienicerul dădu din cap şi-l lăsă pe Tulipán lîngă Gergely.
Băiatul privea palid la Tulipán. Oare să se fi schimbat inima lui Tulipán ?

5

Gergely fu dus apoi într-o ceată de copii robiţi, rupţi de oboseală şi plini de praf, escortaţi pe de lături de un şir de ieniceri. În spatele lor duruiau carele cu tunuri. Unul dintre tunuri, îngrozitor de mare, era tras de cincizeci de perechi de boi. După el venea o trupă de topcii în contăşe scurte, roşii. îndărătul lor, sumedenie de cămile cu tărhate în spinări.
Soarele chinuia oastea, ca şi pe robi, cu o căldură arzătoare. Era fierbinte pînă şi praful alb al drumului. Un copil de opt ani gemea la fiecare zece paşi:
— Daţi-mi apă 1 Apă...
Gergely alergă la Tulipán.
— Dă-i apă I
— N-am — răspunse ungureşte Tulipán şi cu un glas de părea că stau de vorbă în curtea lui Cecey — plosca mi-a rămas acolo.
— Auzi, dragă, că nu este apă, îi spuse Gergely copilului din urmă. Ţi-am da bucuros de-am avea. Rabdă şi tu pînă deseară cum îi putea.
îşi ţinea lanţul, ca să poată păşi, cînd cu o mînă, cînd cu cealaltă, dar lanţul devenea din ce în ce mai greu. Pe la amurg, i se părea că trage după el o povară de o maja.
Pilcul de copii şedea acum pe tunuri şi pe cămile. îi urcaseră topciii, fiindcă se împleticeau de oboseală.
— Mai e mult pînă la popas ? îl întrebă Gergely pe soldatul din dreapta lui.
Auzindu-l vorbind turceşte, soldatul căscă ochii mari.
— *Ioc*

Era un turc uriaş, tînăr, cu faţa rotundă. Avea pe el o scurtă de piele ruptă, din care îi ieşeau braţele goale. Ce braţe I Ca nişte pulpe ! Drept arme avea două hangere lungi, înfipte după o năframă roşie, murdară, răsucită peste mijloc în loc de brîu. Unul avea minerul din corn de cerb, celălalt din os de picior de vită, galben, la capăt cu nodurile neşlefuite. Dar arma de căpetenie era o lance lungă, cu vîrful ruginit, pe care o purta pe umăr. Făcea parte dintre soldaţii liberi care umblă doar după pradă. De poruncit le poruncesc toţi, dar de supus ei nu se supun decît pînă-şi umplu traista. Ăsta purta în spinare o traistă mărişoară, dar cam goală. Era o nenorocită de traistă, făcută de el dintr-o piele de bou, pe care se mai vedea încă şi părul boului şi o pecete. Pecetea, mare cît o palmă, era în formă de cerc împărţit în patru. Omul răspîndea un miros nesuferit de piele şi de sudoare.

— Eşti turc ? întrebă el după aceea.

— Nu — răspunse mîndru diecelul — nu-s neam de tîlhari.

Uriaşul ori nu înţelese jignirea, ori nu era simţitor, înainta cu aceiaşi paşi mari.

Diecelul, măsurîndu-l de sus pînă jos, îşi opri privirea asupra opincilor lui uriaşe. De mult ce le purtase, făcuseră găuri în dreptul degetelor. Praful intra prin aceste găuri şi ţîşnea prin deschizătura din spate.

— Ştii să citeşti ? întrebă din nou turcul cam peste un sfert de ceas.

— Ştiu, răspunse Gergely.

— Şi să scrii ?

— Şi-

— Şi nu vrei să te faci turc ?

— Nu.

Turcul clătină din cap.

— Păcat!

— De ce ?

— Şi Soliman Paşa a fost ungur. Ştia să scrie şi să citească. Acum e paşă.

— Şi luptă împotriva patriei lui.

— Luptă pentru credinţa cea adevărată.

— Dacă pentru el credinţa propovăduită de profetul vostru e cea adevărată, apoi să lujDte în altă parte.

— Se luptă unde vrea Allah. Apoi tăcură.

Uriaşul căzu pe gînduri. Opincile lui împroşcau într-una praf.

6

Se înserase. Pe cer apăruseră stelele. De pe drumul cotit al colinei, şi întunericul cîmpului părea o bucată de cer : un ceri presărat cu stele roşii dintre care la marginea dinspre răsărit scăpărau puternic, aproape atin- gîndu-se una pe alta, cinci stele roşii mari.

— Am ajuns, spuse uriaşul.

Şi se scărpină mulţumit pe burtă.

Dar mai merseră încă un sfert de oră peste ogoare, păşuni, coline şi mirişti, poticnindu-se la tot pasul. Fiecare ceată îşi găsi fără multă greutate locul şi tabăra ei. Stelele roşii erau focuri de tabără, în jurul cărora mirosea a carne de oaie şi a ceapă.

Patru din cele cinci stele mari roşii erau făcliii uriaşe, care ardeau înaintea cortului ţuguiat al sultanului, iar a cincea, globul mare de aur cu semilună din vîrful cortului, care strălucea în lumina făcliilor.
La capătul unui ogor de floarea soarelui, paşa topcii- lor şuieră de două ori din fluier. Se opriră. în locul acela, taberele erau aşezate în forma unui U. Robii fură mînaţi din urmă înăuntrul lui. Uriaşul adulmecă înspre floarea soarelui şi intră să adune ce va mai fi rămas. Diecelul se lăsă istovit în iarbă. Soldaţii umblau de colo colo, mişunînd în jurul robilor. Cămilele mugeau de zor. Unii dintre turci îşi desfăceau tărhatul, alţii se înghesuiau în jurul căldării. Toată tabăra era o vălmăşeală şi viermuială.
Gergely îl căută din ochi pe Tulipán, îl zări doar o clipă în timp ce-i vorbea un ienicer. Tulipán dădu din umeri, apoi plecă cu ienicerul lîngă un cort de culoarea sfeclei. Desigur, i se dăduse un loc printre ieniceri în unul din corturi.
Dar dacă Tulipán fusese silit să plece tocmai fiindcă voise să facă de strajă pe lîngă robi ? Dacă-i aşa, se cheamă că amîndoi or să rămînă robi şi că-i ameninţă moartea.
Gîndul acesta îl apăsa pe inimă ca o greutate de plumb.
Toate străjile fuseseră schimbate. Le luară locul soldaţii care bătuseră corturile. Tot oameni necunoscuţi, care nici nu-l băgau în seamă.
Sosiră în tabără şi cămilele care cărau apă.
— *Sudsi I Sudsi I* se auzeau din toate părţile strigătele sacagiilor.
Iar soldaţii beau apa de Dunăre din vase de lut, din trîmbiţe, din cuş,me, din pahare de plumb.
îi era sete şi lui Gergely. îşi făcu cană din cuşmă şi o ţinu sub burduful turcului cu cămilele.
Apa era caldă şi tulbure, dar o bău cu nesaţ. îşi aminti apoi de copilul care cerea apă pe drum şi plîn- gea. Se uită împrejur. Văzu în întuneric o parte din tunuri şi boii păscînd în apropierea lor. Pe lîngă tunuri şedeau jos sau tolăniţi topciii. Pe copil nu-l văzu.
Bău şi apa ce mai rămăsese, îşi potrivi iar cuşma şi şi-o puse în cap.
— Acasă o să bem apă mai bună, nu-i aşa ? grăi el către straja cea nouă, un arab chel cu gît lung, vrînd, se vede, să şi-l facă prieten.
— *Susol*[1] / răcni arabul la el drept răspuns. *Ibn el chelb a /*
Şi-şi îndreptă lancea spre el amenin ţător. Gergely începu să se simtă prost în lanţuri.

[1] **Tací I**

* Pui de căţea 1Se bucură aproape cînd îl zări pe Jumurdsâk. Orîn- duia străjile care intraseră în schimb şi avea în mînă sabia scoasă din teacă.
— Jumurdsâk I îl strigă el ca pe o cunoştinţă veche, fiindcă voia să scape de simţămîntul chinuitor că e părăsit.
Turcul se uită îndărăt: de unde fusese strigat ? Din ceata robilor oare ? Privi clipind mirat spre Gergely.
— Tu cine eşti ?
Băiatul se ridică în picioare.
— Sînt rob, răspunse el acum stingherit. Voiam să te întreb doar... cum se face de mai eşti în viaţă ?
— De ce n-aş fi în viaţă ? răspunse turcul dînd din umeri. De ce n-aş fi ?
Cînd îşi vîrî sabia în teacă, se văzu că mîna stîngă îi era schilavă. Avea trei degete ţepene, de parcă, dînd să ia cîndva un strop de sare, nu şi le-ar mai fi putut desface. Acelaşi miros nesuferit de sudoare se răspîndea şi din el, ca şi din uriaş.
— Am auzit că te-au spînzurat.
— Pe mine ?
— Pe dumneata. Acum nouă ani, un preot, într-o pădure din Mecsek.
Turcul, auzind cuvîntul preot, făcu ochii şi mai mari.
— Unde e preotul acela ? Ştii ceva despre el ? Unde locuieşte ?
Şi-l prinse de umeri pe diecel.
— Vrei poate să-i faci vreun rău ? întrebă speriat diecelul.
— Nicidecum, răspunse turcul cu glas mai domolit. Dimpotrivă, vreau să-i mulţumesc că m-a lăsat în pace.
Şi puse mîna pe umărul diecelului.
— Unde e preotul acela ?
— Dar atunci nu i-ai mulţumit ? întrebă Gergely.
— Totul s-a petrecut pe neaşteptate — dădu din mînă Jumurdsâk — nici nu m-am gîndit să-i mulţumesc. Credeam că glumeşte.

— Aşadar, în loc să te spînzure, ţi-a dat drumul.Mi-a dat drumul creştineşte, lucru pe care eu atunci nu l-am înţeles. De atunci însă am auzit că legea creştină porunceşte iertare şi milă.
— Ĭ-ai răsplăti binefacerea ?
— I-aş răsplăti-o. Nu-mi place să rămîn dator nici cu bani, nici cu vreo facere de bine.
— Păi, e aici şi preotul, spuse atunci încrezător die- celul.
— Aici ? în tabără ?
— Aici, în tabără. E prizonierul sultanului. E învinuit că el ar fi pus la cale explozia aceea de pe Mecek.
Jumurdsâk se dădu înapoi clătinîndu-se. Ochii îi scăpărau ca ai unui şarpe cînd se ridică deasupra prăzii.
— De unde îl cunoşti tu pe preot ?
— Locuim în apropiere, răspunse diecelul cu prevedere.
— Nu ţi-a arătat cumva preotul un inel ?
— Poate să-mi fi arătat.
— Un inel turcesc, cu lună şi stele pe el.
Diecelul scutură din cap.
— Nu, nu mi-a arătat. Poate să i-l fi arătat altcuiva.
Şi îşi vîrî mîna în buzunar.
Jumurdsâk se scărpină la bărbie. Enorma pană de struţ de la chiulaf îi fîlfîi. Se întoarse şi plecă. Străjile îl salutară. Apoi nu se mai văzu decît după mişcarea lăncilor purtate'de străji încotro se duce.
Gergely rămase din nou singur. Se aşează iar pe pajişte. Robilor li se aduse o căldare cu zeamă şi nişte linguri grosolane de lemn. Turcul care veni cu mîncarea rămase lîngă ei, scărpinîndu-se, şi cînd vreunul îndrăznea să-i grăiască ceva în şoaptă vecinului, îl izbea cu piciorul.
— *Haide / Ibn el chelb !*
Gustă şi Gergely din zeamă. Era cir de făină, fără grăsime, fără sare : mîncarea de dimineaţă şi de seară a robilor.
Lăsă jos lingura şi se îndepărtă de cei ce mîncau. Se culcă în iarbă. Rînd pe rînd, renunţară şi ceilalţi robi la mîncare, se întinseră pe jos şi adormiră îndată.
Doar Gergely nu dorm Din timp în timp, ochii i se umpleau de lacrimi ţi lacrimile îi şiroiau pe obraji. Luna se ridicase acum de vreo trei suliţe pe cer şi lumina globurile aurii, cu surguciu din coadă de cal, ale corturilor, vîrfurile lăncilor şi tunurile.
Straja cu gît lung, de cîte ori trecea pe lîngă el, îl privea.
Privirile ei îl supărau pe Gergely. Răsuflă aproape uşurat cînd zări din nou statura înaltă a uriaşului lat în spate apropiindu-se de ei.
Rodea o tipsie de floarea soarelui, aşa cum rod porcii. El nu era străjă, nici soldat din armata regulată : putea să hoinărească pe unde poftea.
— Se vede că le-au rupt bătătorii de tabără dinaintea noastră, se plînse el celui cu gît lung. Abia am găsit o tipsie.
— Le-o fi strîns necredincioşii, răspunse celălalt bombănind. Că aşa e neamul ăsta cînd simte că vine turcul, culege tot de pe cîmp, chiar dacă nu-i copt.

Şi continuă să se plimbe printre robi. Din cînd în cînd se oprea şi se scărpina la şold sau la coaste. Uriaşul, terminînd de mîncat seminţele de floarea soarelui, muşcă din cocean. Apoi scuipă.

— Ţie nu ţi-au dat de mîncare ? întrebă Gergely.

— Pînă acum nu, răspunse turcul. Intîi îi îndestulează pe ieniceri. Eu sînt în oaste pentru întîia oară.

— Ce ai fost înainte ?

— Păzitor de elefanţi în Teheran.

— Cum te cheamă ?

— Hassan.

Un ienicer se aşează lîngă ei în iarbă. Ţinea în mînă o bucată de spinare fiartă, de pe care cioplea carnea cu briceagul.

Acesta spuse :

— Noi l-am poreclit *Haivan*. Fiindcă-i prost.

— De ce vi se pare prost ? întrebă diecelul.

8

— Fiindcă — răspunse ienicerul aruncînd ciolanul peste cap — visează mereu că e paşă de ieniceri.

Diecelul se întinse pe pajişte şi îşi puse braţul sub cap.

Era obosit, dar numai ochii îi dormeau. Mintea îi era muncită de gîndul scăpării.

Nu-i făcu de loc plăcere cînd simţi că se întorsese Haivan şi, ghemuindu-se lîngă el, începuse să hăpăie. Căpătase un ciolan de la una din căldări.

— Necredinciosule — spuse Haivan înghiontindu-l pe diecel — dacă ţi-e foame îţi aduc şi ţie.

— Mulţumesc, răspunse diecelul. Nu mi-e foame.

— De cînd te-am prins, n-ai mîncat nimic.

— îţi spun că nu mi-e foame.

Uriaşul, căruia de bună seamă îi părea neobişnuit să audă pe cineva zicînd că nu-i e foame, clătină din cap :

— Mie mi-e întotdeauna foame. Şi-şi văzu de molfăit.

Diecelul îşi lăsă din nou capul pe braţ, ca să nu simtă mirosul lui Haivan. Se uită la lună. Cu lumina ei portocalie, luna se ridicase mai sus, la răsărit, peste corturi.

0 strajă, la vreo treizeci de paşi de ei, acoperea pe jumătate luna. Părea umbra unui mitropolit cu potcap, iar lancea din mîna lui părea coada lunii.

— Să nu adormi — spuse Haivan încet — vreau să-ţi spun ceva.

— Avem timp şi mîine.

— Nu. Vreau chiar azi.

— Dă-i drumul, repede.

— Să aşteptăm puţin, să lumineze luna mai bine.

Pe locul unde erau încercuiţi se făcu, într-o parte, mişcare şi dintre umbrele înarmate ale străjilor se iviră alte şase umbre.

Erau alţi robi. Cinci bărbaţi şi o femeie. După înfăţişare bărbaţii păreau nobili. Femeia purta o năframă mare, care o acoperea pînă la mijloc. Plîngea, dar nu

1 se vedea faţa.

— Duceţi-mă înaintea sultanului 1 striga pe ungureşte unul dintre bărbaţi cu glas gros ca de urs. Eu nu sînt neamţ 1 Neamţ e naiba I De mine să nu v-atingeţi I Că doar turcii acum nu li-s duşmani ungurilor. Cum îndrăzniţi să vă atingeţi de mine ? Soldaţii însă nu înţelegeau ce spune. Cînd se oprea, îl împingeau înainte.
Lîngă Gergely era loc gol cît să întorci carul. Acolo îi aşezară pe noii veniţi.
Ungurul, văzînd că nimeni nu-i dă ascultare, blestema de unul singur :
— Păgîni fără Dumnezeu, şi mai spun că sînt prietenii ungurilor I Prietenii dracului! Nebun a fost şi ăl de s-o încrezut întîi în ei, şi ăl de i-o chemat în ţară I Inghiţi-i-ar pămîntul cu tîlharul lor de sultan cu tot 1
Pe femeie o duseră dintre ei înspre boii şi bivolii care trăgeau tunurile. în zadar ţipă, că o tîrîră într-acolo. Cei patru bărbaţi şedeau pe pajişte tăcuţi. Erau soldaţi nemţi. Unuia îi scînteia la piept platoşa de tablă. Era în capul gol, cu părul mare, în neorînduială.
Gergely îl agrăi pe ungur :
— Nemţii ăştia or fi fugit din faţa Budei, nu ?
— De bună seamă, răspunse ungurul fără chef. Eu m-am întîlnit cu ei doar aici, în vie. Apă ne dau ? Mi-e sete.
Atunci văzu Gergely că ungurul cela cu glas gros era un om mărunt, slab, cu barba tunsă rotund şi că purta doar laibăr, fără cămaşă.
— Acum nu mai cred să ne dea, răspunse Gergely. Cum aţi ajuns în robie ?
— Eu mă ascunsesem din calea lor într-o pivniţă, mînca-i-ar viermii I Poate că mă iau drept iscoadă, dobitocii I Da' eu nu-s iscoadă, sînt cizmar cinstit. Nu-mi place nici să-i văd înaintea ochilor, darmite să mă ţin după ei. Spurcăciunile dracului 1
— Poate vii de la Buda ?
— Păi. Dar mai bine nu veneam.
— îl cunoşti cumva pe bătrînul Cecey ?
— Unul cu piciorul de lemn ? Cum să nu-l cunosc ! Are şi o mînă de lemn.

— Ce face bătrînul ?Ce să facă ? Se bate I
— Se bate ?
— Şi încă cum ! A pus să fie legat de cal şi apoi a dat năvală cu boierul Bálint asupra nemţilor.
— Cu o mînă ?
— Cu o mînă. Mi ţi-i trăsneşte pe nemţi ca un flăcău. I-am văzut cînd s-au întors. Boierul Bálint l-a dus la regină.
— Török Bálint ?
— El. Apoi că şi ăla-i om grozav, parcă a supt lapte de zmeoaică. în fiecare zi se întorcea din luptă plin de sînge pînă la umeri. Barem de i-ar bate şi pe păgînii ăştia.
— Şi n-a păţit nimic bătrînul ?
— Cum să nu — rîse cizmarul — i-au tăiat în luptă mîna de lemn.
—■ Cunoşti pe fiică-sa ? întrebă sfios diecelul.
— Cum să n-o cunosc. I-am cusut acu' două săptă- mîni o pereche de încălţări stacojii, cu canafi aurii şi carîmbi scurţi. Că aşa poartă acum jupînişele ; cui îi dă mîna...
— Frumoasă fată, nu-i aşa ?
Cizmarul dădu din umeri.
— Curăţică.
Tăcu o clipă, răsucindu-şi mustaţa.
— Bătu-i-ar Dumnezeu de păgîni — spuse el de-odată cu alt ton — doar mi-or da înapoi minteanul! De cămaşă nu-mi pare rău. Mi-au tras-o de pe mine, fie I Da' minteanul...
— Cînd ai plecat din Buda ? îl descusu mai departe diecelul.
— Am fugit acu trei zile. Mai bine n-aş fi fugit. Mai rău ca acum tot n-aş fi ajuns. Măcar că, vezi ce cîine e turcul 1 Şi la Nándorfejérvár au făgăduit că n-o să se atingă de nimeni, şi-apoi i-au ucis pe toţi oamenii din cetate. N-a fost aşa ?

— Crezi cumva că Buda o să ajungă pe mîna turcului ?De bună seamă.
— Cum de bună seamă ?
— La biserică în fiecare noapte fac liturghie sufletele turcilor.
— Cum ? Ce vorbeşti dumneata ?
— în fiecare noapte, la miezul nopţii, se aprind luminile în biserica Maica Precista şi se aud mulţime de glasuri cîntînd, zbierînd *illallah,* aşa cum fac turcii cînd se închină.
— Basme, unchiule 1
— Să mă bată Dumnezeu de nu-i drept! Păi, la Nándorfejérvár n-a fost aşa ? Şi acolo se auzeau în toată noaptea la biserică cîntări turceşti, şi într-o săp- tămînă au şi cuprins păgînii cetatea.
Gergely se cutremură.
— Basme 1
— O fi cum zici, da' am văzut şi am auzit eu însumi, cu ochii şi urechile mele. Crezi că altfel aş mai fi plecat din cetate ?
— Va să zică de asta ai fugit ?
— Firește. Copiii şi nevasta mi i-am trimis la Sopron, la bătrîni, încă înainte de luptele cu nemţii. Eu nu m-am putut duce cu ei, că aveam cîştig bun. Ştii cum sînt boierii: cînd vin la Buda, primul lucru pe care-l fac e să-şi poruncească o pereche de încălţări. Am lucrat şi pentru boierul Török Bálint. Şi pentru înălţimea sa boierul Verböczy. Ba şi pentru înălţimea sa boierul Perény I
Cizmarul nu apucă să-şi sfîrşească vorba, că Haivan îl luă de gulerul laibărului, îl ridică de la pămînt ca pe o pisică şi-l zvîrli ca la vreo zece paşi depărtare de diecel.
Cizmarul căzu gemînd pe pajişte. în locul lui se aşează Haivan.
— Ziceai că ştii să scrii, să citeşti. Am să-ţi arăt ceva.
îşi şterse cele zcce degete de şalvari şi îşi trase de la spate traista de piele de bou.
îşi mai şterse o dată degetele de părul pieii şi scoase din traistă un tenc de pergamente împăturite.
— Uite — zise el — astea le-am găsit în rasa unui derviş mort de pe urma unei răni. Fusese împuşcat sau străpuns. Dar asta nu are însemnătate. Avea şi bani la el: treizeci şi şase de galbeni. Am şi banii aici, în traistă. Dacă îmi spui ce fel de scrisori sînt, îţi dau un galben. Iar dacă nu-mi spui, îţi dau una la moacă de rămîi lat.
Luna lumina puternic. în jurul lor dormeau toţi. Cizmarul se ghemuise pe pajişte. Poate dormea şi el.
Diecelul desfăcu teancul de hîrtii. Erau foi cît palma de mari, iar pe ele tot felul de desene în patru, cinci şi şase unghiuri.
— Nu văd bine — spune diecelul — e scris tare mărunt.
Turcul se ridică şi aduse de la foc un vreasc gros ce ardea cu flacără. I-I ţinu să vadă.
Diecelul cercetă scrisoarea şi desenele cu luare-aminte, posomorit. Focul îi bătea fierbinte obrajii, dar el abia dacă simţea.
Qeodată, înălţă capul de pe foi:

— Ai mai arătat cuiva pînă acum scrisorile astea ?
— De arătat le-am arătat, numai că nu le-au putut citi.
Flacăra vreascului se stinse, turcul îl lăsă jos.
— Mie banii tăi nu-mi trebuiesc, continuă diecelul. Nici de pumnul tău nu mă tem. Fiindcă eu sînt robul sultanului: dacă o să dai în mine, va trebui să dai seama în faţa sultanului. Dar dacă doreşti să-ţi tălmăcesc scrisul ăsta, îţi pot cere şi eu ceva.
— Ce?
— Scrisorile astea au mare preţ pentru tine, fiindcă sînt de la un derviş sfînt. Noroc că mi le-ai arătat mai întîi mie, altfel orice turc ţi le-ar fi luat. Dar am să ţi le lămuresc numai dacă faci ce-ţi cer : du-te la preotul cela, care a pus Ia cale explozia de la amiaz, ori care nici n-o fi vinovat, dar a fost găsit prin apropiere.
— Ba-i vinovat, de bună seamă.
— Oricum. Du-te şi vezi de mai trăieşte.
Turcul se prinse cu mîna de bărbie şi rămase pe gînduri, privindu-l pe Gergely :
— Pînă te întorci, am să-ţi cercetez cu de-amănun- tul hîrtiile, îi asigură diecelul. Acu nu mai am nevoie nici de flacără. Luna luminează destul.
Şi iar se adînci în cercetarea desenelor.
Erau schiţele cetăţilor din Ungaria. Fuseseră desenate cu plumb. Pe alocuri se vedeau ştersături. La unul din desene îi bătu la ochi un semn în formă de X şi altul în formă de O. în josul paginii se explica în limba latină : X = partea cea mai slabă a cetăţii, O = loc potrivit pentru pus mine. Din unele semne de acestea plecau pe alocuri săgeţi, din altele nu.
Diecelul clătină din cap cu amărăciune. în mîinile lui se aflau desenele unui spion. Erau schiţele a mai mult de treizeci de cetăţi din Ungaria.
Ce să facă ?
Să le fure ?
Cu neputinţă.
Să le arunce în foc ?
L-ar gîtui turcul.
Rămase cu hîrtiile în mînă, palid de emoţie. Apoi băgă mîna în buzunarul vestei şi scoase un căpeţel de plumb. Şterse X-urile, O-urile şi le însemnă cu aceleaşi linii în altă parte.
Asta fu tot ce putu să facă.
Cum turcul întîrzia, privi îndelung ultimul desen, înfăţişa cetatea Eger şi semăna cu o broască fără picioare. îi atrăsese atenţia, fiindcă văzuse patru drumuri pe sub pămînt şi între drumuri un bazin de apă pătrat. Ce construcţie ciudată 1 Părea că cei ce o construiseră voiau să continue lupta şi sub pămînt, iar dacă nici acolo nu aveau să izbîndească, să plece din cetate pe cele patru drumuri, lăsînd urmăritorii să se înece în bazin.
Ridică privirea sa vadă dacă nu vine turcul.
Venea. Se apropia ca o umbră înaltă, uriaşă, pe lîngă tunuri. Cu mîna stîngă se scărpina la subţioara dreaptă.
Gergely strînse repede în pumn foaia cu desenul acela, o cocoloşi ca pe o bilă şi o ascunse în

buzunarul vestei. Rupse cu degetul o gaură în buzunar şi îi dădu drumul pe acolo. Apoi iar se aplecă peste desenele desfăcute pe genunchi.
— Preotul trăieşte — spuse turcul făcîndu-se ghem lîngă el — dar se zice că n-o să mai apuce dimineaţa.
— L-ai văzut ?
— L-am auzit. Toţi doftorii stau împrejurul cortului. Preotul e culcat pe un pat, cu pernă înaltă la căpătîi, şi horcăie ca un cal ce trage să moară. Gergely îşi acoperi ochii cu mîna.
Turcul căscă ochii la el ca tigrul cînd zăreşte prada.
— Eşti ortacul lui ?
— Şi dacă aş fi ? Norocul tău e în mîinile mele.
Turcul clipi din ochi, îmblînzindu-se deodată.
— Hîrtia asta poartă noroc ?
— Nu hîrtia, ci taina ei. Dar numai unui turc.
Şi-i întinse hîrtiile.
— Vorbeşte ! şopti nerăbdător uriaşul. Eu ţi-am împlinit dorinţa.
— Mai trebuie să mă şi scapi de aici.
— Ei...
— Taina asta face mai mult pentru tine.
— Am s-o aflu de la altcineva.
— Un turc are să ţi-o ia. Un creştin ? Cînd o să mai întîlneşti tu un creştin care să ştie şi latineşte şi turceşte şi care, pentru un bine ce i-l faci, îţi deschide porţile fericirii ?
Turcul îl apucă de grumaz pe diecel.
— Te sugrum de nu-mi spui 1
— Am să strig că ai la tine binecuvîntarea unui sfînt.
Nu putu să spună mai mult. Degetele turcului i se strîngeau în jurul gîtului ca o cătuşă de fier. îşi pierdu respiraţia.
Turcul însă n-avea de gînd să-l sugrume. La ce i-af fi folosit să curme viaţa diecelului ? Şi-ar fi înăbuşit poate propriul său noroc. Şi el, Haivan, n-a venit la oaste ca să-şi piardă capul. Voia să fie domn, ca orice soldat.
Degetele i se descleştară de pe gîtul diecelului.
— Bine — spuăe el posac — îţi pot face de petrecanie şi după ce voi vedea că mă bagi în vreun necaz. Cum crezi că aş putea să te scap de aici ?
Diecelul nu fu în stare să răspundă imediat. Avea nevoie de aer, după ce scăpase din strînsură.
— Mai întîi — gemu el — îmi pileşti lanţurile de la picioare.
Uriaşul zîmbi dispreţuitor. Aruncă o privire împrejur, apoi îşi întinse mîna mare şi roşie, apucă una din cătuşe şi strînse de două ori. Cătuşa trosni şi căzu zornăind încetişor în iarbă.
— După aceea ? întrebă el cu ochi aprinşi.
— îmi faci rost de o cealma şi de o pelerină de spahiu.
— Mai greu.
— Le iei de la cineva care doarme.
Turcul se scărpină la grumaz.
— Dar nu e tot, continuă diecelul. Trebuie să-mi faci rost şi de un cal; şi de vreo armă, orice armă, nu-mi pasă.

— Dacă nu găsesc, îţi dau lancea asta a mea, pe asta mai mică.
— O primesc.
Turcul se uită împrejur. Pretutindeni oameni adormiţi, doar străjile se plimbau în sus şi în jos fără zgomot ca nişte umbre.
Cel cu gîtul lung era ca la vreo douăzeci de paşi de ei. Lancea şi-o împlîntase în pămînt şi stătea rezemat de ea.
— Aşteaptă, spuse uriaşul.

Se ridică şi porni încet. Apoi dispăru printre corturi.Gergely se întinse în iarbă ca să se facă că doarme şi el. Dar nu se lăsă somnului, cu toate că era tare obosit. Cu un ochi privea din cînd în cînd pe cer să vadă dacă are să se întîlnească luna cu norul sur şi lung ca o plută, care plutea alene în prelargul cerului. (Dacă se va întîlni, o umbră prielnică va acoperi pămîntul.) Iar cu celălalt ochi se uita la ienicerul cel bădăran cu gît lung, care stătea în mijlocul taberei ca un vultur pleşuv într-o cuşcă. Dormea de bună seamă. Soldaţii obosiţi dorm şi de-a-npicioarele.

Noaptea era lină, văzduhul se cutremura de horcăiturile sutelor de mii de oameni. Părea că pămîntul ar toarce surd şi monoton, ca o pisică. Doar uneori se auzea cîte un cuvînt al străjilor şi răpăitul încet al cailor care păşteau.

Încet-încet, i se făcu somn şi lui Gergely. Oboseala şi neliniştea îl doborîră. (Cei condamnaţi, de asemenea, ar tot dormi în noaptea din ajunul execuţiei.) Dar el nu voia să adoarmă. Se bucură aproape că un ţînţar îi dădea tîrcoale pe la nas. Micul ceteraş al nopţii zumzăia pe strună subţire. în cele din urmă însă îl alungă cu mîna şi continuă să lupte cu toropeala grea a somnului, care se lăsase peste toată tabăra. Se luptă el, nu-i vorbă, dar pînă la urmă ochii i se închiseră.

Şi iată că se văzu din nou acolo de unde plecase : în camera de studiu din vechiul castel de la Somogyvár, împreună cu cei doi băieţi ai lui Török Bálint.

Stăteau la masă, la masa mare, nevopsită, de stejar. în faţa lor, preotul Gábor, aplecat pe o carte mare legată în pergament. La stînga, fereastra prin ale cărei ochiuri rotunde cu rame de plumb bătea soarele şi-şi arunca razele pe colţul mesei. Pe pereţi două hărţi mari : una înfăţişa Ungaria, cealaltă cele trei continente. (Pe atunci învăţaţii nu alcătuiseră încă hărţi cu pămîntul descoperit **de** Columb. Se zvonise doar că portughezii dăduseră **peste un continent necunoscut. Dar** nimeni **nu** ştia **dacă** era adevărat ori nu. Cît despre Australia, Columb nici măcar nu visase.)

Pe harta Ungariei erau cetăţile nişte corturi, iar pădurile însemnate cu copaci. Atît de bine erau alcătuite hărţile acelea, că le puteau înţelege uşor chiar şi cei care nu ştiau carte. Vezi că pe timpul acela chiar printre nobilii cu blazon se găseau mulţi care nu ştiau nici scrie, nici citi. La ce bun ? Ce treabă alta avea diacul, grămăticul, decît să scrie dacă era nevoie; iar dacă primea stăpînul vreo scrisoare, să i-o citească.

Preotul a înălţat deodată capul şi a spus :

— De azi înainte n-o să mai învăţăm nici sintaxă, nici geografie, nici istorie şi nici botanică. O să învăţăm doar limba turcească şi germană. Iar din chimie numai despre fabricarea prafului de puşcă.

Török Jancsi a muiat cu o mişcare repezită pana de gîscă în călimară.

— Pierdere de timp, maestre I Ce să mai învăţăm limba turcească, o dată ce ne putem înţelege cu oricare dintre turcii care ne sînt robi ? I

Apoi nici nemțeasca nu ne trebuie, că tata i-a întors spatele neamțului.
Micul Feri, băiețașul de zece ani, a aruncat din cap, dîndu-și pe spate părul de culoarea alunii care-i ajungea pînă la umeri și a zis :
— Ce mai e nevoie de chimie ? Tata are atîta praf de pușcă că n-o să se isprăvească cît îi lumea I
— Așa o fi — a zîmbit preotul — dar vezi că dumneata nici citi nu știi cumsecade. Nu mai departe ieri ai citit Kikero în loc de Cicero.
ța pragul ușii s-a ivit atunci făptura falnică a lui Török Bálint. Purta dolmanul albastru pe care i-l dăruise la moarte regele Ioan; și era încins cu sabia aceea ușoară, încovoiată, pe care n-o purta decît în zile de sărbătoare.
— Ne-au sosit musafiri, i-a spus el preotului. îmbră- cați-vă de sărbătoare, copii, și veniți în curte.
în curte era o căruță mare, vieneză, ferecată în fier, iar lîngă ea un neamț cu sluga lui, care luau din căruță platoșe lucitoare și le dădeau robilor turci. Robii le atîrnau pe niște stîlpi în curte.
Lîngă căruță stăteau de vorbă cu boier Bálint patru nobili de seamă. Cînd le-au fost înfățișați băieții, unul dintre ei, un tînăr oacheș, scund, cu ochii focoși și nas scurt l-a ridicat pe micul Török Feri și l-a sărutat.
— Mai știi cine sînt eu ?
— Nenea Miklós, a răspuns copilul.
— Dar de celălalt nume nu-ți amintești ?
Ferko s-a uitat gînditor la barba neagră și moale a lui nenea Miklós.
în locul lui a răspuns János :
— Zirinyi.
— Nu Zirinyi, mă, l-a corectat tată-său. Zrinyi.
Toate acestea se petrecuseră aievea odată. Uneori ne
apar în vis, fără nici o schimbare, întîmplări din trecut.
Gergely retrăia în vis o zi de pe vremea cînd era la curtea lui Török Bálint. Iată cum s-au desfășurat mai departe lucrurile:
După ce au fost atîrnate de stîlpi cele șase platoșe, nobilii au tras în ele cu sînețele. Prin una din platoșe a trecut glonțul și i-au înapoiat-o negustorului din Viena. Pe celelalte, care doar cît se teșiseră sub lovitura glon- telui, le-au cumpărat și le-au împărțit între ei.
între timp s-a înserat. S-au așezat la cină. într-un cap al mesei sta soția lui Török, în celălalt, Török. Oaspeții în timpul cinei puneau copiilor întrebări să vadă ce-au învățat. îi întrebau mai ales din Biblie și catehismul.
Török Bálint a ascultat un timp, zîmbind liniștit, blajinele întrebări, apoi a scuturat din cap.
— De ce credeți voi că băieții mei învață doar catehismul ? Spune Jancsi, cum se toarnă tunurile ?
— De cîte măji, tată ?
— De o sută de măji, arhanghelul lor I
— Pentru un tun de o sută de măji —■ a început băiatul, ridicîndu-se în picioare — trebuie nouăzeci de măji de aramă și zece măji de plumb, dar la nevoie se pot turna tunuri și din clopote și atunci nu trebuie nici jumătate atîta plumb. După

ce am făcut rost de material, păpam o groapa pe cit socotim sa fie de mare tunul. Întîi şi întîi frămîntăm din lut curat şi lipicios o oişte. În lut amestecăm cîlţi, iar la mijloc înfigem o vergea de fier.
— La ce slujeşte vergeaua de fier ? a întrebat boier Bálint.
— Ca să stea lutul, altfel ar cădea sau s-ar încovoia.
Apoi, privindu-l cu ochii lui deştepţi pe tată-său, a continuat:
— Frămîntăm lutul pînă se învîrtoşează şi-l amestecăm cu cîlţi, atîta cît trebuie. Uneori e frămîntat două zile într-una. După aceea, lutul e aşezat în mijlocul gropii cu grijă, ca să stea drept. Apoi turnătorul de tunuri face capacul tot din lut curăţat şi frămîntat, pe care-l aşază cu grijă în jurul oiştei de lut, lăsînd un loc de cinci degete în jurul ei, dar dacă avem aramă din belşug, ţiparul poate fi şi mai gros. După aceea, în jurul lutului ţinut cu proptele de fier sînt îngrămădite pietre, iar pe lături se fac .cotloane în care se bagă zece stîrijeni de lemne şi peste ele se pune arama. Apoi...
— Ai uitat ceva.
— Plumbul, a intervenit micul Feri cu privirea tăioasă.
— Acum vreau să spun despre asta, i-a retezat-o băiatul. Plumbul se pune bucăţi pe deasupra. Apoi se focăreşte ziua şi noaptea, pînă începe arama să se topească.
— N-ai spus cît de mare trebuie să fie cuptorul, a intervenit din nou fratele mai mic.
— Apoi, mare şi gros. E la mintea cocoşului I Musafirii au rîs. Iar Jancsi roşind, s-a aşezat la loc.
— Las'că ne răfuim noi! a mormăit el, fulgerîndu-l pe frate-său cu privirea.
— Ei, bine — zise tatăl lui atunci — dacă nu ştii, să ne spună frate-tău. 'Spune tu, Ferike, ce mai e de făcut ?

— Ce mai e de făcut ? a răspuns dînd din umeri băieţaşul. Tunul, după ce se răceşte, se scoate din pămînt.Aşa ? a sărit triumfător Jancsi. Dar pilitul ? Daf poleitul ? Dar cele trei trageri de probă ?
Feri a roşit.
Şi cei doi băieţi erau gata să se încaiere acolo la masă, dacă oaspeţii nu săreau să-i despartă şi să-i sărute care mai de care.
— Frumuseţea e — a spus Török Bálint — că nici unul n-a pomenit nimic de gaura de unde se dă foc.
Apoi au vorbit de treburi de-ale războiului, despre turci, despre nemţi. într-o vreme s-a întors şi către Gergely.
— Din ăsta o să iasă om vrednic I a spus Török Bálint zîmbindu-i, ca şi cînd s-ar fi lăudat cu vreun bidiviu de-al lui. E deştept foc. Numai braţul îi e încă slab.
— Ei — a făcut Zrinyi — nu virtutea braţului e totul, ci puterea inimii, curajul. Un ogar alungă o sută de iepuri.
Cina a luat sfîrşit. Numai cupele de argint au rămas pe masă.
— Acum, copii, spuneţi noapte bună musafirilor şi duceţi-vă sub aripa mamei, a poruncit Török Bálint.
— Dar nenea Sebők nu cîntă ? a întrebat micul Feri.
La aceste cuvinte, s-a foit pe locul lui de la masă un om mărunt la statură, blînd, cu faţa păroasă.
— Aşa e, bunule Tinody — a încuviinţat Zrinyi, aruncînd bătrînului o privire fierbinte — cîntă-ne ceva frumos.
Tinody Sebestyén ,'s-a ridicat de la masă şi s-a îndreptat încet spre colţul odăii. A luat din cui lira.
— Bine — a spus tatăl copiilor — dar un singur cîntec, apoi sunăm stingerea.
Tinody şi-a dat scaunul ceva mai îndărăt şi şi-a trecut degetele peste cele cinci strune ale lirei.
— Ce să cînt ?
— Cîntă-l pe cel mai nou, acel pe care l-ai făcut săp- tămîna trecută.
— Cel despre Mohács ?
— Da, dacă, bineînţeles, musafirii noştri n-ar pofti altul.
— Nu, nu — au spus musafirii — să-l auzim pe cel mai nou.
în odaie s-a făcut tăcere. Servitorii au luat mucurile luminărilor de ceară de pe masă şi s-au retras în firida uşilor. Tinody a mai încercat o dată strunele lirei. A sorbit un strop din cupa de argint din faţă şi cu o voce bărbătească profundă, moale, a început:

Cînt acuma jalea Ţării care plînge : Glia ei udată la Mohács cu sînge : Cum căzu în luptă a neamului floare Şi-al ei tînăr rege cu durere moare.

Cînta într-un fel ciudat, cîntarea lui era mai degrabă povestire decît cîntec. Un vers îl cînta, celuilalt îi rostea doar cuvintele, lăsînd melodia pe seama lirei. Uneori, doar capătul ultimului vers îl prindea în melodie.
în timp ce cînta, privirea îi era pierdută în gol, de parcă n-ar fi fost nimeni în sală şi şi-ar fi cîntat doar sieşi.

Dar versurile lui simple, aşa cum observase o dată preotul Gábor, deşi păreau aspre şi lipsite de orice măiestrie la lectură, pe buzele lui sunau atît de frumos de-ţi frîngeau inima. Pe buzele lui cuvintele căpătau un înţeles nou. Gînd spunea : *jale*, se întuneca totul în faţa ochilor ascultătorilor. Cînd spunea : *luptă*, vedeau învălmăşeala încrîncenată. Iar cînd spunea *Dumnezeu*, simţeau cu toţii deasupra creştetelor slava lui Dumnezeu.
încă de la întîia strofă, musafirii, care stăteau rezemaţi în coate la masă, şi-au pus mîinile la ochi şi chiar ochii lui Török Bálint s-au umplut de lacrimi. El luptase la Mohács alături de rege, făcînd parte din garda lui. Mai trăiau atunci patru mii dintre vitejii ce fuseseră de faţă la luptă şi Ungaria era stăpînită de simţămîntul neputinţei, al pierderii suferite. Peste întreaga ţară parcă flutura un văl de doliu !

Tinody a cîntat desfăşurarea luptei şi cei de faţă l-au ascultat întristaţi. La scenele eroice ochii le scăpărau. La numele celor pe care-i cunoscuseră, lăcrămau.Ajungînd la versurile din urmă, cîntarea lui Tinody a fost mai curînd oftat decit cîntec.

La Mohács se află un cîmp fără nume Este cel mai mare cimitir din lume ; O întreagă ţară e sub giulgiul jalnic... N-o s-o mai învie cel Atotputernic 1

Zrínyi a izbit cu mina în sabie.

— Are s-o învie I

Şi a sărit în picioare. A ridicat dreapta şi a spus :

— Să jurăm, boieri, să n-avem alt gînd în viaţa noastră decît gîndul învierii patriei I Să nu ne punem capul pe pernă moale atîta timp cît turcul o să mai poată socoti ca al său o palmă măcar din pămîntul patriei 1

— Dar neamţul ? a întrebat Török Bálint, dîndu-se înapoi în jilţul lui, cu faţa plină de amărăciune. De aceea să-şi verse iarăşi sîngele douăzeci şi patru de mii de unguri, ca să ajungă neamţul deasupra noastră ? Fie cîinilor stăpîni I '¡De o sută de ori mai bine cu păgînul cinstit, decît cu neamţul căptuşit cu minciună I

— Şi socru-tău e neamţ, i-a retezat-o Zrinyi înflăcă- rîndu-se. Neamţul totuşi e creştin.

Un boier bătrîn a dat din mînă domolitor.

— Mai întîi, eu nu sînt neamţ. Nici Dunărea nu mai e nemţească după ce a ajuns o dată pe pămînt maghiar. Eu socot că cel mai cuminte lucru ar fi ca noi, ungurii, să nu mai luptăm cincizeci de ani de-acu înainte. Să aşteptăm pînă a spori numărul nostru şi abia atunci să pornim lupta.

— Mulţumesc — a răspuns Zrinyi, izbind cu pumnul în masă — nu vreau să zac în pat cincizeci de ani 1

Şi, cînd s-a ridicat, i-a zîngănit sabia.

La zăngăni tul ei-, Gergely deschise ochii şi mare-i fu mirarea cînd văzu că nu se află la masa lui Török Bálint, ci zace sub cerul înstelat, iar înaintea lui nu stă Zrinyi, ci un turc lat în spate.

Era Haivan, care îi atinse piciorul să se trezească.

— Uite, hainele.

îi aruncă diacului o pelerină şi un turban.

— De cal facem noi rost pe drum.

Diacul i se înfăşură în pelerina de spahiu şi îşi trase pe cap turbanul ca un turn. Atît pelerina cît şi turbanul îi erau oleacă cam largi, dar să-i fi dat o îmbrăcăminte ungurească de catifea şi mătase şi nu s-ar fi bucurat mai mult.

Uriaşul se aplecă şi din cîteva pocnituri desfăcu de la picioarele diacului şi cealaltă cătuşă. Apoi diacul se grăbi să ţină pasul cu uriaşul.

în corturi şi în faţa corturilor, pretutindeni, dormeau cu toţii. Din loc în loc, în faţa corturilor, cu globuri de aramă şi cu coada de cal, stăteau străji, dar şi ele dormeau.

Tabăra /părea că nu se mai sfîrşeşte. Corturi şi iar corturi, cît vedeai cu ochii.

Ajunseră apoi într-un loc unde erau o mulţime de cămile. Acolo erau mai rare corturile. Oamenii dormeau pe pajişte în toate părţile.

Haivan se opri în faţa unui cort peticit cu bucăţi de pînză albastră.

— Bătrîne 1 strigă el. Scoală-te 1

Din cort se ivi un omuleţ mic şi bătrîn, chel, cu barba lungă şi albă, desculţ, cu o cămaşă pînă la genunchi.
— Ei, ce e ? întrebă el făcînd ochii mari. Tu eşti Haivan ?
— Eu sînt. Acu-i săptămîna voiam să ţi-l tîrguiesc pe surul ăsta, zise Haivan, arătînd spre o namilă de cal ce păştea printre cămile. Mi-l dai cu cît am zis ?
— Pentru asta m-ai sculat ? Douăzeci de guruşi, cum ţi-am spus.
Turcul se scotoci în chimir şi scoase arginţii. întîi îi numără într-o palxnă, apoi într-alta, iar la sfîrşit în palma negustorului.
— Am nevoie şi de pinteni, spuse diacul pe turceşte, în timp ce negustorul dezlega calul.

— îmi dai pe deasupra o pereche de pinteni, spuse Haivan.

— Avem vreme şi mîine.
— Nu. Acu, în clipa asta.
Negustorul intră în cort. Acolo cotrobăi el ce cotrobăi prin întuneric, stîrnind zăngănit de fier, şi scoase cîţiva pinteni ruginiţi.

9

în acelaşi ceas al nopţii, Jumurdsâk rătăcea printre corturile bolnavilor.
— Care-i robul ce a vrut azi să trimită în rai prea slăvită faţă a padişahului nostru ? întrebă el o strajă.
Straja arătă înspre un cort alb dreptunghiular. în faţa cortului, în jurul unei facle de răşină înfipte în pămînt, stăteau turceşte cinci ghiuji bătrîni cu turbane albe şi cu caftane negre. Erau medicii sultanului. Toţi cinci erau serioşi, supăraţi parcă. Jumurdsâk se opri în faţa strajei cortului.
— Aş putea vorbi cu robul ?
— întreabă-i pe medici, răspunse straja respectuos.
Jumurdsâk salută medicii, înclinîndu-se. Ei dădură din
cap.
— Effenzilor, dacă aş putea vorbi cu robul aş face un lucru tare pe placul padişahului.
Unul dintre ei dădu din umeri şi făcu un semn, gest din care ai fi putut înţelege şi : *Nu se poate,* dar şi : *N-ai declt. Ţi-e deschisă calea!*
Jumurdsâk alese înţelesul al doilea.
Perdeaua cortului era trasă pe jumătate. înăuntru pîl- pîia un opaiţ. Preotul cu ochii întredeschişi zăcea pe pat în nemişcare.
— Ghiaure — spuse turcul păşind în faţa lui — nu mă cunoşti ?
Şi glasul îi tremura.
Preotul nu răspunse. Stătea nemişcat. Opaiţul doar vîrful nasului de i-l lumina.
— Eu sînt Jumurdsâk, acela ce ţi-a fost odată încredinţat ca să-l spînzuri. Tu m-ai eliberat pe preţul amu- letului meu.
Preotul nu răspunse. Nici nu clipea măcar.
— Acuma tu eşti rob — continuă turcul — şi un lucru e sigur, că au să-ţi taie capul.

Preotul nu răspunse nici acum.
— Am venit să-mi dai talismanul, continuă turcul cu umilinţă. Ţie| nu-ţi el de nici un folos. Mie însă în el îmi stă toată puterea. De cînd nu mai e la mine sînt urmărit de nenoroc. îmi aveam casa pe malul Bosforului : mică dar frumoasă ca un palat. O cumpărasem ca să mă aşez acolo la bătrîneţe. Casa mi-a mistuit-o focul. Juvaerele din ea mi le-au furat. Braţul mi-a fost străpuns într-o luptă. Uite : mîna mea stîngă are să rămînă poate pe veci beteagă.
Şi arătă cicatricea roşie a rănii care trebuie să fi fost de vreo trei luni.
Preotul tăcea nemişcat, aşa cum tăcea întunericul din jurul lui.
— Ghiaure — continuă turcul cu glasul înmuiat a plîns — tu eşti un om bun. M-am gîndit la tine de atîtea ori şi de fiecare dată mi-am spus că bunătatea inimii tale n-are pereche. Dă-mi înapoi talismanul.
Preotul nu răspunse. Doar flacăra opaiţului sfîrîi scurt, atinsă probabil de vreo muscă.
— Am să-ţi împlinesc orice dorinţă, continuă turcul după o mică pauză. Pînă şi de mîna călăului am să încerc a te scăpa. Tatăl meu e un paşă puternic. Frate- meu e Arslan-bey. Omul trăieşte cu nădejdea pînă moare. Spune-mi, unde mi-e talismanul ?
Preotul tăcea.
— Talismanul meu 1 scrîşni din dinţi turcul.
Şi-l apucă de umăr.
— Talismanul meu 1
Şi cum capul preotului atîrna, îl ridică pe căpătîi.

Atunci falca preotului căzu. Cu ochii sticloşi şi gura deschisă privea în gol.Cînd trecură de ultima strajă, Haivan se opri.
— Poftim — spuse el — ţi-am împlinit dorinţa. Acuma însă vorbeşte, ce noroc tainic port asupra mea ?
— Cabala, răspunse misterios diacul.
— Cabala ? repetă mormăind turcul.
Şi încruntă din sprîncene încercînd să pătrundă înţelesul, nebulos pentru el, al acestui cuvînt.
■— Dacă te uiţi cu luare-aminte — spuse diacul rezemîndu-se cu umărul de şa — ai să vezi chipul unor stele. Dervişul sfînt a înconjurat fiecare stea bună cu rugăciuni. Mi-ai făgăduit şi un iatagan.
Turcul îi întinse diacului amîndouă iataganele sale.
— Alege care-ţi place !
Diacul îl luă pe cel mai mic. Şi-l înfipse Ia brîu.
— Chipurile acestea sînt ca să le porţi în jurul trupului. Desparte-le în şapte şi coasă-le în căptuşeala îmbrăcămintii tale. Pune şi în căptuşeala turbanului. Locul acoperit de acest sfînt pergament nu-l atinge glontele.
Turcului îi luciră ochii.
— Aşa să fie ?
— Dervişul cel sfînt aşa spune. Cred că ai auzit şi tu de viteji pe care nu-i atinge glontele.
— Am auzit.
— Dar să nu dai nimănui o bucăţică măcar, ori că te-ar îmbia cu bani, ori că te-ar ruga. Ba, nici să nu le-arăţi cuiva, că o să ţi le ia, o să ţi le fure.
— Ei, am eu minte !
— Dar mai e ceva. Una din hîrtii zice să nu atingi nici cu mîna, nici cu arma ta, copii şi femei, pînă n-ai să ajungi boier mare. Toată grija ta să fie spre fapte vitejeşti.
— Aşa am să fac.
— Căci ţi-e sortit să ajungi în boierie mare : o să fi beglerbegul Ţării ungureşti.
Turcul rămase cu gura căscată de mirare.
— Beglerbeg ?
-— Ei, nu peste noapte, ci cu timpul, cînd o să ţi se cunoască vitejia. Apoi mai scrie aici să-ţi duci viaţa aşa cum te învaţă Coranul. Să ai rîvnă mare la rugăciune şi la sfînta spălare. Şi cui ţi-o face bine să nu-i plăteşti cu rău.
Namila aceea de om, prostănac, privea cu evlavie la diac.
— Am visat de multe ori — îngăimă el — că o să fiu boier. în palat de marmură şi caftan de mătasă. înconjurat de soţii multe. Am visat, zău aşa 1 în şapte, zici ?
— în şapte. Pot să nu fie la fel. Bucăţile mai mari pune-le pe acea parte a trupului pe care vrei să o aperi mai mult.
Turcul privea fericit în gol.
— Ei — zise el înălţîndu-şi capul — dacă o să ajung boier, te iau pe tine diac.
Gergely îşi muşca buzele ca să nu izbucnească în rîs.
— încalecă, prietene, spuse călduros Haivan.
Şi ţinu calul pînă se sui.
Diacul vîrî mîna în buzunar :

— Uite, Haivan, ţine inelul ăsta. Ungurii nu primesc nimic pe degeaba.
Haivan luă inelul şi-l privi uimit.
Diacul continuă :
— Tu mi-ai dat libertate şi cal, iar eu ţi le plătesc cu inelul acesta. Allah să-ţi ajute, chelule I
Şi dădu bici calului.
Haivan apucă calul de căpăstru.
— Stai I E un inel turcesc, nu ?
— Da.
— De unde-l ai ?
■— Ce-ţi pasă ? Dar dacă chiar vrei să ştii, a fost al unui ienicer.
Haivan privi o clipă prosteşte în gol, apoi îi întinse inelul.
— Nu-mi trebuie. Pentru cal şi libertate e destul cit mi-ai plătit.
Şi vîrî inelul în buzunarul diacului.
Gergely apucă spre miazăzi, nu pe drumul oare ducea la Buda, pentru a-i înşela pe urmăritori, dacă aveau să pornească pe urma lui.
Luna cobora printre nori spre apus. La răsărit mijeau zorile.
Şoseaua largă se încrucişa într-un loc cu un drumeag îngust. Pe drumeagul acela văzu Gergely venind în goană un călăreţ.
Gonind la fel de repede, aveau să se întîlnească chiar la răspîntie.
Gergely îşi domoli calul, dar văzînd că şi călăreţul acela îşi încetineşte mersul, pomi iar în galop.
Ajunse astfel la răspîntie cu vreo sută de paşi înaintea călăreţului.
Dar nu-şi lua ochii de la el. în lumina crescîndă a dimineţii văzu cu mirare că era un ienicer şi venea de zor către el.
îşi struni calul şi se opri.
„Măi, fire-ar să fie ! îşi spuse el. Te pomeneşti că turcul vrea să mă înhaţe."
Şi i se tăie răsuflarea de frică.
Atunci însă îi răsună în inimă, ca un glas de clopot, cuvîntul lui Dobó István : Totul e să nu ne temem !
Pe Dobó nu-l mai văzuse din copilărie. De cînd Török Bálint îl părăsise pe Ferdinánd şi trecuse de partea regelui János, Dobó nu se mai ducea nici la Szigetvár, nici la Somogyvár, nici la Ozoná. Gergely însă îşi amintea plin de recunoştinţă de el şi îi rămăsese în urechi cuvintele lui : Totul e, fătul meu, să nu ne temem !
Calul mic, scund, al turcului porni din nou. Dădu şi el pinteni calului. Fie, o să se întîlnească la răscruce. Poate că turcul nu are grija lui. O să-i dea bună-dimi- neata şi pe-aci ti-e drumul.
Drumeagul pe Care venea turcul era tocmai potrivit. Pe acolo trebuia să o ia ca să n-o cotească spre miazănoapte. Aşadar aveau să se întîlnească.
Dar dacă turcul o să tragă sabia ?
Gergely nu se mai luptase cu nimeni pînă atunci. La curtea lui Török Bálint, atît preotul Gábor cît şi Török Bálint îl învăţaseră să se bată în duel, şi se bătea zilnic cu robii turci. Dar aceea fusese doar o ioacă. Erau în platoşei de fier de sus pînă jos şi nu se puteau vătăma nici cu securea.

De-ar fi avut măcar lance sau sabie ca ienicerul ! Dar cu iataganul acela prăpădit...
Totul e să nu ne temem ! auzi din nou răsunîndu-i în urechi.
Si-şi văzu de drum, în goană.
Turcul însă se opri locului.
Gergely, plin de avînt, coti pe drumeagul unde se afla turcul şi ţipă aproape de bucurie văzîndu-l că întoarce calul şi o ia la fugă.
Nu putea fi altul decît Tulipán.
— Tulipán — spuse diacul rîzînd — nu face pe nebunul 1
La strigătul lui, turcul îşi biciui calul cu şi mai mult zor, gonind pe drumeagul îngust de cîmp. Căluţul era bun de fugă, dar drumeagul era plin de băltoace şi pămînt lutos. Turcul sări şanţul, s-o ia pe cîmp. Calul alunecă. Turcul căzu de-a berbeleacul pe pajişte.
— Tulipán — rîse diacul — nu face pe nebunul 1
— O, naiba să ia la mine — spuse Tulipán ruşinat — păi 'mneata eşti, boierule ?
— Viteaz oştean mai eşti, n-am ce zice ! rîse Gergely.
Şi sări de pe cal.
— Credeam că-s urmărit, spuse Tulipán ruşinat. Da' cum ai scăpat ?
— Cu mintea Tulipán. Am aşteptat un timp să mă scapi dimineaţa.
— A fost cu neputinţă, spuse Tulipán. Pe robi i-au pus în mijlocul taberei şi erau atîtea străji în toate păr- tile că numai cu greu m-atn putut strecura şi eu printre ele.
îşi hăţi calul să se ridice şi spuse, scărpinîndu-se în ceafă :
— Mînca-l-ar corbii pe calul ăsta I Cum o să ajung eu cu el acasă ? 1 Apoi şi straiele astea... O să mă sfîşie din pricina lor pe drum.
— Leapădă-le. Rămîi doar în cămaşă. Şalvarii poţi să-i păstrezi.
— Aşa fac. Boierul nu vine cu mine ?
— Nu.
— Da' unde te duci ?
— Mă duc la Buda.
— Iar o să cazi în mîna turcilor.
— O să ajung înaintea lor acolo. Apoi, dacă voi fi în vreo primejdie, acolo e stăpînul meu care e om puternic. Şi rege ar putea să fie, dacă ar vrea.
Tulipán încălecă din nou. Gergely îi dădu mîna.
— Voie bună şi sănătate la cei de acasă.
— Mulţumesc I răspunse Tulipán. Mă închin şi eu de sănătate stăpînilor mei. Să nu spui că m-ai văzut beat. Beau din vinul slugilor.
— Bine, bine, Tulipán. Dumnezeu cu tine I
Tulipán se mai întoarse o dată înapoi:
—■ Dar domnul preot ?
Diacului i se împăienjeniră ochii de lacrimi.
— E bolnav, săracul! «N-am putut vorbi cu el. Mai avea ceva pe buze, dar nu fu în stare s-o spună,
fie că-i dădură lacrimile, fie că se răzgîndi. Trase de frîu şi porni spre răsărit.
Diacul îşi petrecu ziua în pădure. Dormi tot timpul. Doar seara se încumetă să-şi continue, cu mari ocoluri şi pe dibuite, drumul spre Buda.

Cînd răsări soarele, ajunse pe şesul larg din faţ3 Gellérthegy-ului. Acolo lepădă turbanul, iar pelerina şi-o agăţă de oblîncul şeii.
Cîmpul strălucea de rouă, ca presărat cu mărgăritare. Gergely descălecă. Se dezbrăcă pînă la brîu şi, **adunînd rouă în palme, se spălă de praful celor două zile.**
După ce se spălă, se simţi mai înviorat. Calul păscuse iarbă între timp. încălziţi de prima rază a soarelui, porniră grăbiţi pe şosea.
Preajma drumului era plină de urmele bătăliei de la Buda. Lănci rupte, care de tun sfărîmate, platoşe sparte, cai morţi, zale, săbii, coifuri nemiţeşti de forma unor ceaune, vopsite în negru, zăceau în toate părţile.
Şi leşuri neîngropate.
în jurul unei tufe de porumbrele zăceau cinci nemţi. Doi pe spate, unul chircit, doi cu capetele sfărîmate. Trei din ei muriseră de glonte. Doi se tîrîseră poate răniţi de moarte şi-şi dăduseră acolo sufletul.
în aer plutea o duhoare grea.
La apropierea călăreţului, de pe leşuri se ridicară corbi. Făcură un ocol asupra cîmpului la numai cîţiva stînjeni înălţime şi se lăsară iar jos, să-şi continue ospăţul.
Un glas de trîmbiţă îl făcu pe Gergely să ridice privirea de la trista privelişte. Din Buda cobora la pas o ceată de călăreţi înveşmîntaţi în roşu. în faţa lor, un fel de oaste pedestră în straie vinete.
în fruntea convoiului era un călăreţ cu glugă albă ce semăna a popă.
— E vestitul călugăr György, îşi zise Gergely. Nu poate fi decît el.
Şi îşi simţi inima bătînd puternic. încă de cînd era copil auzise atîtea vorbindu-se despre călugărul György, în ochii lui era mai mare chiar decît regele.
Lîngă călugăr mergea un călăreţ cu mintean de catifea purpurie, strălucind de nestemate.
Gergely îl recunoscu pe Török Bálint.
Sa fugă ?
Ar da de bănuit. Török Bálint ar trimite pe urma lui un călăreţ şi ar ajunge în faţa stăpînului său iubit ca un răufăcător. ,
Să-i spună ce-a pătimit preotul ?
Török Bálint, nici una nici alta, l-ar alunga din faţa ochilor lui. Că doar chiar el îi chemase pe turci împotriva nemţilor. Şi acu atîta ar mai trebui să audă, că oamenii de la curtea lui au vrut să-i piardă pe turci.
Lui Gergely îi vuia capul. Nu-i plăcea să mintă. Socotea drept o ticăloşenie să-l mintă chiar pe acela care l-a crescut. Stătea pe marginea şoselei în capul gol, cu faţa îmbujorată. Apoi descălecă şi prinse calul de frîu.
Fie ce-o fi I
Calul era flămînd. Văzînd că n-are nici o treabă, se apucă să pască pe marginea şoselei.
Hei, aldui-l-ar Dumnezeu pe calul acesta, dar mai cu seamă foamea lui! Ce trebuşoară minunată face acum smucindu-l încoace şi încolo. Ce noroc pe el să se poată întoarce astfel cu spatele la boierii ce vin vorbind între ei 1

Se aud tropotele cailor, apoi glasuri chiar prin dreptul lui. Calul bătrîn se întoarce cînd la dreapta, cînd la stînga, ba îl ocolește el în fugă pe stăpîn, ba stăpînul pe el.
Apoi, cine ar fi crezut că și vîntul e bun la ceva : o pală de vînt venită dinspre răsărit ridică o perdea de colb galben de pe drum și prin ea nu se poate vedea decît un fecioraș care se necăjește pe pajiște cu o rablă de cal sur. De bună seamă, îl vor fi lăsat nemții fără stăpîn. Să aibă noroc de el!
Gergely răsuflă ușurat cînd văzu că marii boieri sînt cu spatele spre el și nimeni nu strigă : *Gergely, fătul meu I*
încălecă din nou, întîi pe burtă, apoi își trecu și piciorul, și se întoarse cu fața spre convoi.
Atunci văzu că oștenii pedeștri îmbrăcați în straie vinete sînt puși în lanțuri cu toții. îmbrăcămintea lor e sfîșiată, părul plin de noroi, fețele palide. Bătrîni nu erau printre ei, răniți însă da, și încă mulți. Fața unui prizonier înalt, cu straiele zdrențuite, era toată o rană roșie-vînătă, umflată, de nu i se vedea decît un ochi.

11

Oare nu chiar Török Bálint l-o fi izbit ?Gergely vedea Buda pentru întîia oară.
Turnurile multe, zidurile înalte ale cetăţii, grădina regală cu arbori rămuroşi, care se întinde spre poarta dinspre Pesta, îl umpleau de mirare.
Aşadar, aici a locuit regele Mátyás ? Aici a locuit regele Ludovic ? Şi-aici locuieşte mica lui Eva, aceasta e priveliştea pe care o vede ea mereu ?
în poartă stătea de strajă un oştean cu halebardă, care nici nu se uită la Gergely.
Diacului i se părea cam ciudat că nu-l salută nimeni, dar simţea că aşa trebuie să fie. Privi apoi curios la bazinul de marmoră roşie, rotund, din mijlocul curţii palatului regal. Apoi se opri în piaţa Szent György. Atenţia îi fu atrasă de o grămadă de tunuri cu roţi mari, grosolane, afumate. După noroiul încă proaspăt de pe roţi, se vedea că fuseseră capturate de la nemţi poate chiar cu o zi înainte.
— Bună ziua, spuse el oşteanului de strajă. Asta e plean de la nemţi, nu ?
— Aşa e, răspunse mîndru oşteanul.
Era un om rotofei, cu mustaţă căruntă şi cu obrajii bucălaţi, de parcă mereu ar fi suflat în păsat.
Gergely nu-şi putea lua ochii de la tunuri. Erau printre ele vreo trei atît de mari, încît nici cu douăzeci de boi nu le-ai fi putut clinti din loc.
Iar altele mai miroseau încă a praf de puşcă.
— Bădie — vorbi iarăşi Gergely — îl cunoşti cumva pe bătrînul Cecey, cel cu o mînă de lemn ?
— Gum să nu-l cunosc.
— Unde stă ?
— într-acolo, ia I
Şi arătă cu capul înspre miazănoapte, pe strada Szent János,
— Nu cunosc străzile pe aici.
— Păi, frăţioare, ia-o drept înainte, şi mai întreabă. Stă într-o casă mică verde. Deasupra porţii atîrnă un arc. Semn că acolo stă un arcaş.
— ISaggitarius ?
— Da.
Gergely se mai uită o dată la tunuri, apoi porni la pas cu surul lui.
Tot întrebînd în dreapta şi în stînga, cu ajutorul celor întrebaţi ajunse în sfîrşit în strada Szent János, la căsuţa cu un singur cat, vopsită în verde.
Casa avea spre uliţă cinci ferestre. Trei sus şi două jos, între care era o poartă cît o cameră. Deasupra ei atîrna un arc mare de tablă roşie.
Cecey şi ai lui stăteau la etaj. Cînd intră, Gergely îl văzu pe bătrîn într-o haină de casă şi în papuci lovind în tăblia unui almar cu un bătălău de muşte ^u coada lungă.
— Na, fire-ai să fii 1 spunea el pocnind în almar de parc-ar fi bubuit o împuşcătură.
Apoi, auzind paşi continuă :
— Nu-i pe lume jivină mai curajoasă ca asta ! Le tot lovesc, le bat în văzul tuturor, şi în loc s-o ia la sănătoasa, ele mi se aşază pe barbă. Na, fire-ai să fii I
Şi mai izbi o dată în aer cu bătălăul de muşte.

— Dragă tată şi stăpîne — zîmbi Gergely — bună dimineaţa !
Cecey se întoarse mirat. Dar şi pe Gergely îl cuprinse mirarea cînd văzu că bătrînului îi alunecase barba pe faţă, cam de-o şchioapă de copil I înainte îi ajungea pînă la ochi. îşi dădu însă îndată seama că-şi rade partea de sus a feţei. Parcă întinerise.
— Ia te uită I Gergely, fătul meu — se minună Cecey — tu eşti ?
Şi lui Gergely i se părea ciudat că se află acolo. Aştepta totuşi să fie îmbrăţişat, sărutat, ca acasă, la Keresztes.
Auzind vorbă în odaia vecină, apăru şi jupîneasa. Fu la fel de mirată şi ea.
— **Cum ai venit ? îl întrebă. Ce te-a adus aici, fătul meu ?**
Altădată însă parcă îl săruta mai cald, îi spunea lui Gergely un gînd fugar. Mai degrabă o simţea decît o gîndea.
— Am venit — răspunse Gergely — ca să vă întoarceţi acasă la Keresztes.
— Oho I răspunse bătrînul.
Ca şi cînd ar fi spus : asta e o prostie şi mai mare ! Femeia se uită şi ea la băiat cu părere de rău, aşa cum te uiţi la oamenii proşti, care cu mintea lor puţintică te miri la ce năzbîtie se gîndesc.
— Nu ţi-e foame, dragul meu ? întrebă ea punîn- du-şi mîna pe umărul băiatului. Sau poate ţi-e somn.
Gergely făcu din cap şi da şi nu. Cu un ochi privi prin uşa deschisă, apoi îşi opri privirea asupra tablei de şah de pe masă.
— Pe Vica o aştepţi, nu-i aşa ? zîmbi femeia schim- bînd o privire cu bărbatul ei. Nu-i acasă. Nici nu vine pe acasă. E la curte, la regină. Doar uneori poate scăpa. Şi atunci vine în caleaşcă, cu surugii călări de la curte. Aşa zău I
Şi cum se auzi un sfîrîit, îşi bătu palmele deolaltă :
— Isuse Hristoase I îmi dă laptele în foc I
Gergely se aştepta să continue Cecey vorba despre Vica. Bătrînul însă tăcea, clipind din ochi.
— Părintele unde e ? întrebă Gergely cu inima grea.
— îngroapă morţii, răspunse Cecey plictisit. împreună cu cîţiva călugări.
— Nemţi ?
— Sigur că nemţi. De cînd e război, se duce în fiecare zi la înmormîntări. Las'că şi face să îngropi nemţi.
— Şi n-au tras asupra lor ?
— Au cămăşi albe pe ei. Şi atunci nu trag.
— Eu am văzut o mulţime neîngropaţi.
— Te cred, băiete. Am tăiat binişor.
Cuvîntul „băiete" fu un ghimpe nou în inima lui Gergely. Nu mai putu răibda şi întoarse vorba despre Vica :
■— Şi acuma e la regină ?
— Acolo, răspunse bătrînul.
Se ridică şi începu să **se** plimbe prin cameră. în timpul acesta faţa lui căpătă o expresie gravă şi maiestuoasă. Apoi îi spuse că pe mica Vica a dus-o cu cîteva zile mai înainte călugărul György la regină, căreia i-a prezentat-o în grădina cetăţii. Prinţul, sugaciul, îi zîmbise deodată Vichii şi

întinsese mîna spre ea. Vica n-a stat nici ea cu mîinile în sîn. L-a luat în braţe aşa cum făcea acasă cu copiii de ţăran şi l-a dat huţa fără nici un respect. Ba, i-a mai şi spus : *Mă, blegule, mă!* Din ziua aceea regina a îndrăgit-o şi a luat-o la curte şi acu n-o lasă acasă nici peste noapte.
La început Gergely ascultă vorbele bătrînului cu interes, apoi cu ochi strălucitori. I se părea însă cam ciudat că Cecey ia o poză atît de seniorială şi-l priveşte cu oarecare răceală. în cele din urmă se întristă din nou.
— Ei, ce te-a apucat ? strigă bătrînul la el. Ce te uiţi aşa năuc ?
— Mi-e somn, răspunse Gergely.
Şi abia îşi putu stăpîni lacrimile.
Fiindcă în clipa aceea înţelese că mica Eva n-are să fie nevasta lui niciodată.

12

Ce se petrecuse la Buda ?
Nimic alta decît că neamţul ar fi vrut să intre în cetate. Regina l-ar fi şi lăsat, dar boierilor maghiari nu le era de loc pe plac să vadă în palatul lui Mátyás făcîn- du-şi tabără neamţul. Regele maghiarilor trebuia să fie în sfîrşit maghiar ! Chemară în ajutor pe turc, dar pînă să sosească turcul se apărară singuri. Cînd sosiră primele oşti turceşti, nemţii se împuţinaseră. Iar cînd sosi sultanul, cu ordia lui grozavă, oastea lui Roggendorf era risipită.
Călugărul (doar aşa i se spunea vestitului Martinuzzi György) ducea în semn de salut sultanului patru sute de robi nemţi.
Era însoţit de Török Bálint şi de bătrînul Petrovich Péter.
Sultanul se oprise cu oastea lui la Cserepes, cale de o poştă de Buda. Pe boieri îi primi binevoitor în cort de mătasă cu turn în vîrf şi înconjurat de un foişor. După nume îi cunoştea pe tustrei. Despre călugăr ştia că neamul unguresc cu capul lui gîndeşte. Pe Török Bálint îl cunoştea de pe vremea eînd voise să înfigă flamura cu semiluna pe cetatea Vienei. Boierul Bálint îl tăiase atunci pe Kason paşa împreună cu toată oastea lui, iar turcii vorbeau de el ca de dracu.
Despre bătrînul Petrovich, tîlmaciul îl lămuri pe sultan că e rudă cu regele prunc şi că el fusese acela care în 1514 îl doborîse de pe cal pe Gheorghe Doja şi-l luase rob.
Cei trei boieri fură conduşi în cort. Tustrei se înclinară. Apoi, cînd sultanul făcu un pas spre ei şi întinse mîna, călugărul făcu şi el un pas şi i-o sărută. Bătrînul Petrovich, la fel.
Török Bálint în loc să-i sărute mîna, se aplecă din nou şi îl privi pe sultan, palid la faţă, dar mîndru. Era o grosolănie ! Pe călugăr îl trecură fiori reci pînă şi în măduva oaselor. Dacă ar fi ştiut ce are să se în- tîmple, n-ar fi stăruit să vină cu ei.
Sultanul nici nu clipi măcar. Mîna întinsă spre sărutare o ridică puţin mai sus şi o puse pe umărul lui Török Bálint. îl îmbrăţişă.
Toate acestea se petrecură într-un chip atît de familiar, atît de unguresţe, de parcă nici nu s-ar fi putut petrece altfel.

în cort, în spatele sultanului, stăteau cei doi fii ai lui, care strînseră zîmbitori mîna boierilor. Fără îndoială, vor fi fost sfătuiți dinainte cum să se poarte. După aceea s-au retras din nou în spatele sultanului, fixîn- dunşi privirile asupra lui Török Bálint.
Şi putea fi privit. Era un om frumos, plin de fală. Cum stătea acolo, în contăşul lui de atlas roşu cu mîne- cile despicate, toate celelalte mărimi păleau pe lîngă el.
Chiar ochiul de berbec bătrin al sultanului mai des se oprea asupra lui Török Bálint decit asupra călugărului, care făcea temenele înaintea lui şi-i raporta în fraze măiestrit ticluite că primejdia nemţească a fost înlăturată şi că poporul maghiar e bucuros să simtă asupra sa aripa unui aliat atît de puternic.
Slujba de tălmaci o făcea Suleiman paşa, un boier bă- trîn, slab şi bolnăvicios, de obîrşie din Ţara ungurească, care ajunsese între turci încă pe cînd era flăcău, aşa că vorbea fără greşeală amîndouă limbile.
El tălmăci frază cu frază cuvîntarea călugărului. Sultanul dădea din cap. Apoi, cînd călugărul sfîrşi cuvîntarea făcând o temenea adîncă, zîmbi :
— Aşa e cum spui. Am venit fiindcă regele Ioan mi-a fost prieten. Soarta poporului său pentru mine nu e soarta unui popor străin. în ţară trebuie înscăunată pacea. Poporul maghiar trebuie să doarmă liniştit de acum înainte : sabia mea va veghea asupra lui în veci.
Călugărul îşi exprimă bucuria printr-o plecăciune. Bă- trînul Petrovich îşi ştergea lacrimile ivite la colţul ochilor. Doar Török Bálint privea înnegurat înaintea lui.
— Şi să vedem cu ce popor v-aţi luptat ? spuse sultanul.
încălecă şi, urmat de suita boierilor maghiari, trecu călărind la pas prin faţa duiumului de robi, îngenuncheaţi pe prund aproape de Dunăre.
La dreapta sultanului călărea călugărul, la stînga Suleiman paşa. Sultanul însă se întorcea din cînd în cînd şi vorbea fie cu Petrovich, fie cu Török Bălint sau cu fiii săi.
Şi rîndurile lungi ale prizonierilor se prosternară în faţa sultanului. Cîte unul ridica mîinile ferecate în lanţuri, cerînd îndurare.
— Dărăbani, ticăloşi I spuse sultanul pe turceşte. Dar sînt între ei şi oameni puternici.
— Au fost. Mai puternici chiar decît aceştia, răspunse pe ungureşte Török Bálint, fiindcă sultanul i se adresa lui. Au fost cîteva sute, dar aceia nu sînt aici.
Şi oum sultanul îl privi întrebător, boier Bálint răs- punse în toată liniştea :
— I-am tăiat eu.
Se întoarseră la cort. Sultanul nu intră, aşa că îi aduseră un jilţ afară. Nici solilor însă şi nici fiilor sultanului nu li se aduseră scaune. ■
— Ce să se întîmple cu robii, înălţimea ta ? în- trebă Amhat paşa.
— Tăiaţi-le capetele, răspunse sultanul cu atîta indiferenţă de parcă ar fi spus : periaţi-mi caftanul.

Se așează în fața cortului pe scaun, pe o pernă brodată cu fireturi aurii. în șipatele lui stăteau, ca să-l apere de muște, nu de dragul fastului, doi aprozi cu pene de păun în mînă. Căci era pe la sfîrșitul lui august și, o dată cu tabăra, călătoreau miriade de muște.
Lîngă sultan stăteau cei doi fii ai lui. Iar în fața lui, au cușmele scoase de pe cap, boierii maghiari.
După ce privi o clipă, dus pe gînduri, sultanul se întoarse spre Török Bálint.
— Pe drum a căzut rob un preot. E din comitatul tău. Poate că îl cunoști.
Török Bálint înțelese vorbele sultanului, dar îl ascultă și pe tălmaci.
îi răspunse pe ungurește :
— Nu cunosc pe toți preoții din comitatul meu. Pe moșiile mele sînt cîteva sute de toate religiile. Dar pe robul acela s-ar putea să-l cunosc.
— Aduceți-l aici ! porunci sultanul.
Și mijind ochii, privi plictisit în gol.
De pe malul Dunării se auzea vuietul decapitării. Strigăte, rugăminți, și toate acestea se amestecau cu freamătul taberei.
Doi seimeni aduseră apoi în grabă, învelit într-un cearceaf, un trup omenesc.
îl lăsară jos în fața sultanului și traseră pînza de pe față.
— îl cunoști ? întrebă sultanul, privindu-l dintr-o latură pe Török Bálint.
— Cum să nu-l cunosc, răspunse cutremurat Török Bálint. E doar preotul meu I
Și privi la cei dimprejur, ca și cînd ar fi cerut lămuriri.
Dar fețele dregătorilor turci erau ca înghețate. Nu întîlni decît ochi negri cu priviri reci ațintiți asupra lui.
— O fi pățit ceva, spuse apoi sultanul. Era bolnav rău cînd a fost adus în tabăra mea. Inmormîntați-l cum se cuvine -— spuse el slugilor — după legea creștină.
Apoi se aduseră răcoritoare pe o tavă de argint, în pahare de argint. Era o băutură făcută din suc de portocală și apă de trandafiri, rece și aromată.
Sultanul îl îmbie, zîmbind mieros, mai întîi pe Török Bálint.

13

Jupîneasa îi așternu Iui Gergely de dormit într-o odăiță cu ferestrele spre curte.
Băiatul se simți bine acolo, mai ales că putea să rămînă singur cu jalea lui.
Nu fu surprins cînd află că regina o îndrăgise pe micuța Eva. După părerea lui, nu era pe lume ființă mai demnă de iubit ca Eva. îl durea însă faptul că ai ei erau atît de mîndri de ea ! Vicuska se înălțase pînă la curtea reginei, unde nu pătrundeau decît prinții și mai marii țării. Cum să ajungă acum pînă la ea un om neînsemnat ca el, care nu are nici casă, nici blazon, nici măcar un cîine ?
Se întinse pe lavița acoperită cu o piele de urs, foarte roasă, și își culcă pe braț obrazul scăldat în lacrimi.
Tristețea însă are și o parte bună, pentru că te face să adormi și te mîngîie cu tot felul de vise plăcute.

Gergely dormi pe pielea de urs aproape o jumătate de zi şi cînd se deşteptă zîmbea.(S'e uită mirat la peretele odăiţei, la icoana sfîntului Imre, cel cu piciorul strîmb, apoi iar se mohorî. îngro- pîndu-şi obrazul în palme, ramase cu coatele pe genunchi. în minte i se învălmăşeau în vîrtej întîmplă- rile prin care trecuse în ultimele două zile. Marele lagăr turcesc, captivitatea, moartea preotului, fuga, cetatea Budei, plecarea micii lui logodnice, schimbarea părinţilor maşteri — toate i se învîrtejeau în minte. Apoi îşi aminti de surul lui şi se întrebă dacă i-or fi dat sare să mănînce şi l-or fi adăpat ? Cum o să mai meargă cu el pînă la Somogyvár ? Ce-o să spună cînd l-or întreba unde e dascălul lui ? Cine o să-i mai înveţe pe ei de aoum încolo ? De bună seamă că Tinody Sebestyén, bardul cu mîna ţeapănă.

Se ridică şi se scutură ca de nişte visuri rele. Trecu în odaie la Cecey.

— Mamă dragă — îi spuse jupînesei — eu am venit ca să vă înştiinţez asupra primejdiei turceşti. Acu mă duc înapoi.

Jupîneasa stătea la fereastră şi tivea o bucată de pînză subţire cu fir de aur. Femeile purtau pe vremea aceea gulere într-aurite. îl cosea pentru fie-sa.

— Unde te grăbeşti ? se miră ea. Nici n-am apucat să vorbim. Bărbatu-meu nu-i acasă. Poate şi el vrea să vorbească cu tine. Dar pe la boierul Bálint ai fost ?

Gergely privea în gol.

— Nu. Nici n-am să mă duc. Am plecat de acasă fără să le spun unde mă duc.

— Dar nici cu preotul nostru nu vrei să vorbeşti ?

— Unde stă ?

— Unde să stea ? Aici, cu noi. Dar acum nici el nu-i acasă. Înmormînteză.

— Se mai ciondănesc şi acuma ?

— Mai mult chiar decît înainte. Acum el ţine cu Ferdinánd, iar bărbatu-meu cu regele Ioan.

— Ai bunătatea, jupîneasa, şi-i spune că mă închin de sănătate.

Dinadins nu-i zisese *mamă*.

Jupîneasa mai împunse o dată cu acul cusătura şi nu răspunse decît după o tăcere de cîteva clipe :

— Atunci, du-te, fătul meu. Dar mai înainte de a pleca trebuie să prînzeşti oleacă. Ţi-am pus bucatele deoparte. N-am vrut să-ţi stric odihna, trezindu-te pentru masă.

Gergely plecă capul. De bună seamă, se gîndea dacă să primească sau nu. în cele din urmă, ca să nu-i su pere, primi.

Femeia aşternu o faţă de masă din piele galbenă şi-i puse dinainte friptură rece şi vin.

în timpul acesta veni şi preotul Bálint. De unde alteori doar seara îl aducea acasă de pe unde îl ducea cucernicia, în ziua aceea se întorsese mai devreme, fiindcă îl obosise căldura şi munca.

Era urmat de Cecey.

Gergely sărută mîna preotului. Apoi, cum preotul îl împinse binişor la masă, în timp ce mînca, îi răspundea la întrebări.

— Cum ai crescut! se mira preotul. Eşti un om în toată firea ! Deşi parcă numai ieri ai plecat de la noi i
Şi privi împrejur.
— Vica unde e ?
— La palat, răspunse Cecey.
Preotul îl privi întrebător. Cecey răspunse dezvinovăţindu-se :
—■ A îndrăgit-o tare regina. N-o mai lasă acasă.
— De cînd ?
— De cîteva zile.
— Doar n-o fi luat-o lîngă copil ? răbufni preotul.
— Dar, răspunse Cecey. Dar ne-i fi crezînd că e dădacă. Sînt acolo destule dădace. Vicuska e numai aşa, ia.
— Fata ta pe lîngă fiul lui Szapolyai ? sări în sus preotul.
Cecey se plimbă neliniştit prin cameră.
— Ei şi ce e într-asta ? bombăni Cecey. Nu tu ai spus că mai bine maghiarul, chiar dacă-i cîine, decît neamţul, chiar de e înger.
— Dar ca fata ta să legene pe fiul lui Szapolyai!
Şi strigă furios la Cecey :
— Tare se mai prostesc oamenii Ia bătrîneţe ! Ai uitat că tatăl copilului aceluia a fost călău ? Ai uitat că împreună cu mine ai mîncat din carnea lui Gheorghe Doja ?
Şi trînti scaunul de pămînt de trosni şi sări în bucăţi.
Gergely scăpă bucătura din gură. Alergă pe scări şi, căutîndu-şi calul, fugi fără să-şi mai ia rămas bun.

14

în faţa palatului regal descălecă şi-şi luă calul de frîu.
Pe peretele palatului văzu un ceas de soare mare cît o roată de car. Soarele tocmai intrase în nori şi arătătorul auriu arunca doar o dungă tare palidă de umbră peste cifra IV.
Gergely cercetă cu privirea ferestrele. Le privi, pe rînd, pe toate : pe cele de jos, pe cele de sus, apoi pe cele din turn.
Pe poarta palatului intrau şi ieşeau soldaţi. Un boier maghiar bătrîn, gîrbov de spinare, cu barba albă, intră şi el agale, urmat de doi grămătici.
— Daţi-vă la o parte ! strigă straja la cei doi băieţi. Ce staţi acolo gură-cască I
Bătrînul boier hălăduia tîrşindu-şi picioarele. Trebuie să fi fost boier mare, căci toată lumea îi dădea bineţe. El însă nu răspundea nimănui. Grămăticii care îl urmau duceau hîrtii înfăşurate sul. La cizmele lor de postav aveau înfipte pene de gîscă. La brîu le atîrnau călimări de aramă. Cum erau bătuţi de lumina soarelui, umbrele li se mişcau grave pe peretele palatului. Gergely văzu apoi un soldat lungan şi blond. La început îi zări doar picioarele subţirele în cizme şi nădragi roşii, dar îi fu de ajuns ca să-l cunoască că era din garda de la Szigetvár. Se numea Nasv Bálint.
Se întoarse şi-şi zori calul spre piaţa sfîntul Gheorghe. Nu voia să-l vadă careva dintre oamenii boierului Bálint.

Dar mergînd într-acolo, întîlni un alt cunoscut. Era un om vioi, cu barba rotundă : Martonfalvai Imre, grămăticul, clucerul, hotnogul lui Török Bálint, un om de casă folositor la toate.
Gergely trecu în grabă de cealaltă parte a calului, uitîndu-se după el să nu-l vadă. Grămăticul Imre însă îl văzu.
— Uite, uite ! strigă el. Frăţioare Gergely 1
Gergely, roşind pînă la urechi, înălţă capul.
— Ce-i cu tine pe aici ? Ai venit la boier ? Dar boul ăsta cu cap de cal unde l-ai găsit ? Că nu pare să fie dintre caii noştri.
Lui Gergely îi venea să intre în pămînt de ruşine cu vrednicul animal numit bou cu tot.
Dar îşi reveni repede.
— La boier am venit, clipi el ruşinat. Unde e ?
— Nu ştiu dacă s-o fi întors. A însoţit convoiul de robi în faţa sultanului. Hei, stăpînul nostru e viteaz cum nu se mai află 1 Să fi văzut cum îi toca pe nemţi I Azi e săptămîna cînd s-o întors din luptă cu braţul drept leoarcă de sînge. Regina stătea la fereastră. Trecînd prin faţa ei, i-a arătat braţul şi sabia. Acasă n-a dat vreo molimă printre vite ?
— Nu, răspunse Gergely.
— Dar fîntîna veche au curăţat-o robii ?
— Curăţat.
— Cei ce îmblătesc griul nu fură ?
— Nu.
— Boierii sînt sănătoşi ?
— Sănătoşi.
— Dar stăpîna noastră ?
— Şi ea.
— Pe la curtea de la Remete n-ai trecut ?
— Nu.
— Nu ştii, au cosit otava ?
— Nu ştiu.
—-Ei — spuse grămăticul, apărîndu-se de muşte cu cuşma — unde o să tragi ? Ţi-ai găsit gazdă ?
— Nu.
— **Vino la mine. Ai adus vreo ştire de seamă ? Sau vreo scrisoare pentru stăpîn ?**
— Nu. Am venit doar aşa...
— Aşteaptă puţin aici. Eu intru la palat. Sau vino şi tu cu mine în curtea pentru călăreţi. Apoi ne ducem la mine şi te schimbi în haine de sărbătoare. Ai haine ? N-ai ? Ei, las' că facem noi rost. Apoi poţi vorbi cu stăpînul.
îl duse pe diac în curte la umbră.
Gergely privi în urma omului aceluia iute ca argintul, viu şi vorbăreţ. îl văzu alergînd pe larga scară de marmură roşie. Apoi se întrebă dacă n-ar fi mai bine să nu dea ochi cu boierul Bâlint, ca să nu-l certe.
Dar de un om ca acesta nu poţi fugi! Te pescuieşte ca în undiţă cu privirea lui de departe. Apoi trebuie să spună adevărul. Trebuie să mărturisească că... vai, de asta nu se poate spune nici cum !...
Se scărpină după ureche. îşi munci mintea întrebîn- du-se ce să facă, apoi privi din nou la ferestre.
Privind astfel, zări printr-o deschizătură a curţii co- pacii din grădină. Ce-ar fi dacă s-ar furişa acolo ? Să o vadă doar aşa de departe pe mica lui Eva.

Doar aşa, de departe, fiindcă un muritor ca el n-are voie să se apropie de regină.
Oare unde or fi ? De bună seamă în partea cealaltă, mai umbrită, a palatului, sau în grădină, sau la vreo fereastră. Ar cunoaşte-o pe Eva chiar de departe. I-ar cunoaşte obrazul delicat şi alb, ochii surîzători de pisică blîndă. I-ar face semn cu cuşma. Şi Eva ar putea apoi să se întrebe zile în şir dacă o fi fost Gergely acolo sau un băiat care seamănă cu el ? Sau poate sufletul lui Gergely ?
Prin curte se vedeau fire de fîn. De-a lungul zidului erau prinse inele groase de fier, ca să-şi lege caii cei ce trăgeau la curte.
Şi-l legă şi Gergely pe-al său, apoi trecu printre soldaţi, cufundat într-o visare tăcută şi se fofilă prin deschizătura aceea prin care se vedeau crengile copacilor.
Gergely credea că pe acolo se întră în grădină. Ö şi nimerise, nu-i vorbă. Cum putea să se intre printr-un loc atît de îngust într-o grădină atît de mare 1 Nu dădu peste nici o uşă. De o parte erau gratii înalte de fier, de alta zid de clădire. Odinioară locuiau în partea aceea a curţii învăţaţii şi artiştii regelui Matei Corvin, apoi, în timpul lui Ulászló, preoţii leşeşti şi slugile, iar mai tirziu slujnicele de la curte.
Gergely însă nu ştia nimic din toate acestea. Privea gratiile albe cu vîrfurile aurite, prin care răzbăteau din ioc în loc crengile.
Trecînd de-a lungul lor, privea în grădină. Văzu o alee, apoi alta, şi printre ele chioşcuri mici acoperite cu olane verzi, smălţuite. Pe gratii mai erau în cîte un loc corbi de fier ; din unii nu mai rămăseseră decît picioarele. Printre crengi zări cîteva pete trandafirii. Erau veşminte femeieşti I Inima lui Gergely bătea ca o piuă.
Furişîndu-se cu grijă de-a lungul gardului şi tot privind în grădină, zări în sfîrşit sub un tei bătrîn un grup de femei.
Stăteau în jurul unui leagăn. Erau îmbrăcate în veşminte trandafirii. Doar una era în negru, o femeie cu obraz prelung, cu nas ascuţit şi cu mîini subţiri. Faţa ii era palidă, ochii negri şi trişti. Nu zîmbea decît atunci cînd se apleca peste leagăn, dar şi zîmbetul îi era trist.
Gergely nu vedea în leagăn. îl acoperea spatele unei femei grase în haine albe. Femeia aceea grasă făcea vînt asupra leagănului cu o crenguţă de tei. Gergely căută un loc de unde să vadă mai bine printre gratii. în jurul leagănului văzu că erau patru femei; a cincea, mai departe, se tot apleca în jurul unui vas de marmură în forma unui potir. Alergă de-a lungul gardului pînă în dreptul ei. Era într-adevăr mica lui Eva. Dar cît crescuse I Aduna castane într-un coş.
— Vicuska 1 Vicuska I şopti el printre gratii.
Fetiţa era la vreo douăzeci de paşi de el. Cînta ceva. Şi din pricina asta nu-i auzi chemarea.
— **Vicuska 1 Vicuska 1**
Fata înălţă capul. Şi privi cu ochi miraţi şi serioşi spre gratii.
—■ Vicuska ! repetă Gergely aproape rîzînd. Vicus I Vicus 1 Vino încoace I

Fata nu-l putea vedea din pricina crengilor de tama- riscus, dar îi cunoscu glasul.
Şi veni ca o căprioară mică. Oprindu-se din loc în loc şi luînd-o din nou la fugă, cu ochii ei mari, fără să clipească de miraţi ce erau.
— Eu sînt, Vicuska, repetă Gergely.
Fata răsări în faţa lui. Bătu din palme.
— Gergő 1 Cum ai ajuns aici ?
Cu faţa strălucind de bucurie, îşi întinse obrazul printre gratii, ca să i-l sărute Gergely. Aducea cu ea o mireasmă plăcută, ca de caprifoi înflorit în april. Apoi prinseră gratiile mînă lîngă mînă. Gratiile erau reci. Mîinile lor calde, obrajii amîndurora îmbujoraţi.
Băiatul îi povesti în cuvinte puţine cum a ajuns acolo, privindu-i faţa, mîinile, îmbrăcămintea.
Cît crescuse, ce frumoasă s-a făcut 1 Doar ochii, ochii ei de pisică, frumoşi, nevinovaţi, larg deschişi, au rămas aceiaşi.
Altul poate n-ar fi găsit-o frumoasă pe fată. Era la vîrsta în care doar mîinile şi picioarele se dezvoltă. Obrazul îi era încă crud, pieptul încă băieţesc, părul încă scurt, dar lui Gergely i se păreau frumoase. îi plăceau mîinile mari ale fetei. Le simţea albe şi catifelate. îi admiră apoi, printr-o lungă privire, picioarele încălţate în conduri frumoşi.
— Ţi-am adus un inel, spuse Gergely.
Şi scoase din buzunar inelul cel mare turcesc.
— Bunul meu maestru mi l-a lăsat moştenire. Iar eu ţi-l dau ţie, Vicuska.
Vicuska luă în mînă inelul şi privi încîntată montura lui, în care străluceau o semilună de topaz şi stele de diamant. Apoi şi-l puse pe deget şi zîmbi.
— Ce inel mare I Dar e frumos I
Şi cum îi era prea larg, îşi vîrî două degete în el.
— Mi-o fi bun cînd oi fi mate, spuse ea. Pînă atunci păstrează-l la tine.
Apoi, cu o francheţă de copil, adause :
— Cînd o să fiu soţia ta.
Faţa lui Gergely se înseninâ, iar ochii i se umeziră :
— N-ai să fii soţia mea, Vica.
— Nu ? întrebă surprinsă fata.
— Tu trăieşti doar printre regi şi prinţi. N-o să te dea unui om de rînd ca mine.
— Ei, nu ! aruncă din cap Vica. Crezi că eu dau ceva pe ei ? MS-a spus şi regina într-un rînd să-l iubesc pe rege, că îmi găseşte ea un logodnic aşa şi aşa, cînd oi fi mare. Am eu logodnic, i-am răspuns. Am spus şi cum te cheamă, şi că tatăl tău adoptiv e Török Bálint.
— I-ai spus ? Şi ea ce-a zis ?
— A rîs de să cadă de pe scaun.
— E şi ea în grădină ?
— Da. E cea în negru.
— Aşa?
— Da. Spune, nu-i frumoasă ?
— E frumoasă, dar eu mi-o închipuiam şi mai frumoasă.
— Mai frumoasă ! Păi, nu-i destul de frumoasă ?!
— N-am văzut-o cu coroană pe cap.
— Dacă vrei poţi vorbi cu ea. E o femeie foarte bună. Ungureşte nu ştie.
— Dar cum ?

— Leşeşte, nemţeşte, latineşte, franţuzeşte, adică tot felul de limbi, numai ungureşte nu. Numele tău îl pronunţă aşa : Kerkö.
— Ce să vorbesc eu cu ea ? şovăia Gergely. Deşi ştiu cîteva cuvinte nemţeşti. Dar spune-mi, Vicus, dacă am să mai vin la Buda, cum aş putea să mai vorbesc cu tine ?
— Cum ? Păi, am să-i spun reginei să dea poruncă să ţi se dea voie să intri la palat.
— Şi-o să mi se dea voie ?

Cum să nu ? De dragul meu face orice. îmi dă şi din apa ei aromatică. Ia miroase-mi mîneca hainei. Aşa-i ce frumos miroase ?1 Toate reginele miros aşa de frumos

.Apoi mi-a arătat şi cartea ei de rugăciuni. Ce chipuri frumoase sînt în ea 1 Sfînta Maria e în veşminte de mătase albastră. E minunată !
De sub tei se auzi un scîncet ca un mieunat de pisicuţă călcată pe coadă.
Eva tresări.
— Vai 1 Micul rege s-a trezit. Aşteaptă aici, Gergő.
— Vicus, nu te pot aştepta, mai vin şi mîine.
— Bine, răspunse fata. în fiecare zi la ora asta să fii aici.

15

Socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg. După ce sosi acasă Török Bálint, nu primi pe nimeni timp de cîteva ore. Se închise în odaia lui şi se plimbă încoace şi încolo. în odăile de jos se auzeau paşii lui grei, măsuraţi.
— E supărat stăpînul, spuse neliniştit Martonfalvai. Nădăjduiesc că nu pe mine.
— Dar dacă m-o mai vedea şi pe mine ! se îngrozi Gergely.
Şi se scărpină în cap.
Martonfalvai de trei ori urcă scara pînă să îndrăznească să intre.
Török Bálint stătea la fereastra ce dădea spre Dunăre. Era îmbrăcat în veşmintele în care fusese la sultan. Nici sabia de gală cu teaca împodobită cu catifea nu şi-o descinse.
— Ce e ? întrebă răstit. Ce vrei Imre ? N-am chef de vorbă.
Martonfalvai făcu o plecăciune respectuoasă şi se întoarse.Se opri în foişor şi se scărpină tulburat la rădăcina urechii. Fiindcă nici să vorbească nu-i bine, că boierul Bálint cînd e supărat, e ca un nor purtător de furtună : uşor porneşte din el trăsnetul. Dar poate că nici să tacă nu e bine. întotdeauna stăpînul primeşte bucuros pe oricine vine de acasă.
Casa lui Török Bálint se învecina cu poarta dinspre Fejervár. Ferestrele ei dădeau unele spre Pesta, altele spre Gellérthegy. Martonfalvai fu ajutat să iasă din încurcătură tocmai de faptul că, privind pe fereastră, îl văzu intrînd pe poarta casei pe Verböczy.
Se întoarse repede şi deschise din nou uşa.
— înălţate stăpîne, vine boierul Verböczy.
— Sînt acasă ! răspunse Török Bálint.
— E şi Gergely aici, spuse grămăticul într-un răsuflet. Micul Bornemissza.
— Gergely ? Singur ?
— Singur.
— Cum a ajuns aici ? Să vină înăuntru !
Gergely ajunse la uşă o dată cu Verböczy, bătrînul gîrbov cu barba căruntă.
Cum Martonfalvai făcu o plecăciune adîncă, Gergely îl imită.
Cu boierul acesta bătrîn se întîlnise adineauri la poarta palatului. înaintea lui duceau grămăticii cu pene de gîscă sulurile de hîrtie. (Era un om vestit! Cînd era flăcău îl văzuse pe regele Matei Corvin.)
— Bine ai venit, unchiule ! se auzi din odaie glasul bărbătesc, profund, al lui Török Bálint.
îl privi apoi pe Gergely.
— îngăduie-mi, unchiule, să vorbesc mai întîi cu fiul meu de suflet. Vino înăuntru, Gergely 1

Gergely nu mai ştia pe ce lume se află: sta ca un stîlp între cei doi boieri.
Bálint îl privi strîngînd din sprîncene :
— S-a întîmplat ceva acasă ?
Nu răspunse.
— Cu cine ai venit ? Cu preotul ?
— Cu el.
Şi păli.
— Şi cum aţi căzut robi ? Preotul a murit. Au fost şi băieţii mei cu YOÍ ?
Nu

— .Cum ați ajuns la turci ?
Bătrînul Verböczy interveni :
— Ei, ei, nepoate Bálint — spuse el cu un glas adine, plin de bunătate — nu striga așa la bietul copil. Nu vezi că-l sperii ?
Și se așeză în mijlocul odăii pe un jilț negru de piele.
Băiatul, auzind cuvîntul „sperii", își reveni de parcă ar fi fost stropit cu apă pe față.
— Așa — răspunse el deodată plin de curaj — că am vrut să-l aruncăm în aer pe împăratul turcesc.
— *Per amorem I* se îngrozi Verböczy.
Török Bálint tresări și el.
Băiatul —■ fie ce-o fi — îi povesti cum duseră praful de pușcă la șosea și cum îl confundase preotul pe sultan cu pașa.
Verböczy își frînse mîinile.
— Ce lucru nesocotit 1 Ce prostie ați făcut, fătul meu I
— Prostia e — spuse Török Bálint, bătînd cu sabia în podea — că a greșit preotul și nu l-a recunoscut pe sultan.
Și cei doi boieri se uitară unul spre celălalt.
— Sultanul ni-e prieten I spuse Verböczy.
—■ E pieirea noastră ! răspunse Török Bálint.
— E un domn cu gînduri nobile 1
— Un ticălos ce poartă coroană !
— Eu îl cunosc, tu nu ! Eu am fost la el la Constan- tinopol...
— Cuvîntul păgînului nu-i Sfînta Scriptură. Și chiar de-ar fi Sfînta Scriptură, ei au altă scriptură, noi alta. Legea lor spune că creștinii nu-s buni decît de sfișiat.
— Te înșeli.
— Dare-ar Dumnezeu să fie cum zici, unchiule, dar mie nu-mi miroase a bine vizita asta. Eu plec de aici, plec acasă.
Și întorcîndu-se spre Gergely, spuse :
— Băiete, ați fi putut salva Țara ungurească 1

Şi glasul îi era plin de durere.A doua zi dimineaţa Martonîalvai îl trezi pe Gergely, scoţînd din dulap şi punînd pe masă un costum de aprod din mătase albastră.
— Stăpînul îţi porunceşte să te îmbraci. La ora zece să fii în curte. Te duci cu dumnealui la palatul regal.
Şi văzu de Gergely ca o mamă grijulie. îl ajută să se spele, să se îmbrace. îl pieptănă cu cărare la mijloc. Nasturii de aur îi lustrui cu piele de cerb. Ba vru să-i tragă pe picior chiar şi botforii de culoarea vişinie.
— Asta nu ! rîse Gergely. Prea mă crezi papă-lapte I
— Nu ţi-e frică ?
— De ce să-mi fie frică, jupîne pisare ? Stăpîna mea e mai mare doamnă decît regina, deşi n-are coroană pe cap I
— Drept ai grăit — spuse grămăticul şi-l privi cu dragoste pe băiat de sus pînă jos — dar vezi tu, e totuşi regină.
Cînd se duse cu Török Bálint la palat, un aprod regal le ieşi grăbit înainte.
— înălţate stăpîne — spuse el gîfîind — m-a trimis măria sa regina, să vii îndată la curte. Sosește nu ştiu ce paşă cu daruri, comori şi scumpeturi, cum nu s-au mai văzut.
Török Bálint se întoarse spre unul din valeţii care-l însoţeau :
— Scump o să le plătim, o să vedeţi I
Oştenii rămaseră în curte. Boierul Bálint şi Gergely urcară scara de marmură albă.
Halebardierul, ce era de strajă la uşă, dădu onorul, ridicînd halebarda şi arătă spre dreapta :
— Măria sa vă pofteşte, boieri dumneavoastră, în sala tronului.
— Tu vii cu mine, spuse boierul Bálint, privind pe Gergely care-l urma. Să stai în spatele meu la patru-cinci paşi. Şi să stai ca un oştean ! Să nu vorbeşti cu nimeni I Să nu-ţi dregi glasul tuşind, să nu scuipi, să nu căşti, să nu-ţi bagi degetul în nas.
Săli cu boiţi înalte ; pereţi coloraţi cu ornamente de piatră, peste tot steme cu coroane strălucind de aur, uşi înalte şi late, iar pe una din bolţi stele argintii; covoare roşii, groase, caro înăbuşesc zgomotul paşilor. Pe Gergely îl năuci atîta fast.
I se părea că în fiecare ungher stă un duh încoronat şi şopteşte :
„Păşiţi pe urmele regilor I Respiraţi aerul respirat de regi I"
în sala tronului adăstau cinci diregători în veşminte strălucitoare. în spatele lor aprozi şi ofiţeri. Lîngă tron însă nu era încă nimeni.
Sala era boltită, ca celelalte, iar stelele bolţii de mătase albastră, de culoarea cicoarei, înfăţişa cerul din ceasul în care poporul şi-l alese rege pe Matei Corvin.
în spatele tronului, un covor mare de purpură cu stema ţării, ţesută în fir de aur. înăuntrul stemei ţării, o altă stemă mică : pe un scut ţinut de îngeri doi inorogi albi şi doi lupi — deasupra vulturul leşesc. Stema familiei Szapolyai — şi vulturul leşesc al reginei.
în faţa lui Török Bálint păşi un hotnog curtean.

— înălţate stăpîne, te cheamă măria sa.
Gergely rămase singur printre aprozi şi grămătici. Se întoarse spre doi tineri care stăteau de vorbă lîngă el:
— Numele meu e Bornemissza Gergely. Sînt aprodul lui Török Bálint.
Unul dintre ei, un tînăr blond, bronzat de soare, cu privirea veselă, îi întinse mîna.
— Sînt Zoltay István, din oastea boierului Batthyány.
Celălalt, un flăcău bondoc, scurt în gît, rămase cu braţele încrucişate şi privi peste umerii lui Gergely. Gergely se uită la el surprins. (Te pomeneşti că domnişorul ăsta cu cap de taur îl tratează cu dispreţ.)
— Sînt Bornemissza Gergely, repetă el înălţînd capul.
Cel cu cap de taur îl privi peste umăr :
— Puţin îmi pasă ! Numele unui aprod e *taci din gură*.
Gergely roşi. Fulgeră cu privirea pe tînărul acela în-
gîmfat.

Nu sînt aprodul tău I Iar acela al cui sînt, nu mă numeşte *taci din gură,* ci *nu răbda ocara!*Cel cu cap de taur îl măsură cu privirea de sus pînă jos.
— Las' că am să-ţi spun eu cum mă cheamă cînd vom ieşi în curte.
Şi ridică mîna cu înţeles.
Zoltay păşi între ei.
— Ei, ei, Mekcsey, doar n-o să-ţi pui mintea cu copilul acesta !
— Dacă mi se aduce o jignire, nu-s copil I scrîşni Gergely. Mie Dobo Istvân mi-a încins sabia la brîu cînd eram încă de şapte ani. Şi mi-a dat numele de viteaz.
La. numele Dobo, Zoltay se întoarse şi puse mîna pe umărul lui Gergely :
—■ Ia te uită — îl privi el mirat — n-ei fi tu copilul acela care a luat calul unui ienicer ?
— Ba eu !, răspunse Gergely mîndru.
— Unde, pe lîngă Pecs ?
— Pe Mekcsek.
— Ei, frăţioare, dacă tu eşti acela, lasă-mă să-ţi mai strîng o dată mîna.
Scutură şi strînse mîna lui Gergely, apoi îl îmbrăţişă.
Mekcsey era întors cu spatele spre ei.
— Cine e bădăranul acesta ? întrebă Gergely.
— E băiat bun — zîmbi Zoltay — doar cîte o dată scoate ghimpi.
— Eu nu pot să îndur una ca asta 1 zise Gergely.
Şi lovindu-l pe Mekcsey pe umăr, spuse :
—• Ascultă boierule...
Mekcsey se întoarse.
— La miezul nopţii în piaţa sfîntului Gheorghe putem face cunoştinţă.
Şi lovi sabia cu palma.
— Voi fi acolo I răspunse scurt Mekcsey.
Zoltay clătină din cap.
între timp veniră tot mai mulţi şi mai mulţi boieri, în sală se răspîndi miros plăcut de pomadă de mustăţi. Apoi deodată, ca şi cînd ar fi suflat o boare de-a lungul sălii, se porni o mişcare. Doi halebardieri intrară pe uşă. îi urmau cîţiva dregători de la curte : marele stolnic (mareşalul curţii), cămăraşul (şambelanul), un preot în rasă neagră (de bună seamă capelanul curţii), patru paji mici, apoi regina ; în urma ei, fratele György, Török Bálint, Verbőczy, Batthyány Orbán şi bătrînul Petrovich.
Gergely privi îmbujorat spre uşă. Mai aştepta să vină cineva. Credea că aşa cum pajii regilor sînt băieţi, pajii din suita reginelor trebuiau să fie fete. Da' nici unul din paji nu era fată.
Regina era îmbrăcată în negru, cu voaluri de doliu. Doar pe cap îi strălucea o coroană îngustă în formă de lună, încrustată cu diamante. Se opri în dreptul tronului. Doi curteni se aşezară îndărătul ei. Iar marii dregători şi boierii lîngă ea.
Regina privi prin sală, mai întrebă ceva încet pe fratele György, apoi se aşează pe tron.
Fratele György făcu semn celor ce stăteau la uşă. în sală intră solul sultanului: un om bine făcut, îmbrăcat în veşminte de mătase albă cu ceaprazuri de aur. Păşind pe uşă, făcu o temenea pînă la pămînt. Apoi, în grabă mare, se duse pînă la covorul

tronului. Acolo întinse mîinile înainte şi se prosternă.
împreună cu el erau zece băieţi negricioşi, un fel de aprozi, în veşminte de culoarea lămîii. Şi ei intrară grăbiţi. Aduceau doi cîte doi cîte o ladă acoperită cu catifea violetă. Puseră lăzile jos de. o parte şi de alta a agăi şi se prosternară şi ei pe covor îndărătul lăzilor.
— Bine-ai venit, Aii aga, spuse atunci regina în limba latină.
Glasul îi era o şoaptă uşoară. Nu se ştia dacă era slabă de piept sau era ea aşa, un suflet tremurător ca frunza de plop.
Turcul se ridică de jos. Abia atunci se văzu ce arab frumos era. Să fi tot avut vreo patruzeci de ani.
— Slăvită regină — spuse el pe latineşte, cu voce răguşită ca atunci cînd te scoli din somn — aduc în faţa tronului tău salutul puternicului padişah. El te roagă să-l primeşti cu aceeaşi bunăvoinţă cu care ţi-l trimite el.

La un semn al lui, aprozii deschiseră capacele lăzilor şi aga scoase din ele, unul cîte unul, strălucitoare lanţuri de aur, brăţări, valuri de mătase şi catifea, o sabie bătută cu pietre scumpe şi un buzdugan.
Le puse pe covor la picioarele reginei.
Pe fata palidă a reginei înflori trandafirul roşu al bucuriei.
Aga mai deschise o cutie de cristal ferecată în filigran de argint şi o întinse reginei. Scînteiau în ea inele din comorile cele mai frumoase ale Orientului de basm. Regina se uită la inele încîntată ca orice femeie.
— Sabia şi buzduganul, măria ta, sînt un dar al stă- pînului meu pentru maiestatea sa cea mică, continuă Aii aga. Iar în curte se află trei cai arabi pur sînge, pe care i-au trimis cele două beizadele, împreună cu sărutarea lor frăţească, maiestăţii sale János Zsigmond. Poate ar binevoi mărita doamnă să arunce o privire : i-am aşezat în aşa fel, încît să poată fi văzuţi de la fereastră.
Regina se ridică şi împreună cu înalţii diregători se îndreptă spre fereastra ce da înspre curte. Trecînd pe lîngă el, Gergely simţi adiind acel fin parfum de capri- foi pe care-l cunoştea de la Vica. Un oştean din gardă trase la o parte draperiile groase ale ferestrei. în sală năvăli lumina soarelui. Punîndu-şi mîna streaşină la ochi, regina privi în curte.
Şi văzu trei bidivii mici, minunaţi, cu tacîm oriental scump, ferecat în aur — şi în iurul lor oameni de la curte ce priveau cu mirare.
Regina schimbă cîteva vorbe cu fratele Martinuzzi. Acesta se adresă solului :
— Majestatea sa e impresionată de darurile prea milostivului sultan, ca şi de acela ale celor două beizadele, şi le mulţumeşte cu recunoştinţă. Spune stăpînului tău, prea milostivului sultan, să hotărască o oră pentru primirea solilor măriilor lor, regelui şi reginei, care vor tălmăci mulţumirile lor milostivului padişah.

Regina dădu din cap şi puse mîinile pe braţele jilţului, dînd să se ridice. Dar aga nu isprăvise ce avea de spus.

— Toate aceste daruri — continuă el cu o privire de bufniţă — puternicul padişah le trimite în semn că el îl priveşte pe măria sa regele Ioan Szigismund drept fiul său, iar pe măria sa regina drept fiica sa. Şi cea mai mare bucurie a sa ar fi să poată vedea pe măria sa regele, fiul răposatului său prieten regal, şi să-i dea sărutarea sa părintească.

Regina păli.

— De aceea — continuă solul cu aceeaşi figură de bufniţă — puternicul padişah roagă pe măria ta să bine- voiască a-l urca în rădvan pe micul rege împreună cu doica sa şi a-l trimite la el, însoţit de o suită demnă de el.

Şi apăsă tare pe cuvintele *suită demnă de el.*

Atunci nu le înţelese nimeni. Le-au înţeles însă toţi a doua zi.

Regina era albă ca peretele. Se rezemă de spătarul tronului, de teamă să nu leşine. în sală trecu încet un murmur de groază.

Lui Gergely îi era frig.

— Ce-a spus ? întrebă în şoaptă Mekcsey.

— N-am înţeles bine, răspunse Zoltan.

Şi se întoarse spre Gergely :

— Tu ai înţeles ? De bună seamă, ştii mai bine latineşte decît noi.

[1]— Am înţeles — se mîndri Gergely — şi ţie am să-ţi spun.

Dar mai înainte de a apuca să-i spună, glasul turcului se auzi din nou.

— Nu-i pricină de îngrijorare. Puternicul padişah e înfricoşător doar cu duşmanii săi, cu prietenii e prieten. De altfel, ar fi venit chiar el să dea glas simţămintelor bune care-l însufleţesc, dacă legea noastră n-ar opri acest lucru, măritä doamnă !

Şi tăcu. Se aştepta să-i răspundă regina sau fratele Martinuzzi. Nu-i răspunse însă nimeni.

— Iar stăpînul şi împăratul meu — continuă turcul cu aceeaşi privire de bufniţă — doreşte ca din suita măriei sale Ioan Szigismund să facă parte toţi boierii care s-au

I 163distins în apărarea Budei.
Doreşte să cunoască pe eroii maghiari; pe toţi îi socoteşte eroii săi.
Cum nu i se răspunse nici acum, se închină şi spuse :
— Cu acestea mi-am îndeplinit misiunea din partea puternicului padişah şi aştept răspunsul vostru prea milostiv.
— îl vom da după-masă la trei ceasuri, răspunse în locul reginei fratele György. Măria sa împăratul are să fie mulţumit cu răspunsul nostru.
Regina se ridică. îi făcu semn lui Török Bálint, iar după ce se apropie acesta de tron, îşi petrecu braţul pe după braţul lui. Se vedea limpede că abia se putea ţine pe picioare.

16

Aii aga colindă apoi casele marilor demnitari. îl vizită pe fratele György, pe Török Bálint, pe Petrovich Péter, care era nu numai ruda micului rege, ci şi tutorele lui. Apoi se duse la Verböczy, la Batthyány Orbán şi la Pod- maniczky János.
Boierilor le dărui caftane scumpe cu vorbe mieroase. Cel mai fastuos caftan i-l dărui lui Török Bálint. Era din mătase galbenă grea şi ajungea pînă la gleznă. Pe cîtă vreme celelalte caftane erau toate la fel, de culoare viorie, cu căptuşeală de mătase galbenă portocalie, acesta unul era de culoarea floarei soarelui cu căptuşeală din mătase albă spumoasă.
Iar brîul ţesut din fire de aur era un lucru atît de migălos, că acela care îl făcuse trebuie să fi îmbătrînit lucrîndu-l. Nasturii caftanului, de la gît la brîu, erau nasturi de aur bătuţi în diamante.
Cum oamenii de casă se înghesuiau să se minuneze de acel dar, Török scuturâ din cap, zîmbind :
— O fi bun de plapumă.
Apoi, posomorîndu-se, spuse :
■— Pregătiţi-vă de drum I După-masă plecăm acasă I
La ceasul trei se duse din nou la palat. Marii demnitari îl aşteptau cu toţii în sala bibliotecii.
— Regina nu cedează, spuse fratele György nelinişlit. Te rog vorbeşte tu cu ea.
Török Bálint dădu din umeri.
— Eu am venit să-mi iau rămas bun.
Marii boieri înmărmurirâ.
— Ce-ţi trece prin minte ?
— Simt că se apropie furtuna. Nu vreau să mă prindă în afara bîrlogului meu.
— Te joci cu soarta ţării! murmură Verböczy.
■— Eu o hotărăsc ?
— Nu trebuie să-l supărăm pe sultan.
— Să-i fac pe plac, dîndu-i propriul meu cap ?
—■ S-a tulburat la minte ! spuse Verböczy supărat, dînd într-una din umeri. Păi nu ţie ţi-a trimis cel mai frumos caftan ? Nu pe tine te-a îmbrăţişat mai mult ?
Török Bálint se rezemă cu coatele de suportul globului pămîntesc, mare, albăstrui, şi dădu din cap privind pe gînduri.
—■ Păsărarul deştept acelei păsări îi fluieră mai frumos pe care şi-o doreşte mai mult în colivia lui.
Straja de la uşă dădu în lături canaturile, semn că regina îi aştepta pe boieri.

înăuntru începu o discuţie lungă şi chinuitoare. Regina era îngrijorată de soarta fiului ei. Marii boieri invocau soarta ţării şi a naţiunii împotriva unui răspuns negativ la cererea sultanului.
—■ Tu nu spui nimic ? îl întrebă regina pe Török Bálint, care, rezemat de perete, stătea mut şi posomorit.
Bálint tresări ca deşteptat dintr-un vis.
— Eu am venit doar să-mi iau rămas bun, maiestate 1
— Rămas bun ? îşi arătă uluirea regina cu îndurerare.
— Chiar azi sînt nevoit să plec. S-au ivit acasă unele pricini care nu-mi îngăduie să mai rămîn nici o clipă.
Regina îşi frămîntă nervoasă mîinile.
— Aşteaptă. Ia loc, dacă nu te simţi bine. Spune ce să facem ?
Török Bálint dădu din umeri :
— Eu n-am încredere în turc. Pentru turc creştinul nu-i decît un cîine. Ar fi o greşeală să-i dăm în mînă odrasla regească. Spuneţi că-i bolnav.
Verbőczy bombăni:
— O să răspundă : Aştept pînă s-o face bine. Şi o să rămînă aici pe capul nostru. O să trebuiască să-i hrănim ordia, caii.
Fratele György bătu din picior mînios :
— Gîndeşte-te şi la ţară ! Sultanul a venit cu oaste mare. Noi l-am chemat. A fost prietenul regelui răposat: trebuie să-i îndeplinim dorinţa. Dacă va vedea că nu ne încredem în el, cine ştie dacă nu se va răzbuna pe noi ? Şi atunci n-o să-l mai numească pe măria sa fiul său, ci robul său.
Regina îşi apăsă mîinile pe tîmple şi se rezemă de spătarul scaunului.
— Oh, vai mie, femeie neputincioasă !... Se spune că-s regină, dar chiar un cerşetor care se tîrăşte pe pămînt are mai multă putere ca mine !... Pe pom nu-l doare de-i rupi floarea, oh, dar inima de mamă a frămîntat-o Creatorul din suferinţă !

17

în timp ce se petreceau acestea în sală, Gergely aştepta în anticameră.
Stînd acolo lîngă soba de faianţă albă, înaltă, simţi trecîndu-i peste obraz ceva ca un păianjen. Duse mîna repede la faţă. Cînd colo, prinse o pană de păun.
Soba era aşezată între două odăi şi pe lîngă ea se putea vedea în cealaltă odaie.
—• Gergely I se auzi un glas în şoaptă.
Gergely, tresărind fericit, se apropie de deschizătură.
Şi văzu acolo faţa Vicăi, ochii ei neastîmpăraţi, privindu-l din odaia vecină.
— Vino pe sală, şopti fata.

Gergely se strecură afară. Fata îl aştepta în firida ferestrei. îl prinse de mînă.'— Vino în grădină I

Şi-l trase după ea.

Trecură grăbiţi prin vreo patru sau cinci odăi. Toate aveau pe jos covoare groase şi draperiile trase la ferestrele dinspre soare. Pe pereţi, portrete ale regilor şi icoane. Pe unul, un tablou înfăţişînd o luptă de călăreţi. Mobilele şi pereţii erau poleiţi cu aur. Una din camere era de culoarea racului, alta de culoarea crinului, a treia albastră ca levănţica. Tot alte şi alte culori. Doar sobele erau albe. Focul se făcea de afară. Prea multă mobilă nu era în nici una.

Coborînd pe o scară largă — Vica alerga înainte — ajunseră în sfîrşit într-o grădină.

Gergely respiră uşurat.

— Sîntem singuri, zise Vica.

Era îmbrăcată într-o haină albă, dintr-o pînză uşoară de vară, rotunjită pe lîngă gît. Părul împletit în cozi îi atîrna pe spate. în picioare avea pantofi de safian roşii. Stătea pe aleea umbroasă lîngă un boschet. Stătea zîm- bind că Gergely o admiră.

— Sînt frumoasă ?

— Frumoasă ! răspunse Gergely. Tu eşti întotdeauna frumoasă. Eşti o porumbiţă albă.

— Haina asta regina mi-a făcut-o.

Şi-l luă de braţ pe Gergely.

— Vino să stăm colo sub tei. Am atîtea să-ţi spun şi poate şi tu mie. Ţi-am cunoscut glasul îndată, atunci cînd m-ai strigat printre gratiile de fier, dar nu-mi venea să cred că eşti tu. M-am gîndit de multe ori la tine. Şi astă noapte te-am visat. I-am spus şi reginei în ziua aceea că eşti aici. A spus că îndată ce-o să plece turcul, vrea să te vadă.

Se aşezară sub tei pe o bancă de marmură, ale cărei două braţe erau doi lei aşezaţi pe labe. De acolo se veidea Dunărea şi, pe celălalt mal al Dunării, Pesta. Pesta e un tîrg mic, şters, înconjurat de un zid de piatră înalt. înăuntrul zidului, case mici, fără caturi, şi un turn de strajă, desigur. în afara zidului, cîmp nisipos galben, în fund, cîte un copac bătrîn. Gergely însă nu privea nici la Dunăre, nici la Pesta, el se uita doar la Vica. Privea uimit faţa ei curată ca nalba albă, dinţii superbi, bărbia rotundă, gîtul subţire, ochii ei ovali nevinovaţi.

— Ei, acu vorbeşte şi tu, spuse fata zîmbind. Cum o duci la curtea lui Török ? Mult timp o să mai înveţi carte ? Ştii că eu învăţ să pictez ? Ei, ce te uiţi aşa la mine ? Spune şi tu ceva 1

— Mă uit cît ai crescut, cît eşti de frumoasă I

— Asta mi-a spus-o şi regina. Zicea că de acum mă sumet fată mare. Dar mîinile şi picioarele n-o să-mi fie mai mari. Fiindcă mîinile şi picioarele fetelor cresc doar pînă la treisprezece ani. Şi tu eşti frumos, Gergely.

Obrazul i se îmbujorase şi-şi acoperi ochii cu mîna.

— Vai ce vorbe zănatece mai spun 1 Nu mă privi. Mi-e ruşine 1

Dar şi băiatul era tulburat. Roşi pînă în vîrful urechilor.

Tăcură cîteva clipe. O rîndunică ce se odihnea pe o crenguţă uscată a teiului ciripi. Poate pe ea o ascultau. Da' de unde 1 Ascultau o muzică mult mai frumoasă. Aceea care răsuna în inimile lor.

— Dă-mi mîna, spuse băiatul.
Fata i-o întinse cu drag.
Băiatul luă mîna fetei. Vica aştepta să vadă ce va spune. Dar Gergely tăcea şi se uita la dînsa. Apoi deodată îi ridică mîna ţi i-o sărută.
Vica roşi.
— E frumoasă grădina asta, spuse Gergely doar ca să zică ceva.
Tăcură iar. O frunză de tei se desprinse din creangă şi căzu în faţa lor. O urmăriră cu ochii, amîndoi, apoi băiatul spuse :.
— Totul s-a sfîrşit.
Asta o spuse atît de trist, că fata îl privi speriată.
Gergely se ridică.
— Să plecăm, Vica. S-ar putea să vină taica-stăpînul.
Se ridică şi Vica.

— Il luă din nou de braţ pe Gergely. Se alipi de el. Aşa merseră vreo zece paşi. Atunci fata spuse:De ce zici că totul s-a sfîrşit ?
— Fiindcă s-a sfîrşit, dădu Gergely din cap.
Mergeau încet, în tăcere. Gergely oftă :
— Simt că n-o să fii nevasta mea.
Vica îl privi surprinsă.
— Iar eu simt că am să fiu.
Băiatul se opri. O privi în ochi.
— Mi-o juri ?
— Ţi-o jur.
— Pe sufletul tău ?
— Pe sufletul meu.
— Şi dacă părinţii tăi vor avea pe altul ? Dacă regina îţi va găsi pe altcineva ?
— O să le spun că noi ne-am logodit.
Gergely dădea din cap neîncrezător.
Urcară treptele. Trecură iar prin odăi. La uşa care dădea în coridor, Vica îl strînse de braţ pe Gergely :
— Cît stă turcul pe aici nu ne mai putem întîlni, decît dacă vii cu boierul Bálint. Atunci să stai aici lîngă sobă. Şi eu am să vin să te văd.
Gergely o luă de mînă. Fata simţi că lui Gergely îi tremură mîna.
— îmi dai voie să te sărut ? întrebă Gergely.
Mai înainte se sărutau fără să se mai întrebe. Dar Gergely simţea că fata aceasta nu mai e fata pe care acasă, la Kerestes, o iubea ca pe o soră. Ci mai mult. Şi fata simţea acelaşi lucru, fiindcă la întrebarea lui Gergely roşi.
— Sărută-mă, spuse ea serioasă, fericită.
Şi nu-i întinse obrazul cum obişnuia, ci buzele.

18

După-masă la patru ceasuri micul rege era gata îmbrăcat. în curte aştepta un rădvan poleit cu aur să coboare cu el în valea dinspre Buda veche, unde îşi întinsese corturile tabăra turcească.
ílegina însă se împotrivi din răsputeri pînă în ultimele clipe. Se apucă cu mîinile de cap şi plînse.
— Voi n-aveţi copii! gemea ea. Nici tu, frate György, nici Podmaniczky, nici Petrovich. Nu ştiţi ce înseamnă să trimiţi în vizuina tigrului un copil. Cine ştie de s-o mai putea întoarce de acolo ! Török Bálint 1 Nu-ţi este îngăduit să mă părăseşti! Ţi-l încredinţez ţie pe copilul meu ! Tu eşti tată : ştii ce înseamnă să tremure inima unui părinte pentru soarta copilului lui. Apără-l ca pe propriul tău copil.
Şi spunînd : *Nu-ţi este îngăduit să mă părăseşti,* uită de orice demnitate, căzu în genunchi pe covor înaintea lui Török Bálint şi întinse mîinile spre el, implorîndu-l.
Scena aceasta îi zgudui pe toţi.
— Pentru numele lui Dumnezeu, măria ta ! spuse călugărul György, ridicînd-o pe regină de jos.
Slăvită mea stăpînă l spuse Török Bálint adînc mişcat. Am să însoţesc eu pruncul. Şi jur că un fir de păr de i se va clinti, sabia mea se va scălda încă astăzi în sîngele sultanului.
Sultanul făcuse tabără sub Buda veche. Pomposul lui cort se înălţa pe locul ce se cheamă astăzi Császárfürdö (Scăldătoarea împăratului). Dar era cort numai cu numele, deoarece, fiind înjghebat din lemn şi stofă, semăna mai degrabă cu un palat.

înăuntru avea săli şi diferite încăperi, iar pe dinafară strălucea de aur.
După-masă, cam pe la cinci ceasuri, porni din curtea palatului regal — în sunete de trîmbiţe, după datină — solia maghiară.
în faţă mergea o centurie de husari, după ea ostăşime din cetele marilor boieri, iar în urma lor aprozii, în veşminte albe şi roşii, care duceau daruri scumpe. (I se dăruia sultanului aurăriile lui Bornemissza Tamás, trădătorul care trecuse de partea nemţilor.) Urma apoi o ceată de ostaşi ai regelui, cu curteni şi alţi slujitori de la curte. După ei, viteji de-ai marilor boieri aleşi pe sprinceană. Apoi marii boieri, iar în mijlocul lor, pe un cal sur, gros în spate, călugărul György, în glugă albă. Frumoasă şi maiestuoasă, gluga strălucea alături de veş- mîntul de atlas albastru cu flori al lui Török Bálint. Ceilalţi mari boieri erau şi ei îmbrăcaţi în haine scumpe de diferite culori, toţi cu calpace turtite pe cap, cu încălţăminte galbenă de viteji şi cu săbii late. Pe atunci erau la modă săbiile cu vîrful lat. Erau săbii încovoiate, din ce în ce mai late spre vîrf, de parcă săbierul le-ar fi croit din greşeală de două ori mai lungi şi apoi, grăbit de cineva, le-ar fi tăiat pe din două. La calpace boierii purtau pene de struţ albe, aduse spre spate, ca turcii; unii cîte una, alţii cîte trei, dar atît de lungi, că le ajungeau pînă pe şa. în mijlocul cetei marilor boieri era rădvanul auriu cu şase cai al micului rege. în el şedeau două doamne de la curte şi dădaca. în braţele dădacei, jucîndu-i-se pe genunchi, micul rege învăluit în mătase albă şi cu ceapsă mică roşie pe cap.
Caii îi mînau de-o parte şi de alta doi aprozi pletoşi, cu calpace de mătasă. în urma rădvanului, copii de casă din garda palatului cu chivăre de argint. Iar după ei venea călare ceata ofiţerilor care îşi arătaseră vitejia cu prilejul asediului Budei.
— O să fie chef mare, să vedeţi ce-o să mai bem ! spuse un glas vesel.
— O să bem, da, apă 1 răspunse un bas. Păi, nu ştii, nene, că la turci apa e băutura naţională ? Rîseră.
Gergely îl urma pe Török Bálint călare pe un cal arămiu, Cum stăpînul lui era fără chef, călărea şi el în! tăcere, posomorit. Nu se înseninä decît atunci cînd, privind îndărăt, îl văzu pe bătrînul Cecey. Ce ciudat stătea bătrînul pe cal 1 Unul din picioare, care era în întregime de lemn, şi-l ţinea ţeapăn, întins în lături, iar pe celălalt, care numai pînă la genunchi era de lemn, şi-l zgîrcea. Iar frîul îl ţinea cu mîna dreaptă ; sabia îi era încinsă tot pe dreapta.
Gergely nu-l mai văzuse niciodată călare sau înarmat. Izbucni în rîs.
Nu-i vorbă că era tare ciudat împopoţonat bătrînul. Chivără lui de ostaş cu pană de vultur, de modă veche, îi era dată-ntr-o parte pe cap, iar mustaţa — o mustaţă mică, albă — era ascuţit ceruită, ca la flăcăi; cum nu mai avea dinţi în faţă, iar ochii îi erau adînciţi în orbite de bătrîneţe, bătrînul Cecey părea mai degrabă o sperietoare de păsări, decît un ungur în costum vechi maghiar.

Şi cum spusei, Gergely a rîs cînd l-a văzut. Dar i-a părut rău îndată şi, ca să-şi îndrepte greşeala, l-a aşteptat. I-a dat bineţe.
— Bună ziua, tată I Cum de nu te-am văzut pînă acum ?
— M-am alăturat pe drum alaiului, răspunse bătrînul, privindu-l mirat. Dar tu în ce fel de straie de înger te-ai îmbrăcat ?
Gergely purta veşminte de aprod din atlas roşu şi albastru şi o sabie cu mîner de sidef.
— Stăpînul meu m-a făcut aprodul său, spuse mîn- dru băiatul. îl însoţesc pretutindeni. Trec des şi pe la palat. Iar acum mă duc cu el în cortul sultanului.
Se sumeţea. Voia să-i arate că nu era un om atît de neînsemnat pe cît crezuseră. Intrase şi el în lumea în care trăia Vica.
Piaţa sfîntului Gheorghe gemea de norod. Uşile şi ferestrele caselor erau larg deschise. Pe acoperişuri şi în pomi se căţăraseră copii veseli şi priveau. Dar toate privirile erau îndreptate spre micul rege. Ce mititel e şi totuşi a fost ales rege 1
— E leit poleit taică-său, cum îşi ţine capul I spuse o femeie purtînd pe cap o năframă verde de culoarea ierbii, care-i ajungea aproape pînă la călcîie.
— Vai, mînca-l-ar mama — spuse cu admiraţie o nevestică focoasă, cu ochii negri — vai, cum nu-l pot săruta !
în poartă stăteau adunaţi cei vreo trei sute de voinici ai lui Török Bálint, îmbrăcaţi în veşmintele lor roşii. Tot băieţi din Somogy ; capul unuia dintre ei ieşea mult deasupra cetei, cum iese dintr-un lan de grîu un fir de orz rătăcit.
Ajungînd în dreptul lor, Török Bálint îşi întoarse calul. Sabia-i scapără spre cer, făcu semn de oprire alaiului.
— Vitejii mei I Băieţii mei 1 spuse cu glas adînc ostaşilor săi. Vă amintiţi că nici o lună nu e de cînd în faţa acestei porţi au făcut legămînt, la cuvîntul meu, toţi boierii şi toţi ostaşii, că n-o să dăm cetatea Budei nici neamţului, nici turcului ?
— Ne apiintim, murmurară ostaşii.
Boierul Bálint continuă :
— Pe neamţ l-am doborît. Acum ne ducem în tabăra turcească, înaintea sultanului. Dumnezeu mi-e martor, şi fiţi-mi şi voi martori, că în sfatul de la palat m-am împotrivit acestei mergeri.
Apoi glasul i se înmuie.
— Eu, băieţii mei iubiţi, simt că n-am să vă mai văd. Dumnezeu mi-e martor că m-am supus doar fiindcă m-am gîndit la ţară. Rămîneţi cu bine, iubiţii mei băieţi !
Nu mai putu vorbi; era prea tulburat. întinse mîna şi ostaşii i-o strînseră pe rînd. Ochii se umplură de lacrimi.
Boierul Bálint dădu pinteni calului şi ţîşni pe poarta cetăţii.
— Ei, ei, nepoate Bálint — murmură bătrînul Ver- böczy — la ce bun înduioşarea asta ?
Török Bálint dădu din umeri şi răspunse aproape supărat :

— V-am arătat-o, şi nu o dată, că nu-s cioplit din unt.
— Păi, cui nu-i e frig să nu tremure.
— Ei, unchiule, o să vedem în curînd cine o să simtă mai tare mersul vremii.
Călugărul György călărea între ei.
— Chiar de nu ne-ar fi cerut-o împăratul — spuse el împăciuitor — noi tot aşa am fi mers să-i ducem salutul nostru. Doar că ar fi venit şi regina cu copilul.
Bálint îl privi posomorit.
— Frate György, eşti om deştept, dar nici tu nu eşti atotştiutor. Sultanul, chiar dacă inima omului ar fi să bată deasupra veşmintelor, tot şi-ar ascunde-o dinaintea noastră.
Călugărul scutură din cap :
— Dacă neamţul ne-ar mai sta încă în spinare, ai vorbi altfel.
Ienicerimea era înşirată de la poartă pînă la tabără. Regele şi marii boieri fură primiţi cu urale atît de furtunoase, că nu mai putură vorbi între ei. înaintară printre felurimea de ostaşi şi printre corturi. în aer plutea un miros greu de cai, de oameni şi praf. Peste cîteva clipe văzură vălurind spre ei, în în- tîmpinarea prinţului, ceata fastuoasă a beilor şi paşa- lelor.
Dacă ar fi fost privite de undeva de sus, aceste două alaiuri ar fi părut două pîlcuri de lalele de toate culorile, venind unul spre altul pe un uriaş cîmp înflorit. După ce s-au întîlnit, s-au închinat unii la alţii, apoi amestecîndu-se, îşi continuară drumul pe malul Dunării spre miazănoapte, unde printre celelalte corturi se zărea cortul sultanului, verde şi frumos ca un palat.

19

Sultanul stătea dinaintea cortului. Faţa îi era roşie ca întotdeauna. Cînd călugărul György ridică din rădvan copilul dolofan cu ochii albaştri, dădu din cap zîmbind. Intrară în cort.
Urmărindu-şi stăpînul, intră şi Gergely. înăuntru era o răcoare plăcută şi miros de trandafiri. Mirosul de tabără, care te năucea din pricina zăpuşelii, acolo nu răzbătea. Straja de la uşă îi opri pe ceilalţi membri ai suitei.
Sultanul era îmbrăcat într-un caftan de mătase vişiniu, lung pînă în pămînt şi legat cu un şnur în brîu. Caftanul era făcut însă dintr-o mătase de batist atît de uşoară, încît i se zărea prin el braţele. De braţele acele slabe tremura atunci Europa.
Sultanul luă copilul şi-l privi cu plăcere. Copilul rîse şi-şi înfipse mîinile în barba lui. Sultanul îl sărută zîm- bind.
Marii boieri răsuflară uşuraţi. Părea că nu-l au în faţă pe Soliman cel sîngeros, ci un tată cu suflet bun. Privirea îi era curată, zîmbetul prietenesc. Iată, copilul se întinse să apuce steaua de diamant ce strălucea pe turban. Sultanul o desprinse şi i-o dădu.
— Na, joacă-te cu ea ! Se vede că te-ai născut rege.
Vorbele i le înţeleseră şi Bálint şi Gergely.
Sultanul se uită îndărăt la fiii lui:
— Sărutaţi-l pe micul rege maghiar !

Şi cele două beizadele îl sărutară. Zîmbeau amîndoi. Zîmbea şi copilul.
— îl primiţi ca frate ? îi întrebă sultanul.
— Curo. de nu ! răspunse Selim. E aşa de drăguţ de parcă s-ar fi născut la Stambul.
Gergely cercetă cu privirea interiorul cortului. Ce fast! Numai mătase albastră : pe jos, covoare albastre, groase, cu flori. în pereţii cortului, ferești rotunde, fără geam. Pe una sultanul putea privi insula sfînta Margareta. Iar pe lîngă pereţi erau perne groase, de stat pe ele.
în cort nu intraseră decît cei trei mari boieri: călugărul György, Verböczy şi Török Bálint, apoi doica şi Gergely, pe care straja îl luase desigur drept pajul micului rege. în afară de ei, se mai aflau în cort cele două beizadele, două paşale şi tălmaciul.
Sultanul îl înapoie doicii pe micuţul rege şi, continuînd să-l privească admirativ, îl bătu uşurel pe faţă, îi mîngîie părul bălan ca cînepa.
— Ce frumos e ! Ce sănătos 1 spuse.
Tălmaciul traduse pe latineşte.
— Preamilostivul sultan a binevoit să spună că copilul e drăgălaş ca un înger şi sănătos ca un trandafir din Orient, înflorit în zori.
— Mă bucur că l-am văzut, spuse iarăşi sultanul. Duce-ţi-l înapoi reginei şi spuneţi-i că ani să-i fiu ca părinte în locul tatălui său şi că sabia mea va veghea în veci asupra lui şi asupra ţării.
— Majestatea sa se bucură — spuse tălmaciul — ca şi cînd ar vedea pe propriul său copil. îl înfiază şi întinde asupra lui aripa puterii sale care stăpîneşte lumea. Aceasta să i-o spuneţi măriei sale reginei, ducîn- du-i salutul său prea milostiv.
Sultanul scoase din buzunar o pungă vişinie şi o strecură cu un gest binevoitor în mîna doicii. Apoi mai sărută o dată copilul. Şi-i făcu din mînă drăgăstos.
Era semn că sultanul socotea a-i fi fost îndeplinită dorinţa şi că pot pleca.
Le veni tuturor inima la loc. Doica scoase pe copil afară aproape fugind.
Ieşiră din cort.
Paşalele luară de braţ, prietenoşi din cale-afară, pe marii boieri.
— în seara asta sînteţi musafirii majestăţii sale sultanului nostru. Veţi cina la noi. Suita care îl întovărăşeşte pe rege poate să plece. Masa e întinsă.
— Ne aşteaptă vinuri de Cipru, spuse mieros un paşă tînăr cu barba neagră şi deasă.
— Azi putem ciocni şi noi, adăugă vesel alt paşă tînăr, roşcat, a cărui faţă era atît de plină de pistrui, de parcă pe ea dormeau toate muştele taberei; nici frumoasa agrafă de aur, lucrată ca o scoică de mare, care prindea penele de turban, nu-i putea înfrumuseţa chipul.
— Tu întovărăşeşte-l pe rege, îi spuse Török Bálint lui Gergely.
Şi la braţul unui paşă dispăru în cort.
Soarele asfinţea după dealurile Budei şi pămîntul era luminat de focul norilor.

20

Micul rege ajunse iar în rădvan. Cu mîna dreaptă le făcu paşalelor şi marilor boieri maghiari pa, apoi răd- vanul auriu porni înapoi, prin valurile de urale ale ostaşilor aşezaţi pe două rînduri spre cetatea Budei.Gergely călărea în urma rădvanului.
Cecey, cel cu mîna de lemn, mergea înaintea rădva- nului cu bătrînii, iar tinerii în urma lui.
— Păi, turcii ăştia nu-s chiar aşa sălbatici — vorbeau ei veseli — îl cinstesc pe maghiar. îi lasă cu mult în urmă pe nemţi.
Gergely călărea în urma lui Zoltay şi Mekcsey, ală- turi de un tînăr blond roşcovan, pornit spre îngrăşare, căruia i se prezentase încă la plecare.
— Nene Fürjes — spuse el deodată privindu-l respectuos pe tînărul blond — eu nu-s venit de mult la Buda, aşa că nu cunosc, ca să zic aşa, pe nimeni.
— Ce-ţi lipseşte, frăţioare ? Dacă pot, îţi dau bucu-
Credea că băiatul are nevoie de bani.
— Aş avea o mică afacere în piaţa sfîntul Gheorghe, la miezul nopţii...
Fürjes zîmbi.
— Ce fel de afacere ?
Credea că băiatul are o întîlnire de dragoste în piaţa sfîntul Gheorghe.
Scuturîndu-şi părul blond roşcat, îl privi înveselit.
— Ei, s-auzim !
— Nu e tocmai de rîs trebuşoara aceea — scutură din cap Gergely — dar nici ceva prea serios.
— Cu un cuvînt: inimă.
— Nu : sabie.
Fürjes căscă ochii mari.
— Ai de gînd să te baţi, poate ?
— Chiar aşa.
— Cu cine ?
Gergely arătă spre Mekcsey, care călărea înaintea lui îmbrăcat în atlas de mătase verde.
Fürjes se uită şi deveni serios.
— Cu Mekcsey ?

— Cu el.Măi, ăsta-i dat dracului 1
— Nici eu nu-s tocmai mieluşel I
— Ăsta a tăiat şi nemţi I
— Eu am să-l tai pe el!
— Mînuieşti bine sabia ?
— M-am deprins cu ea de la vîrsta de şapte ani.
— Hm... e ceva !
îi pipăi muşchii braţului. Dădu din cap.
— Mai bine cere-i iertare.
— Eu?
Fürjes scutură din cap neliniştit.
— O să te bată 1
— Pe mine ?
Şi umflîndu-şi pieptul, îl privi pe Mekcsey care călărea înaintea lui. Apoi se întoarse din nou spre Fürjes :
— O să-mi fii martor, nene, nu-i aşa ?
Fürjes clătină din umeri.
— Dac-ar fi vorba numai de martor, bucuros. Dar dacă se întîmplă ceva...
— Ce să se întîmple ? Cel mult o să-mi facă o crestătură. Dar eu unde sînt ?
— Oricum, să ştii că eu nu mă bat în locul tău.
în capătul din faţă al alaiului se porni mişcare şi larmă. Se auzeau strigăte neînţelese, caii se zbăteau. Gîturile tuturor parcă înţepeniseră : toţi priveau spre cetate.
Atunci ridică privirea şi Gergely.
Pe poarta cetăţii fîlfîiau trei steaguri cu coadă de cal. La fel pe biserici, pe turnuri. Iar în poartă, în locul străjilor maghiare, stăteau acum străji turceşti cu turbane pe cap.
— A căzut Buda ! ţipă un glas ca din mormînt.
Şi la glasul acesta, ca la un vînt ce trece prin pădure, mulţimea maghiară se înfioră.
Cel ce ţipase era Cecey.
Nimeni nu răspunse. Feţele tuturor erau palide. Şi tăcerea se făcu şi mai mare cînd auziră din turnul bisericii Preafericitei Fecioare cîntecul unui muezin, care începu cu glas răsunător :
— *Allahu akbar... Assadru anna la ilaha ill Allah...*
Gergely, cu o parte a oastei, porni în goană îndărăt spre tabăra turcească.
— Unde-s boierii ? Boierii I Boierii maghiari 1
S-a în- tîmplat o ticăloşie strigătoare la cer I
Aproape de cortul sultanului însă le tăiară drumul bostangii cu şepci roşii.
— înapoi I Aici nu puteţi intra !
— Trebuie să intrăm ! mugi Mekcsey, din care ţîş- nea parcă foc. Sau trimiteţi-i măcar afară pe boieri 1
Bostangiii nu răspunseră. Ţineau doar lăncile întinse spre piepturile lor. Tabăra turcească foşgăia veselă. Vuia de cîntece de fluiere şi de cimpoaie.
Gergely strigă la ei pe turceşte :
— Vreau să-i spun numai o vorbă boierului Török Bálint 1
— Nu se poate 1 rîdeau bostangiii.
Maghiarii nu ştiau ce să facă.
— Boieri 1 răcni un maghiar cu grumazul gros. Ieşiţi afară 1 E prăpăd I
Nici un răspuns.

Gergely făcu un ocol cu calul. Urcă pe colina unde erau spahiii, ca să ajungă la boierii maghiari care ospătau.
în faţa unui cort cineva îl strigă pe ungureşte :
— Tu eşti, Gergely ?
Gergely îl recunoscu pe Martonfalvai. Stătea înaintea unui cort de-al spahiilor şi mînca pepene verde cu doi turci.
— Ce cauţi pe aici ? strigă Martonfalvai.
— Vreau să ajung la stăpînul meu.
— Nu te poţi apropia acum de el I Vino la ospăţul nostru I
Tăie o felie de pepene şi i-o întinse lui Gergely.
Gergely scutură din cap.
— Hai, vino 1 îl îndemna Martonfalvai. Aceşti doi turci îmi sînt prieteni. Apoi, după ce vor. aprinde făclii, coborîm şi ne alăturăm stăpînilor noştri.
— *Haidarn farate madsior!* îi făcu cu mîna vesel unul dintre spahii, un om negricios lat în spate, bine făcut.
— Nu pot, spuse posomorit băiatul.
Şi merse încet mai departe.
Coborî pe drumul dintre corturi, printre tunari, vînă- tori şi ieniceri. în cele din urmă, ajunse din nou la cortul sultanului.
Bostangiii stăteau şi acolo cerc. Nici prin partea aceea nu putu ajunge la Török Bálint.
Tinerii maghiari strigau tot pe locul unde-i lăsase.
Din cortul cel mare se auzea muzică turcească ; picura canunul cu strune de aramă, vuiau cobuzele, ţipau fluierele.
— Ticăloşilor I strigă Mekcsey scrîşnind din dinţi.
Lui Fürjes, de furie, îi venea să plîngă.
— Dacă rămînea în cetate stăpînul meu, n-ar fi dat peste noi năpasta asta.
Era aprodul călugărului. îl socotea pe călugăr atotputernic.
Cum încetă muzica, strigară cu toţii:
— Boierilor 1 Veniţi afară boieri I Turcii au cuprins cetatea I
Dar nu se arătă nimeni. Cerul era noros. Deodată se porni ploaia şi plouă cam jumătate de ceas. Apoi se opri. Pe cer alergau norii negri spre răsărit, ca nişte oşti puse pe fugă.
în sfîrşit, spre miezul nopţii se iviră şi boierii. Cu cuşmele într-o parte, se buluceau veseli pe uşa cortului. De-a lungul taberei, şiruri lungi de făclii le luminau drumul, şerpuind în sus pînă la poarta cetăţii Buda. Fumul făcliilor orientale înmiresmau aerul curat de după ploaie.
Apăru şi Martonfalvai, iar bostangiii îngăduiră boierilor rămaşi afară să se alăture celor ce fuseseră înăuntru.
Martonfalvai îşi chemă călăreţii, strigîndu-i pe nume. Boierii încălecară unul cîte unul.
La lumina făcliilor se vedea cum se posomorăsc feţele lor roşii şi cum pălesc rînd pe rînd.
Mai ales călugărul se făcu alb Ia faţă ca o stafie.
— Nu plînge I se răsti la Fürjes ce călărea alături. Să mai vadă că şi plîngem 1
Cîte unul, perechi, sau cîte trei alături treceau boierii călare pe aleea făcliilor, în sus spre cetatea Budei.
Pe Török Bálint, Gergely încă tot nu-l văzu venind.

Martonfalvai stătea lîngă el şi privea la fel de neliniştit spre uşa cortului, din care răzbătea în noapte o lumină roşietică.
Ultimul dintre boieri ieşi Podmaniczky. Se clătina pe picioare şi-l duceau de braţ doi ofiţeri turci. îl urcară pe cal.
Mai ieşiră după aceea cîţiva harapi în veşminte pestriţe : slugile.
Apoi nu se mai arătă nimeni.
Perdeaua cortului căzu, acoperind lumina dinăuntru.
— Dar voi doi ce aşteptaţi ? îi întrebă mieros un turc burduhănos cu pene de struţ la turban.
— Pe stăpînul nostru. Pe boierul Török Bálint.
— Păi, n-a plecat încă ?
— Nu.
— Atunci el e acela cu care vorbeşte preamilostivul padişah.
— îl aşteptăm, spuse Martonfalvai.
Turcul dădu din umeri. Plecă.
— Eu nu-l voi aştepta, spuse Gergely neliniştit. La miezul nopţii trebuie să fiu în cetate.
— Du-te, frăţioare — spuse cu bunătate Martonfalvai — iar dacă găseşti în patul meu vreun turc, dă-l afară.
Glumea, dar Gergely nu rîse. îl salută pe Martonfalvai şi o luă în goană pe deal în sus.
Luna ieşise dintre nori şi lumina drumul Budei. Lăncierii turci ce stăteau la poartă nici nu se uitară la Gergely. Mai puteau încă intra şi ieşi în voie pe poartă oamenii singuratici. Mîine cine ştie ce-o mai fi ?
Mîine poate să-i scoată pe maghiari din cetate pentru totdeauna.
Trapul calului răsuna pe caldarîmul dinăuntrul cetăţii. Gergely văzu ieniceri şi în faţa caselor. în faţa fiecărei case, un ienicer. Pe toate drumurile, steaguri cu semiluna. Pe biserica Preafericitei Fecioare însă mai strălucea crucea aurie.
Gergely ajunse în piaţa sfîntul Gheorghe. Spre mirarea lui, nu văzu pe nimeni acolo.
înconjură călare bazinul fîntînii, tunurile. Nimeni. Doar un lăncier turc, care stătea probabil de pază lîngă tunuri.
Gergely descălecă şi-şi legă calul de roata unui tun.
— Ce faci aici ? strigă la el turcul.
— Aştept, răspunse Gergely pe turceşte. Ţi-e teamă că am să bag în buzunar tunul tău ?
— Ei, ei, răspunse tăpălăgosul prietenește. Nu cumva eşti turc ?
— N-am avut norocul ăsta.
■— Atunci du-te acasă.
— Nu pot. E o chestiune de onoare. Te rog să ai puţină răbdare.
Turcul îi ţintui lancea în piept.
— *Iekel !* (Piei de aici !)
Gergely îşi dezlegă calul şi încălecă.
Din direcţia porţii dinspre Fejervár venea cineva în fugă.
Gergely îl recunoscu pe Fürjes, a cărui faţă bălaie aproape lumina în noapte.
îi ieşi înainte.

— Mekcsey te aşteaptă în casa domnului Bálint, spuse Fürjes gîfîind. Vino, că pe stradă nu ne lasă ienicerii să vorbim.
Gergely descălecă.
— Cum s-a petrecut ticăloşia asta ? întrebă Gergely.
Fürjes dădu din umeri:
-— Prin viclenie. Printr-un şiretlic păgînesc. în timp ce noi eram în tabără cu micul rege, ienicerimea s-a strecurat pe poartă, ca şi cum ar fi vrut doar să vadă, clădirile pe dinafară. Părea că umblă fără rost, căscînd gura de colo colo. Dar se strîngeau din ce în ce mai mulţi. După ce-au umplut străzile, la un semnal dat prin glas de trîmbiţă, au apucat armele şi i-au alungat pe toţi în case.
— Ăştia sînt diavoli nu oameni 1
— Aşa e uşor să cucereşti o cetate.
— A avut dreptate stăpînul meu...
Ferestrele palatului erau deschise şi luminate de făclii. Pe una din ferestrele catului de sus se aplecară în afară două capete.
în faţa porţii tocmai atunci se schimbau străjile. Le tăie drumul un ienicer de statură uriaşă.
— Ce vreţi ? întrebă el peste umăr, pe ungureşte.
— Locuim aici, răspunse simplu Gergely.
— Acu sosi poruncă — spuse turcul — că de ieşit poate ieşi oricine, dar de intrat n-are voie să intre ni-
— Eu locuiesc aici, fac parte dintre oamenii de casă ai lui Török Bálint!
— La Szigetvár e casa ta, acolo să te duci 1 spuse turcul batjocoritor,
Gergely făcu ochii mari.
— Lasă-mă să intru !
Şi duse mîna la sabie.
Turcul trase sabia.
— Pui de căţea ! Şterge-o !
Gergely lăsă frîul calului şi îşi smulse şi el sabia, poate în credinţa că nu e singur.
Sabia turcului fulgeră spre capul lui Gergely. Gergely pară lovitura şi sabia lui scînteie în întuneric, în aceeaşi clipă făcu o săritură înainte şi împunse.
— Allah 1 urlă uriaşul.
Şi glasul i se înecă într-un horcăit. Se clătină rezc-mîndu-se de zid. Tencuiala se nărui sub spatele lui şi căzu pocnind pe piatră.
De la etaj cineva strigă :
—■ Mai străpunge-l o dată !
Gergely îşi înfipse sabia pînă la miner în pieptul iui'- cului.
Se uită uimit la namila aceea de turc, cînd văzu că scapă sabia din mînă şi se prăbuşeşte lîngă zid ca un sac.
Gergely privi împrejur. îl căuta pe Fiirjes. Dar Fiir-jes o luase la fugă şi fugea cît îl ţineau picioarele spre palatul regal.
în schimb, de pe cealaltă parte a străzii, veneau spre el, alergînd în ajutorul uriaşului, trei ieniceri cu calpace înalte.
— *Vaj basina ibu elkelb!* (Va fi vai de tine îndată, neam de căţea 1)

Gergely văzu că n-are timp de pierdut. Sări la poartă şi-o deschise. Apoi trase grabnic zăvorul pe dinăuntru.
îi tremurau picioarele de emoţia luptei. Mai făcu cîţiva paşi, apoi, auzind că vine cineva tropotind pe treptele de lemn ale casei, se aşează sub bolta porţii pe o bancă şi răsuflă.
Venea Zoltay. Avea sabia în mînă. După el, Mekcsey. Şi el cu sabie. La lumina lămpaşelor pe care le aveau în mîini văzu cît fură de uluiţi cînd dădură cu ochii de el.
— Eşti aici ? spuse Zoltay privindu-l cu mirare. N-ai păţit nimic ?
Gergely făcu din cap că nu.
— L-ai străpuns pe turc ?
Gergely făcu din cap că da.
— Vino să te îmbrăţişez, micule erou I spuse Zoltay însufleţit. Ai parat admirabil lovitura.
Şi-l îmbrăţişă.
Se auzeau bătăi în poartă.
— Deschideţi, cîinilor, sau vă ardem de vii 1
— Trebuie să fugim, spuse Mekcsey. Ienicerii s-au adunat buluc. Dar mai înainte dă mîna, băiete 1 Iar- tă-mă că te-am supărat!
Gergely întinse mîna. Era ameţit. Nu ştia ce se petrece cu el. Fără să spună nimic, se lăsă dus de cei doi bărbaţi, care traversară curtea şi intrară într-o camera întunecoasă. îşi veni în ori doar atunci cînd cei doi bărbaţi răsuciră din curele şi cearceafuri o funie, iar Mekcsey îi spuse să coboare el întîi pe fereastră.
Gergely privi în jos.
în adîncul luminat de lună, văzu grădina bucătăriei de la curte.

21

A doua zi dimineaţa Aii aga se înfăţişă din nou la regină.
Şi spuse :
— Preamilostivul padişah găseşte de bine să aşeze sub ocrotirea ostaşilor turceşti cetatea Budei pînă va creşte fiul tău 1 Copilul nu poate apăra Buda împotriva nemţilor. Preamilostivul padişah nu poate veni mereu încoace de la o depărtare de două-trei luni de mers. Pînă atunci duceţi-vă în Ardeal, mărită doamnă 1 Venitul minelor de argint şi de aur şi al ocnelor de sare e al vostru.
Regina era pregătită pentru orice.
îl ascultă pe sol cu o linişte dispreţuitoare.
Solul continuă :
— Preamilostivul padişah, aşadar, primeşte sub aripile sale ocrotitoare cetatea Budei şi Ţara ungurească ; şi peste cîteva zile va da în scris făgăduiala sa împărătească că pe tine şi pe fiul tău te va apăra împotriva tuturor duşmanilor. Iar cînd copilul va ajunge mare, va trece în mîna lui Buda şi ţara.
Erau de faţă toţi boierii. Lipsea Török Bálint şi Podmaniczky. Călugărul György era neobişnuit de tras Ia faţă. între culoarea obrazului şi albul glugii lui nu era nici o deosebire.
Solul continuă :
— Cetatea Budei împreună cu ţinutul Dunării şi al Tisei ajung aşadar sub ocrotirea augustului padişah, iar maiestăţile voastre se vor muta la

Lippa, de unde veţi cîrmui Ardealul şi partea de ţara de dincolo de Tisa. La Buda vor fi doi caimacani (guvernatori) : unul turc şi unul maghiar. În demnitatea din urmă maiestatea sa îl numeşte pe domnul Verböczy István. El va fi judecătorul şi guvernatorul locuitorilor maghiari ai ţinutului.
Boierii stăteau abătuţi, trişti, în jurul tronului regal, de parcă ar fi stat lîngă un sicriu.
După ce plecă solul, rămase în urma lui, în sală, o tăcere de mormînt.
Regina înălţă capul şi privi spre boieri. Pe Verböczy îl podidiră lacrimile.
Pe faţa reginei de asemenea se rostogoleau lacrimi. Şi le şterse.
— Unde e Podmaniczky ? întrebă ea cu glas stins.
— A plecat, răspunse Petrovich ca dintr-un vis.
— Fără să-şi ia rămas bun ?
— A fugit. S-a îmbrăcat în straie de ţăran, ca un muncitor cu sapa, maiestate, şi aşa a plecat în zorii zilei.
— Török Bálint încă tot nu s-a întors ?
— Nu.
în ziua următoare, turcii scoaseră clopotele din turnul bisericii Preafericitei Fecioare. Icoanele altarului le nimiciră. Statuia sfîntului rege Ştefan o dărîmară. Altarele aurite şi împodobite cu chipuri sfinte le aruncară în faţa bisericii, ca şi statuile îngerilor de marmură şi lemn, şi cărţile de slujbă.
Fu pustiită şi orga. Fluierele de cositor fură încărcate în două care şi duse în tabără la turnătoria de gloanţe. Fluierele de argint şi sfeşnicele de aur şi argint, măiestrit lucrate, covoarele, velin- ţele din altar şi odăjdiile fură încărcate în alte trei care şi duse la vistiernicul sultanului.
Minunatele picturi murale ale bisericii le spoiră cu var. Crucea de pe turn o doborîră şi puseră în loc o mare semilună de aramă aurită.
în ziua de 2 septembrie sultanul cu cele două beizadele intrară călare în cetate, urmaţi de paşale. La poarta dinspre Szombat îl aşteptau în haine de .paradă agalarii şi-l petrecură în sunete de trîmbiţe la biserică.
Sultanul se prosternă în mijlocul bisericii: — Slavă ţie, Allah, că ai întins mîna ta puternică peste ţara necredincioşilor 1

22

La 4 septembrie un şir lung de patruzeci de care cu boi coti din cetatea reginei înspre podul de vase de pe Dunăre.
Pleca regina.
în curtea palatului aşteptau rădvanele şi în jurul lor se strînseră în cete marii boieri. Gata de plecare cu toţii. La Buda rămînea doar Verböczy şi cu el, unul din ofiţerii lui iubiţi, Mekcsey.
Gergely îl zări în spatele boierilor pe Fürjes.
— Ei, frate Gergely — zîmbi el condescendent — dar tu nu vii cu noi ?
Gergely îl măsură cu dispreţ de sus pînă jos.
— Nici un tu ! Cu iepuri nu sînt frate.
Flăcăul bălan tresări. Dar întîlnind şi privirea tăioasă a lui Mekcsey, dădu din umeri.
în spatele boierilor stătea călare, ghemuit, şi Cecey, bătrânul.

Gergely apucă calul de căpăstru.
— Tată.
— Bună ziua, fiule.
— Pleci şi domnia ta ?
— Doar pînă la Hatvan.
— Pleacă şi Eva ?
— O duce regina cu ea. Du-te azi la prînz la mai- că-ta şi mîngîi-o.
— De ce o lăsaţi pe Eva să plece ?

Verböczy ne-a îndemnat să o lăsăm. La anul ne întoarcem noi cu miile.Nu mai vorbiră. Ivirea ostaşilor din gardă vestea sosirea reginei.
Regina veni. Purta veşminte cernite. Printre femeile care o însoţeau era şi Eva.
Avea pe umeri o mantie uşoară de mătase cu glugă, dar gluga nu-i era ridicată pe cap. Privi roată, ca şi cînd ar fi căutat pe cineva.
Gergely se strecură printre boieri şi se opri lîngă ea.
— Eva...
— Tu nu vii cu noi ?
■— Aş merge, dar stăpînul meu încă nu s-a întors.
— O să veniţi după noi ?
— Nu ştiu I
— Dacă nu veniţi, cînd am să te văd ?
Ochii băiatului se umeziră.
Regina se urcase în rădvanul mare de piele, cu ferestre şi acoperiş.
Copilul era îmbarcat, dădaca de asemenea. Mai aşteptau doar un coş mic pătrat, pe care o altă slujnică avea să-l aşeze sub jilţul trăsurii.
Vica îi întinse mîna lui Gergely.
— Aşa-i că n-o să mă uiţi ?
Gergely vru să spună : „Nu, Vica, n-am să te uit nici după moarte 1"
Dar neputînd vorbi, scutură doar din cap.

23

După zece zile porni la drum şi sultanul.
Pe Török Bálint îl duse cu el. Legat în lanţuri de rob.

Partea a treia LEUL IN ROBIE

1

Pe marginea unei mlaştini de pe valea rîului Berettyó se opri un călăreţ cu dolman albastru şi cuşmă cenuşie. Era un ostaş regesc.
De pe mal făcu semn cu cuşma şi strigă dincolo, peste tufele de sălcii:
— Hahó I Aici e apă I
Şi, descălecînd, păşi cu grijă pe malul mlăştinos, cald, bătut de soare, printre bălăriile grase, gălbui.
Calul înaintă prin iarbă pînă la genunchi, sub care se vedea licărind apa, şi întinse gîtul să bea.
Dar nu bău.
Ridică îndată capul. Pe nări şi pe gură îi curgea apă ; o suflă cu putere înapoi, scuturînd din cap.
— Ce l-o fi apucat ? bombăni viteazul. De ce nu bei, boală ?
Calul aplecă din nou capul. Şi iar suflă apa pe nări şi pe gură.
Mai veniră în trap, străbătînd cîmpul, încă vreo optsprezece călăreţi maghiari, îmbrăcaţi în straie diferite, printre care un om înalt, uscăţiv, cu pană de vultur la cuşmă, o mantie vişinie de postav în loc de dolman.
■— Hotnoage — spuse viteazul al cărui cal coborîse la apă — nu ştiu ce-i cu apa asta, o fi avînd viermi sau ce ? că n-o bea calul.
Omul cu pană de vultur intră cu calul în apă. O privi.
— E plină de sînge, spuse uimit.

Pe mal erau sălcii. Tufele străluceau, gălbui de praful mîţişoarelor, iar viorele albăstriseră pămîntul. Albinele primăverii zumzăiau peste flori. Hotnogul îndemnă calul; înaintă cîţiva paşi pe apă în sus. între sălciile de pe mal dădu peste un tînăr numai în cămaşă. în apă pînă la genunchi, tînărul se spăla pe cap. Avea un cap mare, colţuros, ca de taur, şi ochi negri, cu priviri străpungătoare. Mustăcioara îi era ascuţită ghimpe. Dolmanul, cizmele galbene, cuşma de catifea vişinie, sabia cu teacă de piele neagră zăceau lîngă el pe pajişte. De spălatul lui se înroşise apa Berettyó-ului.
—ᵛ Cine eşti tu, frăţioare ? întrebă privindu-l cu mirare hotnogul.
Tînărul răspunse fără să se întoarcă :
— Numele meu e Mekcsey István.
— Al meu, Dobó István 1 Dar ce ai ?
■— M-a pălit un turc, fir-ar să fie I...
Duse mîna la cap.
Dobó privi roată. Dar nu văzu decît sălcii, tei şi tufişuri.
— Un turc ? Mama lui de păgîn ! Poate că mai e încă prin apropiere. Cîţi sînt ? Hei, băieţi!
Ieşi din apă.
— Nu vă mai osteniţi, spuse Mekcsey dînd din cap. L-am tăiat eu. E undeva pe aici.
— Unde ?
■— Pe aici, nu departe.
Dobó porunci slujitorului său să descalece.
— Adă fîşii, legători.
— Colo, mai în sus, mai sînt, spuse Mekcsey^ ducînd din nou mîna la cap.
— Turci ?
— Nu I Un nemeş bătrîn şi soţia lui.
Sîngele îi şiroia pe frunte şi pe nas.
Se aplecă iar la apă.
— Colo, la salcia aceea, raportă unul din viteji.
Dobó dădu pinteni bidiviului său, care zbucni pe mal
şi după cîţiva paşi zări un boier bătrîn.
Şedea pe mal doar cu cămaşa pe el.
O femeie grasă îi spăla plîngînd sîngele de pe cap.
— Vai, vai, să păţeşti tu una ca asta acu la bătrî- neţe ! Aşa schilav cum eşti!
— Nu boci I se răsti la ea bătrînul.
— Bună ziua ! strigă Dobó. Rău te-a pălit ?
Bătrînul ridică privirea şi dădu din mînă dispreţuitor :
— Crestătură turcească I
Abia atunci văzu Dobó că bătrînul n-avea decît o mînă.
„îmi pare cunoscut 1" mormăi el.
Descălecă.
— Sínt Dobó István I
Bătrînul îl privi pe sub sprîncene.
— Dobó ? Ia te uită I Tu eşti, nepoate Pista ? I Fireşte că mă cunoşti ! Ai fost doar în casa mea. Eu sînt bătrînul Cecey.
— Cecey ?
— Da, da, Cecey, nu-ţi aminteşti ? Cînd îl căutai pe Moré 1
— Acu îmi amintesc. Da' ce s-a petrecut, unchiule ? Cum aţi ajuns dumneavoastră aici din valea Mecseilor ?

— Ei, cîinele de păgîn... — şi bătrînul îşi aplecă din nou capul spre nevastă-sa ca să i-l spele — cîinele de păgîn a tăbărît asupra noastră... Eram în trăsură. Am avut mare noroc cu tînărul acesta, care ne-a ajuns din urmă chiar în clipa cînd s-a năpustit păgînul asupra noastră. Voinic băiat! Tăia turcii cum tai bostanii. Da' şi eu am dat, din trăsură. Apoi nici vizitiul nostru nu s-a lăsat mai prejos.

— Cîţi erau ?Zece, cîinii, înghiţi-i-ar focul gheenei! Noroc că nu ne-au putut răzbi. Am la mine vreo patru sute de galbeni, dacă nu mai mulţi. Bătu uşor cu mina peste traistă.

Femeia stoarse ştergura de apa însîngerată.

— N-a murit tînărul ? întrebă el ridicînd privirea.

— Nu, e ceva mai încolo ia, se spală şi el, răspunse Dobó, uitîndu-se la leşul turcului ce zăcea aproape de ei într-o baltă de sînge. Mă duc să văd — spuse după aceea — cu ce soi de oameni aţi avut de-a face.

Porni călare, cercetînd împrejurimile pîrăului şi ale drumului.

în sălcii dădu peste şapte leşuri: doi maghiari şi cinci turci, iar pe drum văzu o trăsură cu trei cai răsturnată în şanţ. Un vizitiu tînăr se căznea să pună la loc lăzile risipite.

— Nu te căzni, frăţioare — îi spuse el — îţi trimit eu ajutoare.

Se întoarse la Mekcsey.

— Nu-i un singur turc, ci cinci, frăţioare. Frumoasă treabă ! Îţi face cinste.

— Mai trebuie să fie unul, răspunse Mekcsey. Poate o fi în apă. Pe ostaşii mei nu i-ai văzut, nene Dobó ?

— I-am văzut, sărmanii I Unul e cu ţeasta despicată în două.

— Eram doar trei.

— Dar turcii ?

—• Erau zece, cîinii I

— înseamnă că patru dintre ei au fugit.

— Au fugit. Crezi că se întorc înapoi ?

— Las' să se întoarcă. Acu sînt şi eu aici.

Coborîse de pe cal şi-i privea rana.

— Tăietura e lungă, dar nu-i adîncă, spuse apăsînd rana.

Puse cu mîna lui scamă pe rană şi o legă strîns cu fîşii de pînză.

— Unde te duceai, frăţioare ?

— La Debreţin.

— La ai lui Török Bálint ?

— Chiar la ei.

— Ei, frăţioare, am eu acolo un om al meu, un prieten, Bornemissza Gergely. Un copil încă. îl cunoşti ?

— Chiar pentru el mă duc. Mi-a trimis răvaş că ar veni la mine în oaste.

— E aşa de mare ?

— Are optsprezece ani.

— Oamenii casei boierului Bálint s-or fi risipit de bună seamă.

— I-a risipit vîntul în toate părţile de cînd boierul e în robie.

— A plecat şi Tinódy ?

— Pribegeşte şi el. S-ar putea să fie şi el acum la Debreţin.
— Îl salut şi-l sărut şi pe el, ca şi pe cei doi băieţi Török.
în timp ce vorbeau, Dobó îşi suflecă mîneca zeghei şi, luînd o cîrpă, spălă obrazul lui Mekcsey. Iar un ostaş de al lui Dobó îi curăţă petele de sînge de pe haină cu o cîrpă udă.
— Bătrînul e acolo ? întrebă Mekcsey, arătînd spre lociil unde era Cecey cu nevasta.
— Acolo. Nu-i rănit rău. Şi el tot la cap a fost lovit. Dar nu ţi-e foame, frăţioare ?
— Nu, în schimb mi-e sete.
Dobó făcu semn să-i dea plosca. Pe ceilalţi ostaşi îi trimise să ajute vizitiului.
Apoi se duseră la Cecey. Bătrînii şedeau acum pe pajişte, lîngă trăsură. Cecey avea în mînă un copan de curcă. Mînca înfulecînd ca un lup.
— Poftiţi cu noi la masă ! strigă el vesel. Eşti rănit, frăţioare ?
Mekcsey dădu din mînă.
—■ Un fleac.
Soldaţii adunară prada : cinci cai turceşti, tot atîtea chepenege, şi arme de tot felul.

Mekcsey cercetă cu privirea caii turceşti, apoi armele aşezate jos.

— Alege-ţi, unchiule ! îi spuse lui Cecey. Prada-i a amîndurora.
— N-am nevoie---dădu bătrînul din mînă — eu am destui cai şi destule arme.
— Atunci, nene Dobó, te rog ia dumneata o armă.
— Mulţumesc, scutură din cap zîmbind Dobó. Cum o să iau ? Eu n-am luptat.
— Ce are a face ? Ia !
Dobó scutură din cap.
— Prada e a ta în întregime. Cum o să primesc eu daruri de la tine ?
— Nu ţi-o dau pe degeaba.
— Asta e altă vorbă.
Şi privi cu interes o sabie turcească lucrată cu măiestrie.
— Ei, care e preţul ?
—■ Dacă o să ajungi căpitan de cetate, pe mine să mă iei pe lîngă domnia ta cînd s-o ivi vreo primejdie.
Dobó scutură din cap zîmbind.
— Nu cumpăr nimic pe un preţ care nu ştiu dacă-l pot plăti.
— Ei bine, atunci facem altfel tîrgul: vino cu mine la Debreţin.
— Nici asta nu se poate, frăţioare. Eu sînt acum zapciu domnesc. Adun zeciuiala de pe nişte moşii ticăloase. Poate mai tîrziu să am oleacă de răgaz...
— Atunci, dă-mi în schimb prietenia dumitale.
— O ai şi fără asta. Dar am să primesc totuşi darul ca să ne amintim cu prietenie unul de altul. După arme, turcii erau de neam bun. Unul dintre ei era bey. Oare de unde or fi fost ?
— Cred că de la Fejervár.
Dobó ridică de jos săbiile. Una avea teacă de catifea cu peruzele ; mîner suflat cu aur în formă

de cap de şarpe ; cei doi ochi ai capului de şarpe erau de diamant.
— Asta ţi se cuvine ţie, frăţioare : nu o aleg pe asta ; face o avere.
Mai erau jos două săbii de fier turcesc, mai simple. Dobó luă una şi o învîrti prin aer,
Âsfa-i de oţel! s^use voios. Pe asta dacă ffll-d dai, o să-ţi mulţumesc.
— Bucuros, răspunse Mekcsey.
— Acuma, dacă mi-o dai mie, fii bun şi du-o la Debreţin şi, dacă e acolo Tinody, roagă-l să scrie un vers pe ea. Ce-o vrea el. Se află pe acolo meşteri aurari, care ştiu să-ncresteze în oţel.
— Bucuros, răspunse Mekcsey. Am să-l rog şi eu să-mi scrie ceva pe sabia asta cu mîner de şarpe.
încercă o dată sabia încovoiată, vînturînd-o, şi o legă lîngă cealaltă.
— La ofiţerul turc aţi găsit bani ? îi întrebă Dob6 pe ostaşi.
— încă nu l-am cercetat.
— Păi cercetaţi-l.
Flăcăul tîrî îndată leşul turcului, trăgîndu-l pe pa-jişte de picioare.
îl cercetă.
Şalvarii de catifea roşie n-aveau buzunare, dar în cureaua de la brîu găsi o pungă mică cu galbeni şi cu tot felul de bani de argint.
— Sînt bine veniţi. Bani de cheltuială, se bucură Mekcsey. La un ostaş nu prea stau banii.
Mai găsiră un surguci de turban cu rubine şi un lanţ de aur, pe care beiul îl purta sub cămaşă ; de lanţ era atîrnat un talisman de pergament înfăşurat pe o coajă de cocos.
Mekcsey puse în palmă cele două giuvaere de aur şi i Ie întinse lui Cecey :
— De aici însă trebuie să alegi ceva, unchiule.
— Ia-le tu, băiete, refuză bătrînul. Ce să facă chelul cu tichia de mărgăritar ?
Ochii femeii însă luciră.
— Lănţişorul acela — spuse ea — l-ai putea primi pentru fată... avem fată frumoasă la curtea reginei.

— Să veniţi la nuntă ! strigă vesel Cecey. O să-mi fac şi eu cheful să mai joc o dată înainte de a muri.

13

*Kiekcsey puse lanţul în palma femeii.
— Cu cine se măritä ?
— Cu locotenentul reginei : Fürjes Adám. îl cunoaşteţi ?
Mekcsey dădu din cap, posomorit, că nu-l cunoaşte.
— E un băiat de ispravă, se lăudă femeia. Regina i l-a ales de bărbat.
— Să aibă noroc I le ură Dobó.
Mekcsey dărui hainele turcilor şi armele fără podoabe ostaşilor lui Dobó. Se pregătiră de plecare.
Mekcsey îşi luă calpacul şi îl învîrti supărat în mînă. Era crăpat de sta să pice în două.
—■ N-ai de ce să te superi, îl consolă Cecey. De n-ar fi despicat, nu l-ai mai putea pune pe cap. Apoi, ţi-ai scos paguba.
Hainele de pe ei erau încă ude. Dar pînă să se facă noapte, aveau să le usuce soarele şi vîntul.
— Alege doi din ostaşii mei să te însoţească, spuse Dobó. îţi dau şi dumitale doi, nene Cecey.
— Oare avem acelaşi drum ? îl întrebă Mekcsey pe Cecey. Mergem împreună ?
— Unde te duci ? întrebă bătrînul.
— La Debreţin.
— împreună.
— Dacă-i aşa, ajung trei ostaşi.
— Cîţi vrei, răspunse Dobó bucuros.
Pînă să se urce bătrînii în trăsură, ei se mai uitară la leşuri. Unul dintre ele, cu mîinile şi picioarele răşchirate, era al unui turc mătăhălos ca de vreo treizeci de ani, care purta şalvari vineţi. Fusese lovit în ochi.
— Pe ăsta parcă l-aş cunoaşte, spuse Dobó. îmi pare că m-am şi bătut o dată cu el.
— Urla ca şacalul, zîmbi Mekcsey. Dar acu tace, şacalul!
Cei doi ostaşi maghiari erau îngrozitor de ciopîrţiţi: unuia îi acoperiră capul cu o năframă.
Ostaşii împunseră burţile turcilor cu baionetele şi-i aruncară în Berettyó. Săpară apoi un mormînt în pă- mîntul moale al malului, sub o salcie bătrînă, şi-i aşezară în el pe ostaşii maghiari, cu haine cu tot. îi acoperiră cu mantalele şi-i îngropară. Drept cruce le puseră la căpătîi săbiile.

2

La marginea dinspre miazăzi a Constantinopolului e un fort vechi, ca o cetăţuie, rămas încă de pe timpul grecilor. Acolo a fost poarta sudică a vestitei cetăţi a Bizanţului, minunata Poartă de aur făcută din marmură albă de sculptori şi pictori maeştri, în cinstea împăratului Teodosiu. Pietrele albe ale porţii au rămas întregi pînă astăzi. Zidurile sînt înalte. înăuntru se află şapte turnuri bondoace, ca şapte uriaşe mori de vînt, aşezate astfel:
La răsărit zidul cetăţii e scăldat de apele Mării de Marmara, iar celelalte părţi le împrejmuiesc case de lemn.
Aceasta e vestita *Edicule,* adică : *Şapte turnuri.* în cele şapte turnuri se află îngrămădite toate comorile sultanului care n-au mai încăput în palat. în cele două din mijloc, giuvaerele de aur şi mărgăritarele. în cele dinspre mare, maşinile de asalt, armele de mînă şi argintăriile. în celelalte două, arme de demult, hrisoave şi cărţi vechi.

Acolo, la cele şapte turnuri, e temniţa domnilor. Unii sînt ţinuţi în lanţuri, aruncaţi în beciuri de piatră, alţii au tot ce le trebuie, sînt liberi, ca acasă ; pot ţine şi slugi, chiar trei; li se dă voie să scrie scrisori, să primească musafiri, să cînte din instrumente muzicale, să mănînce, să bea ce le place, atîta doar că nu le e îngăduit să iasă dintre zidurile cetăţii.
Doi oameni mărunţi şedeau pe o bancă în grădina cetăţuii Ediculé, încălzindu-se la soarele de primăvară. Amîndoi aveau la picioare un lanţ uşor de oţel, doar ca să-şi aducă aminte că sînt în robie. Unul stătea cu coatele pe genunchi. Celălalt, rezemat pe spate, cu mîinile întinse pe spătarul băncii, privea norii.
Cel ce privea cerul era mai cărunt decît celălalt. Barba îi ajungea pînă la mijlocul pieptului, iar părul alb îi semăna cu o coamă.
Amîndoi purtau haine ungureşti. Vai, cîte haine ungureşti au tocit robii în cele şapte turnuri! Stăteau tăcuţi.
Grădina parcă aburea în razele soarelui de primăvară.
Printre cedri, tui şi lauri înfloreau lalele şi bujori. Deasupra lor, frunzele de un stînjen ale unui pizang bătrîn beau lumina soarelui.
Omul care privea norii îşi ridică braţele muşchiuloase de pe bancă şi şi le-ncrucişă pe piept.
— La ce te gîndeşti, prietene Maylád ?
— La nucul meu, răspunse cel care şedea cu coatele pe genunchi. La Făgăraş am un nuc bătrîn în faţa ferestrei.
Tăcură din nou. Apoi, Maylád spuse :
— I-au îngheţat crengile. Mă întreb dacă o fi dat ramuri noi.
— O fi dat, de bună seamă. Crengile îngheaţă, dar trunchiul dă alte ramuri. Ca şi butucii de viţă de vie..- Numai omul nu odrăsleşte...
Tăcură din nou o bucată de vreme. Apoi Maylád rupse din nou tăcerea :
— Dar tu, Bálint, la ce te gîndeai ?
— Mă gîndeam că şi Kapa aga e un ticălos ca toţi ceilalţi.
■— Aşa e...
-— Un viclean... Treizeci de mii de galbeni i-a trimis nevastă-mea să mă răscumpere. Sînt trei luni de atunci.
îar tac. Maylád se apleacă după o păpădie galbenă din iarbă. O rupe. O freacă în mînă fărîmiţînd-o şi apoi o lasă să cadă la pămînt.
— Mă gîndeam azi-noapte, Bálint, că eu nici acuma nu ştiu dp ce eşti tu închis ? Mi-ai povestit de multe ori cum te-au adus pe Dunăre, cum ai dat cu un paznic de peretele corăbiei, cum te-au adus aici. Dar începutul, pricina adevărată...
— Ţi-am spus că nici eu n-o ştiu...
— La urma urmei, tu îţi aveai cuibul tău, nu te puteau bănui că ai rîvni domnia. Pe de altă parte, erai prieten cu turcul. Tu l-ai chemat împotriva lui Ferdinánd.
— Nu numai eu.
— Cu toate astea, numai tu eşti aici dintre ei toţi. Ştiu că nu l-ai chemat să...

— M-a chinuit şi pe mine întrebarea asta de multe ori. Tare aş vrea să ştiu şi eu pricina.
O ceată de capugii străbătură curtea în sunete de tobe. Apoi rămaseră iar singuri.
Bálint dădu din umeri :
—■ Cred că vorbele pe care le-am schimbat cu sultanul în noaptea aceea au fost pricina. Sultanul m-a întrebat de ce i-am înştiinţat pe nemţi despre venirea lui. Era mînios.
— „Pe nemţi ? m-am mirat eu. Dar nu pe nemţi i-am înştiinţat, ci pe Perényi."
— „Tot un drac 1 mi-a răspuns. Perényi era de partea nemţilor."
Şi sultanul m-a privit cu ochii holbaţi de furie :
— „Dacă nu-i înştiinţai, am fi dat fără veste peste tabăra nemţească. Am fi prins toate căpeteniile şi am fi sfărîmat pentru totdeauna puterea lui Ferdinánd. Acum şi Viena ar fi fost a mea 1"
Văzînd cum mă probozeşte nemernicul de turc, m-am înfuriat şi eu. I-am spus pe faţă ce gîndeam, că aşa am fost învăţat. Nu m-am temut niciodată de nimeni.
— L-ai înfruntat ?
— N-am fost bădăran, dar i-am spiis ca, dacă i-am înştiinţat despre venirea sultanului, am făcut-o ca să cruţ viaţa ungurilor aflători în tabăra nemţească.
— Tii, ce greşeală !
— Eram încă slobod.
■— Şi ce-a zis sultanul ?
— Nimic. Se plimba gînditor în sus şi în jos prin faţa mea. Apoi, deodată, s-a întors spre başul său şi i-a spus să mă ducă într-un cort bun, unde să-mi fac masul : o să mai vorbim mîine.
— Şi a doua zi ce-a zis ?
— Nimic. Nici nu l-am mai văzut. M-au găzduit într-un cort mare, dar nu m-au lăsat să ies. Ori de cîte ori am încercat s-o fac, zece lănci mi se propteau în piept.
— Şi cînd te-au pus în lanţuri ?
-— Cînd a pornit sultanul înapoi spre ţara lui.
■— Pe mine cum m-au prins m-au şi pus în lanţuri. Am plîns de necaz ca un copil.
—■ Eu nu pot plînge. N-am lacrimi. N-am plîns nici la moartea părintelui meu.
— Nici după copiii tăi n-ai plîns ?
Török Bálint se făcu palid la faţă.
— Nu. Dar de cîte ori mă gîndesc la ei, parcă mi-ar răsuci cineva un junghi în piept.
Oftă. îşi lăsă fruntea în palmă.
— Mi-aduc aminte de multe ori de un rob — spuse el scuturînd din cap — un turc ticălos şi slab pe care l-am prins pe malul Dunării. Ani în şir l-am ţinut în cetate. Odată m-a blestemat.
Undeva departe se auzi glas de trîmbiţă. îşi îndreptară luarea-aminte într-acolo. Apoi se cufundară iarăşi în gîndurile lor.
Cînd norii se înroşiră în spuza amurgului, mai marele cetăţuii străbătu grădina şi, ajungînd la dînşii, le spuse peste umăr :
— Domnilor, închidem poarta.

f'oarta se închidea cu o jumătate de oră înainte de asfinţitul soarelui şi atunci toţi robii trebuiau să fie în celulele lor.
— Efendi Kadudsi — îl întrebă Török Bálint — ce e azi de cîntă aşa muzicile ?
— Sărbătoarea lalelelor, răspunse peste umăr mai marele cetăţii. În noaptea asta nu se doarme în serai.
Se depărtă.
Robii mai auziră de sărbătoarea lalelelor primăvara trecută. Ştiau că în noaptea aceea toate femeile sultanului petrec în grădina seraiului.
Sultanul pune să se întindă chioşcuri cu mărfuri şi corturi între straturile de lalele. Vînzătoarele sînt femei de rînd din harem. Vînd fel de fel de nimicuri, mărgele, mătăsuri, mănuşi, ciorapi, pantofi, văluri şi altele de felul acesta.
Cele cîteva sute de femei pe care le are n-au voie să meargă la bazar, aşa că o dată pe an se bucură că pot face cheltuieli acolo în serai.
în ziua aceea grădina zumzăie de voie bună. Papagalii, mierlele, privighetorile, canarii din palat, ale căror colivii sînt atîrnate în copaci şi în boschete, se iau la întrecere cu muzicile.
Seara, pe o corabie din Bosfor se aprind făclii binemirositoare şi lampioane de hîrtie pestriţe şi haremul se plimbă în sunetul muzicilor pînă la Marea de Mar- mara.
Cei doi robi îşi strînseră mîna lîngă Turnul Singeriu :
— Noapte bună, István.
— Noapte bună, Bálint.
Singura lor bucurie era o noapte bună. Robul cînd doarme e acâsă. îşi vede; de treburi de* parcă ar fi ziuă şi robia i se face un vis.
Lui Török Bálint însă nu-i era somn. După prînz se întinsese oleacă şi aţipise, aşa că nu-i era somn. Deschise fereastra şi privi cerul înstelat.
Corabia se plimba pe Marea de Marmara pe sub Ediculé. Cerul era înstelat, dar fără lună. S'teJele străluceau, aproape fîlfîind, iar oglinda marii era şi ea üfi cer strălucitor. Corabia luminată de lampioane aluneca încet, trecînd printre stelele din înalt şi stelele din adînc.
Zidul de piatră îl oprea pe rob să vadă corabia, dar muzica răzbătea pînă la el. Răsuna ţambalul turcesc, *kanunul,* şi pocnea *cinciül.* în singurătatea robiei Török Bálint ar fi ascultat bucuros muzica, dar gîndurile îi rătăceau în altă parte.
Spre miezul nopţii, muzica surlelor încetă. Cîntau acum femeile. Tot altă şi altă voce însoţită de alt instrument muzical.
Dar Török Bálint nu prea asculta. Privea cerul care se acoperea cu nori pribegi, zdrenţuiţi. Printre fîşiile lor se vedeau stelele.
— Aici şi cerul e altfel — se gîndea el — cer turcesc, nori turceşti.
Apoi, cum nu se mai auzi multă vreme cîntece pe corabie, îşi urmă gîndurile :
— Pînă şi liniştea e alta aici: linişte turcească.
Se gîndea să se culce, dar nu făcu nici o mişcare.
Atunci, în liniştea nopţii, auziră sunete de harfă şi printre ramurile grădinii se răspîndiră în noaptea turcească acordurile unui cîntec maghiar :

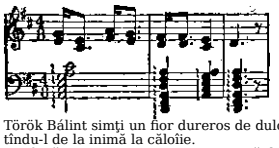

Török Bálint simţi un fior dureros de dulce, străbutîndu-l de la inimă la căloîie.
Harfa tăcu un moment. Apoi se auziră din nou acordurile tremurătoare, care se înălţau în întunericul nopţii ca un plîns încet:
Török Bálint înălţă capul ca un leu ţinut în cuşcă atunci cînd simte susurul vîntului de miazăzi şi-şi pironi ochii în depărtare, dincolo de zid.

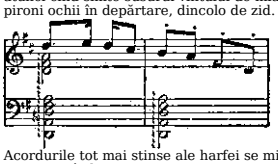

Acordurile tot mai stinse ale harfei se mistuiră ca un suspin în liniştea nopţii, apoi se auzi din nou zvon de strune şi o voce subţirică, tristă, de femeie, cîntă în ungureşte cîntecul :
Cine bea a Tisei apă... Dor în inimă îi poartă... Hei, băui şi eu... din ea...
Lui Török Bálint i se tăie răsuflarea. înălţă capul şi privi ţintă în direcţia de unde venea cîntecul. Pletele-i cărunte parcă tremurau. Faţa îi încremenise.
Şi în timp ce bătrînul leu asculta încremenit cântecul, în ochi îi răsăriră două lacrimi mari, care i se rostogoliră pe obraz pînă în barbă.
5
Pe la douăsprezece ceasuri din noapte, feciorul de casă bătu la uşa coconaşilor Török. T- Coconaşule Gergely I — Ei, ce e ? Vino înăuntru 1
Nu dormea. La lumina unei luminări, citea din Horaţiu,
Fraţii Török, care dormeau în alte două paturi, se treziră.
— M-a trimis straja de noapte, spuse feciorul de casă. E la poartă cineva ce pare a fi boier.
—■ Cum îl cheamă ?
— Parcă Kecske, sau aşa ceva.
—• Kecske ? Cine naiba o fi Kecske ăsta ?
— Vine din Győr şi vrea să tragă aici.
Auzind cuvîntul Győr, Gergely sări din pat.
Török Jancsi îl privi mirat.
— Cine e, Gergely ?
— Mekcsey I strigă vesel Gergely. Poftiţi-l îndată înăuntru pe viteaz !
Feciorul de casă ieşi în fugă.
Gergely îşi trase bocancii şi îşi puse pe umeri mantaua. Coborîră din pat şi cei doi băieţi (Jancsi avea şaisprezece ani; Feri, patrusprezece). Erau curioşi să vadă musafirul pe care nu-l ştiau decît după nume.

— Porunciţi să aducă vin şi de mîncare ! spuse Gergely din uşă. Şi porni în goană pe scări. Mekcsey era în curte ; lîngă el, straja cu un lămpaş în mînă şi pîrcălabul cetăţii.
Sus, în casă, se aprinse un alt lămpaş, a cărui lumină se legănă un timp peste curte, apoi se opri asupra celui ce venise. Mekcsey îşi luă rămas bun de la ostaşii lui Dobó, dîndu-le cîte un taler la fiecare.
— Slavă Domnului că am ajuns 1 spuse îmbrăţişîndu-l pe Gergely. Era să adorm pe cal. Sînt obosit.
— Ce ai în cap, nene Pista ?
— Turban, fir-ar să fie I M-am turcit!
— Lasă gluma, nene 1 Ştergarul e plin de sînge 1
— Dă-mi o odaie, frăţioare, şi un lighean să mă spăl şi apoi ţi-oi spune cum e drumul de la Győr la Debreţin.
Pe scară se ivi slujnica şi se uită întrebătoare la noul sosit.
GergeJy îi făcu semn. Slujnica dispăru.
Gergely îl lămuri pe Mekcsey :
— Stăpîna noastră nu prea are somn. Veghează nopţile aşteptîndu-şi soţul sau scrisoare de la el. Mekosey zăcu trei zile în friguri de pe urma rănii. Băieţii Török şi Gergely nu se dezlipiră de lîngă patul lui. Îi dădeau să bea vin roşu şi ascultau cu mult interes povestirile viteazului.
Venea adeseori şi doamna să vadă cum se simte. Mekcsey îi spuse că a venit după Gergely : să-l ia cu el în oastea regească.
Băieţii se uitară la Gergely speriaţi, iar faţa doamnei era tristă şi dojenitoare.
— Ai fi în stare să ne părăseşti ? Nu ţi-am fost eu mamă în locul mamei tale ? Şi copiii mei nu ţi-au fost fraţi ?
Gergely răspunse cu capul plecat :
—■ Am optsprezece ani. Să stau aici, pierde-vară, cînd ţara are nevoie de ostaşi ?
într-adevăr, părea mai bărbat decît îl arăta vîrsta. Pe faţa lui brună, delicată ca de fecioară, dăduseră tuleiele. Ochii lui negri, scînteietori, erau plini de inteligenţă şi seriozitate.
— Parcă fără tine nu se poate ? olătină din cap doamna Török. De ce n-ai aşteptat să pleci o dată cu fiu-meu ? Toţi ne părăsesc, se căina ea, ştergîndu-şi lacrimile care o podidiseră. De la cine îşi întoarce Dumnezeu faţa, de la acela şi-o întorc şi oamenii.
Gergely îngenunchie în faţa doamnei şi-i sărută mîna :
— Bună şi dragă mamă şi stăpînă, dacă aşa înţelegi plecarea mea, am să rămîn.
În odaie era şi Tinódy. Sosise în ziua aceea de la Érsekújvár. Venise să afle veşti despre stăpînul său, dar văzînd castelul fără steag şi pe stăpînă în haine cernite, nu mai întrebă nimic.
Stătea la fereastră pe o ladă acoperită cu o blană de urs şi desena pe lama unei săbii.
Auzindu-l pe Gergely ce spune, se opri şi zise:
— Mărită stăpînă, dă-mi voie să spun şi eu ceva.
— Spune, Sebők !
— Pasărea, ori încotro şi-ar lua zborul, tot Se întoarce la cuibul ei. Gergely ar vrea .să zboare şi

el. Şi eu zic că ar fi bine să se învîrte prin lume. Fiindcă, vedeţi dumneavoastră, azi-mîine, coconaşul János se face bărbat, şi va fi mai bine pentru el să aibă pe lîngă sine un soldat care îşi cunoaşte meseria.
N-aveai de ce să zîmbeşti la aceste cuvinte, şi totuşi zîmbiră cu toţii. Fiindcă grămăticul Sebők oînd nu cînta făcea glume, şi chiar dacă vorbea serios, toţi bănuiau că mocneşte veselia sub vorbele lui.
întoarse privirea la ceea ce lucra grămăticul.
— E gata stihul ?
— Gata. Nu ştiu dacă o să-ţi placă sau nu.
Luă sabia şi citi ce scrisese pe ea :
Cine-i curajos — e tare Cine-i tare — 'nfrîngeri n-are Iar pe cine biruieşte Tîn-şi moartea-l ocoleşte.
— Să-l scrii şi pe sabia mea, spuse încîntat Török Jancsi.
— Nu — răspunse Tinódy scuturînd din cap — ţio am să-ţi găsesc alt stih.
Mekcsey spuse din pat:
— Pe sabia lui Dobó să potriveşti cumva între cuvinte şi numele regelui, nene Sebők. Mă gîndesc la ceva cam în felul acesta : *Pentru Dumnezeu, pentru patrie, pentru rege.*
— Nu merge, spuse Tinódy dezaprobator. De cînd coroana e pe capul neamţului a trecut vremea acestor cuvinte atît de cunoscute. Dacă ar fi vrut să i se scrie pe sabie ce spui tu, ar fi dat-o singur la un argintar.
— Am găsit eu ceva, spuse Gergely punîndu-şi degetul la frunte. Cînd eram copil, l-am auzit spunînd o vorbă. Asta ar trebui să i se scrie pe sabie.
— Ce vorbă ?
— *Totul e să nu ne temem niciodată.*
Tinódy scutură din cap.
— înţelesul e bun, dar vorbele prea greoaie. Ia staţi...
Rezemîndu-şi bărbia în palmă, privi o clipă dus pe gînduri. Ceilalţi tăceau. Deodată ochii îi scînteiară :
— *Frica de te-nhaţă, nu mai ai viaţă.*
— E bine aşa ! strigă Gergely.
Tinódy înfipse pana de gîscă în călimara de lemn şi zugrăvi stihul pe sabie.
Mai era o sabie fără inscripţie. Una la fel cu a lui Dobó. Mekcsey i-o dăruise lui Gergely.
— Dar pe sabia asta ce scriem ? întrebă Tinódy. S-ar potrivi : *Bornemissza vornic călăreşte spornic.*
Rîseră. Gergely scutură din cap :
— Nu. Eu nu vreau stihuri. Vreau să-mi scrii doar trei cuvinte, care au mai mult înţeles decît orice stih şi orice gîndire. Pe sabia mea, nene Sebők, să scrii : *Pentru patria mea !*
În a cincea zi, numai ce veni şi Dobó. Il primiră cu bucurie. De ani de zile, de cînd căzuse rob stăpînul casei, era întîia oară că aşterneau masa cu vase de aur şi de argint. Casa se lumină de o voioşie neobişnuită.
Stăpîna însă apăru la masă tot în haine cernite şi fără giuvaere. Se aşeză la locul ei obişnuit, cu faţa spre uşă. De cealaltă parte a mesei se mai afla un jilţ şi un tacîm. Dobó a crezut la început că e al preotului care întîrzie. Numai după aceea şi-a dat

seama că e locul lui Török Bálint. În fiecare zi, dimineaţa, la prînz, seara i se punea tacîm la masă şi stăpînului casei.
Doamna Török asculta cu luare-aminte ştirile aduse de Dobó din Viena sau cele despre boierii din ţară. în vremea aceea nu erau ziare şi nu puteai afla decît pe calea scrisorilor sau de la cîte un musafir ce se petrece în lume. Ce ramură s-a rupt din stirpea familiilor boiereşti, ce ramură a dat muguri noi ?

Numele unui singur om nu fu rostit: al stăpînului casei. Gergely îi atrăsese atenţia lui Dobó să nu-l pomenească,Dar după ce plecară slugile din sufragerie, chiar stă- pîna casei aduse vorba despre, el:

— De dragul meu soţ n-ai auzit domnia ta nimica ?

Şi, deodată, faţa i se acoperi de lacrimi.

Dobó clătină din cap :

— Pînă n-o muri sultanul ăsta...

Doamna lăsă capul în pămînt.

Dobó bătu cu pumnul în masă.

— Cît mai vrea să trăiască ? Tirani ca el nu mor de bătrîneţe. Aşa ne învaţă istoria. Dar... socot că dacă ne-ar pica în mînă vreun paşă însemnat, l-am putea da în schimbul lui.

Doamna clătină tristă din cap :

— Nu cred, Dobó. Pe soţul meu nu-l ţin în lanţuri ca chezăşie bănească, ci ca pe un leu : fiindcă se tem de el. Făgăduitu-le-am eu în schimb totul — spuse ea mai departe tristă — le-am spus : să ne ia tot avutul, caii, vitele, aurul, argintul. Paşalele bagă în buzunar banii ce-i trimit, sultanul nici nu vrea s-audă.

— Poate că nici nu îndrăznesc să-i vorbească.

Mekcsey se ridică din pat şi, rezemîndu-şi coatele pe
masă, spuse:

— Nu s-ar putea să-l scoatem de acolo în alt chip...

Dobó dădu din umeri :

— Din Ediculé ? N-ai auzit de închisoarea celor Şapte Turnuri ?

— Ba am auzit. Dar mai ştiu că nimic nu e cu neputinţă dacă vrei cu tărie.

— Dragă Mekcsey, frăţioare — spuse doamna cu un zîmbet îndurerat — crezi că soţul meu şi familia lui văduvită şi orfană n-o doreşte cu tărie ? Nu m-am dus pentru el la regină, la călugărul György, la paşa din Buda ? Nu m-am tîrît în genunchi pînă şi în faţa regelui Ferdinánd ? Soţului meu, biet, nici n-am îndrăznit să i le scriu toate.

Doamna îşi înecă spusele în lacrimi. O priveau cu toţii în tăcere, trişti.

Doamna însă îşi şterse lacrimile şi se întoarse către Tinódy : — Pisare Sebők — spuse ea, silindu-se să zîmbească cu faţa încă udă de lacrimi — nu se cade să-i ospătăm pe oaspeţii noştri cu băutura tristeţii 1 Deci ia-ţi lira şi zi, pisare Sebők, dar numai ce-i plăcea să asculte soţului meu. O să închidem ochii, pînă îi cînta domnia ta, şi o să ne închipuim că e şi el în mijlocul nostru.

De trei ani nu mai răsunase în casă lira pisarului Sebők. Băieţii se înveselirã dinainte la această îngăduinţă.

Pisarul Sebők plecă în odaia lui şi-şi luă unealta de cîntat, ce avea forma unei chitare.

Spuse, cu glas domol, povestitor, *Povestea femeii care se chema Iudita,* bătînd pe strune melodia. Cîntarea fu mîngîietoare ; în Holofern îl văzură cu toţii pe sultan. Dar, vai, unde-i Iudita care să-l piardă de pe faţa pămîntului ?

Cînd însă ajunse Tinódy pe la mijlocul cîntării sale. sub degetele lui se schimba melodia, şi cu glas domol, adînc, începu altă cîntare :

în plînsori amurte, văduvită ţară. Veselia, voia bună o lăsară, Au ieşit dintr-însa unia-n pribegie, Au căzut slăvite feţe în robie.

Mesenii fură zguduiţi de un fior de durere.

Din ochii lui Dobó cădeau lacrimi.

— îmi îngăduiţi să mai zic ? întrebă Tinódy rugător.

Doamna încuviinţă din cap.

Tinódy cîntă apoi cum l-a prins în cursă turcul pe boierul Bálint, cum l-a dus în lanţuri la Nándorfehérvár şi de acolo la Constantinopol.

Cînd ajunse la sfîrşitul cîntării, glasul i se schimbă într-o şopotealâ dureroasă :

14

209

Tînguie-se acuma cu plînsete înalte Doamna şi coconii tăi cu feţe dalbe Că trăiesc acuma în multă pierzare în tristeţe multă, în neajutorare,

Şi slugile tale n-află nicăirea Bucurie, unii rătăcesc airea Şi oftează într-una, credinţa li-i mare, De-ai scăpa din lanţuri, mulţi te-or aşteptare.

Acum chiar pe cîntăreţ îl podidi plînsul. Că el era sluga rătăcitoare care îl plîngea mai mult decît toţi pa stăpîn.

Cei doi copii plîngeau în hohote, îmbrăţişîndu-şi mama, care îi strîngea la piept. Tinódy aruncă lira deoparte şi căzu cu capul pe masă.

Trecură astfel cîteva clipe în trista casă, apoi Dobó spuse cu glas surd, amar :

— De ce nu-s eu liber 1 Un an întreg de-ar trebui să merg, m-aş duce în oraşul acela să văd încalţe dacă e chiar atît de grozavă temniţa aceea ? Mekcsey sări în sus.

— Eu sînt liber I Şi jur pe cel atotputernic că am să mă duc. Mă duc şi, de mi s-o cere chiar preţul vieţii, am să-l liberez pe Török Bálint I Ţîşni şi Gergely :

— Merg cu tine ! îmi tai cale prin orice primejdie pentru stăpînul meu, pentru tatăl meu 1

— Mamă — spuse cutremurat tînărul Jancsi Bálint — pot eu rămîne acasă cînd sînt oameni care pornesc să-l scape pe tata ?

— E o nebunie ! spuse văduva.

Glasul îi tremura.

— Nebunie sau nu — se înflăcără Mecsey — eu ce-am spus o dată, aşa rămîne I

Tinódy se ridică.

— Merg şi eu cu tine. Mîna mi-e oloagă, dar poate o să-ţi pot fi de ajutor cu mintea.

Doamna se împotrivi :

— Ce vreţi ? O să puteţi face voi ce n-au făcut doi regi şi o avere regească ?

— Are dreptate slăvită noastră doamnă — încuviinţă Dobó, recăpătîndu-şi calmul — nu ajută nici banii, nici

Wărîrile mari. Numai bunăvoinţa sultanului îl poate scoate, din cătuşe.

— Dar dacă această bunăvoinţă nu vrea să se arate I ripostă Mekcsey.

A doua zi dimineaţa, Dobó porni la drum. Nu-l rugară să mai stea. Ştiau că nu are timp. Mekcsey însă rămase.

II chemă pe Gergely în odaia lui:
— Am aşteptat să treacă o noapte ca să ne gîndim la ceea ce am vorbit ieri. Cît despre mine, eu oricît m-aş gîndi, rămîn la ce-am spus o dată, şi nu mă las pînă nu o să păşesc pe pămîntul turcului.
— Eu te urmez I răspunse Gergely.
— La urma urmei, în ţară nu e război. Apoi, cine ştie, poate dăm şi noi peste vreo gaură de şoarece.
— Chiar dacă n-am avea izbîndă, n-o să ne fie ruşine. Trebuie să încercăm. Cine încearcă poate izbîn- deşte. Cine nu încearcă…
— Trebuie să încercăm, chiar dacă ni se pare cu neputinţă. Cine ştie I... Dar ia spune: să-l luăm şi pe **Tinódy ?**
— Cum crezi.
— Dar pe Jancsi ?
— Nu-l lasă stăpîna.
— Atunci mergem numai noi doi. Pe Tinódy îl lăsăm acasă.
— Cum crezi.
— Noi ne punem capul în joc. De bătrîn ar fi păcat. E astăzi unul dintre cei mai de preţ oameni din ţară. Dumnezeu a hotărît să pribegească din loc în loc şi să aţîţe focul inimilor ce stă să se stingă. Să dea glas suferinţei din sufletul neamului.

Uşa se deschise pe neaşteptate şi intră Török Jancsi. În mînă avea o biciuşcă de călărie şi era îmbrăcat în şalvari gălbui din piele de căprioară. Pe cap purta o chivără de postav cu gardini late, ca pe la Debreţin. În picioare, încălţăminte galbenă.Mekcsey doar cît îi aruncă o privire şi, ca şi cînd ar fi continuat o convorbire începută, şpuse zîmbind :

— Iepurele roşcovan ! Şi încă se mai însoară I

Intorcîndu-se spre Jancsi, îl lămuri:

— Nu-l cunoşti pe cel despre care vorbim, dar poate că o fi pomenit de el Gergely.

— De cine ? întrebă Jancsi nepăsător.

— De Fürjes Adám.

— Şi pe cine ia ? zîmbi Gergely.

— Pe fata unui om bătrîn cu mînă de lemn.

De pe faţa lui Gergely pieri deodată toată roşeaţa.

—• Pe Eva Cecey ?

— Da. O cunoşti ?

Gergely se uită încremenit la Mekcsey.

— Lăsaţi glumele ! izbucni Jancsi, bătînd cu biciuşca în tureatca ciubotei. Nu despre asta aţi vorbit voi acum. Voi mă credeţi copil ? Nu mai sînt copil 1 În noaptea asta n-am dormit. Sînt fructe care se coc într-o singură noapte. Eu am devenit peste noapte bărbat.

Mekcsey îl privea mulţumit.

— Te lasă mamă-ta ?

— Nici nu i-am spus. Şi nici n-o să-i spun. Avea nişte treburi de orînduit în cetatea Hunedoarei. O să-i spun că mă duc eu.

Mekcsey dădu din umeri:

— Atunci plecăm.

— Chiar şi azi. Eu pentru plecare m-am îmbrăcat.

— Staţi! spuse Gergely palid. Glasul îi tremura. — Ai spus ceva adineauri. Pista. E adevărat sau e o născocire de a ta ?

— Privitor la Fürjes ?

— Da.

—■ E adevărat. Chiar mama fetei se lăuda că o mărită cu locotenentul reginei.

— Ce ai ? spuse Jancs^ privindu-l mirat pe Gergely. O cunoşti ?

Gergely, ieşit din fire, sări în picioare.

— Cum să n-o cunosc ? I E Eva mea I

— Pe ea o mărită ?

— Pe ea, dacă-i adevărat. Dar eu nu cred.

Şi strigă furios, bătînd din picior :

— Ticălosul, îl omor 1

Mekcsey dădu din umeri.

— Il omori! Dar poate că fata îl iubeşte.

— Nu-l iubeşte 1

— Crezi că o mărită cu de-a sila ?

— Nu poate fi altfel I Nu poate fi altfel 1

— Ţi s-a făgăduit ţie ?

— E logodnica mea de cînd eram copil!

— Dacă-i aşa... — Şi rezemat cu coatele pe masă, continuă :

— Dar chiar de-am face ceva, tu tot n-o poţi lua. Şi apoi, poate că s-au împrietenit ?

—- Cum poţi să crezi una ca asta ?

Mekcsey dădu din umeri.

— E departe?

— De mine e mereu aproape. E în inima mea.

— V-aţi trimis scrisori ?
—■ Cum să ne trimitem scrisori ? Eu n-am slugi. Dacă aş avea, ar fi tot pe drum cu scrisorile.
Mleksey iar dădu din umeri.
În foişor se auzeau paşi spornici.
Török Jancsi sări la uşă şi întoarse încet cheia.
În clipa următoare se auzi clanţa.
Jancsi le făcu semn să tacă.
Paşii erau ai fratelui său mai mic. Nu voia să afle ce au pus la cale.

4

Regina Isabela iernă la Gilău. Primăvara o găsi tot acolo.
Cei doi tineri, Gergely şi Mekcsey, ajunseră după trei zile de mers la Gilău. Török Jancsi nu plecase cu ei, ca nu cumva mamă-sa să bănuiască ceva despre înţelegerea lor.
Ceea ce ştia doamna Török era că Gergely a plecat cu Mekcsey în oastea lui Ferdinánd şi că va rămîne peste vară în mijlocul ostaşilor. Iar pe la Sîmedru se va întoarce.
Tinerii însă hotărîseră dinainte ce aveau de făcut. Gergely, înainte de toate, va căuta să afle dacă fata îl iubeşte pe Fürjes sau nu. Dacă îl iubeşte, n-are altceva de făcut decît să-şi ia gîndul de la ea. Dacă însă nu-l iubeşte, atunci Gergely va dispare, ca şi cînd nici n-ar fi fost pe acolo. Iar Mekcsey are să-l facă de rîs pe Fürjes în aşa fel, încît să nu se mai afle vreo fată în tot Ardealul căruia să-i vină poftă să-l ia de bărbat.
După ce vor fi isprăvit la Gilău, cei trei tineri se vor întîlni la Hunedoara şi vor pleca la Constantinopol. Pînă la graniţă se vor duce călare. Jancsi va păstra la el banii meniţi reparării cetăţii — şi va mai face rost pe deasupra de alţii, de cît va putea el mai mulţi, ca să aibă, dacă va fi nevoie să dea şi bani pentru eliberarea lui Török Bálint. De la graniţă vor călători pe ios, ca dervişi, negustori sau cerşetori, pentru a nu bate la ochi tîlharilor de drumul mare sau podghea- zurilor turceşti. Fie că vor izbuti să-l scape pe boierul Török Bálint, fie că nu, în două luni sau poate chiar mai curînd se vor întoarce, aşa că doamna Török nu va avea de ce să fie îngrijorată din pricina fiului său.
Cei doi tineri ajunseră la Gilău seara. Îi însoţea o singură slugă, tocmită de Mekcsey la Debreţin. Pe flăcău îl chema Mátyás şi fusese stăvar în Hortobágy. Călărea pe dereşul mic, păstrat de Mekcsey din cei cinci cai ai turcilor ucişi.
La cea dintîi casă se adresară unui romîn, întrebîndu-l dacă le-ar putea da sălaş.
Romînul, care înţelegea vorba ungurească, clătină din cap mirat şi o dată cu capul şi din căciula mare, neagră : *
— Nu la nuntă aţi venit ?

— **Ba, la nuntă.Păi, de-aţi venit la iiunta, de ce** nu **trageţi lâ castel ?**
Cei doi tineri se uitară unul la altul.
— Eu — spuse Gergely — nu trag la castel că m-am îmbolnăvit pe drum.
Era într-adevăr palid ca un bolnav.
— Dar ortacul meu trage acolo, spuse el mai departe. Şi dacă mă găzduieşti în odaia din faţă, îţi plătesc.
La cuvîntul plată, romînul încetă să se mai mire : deveni foarte săritor şi se grăbi să le deschidă călăreţilor poarta de mărăcini.
— Dar n-am întîrziat oare de la nuntă ? căută să afle Mekcsey.
— Cum să-ntîrziaţi, cinstiţi boieri, da' nu ştiţi că poi- mîine se ţine cununia ?
— Hai, lasă-ne singuri.
Gergely plecă trist capul.
—■ Am venit prea tîrziu.
Mekcsey rămase pe gînduri. Apoi dădu din umeri.
— Mai bine să ne întoarcem, Gergely. Ai pierdut un vis, dar te-ai ales cu o învăţătură.
Gergely se ridică. Scutură din cap :
— Nu. Nu renunţ eu atît de uşor la fericire. O zi nu-i mult. Uite ce m-am gîndit. Eu rămîn aici, iar tu te duci la castel şi te amesteci printre oaspeţi.
— Şi dacă o să mă întrebe de ce am venit ?
— Nu te-a chemat Cecey ? Totul e să te întîlneşti cu fata şi să afli dacă din îndemnul inimii l-a ales pe Fiirjes. Dar e cu neputinţă ! Cu neputinţă !
— Bine. Mă duc şi trag la castel împreună cu Matyi, numai să mă primească.
— O să spui că te-a poftit Cecey. La urma urmei, l-ai scăpat de la moarte pe bătrîn.
— L-am scăpat, nu-i vorbă. Dar, orice mutră o face, pînă la urmă tot rămîn la castel ca să pot vorbi cu fata. Dacă oi putea, încă astăzi, dacă nu, mîine. Vino şi tu cu mine, îţi schimbi hainele şi te dau drept aprodul meu.
— Nu. Dacă fata o să spună că o mărită cu de-a sila, e mai bine să nu se ştie că sînt aici. Pe urmă văd eu...
— **Ö să-i trag cîteva palme lui fürjes.**
— Pînă nu vorbeşti cu fata să nu faci nimic. După ce vei vorbi cu ea, vino repede înapoi şi-o să vedem...
Romînca îi aşternu pat moale lui Gergely şi-i aduse o fiertură cu buruieni de leac şi un ştergar ud. Dar bolnavul nici nu se culcă, nici nu bău din fiertură, nici nu-şi puse ştergarul ud pe cap. Se plimba doar în sus şi în jos prin odăiţa cu miros de mucegai, lipită pe jos cu lut, şi scutura pumnul.
Mekcsey se întoarse a doua zi dimineaţă. îl găsi pe Gergely stînd la masă cu capul în mîini şi picotind. Opaiţul mai ardea încă.
— De ce nu te-ai culcat ?
— N-aş fi crezut să-mi vină somnul.
•— Am vorbit cu fata. Bănuiala ta s-a adeverit. Nu din iubire se duce după Fürjes.
Gergely se scutură de parcă ar fi turnat cineva apă pe el. Focul vieţii i se reîntoarse în privire.
— I-ai spus că-s aici ?
— Spus. Era gata să alerge încoa. Eu am oprit-o.

—■ De ce-ai oprit-o ? sări Gergely în picioare.
— Iaca ! Poate mă şi baţi drept mulţumită.
— Nu te supăra. Parcă aş sta pe jeratic.
— N-am lăsat-o să vie, fiindcă ar fi năvălit toată curtea după ea. Fata s-ar fi făcut de ruşine, iar noi am fi dat de bucluc.
— Ce i-ai spus ?
— Că eu o să-l fac de rîs pe Fürjes, iar ea să-i dea înapoi inelul.
Gergely îl asculta cu ochii aprinşi.
— Ce-a răspuns ?
— Că regina i-a dat zor cu măritişul. Apoi şi părinţii au tot stat cu gura pe ea. Se înţelege, bărbăţia de regină moare de urît acu, iarna, şi petrece cununînd lumea. Iar Fürjes vîneazâ zestrea. Fata, ca să-i facă reginei pe plac, îşi pune inima pe tavă şi i-o întinde cu smerenie.
— Dar de ce i-o întinde ? Ah, m-a uitat totuşi 1 M-a uitat I
— fii, te-a uitat! Ám zis şi cu aşa. Mai ştii cüm a fost ?!
— Ce ţi-a spus ? Ţi-a spus pe şleau că nu ţine la Fürjes ?
— Mi-a spus.
—• Vrea să vorbească cu mine ?
— Negreşit. I-am făgăduit că te duc diseară la castel.
Gergely mergea de colo pînă colo prin odaie, ca beat.
Apoi se aşează abătut pe scaunul şubred de nuiele.
— Ce folos, chiar dacă l-am doborî din şa pe Fürjes ? Tot nu ar da-o după mine. Cine sînt eu ? Un nimeni. N-am nici tată, nici mamă, nici coperiş. Domnul şi doamna Török, e drept, m-au crescut ca pe copilul lor, dar niciodată nu m-am simţit în aşa măsură fiul lor, ca să îndrăznesc să deschid gura pentru a le face o astfel de rugăminte. Darămite acum cînd şi cuibul lor e răscolit !
Mekcsey stătea cu mîinile încrucişate, cu spatele la fereastră :
— Nu ştiu ce tot spui acolo, dar văd că nu eşti în toate minţile. La urma urmei, dacă vrei să te însori cu fata, nu-ţi trebuie nici tată, nici mamă, doar oleacă de scut. Dacă vrei, am eu o căsuţă la Zemplén. E goală. Poţi să stai în ea şi zece ani.
— Numai cu vorbe nu poţi trăi.
— Nu eşti tu cărturar ? Mai cărturar ca orice popă ? În ziua de azi are mare cătare un bun grămătic.
Gergely îşi veni în fire.
— Mulţumesc, Pista.
— Totul e acum să nu se mărite Eva. Tu vii cu mine în tabără. N-o să treacă anul şi o să ai atîta leafă ca s-o poţi ţinea. Pînă atunci o să stea la mătuşă-mea.
Gergely îşi luă repede mantaua, sabia, chivără.
— Cerul să te binecuvînteze, Pista ! Eşti îngerul meu păzitor. Iar acum mă duc la părinţii ei I Am să le spun că e o fărădelege ce fac ! Am să le spun că…
Mekcsey îl împinse pe loc pe scaunul de nuiele care pîrîi sub el.

Âi să te duci la dracu i Te-ar închide în vreun coteţ pînă s-o isprăvi cu cununia. Nici nasul să nu ţi-l vadă, atît îţi spun !
Prin faţa casei trecură în goană trei călăreţi. Soseau oaspeţi de la Cluj.
Cînd întunericul serii se lăsă peste vale, încăleca şi Gergely şi plecă cu Mekcsey la castel.
Nu i-a întrebat nimeni cine sînt şi ce vor. Castelul fremăta de musafiri. Ferestrele erau luminate. în curte ardeau făclii, pe coridoare luminări de ceară. Era un du-te vino, un furnicar : domni care ţineau să se ştie cine-s ei, doamne, feciori de casă, slugi. Lui Gergely i se strînse inima : oare între atîţia oameni o să potă el vorbi cu mireasa ? De bună seamă că nu rămîne o clipă singură I Şi apoi el e un musafir nepoftit aici! Nu-l cunoaşte nimeni în afară de mire.
— Vino în curtea bucătăriei, spuse Mekcsey.
Ajunseră în spatele castelului. Acolo era şi mai multă lumină : pe o frigare de fier, lungă de un stînjen, slugile de la bucătărie, cu şorţuri de piele în faţă, învîrteau deasupra jeraticului un bou. Iar în bucătărie lucrau de zor, învîrtindu-se de colo-colo, o mulţime de bucătari, toţi cu şorţ alb în faţă.
-— Aşteaptă-mă aici, spuse Mekcsey. Eu am să mă rătăcesc ca din întîmplare în sala curtenilor, ca să-mi spună Eva unde să vă întîlniţi.
Gergely se amestecă în ceata care privea cum se frige boul. Erau mai mult rîndaşi, dar mai tîndăleau printre ei şi cîţiva aprozi.
Veniseră din curiozitate. Multe minuni se povestesc în popor despre bucătăria regească, dar chiar şi boierii ţinutaşi sînt bucuroşi să afle cum se pregătesc bucatele în cea mai mare bucătărie a ţării.
La Gilău clădirea bucătăriei se afla între castel şi grădină, iar la ordinele meşter-bucătarului cărunt se învîrteau în ea unsprezece buJBtari cu şorţ şi bonete de pînză albă, şi douăzeci de rîndaşi. Femei nu se vedeau de loc.
în curtea bucătăriei se învîrtea în frigare un bou mare, îngrăşat anume, şi curtea se umpluse de un miros care făcea să-ţi lase gura apă.
Meşterul bucătar doar poruncea, făcînd semn cu băţul cînd şi ce parte anume să stea deasupra focului. Căldura trebuia să aibă aceeaşi putere, să nu-l pătrundă într-o parte mai mult ca în alta.
îndărătul acelui foc de iad, dogoritor, răsunau piuliţe, ţăcăneau cuţite, bocăneau satîre de tocat, se auzea cum foşneşte orezul, cum sfîrîie friptura, se înălţau aburi şi mirosea a tot felul de mîncăruri.
Un aprod lungan, cu calpacul roşu într-o parte, îi lămurea în gura mare pe ceilalţi:
—. Sînt aici de la început. Aici pînă şi boul se frige în alt chip.
Dogoarea focului bătea în toată curticica, înroşind feţele. în curînd se rumeni şi faţa lui Gergely, care stătea în grupul privitorilor, ascultînd ce spunea aprodul.
— Aici, măre — continuă băiatul suflînd o dată înspre foc — în boul pus în frigare au cusut un viţel întreg. în viţel au vîrît un curcan. Iar în curcan o po- tîrniche.

—■ Dar în potîrniche ? întrebă cu ochii sticlind de curiozitate un aprod mărunt, cu urechile roşii, prostănac.
— în potîrniche, frăţioare — spuse peste umăr cel cu calpacul într-o parte — un ou de gînsac, pe care o să-l dea celui mai tînăr dintre aprozi.
Rîseră. Rîse şi aprodul cu urechile roşii. Dar, ruşinîndu-se plecă îndată.
Peste o jumătate de ceas, maistrul bucătar despică într-adevăr boul şi scoase din el un curcan fript pe jumătate. Un miros plăcut de măgheran, amestecat cu miros de friptură, se răspîndi, trezind şi pofta şi celor sătui.
încă nu era bine pătruns. Prinseră din nou cîrligele de argint şi împinseră jeraticul sub bou. Apoi învîrtiră mai departe frigarea.
Făceau atîta larmă la bucătărie, piuliţele, satirele, tocătoarele, râzătoarele, că aprodul cu calpacul roşu fu nevoit să tacă. Pe Gergely nici nu-l interesa ce spunea. Stăpînul lui avea o bucătărie mai mare, ba chiar şase, şi la el se frigeau boi mai des decît la doamna regină din Ardeal.
Un dărăban aduse din bucătărie două pîini atunci scoase din cuptor. Aprozii tăbărîră pe ele şi le rupseră în bucăţi, aşa calde cum erau. Tînărul lungan cu calpac roşu, care dăduse lămuriri, îi întinse şi lui Gergely un coltuc. Gergely îl primi. îi era foame.
Maistrul bucătar, văzînd cum mîncau aprozii, opri învîrtirea frigării. Trase cu lama cuţitului pe lanţul de oţel ce-i atîrna la brîu şi reteză urechile boului. Aprozii îi mulţumiră veseli.
Gergely îmbuca cu poftă. La romînii unde trăsese nu mîncase la prînz decît lapte acru cu pîine neagră. Aprozii făcură rost şi de o cupă de vin. Bău şi Gergely. Apoi, ştergîndu-şi mustăcioara, îi strînse mîna aprodului care l-a ospătat fără să-l cunoască măcar.
— Mă numesc Bornemissza Gergely.
Spuse şi aprodul un nume, dar nici unul din ei nu-l reţinu pe al celuilalt. între timp, cupa făcu ocolul. Lui Gergely îi era încă sete. Mai trase o duşcă zdravănă. Cînd desprinse cupa de la gură, se pomeni cu Mekcsey în faţa lui.
Mekcsey îi făcu semn să vină.
Se duseră în grădină. Acolo între pomi şi tufişuri era întuneric. Zarva din curte se auzea mai puţin. Mekcsey se opri sub un prun.
— Am vorbit cu fata. I-s ochii roşi de cit a plîns. Şi-a rugat părinţii să n-o mărite, dar pe ei i-a orbit strălucirea, bunătatea reginei, dărnicia călugărului Gyorgy. Au căutat s-o mîngîie pe fată, spunîndu-i că nici ei nu s-au luat din dragoste, totuşi s-au obişnuit unul cu altul.
Gergely asculta cu sufletul la gură. Ochii lui aproape sorbeau cuvintele.
— De ce a plîns fatal continuă Mekcsey — că numai pe tine te iubeşte, asta e sigur.
— **Şi se cunună cu Fiirjes ?**
— **Nu prea. Mi-a spus că vrea să vorbească cu tine neapărat şi o să vorbească şi cu regina.**
—• De ce nu i-a vorbit mai înainte ?
—• Parcă a întrebat-o pe ea ? Reginele cred că tot ceea ce fac ele e bine şi că nimeni n-are dreptul să

crîcnească. Pe de altă parte, nici tu nu i-ai dat nici un semn de viaţă. Nici nu ştia dacă mai trăieşti sau ai murit.

— Şi dacă regina tot pe Fiirjes o să-l socoată bun să-i fie bărbat ?

— Atunci o să spună mîine în faţa altarului : nu.

■—■ Cu neputinţă.

— La toate întrebările preotului o să răspundă : nu. Frumoasă încurcătură o să mai fie ! Regina încalţe o să se supere pe ea, şi aşa o să se întoarcă iar acasă la Buda. Iar tu mai tîrziu o să o iei de nevastă.

—■ Numai că abia atunci n-o să mi-o dea.

— Ei, nu. Dar să nu vorbim despre ce-o fi peste patru ani. Fata vine la miezul nopţii, dacă nu mai cu- rînd. E pe aici o seră. A spus s-o aştepţi acolo. Nu se culcă pînă nu vorbeşte cu tine.

(Dădură de seră îndată. în ea ardea o făclie. Trei grădinari culegeau aplecaţi salată verde şi praz. Ridicară privirile, dar nu spuseră nici unul nimic ; îşi ziceau poate că-s nişte străini curioşi.

Mekcsey privi împrejur.

— Ei, Gergely, eu acum te las. Prefă-te bolnav sau beat. TDulcă-te undeva şi aşteapt-o pe mireasă. Poate viu şi eu cu ea.

Plecă.

Gergely se simţea într-adevăr ca beat. Ce i se urcase la cap ? Vinul sau patima ? Simţea o fierbinţeală la inimă, la cap, o fierbinţeală turbată, care-l făcea să strîngă pumnii.

Se plimbă prin seră printre lămîi, cactuşi, smochini, tot mai neliniştit şi mai nerăbdător. Deodată, ieşi din seră. Cu calpacul tras pe ochi, cu mîna strîngînd sabia, o luă la fugă spre castel.

Care e odaia unde stau socrii-mici ? întrebă el p6 coridor.

Un fecior de casă, care trecea în goană pe lîngă pe- rete cu o cană verde de apă, la porunca vreunui boier, îl îndrumă.

— Aiasta ia, mă rog.

Era o odaie cu uşă albă şi tăbliţă neagră, ca toate uşile, pe care sta scris cu cretă numele musafirului. Bătrînul cu mîna de lemn stătea la masă, în cămaşă. Pe masă, un sfeşnic cu patru luminări de ceară. Faţa îi era toată clăbuc de săpun. Nevastă-sa îi rădea barba. Mîna de lemn îi era pe masă. Gergely nu le sărută mîna, doar cît le făcu o plecă- ciune. Cînd îşi aţintiră bătrînii privirile asupra lui, nu plecă ochii.

— Tată şi stăpîne, începu Gergely.

Apoi, părîndu-i-se nepotrivit cuvîntul tată, începu din nou :

— Cinstite boierule ! Nu te supăra că sînt aici. N-am venit la nuntă. N-are să se împiedice nimeni de mine. N-am venit nici ca să vă aduc aminte de o veche făgăduinţă a domniilor voastre, cînd am scăpat-o pe mica Eva din mîinile turcilor...

— Ce vrei ? se răsti la el bătrînul Cecey.

— Aş îndrăzni doar să vă întreb cu toată cinstea : ştiţi că Vica nu-l iubeşte pe acel...

— Ce-ţi pasă ! se burzului la el bătrînul. Ce tot trăncăneşti ? Cară-te de aici!

Ochii îi ardeau de parcă ar fi avut jeratic în orbite. Gergely încrucişă braţele :

— Vreţi să o nefericiţi pe propria dumneavoastră fată ?
— Cum îndrăzneşti să ne iei la rost ? Mucosule I Cîine de iobag ! răcni bătrînul. Spuma pe care o făcu la gură de furie zbura de parcă ar fi fost clăbuc de săpun.
— Cară-te de aici I
Apucă mîna de lemn de pe masă să-l lovească.

— Femeia însă îi prinse braţul, iar lui Gergely îi spuse :Pleacă, fătul meu. Nu strica norocul fetei noastre 1 Voi, cu mintea voastră de copii, credeţi că vă iubiţi, şi apoi vezi tu... tînărul acela a şi ajuns hotnog...

— Şi eu am să ajung I

— El a ajuns, nu *o să ajungă.* Căsătoria asta o vrea regina. Pleacă te rog de aici, pentru numele lui Dumnezeu ! Nu ne strica sărbătoarea asta 1

— Cară-te de aici! răcni Cecey.

Gergely privi rugător la jupîneasă.

— Fiirjes nu-i decît un linge-blide şi un fricos 1 Vica pe mine mă iubeşte. Numai cu mine o să fie fericită. Nu-i zdrobiţi inima I Daţi-mi răgaz să o pot lua eu. Vă jur că n-o să vă fie ruşine cu mine 1

În ochi îi lucirăă lacrimi. Ingenunchie în faţa lor.

Bătrînul sări de pe scaun.

— Cară-te, de nu vrei să te scot în brînci I

Gergely se ridică. Scutură din cap ca muşcat de un tăun.

— Boier Cecey — spuse el îndîrjit, posomorit — din clipa asta eu pe domnia ta nu te mai cunosc. Atîta mai am să-ţi amintesc, că galbenii aceia pe care se află sîngele mamei mele sînt la domnia ta.

— Trei sute cincisprezece ! ţipă bătrînul. Dă-i-i femeie I Chiar de n-am mai rămîne cu nimic, dă-i-i I

Zicînd acestea duse mîna la brîu, îşi smulse chimirul îngust 'de "piele cu care era încins şi vărsă pe masa galbenii din el dinaintea lui Gergely. Jupîneasa îi numără lui Gergely moştenirea, mai bine zis prada lui de război, cu o mutră de parcă am fi numărat urechi de şobolani. Gergely şi-i băgă în buzunar.

Mai rămase locului cîteva clipe. Era palid. Se gîndea poate dacă să le mulţumească sau nu pentru faptul că i-aui păstrat banii. Apoi îşi spuse că nu pentru el i-au păstrat, ci pentru fata lor. Se înclină tăcut şi plecă.

Trecu pe coridor ca un somnambul. La un colţ se lovi de un boier burduhănos.

Vă rog să mă iertaţi.Se trase la perete să facă loc unei feţe boiereşti cu grumazul ţeapăn.
Ochii îi citiră atunci pe uşa din faţă numele lui Mekcsey.
Intră. în odaie nu era nimeni. Pe masă ardea o luminare.
Gergely se trînti pe pat. Lacrimile-i curgeau din ochi d9 parcă ar fi mirosit hrean. De ce plîngea ? Nici el nu ştia. Buzunarul îi era doldora de bani. în ceasul acela devenise stăpîn şi om slobod. Cu toate acestea, se simţea pustiu şi părăsit. Cîtă jignire, cît dispreţ trebuise să îndure!
— Căpcăun bătrîn, ţie şi inima ţi-e de lemn 1
Un glas vesel de trîmbiţă cutremură zidurile castelului. Era semn că musafirii se adună la masă.
Pe coridor se deschideau uşi în toate părţile. Unele se trînteau tare. Pe pătrăţelele de marmură ale coridorului bocăneau pantofi de femeie şi zornăiau pinteni. Se auzeau şi saluturi.
— Ia te uită, şi tu eşti aici ?
—■ Servus ! Mă bucur că te văd 1
Un glas subţire, ascuţit, striga pe cineva pe care o chema *Amalia*. Părea un glas de papagal.
Apoi se făcu linişte şi în liniştea care urmă uşa odăii se deschise.
— Mekcsey, rosti încet un glas de femeie.
Gergely sări în picioare.
în faţa lui stătea, într-o rochie de mătase trandafirie, Eva.
Un moment de uimire, un ţipăt abia auzit, şi cei doi tineri se aruncară unul în braţele celuilalt.
— Eva mea ! Evica mea I
— Gergely 1
■— Vrei să vii cu mine, Eva ?
—• Pînă la capătul pămîntului, Gergely ! fLa masa fastuoasă, luminată de un policandru cu o sută de luminări, mare cît o roată de car, erau vreo şaptezeci de persoane. Jumătate din ele, curteni. Ceilalţi, rudele ginerelui poftite la nuntă.
în capul mesei stătea regina cu băieţelul ei, îmbrăcaţi amîndoi în catifea verde. Pe peretele din spatele lor, ghirlande de flori închipuiau coroana.
La stînga reginei, călugărul Gyorgy ; lîngă micul rege, mireasa, iar lîngă ea soacra-mică.
în faţa miresei stătea mirele.
Cina începu în tăcere. Oaspeţii nu vorbeau decît în şoaptă. După al treilea fel de bucate, călugărul Gyorgy se ridică şi rosti un cuvînt de urare pentru noii logodiţi. în cuvîntarea lui, pe regină o numi steaua norocului, pe mireasă —- crin, pe mire — favoritul norocului. împodobi pe fiecare cu cîte o înfloritură de stil, cu cîte o vorbă mieroasă. Pînă şi duşmanii lui îl ascultau cu plăcere.
Cînd se aduseră la masă vinurile cele mai bune, se dezlegară şi limbile mesenilor. Dar, firește, nu vorbeau decît încet, fiecare cu vecinul lui.
—■ De ce i-o fi zicînd seara plînsetelor ? întrebă zîm- bind o jupîneasă tînără cu ochi zburdalnici.
— Fiindcă mireasa îşi plînge fecioria.
—■ Dar ea nu plînge. E aşa de voioasă de parcă i-ar părea bine.
— Mă mir că-i dă drumul regina.

— Nu-i dă drumul. Atîta doar că de unde pînă acum a fost jupîniţă curteancă, de-acu încolo are să fie jupîneasă curteancă.
în seara aceea nu cîntau lăutari, dar, cum se întîmpiă să vină la curte un cîntăreţ italian, regina încuviinţă să arate ce ştie.
Italianul, un găligan de om, cu grumazul scurt, purtind veşminte italiene albastre şi galbene, îşi făcu apariţia cu ghitara în mînă.
Avea un glas bun, dar cînta cam tare : *Sono orfanella e vendo i fiori*.
în timp ce cînta italianul, mireasa, cu faţa visătoare, îi spuse maică-şi :

— Mamă, ce-ar fi dacă aş muri astăzi ?
Femeia se uită speriată la fie-sa, dar cum fata zîmbea, ocoli răspunsul:
— Cum poţi vorbi aşa ceva, fata mea !
— Dacă, totuşi...
— Ce vorbe sînt astea ?
— M-ai plînge ?
— Aş muri şi eu şi tată-tău.
— Dar dacă peste o lună sau poate peste două aş învia şi m-aş întoarce acasă, la Buda ?
Femeia se uita mirată la fată.
Eva continuă rîzînd :
— V-ar părea rău că v-aţi grăbit să muriţi după mine.
Fata se ridică apoi, se duse în spatele reginei şi, aplecîndu-se la urechea ei, îi şopti ceva.
Regina zîmbi şi încuviinţă din cap.
Fata ieşi grăbită.
Mjusafirii îl urmăreau pe cîntărcţ. Glasul lui de bariton, minunat, deveni mai limpede şi suna tare frumos pe registrul de mijloc. Plăcu tuturor. îl aplaudară.
— Mai cîntă, mai cîntă I spuse regina.
Şi cîntăreţul îi distră pe musafiri mai bine de o jumătate de oră.
Eva plecase pe nesimţite, nu o văzuse decît mama-sa, care devenea tot mai neliniştită, gîndindu-se la cuvintele pe care i le spusese.
Cînd italianul termină în sfîrşit, halebardierul de strajă la uşă vesti :
— Un cîntăreţ necunoscut I
Toate privirile se întoarseră spre uşă. Un tînăr zvelt, ca de vreo cincisprezece ani, intră în sală. Era îmbrăcat într-o haină de atlas vişinie ; mantia nu-i ajungea pînă la genunchi. La brîu avea o sabie mică cu mîner într-aurit. înainţă cu capul plecat. Părul lung îi acoperea faţa. Plecă genunchiul în faţa reginei.
Apoi se ridică şi îşi sqptură părul, descoperindu-şi faţa.

Oaspeţii rămaseră uimiţi: cîntăreţul era mireasa.

226

Un aprod al reginei ducea în urma ei o harfă de aur pe care i-o întinse în mijlocul sălii. Mireasa îşi trecu

degetele peste strune. Se vedea că le cunoaşte rostul.
Cîntă.
începu, în semn de consideraţie pentru regină, cu un cîntec polonez, pe care-l învăţase chiar de la ea. Avea un glas argintiu, minunat. Ascultătorilor li se opriră răsuflarea.
Cîntă apoi pe rînd cîntece maghiare, doine romîneşti, cîntece italiene, franceze, croate şi sîrbe.
Oaspeţii aplaudau entuziasmaţi după fiecare cîntec, chiar şi cîntecul italian.
— E dată naibii! spuse vecinul lui Mekcsey, un demnitar de la curte cu mustaţă căruntă. Să vezi că o să şi dănţuiască.
— întotdeauna e aşa de veselă ? întrebă Mekcsey.
— întotdeauna. Pe regină ar fi omorît-o tristeţea dacă n-ar fi fost lîngă ea fata asta.
— A nimerit-o bine cu ea acel... Fiirjes.
Demnitarul dădu din umăr :
— E un papă-lapte I Ai să vezi că şi la războiu o să meargă fata în locul lui. Că o să se priceapă şi la asta.
— Nu se poate I
— A învins azi-vară nişte spadasini italieni. Apoi să vezi cum trage la ţintă, cum călăreşte I Ai putea face din ea şapte băieţi şi tot ar mai rămîne un diavol focos 1
Mireasa astfel lăudată începu din nou un cîntec unguresc, care avea refrenul :
Mînă-ţi surul mai cu spor Du-te, bade, repejor La a ta floare I
Oaspeţii cunoşteau cîntecul, dar mireasa schimbă refrenul :
Du-te, bade, repejor, Mînă-ţi surul mai cu spor La Gergely !
15*
227

În timp ce cînta, mireasa îşi plimbă privirile peste şirul oaspeţilor şi şi le opri asupra lui Mekcsey

.Oaspeţii rîseră. Credeau că-i o gluma.
Mekcsey însă tresări. Cînd şi la capătul strofei a doua mireasa îşi aţinti privirea asupra lui, dădu de dușcă vinul din pahar şi se strecură afară.
Coborî în goană pe scări şi strigă din uşa grajdului :
— Matyi 1 Balogh Matyi 1
Nu răspunse nimeni. Fu nevoit să-şi caute sluga printre ceţ din curtea bucătăriei, care petreceau bînd vin din căuşe de lemn, din căni de lut, calpace, cizme, trîm- biţe, la lumina a două mari făclii de răşină.
Dădu de ea, dar vai, în ce hal! Cît timp stătuse la masă, Matyi mai aducea a om, dar îndată ce se sculă, nu mai fu stăpîn pe picioarele lui.
Pe lîngă pereţi şi sub masă zăceau vreo zece inşi. Celor care căzuseră sub masă nu le avea nimeni valul, cei ce căzuseră în spatele băncii fuseseră tîrîţi şi aruncaţi claie peste grămadă lîngă perete.
Matyi se ridică, mai bine zis ar fi vrut să se ridice cînd îşi recunoscu stăpînul, dar se aşeză repede la loc, fiindcă simţi că stă să se prăbuşească peste bancă şi o să ajungă şi el în grămada de lîngă perete.
— Matyi! zbieră la el Mekcsey. Măceşu' lui tat-tu I Unde mi-e calul ?
Matyi se ridică din nou, dar rămase cu palmele pe masă :
■—■ Acolo e, domnul vitez... la locul lui...
— Unde ?
—■ Între cai.
Şi ridicînd pleoapele, adăugă :
— Locul unui cal e între cai.
Mekcsey îl luă de piept:
— Vorbeşte cum trebuie, că de nu scot sufletul din tine I
Dar în zadar îl scutură, că era beat criţă.
Mekcsey îl împinse între ceilalţi, apoi se duse repede la grajd să-şi caute singur calul.
Comisul grajdurilor era şi el beat. Mekcsey putea lua toţi caii, dinspre partea lui.
Intră în grajd bîjbîind prin întuneric şi strigă :
— Muszta I
Dintr-un colţ îi răspunse un nechezat. Era şargul lui care mînca ovăz lîngă calul lui Matyi. Mekcsey, cu ajutorul unei slugi care abia se mai putea ţine pe picioare, puse şeile pe cai şi plecă. Nu-l întrebă nimeni de ce pleacă aşa de repede, înainte de-a se sfîrşi cina.
Gergely îl aştepta la casa romînului, în curte. Şi calul lui era înşeuat. Bătea din picior lîngă grajd.
Era o noapte răcoroasă. Norii păreau că stau locului. Luna însă, ca ciobul unui blid de argint, trecea încet din nor în nor şi revărsa peste pămînt o lumină palidă.
— Tu eşti, Gergely ? Am venit. Nu ştiu de am înţeles bine, dar mi s-a părut că mireasa m-a trimis aici.
— Ai înţeles bine, răspunse vesel Gergely. în noaptea asta fugim.
Peste o jumătate de ceas, cincva sprinten la mers, înfăşurat în mantie, se opri în faţa casei. Deschise uşa repede şi se strecură înăuntru.
Era Vica.

Fugise în haina vişinie de atlas în care cîntase.

5

Drumul Drinapolului e un drum tot atît de plin de colb şi brăzdat de ogaşele roţilor ca şi cel al Gyorgyo- rului sau al Debreţinului. Dacă s-ar schimba însă în mărgăritare lacrimile cîte au căzut pe drumul acela, ar fi plină lumea de mărgăritare. Şi poate că s-ar numi mărgăritare maghiare 1 Hanurile de la marginea oraşelor sînt fiecare cîte un mic Babei, în care auzi vorbindu-se toate limbile pă- mîntului. Cum se înţeleg drumeţii între ei ? Nu ştiu, dar ceea ce ştiu e că nimeni nu înţelege despre ce e vorba cîncl vreun drumeţ obişnuit cu viaţa boierească pofteşte să i se dea *odaie, pat* sau alte ciudăţenii din acestea,

Pretutindeni în Orient, hanul, sau cum i se spune prin partea locului : *caravan-serai*-ul, e o hardughie cu acoperiş de plumb şi cu o curte mare împrejmuită cu un zid dublu de piatră, înalt de un stat de om. Partea dinăuntru a zidului e mai scundă şi mai lată. Să zici că-i pat, nu-i decît un zid scund şi lat. Să zici că-i zid, e totuşi mai degrabă pat, fiindcă drumeţii pe el se odihnesc peste noapte, ca să nu le sară broaşte în buzunare.

Turcului însă un astfel de loc de mas îi trebuie. Pe el îşi pregăteşte cina, de el îşi leagă calul şi pe el doarme, chiar dacă e însoţit în călătorie de nevastă şi de copii. Dacă plouă, prinde de zidul mai înalt o rogojină sau o foaie de cort, o leagă jos de pociumbi şi gata acoperişul. Bine că poate să ţină calul lîngă el. Dacă peste noapte îl mai loveşte calul cu capul, îi trage o palmă peste bot, dar e liniştit că nu i-a dispărut. Se întoarce pe cealaltă parte, şi doarme mai departe. Acesta e *caravan-serai*-ul. Miros de fîn, de bălegar, de ceapă, de fructe putrede — totuşi un miros plăcut pentru un călător obosit.

într-o seară de mai sosiră la *caravan-serai*-ul din Drinapol doi tineri călăreţi turci. Purtau manta ruginie din păr de cămilă şi aveau glugă trasă pe cap, dar pe sub manta li se vedea îmbrăcămintea ungurească : nădragi strimţi albaştri, dolman vînăt cu brandenburguri, brîu galben, iar la brîu hanger. Oricine-şi dădea seama că erau nişte voinici care numai în vreme de război slujeau flamura dreptei credinţe, altfel trăiau din tîl- hărit la drumul mare. Numai nouă ni se pare unguresc costumul nostru. Turcilor li se pare turcesc. Şi ungurii şi turcii sînt popoare răsăritene. Păunaşii ăştia erau toţi turci. Nimeni nu-i luă în seamă la *caravan-serai.* Mai de- grabă atrăgea privirile trăsura lor, fiindcă în ea se afLa\i doi robi tineri şi frumoşi, iar de o parte şi de alta avea legaţi doi cai frumoşi.

Vizitiul era şi el rob, şi'tot tînăr. Robii, fără îndoială unguri ori croaţi, trebuie să fi fost dc neam mare, se vedea după faţa şi mîinile lor. Cine ştie unde i-or fi prins cei doi voinici; oricum însă, vor scoate bani buni pe o astfel de pradă 1

În curtea *caravan-serai*-ului se aduna lume din ce în ce mai multă şi mai pestriţă. Turci, bulgari, sîrbi, albanezi, greci şi valahi: femei, copii, negustori şi soldaţi. Era forfotă şi zarvă. Drumul acela de ţară semăna cu Dunărea : în el se revărsa totul. Nu-i de mirare aşadar că în fiecare seară *caravan-serai-*

urile păreau un furnicar şi, din pricina amestecului de limbi, un adevărat Turn al lui Babei.
Soarele scăpăta pe cer. Oamenii adăpau. Unii cai, alţii cămile. Fiecare se grăbea să facă rost de rogojini sau de pături. Cine n-avea rogojină, nici pătură, aşter- nea fîn sau paie, pentru ca zidul de piatră să nu-i frîngă şalele.
îndată ce sosiră în curte ce doi voinici, unul dintre ei — un flăcău de vreo optsprezece ani, cu privirea curajoasă — îl strigă pe hangiu :
— *Mejhanedsi!* (Măi, hangiule I)
La cuvîntul acesta ieşi de sub foişor un om sfătos cu fes roşu pe cap şi întrebă plictisit ce poftеşte.
— N^ai o cameră, mejhanedsi ? Plătesc.
Omul cu fesul roşu scuturâ din cap.
— Am dat-o acum o oră.
— Cui ? Îi plătesc şi lui, de mi-o lasă.
— Va fi cam greu să i-o plăteşti. E faţă boierească, vestitul agă Altin, spuse hangiul, arătînd plin de respect spre foişor, pe pardoseala căruia şedea pe un covor un turc negru cu chip de corb. Şedea turceşte, cu picioarele sub el.
Se vedea după îmbrăcămintea ce o purta că era într-adevăr boier. La turban avea două pene albe de struţ. Lîngă el, o slugă care îl apăra de muşte. O altă slugă îi pregătea băutura. În curte mai erau vreo douăzeci de ostaşi în veşminte bălţate, roş-albastre. Erau spahii — sau călăreţi — luptători ai dreptei credinţe, cu săbii lato, cu arcuri şi tolbe. Beau, făceau de mîncare. Unul spăla la fîntînă albiturile agăi, altul desfăcea de pe spinarea cămilei pătura pentru pat. Era o pătură groasă de lînă scumpă.
— într-adevăr, de la ăsta e cam greu să ceri camera.
Cei doi voinici se întoarseră fără chef la trăsură. Vizitiul desliămă caii. Desfăcu cătuşele de la mîinile robilor. Adapă caii. Apoi făcu şi el foc pe zidul de piatră şi puse căldarea să pregătească cina.
Cei doi robi tineri nU păreau trişti. E drept însă că şi stăpînii lor le dădeau toată cinstea. Mîncau cu ei dintr-o oală şi beau din aceeaşi curcubetă. Se vede că erau de neam mare robii.
Aga cina şi el : pilaf cu berbec. l-l adusese bucătarul într-o farfurie de argint şi i-l pusese dinainte pe covor. Mînca doar cu degetele, n-avea nevoie de cuţit şi furculiţă. De altfel, era şi ruşine să se folosească de unelte la masă, ca ghiaurii spurcaţi. în dreapta voinicilor cina o familie de greci. Doi bărbaţi, o femeie bătrînă şi doi copii. De bună seamă, transportau şofran, fiindcă degetele celor doi bărbaţi erau galbene ! La stînga lor se aşează lîngă zid un derviş desculţ şi chior. N-avea altă îmbrăcăminte pe el decît o zeghe de păr ruginie, care-i ajungea pînă la glezne. Peste zeghe era încins cu o sfoară de care atîrnau nişte mătănii. Era în capul gol, cu părul lung şi murdar legat într-un conci, care îi ţine loc de calpac. în mînă purta un băţ lung cu o semilună de aramă. Veşmîntul îi era plin de praful drumului.
Dervişul se ghemui lîngă zid. Mînca încet carne plină de seu, cerşită desigur de la călători, dintr-un căuş nenorocit făcut din coaja unei nuci de cocos — legat de asemenea cu o sfoară de brîu.

în timp ce mînca, se uita printre gene la grupul de alături, care se aşezase la cină.
— Nu sînteţi credincioşii profetului ? îi întreabă posomorit.
Voinicii se uită la el supăraţi.
— Poate chiar mai mult decît tine — răspunse cel mai tînăr, un flăcău oacheş cu ochi negri scînteietori —■ că mulţi dintre dervişii vagabonzi nu-l cinstesc pe profet decît cu burta.
Dervişul dădu din umăr.
— Vă întreb fiindcă văd că mîncaţi laolaltă cu necredincioşii.
— Şi ei sînt acum dreptcredincioşi, ienicerule, răspunse voinicul peste umăr.
Dervişul se uită la voinic mirat. Lăsă jos căuşul. îşi şterse degetele unsuroase de cele treisprezece fire de barbă lungă pe care le avea.
— De unde mă cunoşti ?
Voinicul zîmbi:
— De unde să te cunosc ? Te cunosc de cînd erai oştean şi purtai armele padişahului.
— De atîta vreme eşti tu în tabără ?
— De cinci ani 1
— Nu-mi amintesc de tine.
— De ce-ai părăsit steagul glorios ?
înainte ca dervişul să apuce a-i răspunde, se auzi un ţipăt ascuţit şi puternic din foişor, atît de puternic încît caii săriră speriaţi în lături.
Cel ce ţipase era aga. Tinerii se uitară speriaţi în-tr-acolo. L-a înjunghiat cineva sau ce-a păţit ? Nu văzură decît pe agă, roşu la faţă şi bînd.
— Ce l-a apucat ?
Dervişul dădu dispreţuitor din mînă.
— Nu vezi că bea vin ?
— Cum să văd ? Că doar trage din ciutură.
— Tu nu te-ai născut musulman.
— Ai dreptate, prietene, eu m-am născut dalmat. Dreapta credinţă n-am cunoscut-o decît acum cinci ani.
— Aşa înţeleg, dădu din cap dervişul. Apoi află că aga cela a ţipat pentru ca sufletul să-i coboare din cap în picioare, pînă va bea el. Fiindcă sufletul locuieşte în cap, iar cînd murim, se duce pe ceea lume ! Şi acolo, înţelegi, un dreptcredincios e - pedepsit dacă a băut vin.
— Dar dacă sufletul e nevinovat ?
— La fel îşi face socoteala şi aga ; sufletul nu va păcătui dacă va fi alungat de acasă. Eu cred însă că tertipurile acestea nu sînt bune. *Stagfir Allah!*
(Doamne, păzeşte de aşa ceva 1)
Oftă.
— Adineauri m-ai întrebat de ce-am părăsit steagul sfînt.
— Chiar aşa. Că doar erai ostaş viteaz şi apoi eşti încă tînăr : n-ai decît treizeci şi cinci de ani.
Dervişul se uită la el mulţumit. Dar iar se întristă.
— Vitejia fără noroc... Am fost viteaz cît timp am avut asupra mea amuletul. Mi-l dăduse pe cîmpul de luptă un bey bătrîn înainte de a muri. îl apărase pe nu ştiu ce erou, care luptase alături de profet, şi-l apără şi acum pe cel la care se află. Am căzut rob şi un preot mi-a luat inelul. Pînă am avut amuletul, nu mă prindea nici glontele, nici sabia. După ce am rămas fără el, nu se vindeca bine o

rană şi primeam alta. Ofiţerii mă urau. Tatăl meu, vestitul paşă de Buda, Iaiu-Oglu Mo- hamed m-a alungat de la el. Fratele meu mai mare, vestitul Arslan bey, a început să mă duşmănească. Ortacii mei mi-au furat avutul. Am căzut şi în robie de cîteva ori. M-a părăsit de tot norocul.
Capul îi căzu pe piept.
Voinicul se uita la mâna stîngă a dervişului, pe care se vedea de-a lungul degetului arătător o cicatrice mare. Parcă i-ar fi fost despicat degetul şi mîna pînă la încheietură şi apoi lipite la loc.
— Ai fost rănit şi la mînă.
— *Insallah* (Voinţa lui Dumnezeu). Timp de un an n-am putut-o mişca. în sfîrşit, un derviş sfînt m-a sfătuit să mă duc de trei ori la Mecca. Şi vezi, după primul drum s-a vindecat.
— Ai să rămîi derviş.
— *Insallah*. Nădăjduiesc că o să mi se întoarcă iarăşi norocul. După ce voi mai face de două ori drumul sfînt, o să mă pot întoarce la oaste. Diar vai, pînă n-o să-mi găsesc amuletul, nU-i nimic sigur.
— Crezi că o să-l găieşti ?
— După ce voi fi împlinit cele o mie şi una de zile, totul e posibil.
— t)e o mie şi una de zile îţi e canonul ?
— Da.
— Şi faci pelerinajele la meceturi ?
— Nu. Fac drumul de la Pécs la Mecca. Spun zilnic rugăciunile şi de o mie şi una de ori numele sfînt al lui Allah.
— E ciudat că un om deştept ca tine...
— În faţa lui Allah nu e nimeni deştept. Sîntem viermi cu toţii.
Dervişul luă în mîini şiragul lung de mătănii, cu nouăzeci şi nouă de boabe, şi începu să se roage.
După ce isprăvi de mîncat, servitorul scoase din trăsură păturile de drum. Aşternu două pe zid şi una pe coviltirul trăsurii. Cel mai tînăr dintre robi îşi făcu patul în trăsură. Oiştea trăsurii o sprijini de zid. Unul dintre voinici se culcă lîngă oişte, punîndu-şi căpătîi o şa.
Avea să şadă de veghe cît timp vor dormi ceilalţi.
Luna revărsa peste *caravan-serai* o lumină ca ziua. Se putea vedea cum îşi fac culcuş lîngă perete călătorii, pregătindu-se pentru odihnă. Doar mirosul de cal amestecat cu cel de ceapă nu se alina. Şi nu-şi găsea astîmpăr un liliac, care, pornind la vînătoare, dădea dintr-un colţ al curţii într-altul.
Un servitor cu rever roşu străbătu în fugă curtea şi se opri în faţa voinicului ce se pregătea de culcare.
— *Aksaminiz kair deli*. (Bună seara, voinice.) Te cheamă aga.
Celălalt voinic se ridică neliniştit de pe patul lui şi cum ortacul plecă fără să zică nimic, se uită după el. îşi încinse sabia pe care şi-o pusese alături.
Aga era tot în foişor. Acuma însă nu mai ţipa. Se uita la lună cu faţa roşie.
Voinicul făcu o temenea.
—■ *Es salam, alek aga affendim*. (Pace ţie, mărite agă.)

— *U alekum es salam varahmet Allah vabaaka tu.* (Pace, milă şi binecuvîntarea lui Dumnezeu.) De unde vii, fătul meu ?
— Ai adus nişte cai minunaţi... Sint de vînzare ?
— Nu, stăpîne.
— Mîine uită-te la caii mei. Dacă îţi va place vreunul, poate facem schimb.
— S-ar putea, stăpîne. Mai porunceşti ceva ?
— Poţi pleca.
Paşa îl urmări cu privirea încruntat.
Dormeau toţi. Intră şi aga în odaia lui cu perdele de văl alb la ferestre şi se culcă. în curtea hanului nu şe auzea decît horcăitul oamenilor şi ronţăitul cailor care mîncau ovăz. Şi în fiecare clipă cîte un tropăit de cal. Toate acestea însă nu-i stinghereau pe cei ce dormeau. Călătorii erau obosiţi şi dormeau duşi, de parcă s-ar fi aflat în paturi de mătasă, în odăi liniştite.
Luna se ridica încet pe cer, ca o jumătate dintr-o tipsie de aur. Liliacul filfîia uneori prin dreptul ei. Voinicul mai în vîrstă îşi înălţă capul. Se uită împrejur. Se ridică şi roibul cel tînăr. îşi ghemuiră capetele întrolaltă.
— Ce vrea aga ? întrebă pe ungureşte voinicul mai în vîrstă.
— I-au plăcut caii noştri.
— Tu ce i-ai spus ?
— Că nu-s de vînzare.
— Auleo ! Turcul nu spune niciodată „nu" faţă de boier.
— Ba eu am spus. Ce-am eu...
— Ei, şi cum a rămas ?
— Să facem mîine schimb. O să schimbăm un cal de al nostru cu unul de al lui.
Pătura de pe trăsură se dădu la o pîrte şi apăru faţa celui mai tînăr dintre robi :
— Gergely...
— Pst ! făcu somn voijpicul al treilea. Ce doreşti Vicuska ? Nu-i nimic. Dormi,
— **Ce voia aga ?**
— A întrebat doar de cai. Dormi, dragă I
Şi feţele lor fiind aproape se atinseră uşor într-o sărutare.
Apoi cei trei bărbaţi mai schimbară cîteva cuvinte.
— N-avem de ce să ne temem, spuse Gergely cu încredere. îndată ce se crapă de ziuă, pornim .şi-l lăsăm pe aga cu caii lui.
—■ Mîine însă eu nu mai vreau să fiu rob, spuse Török Jancsi. Mîine să fie rob Mekcsey. Mi s-a urît cu lanţul. Apoi mă apasă şi galbenii pe care-i am asupra mea. Ar fi poate mai bine să-i ascundem în trăsură.
— Bine, bine — spuse Gergely zîmbind — mîine am să fiu eu rob, dar unde schimbăm hainele ? în noaptea asta nu e chip, că aga s-ar putea scula înaintea noastră.
— Atunci mîine, Gergely, pe drum. Dracul l-a adus aici pe aga ăsta I
Mekcsey scutură din cap :
—■ Nici mie nu-mi place. Boierii ca ei nu iartă unor voinici zdrenţăroşi să nu le împlinească voia.
Gergely îi puse degetul pe buze.
— Dervişul acesta ştie ungureşte.

Dervişul era culcat lîngă ei.
Sta ghemuit ca un arici.
în zori, cînd soarele trase din arc întîia săgeată de aur pe cer, aga ieşi în foişor şi printr-un căscat puternic, dădu drumul restului de somn cuibărit în capul lui.
— Bandsal — spuse unei slugi care făcea temenele în faţa lui —■ unde sînt cei doi voinici ? Cheamă-i încoace !
Lîngă uşă stătea ghemuit dervişul. La cuvîntul agăi se ridică.
— Au plecat, stăpîne.
— Au plecat ? hîrîi aga. Au plecat ?
— Plecat!
— Cum au îndrăznit să plece ?
— De aceea te aştept, stăpîne. Cei doi voinici nu par să fie oameni cumsecade.
— **De unde ştii ?**
— I-am auzit vorbind astă-noapte.
— Ce vorbeau ?
— Vorbeau alandala. Am înţeles însă din vorba lor că nu le place să se întîlnească cu oameni ca domnia ta.
Aga holbă ochii.
— Aşa ? Le luăm caii! Robii! Trăsura I Tot! spuse el urcînd tonul cu fiecare vorbă, de ajunse să răcnească.
— Au şi bani, continuă dervişul. Unul dintre robi spunea că nu mai poate duce aurul cît îl are asupra lui. Bănuiesc că nu-s dreptcredincioşi.
— Aur ? Hei, spahii! încălecaţi cu toţii! Urmăriţi-i pe cei doi voinici I Aduceţi-mi-i aici vii sau morţi 1 Dar mai ales trăsura.
în clipa următoare, douăzeci şi doi de spahii ieşiră în ropot pe poarta seraiului.
Aga se uită după ei. Apoi spuse dervişului:
— Ce-au mai spus ?
— N-am înţeles tot. Vorbeau încet. E sigur însă că vorbeau ungureşte şi că unul din robi e femeie.
— Femeie ? N-am văzut-o.
— Au îmbrăcat-o în haine bărbăteşti.
— E frumoasă ?
— Frumoasă şi tînără. Se duc spre Stambul.
Aga holbă şi mai tare ochii.
— O să-ţi primeşti partea ta din pradă, spuse el în- trînd în casă.
— Efendi aga 1 strigă după el dervişul. Eu am fost ienicer. Dă-mi voie să încalec şi eu.
— Merg şi eu I înşeuează un cal şi pentru mine I Pe doi cai focoşi, peste un sfert de ceas erau pe urmele spahiilor. Aga le făcu semn de departe să-şi continue goana.
Sub copitele cailor se ridicau nori de praf.
Nu trecură nici două ore şi spahiii îl vestiră cu strigăte mari pe agă că zărac trăsura.
Spahiii ajunseseră pe culmea dealului şi cum drumul cobora de partea cealaltă, aga îi pierdu din ochi.
Era nerăbdător să ajungă pe culme.
Dădu pinteni calului, adulmecînd mirosul prăzii. În spatele lui, dervişul, ghemuit pe cal ca un diavol îm- păroşat. Strîngea calul cu picioarele şi-l bătea, fiindcă era desculţ, iar calul era învăţat cu pintenii.
Apoi, dervişul ar fi vrut să zboare, nu alta. Dacă

oamenii aceia aveau să-i pice în mînă agăi, atunci şi norocul lui avea să se întoarcă.
— *Ia hu! Dah, dah!*
îşi zorea calul. Cocul i se desfăcuse şi capul îi părea acuma un pamătuf mare murdar. Nu avusese timp să-şi încingă sabia pe care i-o dăduse aga. O ţinea în mînă, îmboldind cu ea calul cînd din faţă, cînd din spate.
— *Dah — dah !*
Aprins la culme, aga văzu că urmăriţii sînt încă departe şi că simţiseră primejdia.
Iată că şi cei doi robi sar pe cai şi trag arme din coşul trăsurii. Vizitiul scoate unele lucruri din trăsură şi le împarte călăreţilor, care le aşază pe oblîncul şeilor. Apoi se apleacă sub trăsură şi de sub ea se ridică fum alb. încalecă după aceea şi el şi porneşte în goană în urma călăreţilor.
Aga e uimit.
— Ce fel de robi or fi ăia — strigă el înapoi dervişului — că nu vor să scape de robie ?
— N-am spus eu că-s cîini ? 1 urlă dervişul.
Focul încinse trăsura. Spahiii stăteau în jurul ei fără să ştie ce e de făcut.
„Intîi trăsura", le spusese aga. Aşa că se opriseră, mai bine zis, hiiţînîndu-se pe caii speriaţi, se învîrteau în jurul focului.
— Stingeţi focul I strigă aga. Desfaceţi trăsura în bucăţi!
— Să rămînă doar trei. Ceilalţi pe urmele cîinilor ! Dar care trei ? Şi de ce arde trăsura ? Aşa ceva nu s-a mai pomenit de cînd sînt oameni şi trăsuri pe lume.
— Tot mai căscaţi gura aici ? strigă la ei cu glas de tunet aga. Cîini leneşi ce sînteţi 1
În clipa aceea ţîşni o flacără mare, orbitoare, şi răsună un bubuit de se cutremură pămintul. Turculuii se păru că a luat foc tot pămintul.
Nu mai rămăsese pe cîmp nici oameni, nici trăsură. Nu se vedea decît un derviş zbîrlit, care, asurzit de presiunea aerului şi de explozie, stătea năuc ca miţa unei vrăjitoare pe hornul bordeiului.
— Ce-a fost asta ? începu să urle aga din colbul drumului unde-i lepădase calul.
Dervişul voia să-i vină în ajutor, dar şi calul lui îşi ieşise din fire. T[uc]a de-a-ndăratelea şi, ridicîndu-se în două picioare, îşi rotea ochii speriaţi la cer. Apoi porni într-o goană nebună peste cîmp. Sărea peste rîpi şi tufişuri, împroşcînd spuma albă ce-o făcuse la gură. Pe derviş însă nu izbuti să-l zvîrle din spinare.
Aga se ridică cu chiu cu vai, scuipă praful din gură, trase o înjurătură păgînească.
Privi împrejur. Drumul părea un cîmp de luptă : cai care se zvîrcoleau şi spahii zăcînd în toate părţile. Pe locul unde fusese trăsura nu mai rămăsese nimic. Deasupra drumului se vedea pe cer un nor lat negricios, care adineauri fusese trăsură.
Şi calul agăi o luase razna. Boierul cu chip de corb nu ştia pe ce lume se află şi ce să facă.
În cele din urmă, porni şchiopătînd înspre ostaşii săi.
Dar ei fuseseră doborîţi de explozie. Zăceau în praf ca nişte saci. Din nas, din gură, din urechi, din ochi, le curgea sînge.

Aga, văzînd că nu mişcă nici unul, se aşează pe marginea şanţului şi privi prosteşte în gol. Poate se întreba unde şi de ce trag cu atîta vuiet clopotele. Firește, nu trăgeau clopotele nicăieri, îi vuiau doar lui urechile.
Aşa, ca o curcă beată, îl găsi şi dervişul peste o jumătate de oră, cînd se întoarse în sfîrşit, după ce-şi domolise calul.
îşi legă fugarul de un f|g de pe marginea drumului şi se duse repede la agă.
— Ce ai, stăpîne ?
Aga scutură din cap.
— Nimic.
— Nu te-ai lovit ?
— Ba da, la şold.
—■ Binecuvîntat ⁴fie Allah, care te-a scăpat din primejdia asta !
—- Fie binecuvîntat! spuse după el maşinal aga.
Dervişul cercetă pe rînd caii care zăceau pe drum şi în şant, să vadă dacă n-ar putea pune pe picioare vreunul dintre ei. Nu. Şi cei care mai trăiau erau atît de ciumpăviţi, încît doar corbii dacă ar mai fi pus preţ pe ei.
Se întoarse la agă.
— Poţi să te ridici, stăpîne ? Sau să te aşez eu pe calul ăsta ?
Aga se frecă la coapsă, la genunchi şi se uită prosteşte la derviş.
— Am să mă răzbun ! O să mi-o plătească cu capul 1 Dar de unde fac eu rost de ostaşi şi de cai ?
Se uită la derviş prosteşte.
—• Afurisiţii aceia s-au dus spre Stambul. Acolo vom putea da de ei, spuse dervişul.
Aga se ridică gemînd. îşi pipăi coapsa.
— Vino. Ajută-mă să încalec şi du-mă înapoi la han. Bagă-te slugă la mine. Eşti bun călăreţ.
Dervişul îl privi pe agă jignit.
— Slugă ?
Dar îşi plecă capul supus :
—■ Cum poruncești, stăpîne.
— Cum te cheamă ?
— Jumurdsâk.

6

Cei cinci călăreţi maghiari goneau departe pe drumul ce duce la Constantinopol.
Explozia băgase în sperieţi şi caii lor, care zburau acum ca vîntul. Ca într-o întrecere o lua cînd unul cînd altul înaintea celorlalţi şi călătorii se fereau de departe din drumul lor, nedîndu-şi seama dacă s-au luat la întrecere sau sînt urmăriţi.
Dar cum ajunsese între ei Cecey Eva ?
în seara cînd se întîlnise cu Gergely, vechiul sentiment că e una cu el căpătase în inima fetei tăria oţelului. întotdeauna se simţise ea una cu el, dar nu putuse să ţină piept stăruinţelor tuturor. Gergely nu avea casa, pămîntul, moşia lui — era un băiat încătuşat de o tutelă. Nici măcar să-şi scrie unul altuia nu se putea, începuse să plece capul în faţa sorţii.
Dar cînd l-a văzut din nou pe Gergely n-a mai putut s-o ţină nimic încătuşată.
— Glasul inimii mele e glasul lui Dumnezeu ! i-a spus ea lui Gergely. De-mi poţi da doar atîta adăpost cît să avem unde ne scuti de ploaie, am să

mă simt mai bine cu tine decît cu altul într-un palat strălucitor.
Fugiră peste munţii Gilăului şi lumina dimineţii le bătu în faţă lîngă apa Arieşului.
Pădurea strălucea verde, jucîndu-şi frunzele crude, în jurul ei înfloriseră pretutindeni viorele, iar în vale brebenei, păpădii şi brînduşe galbene. Aerul era îmbălsămat de mirosul brazilor.
— Acum înţeleg de ce-i spune acestui pîrău Arieş, zise Gergely. Uite, Eva, parcă-s presărate malurile cu aur. Dar tu eşti îngîndurată. De ce eşti tristă, draga mea ?
Eva zîmbi cu o uşoară umbră de tristeţe în priviri.
— Mă gîndesc că, oricum, sînt totuşi o fată şi fapta mea e o fărădelege.
Gergely o privi uimit.
— Ce vorbă-i asta ?...
— Azi te bucuri că am ascultat glasul inimii ; dar peste ani şi ani, cînd vom fi bătrîni, o să-ţi aduci aminte că nu de la biserică m-ai luat cu tine, ci dintr-o odaie unde se cina.

Mekcsey mergea înainte Iu ţăranul romîn, care îi călăuzise pe drumul de munte. Ei călăreau alături.[1]
— Tu eşti tînar — continuă Eva — şi n-o să găsim nici un preot care să vrea să ne cunune.
Gergely protestă clătinind din cap.
—. Nu m-ai simţit întotdeauna lîngă tine ca pe un frate ? Şi nici acum, că sînt lîngă tine cu adevărat, nu mă simţi ? Dacă te întristează lipsa preotului, ai încredere în mine, că pînă ne vom putea cununa, am să te apăr mai bine ca îngerul tău păzitor. Dacă vrei, nici mîna nu ţi-o voi atinge, nici obrazul n-o să ţi-l sărut pînă nu ne va da un preot sfînţa binecuvîntare.
Eva zîmbi.
— Ia-mi mîna : e a ta ! Sărută-mi obrazul: e al tău ! spuse fata şi, cum călăreau alături, întinse mîna şi obrazul spre el.
— Vai, ce m-ai speriat! spuse Gergely răsuflînd adînc. Adineauri a vorbit catehismul din tine. Şi eu sînt papistaş, după cum ştii, dar dascălul meu nu din catehism m-a învăţat să-l cunosc pe Dumnezeu, ci din stelele cerului.
— Părintele Gâbor ?
— Da. Era luteran, dar n-a vrut să convertească pe nimeni la luteranism. El mi-a spus : Dumnezeu cel adevărat nu-i acela despre care vorbesc icoanele şi scripturile. Nu e un rabin bătrîn cu barbă de cîlţi, un evreu bătrin pe care-l apucă pandaliile şi aruncă ameninţări din nori. Faţa adevăratului Dumnezeu noi nu ne-o putem nici măcar închipui. Putem vedea doar înţelepciunea şi iubirea lui. Adevăratul Dumnezeu e cu noi, Eva. Adevăratul Dumnezeu nu e supărat pe nimeni. înţelepciunea nu cunoaşte mînia. Dacă ai să înalţi privirea la cer şi ai să spui : Dumnezeule, Tată, eu mi l-am ales tovarăş de viaţă pe băiatul acesta care se cheamă Gergely ; şi dacă am să spun şi eu la fel rostind numele tău, atunci, dragă Eva, noi sîntem soţ şi soţie.
Eva se uita fericită la Gergely, în timp ce vorbea dînd încet din cap. Cînd eşti orfan, ţi se coace mintea şi sufletul mai de vreme.

Băiatul continuă :
— Ceremonia bisericească e doar pentru lunje. O facem pentru că aşa se cade. Ca să arătăm oamenilor că ne-am unit din îndemnul inimii, nu dintr-o toană trecătoare, din întîmplare, ca animalele. Căsătoria, draga mea, noi am încheiat-o încă de pe vremea cînd eram mici.
Melccsey ajunse pe un tăpşan cu pajişte. Sc opri şi-i aşteptă.
— N-ar strica să ne odihnim puţin, spuse el.
— Bine, răspunse Gergely. Să descălecăm. Văd că în vale e apă. Romînul să adape caii.
Sări de pe cal şi-i ajută Evei să descalece. îşi aşternu mantia pe pajişte şi se aşezară. Mekcsey dezlegă traista şi scoase din ea pîine şi sare. Gergely îngenunchie şi tăie pîinea uscată în felii. întinse o felie Evei.
Lăsă însă mîna în jos şi o privi pe fată.

— înainte de a începe viaţa împreună, nu crezi^că ar fi bine, Evica, să ne unim inimile în faţa lui Dumnezeu ?
îngenunchie şi Eva. Nu ştia ce voia Gergely, dar simţea din tremurul glasului că gîndul lui e sfînt şi sărbătoresc. Îi întinse mîna.
— Vreţi să vă cunun eu ? întrebă uimit Mekcsey.
— Nu, Pista, ci acela care ne-a făcut inimile.
îşi scoase calpacul şi privi spre cer :
— Doamne, Dumnezeule ! Slîntem în biserica ta ! Nu într-o clădire cu turle zidită de mînă omenească, ci sub bolţile tale cereşti, între coloanele mîndre ale copacilor tăi! Din pădure se revarsă asupra noastră suflarea ta. Şi din înălţime ne priveşte ochiul tău. Fata aceasta încă de cînd eram mic e perechea mea, fata cea mai dragă inimii mele dintre toate fetele din lume. Doar pe ea o iubesc. Şi o voi iubi întotdeauna, pînă la moarte, şi dincolo de moarte. Voinţa oamenilor nu ne-a lăsat să ne unim după datină. îngăduie-i să-mi fie soţie şi dă-ne binecuvîntarea ta. Fată, te "iau de nevastă în faţa lui Dumnezeu !
Eva spuse încet cu ochii în lacrimi:
■—■ Şi eu pe tine de bărbat...
îşi aplecă capul pe umărul lui Gergely.
Gergely ridică mîna dreaptă :
— Jur că n-o să te părăsesc niciodată. în nici un necaz, în nici o năpastă. Pînă la moarte! Pînă la moarte 1 Aşa să-mi ajute Dumnezeu !
— Amin ! spuse Mekcsey grav cu glas puternic.
Şi tinerii căsătoriţi se îmbrăţişară. Se sărutară cu atîta rîvnă, de parcă ar fi simţit pe capetele lor mîna bine- cuvîntătoare a lui Dumnezeu.
Mekcsey se aşeză lîngă pîine, dînd din cap :
— Ai, multe cununii am văzut, dar ca asta încă nu. Să mă mănînce corbii de viu dacă nu-i mai sfîntă şi mai tare legătura asta decît aceea pe care ai fi făcut-o la Gilău, în faţa a nouă popi, *preacinstită doamnă!*
Zîmbiră. Se aşezară pe pajişte şi se apucară de mîncat.
Seara ajunseră în cetatea Hunedoarei. Jancsi îi aştepta cu cina. (în fiecare zi îi aşteptase cînd cu prînzul, cînd cu cina.)
La masă era şi duhovnicul cetăţii, un preot bătrîn bolnăvicios, cu mustăţi lungi, care îmbătrînis'e în liniştea cetăţii ca teii. Asculta fără să zică nimic, zîmbind, istoria fugii celor doi tineri.
— Pe părintele duhovnic l-am chemat — spuse apoi Török Jancsi — ca să vă cunune.
— Ne-am cununat, spuse vesel Gergely.
— Cum aşa ?
— Noi am săvîrşit taina căsătoriei înaintea Iui Dum-
nC—"'Cînd ? Unde ?
— în pădure.
— în pădure ?
—■ Da. Ca Adam şi Eva. Crezi că căsătoria lor ?
Preotul se uită la ei îngrozit.
— *Per amorem...*
n-a fost legală
, dacă vrea, îşi
—■ Ce ? strigă Mekcscy. Dumnezeu, poate da bmccuvîpţarea şi fără preot I

Preotul clătină din cap :
— Poate. Dar izvod nu dă.
Gergely ridică din umeri:
— Noi ştim şi fără izvod că sîntem căsătoriţi.
— Şi asta e adevărat — clătină din cap preotul — dar *nepoţii* voştri n-au s-o ştie.
Eva roşi.
Gergely se scărpină după ureche.
Preotul rîse.
— Nu-i aşa că-i bine totuşi să ai un preot la casă ?
— Ai putea să ne cununi, părinte ?
— De ce nu ?
— Fără învoirea părintească ?
—■ Fără. În sfînta scriptură nu scrie că-i nevoie de învoirea părinţilor la căsătorie. înrudiţi nu sînteţi, nu ?
— Numai în suflete, nu-i aşa, Vica ? S-o facem, draga mea, pentru *izvod*.
— Chiar acuma, îi grăbi Jancsi. Tot trebuie să aşteptăm pînă se frige claponul.
— Şi acuma se poate, spuse preotul.
Trecură în capelă şi în cîteva minute cununia se făcu. Preotul le scrise numele în protocolul bisericii. Martori : Török János şi Mekcsey.
— Am să trimit izvodul părinţilor, spuse preotul după ce se reaşezară la masă. Trebuie să vă împăcaţi.
— Cît mai curînd — răspunse Eva — dar chiar acum nu se poate. Peste o lună, două. Unde-o să ne petrecem aceste două luni, dragă bărbate ?
— Păi, nevastă dragă, tu aici, la Hunedoara. Iar eu...
— Ei putem să-i spunem, zise Török Jancsi. La urma urmei, voi sînteţi una. De-acu încolo nu mai încape taine între voi. Şi apoi e bine s-o ştie şi preotul. încalţe, dacă am păţi ceva, o anunţa-o pe mama peste două luni.
— Află atunci, draga mea soţioară — spuse Gergely — că noi eram gata să pornim spre Constantinopol, cînd am auzit că te măriţi.^ Noi trei ne-am legat prin- tr-un jurămînt sfînt să-l scăpăm din robie pe stăpînul şi părintele nostru, boierul Bálint.
— Dacă se va putea, adăugă Török Jancsi.
Mireasa îl ascultă cu luare-aminte pe soţul ei. Apoi clătină din cap şi spuse :
— Cu mine domnia ta ai păţit-o, dragă bărbate. (De cînd se cununaseră, îi zicea cînd tu, cînd dumneata.) Că eu âş rămîne bucuroasă să mă răcoresc două luni în cetatea aceasta minunată, dar n-am făcut legămînt, încă în două locuri azi, că n-am să te părăsesc pe domnia ta niciodată ?
— Doar nu vrei să...
— Nu călăresc eu tot atît de bine ca şi voi ?
— Nu-i vorba numai de călărit, draga mea, ci de o călătorie plină de primejdii.
—■ Ştiu să lupt cu spada. M-a învăţat un măiestru italian. Trag cu arcul. Dobor iepurele cu săgeata. Am deprins şi trasul cu puşca.
— Nepreţuită femeie I spuse Mekcsey încîntat, ridi- cînd paharul. Te invidiem, Gergely.

— Bine, bine — spuse Gergely posomorit —· dar o femeie totuşi e deprinsă să doarmă în pat cu dantelă.
— În timpul călătoriei n-o să fiu femeie, răspunse Eva. O să rămîn tot în haine bărbăteşti. Vai, da repede îţi mai pare domniei tale rău că m-ai luat de nevastă I Părinte, desparte-ne numaidecît, că omul acesta îşi bate joc de mine : mă părăseşte din prima zi!
Preotul însă se silea să despartă carnea de clapon de pe os.
— Biserica nu desface căsătoria.
—. Dar tu nici nu ştii turceşte, spuse tot neliniştit Gergely.
—• Am să învăţ pe drum.
— O ajutăm şi noi să înveţe, spuse Jancsi. Nici nu e atît de greu pe cît se crede. Pe turceşte de pildă *elma = alma* [1] *; benim = enyim*[2]*; baba = papa* [3]*; pabucs = papucs* [4]*; sarampo = sorompó* [5] *daduk = duda*[6]*; bsá- gána = ...*
— *Csákány* [7] / spuse repede Eva. Nici n-aş fi crezut că ştiu şi turceşte !
Feciorul de casă, care servise la masă, se aplecă la urechea lui Mekcsey :
— Un om ţine morţiş să se înfăţişeze înaintea domniei tale. Zice să vă spun doar atît : că el e aici, că Mátyás e aici.
— Mátyás ? Mátyás şi mai cum ?
— Alt nume nu mi-a spus.
— E boier sau ţăran ?
— Pare a fi slugă.
Mekcsey izbucni în rîs.
— E Matyi, lua-l-ar naiba I Lasă-l să intre. Ce vrea ?
Matyi, devenit Mátyás, intră cu faţa roşie ca racul şi
clipi din ochi spre Mekcsey :
-— Sînt aici, domnule hotnog, la porunca dumitale !
— Văd. Dar aseară unde ai fost ?
— Şi aseară m-am trezit îndată. Dar ai plecat aşa de repede, domnule hotnog, că nu te-am mai putut ajunge.
— Taci măi, că erai beat tun !
— Nu prea, măria ta.
—■ Şi cum ai venit ? Că doar calul ţi l-am adus eu.
Matyi înălţă din umeri, ridicîndu-şi sprîncenele.
— Erau acolo cai destui.
— Şi ai furat un cal, blestematule !
— Ba nu. Atîta doar că .îndată ce ai plecat dumneata, conaşule, m-am urcat pe un cal. M-au aşezat pe el ăilalţi ortaci de la grajd, că eu'nu am putut încăleca. Păi, ce sînt eu de vină dacă m-au aşezat pe alt cal ?
Se înveseliseră cu toţii, semn că Matyi avea parte de iertare deplină. Lui Cergely îi plăcu mai ales faptul că fugise beat.

1' **Măr.**
2**Al meu.**
3**Tata.**
4**Papuci.**
5**Stavilă.**
6**Cimpoi.**
7 **Cazma.**

— De unde eşti tu de fel, măi Matyi ? întrebă el rî- zînd.
— Din Keresztes.
— Unde naiba e Keresztes-ul tău ?
Ce ciudat ar fi fost dacă argatul i-ar fi răspuns în felul acesta la întrebare: „Vai, sărmane ooconaşule Cergely, ai să afli domnia ta odată unde e Keresztes. Cînd ai să porţi domnia ta barbă frumoasă, cînd ai să fii domnia ta faţă boierească, acolo are să-ţi întindă turcul capcană şi o să te pună în fiare. Şi numai moartea o să dezlege fiarele acelea..."
Peste trei zile porniră la drum. Vizitiu era Matyi. Ceilalţi patru, robi şi voinici, pe rînd. Trăsura servea în acelaşi timp ca loc de dormit pentru Eva.

7

Ce fum se ridică în valea aceea stîncoasă ? E o tabără sau un sat ? O aşezare de tîlhari sau un lazaret ? Ce-i acolo ? O înmormîntare sau o nuntă ? Nu-i nici tabără, nici sat, nici aşezare de tîlhari, nici lazaret, ci o şatră de ţigani.
La umbra stîncilor, între cipri şi măslini, corturi zdrenţăroase, afumate. în luminiş ţîrîie vioara şi duduie toba : joacă fetele.
Dar nu e nici sărbătoare, nici nuntă. Aşa li-e obiceiul. Cît sînt fete : joacă. După ce se mărită : ghicesc norocul.
O parte dintre ţigani sînt adunaţi în jurul dansatoarelor. Puradeii goi-goluţi imită învîrtiturile. Pînă şi puradeii de doi-trei ani bat păturoiul şi cad pe pajişte ca nişte îngeri tuciurii. în loc de tambure, bat coji de nuci de cocos ; în loc de văluri flutură pe braţ pînze de păianjen.Deodată, ca un stol de vrăbii izbucnind dintr-un tufiş, ţîşnesc toţi copiii, năvălind spre pîrtia ce iese din pădure, pe care sosesc cei cinci călăreţi ai noştri, obosiţi, cu caii de căpăstru. Puradeii îi înconjoară cu zarvă mare. îşi întind mîinile cerînd de pomană.
— Unde e bulibaşa ? întrebă Gergely turceşte. Veţi primi bacşiş cu toţii, dar numai din mîna bulibaşei căruia o să i-l dau să vi-l împartă.
Dar puradeii nici gînd să alerge să-l cheme pe bulibaşă, ci continuă să se înghesuie şi să ţipe în jurul călăreţilor.
Eva îşi vîrî mîna în buzunar ca să le arunce cîţiva bani de aramă, dar Gergely îi făcu semn să n-o facă.
— Haide ! strigă el la copii.
îşi trase sabia şi atunci puradeii o luară la fugă care încotro.
Dar se speriară şi ţiganii bătrîni şi se ascunseră care în corturi, care între tufe. Doar femeile rămaseră pe loc, aşteptînd şi uitîndu-se la străini mirate.
— Nu vă fie frică 1 îi linişti Gergely vorbind turceşte. Nu vă facem nimic. Doar pe copii i-am zburătăcit ca să nu facă larmă. Unde e bulibaşa ?
Bulibaşa venea spre ei. Avea pe el caftan turcesc, iar în cap işlic persan înalt. Pe dolman, nasturi mari de argint. La gît, lanţ de aur. În mînă toiagul mare de bulibaşă. Uitase să-şi pună cizmele sau poate nici prin gînd nu i-a trecut. Stătea în faţa lor desculţ şi aştepta neliniştit, mişcînd doar din sprîncenele lui albe. Un bob de fasole cu smalţ

galben, lipit de pieptul dolmanului cu nasturi de argint, dovedea că la micul dejun nu obişnuia cafeaua cu lapte.
— Ce limbă vorbeşti ? întrebă Gergely turceşte.
Bulibaşa ridică din umăr.
— În ce limbă mi se vorbeşte, măria ta.
— De ce s-au speriat aşa de tare ai tăi ?
— Bîntuie prin partea locului o ceată de tîlhari greci. Se zice că ar fi vreo cincizeci. 'Săptămîna trecută au omorît în pădurea asta un negustor. Noroc că au fost văzuţi, că altfel ar fi aruncat vina pe noi.
— Noi nu sîntem tîll^ri, ci călători care au rătăcit drumul. Venim din Albania. Am auzit şi noi de istoria aceea cu tîlharii şi tocmai de aceea ne-am abătut din drum. Dă-ne o călăuză care să ne ducă pînă la Stambul şi să rămînă cu noi citeva zile. Plătim.
— Vă dau şi zece dacă vreţi, conaşilor. Că doar nu-i departe.
— Noi vrem doar un om, doar unul care să cunoască bine capitala. Să ştie şi umbla cu caii, dar şi să dreagă o armă dacă e nevoie. Să ia cu el un ciocan, pilă. Plătim.
Bulibaşa privi înaintea lui, gîndindu-se. Apoi se în-toarse spre un cort afumat.
— Sárközi 1
Cei cinci călători tresăriră la auzul accstui nume unguresc.
Din cort se ivi un ţigan murdar de vreo patruzeci şi cinci de ani. Era îmbrăcat în cioareci de dimie şi cămaşă albastră. Cioarecii romîneşti îi erau cîrpiţi la genunchi cu un petic de postav roşu. Subţioară avea un laibăr unguresc, pe care şi-l îmbrăcă din mers. Pînă să ajungă în faţa bulibaşei, se încheie la laibăr, îşi scutură colbul de pe cioareci, ba se şi pieptănă cu degetele. întoarse spre bulibaşa un obraz ciupit de vărsat şi-l privi întrebător.
— Îi însoţeşti pe boieri în oraş şi-i slujeşti. Puneţi în traistă ciocan, cleşte şi pilă.
Gergely scoase un taler de argint.
— Dă-le puradeilor, bulibaşă I îţi mulţumesc.
Bulibaşa îşi băgă talerul în buzunar.
— Am să le dau eu ăstora îndată...
Puradeii o zbughiră care încotro.
— Ce să iau cu mine ? întrebă Sárközi pe turceşte, cu umilinţă.
— Ce ţi-a spus bulibaşa. Poate o slăbi vreo potcoavă sau ţinătoarea cremenei pistoalelor. Apoi, dacă ai, vreun ir bun pentru a da ajutor grabnic la om sau cal.
— O să iau, boierilor.
Se întoarse în cort.
— Nu sînteţi obosiţi, coconaşilor, măria voastră ? spuse bulibaşa ospitalier. Veniţi mai încoace şi odih- niţi-vă. Aţi dat de mîncare la cai astăzi ?
Porni înaintea străinilor spre cortul lui, care ieşea la iveală, roşu, dintre celelalte corturi, sub stînca cea mai înaltă.
Bulibăşoaia aşternu pe iarbă trei scoarţe pestriţe. Fata ei, aşa învăluită în văluri cum jucase adineauri, îi dădu o mînă de ajutor.

— Avem brînză, ouă, orez, unt, pîine, spuse femeia făcînd plecăciuni. Pot să frig şi nişte pui, dacă poftiţi, boieri frumoşi.
— Bine, răspunse Gergely. Că drept să vă spunem, ni-e foame. Şi apoi nu ne grăbim.
Fură înconjuraţi de ţigănci. Fiecare îi îmbia să le ghicească în bobi. Una din ele, cu pieptul atîrnînd, se şi ghemui lîngă ei şi începu să scuture bobii pestriţi în ciur.
Gergely vîrî mîna în buzunar :
— Te rog, dă-le talerul acesta femeilor, spuse el bulibaşei. N-avem poftă de ghicit în bobi.
Bulibaşa băgă talerul în buzunar.
—■ Am să le dau eu ăstora îndată...
Ridică bîta.
Strigă la ele :
— Căraţi-vă de aici!
Cei cinci pribegi se aşezară liniştiţi pe pajişte în jurul bunătăţilor aduse de bulibăşoaie.
— Voi aveţi o viaţă veselă, spuse Gergely cu simpatie bulibaşei, ducînd la gură cana cu apă. E sărbătoare azi sau întotdeauna joacă aşa fetele ?
— Mîine e vineri — răspunse bulibaşa — prilej de oleacă de cîştig la Apele-dulci.
Gergely voia să tragă folos din orice cuvînt.
— Noi n-am mai fost pînă acum la Constantinopol, spuse el. Acum ne ducem ca să intrăm la oaste. Ce e Apa-dulce ?
— E locul de petrecere al turcilor, la capătul golfului Cornul de aur. Vinerea turcii îşi iau nevestele, copiii şi pleacă cu luntrile acolo. La sărbătoarea asta mai cîştigă şi ţiganii cîte un piastru. Fetele joacă. Bătrînele dau dti noroc. Femeile noastre sînt cărturărese.
— Şi nu vă temeţi fetele ?
— De ce ?
— De ce îşi tem oamenii de obicei fetele ?
Bulibaşa dădu din umeri.
— Ge-ar putea să păţească ?
—■ 'Sa cadă în robie.
—■ în robie ? Unde dă norocul ăsta peste noi ?
(Făcu din mînă.) Turcii vor femei albe la faţă, nu ţigănci. Fetele noastre, nu-i vorbă, se duc uneori şi în curtea haremurilor. Acuma îşi pregătesc jocurile pe care le-or arăta mîine în serai.
Eva îl întrebă pe Gergely :
— Cum se spune pe turceşte *apă P*
— *Su,* draga mea.
Eva intră în cort şi spuse fetei bulibaşei :
— *Su, su,* îngere.
Fata de ţigan trase la o parte cearceaful din fundul ; cortului. Acolo era o peşteră mică şi răcoroasă. Din stîncă se strecura apă şi cădea în picuri într-un bazin de piatră pe care şi-l săpase singură.
— Fă o baie, dacă vrei, spuse fata de ţigan, însoţin- du-şi vorbele cu semne din mîini.
îi întinse Evei un pătrăţel de argilă drept săpun.
Eva se uită la ea.
Fata de ţigan îi susţinu privirea printre gene.
Privirea ei spunea :
—■ Ce frumos eşti, băiatule I

Eva zîmbi şi mîngîie fata pe obraz. Era neted şi fierbinte. Fata de ţigan îi apucă mîna şi i-o sărută, apoi fugi repede afară.
După ce hăläduirä binişor în pădure, Gergely îi spuse ţiganului fierar :
— Prietene Sárközi I Ai mai avut tu vreodată la viaţa ta zece galbeni ?
Ţiganul se uită mirat la cel ce rostise vorbă ungurească.
— Am havut chiar mai mulţi, da numai că hera în vis, boierule.
— **Dar aşa, cu adevărat ?**
— Am havut şi eu hadevărat odată doi galbeni. Pá unu l-am ţinut doi ani de zile. Il menisem unui copil. Apoi mi-am cumpărat un cal pe el. Calul ha murit. Şi acuma, nici tu cal, nici tu galben.
— Dacă ne slujeşti cu credinţă cîteva zile, îţi plătesc zece galbeni.
Faţa ţiganului străluci de bucurie.
Gergely îl mai întrebă :
— De ce ai venit în Ţara turcească ?
— M-au adus turcii. Ziceau că locul unui om tare ca mine e în oaste.
— Şi tu eşti om tare ?
— Nu la făptură, sărutu-ţi picioarele, boierule, fără la piculină aveam mare putere. Că eu am fost läutar şi fierar, sărut mîna, apoi numai ce m-a prins turcul. M-a adus aici şi m-a pus la fierărie. Da nici eu n-am fost prost, am dat bir cu fugiţii.
—■ Ai nevastă ?
— Cînd am, cînd n-am. De la o vreme, nu prea am.
— Dacă-i aşa, dacă vrei, te poţi întoarce în ţară cu noi.
—■ La ce m-aş mai întoarce eu, boierule ? Că pe stă- pînul meu bun tot nu-l mai găsesc cît îi lumea. Şi-apoi acasă iar mă prinde turcul.
— Ai slujit la cineva ?
— Slujit, zău ! încă la un boier mare, la ăl mai mare boier ungur. Mă ţinea numa cu came friptă. Şi vorbea cu mine ca cu un prieten. Numa ce-mi zicea : „Ia, drege-mi tu puşca asta, mă flăcäule !"
—• Cine era boierul acela ?
— D-apoi cine să fie : măria sa boier Bálint.
— Care Bálint ? întrebă Török Jancsi.
— Care Bálint ? Păi Terek Bálint, boierule.
Gergely se grăbi să i-o ia înainte lui Jancsi cu întrebările.
— Ce ştii despre el ? întrebă pe ţigan, făcându-i semn lui Jancsi să fie prevăzător.
— D-apoi, ce să ştiu ? Că doar nu-mi trimite scrisori, spuse ţiganul dînd din umeri.
■— Tot trebuie să fi aflat tu ceva.
— Atîta ştiu că a fost luat în robie. Dacă mai trăieşte sau o fi murit nu ştiu. Da, o fi murit, de bună seamă, că altfel i-aş fi auzit de nume.
— La care din curţile lui lucrai ?
— La a din Szigetvár.
Cei doi băieţi se priviră. Nici unul dintre ei nu-şi aminteau să-l mai fi văzut pe ţigan. Ce-i drept, ei n-au prea stat pe la Szigetvár, patria ţînţarilor. Apoi, boierul Bálint avusese o groază de slugi şi de curteni; nu-i puteau cunoaşte pe toţi.

Gergely privi cu luare-aminte la fata ţiganului, apoi zîmbi:
— Acu îmi amintesc de tine. îmi amintesc. Erai rob la Jumurdsák şi te-a scăpat Dobó.
Ţiganul zgîi ochii la Gergely. Apoi, scuturînd din cap, spuse:
— Nu Dobó m-a scăpat, ci un copil de şapte ani. Nu m-aţi crede, da un copil de şapte ani m-a scăpat. Ba, poate că nici şapte ani n-avea, a fost o minune de la Dumnezeu 1 îl chema Gergely. Ţin minte. Dumnezeu să-i deie bine, acolo unde o fi, copilului aceluia I Mi-a dăruit şi un cal şi o căruţă. Pentru el ţineam eu galbenul. Dar după aceea m-am gîndit că nu putea fi decît un înger.
— Ce-ai zice tu dacă aş fi eu îngerul acela ?
Ţiganul îl privi clipind, neîncrezător.
— îngeri cu mustaţă n-am mai văzut pînă acum.
— Cu toate astea, eu sînt, zîmbi Gergely. Ţin minte că în aceeaşi zi te-ai însurat. Pe nevastă-ta o chema Böske. S-a petrecut într-o pădure, din sus de Pécs. Din pradă te-ai mai ales şi cu nişte arme.
Ţiganul căscă nişte ochi cit cepele.
— Vai, aldui-te-ar devia din cer, conaşule I Spori-ţi-ar sămînţa ca meiul ! Vai, ce *zi* norocoasă ! Şi, îngenunchind, cuprinse piciorul lui Gergely şi-l sărută.
— Ei, acu am nădejde că n-am venit în zadar, spuse vesel Gergely.
—■ Semn bun I spuse şi Mekcsey.
—■ Avem un înger păzitor care ne însoţeşte, se bucură Török Jancsi.
'Se lăsară în iarbă. Gergely îi povesti ţiganului de ce au venit. Apoi îl întrebă cc crede el ; cum ar putea ajunge la boier Bálint ?
Ţiganul îl asculta cînd cu ochi scăpărători, cînd abătut. Apoi clătină din cap, pe gînduri:
— De ajuns se poate ajunge în Stambul. Poate şi la Şapte Turnuri. Dar pe măria sa nu-l păzesc cu sabie do lemn...
Şi luîndu-şi capul între mîini, începu a se căina :
— Vai, săracul boier Bálint! Vai! De ştiam una ca asta, i-aş fi strigat la fereastră : să trăieşti măria ta, pupa-ţi-aş tălpile ! Chiar azi pun să dea în bobi cînd i-e diata să scape.
Gergely şi ceilalţi aşteptară ca închipuirea ţiganului să se răcorească, apoi îl aduseră la realitate.
—■ Păi, în oraş o să putem noi pătrunde, spuse ţiganul. Mai ales azi. Fiindcă azi e ziua de doliu persană şi în ziua asta vin sumedenie de pelerini, ca la noi la Sfîntă Mărie. Dar la Şapte Turnuri nici pasărea nu se încumetă să zboare.
— Ei, o să vedem noi ce e cu cele Şapte Turnuri — spuse Jancsi ou înflăcărare — numai să ne vedem o dată ajunşi în oraş : unde nu poate zbura pasărea poate pătrunde şoarecele !
Cornul de aur e o apă lată ca Dunărea. E un golf care înaintează prin mijlocul Constantinopolului pînă departe spre păduri.

Călătorii noştri străbătură golful,

plecînd de la păduri,
cu o barcă largă. La
proră stătea Gergely,
a cărui îmbrăcăminte
era mai turcească
decît a celorlalţi, la
mijloc Mekcsey, care
aducea şi el a turc.
Ceilalţi se
ghemuiseră în barcă

.În lumina soarelui care scăpata, turnurile minaretelor păreau nişte stîlpi de aur, iar cupolele aurii ale bisericilor scăpărau, nu alta. Toate astea se oglindeau în mare.
— E un tărîm de vis 1 spuse încîntată Eva, care stătea la picioarele lui Gergely.
— Mai frumos dedt un vis ! răspunse Gergely. Numai că, draga mea, e ca palatul din basme: pe dinafară îţi ia vederile, pe dinăuntru lăcaş de balauri şi zmei.
— Oraş din basme I spuse şi Mekcsey.
Doar Jancsi stătea tăcut şi trist în barcă. Aproape că Ie făcea bine ochilor lui că puteau să vadă, în atîta strălucire cîtă se revărsa din sumedenia de clădiri măreţe, şi o pată întunecoasă.
— Ce pădure e aceea de pe coastă ? îl întrebă el pe ţigan. Parcă ar fi de plopi. Dar ce negri-s pe aici plopii 1 Şi ce înalţi mai sînt 1
— Nu-s plopi, coconaşule, măria ta, sînt cipri. Şi aceea nu-i pădure, ci ţintirim. Acolo dorm pe veci turcii din Pera, vedea-i-aş pe toţi acolo cît mai curînd I
Jancsi închise deodată ochii, la gîndul că poate şi tatăl său o fi zăcînd acolo, sub unul din cipri. Gergely scutură din cap.
— Oraşul ăsta parcă ar fi Buda pe malul Dunării. Atîta doar că e de două, de trei ori mai mare.
— N-aş fi crezut să fie pe coline, spuse Mekcsey. Mi-era teamă să nu fie pe şes, ca Debreţinul sau Seghe- dinul.
— Le-a fost uşor să zidească un oraş atît de frumos, interveni şi Eva. Ăsta-i un oraş de tîlhari. L-au făcut din ce-au prădat pretutindeni. În care dintre case s-or fi aflînd oare mobilele reginei ?
— Ale regelui Mátyás voiai să spui, nu, draga mea ? zise Gergely, fiindcă lui nu-i plăcea regina Izabella. De altfel avea dreptate, fiindcă mobilele din cetatea Budei nu fuseseră aduse din Polonia.
Soarele asfinţise cînd sosiră la pod. Pe pod era îmbulzeală, forfotă neîncetată.

— Azi o să fie lume multă la sărbătoarea doliului, spuse barcagiul.
— Pentru asta am venit şi noi, răspunse Gergely.
Jancsi, auzindu-l, se înfioră. Privea palid la forfota mulţimii, care trecea grăbită pe pod către Stambul. îmbulzeala le-a fost de altfel de ajutor.
Străjile podului nu se uitau la nimeni. Valul mulţimii îi luă cu el, mînîndu-i pe uliţele Stambulului.
Nu ştiau încotro se duc. Puhoiul împingea la deal pe vreo trei uliţi. Apoi se opri, ca atunci cînd se împotmoleşte un sloi de gheaţă pe Tisa, şi se opresc şi se împotmolesc şi cele ce vin din urmă. Mulţimea fu împinsă pe de lături de soldaţi care croiau drum pentru pelerinii persani.
Gergely o strînse de braţ pe Eva. Ceilalţi se traseră sub peretele unei clădiri, ceva mai departe. Aveau grijă să nu se piardă din ochi.
Capătul uliţei se lumină deodată, de parcă ar fi coborît cineva soarele de pe cer şi l-ar fi adus drept lăm- paş ; apăru o faclă scînteietoare, uriaşă,

alcătuită din- tr-un coş cu cercuri de fier, înfipt în vîrful unei prăjini de un stînjen, pe care o ţinea un persan voinic. În coş ardeau cu flăcări bucăţi de lemn cît braţul omului de groase, stropite cu naft, de bună seamă. în lumina asta mare înaintau cu paşi rari vreo zece oameni negricioşi, îmbrăcaţi în haine cernite. După bărbile lor creţe, tunse scurt, şi fălcile lor mici, se vedea că-s persani.
În urma lor, un copil ducea de frîu un cal alb. Pe spatele calului era o velinţă de asemenea albă. Pe velinţă o şa. Iar pe şa, două săbii puse cruciş şi doi porumbei albi, vii.
Picioarele porumbeilor erau legate de şa.
Cal, porumbei, săbii şi velinţă — toate erau stropite cu sînge.
În urma calului venea o altă ceată de oameni în veşminte cernite, cîntînd un fel de litanie jeluitoare, alcătuită doar din aceste doifi cuvinte :

Hussein ! Hassan ! şi interjecţia : *liu !* la a cărei rostire izbucneau ropote înfundate.O dată cu trecerea convoiului se văzu ce-s acelea ropote. Urmau două şiruri de persani cu piepturile goale, îmbrăcaţi în cămăşi negre, lungi pînă la călcîie. La cap erau legaţi cu năfrămi negre, al căror colţ le atîrna pe ceafă. Doar piepturile le erau descoperite.

Cum înaintau pe două şire, la cuvintele *Hussein-Hassan* îşi legănau mîna dreaptă, iar la cuvîntul *hu* se băteau cu pumnii în piept, în dreptul inimii. Atunci răsunau ropotele bubuitoare. De altfel, şi petele roşii-vinete arătau că nu se bat în piept ca iezuiţii.

Persanii aceştia erau ca la vreo trei sute. Stăteau pe de lături şi numai după ce se loveau cu pumnul în piept făceau cîţiva paşi.

La mijloc, copii persani purtau steaguri triunghiulare de felurite culori : negre, galbene, roşii, dar mai ales verzi.

Pe prăjinile steagurilor, ca şi pe calpacele copiilor era zugrăvită o mînă de argint. Ea închipuie mîna martirului turc Abbas, tăiată de duşmani fiindcă i-a dat apă lui Hussein cînd a fost prins în urma luptei de la Kerbela.

Cîntarea răsună tot mai tare :

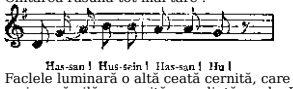

Faclele luminară o altă ceată cernită, care împrejmuia o cămilă acoperită cu velinţă verde. Pe spatele cămilei era un cort mic de ramuri şi în el un copil căruia nu i se vedea decît faţa şi din cînd în cînd mîna, cu care arunca prin deschizătura cortului un fel de talaş asupra oamenilor în veşminte cernite.

În urma lor se auzea, din timp în timp, un zornăit şi un zăngănit ciudat.Trecu apoi o altă ceată de oameni, păşind tot aşa, pe margini şi înveşmîntaţi de asemenea în cămăşi cernite, dar cu deschizătura la spate. În mîini purtau harapnice alcătuite din lanţuri cît degetul de groase. De grele ce erau aceste lanţuri, trebuiau să le ţină cu amîndouă mîinile. După fiecare rînd al cîntării, dădeau cu ele cînd peste umărul drept, cînd peste umărul stîng.
Eva cînd văzu că spinările oamenilor sînt însîngerate şi pline de băşici, se agăţă de surtucul lui Gergely :
— Ameţesc, Gergely.
— Stai că urmează ceva şi mai cumplit, răspunse Gergely. O ştiu de la un rob turc, care mi-a povestit despre această sărbătoare de doliu. Credeam că-i poveste.
— II omoară pe copil ?
— Nu. Porumbeii şi copilul sînt doar o alegorie. La miezul nopţii porumbeilor li se dă drumul. Ei închipuie sufletele lui Hassan şi Hussein. Zborul lor spre cer îl însoţesc răcnete cucernice.
— Dar copilul ?
— Copilul închipuie poporul persan rămas fără stăpîn.
— Ce mai urmează ?
— Oameni care îşi scurmă cu tăişul săbiilor frunţile.
într-adevăr, urmă un alt convoi însîngerat. Oamenii erau îmbrăcaţi în giulgiuri albe pînă la pămînt. Toţi cu capetele rase. în rnîna dreaptă aveau hangere, iar cu stînga fiecare se ţinea de brîul vecinului, ca să nu cadă după atîta pierdere de sînge sau ca să-l sprijine pe celălalt dacă se împleticeşte.
Tot aşa înaintau şi aceştia, pe margini. Unii se clătinau. Feţele tuturor erau palide. Printre ei se afla şi un băiat de vreo cincisprezece ani. Cîntarea tînguitoare părea zbierăt pe buzele lor.
Hassan! Hussein!...
La capătul fiecărui rînd al cîntării, hangerele scăpărau în lumina faclei şi atfigeau capetele pleşuve.
Aceştia apoi se scăldau în sînge, nu alta.
Unora dintre ei sîngele le curgea şiroaie pe lîngă nas şi urechi, înroşindu-le veşmintele de pînză. Faclele ardeau aţiţate de suflarea vîntului şi uneori cădea cîte o ploaie de scîntei pe capetele însângerate.
Hassan! Hussein !...
Miros greu de sînge plutea în aer.
Eva închise ochii.
— Mă ia groaza I
— Nu ţi-am spus să rămîi acasă ? Nu-i pentru o femeie un astfel de drum. închide ochii, mieluşica mea !
Eva scutură din cap şi deschise mai bine ochii:
— Ba am să privesc I
Deşi era palidă, se îndîrji să privească pînă la capăt pelerinajul.
Gergely era mai liniştit. El se obişnuise să vadă sînge încă din copilărie. De durut nu prea doare. Ceea ce e uluitor e mai degrabă faptul că oamenii

aceştia îşi varsă sîngele de bună voie. Şi împotriva acestui soi de oameni se luptă maghiarii de mai bine de o sută de ani, aproape neîntrerupt.
Privi peste mulţimea de oameni însîngeraţi de cea-laltă parte a uliţei.
Ce ciudată senzaţie ai cînd simţi aţintite asupra ta privirile cuiva I
Gergely se simţi privit peste forfota mulţimii de doi oameni. întoarse capul şi privi drept spre ei.
Unul avea o faţă negricioasă de armean. Era aga din Adrianopol, căruia îi aruncase în aer soldaţii. Celălalt era Jumurdsâk.

8

'Se împlinea un an în vara aceasta de cînd Maylâd îl aştepta într-o dimineaţă pe Török Bálint în faţa uşii.
— Veste mare I Azi-noapte au sosit alţi robi.
— Sînt maghiari ? întrebă boier Bálint mirat.
— încă nu ştiu. N-am auzit decît lanţurile zăngănind de-a lungul curţii după ce s-a deschis poarta azi-dimi- neaţă. Cunosc sunetul lanţurilor fiecărui rob din închisoare. Chiar cînd stau culcat în pat, ştiu care dintre ei trece prin faţa uşii.
— Şi eu.
— Azi-dimineaţă am auzit sunînd lanţuri cu alt sunet. Dar n-a venit un singur om. Ci vreo doi, trei, poate chiar patru. Trecură de-a lungul curţii. Te pomeneşti că-i vor fi dus la *Tas-ciucuru!*
Tas-citicuru era temniţa de sub pămînt de la Şapte Turnuri. Acolo erau duşi cei osîndiţi la moarte. Era sub Turnul Sîngelui. Cine ajungea acolo, nu peste mult afla ce se petrece în cer, deasupra stelelor.
Coborîră încet spre grădină, unde aveau obiceiul să stea în timpul zilei. În ziua aceea însă nu mai cercetară nici creşterea tufişelor, nici trecerea norilor spre Ţara ungurească. Aşteptau nerăbdători să-i vadă pe noii robi.
Ei nu mai purtau lanţuri. Greutatea aurului trimis de soţia lui Bálint paşilor şi sultanului, dacă nu le deschisese poarta închisorii, le dezlegase cel puţin lanţurile de la picioare.
Cei doi oameni erau de altfel bătrîni, iar cetatea era păzită de două sute de soldaţi, toţi oameni însuraţi şi cu copiii. Nu s-a pomenit să evadeze cineva vreodată de acolo.
Străjile dinăuntru se schimbară. în curte se ivi un beg tînăr, burduhănos, ca să dea porunci celor ce plecau.
— Trei vă duceţi la moară ■— măcăi el ca o raţă îndopată — trei vă duceţi la moară şi tăiaţi piatră.
Spuse numele celor cărora le suna porunca asta. Apoi se întoarse către alţi doi oameni mărunţei:
— Voi peste un ceas veniţi înapoi. Faceţi curat la spătărie. Iar voi...
Török Bálint abia aştepta să isprăvească begul şi se duse spre el.
— *Sabahingiz khair olsun efendim.* (Bună dimineaţa.) *Veli beg,* cum ai dormit ?
— *Sükür!* (Mulţumesc.) Rău. M-au trezit cu noaptea în cap. Au sosit trei robi din Ţara ungurească.
— O fi poate *călugărul!*

— Nu e călugărul. E un boier iute la mînie. Poate că nici nu-i boier, ci un cerşetor. Nici cămaşă ca lumea n-are pe el. În hîrtiile cu care a fost adus scrie că l-a pîndit pe paşa de la Buda şi l-a jefuit.
— Pe paşa de la Buda ?
— Da. I-au adus şi pe cei doi băieţi cu el.
— Cum îl cheamă ?
— I-am trecut în catastif dar nu-l ştiu. Voi aveţi nume tare ciudate : cine să le poată ţinea în minte ?
Dădu din cap şi plecă. Poate de-a dreptul în pat, de unde se sculase.
Boier Bálint se aşează pe bancă, lîngă Maylád, tulburat.
— Cine să fie ? Să-l fi bătut pe paşa de la Buda ?
— Cerşetor ? se întreba mirat şi Maylád. Dacă ar ii cerşetor nu l-ar fi adus aici.
— Oricine ar fi, întîi de toate o să-i dau haina.
Se frămîntară aşa pînă la prînz. înşirară sute şi sute de nume din Ţara ungurească şi din Ardeal, dar nu-şi puteau închipui cine a fost în stare să se lege de paşa de la Buda, care era însoţit, oriunde se ducea, de o pază puternică.
— Cine să fie ?
în sfîrşit, la prînz, se înfăţişă la masa comună, care fu întinsă în partea cu umbră a curţii, robul cel nou.
Se uitară la el amîndoi, se uitară, dar nu-l cunoscură. Văzură că-i un om mic de stat, negricios, cărunt şi pleşuv, dar puternic. Era îmbrăcat în haine de pînză ungureşti zdrenţuite. Alături de el, doi băieţi cu veşminte ceva mai acătării, de vreo douăzeci-douăzeci şi cinci de ani. 'Se vedea pe faţa lor că-s fraţi şi că-s băieţii bătrînului, deşi erau cu un cap mai înalţi decît el.
La picioarele bătrînului se vedea acelaşi lanţ uşor de oţel, pe care-l purtase şi Török Bálint vreo doi ani de zile. Lucea lanţul ca argintul de cît fusese purtat.
Maylád ieşi îndată în întîmpinarea robului. Nu ştia cine e, dar văzu că e maghiar. Bálint de asemenea era foarte mişcat şi-l privi stăruitor pe bătrîn. Maylád nu fu în stare să spună nici un cuvînt. îl îmbrăţişă doar.
— Frate...
Bálint stătea nemişcat. De tulburat ce era, îl întrebă aproape strigînd :
— Cine eşti ?
Bătrînul plecă capul şi spuse abia perceptibil:
— Móré Lázsió.
Bálint se întoarse şi se aşează. Parcă l-ar fi lovit în cap.
Căzu şi mîna lui Maylád de pe umărul bătrînului. Cei doi băieţi stăteau trişti în spatele tatălui lor.
— Aşezaţi-vă acolo, domnilor, porunci Veli beg, ară- tînd spre celălalt colţ al mesei, care era faţă în faţă cu locul lui Török Bálint.
Török Bálint se ridică.
— Eu nu mănînc la o masă cu ei! spuse el şi se întoarse la servitorul care era la spatele său.
— Adă-mi în odaie blidul cu mîncare.

Maylád şovăi un timp, apoi grăi şi el servitorului său :
— Adă-mi-l şi pe al meu !
Şi plecă după Bálint.
Veli beg dădu din umeri. Dar tot nu se putu stăpîni să nu-l întrebe pe Móré :
— De ce li-e scîrbă de tine ?
Móré se uită încruntat după cei doi boieri.
— Fiindcă sînt maghiari.
Móré dădu din umeri.
— Tocmai de asta. Doi maghiari se înţeleg, trei însă scot colţii unii la alţii.
Timp de două săptămîni Török Bálint n-a ieşit din odaie. N-a coborît în curte. Nici Maylád. A ascultat vorbele lui Török Bálint ^espre noua credinţă pe care o propovăduia vestitul Ioan Calvin şi Martin Luther.
— E o credinţă creştinească mai adevărată decît cea a Romei, schimbată în latinie, năpădită de buruieni, spuse Török Bálint.
În cele din urmă trecu şi Maylád în această credinţă. îi scrise apoi fiului său Gábor o scrisoare, îndem- nîndu-l să se gîndească şi el la asta.
Dar li se urî să stea tot între pereţii odăii. Într-o zi, boier Bálint spuse :
— Hai să ne ducem în grădină.
— Dăm peste haramînul acela acolo.
— Poate că n-o fi acolo.
— Dar dacă o fi ?
— Dac-o fi, o fi şi gata I N-o să vorbim cu el. Atîta drept avem şi noi, să ne plimbăm, nu numai el.
Maylád zîmbi.
— *Dreptul nostru.* Că bine zici, avetm şi noi *un drept.*
Bálint se învioră la faţă.
— Avem, fire-ar să fie I De cînd sîntem noi robi ? El nu-i venit decît de două săptămîni.
Coborîră în grădină.
Un prinţ persan, de tot atîta vreme întemniţat ca şi ei, şi un alt domnitor din Asia, care de asemenea mu- cezise în tînjire şi urît, stăteau sub un platan şi jucau şah. De dimineaţă pînă seara jucau şah de ani de zile, fără să-şi spună vreun cuvînt.
Bálint şi Maylád îi ştiau pe cei doi jucători de şah cum ştiau poarta de marmură albă dintre Turnul Sîn- gelui şi Turnul de aur, sau cum îl ştiau pe conducătorul acela crud, de o statură uriaşă, care fusese osîndit fiindcă îl suduise pe sultan şi purta acum lanţurile grele, de o majă, şi, slăbit de greutatea lor, sta sau zăcea culcat cît e ziua de mare în temniţa cu gratii din Turnul Sîngelui. Doar ochii şi-i întorcea spre boschetele pe unde se plimbau robii.
Nu s-ar fi uitat înspre şahişti, dar văzuseră în spatele lor, privind la joc, o figură nouă, care le bătu la ochi.
— Cine o fi turcul acela scund şi bătrîn, cu caftan galben ? Şi de ce-o fi umblind în capul gol ? Nu mai văzuseră încă turc fără turban pe cap, decît cînd se spălau sau se bărbiereau.
Auzind paşi, cel cu caftanul galben se întoarse. Era Móré.

Se ridică şi porni înspre ei. De pe faţă îi pierise oboseala, care în prima zi îl făcea să pară bolnav. Ochii mici, negri, îi clipeau vioi, şi mersul de asemenea îi era puternic, aproape tineresc. Aţinîndu-le calea, îşi încrucişă mîinile pe piept.
— De ce mă urîţi ? îi întîmpină el cu ochii scăpărători. Cu ce sînteţi voi mai mult decît mine ? Sînteţi mai bogaţi ? Aici nu-i nimeni bogat. Sînteţi mai nobili ? Noblеţea mea e tot atît de veche ca a voastră.
— Ai fost tîlhar I se răsti la el Török Bálint.
— Dar voi n-aţi fost tîlhari ? Nu cu japca v-aţi strîns voi averile ? Nu v-aţi luptat pînă şi între voi ? Nu v-aţi întors cu cocoşul de vînt de pe acoperiş cînd spre János, cînd spre Ferdinánd ? Aţi cîntat în struna celui ce v-a plătit mai gras.
Maylád îl luă de braţ pe Bálint:
— Haidem de aici: să ne îndepărtăm de omul acesta I
— Nici nu mă gîndesc, se smunci Török Bálint. Nu dau înapoi jdin faţa nimănui, ori că e om, ori că & cîine.
Se aşează pe bancă. îşi înfrînse mînia, fiindcă îl văzu pe Veli beg venind dinspre poartă. Era însoţit de un hoge turcesc şi de cei doi băieţi ai lui Móré, îmbrăcaţi de asemenea turceşte, dar fără turban. Umblau şi ei în capul gol ca tatăl lor.
Maylád se aşează şi el lîngă Török Bálint.
Móré, cu picioarele desfăcute şi cu mîna în şold, continua să stea în faţa lor şi să bată din gură :

— Eu am fost în lupta unde l-am doborît pe Gheor- ghe Doja. Eu am fost în lupta de la Mohács, unde şi-au vărsat sîngele pentru ţară ¿ouăzeci şi patru de mii de unguri.Şi eu am fost — i-o tăie scurt Maylád — cu toate astea nu mă laud.

— Păi, dacă ai luat şi tu parte la frăţiad aceea de sînge, ar trebui să ştii că cei care au scăpat de acolo se socot fraţi între ei.

■— Un tîlhar de drumul mare să poftească să nu se socoată frate cu mine, izbucni Maylád roşind. Parcă nu ştiu eu de ce a fost dărîmată cetatea Palota 1

— Asta se poate s-o ştii. Dar nu ştii de ce-au dărâmat Náná. Nu ştii că tot neamul unguresc se pleacă în faţa paşei din Buda şi că numai eu, Móré László, eu singur dintre toţi, i-am strigat în faţă : *Cîine cu conci!* Ani de zile am luptat cu ceata mea mică împotriva turcului. Nu Ferdinánd, nici cinstita naţie maghiară, ci eu, Móré László, am bătut şi i-am pus pe fugă oastea în drum spre Belgrad ; eu, Móré László, pe care voi îl numiţi tîlhar şi haramin. Răsuflă. Apoi continuă scuturând pumnul:

— Să fi avut banii care i-a avut odată Maylád László I Să fi avut averea, cetăţile şi slugile lui Török Bálint ! Sau soldaţii aceluia care şi azi poartă coroana doar ca să-şi împodobească cu ea capul sec, poporul maghiar l-ar cinsti şi azi pe Móré László ca pe un mântuitor. Dar cum n-am avut nici bani, nici oaste potrivită, m-a hăituit păgînul şi m-a închis în Náná şi apoi mi-a dărâmat cetatea, afurisitul, pînă-n temelii.

Veli beg se apropie.

— Nu ştiu ce vă tot împungeţi cu vorba, dar adevărul Selim îl spune. Fiindcă el e mai aproape de izvorul adevărului decît voi.

—■ Care Selim ? întrebă cu mirare Török Bálint.

— Selim — răspunse Veli beg — căruia pînă acum cîteva zile îi zicea pe limba necredincioşilor Móré László.

Török Bálint se lăsă pe spate şi râse amar:

— Selim ! Şi ăsta ne predică nouă dragostea de ţară I Şterge-o de aici, păgîn nemernic !

Era gata să-l lovească, dacă nu s-ar fi pus între ei Veli beg.

2fi7

— Porc de ghiaur I răcni Veli beg la boier Bálint. Acuşi te pun în lanţuri I

Boier Bálint înălţă brusc capul ca armăsarul izbit peste bot. Ochii îi fulgerau. Dumnezeu ştie ce s-ar fi petrecut dacă nu l-ar fi luat Maylád de acolo. Begul privi în urma lor cu dispreţ. De bună seamă, gîndea cu buzunarul în clipa aceea, că încetă să mai spună vorbe de bădăran. Se întoarse spre Móré şi spuse tare ca să audă şi ceilalţi :

— Preamilostivul sultan a luat cunoştinţă cu bucurie că ai intrat în oastea dreptcredincioşilor. A trimis pe acest preot venerabil ca să poţi cunoaşte lumina profetului, al cărui nume e în veci slăvit.

— Haidem înapoi în odaie, spuse supărat Török Bálint. Să ne întoarcem, prietene Maylád.

Peste cîteva zile, cei doi băieţi ai lui Móré fură eliberaţi. Căpătaseră slujbe amîndoi în Constantinopol.

Bătrînul Móré rămase în temniţă.

Bálint şi Maylád nu mai stătură de vorbă cu el, dar îl auziră nu o dată cum căuta să-şi grăbească eliberarea.
într-un rînd, Veli beg îi spuse :
— Am fost din nou pentru tine la strălucita Poartă. Dar a sosit din Ungaria scrisoare. Bine te-a mai zugrăvit paşa din Buda, n-am ce zice ! Printre altele, zice că la asediul cetăţii Náná ai aruncat bani în urma ta între turci, ca să-ţi scapi pielea !
Clătină din cap şi rîse :
— Ce mai vulpoi eşti, bătrîne I
Căzuseră în mîna turcului şi Székesfejérvár şi Esztergom. Sultanul însuşi se pusese în fruntea oştilor ca să dărîme aceste două fortăreţe ale regiunii de dincolo de Dunăre.
Pînă să se întoarcă în ţară, sosise iarna.
Cei de la Şapte Turnuri aflaseră săptămînă de săptă- mînă despre expediţia şi dtftpre întoarcerea sultanului. Aşteptau să vină robi noi. Dumnezeu să le-o ierte : dar se bucurau la gîndul că s-or ivi oameni cunoscuţi, poate chiar prieteni buni la temniţa cu şapte turnuri. Cîte veşti au să afle ! Poate şi despre casele lor.
într-o dimineaţă tocmai despre asta vorbeau, cînd veni Veli beig la ei. Se roşise la faţă de grăbit ce era. îşi puse mîinile pe piept şi făcu o plecăciune adîncă în faţa lui boier Bálint.
— Mărite boierule, te cheamă preamilostivul padi- şah. Binevoieşte a te îmbrăca îndată. Plecăm numai- decît.
Boier Bálint tresări, apoi înlemni.
— Eşti liber I izbuti Maylád să îngîne.
Scoaseră în grabă din scrinuri veşmintele. Veli beg alergă să se îmbrace şi el.
— Nu mă uita ! se rugă Maylád. Adu-i aminte, Bálint. Că o să dai faţă cu el. Şi o să vorbiţi. O să vorbiţi. O să poţi spune un cuvînt şi despre mine. Roagă-l să-mi dea şi mie drumul o dată cu tine. Oh, Doamne, Doamne !... Nu uita de mine, Bálint.
— N-o să te uit, spuse Bálint.
îşi încheie cu mîna tremurînd tunica de atlas albastru, în care era îmbrăcat cînd fusese prins, şi pe care n-o mai purtase de loc, ci o păstrase în nădejdea întoarcerii acasă.
Doar sabia nu şi-o putu încinge.
— La înapoiere) ai să vii cu ea, îl îmbărbătă Maylád.
îl petrecu pe scară.
— Să nu mă uiţi.
îl urmări cu ochii plini de bucurie cum se aşază împreună cu Veli beg în rădvan, cum se învelesc peste picioare în blănuri turceşti, cu cîtă grijă potriveşte be- gul blana, să nu-l pătrundă frigul la picioare pe boier Bálint, cum stă supus, la stînga boierului.
— îngerii cerului îţi sînt surugii, Bálint!
Rădvanul pomi. Era escortat de doi lăncieri călări.
— Doamne ajută I se rugă în gînd boier Bálint.
I se păru un secol pînă să intre pe poarta seraiului. Străbătură curtea ienicerilor pe jos şi intrară în palat.
Multe, multe trepte, toate de marmură albă ; mulţi soldaţi din gardă chipeşi; dar toţi slugi; coloane de marmură maiestuoasă, covoare moi, poleieli, obiecte de artă orientală lucrate în filigran la tot

pasul. Török Bálint însă nu vedea altceva decît spatele caftanului alb al slugii care mergea înaintea lui şi o uşă acoperită cu o perdea groasă de mătasă, despre care bănuia că dă în odaia sultanului.
Fu condus într-o sală mică. în ea nu era altceva decît un covor şi o sofa. Lîngă sofa un vas de aramă răsfrînt tare, asemănător aghiazmatarului de alamă din biserica din Buda, numai că acesta nu era aşezat pe un picior de piatră, ci pe un cub de marmură, şi în el nu era apă, ci jeratic.
Török Bálint cunoştea mobila asta : se chema *mangal.* Era soba turcească pe timp de iarnă.
în odaie nu erau decît trei harapi ce stăteau de strajă la cele trei uşi, ţepeni ca nişte statui, cu mari halebarde de argint. Veli beg rămase lîngă uşă, mut aproape tremurînd.
Bálint privi spre fereastră. Se vedea marea vălurind verzuie, şi peste mare, Skutari, aşa cum se vedea oraşul Pesta de la ferestrele palatului din Buda.
Dacă! o fi aşteptat acolo cît timp îţi trebuie ca să fierbi un ou, cînd perdeaua uşii fu trasă la o parte de o mînă de harap şi în clipa următoare intră sultanul.
Nu avea suită nici înainte nici în urmă, îl însoţea doar un harap de vreo şaisprezece ani, firav la făptură, care se opri lîngă straja de la uşă.
Begul se prosternă cu faţa la pămînt pe covor.
Bálint împreună călcîiele şi se înclină. Cînd înălţă capul, sultanul stătea lîngă mangal, ţinîndu-şi palmele slabe deasupra lui. Era îmbrăcat într-un caftan de mătase de culoarea nucii, tivit cu blană de hermelină şi atît de lung, încît nu i se vedeau de sub el decît vîrfurile roşii ale papucilor. Pe cap avea un turban uşor de batist. Obrazul îi era ras. Mustaţa căruntă, lungă, îi atîrna mai jos de bărbie. Stătură o clipa fără cuvînt. Apoi sultanul privi către beg şi spuse :
— *Savul.* (Pleacă.)
Begul se ridică, făcu o temenea şi se retrase cu spatele îndărăt pînă la uşă. Acolo mai făcu o temenea şi dispăru ca o umbră.
— Nu te-am văzut de mult — începu sultanul liniştit — nu te-ai schimbat de loc. Doar cît ai încărunţit.
Bálint se gîndea. Las' că nici tu n-ai întinerit, Soliman. Că de cînd nu l-a mai văzut, sultanul slăbise şi făcuse pungi creţe în jurul ochilor lui mari ca de oaie. Iar nasul i se mai lungise parcă. Faţa îi era dată cu roşeală în chip ţipător.
Dar nu spuse Bálint nimic, doar aştepta, aştepta cu inima strînsă urmarea.
Sultanul îşi încrucişă mâinile pe piept.
— Poate ştii că Ungaria nu mai este.
Din palidă ce era, faţa boierului Bálint se făcu şi mai palidă. Dacă ţara nu mai era, ce voia de la el sultanul ?
—■ Celor cîteva staule care au mai rămas — continuă sultanul — li-s numărate zilele. Vom pune stăpî- nire şi pe ele încă ăst an. (Boier Bálint răsuflă adînc.) îmi trebuie la Buda un paşă de

nădejde. Unul care să nu fie străin nici ungurilor, nici mie. Tu eşti un om vrednic. îţi dau îndărăt moşiile. Toate moşiile.
Bálint îl privea ţintă. Buzele i se mişcară, dar, cum tot nu spuse nimic, sultanul continuă :
— înţelegi ce vorbesc ? Ştii doar turceşte.
— *Evet,* răspunse Bálint şi dădu din cap.
— Te voi pune pe tine paşă la Buda.
Umerii lui Bálint tresăriră o clipă. Faţa însă îi rămase neclintită. Privirea îi alunecă de pe sultan asupra mangalului prin ale cărui arabescuri dogora jeraticul.
Sultanul tăcu o clipă. Aştepta poate ca Bálint să i se prosteamă turceşte la picioare, sau să-i sărute ungureşte mîna, sau cel puţin să bîlbîie un cuvînt de recunoştinţă. Bálint însă nu clinti. Şi, ca şi cînd n-ar fi fost în faţa sultanului, îşi încrucişă şi el mîinile pe piept.
Sultanul se posomori. Se plimbă de două ori în sus şi în jos prin odaie. Apoi se opri şi căta spre Bálint:
— Poate nu ţi-e pe plac ?
Bálint se dezmetici.
Căci unde fusese sufletul lui în răstimpul acesta de cîteva minute ? Trecuse în zbor peste toate mîndrele lui cetăţi, cîmpuri şi păduri, îşi îmbrăţişase soţia, îşi sărutase copiii, se desfătase privindu-şi herghelíile, turmele de vite şi de oi, miile de slugi; îşi încălecase bidiviii dragi, sorbise aerul pămîntului unguresc...
La glasul sultanului se dezmetici ca dintr-un vis.
— Milostive împărate — spuse el adînc mişcat — dacă înţeleg bine cuvîntul măriei tale, binevoieşti a mă trimite în locul lui Verböczy.
Sultanul scutură din cap :
— Nu. Verböczy a murit. A murit încă în anul cînd ai venit tu. Locul lui nu-l mai împlinim. Eu te vreau pe tine paşă, după toată rînduiala. îţi dau raiaua cea mai întinsă a împărăţiei mele şi cea mai deplină libertate.
Bálint continua să-l privească uimit pe împărat.
— Dar cum, mărite doamne ? spuse el în sfîrşit. Paşă maghiar...
— Nu : paşă turc.
— Paşă turc ?
— Paşă turc. Ţi-am spus că Ungaria nu mai este. Aşa că nici ungurii nu mai sînt. Credeam că ai înţeles.
— Să mă fac turc ?
— Paşă.
Török Bálint lăsă capul în piept. Oftă de să i se rupă sufletul. Apoi, cu fruntea îndurerată, ridică privirea spre faţa sultanului:
— în alt chip nu se poate ?
— Nu.
Török Bálint închise ochii. Pieptul i se zbătea de răsuflare a-i grea.
— Măria ta — spuse e^în sfîrşit — ştiu că nu eşti învăţat cu vorba dreaptă, dar eu aşa am îmbătrînit... Nu pot spune decît ceea ce gîndesc.
— Şi ce gîndeşti ? întrebă rece sultanul.
Boier Bálint, palid, dar demn şi neîncovoiat, răspunse :

— Gîndesc, măria ta împărate, că şi dacă e a ta întreaga Ungarie, şi dacă s-or face turci toţi ungurii, eu unui n-am să mă fac... Eu nu... nu I...

9

Veli beg, se îngrozi, la întoarcere, cînd auzi de convorbirea tainică.

— E o nebunie ce-ai făcut 1 spuse el clătinînd din cap uluit. îmi pun capul că o să-ţi petreci noaptea la Tumul Sîngelui.

Rămase prin curte pînă la miezul nopţii : aştepta porunca sultanului.

Dar nici în noaptea aceea, nici în zilele următoare nu sosi, nici în scris, nici prin viu grai.

După o săptămînă, bătrînul Şeik-iil-islam, marele muftiu al turcilor, binevoi să cinstească cu vizita sa prea mărită Ediculé. Şi fără suită, doar singur, ca un muezin oarecare, încît lui Veli beg i se tăiară picioarele de mirare.

— Aveţi aici un ghiaur vestit, spuse marele muftiu. Numele lui e Török Bálint.

— *Evet*, răspunse begul închinîndu-se adînc.

— Padişahul (Allah să-i lungească viaţa !) are gîndul bun să-l pună pe acest ungur guvernator peste provincia noastră maghiară, şi el, cîinele necredincios, nu vrea să treacă la dreapta credinţă.

— De cîine ce e 1

— L-am rugat pe slăvitul stăpîn (Allah să-i lungească viaţa !) să-mi dea voie să-l văd şi eu pe prizonier, poate pot face ceva. Căci ştii, fătul meu, eu îs om vechi, care a văzut multe în viaţa lui.

— Eşti înţeleptul înţelepţilor, slăvite, şeik, Solomonul timpului nostru.

— Şi eu socot că nu e nod care să nu se poată dezlega, dacă găseşti firul. Numai că îţi trebui© pentru asta răbdare şi înţelepciune. Poate s-o mai înmuia vă- zînd că eu însumi îi aduc lumina profetului. Întîi o să mă asculte şi apoi, fără să-şi dea seama, o să-i picure în inimă semincioarele dreptei credinţe, una după alta.

— E un om destul de învăţat.

— Păi, vezi, fătul meu, dacă-l aducem la dreapta credinţă pe acest viclean necredincios, o să-i facem o mare bucurie padişahului.

Şi adăugară amîndoi deodată :

— Allah să-i lungească viaţa I

în al optulea ceas al zilei sau, după timpul nostru, la ora două după-amiază, domnul Bálint dormea în odaia lui. cînd begul deschise uşa şi-l pofti înăuntru pe marele muftiu.

Boier Bálint se ridică în coate pe sofa şi se frecă la ochi încurcat.

Se uită nedumerit la figura aceea biblică cu barbă mare, pe care n-o mai văzuse niciodată, dar cunoscu numaidecît, după caftanul lui negru şi turbanul alb, că e preot.

— Trezeşte-te, boier Bálint! îi spuse begul. Ţi se face o mare cinste. A venit chiar măria sa Şeilc-iil-islam să te înveţe legea. Ascultă-l cu luare-aminte.

Smulse de pe perete covorul de la pat şi-l aşternu în mijlocul odăii. Apoi se dezbrăcă de caftan ca să-l aştearnă peste covor, dar bătrînul nu vru să-l primească. Se aşezâ şi-şi puse picioarele cruciş. Barba îi atîrna pînă la brîu. Apoi începu să răsfoiască Coranul — o carte mică cît palma, legată în scoarţe de pergament.

— Ce vreţi ? spuse boier Bálint supărat. I-am spus-o doar răspicat sultanului, că nu trec la legea turcească.
Begul nu răspunse. Se uită la marele muftiu. Marele muftiu, în loc de răspuns, înălţă cartea la inimă, la frunte, la buze, apoi spus%:—■ în numele lui Allah, îndurătorul şi milostivul. Abdul Kazem Mohamed, fiul lui Abddallah, care e fiul lui el Mottalleb, care e fiul lui Hazem, care e fiul lui Abd Manaf, care e fiul lui Kassi, care e fiul lui Kaleib, care e fiul lui Morra, care e fiul lui Lova, care e fiul lui Galeb...
Boier Bálint se uita la el. îşi îmbrăcă dolmanul. Se aşeză în faţa bătrînului pe scaun, aşteptînd să vadă ce arei de gînd.
Bătrînul continuă liniştit:
— Care e fiul lui Fer, care e fiul lui Malek, care e fiul lui Madar, care e fiul lui Kenana, care e fiul lui Kaniza.
Bálint căscă.
Bătrînul continuă :
— Care e fiul lui Modseka, care e fiul lui Elias, care e fiul lui Nazar, care e fiul lui Moad... înşiră aşa sumedenie de nume, ca să revină apoi la Mohamed şi la naşterea lui.
Begul nu mai era în odaie. Se strecurase afară fără zgomot, ducîndu-se la treburile lui. Pe sală se întîlni cu Maylád, care, trezindu-se din somn, se îndrepta acum spre boier Bálint să-l scoale şi pe el.
Begul îi tăie calea :
— Nu-l tulbura — îi spuse el ridicînd un deget — e preotul la el. II învaţă dreapta credinţă.
— Legea turcească ?
— Da.
Begul coborî treptele în salturi.
18*
275
Maylád privi năuc după el.
10
înainte de-a se sfîrşi pelerinajul de doliu, Gergely **o** luă de mînă pe Eva şi plecă. Se pierdură în mulţime, strigîndu-le din mers lui Mekcsey şi ţiganului:
— Haideţi, e primejdie 1
Mekcsey porni după ei, făcîndu-şi loc prin desişul mulţimii cu umerii lui largi. Jumurdsâk şi aga rămaseră înghesuiţi în cealaltă parte a străzii: nu puteau trece prin alaiul sfînt. De altfel nu le-ar fi îngăduit soldaţii însărcinaţi cu paza ordinei. Apoi, pădurea aceea de hangere, pe care fanatismul religios le făcea să scapere, pe loc s-ar fi îndreptat împotriva lor.
Mohamedanii şi sciţii se urăsc. Sciţii susţin că slujbaşii de azi ai lui Mohamed sínt nedemni de cinul preoţesc. Iar turcii susţin că perşii sînt eretici.
Răzbătură, în sfîrşit, afară din mulţime şi se reuniră într-o uliţă îngustă şi întunecoasă.
Gergely putu atunci să spună :
— Să fugim I Aga şi Jumurdsák sînt pe urmele noastre I Au soldaţi cu ei I
Se aruncară în întunericul uliţei. Fugeau. Cel mai repede de picior era ţiganul, deşi nu ştia de ce trebuie să fugă şi de cine.
În goana lui, dădu peste o haită de cîini ce dormeau şi împiedicîndu-se, se duse de-a

berbeleacul. Unul dintre cîini scheună. Ceilalţi se împrăştiară speriaţi care încotro.
Trebuie să ştiţi că Constantinopolul e raiul cîinilor. Acolo, ori nu sînt curţi, ori dacă sînt, sînt pe acoperişurile caselor ; aşa încît cîinii n-au unde sălăşlui. Sute de cîini roşcaţi, ca vulpile, acopăr uneori străzile. Turcii îi lasă în pace, ba cînd fată cîte o căţea le pun în faţa porţii cîte o cîrpă sau o bucată de rogojină, ca să le dea ajutor. Cîinii aceştia curăţă Constantinopolul. Fiecare turc îşi goleşte dimineaţa lada pătrată de gunoi, făcută din tablă, în faţa porţii. Şi gunoiul e mîncat de cîini. Mănîncă tot, în afară de fier şi sticlă. Şi nu-s nici urîţi la înfăţişare, ca jigodiile, nici răi cîinii aceia. Ajunge să pocnești din degete, şi se şi apropie de tine bătînd din coadă. Le place cînd sînt mîngîiaţi. Căzînd ţiganul, grupul se opri.
Gergely rîse :
— Lua-te-ar dracu, Sárközi! De ce alergi aşa nebuneşte ?
— De, dacă m-alungă I ^use ţiganul gîfîind şi ridi- cîndu-se.
— Nu e nimeni. Să vedem, se aude vreun zgomot ?
Uliţa era tăcută. Doar de departe se mai auzea cîntarea plină de evlavie a perşilor.
Ciulirăurechile.
— Eu nu mai fug, spuse Mekcsey supărat. Dacă mă atacă cineva, îl străpung cu pumnalul.
Dar nu se arătă nimeni.
— Ne-au pierdut urma, zise Gergely. Şi acuma, prietene Sárközi, ia spune, unde ne facem masul' ? Ţiganul se uită la cer.
— îndată o să răsară luna. Eu am. un om cunoscut la care am putea dormi. Numai că e cam depărtişor : dincolo de Ediculé.
Jancsi se învioră.
— O să trecem pe lîngă Ediculé ?
— Da, răspunse ţiganul. Crîşma aceea e doar la o bătaie de săgeată de acolo.
— Şi zici că iese luna ?
— Iese. Nu vezi, conaşule, cum se luminează poalele cerului ? Trebuie să ne grăbim. Cîrciumarul e un grec. E gazda noastră. Ne dă şi haine, numai bani să fie.
— N-am putea să dăm ocol pe la Ediculé ? întrebă Jancsi şi glasul îi tremura. Poate...
— în noaptea asta ?
— în noaptea asta. Vai cît aş vrea…
— Se poate dacă-i zor mare — spuse ţiganul dînd din umeri — numai să nu ne simtă...
Pomi înaintea lor. Păşi cu băgare de seamă peste cîinii ce zăceau în drum şi cum răsări luna, trecură cu toţii pe partea umbrită a străzii.
Casele dormeau ca şi uliţele. Doar cîinii hămăiau din cînd în cînd. Ţipenie de om nu era nicăieri. Luna lumina case mărunte de lemn. Toate la fel. Cu un singur cat, şi la fiecare cat două ferestre cu zăbrele, şi ele de lemn. Ferestrele haremului. Din loc, în loc, cîte o casă de piatră, apoi iar[1], case de lemn, în şir nesfîrşit.
La o casă ţiganul se opri şi făcu semn de tăcere. Dinăuntru se auzea plînset de copil şi un glas de

bărbat. Apoi un glas de femeie supărat. Ferestrele, bineînţeles, nu aveau geamuri.
— *Sesini kes! Huniade gelijor!* (Taci o dată 1 Că vine Huniade!)
Copilul tace. Călătorii noştri îşi continuă drumul grăbiţi.
Nu era încă la miezul nopţii cînd, la o cotitură, sclipi deodată vederii lor marea înstelată bătută de lumina lunii.
Ţiganul trase din nou cu urechea.
— Trebuie să ne urcăm într-o barcă — îi sfătui el cu glas încet — dacă vom găsi vreuna. Ocolim Edicule, căci circiuma e dincolo, pe malul dimpotrivă.
— Turcii beau şi aici ? întrebă zîmbind Gergely.
— În circiuma aceea beau şi turci, spuse ţiganul. E o odaie mai în fund unde beau doar turci. Căută ce căută pe ţărmul nisipos, şi găsi o barcă legată de un pociumb.
Prora bărcii era trasă pe ţărm sau poate că o fi rămas aşa în urma refluxului.
O umbră ca de femeie, îmbrăcată în haine şofranii, ţîşni din uliţă ca un liliac şi se îndrept^ spre ţărm către ţigan.
Ţiganul o privi mirat.
— Tu eşti, Cerhan ?
Era fata bulibaşei.
— Unde sînt vitejii ? întrebă ea neliniştită, abia tră- gîndu-şi sufletul.
Ţiganul arătă spre şirul de case, unde aşteptau în tăcere Gergely, Eva şi Mekcsey.
Fata se întoarse spre ei. O prinse de braţ pe Eva şi spuse:
— Vă ameninţă primejdia. Vine pe urma voastră un agă cu chip de corb, însoţit de douăzeci de spahii.
Eva se uită la Gergely. gN-a înţeles ce spusese fata.
— îndată ce aţi plecat, a venit pe la noi, continuă fata. Au răscolit tot prin corturi, căutîndu-vă. Pe tata l-au bătut cu sabia ca să spună unde sînteţi. V-au căutat şi în peşteră.
— Şi voi i-aţi adus pe urmele noastre ?
— Cum poţi să crezi una ca asta I Nu era cu voi Sárközi ? Dacă nu de alta, cel puţin pentru el n-am fi fă- cut-o.
— Ai un suflet deschis şi drept — zîmbi Gergely —■ dar noi ne-am întîlnit cu ei.
— V-au dibuit! Vin ! Sînt pe urmele voastre I Veniţi repede 1 Fugiţi I
Sárközi dezlegă barca.
— Urcaţi-vă repede 1
— Marea e luminată de lună, spuse fata neliniştită.
— Nu-i nimic, răspunse Gergely. Nu mai sînt alte bărci pe aici. Chiar dacă ne văd, o să treacă timp pînă să găsească bărci.
Porni spre barcă.
— Veniţi I
Luna lumina marea şi zidul înalt al fortului, din mijlocul căruia se ridicau în lumina lunii patru turnuri negre ca patru uriaşi cu chivăre ţuguiate.
Cînd ajunseră la barcă, dinspre uliţă se auziră ropote şi zăngănit de arme.
— Vin ! spuse fata speriată.

Broaştele nu sar mai repede în apă de cum săriră cei doi ţigani în barcă.
Dar şi oamenii noştri se grăbiră.
— Barca e strimtă I spuse Gergely îngrijorat.
Dar vorba lui se pierdea în strigătele ce veneau din bezna uliţei.
Mekcsey luă din mîinile ţiganului vîslele şi cu o singură smucitură rupse de pe ele curelele.
— Staţi jos !
—■ împinge barca ! strigă Gergely.
Mekcsey însă stătea nemişcat, înţepenit în picioare, cu lopeţile ridicate, aşteptînd un turc care o luase înaintea tovarăşilor săi cam cu o sută de paşi şi năvălea spre ei.
— Vino numa I vino dervişule ! strigă el mînios. Vino încoace I
Jumurdsák se dădu înapoi. Doar hangerul îi scînteia în mînă.
— Ei, vino de-ţi dă mîna 1 îl îndemna Mekcsey.
Şi nu numai că nu împinse barca în apă, dar mai sări din ea şi se repezi cu lopata după Jumurdsák.
Dervişul se întoarse şi o luă la sănătoasa.
— Vino o dată I îl strigă Török Jancsi tremurînd. Nu vezi că-s gata să tăbărască peste noi I
Mekcsey se întoarse agale la barcă şi cu o singură împinsătură o depărtă de ţărm.
Urmăritorii sosiră şi ei pe mal, şi urletele lor turbate petrecură legănarea bărcii.
Povara însă era într-adevăr mare.
Marginea bărcii doar cu o şchioapă dacă era deasupra apei. Erau nevoiţi să stea nemişcaţi pentru ca barca să nu se legene.
Spahiii alergau în sus şi în jos pe ţărm, căutînd bărci.
— *Kaikci l Kaikci l* (Barcagii!) strigau ei. *Bre, bre, kaikci* (Hei, barcagii I)
Mekcsey îi spuse ţiganului:
— încotro ?
Ţiganul era la celălalt capăt al bărcii şi-i clănţăneau dinţii, încît abia putu răspunde :
— Să — să —-să ocolim cctatca, mă — mă mări- ta-ta, domnule vitéz.
— Dincolo de cetate ce e ?
— Ni — nimic.
— Cîmp, pădure ?
— Gră-gră-dini, tu-tu — tufe.
Gergely împlîntă vîslele în apă, trăgînd puternic.
Fata de ţigan ţipă :
— Au găsit o barcă.
într-adevăr, de la ţărm porni o barcă. Erau şase în ea, dar nici ei nu aveau decît două lopeţi.
Ceilalţi turci se vor fi răspîndit să mai caute o barcă.
— Lasă-mă pe mine, îi^puse Mekcsey lui Gergely. Eu am mai multă putere. Cîţi sîntem ?
— Vai, vai, vai 1 se văieta ţiganul clănţănind din dinţi.
Vîsliră în tăcere spre răsărit.
Barca turcilor îi urma.
— Dacă nu mai vin şi alţii — spuse Mekcsey — eu am să mă lupt cu vîslele, voi cum îţi putea.

— Aici nu prea se poate lupta, spuse Gergely. Dacă ne-ajung, amîndouă bărcile se vor răsturna. Sînt de părere să vîsleşti spre Skutari.
— E cineva care nu ştie să înoate ?
— Eu, măria ta, spuse ţiganul tremurînd.
— Agaţă-te de botul bărcii, dacă o fi să se răstoarne.
— Nu, Pista — spuse Gergely — ţine spre ţărmul dimpotrivă, unde apa e doar pînă la brîu, ca să putem pune piciorul pe pămînt. Măsoară apa cu vîsla.
— Şi apoi ?
— Am eu aici doi funţi de pulbere. O s-o umezesc şi-i dau foc. îndată ce ne ajung, o azvîrl între ei. Tu să sari din barcă, eu voi sări după tine, apoi Jancsi şi Matyi. Turcii o să fie năuciţi, aşa că o să le facem de petrecanie pe rînd.
îi întinse ţiganului iasca şi amnarul.
— Scapără, Sárközi.
Mekcsey coti fără vorbă spre ţărmul Asiei. Dar erau încă departe : mai aveau de vîslit mai bine de un ceas. Tăceau cu toţii. Mekcsey şi Matyi vîsleau cu schimbul. Din cînd în cînd, Mekcsey afunda în apă, uneori pînă la cot, vîslele, dar de fund încă tot nu dădea.
Turcii mînau de zor după ei, în chiote.
—r Perzevenk dinini sikeim! detună un glas ca din gură de tun.
— *Perzevenk batakdsi*! urlă un glas mai puţin pătrunzător, dar mai furios.
Tancsi strigă şi el o dată :
— *Perzevenk kenef óglu! Hersisaya! Batakdsi aga!*
Rîseră.
Gergely băgă mîna în apă şi pe spatele lui Sárközi frămîntă din pulbere un aluat negru, gros de un deget.
— Acum, Eva, pune la mijloc puţină pulbere uscată.
Eva răsuci dopul cornului cu pulbere şi turnă în mijlocul aluatului pulbere uscată.
Gergely împătură aluatul şi-l făcu găluşcă. Il legă în batistă strîns. Doar o deschizătură îi lăsă, ca să poată vîrî focul la pulbere.
— Pămînt 1 spuse deodată Mekcsey, deşi abia trecuseră de mijlocul strîmtorii.
Trăsese bine la vîslă, băiatul I Depărtarea la care erau de turci cînd aceştia porniseră după ei abia dacă se micşorase cu ceva. Barca turcilor să fi fost la o aruncătură de piatră.
— Arde iasca, Sárközi ?
— Arde.
— Ţine-o bine. Iar tu, Mekcsey, acuma încetineşte vîslitul. întoarce barca să ajungă costiş. Dar grijeşte să nu se izbească de noi, ci să treacă pe lîngă noi, dacă vin cu putere.
— Am să cotesc, fii pe pace I
— Cînd vor fi la zece paşi de noi, ţiganul să-şi dea drumul de pe botul bărcii în apă. Fata de asemenea. N-ar fi rău poate ca şi tu, Eva, să faci la fel. Dar numai în clipa cînd voi arunca eu focul în barca lor. Ei nu trebuie să ştie că aici apa e doar pînă la brîu. Să înoate 1

Mai strînse o dată batista, ba mai! trase de ea cu dinţii. Apoi continuă :
— Dacă focul o să-i arunce în apă, tu, Mekcsey, rămîi totuşi aici în barcă cu lopata. Eu şi Tancsi o să sărim în apă şi o să-i bărbierim pe înotători. Dacă or fi zăpăciţi tare, tu, Matyi, ia-le barca şi cine s-o agăţa de ea, taie-l.
— Dar eu ? întrebă ţiganul.
— Voi trei ţineţi barca să nu se răstoarne Mekcsey. Şi aplecîndu-se la urechea Evei, îi spuse în şoaptă :
— Tu lasă-te în apă pe partea cealaltă a bărcii şi dă-te la fund, ca nu cumva să te lovească în faţă explozia. Apoi ia cealaltă vîslă şi loveşte în turcul ce ţi-o ajunge în apropiere. Lopata e totuşi ceva mai lungă decît sabia.
Turcii văzură că distanţa dintre cele două bărci se micşorează, Mekcsey măsură adîncimea cu lopata.
— Apa e pînă la brîu.
— Să ne oprim, spuse Gergely.
Si se ridică.
— Dă-mi iasca. Sárközi.
Apoi strigă spre turci:
— Ce vreţi ?
— O să afli îndată, răspunseră ei rînjind.
Gergely îi dădu iasca şi batista Evei, apoi ridică scîndura pe care şezuse.
Turcii se apropiau, cu săbiile în mîini, cu stilete între dinţi. Tăceau. Vîslele lor pleoscăiau zgomotos.
Se apropiară. Gergely aruncă scîndura în faţa bărcii lor. Un plesnet de apă izbi pe turcul de la vîsle, care se opri şi întoarse capul să vadă ce e. Barca înainta singură.
Oînd nu-i mai despărţea decît vreo cincisprezece paşi, Gergely atinse cu iasca pulberea. Pulberea începu să sfîşie în scăpărări roşii...
Gergely aşteptă puţin, apoi, luînd la ţintă barca turcilor, o aruncă în ea.
Turcii, în faţa balaurului aprins, se traseră la o parte, în clipa următoare, barca păru o fîntînă arteziană, apoi împroşcă foc şi izbucni cu bubuit mare o flacără de trei stînjeni.
— *Ei vah!* (Valeu !)
Barca turcilor se răsturnă.
Cei şase turci căzură bîldîbîc în apă, în şase părţi.
— Pe ei I strigă Gergely, care se afla acum în apă.
Ochii însă le scăpărau încă de lumina care îi orbise. Trebuiră cîteva clipe pînă să zărească Gergely un turc, care se izbise chiar de barca lor, răsturnîndu-l în apă pe Mekcsey.
Gergely îl păli şi-şi simţea sabia dînd de os.
— Loviţi-i I strigă el.
Dar şi tovarăşii lui lucrau orbiţi pe jumătate.
După ce-şi recăpătară puterea vederii, îl văzură pe Mekcsey luptîndu-se de zor în apă cu un turc spătos.
Gergely se îndreptă spre ei, şi-l păli pe turc în scăfîrlie. Dar căpăţîna turcului e tare. Mekcsey se agăţă de turc. Îl apucă de gît şi-l înecă cu capul sub apă. îl ţinu aşa pînă ce nu mai ieşiră clăbuci.

11

Într-o după-amiază de mai, trei tineri italieni îmbrăcaţi în haine de catifea galbenă şi două fete italiene în fuste scurte se iviră în faţa porţii celor

Şapte Turnuri. Unul dintre băieţi avea o lăută, o fată, de asemenea. Cealaltă fată avea subsuoară o tamburină.
Straja stătea la umbra porţii şi moţăia de-a-npicioarele, ridicînd pleoapele doar cînd auzea bocănit de bocanci trecînd pe lîngă el. Cu toate acestea, îi văzu pe aceşti oameni străini şi întinse lancea spre ei.
— Stai I
— Sîntem cîntăreţi italieni. Ne ducem la pîrcălabul cetăţii.
— Nu se poate.
— Dar trebuie.
— Nu se poate.
— De ce nu s-ar putea ?
— Se mută.
La umbra zidului stăteau pe vine vreo şase soldaţi. Le dădea în bobi, scuturînd un ciur, o ţigancă bătrînă.
Una din fete, cea mai mică, se duse curajoasă într-acolo şi spuse ţigăncii :
■—■ Lalaka ! straja nu ne lasă înăuntru. Trimite pe cineva la Veli beg să-i spună că-i aducem daruri.
Ţiganca tocmai ghicea ceva foarte interesant. Împărţise bobii în cinci grămăjoare şi le spuse soldaţilor :
— Iată acu mi s-a arătat chipul norocului tău. Dar nu ţi-l spun pînă nu te duci la beg ca să-l înştiinţezi că au venit nişte italieni **şt** i-au adus daruri.
Obrazul soldatului căruia-i vorbise se înroşi de curiozitate. Se scărpină sub bărbie, se ridică şi pomi repede. Nu trecură nici zece minute. Le făcu semn italienilor :
— Urmati-mă I
Şi pomi înaintea lor. îi conduse printr-un coridor răcoros înîr-o grădină încinsă de arşiţă, pe lîngă o moară cu o roată uriaşă, apoi printr-o altă grădină, în care erau straturi de salăţi verzi.
Soldatul rupse o căpăţînă de salată şi începu să ronţăie frunzele aşa crude.
Le îmbie şi pe fete :
— Mîncaţi şi voi!
Fata de ţigan luă o frunză şi o îmbie şi pe tovarăşa ei.
— Mulţumesc, Cerhan, nu-mi trebuie.
— Mănîncă ! E bună !
— Ştiu că e bună, dar la noi nu se mănîncă aşa.
— Dar cum ? Ci sare ?
— Cu sare şi cu pui fripţi.
Unul dintre italieni tălmăcea mereu spusele lor şi cum cele două fete vorbeau mereu, iar tălmaciul se uitase de cîteva ori în altă parte, fata de fiecare dată îl întreba :
— Gergely, ce spune Cerhan ?
Grădina aceea era între două ziduri înalte de cărămidă. Fiindcă cetatea avea ziduri duble. Două turnuri de la mijloc erau înconjurate de un alt zid.
— Şi turnurile au cîte două ziduri, îl lămuri pe Gergely fata de ţigan. Un paznic povestise odată la circiumă că turnurile acestea sînt pline cu aur şi argint. El măturase pe acolo şi s-a uitat prin gaura cheii.

— De aceea-s păzite de atîţia soldaţi I spuse trist Tancsi.
Băiatul era foarte tulburat. Cînd se-nroşea, cînd se-n- gălbenea, cercetînd cu ochii şi trăgînd cu urechea în toate părţile.
Ajunseră la casa unde stătea begul. Alte case nici nu mai erau de-a lungul zidului, decît o mulţime de tunuri grele, la fiecare cincizeci de paşi unul. Lîngă ele, sumedenie de ghiulele ruginite, mari ca nişte lubenițe.
în curtea begului zăceau împrăştiate în toate părţile o mulţime de lăzi ferecate, precum şi nişte pînze de cort roşu. Apoi, pe caldarim şi pe serele bine îngrijite — arme, mobile de campanie şi covoare. Cel ce pleacă de-aicea nu dă ochi de bună seamă cu cel ce se mută în locul lui.
Vreo zece-cincisprezece soldaţi puneau lucrurile în lăzi.
Begul stătea între ei, mîncînd şi el salată tot ca şi caprele, crudă, fără pui fripţi.
Le făcu semn italienilor şi se aşează pe roata unui tun gros, îndreptat în afară şi continuă să mănînce salată.
— Ei, ce vreţi ? întrebă el bine dispus.
Gergely ieşi în faţă. Ţinîndu-şi pălăria în mînă, spuse pe turceşte :
— Sîntem cîntăreţi italieni, domnule beg. Ne-am petrecut noaptea pescuind aici, sub cetate, căci află, domnule, că sîntem oameni săraci, aşa că seara trebuie să pescuim. Astă-noapte însă, n-am prins numai peşti. Cînd am tras plasa, am văzut ceva sclipind în ea. Ne uităm noi ce-o fi şi ce să vezi ? Era un talger de aur minunat.
— Pe dracu !
— Binevoieşte a te uita la el. Ai văzut ceva mai frumos vreodată ?
îşi băgă mîna în sîn şi scoase un talger mic de aur, pe fundul căruia se rotunjeau figuri de femei minunat bătute, închipuind nişte naiade ce se hîrjoneau în apă.
— *Maşdlah!* se minună begul.
Ochii îi înmărmuriseră de uimire.
— Nici noi n-am mai văzut ceva să-i semene, continuă Gergely. Ne-am gîndit noi, ce să facem cu el ? Dacă l-am vinde, ne-ar bănui că l-am furat şi în cine ştie ce necaz am mai cădea. Dacă nu-l vindem, de ce folos ne-ar fi, cînd n-avem ce mînca ?
Begul învîrtea talgerul în mînă şi-i cîntărea greutatea.
— Nu-i de aur. E doar argint aurit.
— Da-i o minunăţie 1 Şi asemenea lucrătură nu se face decît pe argint.
— Ei I De ce mi l-aţi adifc tocmai mie ?
— Tocmai asta mă pregăteam să-ţi spun, domnule beg. Cum stam noi şi ne gîndeam aşa, ce să facem cu el, ne-am adus aminte că aci, la Şapte Turnuri, zace în robie un binefăcător al nostru, un boier ungur. Cînd eram mici, eu şi fratele meu am fost robii acestui boier.
Begul privea zîmbind la talger.
— Şi s-a purtat bine cu voi ?
— Ne-a dat la carte şi ne iubea ca pe copiii lui şi noi ne-am gîndit să te rugăm să ne dai voie să-i cîntăm oleacă acelui boier.
— De aceea mi-aţi adus mie talgerul ?
— De aceea.

Begul privi din nou talgerul zîmbind. Şi-l vîrî în sîn.
— Şi ştiţi cînta ? Ia să vă aud !
Cei cinci italieni se aşezară îndată în cerc. Doi făcură să sune lăutele şi începură să cînte.
Mamma, mamma, Ora muoio, ora muoio I Desio tal cosa, Che all orto ci sta.
Glasurile celor două fete păreau glasuri de vioară. Ale lui Gergely şi ale lui Jancsi, de flaute. Iar al lui Mekcsey ca de violoncel.
Begul încetă să mai mănînc© salată. I se lungiseră urechile.
— Sînteti nişte îngeri sau nişte dsini I
Cîntăretii, în loc de răspuns, începură un dans vesel. Fata de ţigan tîşni în mijlocul cercului şi, bătînd din tamburină, se răsucea şi se învîrtea în faţa begului.
Begul se ridică.
— Aş sta şi m-aş uita la voi trei zile şi trei nopţi. Dar eu mîine trebuie să pornesc spre Ţara ungurească. Dacă vreţi, veniţi cu mine. Vă puteţi alătura mie fie de aici, fie pe drum. Cît o fi să fiţi cu mine, n-o să aveţi grijă de nimic. Vă dau şi bani. O să trăiţi împărăteşte I
Cei cinci italieni se uitară unii la alţii întrebători.

Domnule — spuse Gergely —■ dă-ne un răgaz să ne sfătuim, dar mai întîi îngăduie-ne ce te-am rugat

— .Bucuros ! Dar pe cine vreţi voi să vedeţi ?
— Pe boier Török Bálint.
Begul îşi resfiră degetele fără chef.
— Pe Török ? Cam greu. El acum se află la quíntale.
— La ce fel de quíntale ?
Begul dădu din mină supărat.
— S-a purtat necuviincios cu marele muftiu…
Cu toate acestea, îndeplini dorinţa italienilor. Îi dete în seama unui soldat.
— Scoate-ţi-l pe boierul Bálint în curte să-i cînte italienii aceştia. Are sau n-are chef să asculte, scoateţi-l afară I
Se deschise şi poarta interioară a curţii.
Curtea aceasta era cu ceva mai mare decît piaţa Erzsébet din Pesta. Cei doi jucători de şah stăteau tot sub platan. Móré îşi omora şi el urîtul privindule jocul. Mai erau acolo şi cîţiva boieri albanezi şi croaţi care căscau. Ei nu se uitau la joc, dar se strînseseră acolo pentru că omului îi place să fie în mijlocul semenilor lui, ca furnica, ca gîsca sau ca oaia.
Maylád stătea în faţa temniţei cu zăbrele pe un scăunel de campanie ca să poată vorbi cu Bálint. Dar ei nu mai aveau nimic nou să-şi spună.
Din cînd în cînd, întreba cînd unul, cînd celălalt:
— La ce te gîndeşti ?
Cei cinci italieni fură opriţi în. poartă pînă să-l aducă pe boier Bálint. Îl scoaseră de după zăbrele. Doi soldaţi îi ridicară lanţurile ca să poată păşi. Puseră în mijlocul curţii un scaun de lemn şi-l aşezară pe el. Acolo doar i se dădu voie să şadă. Bătrînul nici nu s-ar fi putut de altfel mişca de greutatea lanţurilor groase ca braţul.
Sta şi nu ştia de ce-l aşezaseră acolo. Purta haine din pînză de cînepă, era în caţgil gol şi părul alb îi crescuse mare. Cătuşele îi trăgeau mîinile în jos pe laturile scaunului. Cătuşele cîntăreau cincizeci de fonţi. Mîinile lui bătrîne, neputincioase, nu le putea ridica. Iar faţa îi era palidă ca a unui spînzurat.
— Puteţi veni, făcu semn soldatul către cîntăreţi.
Cîntăretii se apropiară, apoi se opriră unul în spatele
altuia, la cinci paşi de boier Bálint.
Boierul rob privi ostenit la străin, întrebîndu-se cum or fi ajuns aici.
Şahiştii îşi lăsară jocul. Ce e asta ? O adevărată petrecere : cîntăreti italieni la Şapte Turnuri. Se bulucira la spatele boierului Bálint, aşteptînd cîntecul şi mai ales dansul celor două fete.
— Cea mai tînără dintre voi nu e ţigancă, spuse prinţul.
— Se cunoaşte dintr-o sută că-i ţigancă 1 răspunse Maylád.
— Dar ceilalţi sînt italieni.
Din întîmplare erau negricioşi cu toţii. Mekcsey era cel mai spătos, GergeJy cel mai lungan, Jancsi cu ochii cei mai negri. Eva îşi dăduse pe faţă cu ulei de nucă, să se facă mai bărnace. Părul i-l acoperea o căciulă frigiană roşie, aşa cum purtau şi ceilalţi. Cei cinci italieni stăteau nemişcaţi.
— Ei, cîntaţi I îi îndemnă soldatul.
Dar ei stăteau nemişcaţi şi palizi.

Pe faţa celui mai tînăr dintre ei lacrimile curgeau în şiroaie. Pe a celuilalt, de asemenea.
— Cîntaţi o dată, afurisiţilor 1 spuse turcul, pierzîn- du-şi răbdarea.
Mezinul păşi înainte clătinîndu-se, se prăbuşi înaintea robului care şedea pe lanţuri şi-i îmbrăţişă picioarele :
— Tată 1 Tată dragă 1

12

La o bătaie de săgeată de la Ediculé, în spatele spitalului grecesc, e o circiumă de rînd, singuratică.

Odinioară, pe vremea cînd Constantinopolul se numea Bizanţ, trebuie să fi fost o locuinţă cu grădină, o vilă de marmură pentru vilegiatură. Dar vai I Vremea

şi cutremurele slăbesc pînă şi lespezile de marmură. Şterge lustrul de alabastru al teraselor, florile de piatră ale ferestrelor. Clinteşte din loc treptele şi sădefte brusturi printre crăpăturile coloanelor.
Din vila de odinioară se făcu o crîşmă de rînd. Fel de fel de gîtlejuri dădeau pe la ea. Iar cîrciumarul, al cărui nume era Miltiades, îşi sporea cîştigul şi din ospitalitatea pe care o dădea hoţilor.
Miltiades le dăduse tinerilor noştri veşmintele italiene şi talgerul de aur, fireşte, pe bani buni, şi tot el îi şi găzduise peste noapte.
Cum reprezentaţia def la Şapte Turnuri luă întorsătura pe care o ştim, era s-o păţească.
Soldatul îl înştiinţă pe beg că italienii sînt rubedenii cu robul, că prea bocesc în jurul lui. Begul însă nu-şi bătea acum prea mult capul cu Edicule. Toate rotiţele minţii lui se învîrteau către ţinutul Ţării ungureşti (pe turceşte : *vilaiet)*. La Edicule, el însuşi nu era decît un rob. Trebuia să locuiască între zidurile închisorii şi nu-i era îngăduit să le părăsească decît o dată pe an, cînld se ducea să se închine la biserica Aga Sofia.
— *Esek!* (Măgarule !) strigă el la soldat. Italienii aceia i-au fost robi acelui boier, iar acum sînt robii mei.
Cum tocmai îşi aşeza în ladă călimara, o frumoasă călimară de porfir, scoase de lîngă ea o pană de trestie şi o înfipse în buretele cu cerneală, scrise pe un petic de pergament cîteva rînduri şi îl întinse soldatului mirat.
— Na ! Dă-li-l italienilor şi condu-i pînă la poartă. Să nu se atingă nimeni de ei.
Gergely fireşte citi numaidecît scrisoarea, care suna aşa :

Aceşti cinci cîntăreţi italieni ţin de steagul meu. Le-am dat acest ucaz ca să nu se atingă nimeni de ei cît nu vor fi lîngă mine. Veli beg.

Gergely puse bine scrislarea, bucurîndu-se.
Se uită la soldat. Unde mai văzuse oare chipul acesta de bufnită ? Unde ?
Îşi aminti îndată că printre salahorii şi matelotii care băuseră în seara trecută la circiuma grecului era şi domnia lui. De altfel, i se vede de pe nas, care era roşu, că avea să stea pe banca împricinaţilor cînd va fi să ajungă în faţa lui Mohamed profetul.

— Vii şi tu cu begul ? întrebă Gergely cînd ieşiră pe poartă.
îi îndesă în palmă un taler de argint.
— Nu — răspunse soldatul, înveselit la vederea talerului — begul nu ia cu el decît artificieri şi viteji. în- cepînd de mîine, stăpînul meu se va chema Izmail beg.
—> Dar el nu locuieşte încă aici.
— Nu, stă acolo, în casa aceea cu viţă sălbatică. Arătă cu mîna o casă acoperită cu viţă sălbatică, clădită spate-n spate cu zidul vechii cetăţi a Bizanţului. Şi poate chiar din pietrele ei.
Seara, oşteanul cu faţă de bufniţă îşi bea talerul de argint la circiuma grecului.
Tinerii noştri cinau în seara aceea într-o cameră mică şi frumoasă de marmură.
Mîncară pilaf de berbec, sfătuindu-se dacă să se întoarcă cu begul în patrie sau singuri.
Fiindcă nu mai încăpea nici o îndoială —primejdia le călca pe urme. Şi era şi mai sigur că pe boier Bálint nu-l puteau elibera.
— Trebuie să ne întoarcem cu begul, spuse Gergely. E lucrul cel mai cuminte pe care-l putem face.
— Ba eu, zău, n-am să fiu cîntăreţ, spuse Mekcsey furios. Cîntă-i trăsnetul şi fulgerul!
— O să te prefaci că eşti răguşit, spuse Gergely. De ce să nu-i cînt ? Nu spune şi zicala : cîntă cîntecul cui te urci în căruţă ? 1
— Să afle acasă că le-am fost lăutar turcilor...
— De ce nu ? Aici le ointăm, acasă o să-i facem să joace...
291
Jancsi nu intră în vorba lor. Privea în gol, şi-i dădură lacrimile.

19*Gergely îşi puse mina pe umărul lui:
— Nu plînge, Jancsi. Nu-i veşnic lanţul acela. într-o bună zi o să cadă, ai să vezi.
— Nici n-am putut vorbi cu tata. Doar cît m-a întrebat despre Ferko. I-am răspuns că a stat acasă ca să nu rămînă mama singură de s-o întîmpla să pier pe drum.
Tăcură şi le fu milă de el.
— Ce prost sînt ! spuse Jancsi alungîndu-şi supărarea. Mă furişez la el sub înfăţişare străină, cînd aş fi putut-o face de-a dreptul, pe calea obişnuită. Dar după cele întîmplate o să mai pot intra la el ? S-ar afla îndată că nu sînem cîntăreţi italieni. Ucazul begului nu ne-ar mai fi de nici un folos. Cel puţin banii să-i fi dat.
Fata de ţigan luă farfuria şi o duse afară. în odaie bătea lumina lunii, făcînd să pălească zarea opaiţului.
— Am mai putea încerca ceva, spuse Gergely. Banii îi avem aproape toţi- La tine, Jancsi, sînt o mie de galbeni, la mine trei sute. La Mekcsey atîţia cîţi să putem ajunge în ţară. Mai sînt şi la Eva.
Ţiganca se întoarse.
— Nu vreţi să-l vedeţi pe turcul cu mutra de bufniţă ? E beat criţă, a căzut pe scaun. Sárközi bea pe cheltuiala tocului, dar el încă nu e beat. Joacă zaruri cu Matyi.
Ţiganca rîdea, dar văzînd că nimeni nu rîde, tăcu şi ea. iS'e aşează pe rogojină lîngă ceilalţi şi cu bărbia rezemată în palmă, se uita admirativ la Eva.
— Begul cel nou — continuă Gergely — nu se fereşte de bani de bună seamă. Ca şi ceilalţi, de altfel. Am putea încerca. Banul a fost în toate timpurile cheia cea mai bună pentru orice lacăt.
— Dau tot ce am, zise Jancsi. îmi dau şi viaţa.
— Să facem o ultimă încercare.
— Cum s-ar putea răzbate în noaptea asta la beg ?
— Te arestează, spuse Mekcsey. O să te asculte, o să-ţi ia banii, dar rămîi şi tu acolo.
Gergely zîmbi:
— Numai că nu-s aşa de nătăflet. Mă duc sub altă înfăţişare.
— Cum aşa ?
— Mă îmbrac în haine de soldat turc.
Tancsi îl apucă de mînă pe Gergely.
— Ai fi tu în stare să faci asta, Gergely ? Ai fi în stare ? I
— O şi fac, răspunse Gergely.
Se ridică şi-l chemă pe Miltiades, amfitrionul.
— Un costum de soldat turc, din acelea din care poartă soldaţii de la Şapte Turnuri.
Grecul se scărpină în barba lui neagră şi stufoasă. Era obişnuit cu musafiri care se travestesc, dar era tot atît de obişnuit să vadă picîndu-i zilnic în palmă doi- trei galbeni de la ei. Dracu să-i ia de-s tîlhari, de-s hoţi, numai să plătească bine ! Le şi oferi pe dată o cameră la subsol, mai ferită.
— Chiar un aşa veşmînt n-am — spuse el clipind din ochi şi zîmbind — dar e aici un turc beat. O să luăm de pe el turbanul şi mantia.
— Bine. Dar am nevoie şi de barbă.
— Avem destule.

— Dar eu am nevoie de una la fel cu aceea a soldatului acestuia.
—■ O să găsim una la fel.
Cîrciumarul ieşi. Nu trecură nici cinci minute şi se întoarse aducînd tot felul de bărbi, gata făcute, păr negru şi clei de lipit.
— Să ţi-o lipesc ?
— Lipeşte-mi-o I Şi să-mi dai întocmai înfăţişarea acelui soldat.
Se aşeză. Miltiades se apucă de lucru. Între timp vorbiră.
— Cunoşti pe begul cel nou de la Şapte Turnuri ?
— Cum să nu-l cunosc ? 1 spuse grecul. A fost topciu.
— Ce ştii despre el ?
— Un prostovan. Bea apă, şi apă îi e şi mintea. Nici să scrie nu ştie.
— Nici ceilalţi ofiţeri nu ştiu. Cel mult dacă ştiu să citească.
— Dar ăsta face şi pe grozavul, parcă ar fi calul sultanului, deşi calul sultanului e mai învăţat decît el. Cînd vede însă un copac mai înalt decît el, se încovoaie cum se încovoaie cînepa în vînt.
— Cu oastea a fost ?
— Acum un an. Cu împăratul. Lîngă Esztergom a şi fost bătut cu bîtele.
— Aşadar e un laş ?
— Păi de ce crezi că i-au dat slujba asta ? E laş şi prost. Un om crescut cu apă poate fi altfel ?
Gergely strîmbă din obraji, că-l strîngea cleiul. Acum era însă atît de schimbat, că Mekcsey se prăpădea de rîs.
Grecul aduse apoi turbanul, hangerul şi mantia.
— *Allah amanet olun!* spuse Gergely, făcînd în glumă temenele.
Au vrut să-l însoţească. Dar el nu-i lăsă decît pe Tancsi şi pe Mekcsey. Pe drum, Tancsi îi dădu lui galbenii. Gergely se răzgîndi apoi şi-l trimise înainte pe Tancsi. Nu rămase cu el decît Mekcsey.
— Şi tu să mă urmezi doar de la depărtare, îi spuse. Să nu simtă că sîntem împreună.
Nu trecu nici o jumătate de ceas şi se afla în faţa casei begului.
Bătu în talgerul de aramă de la poartă.
La ferestruica porţii se ivi o faţă de eunuc bătrîn.
— Ce vrei ?
— Trimite-l numaidecît pe beg la Şapte Turnuri. E bucluc mare.
Eunucul dispăru. Gergely se retrase. Ştia că eunucul are să se întoarcă şi, negăsind pe nimeni la uşă, n-o să aibă pe cine să descoasă, cum i-a poruncit begul. O să bombăne cît o să bombăne, dar pînă la urmă o să trebuiască să se întoarcă la beg şi să-i spună că soldatul a plecat. Begul o să se ducă el însuşi la Şapte Turnuri.
Gergely porni spre Edicllе. La poarta Adrianopolului — aşa se numea poarta închisorii — se opri. Poarta era închisă. Straja se ghemuise pe banca de piatră de la poartă şi dormea. Deasupra capului îi ardea un felinar agăţat de un drug de fier ce ieşea din zid.
Jur-împrejur era linişte şi miros de grîu. De bună seamă, duseseră grîul la moară şi se spărsese vreun sac.

Mekcsey îl urmă pe Gergely la treizeci-patruzeci de paşi şi cînd se oprea acesta, se oprea şi el. Poate că Gergely dinadins se oprise la lumina felinarului, ca să-l poată vedea Mekcsey.
Minutele treceau greu. Gergely înjura în gînd vremea turcilor, fiindcă trecea aşa de încet.
Şi fiindcă om şi insectă sînt atraşi de lumină, stînd în întuneric, Gergely de asemenea întoarse privirea spre felinar.
Sărmane viteaz, tu stea frumoasă a slavei maghiare, n-ai să ajungi tu în lumea aceasta pămînteasc㠠să încărunţeşti I Cu ce ochi ai privi în oglinda viitorului, dacă ti-ar aşeza-o acuma în fată o mînă cerească şi te-ai vedea în lanţuri, chiar în acest loc ; şi ai vedea gîdele legînd funia spînzurătorii de drugul acela ruginit al felinarului I...
În liniştea uliţei se auzi un zornăit de poartă. Gergely tresări. Porni repede în direcţia de unde se auzi zgomotul.
Venea begul.
Era singur. înfăşurat în manta, cu un turban înalt, alb, încolăcit pe cap.
Gergely se opri o clipă, ca să asculte dacă nu mai vine cineva cu begul.
Nu mai venea nimeni.
Atunci se grăbi să-i iasă în cale.
— *Aksaminiz khair olsun bey eţţendim* (Bună seara, domnule bey), spuse el salutîndu-l ca un soldat turc... Nu Veli beg e acela care te-a chemat. Eu am recurs la şiretlicul acesta, fiind vorba de un lucru tare însemnat.
Begul se dădu înapoi şi puse mîna pe sabie.
— Tu cine eşti ?
Gergely îşi apucă şi el sabia şi, scoţînd-o din teacă, i-o întinse begului:
— Ia-o dacă n-ai încredere.
Begul îşi vîrî sabia în teacă.
Gergely de asemenea.
— Vreau să-ti fac un bine cum nici nu crezi.
Scoase din buzunarul dinăuntru al mantiei punga cu
bani.
Şi zăngăni galbenii.
— Ia-o, mai întîi.
Begul luă punga, îi cîntări greutatea în mînă, dar i-o dete îndată înapoi:
— Mai întîi vreau să ştiu cine eşti şi ce vrei de la mine ?
Se trase şi el lîngă zidul casei, în umbră. Fiind acolo o bancă de piatră, se aşează şi-l privi cu băgare de seamă pe Gergely.
Gergely se aşează şi el pe bancă. îşi împreună braţele şi, scărpinîndu-se din. cînd în cînd în barba falsă care-l ciupea, vorbi încet şi cu băgare de seamă :
— Numele meu e *O sută de mii de galbeni.* Cred că sună destul de frumos.
Begul zîmbi.
— Nu cumva e un nume fals ?
— Repede o să-ţi poţi da seama. Numele tău e însă *Om sărac,* deşi eşti, nu încape nici o îndoială,

un viteaz de frunte. Ştie toată lumea că ai fost şi în glorioasa expediţie militară din Ungaria.
— Văd că mă cunoşti.
— Uite oe e, ca să nu lungim vorba : tu, începînd de mîine dimineaţă, eşti căpitanul cetăţii la Edicule. Cu alte cuvinte: ai să fii şi tu rob, ce-i drept, un rob cu simbrie. Doar o dată pe an o să ai voie să ieşi în oraş. Şi chiar dacă Allah îţi va hărăzi viaţă lungă, tot n-o să vezi Constantinopolul mai mult de douăzeci-treizeci de ori. O să te îngraşi frumuşel, ca Veli beg.
— Mai departe.
— Ai putea să ai o via^fe mai frumoasă, în libertate, dacă ai vrea.
— Te ascult.
— La Ediculé e rob un boier maghiar putred de bogat: Török Bálint.
—- Pe cl vrei să-l soapi ?
— Cum spui. Asta vreau.
— Te ascult.
— O dată cu tine vor veni şi cîtiva soldaţi noi. Dacă nu alţii, slugile tale. Ce-ar fi dacă mîine seară l-ai scoate, să zicem, pe boier Bálint, ca şi cînd l-ar chema sultanul ?
— După apusul soarelui nu poate ieşi nici pîrcălabul cetăţii.
— La porunca sultanului, poate. Dar să zicem că vine ziua, însoţit de tine şi de doi soldaţi. În poarta %asta a oraşului nu prea e lume pe străzi. Pe soldaţi îi trimiţi înapoi, şi tu cu boier Bálint vă continuaţi drumul. Dar nu spre serai, ci spre mare, unde ar aştepta o corabie. O corabie ancorată la ţărm, sub un pavilion portocaliu. S-ar putea ca acea corabie să fie un vas care transportă grîne, sau o barcă, sau o luntre. Ai s-o poţi vedea, că prea multe nu sînt prin partea locului. Cum zic, vă schimbaţi anteriele şi o luaţi spre ţărm.
— Atîta tot ?
— Nu tocmai. îndată ce va porni corabia, ţi se vor număra în palmă trei sute de galbeni, ceea ce în bani turceşti înseamnă trei mii de gurus sau piaştri. După aceea, o să ne ducem, pe apă sau pe uscat, laj Takirdag. Acolo ne aşteaptă un om al nostru cu cai de schimb, şi cu cinci sute de galbeni pentru tine. Asta face alte cinci mii de piaştri. O să coborîm la Atena, iar de acolo o să ne ducem în Italia. îndată ce punem piciorul pe ţărm italian, îţi mai pică în palmă alţi cinci sute de galbeni.
— O mie trei sute.
— Pînă acum. Cam cît face simbria ta pe zece ani. Cît despre rest, gîndeşte-te : nu-i va fi prea greu să-ţi plătească cele nouăzeci şi trei de mii aceluia care se cheamă că e stăpînul cetăţilor Debreţin, Szigetvar, Hunedoara, şi care mai are încă în proprietatea lui o moşie regească, ţinuturile de dincolo de Dunăre aproape în întregime, chiar de^ar fi să se despartă de jumătate din averea lui.
— Dar dacă n-o să văd nici întîia mie ?
— Dacă doreşti, ţi-o pot da chiar acum.
Begul rămase pe gînduri.
Gergely dădu din umeri.
— Dacă oi vedea că tennşelăm — deşi nu cred să fi văzut ungur înşelător — n-ai decît să spui că Török Bálint a evadat şi că tu l-ai urmărit singur şi

ai pus mîna pe el, pe corabie. Şi aducîndu-l înapoi, o să te creadă, de vreme ce tu însuţi l-ai adus înapoi.
Begul se gîndea.
— Bine, spuse el în sfîrşit. Mîine, la un ceas înainte de apusul soarelui, corabia aceea cu steag portocaliu să să fie la o bătaie de săgeată de Şapte Turnuri. Tu să mă aştepţi pe ţărm. Dar după ce-o să te pot cunoaşte ?
— Dacă nu m-ai cunoaşte după faţă — uită-te bine la mine, că e lumină de lună — am să port un turban galben de culoarea pucioasei. O să mă poţi cunoaşte.
— La un ceas înainte de apusul soarelui.
— La unsprezece, răspunse Gergely.
După socoteala turcilor, la apusul soarelui e ora douăsprezece.
Era miezul nopţii cînd s-au întors Gergely şi Mek-csey.
— Mai e aici turcul cu chip de bufniţă ? întrebă el îndată ce intră în circiumă.
— Doarme, răspunse Miltiades.
— Il poţi face să doarmă pînă mîine la ora unsprezece ?
— Pot, răspunse cîrciumarul.
— Luă un pahar, îl umplu cu apă şi aruncă în el un praf. Praful se topi ca sarea.
II zgîlţîi pe turc.
— Hei, Bajguk ! Mai gîndeşte-te şi acasă I
Turcul înălţă capul şi ■privi în gol cu ochii înceţo-şaţi. Căscă.
— Bea paharul ăsta cu apă şi te cărăbăneşte acasă.
Turcul nici nu se uită la pahar, doar cît întinse mîna şi-l dădu de duşcă. Mai privi o clipă în gol, dădu să se scoale, dar se lăsă din nou la pămînt.
Gergely îndesă în palma cîrciumarului cinci galbeni.
— Fii liniştit, clipi Miltiades. Nu se mişcă de aci pînă mîine seară.
13
Nu le-a fost greu să închirieze o corabie. Au ales la Cornul de aur o corabie grecească cu patru vîsle şi au închiriat-o pînă la Tekirdag, cale de o zi de Constan- tinopol. I-au pus un steag portocaliu şi au dat arvună doi galbeni. îndată după-amiază, corabia condusă de Gergely aştepta la locul hotărît. Cu două ceasuri înainte de asfintitul soarelui steagul fu ridicat.
Gergely se duse apoi la circiumă. Il sculară pe turc şi-i spuseră că begul îi trimite poruncă să stea pe ţărm, în fata acelei corăbii.
Turcul era tot ameţit. Trebui să-l conducă Sárközi. Cu turbanul galben pe cap, îl urma pe ţigan, capiu, ca o oaie. Habar n-avea de-i dimineaţă ori seară. Atîta îi intrase în cap că begul îi poruncise să aştepte pe tărm în faţa unei corăbii.
Gergely şi ceilalţi se furişară după el, departe unul de altul.
Dacă begul se ţine de cuvînt, atunci, îndată ce se va urca pe corabie, vor veni şi ei fără întîrziere. Iar dacă nu, să se descurce cu cumătrul acela cu turban galben.

Primul lucru pe care trebuiau să-l afle era dacă îl aduce begul pe Török Bálint sau nu ?
Sarcina de a le da de veste acest lucru, i-o încredinţară lui Cerhan. Nu i-au spus că e vorba de evadarea lui Török Bálint, ci că va fi escortat la palatul sultanului şi vor să-l mai vadă o dată.
Consemnul era că îndată ce-l va vedea pe beg, pe Török Bálint şi pe cei doi soldaţi, să întindă mîna spre viţa sălbatică de la casa din coltul străzii, ca şi cînd ar vrea să rupă o frunză. Postat la o mie de pasi depărtare, Mekcsey are să vadă gestul şi va da semn celorlalţi.
Aceştia se ţineau tot la o mie de paşi de ţărm.
Gergely era îmbrăcat în derviş, Eva în ţigancă, Jancsi în neguţător persan, Matyi în vînzător de covrigi, iar Mekcsey în vînzător de peşti.
Eva stătea tupilată lîngă Matyi şi mînca covrigi.
La ora liotărîtă, Mekcsey îşi ridică tava de lemn cu pesti pe cap şi porni spre ţărm.
Acesta era consemnul.
Jancsi se făcu palid. Ochii i se umplură de lacrimile bucuriei. Gergely roşi.
Porniră la o distanţă de o sută, două de paşi unul de altul, spre ţărm.
Corabia era acolo. Steagul portocaliu fîlfîia vesel în vînt. Proprietarul vasului, un tînăr negustor de ceapă grec, îşi făcea socoteala cîşti^ului de peste zi la cîrma corăbiei.
Iar în fata corăbiei sta tîmp turcul cu chip de bufniţă, cu turbanul galben pe cap. Sárközi sta pe ţărm şi-şi spăla picioarele în apa albastră a mării.
—- Vine 1 spuse Jancsi emoţionat, trecînd pe lîngă Gergely. Doamne, ajută-ne !
Picioarele îi tremurau.
Gergely se uită înapoi.
II văzu pe beg şi pe boierul maghiar cu părul alb apropiindu-se. Erau urmaţi de doi lăncieri cu turbane albe.
Begul întoarse capul şi spuse ceva soldaţilor.
Soldaţii făcură stînga-mprejur şi o luară înapoi spre Şapte Turnuri.
Jancsi pomi cu paşi repezi spre corabie. Dar Gergely, pe care-l ajunse din urmă, îl apucă de braţ :
— Stai !
Begul, însoţit de boilr Bálint, coborî spre ţărm liniştit.
Trecură pe Îîngă vînzătoruÎ de covrigi şi fata de ţigan, care stătea lîngă el fără să le arunce măcar o pri-
Pe faţa boierului se vedea nedumerirea şi mirarea.
Begul era vesel şi vorbea într-una.
Ocoliră un cîine ce stătea în drum şi se opriră pe ţărm.
Omul cu turbanul galben luă poziţia de drepţi.
în clipa aceea begul se întoarse, scoase sabia şi făcu un semn. Apoi şi-o puse în teacă şi ca un vultur se repezi la soldatul cu turban galben.
îl doborî la pămînt. în acelaşi timp, vreo cincizeci de soldaţi înarmaţi năvăliră din tufişuri şi din case.
Pe soldatul cu turban şi pe ţigan îl legară burduf.
Apoi săriră pe corabie şi-l doborîră de pe picioare pe tînărul grec.
Toţi cîţi se aflau pe corabie avură aceeaşi soartă.

în larma ce se stîrnise, Cerhan apăru şi ea şi începu să ţipe şi să se roage pentru Sárközi. O prinseră şi pe ea şi-o legară de mîini.
Soarele asfinţea, coborînd după cartierul creştin al oraşului, cînd Gergely se opri la columna lui Constantin. Tovarăşii lui îl urmau obosiţi. Erau plini de praf şi palizi. Oboseala îi făcea să se clatine. Gergely îşi şterse fruntea. Apoi, privindu-l pe Jancsi, spuse :
— Ei, nu-i aşa că „cine merge încet, ajunge mai departe" ?
Se pierdură apoi în mulţimea de pe stradă.
Pe la mijlocul lui iulie, Veli beg cu silidarii şi cu cei cincizeci de artificieri ai săi ajunse la Mohács.

Pentru orice oaste turcească în drum spre Buda sau spre ţinuturile de peste Dunăre, popasul cel mai de seamă era Mohács-ul. Le plăcea localitatea aceea. îi ziceau Cîmpul norocos. Suleiman însuşi acolo poposea mai îndelungat. îşi întindea cortul pe aceeaşi colină unde stătuse în ziua aceea memorabilă.Cortul begului era ridicat cînd, pe înserat, îi sosi şi ostaşii obosiţi.
Begul făcu mai întîi o baie în Dunăre, apoi porunci să se pregătească de cină pui fripţi. În amurg se aşeză în faţa cortului. îi scăzuse binişor grăsimea de cînd părăsise Edicule.
Cîmpul mai era încă înălbit de puzderia ciolanelor de cai. Soldaţii îşi aşezau blidele de lemn pe cîte-o tidvă de cal. Erau veseli.
Cei vreo cincisprezece agi îl înconjurară pe beg şi-i dădură raportul. Care cum isprăvea, se aşeza în faţa begului pe rogojină. La Mohâcs toţi ofiţerii obişnuiau să ia masa împreună. Acolo pînă şi cei ce erau certaţi se împăcau.
Sosiră olăcari călări în aceeaşi seară. Duceau sultanului vestea că Vişegradul a ajuns în stăpînire turcească. N-a fost cucerit prin luptă. Au tăiat conducta de apă, însetoşîndu-i pe cei din cetate. După ce aşteptară în zadar ajutor de la Ferdinand — un rege care-şi lasă în grija Domnului cetăţile — Amada a predat cheile cetăţii. Puse o singură condiţie : să i se îngăduie o retragere paşnică. Paşa din Buda se jură că n-o să aibă nici o stricăciune. Paşa, dar nu şi oamenii lui. îndată ce ungurii aşezară grămadă armele în mijlocul cetăţii şi se îndreptară fără arme spre ieşire, turcii năvăliră asupra lor şi-i măcelăriră.
— Bună veste I se bucură Veli beg. Drept care facem popas aici două zile. Azi dormim, mîine petrecem. Iar poimîine pornim spre Nograd. După Vişegrad urma să fie asediată cetatea Nogradului.
Olăcarii turci îşi continuară drumul spre Constantino- pol. Trupa lui Veli beg se culcă.
A doua zi, begul nu dădu ofiţerilor săi decît o singură poruncă :
— Deseară sînteţi invitaţii mei la masă. Am vin bun. $i o să cînte italienii. *
Begul era om vesel. îi plăcea să mănînce bine şi să bea bine. Orice turc, îndată ce punea piciorul pe pă- mînt unguresc, uita porunca lui Mohamed privitoare la vin.
— Un ostaş doreşte să-ţi spună ceva tainic. II poţi pruni ? întrebă un agă.
— Să vină, răspunse begul bine dispus.
Se înfăţişă atunci în faţa begului un silidar mărunt, cu ochi de vulpe, în veşminte drenţoase, ca şi ale celorlalţi de altfel, şi pe cap cu un petic de turban, nu mai mare ca o batistă. Se plecă adînc.
— Sluga ta are a-ţi spune ceva în; legătură cu italienii.
— Ascult, răspunse begul.
— De mult are bănuieli acela care e pulberea picioarelor tale asupra celor cinci oameni. Intîia bănuială am avut-o cînd am văzut că unul dintre italieni curăţă săbiile celorlalţi cu bucăţi de hîrtie.
— Eşti prost 1 spuse begul. Nu ştii că-s ghiauri ? Noi culegem de pe jos orice bucăţică de

hîrtie, gîndindu-ne că s-ar putea să fie pe careva numele lui Allah, dar porcii aceia nu-l cunosc pe Allah, au minţi întunecate şi-s mai josnici ca dobitoacele.
Silidarul rămase locului fără să clipească.
— A doua bănuială am avut-o pe aproape de Sofia. Poate ţii minte, luminate beg, că am întîlnit pe drum nişte căruţe încărcate cu prăzi. Una din ele era răsturnată în şanţ.
— Ţin minte I
Un coteţ cu pui se fărîmase şi puii se împrăştiaseră. O femeie bătrînă îi strigă : *polati, polati!* Nu răspunseră nici puii, nici găinile. Bătrîna era grecoaică. Un turc dădu să-i ajute şi strigă şi el: *gak-gak, gak!* Dar galiţele tot nu răspunseră. Atunci îi luă din mînă coşul cu grîu imul dintre aceşti tineri italieni, cel cu obraji de fecioară, şi strigă : *Pi — pi — pi! pitye, pitye — pi- tyikâm!* Şi atunci toate păsările alergară spre el. Ba şi prinse o găină şi o sărută.
— Şi ce vezi tu în asta ?

Văd atîta, stăpîne, că găina şi puii înţelegeau cuvînt unguresc. Dar şi acela care îi strigase.Begul tuşi încet.
— Poate că şi pe italieneşte li se strigă puilor *pi — pi*. Tu ştii italieneşte ?
— Italieneşte ? Nu.
— Atunci ce-ţi baţi gura, cămilă ?
Silidarul primi porecla cu o plecăciune supusă. Apoi continuă liniştit.
— Dar cînd, aproape de Belgrad, şi-a schimbat mîn- zul un silidar, anume Kereldse ? II cumpărase de la un ţăran şi-i plătise pe el zece aspri. Nimeni nu izbuti să încalece mînzul. Atunci italianul cel spătos sări pe el ca o panteră şi porni în galop. îl îmblînzi de tot. Pot să ştiu cum de se pricepe un cîntăreţ italian la călărit ?
Begul dădu din umeri:
— O fi fost rîndaş cînd era mic.
— Lasă-mă, stăpîne, să spun ce-am mai văzut.
— Spune.
— Aseară vine Ia noi un agă, voinic cum n-am mai văzut.
—■ Aga Manda.
— Da. Trecînd pe lîngă italieni, se opreşte lîngă lungan şi zice : „Ia te uită, tu eşti Bornemissza !" Lunganul tresare şi răspunde : „Nu". „Pe Allah, tu eşti — spune aga — Bornemissza Gergely. Nu mă cunoşti ? Mai ai inelul acela minunat ? Să ştii că mi-a folosit sfatul pe care mi l-ai dat. Vezi, am ajuns agă. Numai că nu mă numesc Haynán, ci Manda. Glontele nu mă atinge."
—■ Şi ce-a răspuns italianul ?
— A răspuns : „Habar n-am despre ce vorbeşti. Ştiu însă că e cineva care seamănă cu mine. De unde ştii tu numele acelui maghiar ?"
— „Am aflat cum se numeşte la Buda, cînd a fost prins Török Bálint — răspunse aga — făcea parte din suita lui. Ce rău îmi pare că nu eşti tu acela I Tare semeni cu el. Să ştii că ai pierdut zece galbeni I"
— Păi, vezi, elefantul® că nu-i ungur I
— E ungur ! spuse silidarul triumfător. Aseară am avut o dovadă sigură că toţi sînt unguri. Îşi puseseră căldarea să-şi facă de cină şi unul dintre ei, rupînd nişte crengi dintr-un soc ca să facă foc, îl smulse cu rădăcină cu tot. O dată cu socul ieşi la iveală din pămînt o tidvă de om. Se uitară cu toţii la tidvă, întrebîndu-se dacă o fi de turc sau de ungur. Sluga ta era lîngă ei, culcat, şi se prefăcea că doarme. Sluga ta ştie ungureşte.
Begul sforăi ca un cal :
— Ungureşte vorbeau ? Ce vorbeau cîinii ?
— Lunganul a zis : „O fi fost ungur, de bună seamă, fiindcă turcii şi-au îngropat morţii lor". Apoi celălalt a luat tidva în mînă şi a spus : „Oricine vei fi fost în viaţa ta, ai murit pentru patrie şi pentru mine eşti un sfînt I" Şi sărută tidva. Apoi au săpat groapă şi au aşezat-o în pămînt.
Begul puse mîna pe sabie.
— Cîini de ghiauri I De ce nu m-ai înştiinţat îndată, mă, bou de baltă ?
■—■ Te culcaseşi, stăpîne.
— Să fie puşi în lanţuri, iscoadele 1 Aduceţi-i încoace.

Silidarul plecă, strălucind de mulţumire.
Begul privea încruntat de pe colină cum aleargă silidarii în toate părţile printre corturi. Trecură două ore pînă să se întoarcă silidarul.
Îi curgeau şiroaie sudorile pe frunte.
— Stăpîne, italienii...
— Unde sînt ?
— Au fugit, cîinii I Au fugit 1

Partea a patra CETATEA EGER IN PRIMEJDIE

1

Dacă s-ar afla în cer o carte în care să fie scrisă istoria maghiarilor, atunci iată ce am putea citi despre următorii opt ani:
1545: Turcul a cuprins cetăţile Buda, Esztergom, Fejervár, Szeged, Nógrád, Hatvan, Veszprém, Pécs — mai toată ţara.
1546 : Turcul a împărţit Ţara ungurească în cincisprezece sîngeacuri. Ungurilor nu le-a rămas decît Ţara de Sus şi vreo două judeţe dinspre Austria.
1547 : Pe unguri îi jupoaie nu numai turcul, ci şi austriacul.
1548 : Religia lui Luther şi Calvin se răspîndeşte în toată ţara. Nu ajunge că ungurii îi au duşmani pe turci şi austrieci, se mai vrăjmăşesc şi între ei.
1549 : Turcul, cu birurile lui, lasă ţara săracă pînă şi de copii.
1550 : Asupra Ardealului au pornit oşti valahe şi turceşti. Fratele György a strîns în cîteva zile o oaste de cincizeci de mii de ostaşi. Valahul a fost bătut. Turcul şi-a luat tălpăşiţa.
1551 : Regina Izabella a plecat din Ardeal. Fratele György a fost omorît. ^
Am ajuns în anul 1552.
Se învineţiseră prunele din Sopran şi înflorise floarea- soarelui, cînd, într-o după-amiază însorită şi cu vînt, stînd în cerdacul uneia din casele din oraş, Eva alegea din veşmintele bărbatului ei haine potrivite pentru un tînăr care se pregătea să plece în ţară străină.
De cînd n-am mai văzut-o, s-a împlinit la trup, a ajuns femeie în toată puterea cuvîntului. Faţa îi e tot delicată şi catifelată ca de fecioară, dar în ochii ei drăguţi de pisică nu mai joacă neastîmpărul de altădată. E numai blîndeţe şi cumînţenie împăcată.
— Uite, Miklós, două rînduri de haine, îi spuse ea studentului, punînd pe masă un costum de damasc, mai purtat, şi altul de pînză de cînepă, obişnuit.
— O să-ţi fie cam largi, dar peste cîteva luni, cînd vei mai creşte, o să-ţi vină bine. «
— Mulţumesc, tare mulţumesc, doamnă 1 îngînă studentul.
Faţa i se îmbujoră de bucurie.
— Asta, ce-i drept, e descusută pe alocuri, spuse femeia privind hainele de damasc. Dar cît te odihneşti, pînă deseară, am s-o cos.
Apoi se uită la haina de pînză.
— Asta e în bună stare. Bărbatul meu a purtat-o pe vremea cînd s-a dus la Buda. Cînd a cuprins turcul cetatea, iar noi am plecat cu regina la Lipova.

— Vă mulţumesc, spuse studentul bucuros. Asta o pun pe drum, că n-o prinde praful.
Eva căută prin buzunare. Erau goale toate. Doar în buzunarul vestei simţi ceva, tare.
Buzunarul era spart. îşi vîrî degetul în căptuşeală şi găsi un pergament subţire împăturit de mai multe ori.
II desfăcu, îl întinse şi se uită la el. Era un desen în cinci unghiuri cu tot felul de linii şi puncte.
— Ce poate fi, studente Miklós ? Parcă e o broască ţestoasă, nu ?
Studentul îl luă în palmă, îl răsuci şi îl cercetă îndelungat.
307
—■ Nu e broască ţestoasă, deşi aşa pare după formă.

20*Un copil de şase ani cu ochii negri ieşi în goana din casă. Era încins cu o sabie mititică, minunat lucrată, cu mîner aurit şi cu teaca de catifea roşie, cam "roasă.

— Mamă — piui copilul — mi-ai făgăduit că-mi cumperi şi trâmbiţă, o trîmbiţă întraurită.

■—■ Acum lasă-mă, Jancsi, îl împinse binişor maică-sa la o parte. Du-te, drăguţule, în grădină la Luţa.

■— Da' îmi cumperi trîmbiţă întraurită ?

— **Îţi** cumpăr, **îţi** cumpăr.

Băiatul încălecă pe sabie şi plecă, tropotind, în curte, iar de acolo în grădină.

— Desenul acesta — spuse studentul privind cu luare-aminte hîrtia — e schiţa unei cetăţi, şi anume *a* cetăţii Eger.

— A cetăţii Eger ?

[1]— întocmai. Uitaţi-vă : broasca asta are un chenar dublu. Liniile acestea duble sînt zidurile. Capul şi cele patru picioare ale broaştei sînt cele cinci turnuri din colţuri. Iar pătrăţelele trase cu linii subţirele de la mijloc sînt clădirile dinăuntru.

■— Dar secera asta de lîngă broască ?

— E **cetatea dinafară. Între zidurile ei nu sînt clădiri, decît două forturi cu turnuri.**

— Dar copciile acestea negre, care leagă mijlocul secerii de broască ?

— Asta e Poarta întunecoasă.

— De ce-i zice întunecoasă ?

— Fiindcă e sub pămînt.

— Dar aici, lîngă poartă, ce-i ?

— Un grajd.

—■ Aşa de mare ?.

— Pe măsura cetăţii, cinstită jupîneasă. Dar, de bună seamă, aici sînt şi şoproanele pentru trăsuri şi locuinţele rîndaşilor. Aici e şi locuinţa clucerului.

— Dar cercul acesta punctat, de lîngă poartă ?

— Aici a fost biserica. *(3* biserică zidită de regele sfîntul Ştefan. Dar a fost dărîmată pe jumătate, acum zece ani.

— Ce păcat 1

— Mare păcat I Dar peste dărâmăturile bisericii s-a săpat un şanţ şi a fost zidită această cetate exterioară. Trebuia să se facă astfel, fiindcă latura dinspre răsărit era partea slabă a cetăţii.

— Dumneata, Miklós, "cum de ştii toate acestea ?

— Cum să nu ştiu I ? Acolo am umblat la şcoală doi ani de zile şi toată lumea numai despre asta vorbea. Tot atunci au zidit şi Poarta întunecoasă. Dar, uite, mai e o poartă în partea dinspre apus. lîngă pîrâu.

■— Şi încă una, aici în faţă, în partea dinspre miazăzi. Cetatea are trei porţi.

— Dar liniile acestea încurcate şi roşii ce-s ? Studentul silabisi, privind semnele, şi clătină din cap.

■— Acestea sînt drumuri pe sub pămînt.

— Atît de multe ?

—■ Sînt multe, dar nu se poate merge pe toate.

— Şi pătrăţelele acestea în formă de camere ?

—■ încăperi subpămîntene. Ăsta e bazinul de apă. Ăsta e cimitirul.

— Cimitir ? **Între** drumurile subpămîntene ?

—■ Nu poate fi altceva, fiindcă, uitaţi-vă ce scrie pe această galerie : *Drumul morţilor*.

Femeia se cutremură.

— Ciudat că-i îngroapă acolo pe morţi.

— Doar pe timpul holerei i-au îngropat acolo, răspunse studentul. Acum îmi aduc aminte că am auzit vorbindu-se despre asta.

—■ Vai, Miklós, să fi venit cel puţin cu două săptămîni mai devreme 1

— De ce, preacinstită doamnă ?

— Aş fi găsit desenul acesta înainte de a pleca bărbatul meu la Eger.

— Am auzit că turcul se îndreaptă spre Eger.

— De aceea s-a şi dus acolo. Barem să nu fi plecat şi bietul taică-meu. E om de şaptezeci de ani, cu o mînă şi un picior de lemn şi, închipuie-ţi, a plecat cu bărbatu-meu.

>— Să lupte ?

— Pe de o parte să lupte, pe de alta, fiindcă are acolo un prieten, pe bătrînul preot Bálint, cu care s-a certat acum un an nu ştiu de ce. Pe atunci mai trăia biata maică-mea. Preotul s-a mutat la Eger, la Dobó. Tata s-a dus să se împace cu el. Ţin tare unul la altul.

Jupîneasa deschise apoi o ladă vopsită în verde şi scoase din ea o cărticică — cartea ei de rugăciuni — şi puse schiţa cetăţii în ea. Apoi, după ce aruncă o privire în grădină, căutîndu-şi băiatul, şi după ce-l văzu alergînd pe lîngă sluga ce stropea florile, spuse căzînd pe gînduri:

— Trebuie să vină cineva de la Eger. Fratele lui Pető Gáspár locuieşte aici. El e omul regelui. Deunăzi a trimis la cetate un car cu pulbere şi gloanţe. Că frate- său e acolo. Cum o sosi vreo solie de la Eger, îi şi trimit lui bărbatu-meu schiţa asta.

Luînd apoi ac şi aţă, se apucă să dreagă hainele de damasc. Stînd ei aşa de vorbă, intră pe poartă un om în mintean vînăt, care, închizînd uşa după el, mulţumi cuiva din uliţă.

— Nu te mai osteni, spuse el. De acum o să mă pot descurca.

Eva se ridică. Glasul omului îi era necunoscut.

Ajuns la cele trei trepte ale cerdacului, străinul înălţă capul. Era un om negricios la chip, îndesat, orb de un ochi, cu nişte mustăţi de husar şi în mînă cu o bîtă ca acelea ale primarilor de la sate.

— Bună ziua 1 dădu el bineţe. Caut pe cinstitul hot- nog Bornemissza Gergely şi am fost îndreptat aici.

— Aici stă — răspunse femeia — dar nu-i acasă.

— E plecat ?

— Da. La Eger.

· Eu sînt soţia lui. Poftim.

Omul urcă treptele, îş

ciune adîncă.

, , e cuşma şi făcu o plecă

— Tii, ce rău îmi pare I spuse omul clătind din cap. Aveam ceva de vorbit. Dar poate că aş putea vorbi cu soţia lui...

— Numele meu e Balogh Tamás, spuse el. Sînt nemeş din Révfalu.

Din felul cum făcu reverenţa se vedea că nu-i ţăran.

Femeia scoase binevoitoare un scaun de sub masă, prezentîndu-l în timpul acesta pe student:
— Studentul Réz Miklós. Pleacă peste hotare, la şcoală. Fratele lui slujeşte în oastea regelui şi se cunoaşte cu bărbatul meu. A sosit cu o căruţă care venea la iarmaroc şi s-a oprit să facă un popas la noi.
— Să trăieşti, băiete I mormăi peste umăr chiorul.
Se aşează pe scaun şi începu iar să se tînguie.
— Am venit la iarmarocul de cai — spuse el, lovin- du-se cu mîinile pe genunchi — şi aş fi avut multe daraveri cu el. Printre altele, i-am adus şi nişte bani.
— Bani ? se miră Eva.
Am aflat că ar avea nevoie de niscaiva parale, că se duce la Eger şi are de vînzare cîteva vite de aur şi argint.
■— Noi nu prea avem aşa ceva.
■—■ Mie îmi plac tare inelele, spuse el arătîndu-şi mîna stingă, pe degetele căreia sclipeau vreo zece inele, care de care mai frumoase.
Poate că avea şi pe dreapta, dar pe aceasta purta o mănuşă cenuşie de piele.
•— Am mai aflat că ar avea un inel minunat, conti- nuă el.
— Are, zîmbi femeia.
— Cu o lună pe el.
— Şi cu stele.
— Luna e de topaz.
— Stelele de diamante. Dar dumneata, nene, de unde ştii asta ?
■— N-ai vrea să-mi arăţi inelul acela ? spuse el şi glasul îi tremura.

Nu pot — răspunse femeia — fiindcă îl poartă întotdeauna cu el, în buzunar. E un fel de talisman. Fusese al unui turc.Jancsi, care se zbenguia acum prin curte, urcă în salturi treptele şi, dînd cu ochii de străin, se uită la el cu mirarea firească a copiilor.

— Zi-i frumos bună ziua lui nenea ! şpuse femeia zîmbind.

— N-oi fi al domnului hotnog ? întrebă străinul. Nici nu era nevoie să întreb. E leit taică-său ! îl trase la el pe copil şi-l sărută.

Eva se înfioră de un simţămînt neplăcut, care însă dispăru în clipa următoare.

— Cînd cumpărăm trîmbiţa ? stărui iar copilul.

— Îi cumpăr eu una — se oferi studentul —■ tot am să dau o raită prin iarmaroc. îl iau cu mine pe Jancsi, îl duc pînă la căruţaşul meu să-i arăt mînzul.

— Bine — se învoi femeia — uite un dinar. Cumpără-i o trîmbiţă. Dar ai grijă de el, Miklós. Dar şi tu, Jancsi... Ştii ce ţi-a spus tată-tău !

Apoi, adresîndu-se domnului Tamás cu un zîmbet trist, spuse :

— Să grijim de copil ca de ochii din cap, aşa ne-a spus.

Jancsi sări în sus de bucurie şi plecă cu studentul. Maică-sa mai strigă o dată în urma lor :

— Vă găsesc prin preajma bisericii. Venim şi noi numaidecît.

Se pregătise încă de mai înainte să meargă la tîrg. Voia să cumpere unele mărunţişuri de la negustătorii din Viena.

Jupînul Balogh Tamás îşi învîrtea în mînă cuşma distrat, privind fără chef înaintea lui.

—■ Ce veşti sînt despre Szolnok ? întrebă femeia cu o privire neliniştită. Nu e aşa că nu se lasă răzbit de turci ?

— Cred şi eu, răspunse distrat Balogh Tamás.

—■ Aşa zicea şi bărbatu-meu înainte să plece, că anul ăsta turcul abia dacă va ajunge să se apropie de Eger. Szolnokul a fost întărit miit anul trecut şi e mai tare decît Eger.

— Mult mai tare.

— Dar chiar dacă o să cadă Szolnokul, cu Eger o să fie mai greu. Cetatea asta e apărată de toată Ţara de Sus.

Jupinul Balogh Tamâs zîmbi acru.

—■ N-are aici, acasă, cinstitul hotnog, vreun portret al său ?

— Ba are, răspunse femeia. A fost făcut acum un an de un pictor neamţ.

—• N-ai vrea, cinstită jupîniţă, să mi-l arăţi ? Se vorbeşte numai bine de el şi aş dori să-l cunosc. Păi, nu vă cunoaşteţi ? spuse Eva mirată.

[1]— Ne-am cunoscut cîndva, dar nu ne-am mai văzut de mult.

Femeia îl pofti pe musafir în casă. Intrară într-o odaie întunecoasă, mirosind a levănţică. Cînd deschise Eva obloanele de la ferești, se văzu că era odaia pentru musafiri. Pe jos, covoare turceşti. Lîngă perete o sofa acoperită cu o blană de urs, un birou şi o bibliotecă cu peste o sută de cărţi legate în pergament. Pe pereţi portrete : al bătrînului Cecey, de pe cînd era tînăr şi purta coif, al soţiei

lui, cu priviri poncişe şi cu o maramă brodată cu fir de aur pe cap. Apoi un Crist galben, în ramă de lemn de nuc, un chip de fată zburdalnic, care semăna cu Eva, şi lîngă ea, portretul bărbatului ei. Un tînăr smead la faţă, negricios, aproape tuciuriu ca un ţigan, cu ochi luminoşi, inteligenţi, mustaţă răsucită, barbă mică, mătăsoasă şi plete revărsate pe umăr.
Jupîn Tamâs privi cu interes portretul. Apoi, dînd din cap, spuse :
— Frumos bărbat! Ce vîrstă are ?
—- Douăzeci şi şase de ani.
—■ Şi aveţi un băiat aşa de mare ?
— Sîntem căsătoriţi de opt ani, zîmbi nevasta. Eram copii cînd ne-am luat.
Jupîn Tamâs privi din nou portretul.
— Se zice că a fost şi la Constantinopol ?
— A fost. Eram şi eu cu el.
— Mi-a vorbit despre el un turc pe care-l cunosc, begul Manda. Un om de o statură uriaşă. Viteazul, soţul dumitale, a fost foarte binevoitor cu el.
— Begul Manda ? N-am mai auzit de numele acesta.
— Poate l-a pomenit sub numele Haivan. Că aşa se numea mai înainte.
Eva zîmbi.
— Haivan ? Cum să nu-l cunoaştem I L-am văzut şi eu.
Jupîn Tamâs mai înălţă o dată privirea la portret şi-l privi lung, în tăcere, cu sprîncenele adunate, şi, clătind din cap de parcă i-ar fi dat bineţe, se retrase, ieşind pe uşă de-a-ndăratelea.
Femeia fu cuprinsă din nou de acel simţămînt neplăcut pe care îl avusese în clipa cînd jupîn Tamâs îi îmbrăţişase copilul. Cu toate acestea, îl conduse pînă la scara cerdacului.
Omul se ţinuse la dreapta ei, după obiceiul ţărănesc. Salutînd, făcu o plecăciune ca boierii. Pe uşă ieşi de-a-ndăratelea, după obiceiul turcilor.
Femeia era neliniştită. îndată însă îşi spuse :
■— Nu se cuvine să mă gîndesc la rău. Dacă are căutătură de şarpe, e fiindcă nu vede cu un ochi.
Se apucă iar de cîrpit hainele şi, ca să-şi alunge neliniştea, începu să cînte. Îngîna cîntecul pe care-l cînta slujnica în grădină şi întărea cu îndemînare, unul după altul, nasturii slăbiţi. Într-un loc damascul era destrămat. Căută mătase roşie, să-l ţească.
Dar nu-i ieşea din minte vizitatorul.
„Cine o fi omul acesta ?" se întrebă ea, lăsînd haina pe genunchi.
„Inelul... privitul portretului... pomenirea lui Haivan... retragerea aceea după obiceiul turcesc... Cine să fie ?"
Privea ţintă, cu faţa palidă, la poarta închisă şi, răscolindu-şi amintirea, se străduia din răsputeri să lămurească taina. Deodată i se păru cunoscută faţa străinului. Dar nu ştia de unde. Îşi aduse aminte apoi de inel. Gergely spusese că o să-l ia cu el. Dar o spusese în glumă şi şi-l virîse*în buzunarul vestei pe care-o purta zilnic. „Şi-o fi luat oare vesta ?"
Se duse repede la scrinul cu haine şi căută înfrigurată. Vesta era acolo. O pipăi şi dădu de ceva tare. Inelul I Inelul 1 Nici învelit în hîrtie nu era.

Şi atunci, ca un fulger ce scapără într-un nor, în creierul ei fulgeră un nume : Jumurdsâk I
Slujnica, întorcîndu-se tocmai atunci din grădină, o văzu pe stăpînă-sa căzînd grămadă peste hainele răvăşite dinaintea scrinului, cu faţa palidă şi ochii căscaţi mari.
— Jupîniţă I
Eva nu răspunse.
Slujnica se uită împrejur, intră fuga în odaia de alături. Or fi fost hoţii. Sîmbăta trecută l-au furat ziua în nămiaza mare pe Bota, plăcintarul. Nici azi nu s-a aflat încă cine a fost.
Luă repede sticla cu oţet şi o frecă pe stăpînă-sa, dîndu-i să şi miroasă.
— Bărbatu-meu e în primejdie ! au fost primele cuvinte pe care le-a spus Eva revenindu-şi. Unde-i copilul ? Ah, da, am uitat : eu l-am lăsat. Dă-mi repede pelerina, Luţa. Să mergem după Jancsi.
—■ Dar nu vă simţiţi bine, cinstită jupîniţă...
— N-am nimic, vino.
Era palidă ca o moartă.
Şi aşa cum era îmbrăcată, se ridică şi ieşi repede pe poartă.
Sentimentul primejdiei îi oţeli muşchii. Fugi de-a dreptul la biserică.
Pe străzi forfotea lumea încolo şi încoace ca la iarmaroc. Trăsuri, vaci, porci legaţi cu sfoară de picior, şchiopătînd, şi printre vite, ţărani ducînd pe umeri căzi, buţi. Larmă de iarmaroc, praf şi miros de ceapă.
Slujnica o ajunse din urmă doar prin dreptul bisericii şi îi puse pelerina pe umeri.
Din mulţime se ivi deodată studentul.
Alerga spre ele, făcîndu-şi loc printre oameni, şi striga :
— Szolnokul a fost cucerit de pagini. Acum a venit vestea. Cum o să mai pot pleca…
— Unde mi-e copilul ? strigă la el Eva. Unde l-ai lăsat ?
— L-a dus jupînul Balogh în biserică. A zis că pînă intră el în biserică să se roage, să vin să vă aduc vestea asta. Oh, Doamne, Doamne ! S-a isprăvit cu ţara ! Dacă şi Szolnokul a ajuns pe mîna turcilor, Eger n-o să mai poată rezista I
— Copilul 1... copilul! se zbuciuma Eva. Şi năvăli pe treptele bisericii, prin mulţime, şi intră pe uşa principală.
— Copilul meu I strigă ea înecîndu-se. Copilul meu I
În biserică se cînta o litanie. O cîntau cu glas puternic ţăranii nemţi din împrejurimi :
Christus, hore uns! Christus, erhore uns! Herr erbarme Dich unser!
Femeia năvăli peste ei ţipînd :
—■ Jancsi! Jancsi, băiatul meu !
Dar Jancsi nu răspunse. Nu era în nici una din băncile bisericii.

2

În ziua a cincea a lui septembrie, Gergely salută răsăritul soarelui în preajma cetăţii Sirok. Lumina soarelui bătea în ochii lui şi în ai celor două sute cincizeci de oşteni pedeştri în fruntea cărora mărşăluia. La drept vorbind nu saluta soarele, ci îşi

pusese cuşma streaşină la ochi fiindcă văzuse venind din faţă pe drum o altă brigadă.
Brigada venea, cum am spus, din faţă.
Era doar el călare, în fruntea oştenilor, aşa că văzu primul ceata de oameni cu săbii şi lănci care se apropiau în neorînduială.
— Ce poate să fie ? şi întrebă el nemulţumit. Turci nu sînt. Dacă ar fi unguri, n-ar veni dinspre Eger.
Şi se cutremură la gîndul că Dobó părăsise Egerül...
Căci, vai, regele Ferdinánd te ajută doar din gură.
Aşa au căzut chiar în anul acela Lipova şi Timişoara.
Cine ştie apoi dacă va rezista Szolnokul ?
Dobó îşi va fi dat seama, cu judecata lui sănătoasă, că ungurii nu pot ţine piept turcilor, unul la o sută.
Tot drumul nu văzuseră decît căruţe cu preoţi venind dinspre Eger, încărcate toate cu lăzi, scrinuri şi saci. La început le dăduse bineţe, dar în cele din urmă, priveliştea fiindu-i nesuferită, nici nu le făcea loc să treacă şi îşi vedea de drum.
Cum spun, mai întîi se înspăimîntă la gîndul că Dobó ar fi părăşit cetatea Egerului. Dar numai pentru o clipă. În clipa următoare alungă de la sine acest gînd. Dobó e altfel de om 1 Nu poate să fie el acela care vine pe drum ! Chiar dacă ar fi oastea lui, el nu poate să fie cu ea ! Chiar dacă l-ar părăsi oastea, el tot în cetate ar rămîne şi şi-ar da viaţa ca să o apere. Istoria n-o să poată spune că Dobó a părăsit cetatea ce i s-a încredinţat s-o apere. Eger e doar poarta Ţării de Sus 1
Ceata care se apropia nu se vedea să aibă vreun steag. Erau vreo două sute de oameni şi veneau grăbiţi, în grupuri mici.
Gergely îi făcu semn lui Cecey. Bătrînul călărea în urma trupei şi sta de vorbă cu un oştean bătrîn. Nu-i tăcea gura o clipă. La semnul ginerelui său, dădu pinteni calului şi veni lîngă el.
— Vreau să văd ce e acolo, spuse Gergely. Ia dumneata, tată, comanda pînă mă întorc.
Dădu pinteni calului şi porni în galop în întîmpinarea cetei.
Căuta cu privirea căpetenia. Dar nu văzu printre ei calpac cu panaş. Se opri şi, ridicînd sabia, le făcu semn să se oprească.
—■ Sînteţi din Kassa ?
Nu răspunse nimeni. Îl priveau cu ochi tulburi. Unii roşiră.
— Dle unde veniţi ?
Nici acum nu răspunse nimeni.
— Ei! strigă Gergely supărat. Doar n-oţi fi din oastea călugărilor muţi ? I
În cele din urmă, ridică capul o namilă de om spătos şi spuse acru :
— Sîntem din Kassa, cinstite hotnog, şi venim de acolo unde te duci dumneata.
— Din Eger ?
— De acolo. Mai bine ai face, cinstite hotnog, să nu te mai osteneşti nici domnia ta într-acolo, că nu are nici un rost. Tot o să trebuiască să te întorci.
— De ce ? Ce s-a întîmplat ?
— Nimic decît că cine-şi pune singur capul sub butuc n-are minte.
— Ce vorbă-**i** asta ?
— Aflat-ai, domnia ta, ce a fost la Timişoara ?

— Aflat.
— Aflat-ai că Losonci a fost tăiat şi oamenii lui măcelăriţi ?
— Am aflat, ţi-am spus o dată.
— Dar că turcii vin cu o oaste de două sute de mii, o ştii ?
— Ştiu.
— Ştii şi că jupîn Dob6 n-are nici o mie de soldaţi ?
— Ar putea să aibă mai mulţi.
— Ştii că Szolnokul, începînd de alaltăieri, e în mîna turcilor ?
Gergely se uită la el şi păli.
— Acum ştiu şi asta. Dar mai ştiu şi că de aţi fi fost voi acolo, ar fi căzut mai repede, aşa că, duceţi-vă repede acasă, lîngă fusta mamei I Şi ca să nu vă duceţi cu mîna goală, na-vă guzganilor I Şi-l pocni peste mutră pe ometoiul cu care vorbise, de se clătină pe picioare şi trebui să se sprijine de cel ce stătea lîngă el.
îşi scoase apoi sabia şi, fără îndoială, i-ar fi făcut să-i simtă tăişul, dacă n-ar fi zbughit-o pe de marginile drumului.
— închinări de sănătate din parte-mi lui Serédi György 1 strigă zvîrlind cu piciorul după ei. Halal soldaţi şi-a mai găsit I Guzganilor 1
Scuipă pe urma lor.
Cei din Kassa se împrăştiară pe cîmp, lăsînd drumul. Gergely nici că se mai uită la ei. Porni din nou şi calul simţi din apăsarea pintenului că stăpînu-său tremura de mînie.
Noroc că pe şosea întîlni o caravană de ţigani. O căruţă se răstumase în şanţ — sau poate cei din Kassa făcuseră trebşoara asta — şi ţiganii se căzneau s-o ridice.
După ce se uită înapoi să-şi vadă oastea, se opri în faţa ţiganilor, aşteptînd-o. Îi privea ca să-i mai treacă supărarea.
— Ia te uită — strigă el cu bucurie — prietenul meu Sárközi!
Unul dintre băieţi tresări, apoi rînji auzind strigarea prietenească. îşi scoase căciula de pe cap şi se apropie, făcînd la plecăciuni şi cercetîndu-l cu ochii lui vicleni pe Gergely.
— Nu mă mai cunoşti ?
— Cum să nu te cunosc, luminate boierule, ţucu-ţi mîinile şi picioarele. Numaidecît te-am recunoscut. Numa nu-mi aduc aminte cum te cheamă.
— Nu-i nimic, ai să-ţi aminteşti. Ce faci aici ? Văd că curg zdrenţele de pe tine ca de pe o sperietoare de păsări.
Ţiganul se privi de sus pînă jos speriat : era într-adevăr zdrenţos. Nu avea pe el decît cămaşa şi nişte nădragi de piele cîrpiţi cu petice de postav, sau mai degrabă nişte nădragi de postav cîrpiţi cu petice de piele, din care însă i se vedeau fluierele picioarelor roşii, că altceva nu avea dedesubt.
— Ei, ţi-ai făcut rost de un cal ?
— Cum o să-mi fac, sărutu-ţi tureatca cizmei, cinstite viteazule, cum să-mi fac 1 N-o să am eu cal cît oi trăi.Vino, băiete, cu mine la Eger. Îţi dau simbrie ca oricărui armurier. O să primeşti şi un cal

după o lună de 'slujbă. Şi pe deasupra o să-ţi dau şi nilşte nădragi atît de roşii, că o să crape de ciudă toţi ţiganii.
Ţiganul se hlizi. Se uită din nou la îmbrăcămintea zdrenţoasă de pe el, apoi la faţa viteazului şi se scăr- pină în cap.
— La Eger ? Ó fi cam cald acolo, boierule.
— Ce-ţi pasă ţie ? Tu o să lucrezi la umbra celui mai răcoros dintre forturi. Tu o să fii armurierul meu I
Apoi continuă pe turceşte :
— *Allah isini rast getirzün!* (Dumnezeu să ne ajute s-o scoatem la capăt cu bine 1)
Ţiganul sări în sus.
— Eşti cinstitul viteaz şi hotnog Bornemissza Gergely ! strigă cu glas scăpărător de bucurie. Vai, săru- ta-ţi-aş picioarele calului ! Vai, nu degeaba am visat azi- noapte un sturz I...
—- Ei, va să zică tot m-ai cunoscut I
— Te-am cunoscut, zău ! Cum să nu te cunosc, săru- tu-ţi picioarele, te-am cunoscut numaidecît, numai că n-am ştiut cine eşti.
— Ei, vii cu mine ?
Ţiganul se opri şi se scărpina iar în cap.
— M-aş duce, zău lui Dumnezeu că m-aş duce...
— Atunci, vino 1
— Numai că turcul naibii... — şi acum se scărpina în cap cu amîndouă mîinile — schilodi-i-ar Dumnezeu amîndouă picioarele I...
— Păi, nu-s încă la Eger !
— Dar or să fie, cîinii I Dacă se duc oşti într-acolo, nu miroase a bine.
— Am să fiu şi eu pe acolo, Sárközi! N-ai frică pînă mă vezi pe mine ! Apoi, chiar dacă am ajunge la strîm- toare, din cetate e drum pe sub pămînt pînă la Miskolc.
Gergely spuse asta doar aşa, într-o doară, bizuindu-se mai mult pe presupuneri. Orice cetate avea galerii secrete, deşi duşmanul tocmai pe acestea le dibuia mai în- tîi. Dar despre cetatea EJţer mai ştia că are căpitan pe Dobó, iar ca vel-căpitan pe Mekcsey — doi oameni pentru care s-ar fi dus pînă la capătul pămîntului.
Ce l-o fi impresionat pe ţigan : galeriile ascunse ? calul ? nădragii roşii ? sau dragostea ce i-o purta lui Gergely ? Destul că după ce se mai scărpină un pic, se învoi.
—• Mă bag în slujbă la dumneata, cinstite hotnog, şi te-aş sluji chiar fără simbrie, dar dacă mi-i da şi o pereche de cizme cu pinteni, ţi-oi fi tare recunoscător, zău aşa ! Pot fi şi cu talpa ruptă, numai pinteni să aibă...
Ceata lui Gergely se apropiase şi oamenii ascultau rî- zînd vorbele ţiganului. Hazul fu şi mai mare oînd Gergely întinse mîna şi Sárközi bătu palma.
— Ei — zise Gergely băgînd mîna în buzunar — uite un dinar ca arvună. Pînă la Eger poţi încăleca pe calul ăsta al meu lăturaş. Iar o dată ajunşi acolo, primul cal care va orbi e al tău. O să capeţi şi cizme, dar numai după asediu.
Ţiganul sări vesel pe bidiviu şi îşi înfipse călcîiele goale în burta lui.
Ţiganii din caravană îi urară noroc, strigînd cît îi ţi-nea gura. Le striga şi el ceva pe ţigăneşte. Apoi îşi

puse căciula pe-o ureche şi, umflîndu-şi pieptul, i se alătură lui Gergely, călărind mîndru nevoie mare.
—■ Doamne, da' sus m-ai pus I
După cîteva ore de mers, oînd drumul ajunse pe culmile dinspre Bakta, printre coline şi ramuri le lucră vederii turnurile uriaşe ale cetăţii Eger, acoperite cu olane verzi smălţuite, pe vîrtful cărora fîlfîiau steagurile naţionale şi cele roşii-albastre ale oraşului, şi zidurile ei albe, uriaşe.
Frumoasă cetate ! Jur-împrejur, podgorii gălbui şi roşcate — şi păduri. În spatele ei, ceva mai depărtişor, un deal înalt albastru, de şase ori mai înalt decît dealul sfîntului Gellért.
Gergely îşi scoase cuşma şi, întorcîndu-se spre ceata lui, spuse :
— Priviţi-o, băieţi! Că şi Dumnezeu din cer se uită în ceasul ăsta la ea şi se miră.

Dădu pinteni calului şi o luă înainte.

Ţiganul rămase o clipă pe gînduri, întrebîndu-se dacă să rămină în fruntea oastei sau să zoreascâ şi el după liotnog. îşi dădu seama îndată că s-ar face de rîs con- ducînd el oastea, aşa că lovi cu palma coapsa calului şi îl bătu cu călcîiele în burtă zicînd :
— Dii, şargule, înainte I
Calul începu să sară, aruncîndu-l în sus pe ţigan, dar, nu degeaba fusese geambaş cioroiul, cădea de fiecare dată cu multă îndemînare tot pe spinarea calului.
Pe şosea se ridicau nori calzi de praf, răscoliţi de be- jănari : femei, bătrîni şi copii, în căruţe sau pe jos, mî- nînd vaci alături de căruţele încărcate cu mobile şi galiţe, sau cu cîte un porc ce grohăia.
Turcii nu mănîncă carne de porc, e drept, dar cine ştie cînd se vor întoarce bejănarii acasă I O fetiţă, încălţată cu cizme roşii, mergea pe lîngă car, ducînd o colivie cu un piţigoi; o femeie ducea în spinare, vîrît într-un sac, un ciubăr cu un trandafir înflorit. Şir lung de care, oameni cu boarfele în spinare. Poate unii dintre ei nu aveau să se mai întoarcă niciodată la casele părăsite. Mai ales pălmaşii şi văduvele se îndreptau spre Felnémet să se aşeze în Felföld (Ţara de Sus), unde încă nu pusese piciorul cal turcesc. Putnok şi Kassa erau localităţile către care se îndreptau cei mai mulţi.
Gergely nu-i mai lua în seamă. Nu trecu nici un sfert de ceas, şi intră în goana calului pe poarta de apus a oraşului, pe cea dinspre Bakta. Apoi, uitîndu-se mereu în sus, trecu în galop pe lîngă catedrala cea cu un singur turn şi, traversînd piaţa, coti în sus spre poarta cetăţii.
Zidurile ei albe parcă miroseau a var de noi ce erau.
Găsind podul coborît, Gergely zbură în cetate ca o pasăre, căutîndu-l din ochi pe căpitan.
Căpitanul, un om înalt, uscăţiv, cu spinarea dreaptă, stătea în piaţa cetăţii în faţa cîtorva sute de oşteni. Avea pe umeri mintean de catifea de culoarea viorelei, la şold o sabie cu vîrful lat, în picioare cizme rSşii şi ţinea în mînă un calpac de catifea roşie cu panaş din pene de vultur. La dreapta lui, un aprod bălai, pîrlit de soare, ţinea pe braţe două steaguri : unul în culorile naţionale,

celălalt roşu-vînăt. La stînga, îmbrăcat în odăjdii, în mînă cu un crucifix de argint, stătea bătrînul preot Bálint, care, cu barba lui mare, albă, părea un profet din Biblie.
Tocmai sfîrşiseră de luat jurămîntul oştenilor. Dobó îşi încheie cuvîntarea, îşi puse calpacul pe cap şi se întoarse spre călăreţul ce venea în goană mare. Gergely sări de pe cal şi, cu ochi strălucitori, dădu onorul cu sabia.
—■ Îţi fac înştiinţare, căpitane, că am sosit.
Dobó rămase nemişcat privindu-l. îşi trecu mîna peste barba sură, tunsă scurt, peste mustăţile lungi, fluturătoare, şi continuă să-l privească.
— Nu mă cunoşti, căpitane ? Sînt opt ani de cînd nu ne-am văzut. Sînt cel mai de credinţă soldat al domniei tale : Bornemissza Gergely.
— Gergely 1 strigă Dobó, desfăcîndu-şi braţele. Ştiam că tu n-o să mă părăseşti 1
îl îmbrăţişă şi îl sărută cu mare bucurie.
— Dar ai venit singur ?
în clipa aceea îşi făcu intrarea, ca într-un danţ, Sárközi pe bidiviul lui, care îl arunca pe ţiganul zdrenţos şi desculţ tot la doi coţi înălţime.
Oştenii făcură haz.
Dobó zîmbi.
—■ N-o fi asta oastea ta ?
— Ăsta, căpitane — zise Gergely — e doar armurierul meu. Poate n-am făcut rău că l-am adus.
— Orice om e preţios aici, fătul meu, răspunse căpitanul, trăgîndu-şi mîna din faţa ţiganului ca nu cumva să i-o sărute.
Dar ţiganul nu se lăsă păcălit. îi sărută tureatca cizmei.
—■ Cîţi sînteţi ? întrebă Dobó cu nelinişte.
— Nu sîntem mulţi, spuse Gergely ruşinat parcă. Nu am sub ascultarea mea decât două sute cincizeci de da- rabanţi.
Ochii lui Dobó se înviorară.

— Două sute cincizeci ? Dacă din toate părţile aş primi atîţia soldaţi, l-aş întîmpina pe turc în cîmpia de la Maklar.

21

— *N-ai primit ajutorul ?
În loc de răspuns Dobó dădu din mină. Apoi, uitîn-
du-se spre ofiţerii care stăteau în jurul lui, li-l
prezentă pe Gergely. Din oastea regelui sosise
Zoltay, pe care Gergely îl cunoscuse cu unsprezece
ani înainte, la Buda. Era tot atît de blond, de
lungan şi de vesel. Nu purta barbă. Semn că era
neînsurat. Mai era de faţă nobilul Pető Gáspár, un
om mărunt, cu mustaţa cănită şi tare zburlită, tot
din oastea regelui. Alături de Pető era un flăcău cu
o coamă de lup, dar cu ochi albaştri, care îi strînse
călduros mîna lui Gergely şi spuse :
—■ Sînt Fügedi János, hotnog al capitlului...
Gergely se uită la el.
— Tare-mi pari cunoscut I
Flăcăul ridică din umeri zîmbind.
— Nu-mi amintesc...
— Nu mi-ai dat o dată o ureche de bou în Ardeal ?
— Ureche de bou ?
— Da. Cînd era să fie nunta lui Fürjes, în curtea
bucătăriei.
— Se poate. Că eu aveam grijă de aprozi la ospăţ.
— Trag nădejdea să-ţi întorc bucatele.
— Cum, cum ?
— Am să-ţi dau în schimb o ureche de paşă.
Gergely îl întrebă apoi pe Pető :
— Dar tu de ce eşti aşa de plouat ?
— Cum să nu fiu, răspunse Pető. Douăzeci de
călăreţi mi-au fugit pe drum. Hei, să mai dau o dată
faţa cu ei 1
— Nu-ţi pară rău, spuse Dobó. Poarta e
deschisă. Ci- ne-şi teme pielea să plece. Eu n-am
nevoie de tîrîtoare pe zidurile acestea.
Gergely se îndreptă apoi spre preotul Bálint. Nu-l
mai văzuse de un an. II îmbrăţişă pe bătrîn şill
sărută...
— Nu te-ai dus cu popii, părinte ?
— Şi aici cine să rămînă ? răspunse bătrînul
supărat. Dar Cecey ce învîrte ?
— Vine I răspunse aproape strigind Gergely.
Cînd fug tinerii, vin bătrînii să tragă sabia. O să-l
vedeţi pe tatăl meu, cu mina lui de lemn, cum o să
mai învîrtă sabia I
Din umbra bisericii ieşi un om îndesat, cu gîtul
scurt. Purta dolman vînăt şi nădragi vişinii, iar de
picioarele încălţate în cizme galbene i se bătea o
sabie lată de o palmă. Era însoţit de un domn
bătrîn cu ochelari, oare păşea spornic alături. Îi
făcu semn lui Gergely de departe.
Era Mekcsey.
De cînd nu-l mai văzuse Gergely îşi lăsase barbă şi
semăna mai mult cu un taur. Duduia pămîntul sub
paşii lui.
— Te-ai însurat ? întrebă Gergely, după ce-l
îmbră- ţişă de mai multe ori.
— Ehe — răspunse Mekcsey — am şi o fetiţă, o
cheamă Şarika.
— Pe cine ai luat ?
— Un înger cu ochi albaştri.
— Pe cine, spune.
—■ Pe Szunyogh Eszter.
— Să-ţi trăiască I Dar sabia aceea frumoasă cu
cap de şarpe o mai ai ?

— O am, dar n-o port decît sărbătorile, să nu se toceaască.
— Şi ai tăi unde sînt ?
— I-am trimis în cetatea Budetin, pînă le-om veni de hac turcilor.
Apoi, întoroînd privirea spre Dobo, continuă :
— Eu, ce-i drept, i-am spus bătrînului să nu ne trimitem nevestele, dar el îşi teme grozav pe Sara lui... E căsătorit abia de un an.
Bătrînul cu ochelari şi cu barba ca o lopată, care venise cu Mekcsey, desfăşură în faţa lui Dobo coala de hîrtie sură pe care o avea în mînă şi, ţinînd-o departe de ochelari, citi cu glas tare :

Păi, avem : miei, 8050 capete ; boi, vaci, viţei, într-un cuvînt vite de tăiat, 486 capete ; grîu, secară, făină, cu totul 11.671 mierţe. Orz şi ovăz, 1540 mierţe.Dobó scutură din cap :
■—• N-o să ne ajungă, nene Sukán.
— Aşa socot şi eu, căpitane.
— Dacă turcul ne ţine împresuraţi toată iama, ce le dăm cailor de mîncare ?
Bătrînul ridică din umeri :
— Poate pîine, ca ostaşilor.
■—■ Vin cît avem ?
— 2215 găleţi.
— Puţin.
— În schimb e vin vechi. Culesul din ăst an s-a dus naibii. Avem şi cîteva butoaie de bere.
— Porci ?
— 139, vii, 215 hălci de slănină.
Bornemissza se uită roată.
La miazănoapte un şir de palate, la răsărit o clădire întinsă, un fel de mănăstire, care servea acum, desigur, de cazarmă. Lîngă ea, o clădire de forma unei biserici, cu turnul scund şi pătrat, pe al cărui acoperiş plat se vedeau învelitoarele negre ale tunurilor. Şi pretutindeni forfotă mare : zidari, dulgheri, tărăboanţe, salahori, bocănituri de ciocane şi bufnituri.
Gergely ar fi ascultat cu interes pînă la capăt raportul bătrînului intendent al cetăţii, dar, gîndindu-se la ceata lui, încălecă şi ieşi pe poartă ca s-o aducă în cetate.
După ce Gergely îşi aduse oştenii şi-i orîndui, Dobó strînse mîna stegarului şi-i încredinţă lui Mekcsey sarcina să le ia jurămîntul, să le arate unde să facă tabără şi să le dea de mîncare pentru dimineaţă.
— Intră şi tu la mine puţin să îmbuci ceva, zise Mekcsey. Uite, casa aceea galbenă cu un cat, acolo stau.
După ce li se luă jurămîntul, Gergely porni călare, dar nu spre casa unde sta Mekcsey, ci să cutreiere cetatea, căci era tare dornic s-o vadă.
— Minunată cetate ! îi spuse el încîntat lui £>obó după ce se întoarse. Dacă am să ajung vreodată ofiţer de cetate, aici mi-ar place, cu ajutorul lui Dumnezeu, să mă
Dobó zîmbi mulţumit.
— încă n-ai văzut nimic. Hai cu mine, să ţi-o arăt eu.
Şi cum Gergely descălecase, îi făcu semn aprodului bălai:
—■ Adă calul, Kristóf, după noi.
Dobó îl luă de braţ pe Gergely şi-l duse la poarta de miazăzi. Un gard puternic de stîlpi se întindea la dreapta şi la stînga ei, formînd un fel de uliţă de-a lungul zidului. Se vede că Dobó voia să apere astfel pe cei ce treceau pe lîngă zid de ghiulelele ce ar fi căzut dinspre miazănoapte.
— Uite — spuse el oprindu-se — ca să te poţi orienta mai repede, închipuie-ţi o broască mare ţestoasă, îndreptată cu faţa spre miazăzi, înspre Füzes-Abony. Locul unde ne aflăm acum e capul. Picioarele şi coada sînt cele cinci turnuri. De o latură şi de alta sînt cele două porţi pentru cei care merg pe jos.
Apoi ridică privirea spre turnul porţii şi strigă :

— Este vreo strajă de veghe ?
Una dintre străji apăru la o fereastră şi, împingîndu-şi la spate trîmbiţa ce-i atîrna de-o latură, răspunse :
— Sîntem doi de veghe, domnule căpitan I
— Hai să urcăm, îi spuse Dobó lui Gergely. Din partea asta o să vină azi sau mâine turcul. Aşa că e bine să cunoşti locul.
Cu o mişcare a mîinii îl pofti pe Gergely înaintea lui, dar acesta se dădu îndărăt.
— Am depus jurămîntul, căpitane.
Asta însemna : Nu sînt musafir.
Dobó porni deci înainte.
în turn erau patru străji. Salutară.
— Să-l cunoaşteţi pe hotnogul Bornemissza Gergely, spuse Dobó.
Străjile salutară din nou. Gergely de asemenea duse mîna la cuşmă.
Din foişorul turnului se vedeau spre sud două sate mici şi o moară, un sat la o bătaie bună de săgeată depărtare, celălalt mai încolo, la altă bătaie de săgeată. Dincolo de cele două sate, se deschidea, între două lanţuri de coline ce se lărgeau înspre fund, un şes verde- sta,cojiu.
— De acolo începe pusta, îl lămuri Dobó asupra ţinutului.
— Cum se numesc satele acestea mici din vale ?
— Primul, cel cu cinci case, Álmagyar. Celălalt, care are vreo treizeci-treizeci şi cinci de case, Tihamér.
— Dar pîrăul ?
— Eger.
— Şi balta ceea mică de colo ?
— N-are nume, oamenii-i zic Balta caldă.
— Dar zidul cela de piatră şi copacii ceia de dincolo de baltă ?
— E parcul de vînătoare al episcopiei.
— Zidurile acestea de sub poartă sînt noi ?
— Da. Eu le-am zidit.
— înalte ziduri. Nu cred să se încumete turcul să se apropie de ele.
— De aceea le-am zidit. La stînga, după cum vezi, poarta e apărată de tunuri şi puşcaşi. Uite, sus, crenelurile.
— Apărarea trage din stînga porţii la toate cetăţile : cei ce vin din faţă nu ţin scutul cu mîna dreaptă.
— Dinspre dreapta nici nu se putea. După cum vezi, aici, în partea dinspre apus a cetăţii, e pîrăul. Am lăsat stăvilarele la moara ceea ca să avem apă. Am pus să se înalţe malurile iazului cu pămînt. Ajunseră în partea dinspre apus a cetăţii, care da spre oraş.
— Zidul e ameţitor de înalt I se minună Gergely. Eu zic că are zece stînjeni.
— Poate mai mult. În latura asta nu prea are sorţi turcul, orice ar încerca. Dinafară piatră, dinăuntru pămînt. În partea asta n-o să avem bătaie de cap cu turcul. Dar hai să încălecăm.
Încălecară şi porniră mai departe. *
Oraşul era liniştit şi pustiu. Dintre clădiri se ridica palatul episcopal şi catedrala. Pe cealaltă colină, către asfinţit, se vedea biserica sfîntului Nicolae, a călugărilor augustinieni. Oraşul era împrejmuit

spre apus de un deal orizontal, masiv, dincolo de care se vedeau albăstrind ruinele Matrei.
În partea aceasta, dinspre apus, cetatea avea două turnuri, între care se afla o poartă mică, rezistentă. Niște soldați duceau caii la pîrău să-i adape. Dincolo de pîrău, în piața orașului, stăteau cîțiva oameni în jurul unui ciopor de porci.
— Mai sînt încă aici ? se mira Gergely.
—■ Mai sînt, răspunse Dobó. Deși în fiecare zi le trimit vorbă să plece o dată. Toți vor să-și vîndă porcii, vitele.
În fața porții, în cetate, un hotnog cu fața osoasă și ochi ageri făcea instrucție cu vreo cincizeci de oșteni.
în mîini aveau săbii, pe cap coifuri ruginite cu viziera lăsată, pe umeri platoșe. Doi oșteni stăteau la mijloc. Hotnogul țipa :
— înapoi I înapoi! înapoi I Nu ți-am spus, măgarule, să-ți tragi repede înapoi sabia după ce izbești ?!
Se vedea limpede că învățăcelul nu mai fusese oștean. Era un flăcău de țăran, mic și vînjos, și Dobó îl trecuse în ceata celor din Kassa, fiindcă ar fi fost păcat să folosească la tunuri o forță tînără ca a lui.
— Hegedűs — spuse Dobó — hotnogul cetei din Kassa. E un om brav și iscusit.
Oștenilor le spuse :
— Dacă nu înțelegeți ceva, întrebați-l pe domnul hotnog.
Flăcăul coborî sabia și, ridicînd privirea la Dobó, vorbi :
— Iacă, eu nu înțeleg de ce trebuie să trag sabia înapoi.
— Ți-o va spune domnul hotnog.
— Ca să te și aperi, cizmă de iuft, și ca să fii gata pentru alt asalt I spuse hotnogul supărat.
— Păi, dom' hotnog — zise flăcăul scuipînd într-o parte — pe cel care-l ating eu o dată nu mai răspunde !
Dobó dădu pinteni calului și plecă zîmbind :
— E flăcău din Eger ! Mi-a plăcut ce-a spus...
Treceră călări pe sub zid, spre nord, pe lîngă două palate, acoperite cu șindrilă vopsită în verde. Cel mai mic dintre ele era mai împodobit și avea ferestre cu geamuri de sticlă, prinse în cercuri de cositor. Celălalt, mai mare, căruia îi ziceau mănăstire, era o clădire de felul jignitelor domnești. în clădirea aceasta, care fusese cîndva a capitlului, locuiau pe vremea lui Dobó ofițerii cetății. Ferestrele erau acoperite cu beșică de bou. în spatele palatului mic se vedea o grădină cu flori, împrejmuită cu gard de fier vopsit în verde, cu bănci și cu chioșc acoperit cu viță. Un fluture cu aripile roșcate da tîrcoale florilor de toamnă. Ochii lui Gergely, ca și ai lui Dobó, se opriră asupra florilor.
— Biata nevastă-mea, în zadar a sădit florile astea 1
— Unde e doamna ?
— Am trimis-o la frații mei. Cînd stai în preajma femeii ești mai slab.
Trecură prin grădină și ajunseră în partea de apus a cetății.

Zidul era şi acolo nespus de înalt. Dîmbul pietros, revărsat în afară, pe care urca, fusese tăiat pînă jos.

— Uite — spuse Dobó— acesta e fortul de pămînt. Rostul lui e să apere colţul acesta de împuşcături şi să ferească celălalt fort, de colo. Acela e turnul închisorii.

Arătă spre ultimul turn al cetăţii: spre coada broaştei ţestoase.

De acolo se deschidea o altă perspectivă frumoasă spre oraş şi spre valea împădurită de brazi, ce se întindea de-a lungul pîrăului către nord. în fundul văii se vedea un sat frumos cu livezi bogate : Felnémet., Un sat mare. Dincolo de el, valea largă se înfunda între dealurile împădurite.

Gergely nu stătu însă mult să admire priveliştea. Atenţia îi fu atrasă de împrejurimile cetăţii. Văzu nişte coline înalte despărţite de cetate printr-un şanţ adînc.

— Atacul o să se dea din partea asta, spuse el privind colinele.

— Din partea asta şi dinspre răsărit, răspunse Dobó. Dar aici zidul e mai puternic dec.it oriunde, apoi e apărat de patru turnuri dintre cele mai mari. La turnul închisorii descălecă şi aruncă frîul aprodului Kristóf.

— Du-l la grajd.

Se urcară în turn, unde un tun mare, patru mortiere şi vreo douăzeci de tunuri mai mici erau îndreptate spre coline.

Lîngă tunuri făcea instrucţia ţăranilor un tunar neamţ bălan cu părul creţ.

•— Cînd eu spun *bor*[1] / dai *bor*. Cînd eu spun *voc!* dai *voc*

Ţăranii ascultară cu luare-aminte pe artificier. Dobó zîmbi :

— Kuntag, maister Fáyrich ! Wenn sic sangz, *bor*, dann bekommen sie keine Pulver, veil das *bor* keine Pulver ost, zondem Wein.

Dobó vorbea tot atît de prost nemţeşte pe cît de prost vorbea artificierul ungureşte, cu toate acestea se înţelegeau unul pe altul. Artificierul reîncepu cu ale lui :

— Cînd spui eu *por*, nu dai mie *bor!* ci pulver, crucifix, donnerwetter !

În cele din urmă ţăranii le spuseră că atunci cînd meşterul Fáyrich cerea *bor* (vin) ei trebuiau să-i deschidă pungile cu pulbere, iar cînd cerea *por* (praf) să-i dea vin.

În cetate se aflau cinci artificieri. Îi adusese Dobó din Viena.

— Ia priveşte tunul acesta minunat. Îi zice Broasca. Cînd o să orăcăie el, ştiu că o să simtă turcul ploaia !

Era un tun de bronz lustruit, strălucitor. împreună cu patul lui de blăni de stejar ferecate, semăna într-a- devăr cu o broască stînd pe şezut.

1 **Corect:** *por* **= praf;** *bor* **= vin.**

— Se duseră mai departe spre răsărit, unde în unghiul zidurilor se ridica un alt turn puternic. Era piciorul din stînga dinapoi al broaştei ţestoase.Acesta e turnul Sándor, spuse Dobó.
Gergely se opri mirat.
Din dreptul turnului, un brîu de zid înalt şi puternic, ca o seceră ruptă în trei bucăţi, apăra latura dinspre
răsărit a cetăţii. Astfel:

De o parte şi de alta a zidului era şanţ adînc, de vreo zece-doisprezece stînjeni. Doar la mijloc rămăsese o limbă îngustă de pămînt, ca să poată trece soldaţii.
— Aceasta e cetatea exterioară, explică Dobó. Colina de colo, dinspre răsărit, se cheamă Scaunul regelui. îi zice aşa fiindcă acolo a stat, în faţa cortului său, sfîntul Ştefan şi a privit cum se zidea biserica ce-i poartă numele. Colina aceea a fost tăiată în două.
— înţeleg, spuse Gergely. A fost deştept cine a fă- cut-o.
— A făcut-o Perényi acum zece ani. Mai e un turn şi la capătul celălalt, turnul Bebek. Iar rostul turnului de colo, din colţ, e să putem vedea duşmanul pînă la poartă şi, firește, să şi putem trage în el.
Zidul era tivit cu un gard de nuiele înalt, de un stînjen, ca de altfel toate zidurile care împrejmuiau cetatea. Pe alocuri, lutul era încă umed şi rece. Gardul acesta împiedica duşmanul să-i vadă pe oştenii de pe zid.
—■ Acum să mergem la bastionul bisericii, spuse Dobó, luîndu-l din nou de braţ pe Gergely.

La cîţiva paşi de turnul Sándor se înălţau două clădiri uriaşe. Un fel de claustru şi, lipită de el, o biserică de o mărime neobişnuită, pe jumătate dărîmată, care mai avea un turn. (înainte avusese patru.) Uşa de lemn, frumos cioplită, avea deasupra flori uriaşe de piatră şi sfinţi de piatră cu feţe ştirbite. Dar ce fel de biserică era asta, care, în loc să fie plină de credincioşi, era plină cu pămînt, care avea în locul clopotelor tunuri şi din care nu răzbăteau sunete de orgă, ci bubuit de tun, sunete şcpase de <?'gs morţii.De o parte a bisericii fusese înălţat un dîmb pe care păşteau capre. Intrarea era printr-o galerie cu pietrele afumate.

— Aici se ţine pulberea, nu ? întrebă Gergely.

— Da. Vino să vezi ce forţe au fost îngrămădite aicil

— E foista sacristie ?

— Da. Un loc uscat, bun pentru păstrat pulberea.

— Mare păcat că biserica asta...

— Şi mie îmi pare rău. Dar poate în felul acesta salvăm cetatea. Mai bine aşa decît să ajungă moschee.

Intrară. încăperea părea mai degrabă o pivniţă colbăită decît o sacristie : era plină dei butoaie negre.

— Cîte sînt ? întrebă Gergely uimit.

— Multe, zîmbi Dobó. Peste două sute. Aici îmi ţin toată pulberea.

— într-un singur loc ? Dar dacă ar lua foc ?

— Cu neputinţă. Sînt străji la intrare. Cheia e la mine. Nimeni în afară de Mekcsey şi bătrînul Sukán nu are voie să intre aici. Iar de cum se înserează pîna în zori nu încredinţez cheia nimănui.

Gergely se uită la fereastră. Avea geamuri de sticlă, ochiuri rotunde în rame de cositor, şi era apărată de trei rînduri de gratii de fier.

Faţă în faţă cu uşa, unde lumina cădea pieziş, era o cadă mare rotundă, plină ochi cu pulbere.

Gergely luă un pumn de pulbere, apoi îl puse la loc.

— E bună pentru tunuri, e uscată, zise el.

— Cea pentru puşti o ţin în vase mai mici, îi răspunse Dobó.

— E făcută aici sau la Viena ?

-— Şi aici şi la Viena.

— Ce amestec are cea de aici ?

— Trei sferturi salitru, un sfert pucioasă şi cărbune.

— Cărbune moale de lemn sau tare ?

— Moale.

— E mai bun. Eu, însă, pun o lingură, două de cărbune mai mult decît se obişnuieşte.

Deasupra căzii, pe peretele înnegrit, se vedea o icoană mînjită şi zdrenţuită. Nu se puteau distinge decît două capete : unul de bărbat, cu barbă, trist, şi altul al unui tînăr, aplecat la pieptul bărbatului, amîndouă înconjurate de nimburi aurii. De la gîtul lui în jos pînza era sfîşiată şi se vedea peretele alb.

— Aici trebuie să fi fost altarul bisericii, spuse Dobó. Cine ştie, poate că icoana aceasta a fost zugrăvită încă pe timpul sfîntului Ştefan.

în faţa sacristiei umblau două mori trase de cai.

De-o latură a bisericii se fabricau ghiulele de mînă, sub îndrumarea a doi artificieri.

Gergely se opri. Privi pulberea, fitilul şi clătină din cap.

— Ce e ? Nu sînt bune ? întrebă Dobó.

— N-aş putea spune —- răspunse Gergely — dar te-aş ruga să-mi îngădui să fac eu ghiulelele pentru bastionul pe care am să fiu.

— Cum le faci ? Spune 1 Tu eşti om învăţat şi aici e vorba de apărarea cetăţii.

— Eu am o reţetă mai bună. Ghiulelele acestea de modă veche sfîrîie, sar, pocnesc şi s-a sfîrşit. Eu pun în ele sămînţă.

■— Ce sămînţă ?

— Alte ghiulele mai iniei, oîlţi muiaţi în ulei, amestecaţi cu pulbere de aramă, pilitură de fier şi o bucată de pucioasă. Ghiuleaua mea nu împroşcă decît după ce ia foc.

Dobó le strigă artificierilor :

— încetaţi lucrul pînă se întoarce domnul hotnog Bornemissza. Apoi să faceţi aşa cum v-o porunci dumnealui.

Se suiră pe bastionul care fusese înainte biserică.

Era împrejmuit, sus, de coşniţe împletite din nuiele şi umplute cu pămînt. între coşniţe, în firidele cu bolţi de piatră, tunuri. La mijloc, o movilă de ghiulele şi gropniţă cu pulbere. *

De acolo se vedea în întregime, ca un coltuc uriaş, cetatea exterioară, cu două bastioane şi două turnuri rotunde, care împrejmuiau latura de răsărit a cetăţii.

Se mai vedea apoi şi ridicătura de pămînt din faţa zidului, care, deşi înaltă, nu atingea nici pe jumătate înălţimea cetăţii.

— în partea asta, de răsărit, vor ataca mai puternic, spuse Gergely. Te mai bate în ochi şi lumina soarelui. Aici e nevoie de oameni, nu glumă !

— M-am gîndit să-ţi încredinţez ţie latura asta.

— Mulţumesc. O să-mi fac datoria.

Şi cei doi oameni îşi strînseră mîna.

Printre tunuri era unul mare, trupeş, de bronz, cu o gură scorburoasă, de-i trebuiau ghiulele cît capul de om. Inscripţiile şi ornamentele sclipeau pe el ca aurul.

— Asta e Păpuşa, spuse Dobo. Ia citeşte inscripţia

I

Pe mijlocul tunului, între două frunze de palmier închipuind o cunună, seînteiau aceste cuvinte :

Puternică cetate e pentru noi Dumnezeu!

3

în ziua de 9 septembrie cerul era acoperit de nori cenuşii. Ruinele Matrei nu se mai vedeau în depărtare. Vremea era ca faţa unui copil mofturos care e gata să plîngă, numai că nu găseşte încă motivul.

în cetate era forfotă şi zor mare. în piaţa de jos dulgherii ciopleau la vîrf pari de cîte o jumătate de stîn- jen. Soldaţii le sfredeleau la capete găuri şi făceau din ei cruci. Un alt grup de soldaţi legau pe crucile acestea cîlţi muiaţi în ulei şi răşină. Crucilor acestora li se spunea : *furkó.* Făcuseră pînă acum o movilă întreagă.

Lîngă sacristie, bătrînul Sulcán scotea cu mierţa pulbere, pe care ţăranii o turnau în saci de piele şi

o cărau la tunari.Tot lîngă sacristie, artificierul
János umplea cu pulbere ghiulele făcute din pămînt
ars. Acestea erau mingile. Din ele ieşea ca un buric
fitilul de o şchioapă. Cînd voiau să le dea foc, le
puneau în nişte unelte făcute din sîrmă,
asemănătoare cu lopeţile cu care băteau englejii
mingea. Dar se aruncau şi cu mina. Ghiulelele cu
urechi, din care făcuseră de asemenea cîteva mii,
le aruncau cu lăncile.
Aproape de poarta veche, la cazarma care
cuprindea două şire de case despărţite de o piaţă,
tocilari şi fierari lucrau de zor la dresul armelor
care li se aduceau.
Alături de Poarta Umbrită, în largi grajduri subte-
rane, stăteau vitele. Casapii îşi făceau slujba chiar
acolo, lîngă zid. Sîngele se scurgea printr-o gaură
în şanţ. Zilnic tăiau pentru hrana oamenilor din
cetate cîte patru- cinci vite.
Gergely era la bastionul Sándor, unde se lucra de
zor la ridicarea unor punţi şi scări de bîme, ca
trupele dinăuntrul zidului să se poată mişca în voie.
Pe scările de piatră ale bastioanelor nu se puteau
urca deodată toţi apărătorii în caz de alarmă.
Punţi de acestea aveau toate bastioanele, dar cea
de aici trebuia dată jos şi făcută din nou, fiindcă se
clătina un stîlp.
Dobó se urcă pe ea cu ofiţerii şi, scuturînd stîlpii, le
încercă rezistenţa.
— Trebuie făcută în aşa fel — spuse Dobó —
încît să ţină o sută de soldaţi, chiar dacă ar fi
sfărîmaţi de ghiulele toţi stîlpii. Bateţi proptele la
fiecare stîlp şi daţi din gros cu var. Cheamă femeile
— îi spuse el aprodului — să aducă var şi bidinele.
Trîmbiţaşul din turnul bisericii sună lung, ţipător.
— Ei, ce e ? strigă Melccsey. Smtem aici.
— Vin.
Ofiţerii înţeleseră tot din acest singur cuvînt.
Era avangarda.
De zile întregi stăteau străjerii înşiraţi pînă la
Maklar. Un telescop viu, care se întindea pînă în
cîmpia de la Abony şi pîndea sosirea turcilor.
Iscoade îmbrăcate în haine obişnuite şi trimise pînă
la Vámosgyörk şi Hatvan îl vestiseră pe Dobó
despre purcederea turcilor. Hotno- gul Nagy
Lukács ceruse învoirea lui Dobó să plece cu
douăzeci şi patru de călăreţi ca să hărţuie
avangarda turcească. Sosirea avanposturilor
turceşti pe cîmpia de la Abony abia acum se află.
Acum era sigur că se îndreptau încoace, nu în altă
parte.
Acest înţeles îl avea cuvîntul: *vin I*
Mekcsey sări pe zid! şi porni în grabă spre poarta
dinspre sud. Dobó făcu la fel. Ofiţerii îl urmară. La
bastionul dinspre sud se opriră şi, ducînd mîna
streaşină la ochi, priviră în lungul drumului, care,
trecînd prin satele Almagyar şi Tihamér, venea din
cîmpie drept la poarta cetăţii.
Dinspre Almagyar venea în goană un călăreţ, tîrînd
în urma lui un nor de praf, stîmit de copitele
calului. Era în capul gol şi dolmanul roşu, prins cu
o curea la gît, îi fîlfîia în urmă.
— E un oştean de al meu I spuse Gergely.
Bakocsai.
Acest Bakocsai era un călăreţ iscusit, "sorţii făcu-
seră să ajungă pedestraş, dar el mereu se rugase

să fie primit între oştenii călări. Dorinţa i-a fost ascultată în cele din urmă, şi aşa s-a întîmplat de a fost trimis cer- cetaş în ziua aceasta.
Cînd se apropie de cetate, se văzu că faţa îi era lac de sînge, iar la oblînc i se bălăbănea ceva rotund de forma unui pepene.
— E oşteanul meu ! spuse Gergely cu bucurie.
Bakocsai. Da, el e: Bakocsai.
— S-a bătut 1 spuse nemulţumit Dobó.
— E flăcău din Eger I îl lăudă Mekcsey.
— Dar e oşteanul meu — se împotrivi vesel Gergely — e învăţăcelul meu.
Alţi trei străjeri călări răscoliră praful drumului în urma vestitorului. Ceilalţi poate fuseseră tăiaţi.
Aşadar, vin turcii.
Ce va fi simţit Dobó la această veste ? Venea oastea turcească, aceeaşi care doborîse în vară două dintre cele mai puternice cetăţi, Timişoara şi Szolnokul, şi cucerise Drégely, Hollókő, Salgó, Buják, Ságo, Balassa- Gvarmat, adică tot ce voise. Căci oastea turcească urmărea să pună sub puterea sultanului tot ce mai rămăsese* din Tara ungurească.
Acum se îndrepta spre Eger. Venea bubuind, ca un judeţ înfricoşător, ca o furtună de foc şi sînge. O hoardă

de o sută cincizeci de mii de tigri cu feţe omeneşti, de fiare ce pustiesc locul pe unde trec. Poate erau chiar două sute de mii. Cea mai mare parte dintre ei deprinşi, din fragedă pruncie, să tragă cu arcul şi cu puşca, să se caţere pe ziduri şi crescuţi anume să ducă viaţă de tabără. Săbiile lor erau făcute la Damasc, platoşele lor erau din oţel de Derbend, lănciile lor meşterite de făurari hindustani; tunurile lor erau turnate de cei mai buni turnători din Europa ; muniţiile lor, pulberea, ghiulelele, tunurile, armele erau cită frunză şi iarbă. Iar setea lor de sînge era drăcească.
Şi cine le sta împotrivă ?
O cetate mică, numai şase tunuri vechi, de rînd, şi cîţiva drugi de fier găuriţi, nişte puşcoace cărora le ziceau tunuri.
Ce va fi simţit Dobó ?
Bakocsai István, vestitorul, veni întins în cetate şi, sărind de pe cal, se opri, însîngerat şi plin de sudoare, în faţa lui Dobó. De oblîncul şeii atîrna un cap de turc negricios cu mustaţa creaţă ; dar şi obrazul stîng al flăcăului era negru de sîngele ce se închegase pe el.
— Îţi dau înştiinţare, cinstite căpitane — spuse el bătînd călcîiele — că vin turcii, fir-ar să fie 1
— Doar avangarda, spuse liniştit Dobó.
— Aia, cinstite căpitane ! Grosul oastei nu l-am putut vedea din pricina pădurii de la Abony, dar vin năvală, fir-ar să fie ! Cum ne-au mirosit, au şi pus mîna pe doi dintre noi. Ba şi pe mine m-au fugărit o buca' de vreme; pîn' la urmă a rămas doar tuciuriul ăsta, fir-ar să fie 1
— Dar tovarăşii tăi unde-s ?
— Se spală în pîrău, fir-ar să fie 1
— Ei — zise Dobó — de azi înainte te fac căprar. Du-te şi bea o jumătate de vin, fir-ar să fie ! adăugă el apoi zîmbind.

în curtea cetăţii se îmbulziră cu toţii să privească capul tăiat. Bakocsai îl ţinea de şuviţa lungă de păr — căci altfel capul era ras — şi-l arăta mîndru mulţimii.
La vestea sosirii turcilor, cetatea începu să fremete şi să zumzăie ca un stup.
Toţi se grămădiră în jurul lui Bakocsai să audă vestea din gura lui şi să vadă capul. Pînă şi femeile lăsaseră cuptoarele de pîin© şi cuhniile şi alergară acolo. Strînse ciopor, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, ascultau din spatele străjii ceea ce povestea viteazul, îngrozite la vederea capului de păgîn din care mai picura încă sîngele.
Toate acestea se petrecură, firește, numai după ce Dobó plecă din piaţă spre palat, în faţa căruia se opri şi ţinu sfat.
Viteazul spînzură capul turcului de creanga unui tei. apoi se aşeză pe un scaun, încredinţîndu-şi-l pe al său bărbierului.
Erau treisprezece bărbieri în cetate; patru meşteri şi nouă calfe. Dar nu pentru a rade bărbile şi a tunde părul. Ei aveau să îngrijească de răniţi: să spele rănile cu piatră acră şi să le coase. Doctori ? în toată ţara nu erau atîţia cîţi sînt azi într-un singur tîrguşor. Slujba de doctor o făcea pretutindeni bărbierul.
Toţi ce-i treisprezece bărbieri tăbărîră asupra lui Bakocsai numai ca să audă ce spunea. Mai întîi îi scoaseră dolmanul şi cămaşa.
Cinstea de a începe spălatul i se lăsă meşterului Péter, ca fiind cel mai bătrîn. Ţinîndu-i sub bărbie un blid mare de lut, iar deasupra capului o oală de apă, îl spălară strașnic.
în timp ce era spălat şi i se dădea pe răni cu piatră acră. voinicul doar cît se apleca puţin, dar cînd începură să-i coase lunga rană de la cap, izbi cu piciorul în scaun, răsturnă blid, bărbier, calfe şi, strigînd cumplite înjurături, intră în cazarmă.
— Da' ce-s eu, nădrag, să mă coase ? Fir-ar să fie I
Luă din ungherul unei ferești o pînză de păianjen mare, şi-o puse pe rană şi se legă singur la cap.
Apoi, după ce mîncă bine o halcă de slănină şi bău vin, se întinse pe strujacul de paie şi cît ai zice peşte şi adormi.

339

Aproape în acelaşi timp cu viteazul sosi în cetate un ţăran călare. Avea pe el suman şi o pălărie neagră c

u22* marginile răsfrînte, iar în mînă un ciomag cît el de mare.
După ce Dobó termină cu viteazul, omul întrebă de pe cal pe o femeie :
— Care-i căpitanul ?

— Ăla ia, de colo — spuse femeia — domnul cel înalt care trece prin faţa bărbierilor. L-ai putea cunoaşte 'mneata după pana de la cuşmă care-i.
Omul se uită în direcţia spre care arătase femeia. Dădu cu ochii de bărbieri. Toţi treisprezece tundeau, servindu-se drept pieptene de cele cinci degete ale mîinii şi retezau pletele din două, trei ţăcăniturl de foarfece. Veniseră să se tundă ofiţerii. Un păr revărsat pînă pe umeri uşor poate lua foc, apoi nici să se pieptene n-o să aibă răgaz în timpul asediului.
Omul descălecă. îşi legă calul de un copac. Scoase din traistă o scrisoare mare cu pecete.
Alergă după Dobó şi spuse :
— Am adus o scrisoare, cinstite căpitane.
— De la cine ?
— De la turc.
Faţa lui Dobó se întunecă.
— Cum ai îndrăznit 'mneata să o aduci ? Ori poate eşti turc ?
Omul se prăbuşi la picioarele lui.
— Iertare, slăvite căpitane 1 Cum o să fiu turc ? Sînt gospodar din Kaal.
— Nu ştii că un ungur care duce scrisorile turcului face un păcat ?
Apoi se întoarse spre oşteni:
— Luaţi-l între lănci 1
Doi lăncieri păşiră spre ţăran.
— Stăpîne — se rugă fierbinte omul — m-au silit I
— Nu te puteau sili decît să iei în mînft scrisoarea, nu s-o şi aduci.
Apoi le spuse soldaţilor :
— Staţi aici 1
Prin glas de trâmbiţă chemă oamenii din cetate, aşteptând cu braţele încrucişate să se adune lîngă teiul în care spînzura capul de turc.
Nu trecură nici trei minute, şi tot poporul cetăţii era adunat. Ofiţerii în jurul lui Dobó, soldaţii încolonaţi, iar în spatele lor, ţăranii şi femeile.
Dobó vorbi :
— V-am adunat aici, oameni buni, fiindcă turcul ne-a trimis un răvaş. Dar eu nu schimb răvaşe cu duşmanul. Îi resping scrisoarea. Sau i-o bag pe gît aceluia care îndrăzneşte să ni-o înfăţişeze. Am să pun să o citească pe aceasta una şi apoi o trimit numaidecît regelui. Ca să vadă cu ochii lui că vin turcii şi că avem nevoie de ajutor. Eu ştiu, fără să o fi citit, ce cuprinde: ameninţare şi tîrguială. Ameninţarea nu ne înspăimîntă. Tîrguială nu facem. Patria nu e de vînzare. Dar că să auziţi voi înşivă cum obişnuieşte să vorbească duşmanul, am să pun să v-o citească.
Îi întinse scrisoarea lui Gergely. Ştia că Gergely citeşte orice scrisoare de la prima privire, că întrece în învăţătură pe toţi oamenii din cetate.
— Citeşte-o tare !
Gergely se urcă pe o piatră. Rupse pecetea, scuturâ colbul presărat peste rândurile ei, privi în josul foii şi începu s-o citească cu glas tare :

Trimite Ahmed paşa din Kaal.
Către căpitanul Dobó István din Eger, sănătate 1
Eu, Ahmed paşa de Anatolia, mare sfetnic al nebiruitului împărat, mare căpitan al oştirilor sale fără număr, care a

înfrînt tot ce i-a stat în cale, îţi dau de veste şi-ţi scriu că în primăvara aceasta puternicul împărat a trimis două oşti în Ţara ungurească. Una din oşti a cuprins Lipova, Timişoarea, Ganád şi Szolnok, precum ¡şi toate cetăţile şi castelurile cîte se află în ţinuturile de pe Criş, Mureş, Tisa şi Dunăre. Cealaltă oaste a cuprins Veszprém Drégely, Szécsén şi tot ce se află pe cursul Ipolyului, doborînd două oşti maghiare. Nu e putere să ne poată sta împotrivă I

Şi acum aceste două oşti biruitoare se unesc şi se îndreaptă spre cetatea Eger.

Din voinţa puternicului şi nebiruitului împărat, atîta vă spun : să nu îndrăzniţi a vă pune împotriva înălţimii sale, ci să vă plecaţi în supunere, iar pe paşa pe care am să-l trimit acum să-l lăsaţi înăuntru şi să-i predaţi lui cetatea şi oraşul Eger

— La dracu ! lărmuiră glasuri în toate părţile. Nu mai citi! Asculte-l cîinii 1

Dobó făcu semn să fie tăcere.

— Ascultaţi muzica turcească. Tare mai e frumoasă cînd sună de atît de sus. Citeşte mai departe.

Dacă vă veţi supune, vă spun, pe legea mea, că nici voi, nici averile voastre nu vor suferi nici o stricăciune. De la împărat veţi dobîndi numai bine şi o să vă ţin în slobozenie, aşa cum aţi fost sub vechii voştri regi.

— N-avem nevoie de slobozenie turcească I ţipă Ce- cey. Ne mulţumim cu cea ungurească.

Lumea rîse.

Gergely continuă :

Şi am să vă apăr de toate relele...

— De aia vin, ca să ne apere ! strigă Pető Gáspár.

Rîseră cu toţii, pînă şi cititorul scrisorii.

Toată lumea ştia cum se poartă turcii cu cetăţile care se predau.

Doar Dobó stătea posomorit.

Gergely citi mai departe :

Vă încredinţez despre asta cu pecetea mea. Dacă însă nu vă veţi supune, atrageţi asupra capetelor voastre mînia puternicului împărat şi atît voi cît şi copiii voştri veţi pieri cu toţii.

Drept aceea mie să-mi daţi răspuns îndată 1

Un vuiet mare fu răspunsul. ♦

— Naşterea lui de împărat! Numa să vie încoace!...

Feţele oamenilor se făcură roşii. Pînă şi ochii cei mai blînzi se învăpăiară.

Gergely întinse scrisoarea căpitanului. Vuietul încetă.

Dobo, cărei nu 'avea nevoie să se urce pe piatră ca să-l vadă lumea, fiindcă era mai înalt ca toţi, vorbi apoi din nou.

— Iată — spuse el dîrz, dar cu amărăciune — acesta e întîiul şi cel din urmă răvaş sosit de la turc în cetatea asta şi citit în faţa voastră. Aţi înţeles de ce vin turcii. Ne aduc libertatea cu sabia şi tunul. Libertatea asta ne-o aduce împăratul păgîn care se scaldă în sînge de creştin. N-o vrem ? Dacă nu vrem libertatea asta, ne taie capetele. Ce să-i răspundem ? Iată răspunsul meu!

Mototoli scrisoarea şi-o aruncă în obrazul ţăranului.

— Cum ai îndrăznit s-o aduci, ticălosule ?

Spuse apoi soldaţilor :

— Puneţi-l în lanţuri pe nemernicul ăsta şi la temniţă cu el 1

4

După citirea scrisorii trimise de turci, care îi întărită pe toţi, Dobó chemă ofiţerii la palat.

=— Peste o jumătate de ceas să vină toţi!

Sala palatului se umplu chiar mai repede. Nimeni nu zăbovi decît atîta cît îi trebui să-şi îmbrace veşmîntul de paradă. îşi dădeau seama cu toţii că scrisoarea fusese primul semnal 'de alarmă.

Dobó nu-i mai aştepta decît pe tovarăşii lui Bakocsai. Precum şi pe Nagy Lukács cu cei douăzeci şi patru de călăreţi ai săi. Dacă îi vor fi încercuit turcii, asta ar fi o veste cum nu se poate mai rea...

Stătea le fereastră cu mîinile încrucişate şi îşi lăsa privirile să rătăcească peste oraşul ce se întindea la poalele cetăţii. Ce case albe, frumoase 1 Şi oraşul e pustiu. Doar lîngă palat, de-a lungul pîrăului, mişună soldaţi. îşi adapă caii. Mai în jos, în oraş, se vede intrînd pe poartă o femeie cu năframă galbenă, cu o boccea în spinare şi cu doi copii mici pe care îi zoreşte spre cetate.

„Şi asta vine în cetate !" îşi spuse Dobó supărat.

Aprodul aştepta lîngă el. Purta un dolman de catifea de culoarea florii de în. Cu părul lung, cu faţa de fecioară, părea o fată îmbrăcată în haine de băiat. Dacă te uitai însă la mîinile lui, vedeai că e puternic. Băiatul arunoa zilnic lancea.

Dobó se întoarse spre el. Îi mîngîie părul revărsat pe umeri.

■— La ce visezi, Kristóf ? Te visai acasă ?

Băiatul clipi din ochi:

— Mi-ar fi ruşine, căpitane, să visez una ca asta.

■— Ar fi bine să te tunzi.

Era singurul aprod care rămăsese în cetate. Singurul, şi numai fiindcă tatăl lui îi scrisese căpitanului să nu i-l trimită acasă. Băiatul n-avea mamă, iar maştera nu-l privea cu ochi buni. Dobó îl socotea fiul său.

Pe ceilalţi aprozi, toţi băieţi de 14—16 ani, i-a trimis acasă.

Curtea lui Dobó era pentru ei o şcoală în ale vitejiei. Căpitanul însă nu voise să-i pună la încercare.

Mai avea un aprod la care ţinea, pe Balogh Balázs, fiul unuia dintre hotnogii călugărului György, care fusese ucis cu un an înainte. Era mai tînăr chiar decît Kristóf cu un an, dar călăreţ minunat.

Plînsese în august cînd plecase. îl durea că lui Kristóf i se dădea voie să rămînă în cetate, iar lui nu.

— Mă alungaţi ca pe un ucenic de cizmar, spunea el amărît. Cu ce eşti tu mai deosebit — se înverşuna împotriva lui Kristóf — de poţi rămîne ? Lasă că, de mă întorc, rup lancea pe tine 1

— Doar n-ei crede că eu te alung ? spusese Kristóf necăjit.

Şi îl rugase el însuşi pe Dobó :

— Lasă-l, cinstite căpitane, şi pe Balá^ să rămînă.

Dobó însă nu încuviinţase.

— Nu. Maică-sa e văduvă şi numai pe el îl are. Nici în nuc n-are voie să se cațere. Hai, şterge-o I îl luase cu el Nagy Lukács, ca să i-l predea maică-şi.
— Prea întîrzie Lukács 1 spuse Dobó privindu-l pe Mekcsey. Mă tem să nu fi păţit ceva.
Şi clătină din cap.
— Nu cred, zîmbi Mekcsey. Pe oamenii mărunţi de stat nu-i tem de nimic. Am eu aşa o credinţă că oamenii mărunţi sînt norocoşi la război.
— Chiar pe dos I spuse Gergely. Oamenii mărunţi nu stăpînesc calul cum îl stăpînesc cei înalţi. Pe ăl mărunt calul îl duce pe el, cîtă vreme unul înalt duce el calul.
— Nici nu poate fi altfel, de vreme ce tu eşti înalt. Oşteanul de gardă vesti sosirea străjerilor trimişi în cercetare.
Dobó se încruntă.
— Lasă-i să intre I
Şapte voinici cu cizme galbene şi pinteni bătură căl- cîiele în mijlocul sălii. Doi dintre ei aveau părul ud. Se vedea că se spălaseră.
Unul dintre cei cu părul ud ieşi în faţă :
— Îţi fac înştiinţare, căpitane Dobó, că duşmanul e la Ábony.
■—■ Ştiu, răspunse Dobó. A sosit şi întîiul turc. L-a adus Bakocsai.
Era o mustrare în glasul căpitanului. Viteazul purta culorile vinete-albastre ale oraşului. înghiţi în sec în- linzînd gîtul, apoi spuse :
— Căpitane Dobó, puteam să aduc şi eu cel puţin trei.
— Şi de ce n-ai adus ?
— Păi fiindcă eu le-am ciopîrţit capetele la toţi trei.
în sală lumea se veseli. Patru dintre cei şapte soldaţi
erau oblojiţi la cap. Zîmbi şi Dobó.
— Păi, Komlósi, fătul meu — spuse el — greşeala aici nu-i capul turcului, ci capetele voastre. Voi n-aţi avut a vă bate, ci a aduce veşti. Vestea a dus-o oşteanul hotnogului Bornemissza. Vouă însă v-a fost mai degrabă să vă spălaţi şi să vă pieptănaţi, să vă primeniţi şi să vă daţi cu pomadă pe mustăţile ale lungi. Ce ostaş eşti tu, Komlósi Antal ?!
Komlósi se uită încurcat înaintea lui. Îşi dădea seama că Dobó are dreptate. Dar, ridicînd capul, spuse:
— Apoi, ai să vezi, domnia ta căpitane, ce ostaş sînt!
Mai trebuiau să se înfăţişeze încă doi străjeri, dar aceia nu veniră : fuseseră prinşi de turci, aşa că nu o mai puteau face decît pe lumea ailaltă.
Dobó hotărî noi străji de cîmp, dar le dete poruncă să nu se izbească cu străjile turceşti, ci să înştiinţeze ceas de ceas mişcările turcilor ofiţerului de serviciu. Apoi, dîndu-Ie drumul, se aşează la masă.
în sală erau adunaţi toţi hotnogii şi dregătorii cetăţii, ca şi cei cinci artificieri nemţi- Erau acolo şi preotul şi bătrînul Cecey, care vorbeau între ei încet. Alţii se uitau la tablouri. Unul înfăţişa pe episcopul Nicolae Olahul, cu fruntea încruntată,

privind într-o parte şi cu ochii mari ca de bufniţă. în mînă ţinea o cărticică, iar în spatele lui se vedea cetatea Eger, de pe vremea cînd nu avea decât un singur turn. Pe un perete mai umbrit era portretul regelui János, căruia nu i se vedea decît barba galbenă. Un alt portret era tare întunecat, se zărea doar nasul, o parte a obrazului şi numele scris dedesubt: Perényi.

— Prieteni — începu în sfîrşit Dobó — aţi auzit că ceea ce ne aşteaptă de ani de zile să se întîmple se va întîmpla în curînd.

în tăcerea solemnă din sală glasul îi răsuna profund, ca dangătul clopotului cel mare. Tăcu o clipă, ascultîn- du-şi un gînd. Apoi, vrînd parcă să nu se întindă la vorbă, continuă pe un ton obişnuit:

— Căpitanul Mekcsey îmi dete adineauri izvodul puterii din cetate. De bine, de rău o cunoaştem noi, dar socotesc potrivit să dăm citire izvodului pentru a fi cunoscut de toţi. Rogu-te, nepoate, spuse eÎnapoi întinzîn- du-i izvodul lui Gergely, care se descurca mai uşor şi mai repede în treburile de cancelarie decît Sukán. Gergely se grăbi să citească.

— Puterea cetăţii Eger la 9 septembrie 1552.

— Adică azi, spuse Dobó.

— Cetatea are astăzi: călăreţi de baştină 200, pedestraşi de baştină, tot atîţia, puşcaşi chemaţi sub steag din Eger şi împrejurimi, 875. Măritul domn Perény Fe- rénc a trimis 25 de oameni, iară domnul Serédy György, vreo 200.

— Din ăştia n-au rămas decît vreo 50, îl întrerupse Mekcsey, privind spre un hotnog cu faţa colţuroasă tare şi cu ochii adormiţi.

— Eu: n-am nici o vină, bombăni hotnogul. Eu sînt de faţă 1 adăugă punînd mîna pe sabie.

Dobó îi spuse împăciuitor :

— Prietene Hegedűs, nu te învinuieşte nimeni. Huniadé, şi a avut ostaşi fără credinţă I

Gergely citi mai departe:

— De asemenea 200 de glotaşi veniţi din Kassa. Sînt şi la Kassa viteji! zise uitîndu-se spre Hegedűs. Apoi continuă :

— Călugării franciscani ne-au trimis 4 drabanţi. Ca- pitlul din Eger, 9.

— 9 ? izbucni Bolyki Tamns, hotnogul peste puşcaşii din Borsod. Cînd au peste 100 de soldaţi 1

— N-au vrut să mi-i dea nici pe plată, răspunise Dobó.

Fügedi, hotnogul capitlului, se ridică. Dobó însă îi făcu semn să se aşeze la loc.

— Lasă, frăţioare, pe altă dată. Nici dracu nu se leagă de capitlu. Oraşul Eger e în Heves, cetatea, în Borsod. Pîrâul desparte două judeţe. Zi-i mai departe, nepoate Gergely, pe scurt şi repede.

Gergely citi mai departe repede, cu ton prietenesc. Era destul de lungă lista cetelor de viteji. Toate oraşele libere, Sáros, Gömör, Szepes, Ung, toate trimiseseră cîte o mică trupă Ide drabanţi. Stăreţia din Iásza singură trimisese 40 de oameni. O şi aclamară.

Apoi Gergely ridică din nou glasul:

— Sîntem[1] aşadar o mie nouă sute de oameni.

Dobó îşi plimbă privirea asupra celor ce stăteau în jurul mesei. Apoi, oprindu-şi-o asupra lui Hegedűs, spuse :

— Să se adauge oamenii chemaţi să facă slujbă în cetate: 13 bărbieri, 8 măcelari, 3 lăcătuşi, 4 fierari, 5 dulgheri, 9 morari şi 34 de ţărani care or să dea ajutor tunarilor. în timpul împresurării toţi vor putea .pune mîna pe arme. Apoi să-l socotim şi pe Nagy Lukács, pe care în ziua Tăierii capului Sfîntului Ioan l-am trimis în recunoaştere, însoţit de 24 de călăreţi. Pot sosi din ceas în ceas, spuse el întorcînd privirea spre Mekcsey. Apoi adăugă : — Un număr destul de frumuşel, dar eu ajutorul cel mare îl aştept de la măritul nostru[1] rege.

Bătrînul Cecey făcu un gest de scîrbă şi tuşi.

— Ei, nene Cecey — privi Dobó spre el — nu mai e ca altădată. Regele ştie că, de-o fi să cadă Eger, îşi poate pune sfînta coroană în cămară.

— Şi atunci s-a isprăvit şi cu Ţara ungurească, adăugă întunecat Mekcsey care stătea lîngă Dobó.

— O să fie Ţară nemţească ! mormăi Cecey.

— Armia regelui vine împărţită în două oşti, continuă Dobó. 50.000—60.000 de ostaşi, poate chiar 100.000, bine hrăniţi şi bine plătiţi. Una are în fruntea ei pe ducele sas Moric, cealaltă pe ducele Miksa. Regele o să le trimită vorbă fără îndoială să nu zăbovească, să vină degrabă. Trâmbiţele acelor oşti sună astăzi cu- vîntul Eger.

— Crede naiba 1 mormăi Cecey.

— Ba cred şi eu I se răsti Dobó. Şi te rog pe dumneata să nu-mi curmi vorba. Solul meu Vass Miklós a plecat astăzi din nou la Viena şi, de n-o întîlni oştile regelui pe drum, îl înştiinţează de venirea turcilor.

Apoi îi spuse lui Gergely :

— După ce ridicăm sfatul, trimite regelui cererea împreună cu răvaşul turcilor. Cererea tu să o scrii, şi în aşa fel încît şi stîncile să vină rostogol la Bger.

— O scriu, răspunse Gergely.

— N-avem nici o pricină să-l aşteptăm pe turc cu inima înfricată. Zidurile sînt puternice. Pulbere şi hrană este din belşug. Avem 4000 de miei, din zeciuială cei mai mulţi... puşi la fum. Apoi vite de tăiat 456. Cele mai multe tăiate şi puse la fum. Cereale avem 835 de mierţe, în cea mai mare parte făină. Avem din belşug de toate : putem ţine piept chiar un an de zile. Dacă îşi trimite regele măcar oastea din Ardeal, turcii cîţi s-or apropia de Eger au să se mute toţi la Mohamed. Acum citeşte însemnarea de sub numărul al doilea, îi spuse el lui Gergely.

Gergely citi:

— Tunuri de cele mari: 1 ; alte tunuri mai mici, numite Păpuşa şi Broasca : 2 ; tunuri trimise de rege : 3 ; ue Perény Gábor : 4 ; de Serédy Benedek : 1.

— Pulberea n-am măsurat-o fiindcă nu se poate, interveni Dobó. O parte ne-a rămas de anul trecut, o parte am primit-o de la rege. Sacristia e plină. în afară de asta mai avem salitră şi rîşniţe, aşa că, dacă o să avem nevoie, o să rîşnim noi înşine. Continuă.

Gergely citi:

— Tunuri de aramă vechi, spărgătoare de ziduri : 5 ; tunuri de fier, tot din cele vechi : 5. De la măria sa regele, spărgătoare de ziduri: 4. Turnătoare de ghiulele pentru tunuri şi puşcoace : 25. Tunuri de Praga cu două ţevi: 2. Mortiere de cîmp : 5.
— Avem cu ce-i răspunde turcului I Dar astea încă nu-s nimic ! Citeşte mai departe.
— Mortiere de Praga şi Csetnek din aramă şi fier : 300. Puşti de mînă : 93. Puşti nemţeşti: 194.
— Nu fac două parale I ţipă Cecey. Un aro bun face mai mult decît puşca.
Se încinse o mică dispută. Bătrînii erau de părerea lui Cecey. Tinerii erau de partea puştii.
Dobó puse capăt discuţiilor, spunînd că şi puşca şi arcul sînt bune, dar cel mai bun e tunul.
Aprodul Kristóf aşează pe masă un coif auriu, minunat lucrat, şi o cruce mică. Apoi, retrăgîndu-se în spatele lui Dobó cu un fel de mantie pe braţ, aşteptă în tăcere.
Gergely mai citi o listă în care erau înşirate tot felul de arme, lănci, darde, sulițe, scuturi, tot felul de gloanţe, ţapine, cazmale, buzdugane, fitiluri, halebarde şi tot 'felul de provizii de război, care nu făceau parte din ajutoarele primite.
După aceea Doibă se ridică.
îşi puse coiful auriu pe cap, mantia de catifea roşie de căpitan al cetăţii pe umeri, şi, cu mîna stingă pe sabie, spuse :
— Iubiţi prieteni şi tovarăşi în lupta de apărare, zidurile le-aţi văzut, acum cunoaşteţi şi puterea dinăuntrul lor. De cetatea aceasta atîrnă soarta a ceea ce a mai rămas din ţară.
În sală era tăcere şi privirile tuturor îndreptate asupra lui Dobo.
— Dacă Eger cade, nu mai rămîne nici Miskolc, nici Kassa. Cetăţile mărunte, scuturate tare, or să cadă ca nucile. N-o să se mai poată stăvili valul. Iar Ţara ungurească va fi ştearsă de pe faţa pămîntului.
Privi în jos posomorit şi continuă :
— Cetatea Eger e puternică, dar pilda cetăţii Szol- nok ne arată că tăria unei cetăţi nu stă în piatra zidurilor, ci în sufletul apărătorilor ei. Acolo erau lefegii străini. Se duseseră nu să apere o cetate, ci să ia leafă. Aici doar cei cinci artificieri sînt nemţi, dar şi aceştia sînt oameni de ispravă. Aici toţi apără patria. Cu sîn- gele, cu viaţa lor, dacă se va cere. Ca să nu spună urmaşii noştri despre noi că ungurii trăitori la Eger în 1552 n-au meritat numele neamului lor.
Soarele scăpătînd îşi aruncă pe fereastră razele panopliei de arme de pe pereţi şi asupra armurilor înfipte în stative de fier. Coiful auriu al căpitanului scînteia. Gergely, care stătea lîngă căpitan, întoarse privirea spre fereastră, apoi puse mîna streaşină la ochi ca să-l poată privi din nou.
— V-am chemat pe domniile voastfe — continuă Dobo — ca să vă spun că se cere ca fiecare să cumpănească bine hotărîrea ce o ia în acest ceas. Pentru cel ce ţine mai mult la pielea lui decît la viitorul patriei, poarta e încă deschisă. Eu am nevoie de bărbaţi. Mai bine cîţiva lei decît sumedenie de iepuri. Cui îi tremură picioarele de

furtuna care se apropie să părăsească sala înainte de a vorbi eu mai departe, fiindcă trebuie să ne legăm pentru apărarea cetăţii cu un astfel de jurămînt, încît cine-l va călca să nu mai poată sta în faţa lui Dumnezeu după ce va muri.
Privi într-o parte aşteptînd.
în sală era tăcere.
Nu se mişcă nimeni.
Lângă crucea de pe masă erau două lumînări de ceară. Aprodul le aprinse.
Dobó continuă :
— Trebuie să ne legăm prin jurămînt în faţa lui Dumnezeu că vom ţine următoarele porunci.
Luă de pe masă o coală de hîrtie şi citi:
— Întîi, orice scrisoare ar veni de la turc, n-o vom primi, ci o vom arde necitită în faţa norodului din cetate.
— Aşa să fie I răsună în sală. Primim.
— Al doilea : îndată ce va pune stăpînire turcul pe oraş, nimeni din cetate să nu schimbe vreo vorbă cu el; orice ar striga, să nu i se dea nici un răspuns ; nici de bine, nici de rău.
— Primim I
—■ Al treilea :. în cetate sînt oprite tot timpul împre- surării orice fel de întruniri. Să nu se adune nici măcar doi-trei inşi la un loc.
— Primim.
— Al patrulea : subofiţerii, fără ştirea hotnogilor şi hotnogii, fără să primească ordin de la cei doi căpitani, nu pot da porunci trupelor.
— Primim.
Se auzi de lîngă firidă un glas aspru :
— Aş vrea să adaug ceva.
Cel ce vorbise era Hegedűs, hotnogul lui Serédy. Faţa îi era roşie toată.

Să auzim, spuseră cei din jurul mesei

— .Eu zic că cei doi căpitani să ia hotărîri în înţelegere cu hotnogii ori de cîte ori vreunul dintre ei ar cere să se ţină sfat, fie pentru apărarea cetăţii, fie pentru alte pricini.
— Sfatul să se ţină în răgazul dintre atacuri, spuse Dobó.
— Primim ! vuiră toate glasurile.
Dobó continuă :
— Ultimul punct: cine va vorbi, va întreba sau va răspunde ceva în legătură cu predarea cetăţii sau va voi într-un fel sau altul predarea cetăţii, va fi dat morţii I
— Să moară I strigară cu ochii arzători. Nu vom preda cetatea 1 Nu sîntem lefegii I Nu sîntem din Szolnok I se auziră glasuri din toate părţile.
Dobó îşi scoase coiful auriu. îşi netezi lungile-i plete cărunte. Făcu semn preotului.
Preotul Bálint se ridică şi luă în mînă crucea mică de argint de pe masă.
— Turaţi cu mine 1 spuse Dobó.
Toţi cei din sală întinseră mîna ridicată spre jurămînt către cruce.
— Jur pe unul Dumnezeu...

— Tur pe unul Dumnezeu... răsunară glasurile într-un vuiet solemn.
— ...Să-mi dăruiesc sîngele şi viaţa pentru patrie şi rege, apărînd cetatea Eger. N-o să mă înspăimînte nici putere, nici vicleşug. Nici bani, nici făgăduieli n-au să mă clintească. Nu voi rosti cuvîntul „predare" şi nici nu-l voi asculta. N-o să mă predau nici în cuprinsul cetăţii, nici în afara ei. În timpul apărării cetăţii mă supun de bunăvoie poruncilor de sus. Aşa să-mi ajute Dumnezeu !
— Aşa să-mi ajute Dumnezeu ! repetară toţi într-un glas.
— Iar acum — spuse Dobó cu ochii înflăcăraţi, ri- dicînd două degete spre cruce — eu jur să lupt pentru apărarea cetăţii şi a ţării din toate puterile^mele, pînă la ultimul strop de sînge. Jur că am să stau alături de voi în orice primejdie. Jur că n-am să las pe mîna pă- gînului cetatea. Şi nici eu n-am să mă predau, cît oi fi viu. Pămintul nu-mi primească trupul, cerul nu-mi primească sufletul, clacă voi face într-alt fel. Dumnezeu cel veşnic să mă alunge din fata lui dacă nu-mi voi tine iurămintul.
Săbiile scînteiară şi toţi strigară într-un glas :
— Turăm I Turăm ! Facem acelaşi jurămînt.
Dobo îşi puse din nou coiful şi se aşează.
— Acum, fraţilor — spuse el luînd în mînă o coală de hîrtie — să ne sfătuim cum să orînduim paza zidurilor. Pentru unele laturi avem nevoie de mai mulţi oameni, pentru altele de mai puţini. înspre oraş şi sub bastionul cel pou locul e şes şi cu văi. Sub bastioanele dinspre răsărit şi miazănoape însă sînt coline şi dealuri : de bună seamă că turcii acolo or să-şi aşeze tunurile şi or să încerce să spargă zidul ca să dea năvala în cetate.
— N-o să-l spargă în veci I făcu Cecey.
— Să nu ne încredem prea mult, răspunse Dobo. Apoi continuă : — Am adus dinadins în cetate dulgheri şi zidari, pentru ca ce va nărui turcul ziua să zidim la loc peste noapte. Acolo o să avem mai mult de lucru. Să împărţim acum paza zidurilor. După îm- presurare, fireşte, vom face schimbările ce se vor cere.
— Cum hotărăşti domnia ta, căpitane, aşa vom face, strigară glasuri din mai multe părţi.
— Eu zic să împărţim oastea în patru cete. Una să apere poarta cea mare; a doua, partea ce se întinde pînă la turnul din colţ ; a treia, cetatea exterioară ; a patra, bastionul temniţei şi preajma dinspre miazănoapte. Oastea dinăuntru va fi împărţită la rîndul ei în patru părţi şi va sta sub porunca căpitanului Mekcsey, care va hotărî schimbul oştenilor în timpul împresurării. Tot în sarcina lui cade şi apărarea cetăţii interioare.
— Dar în partea dinspre oraş ? întrebă Hegediis.
— în partea aceea nu punem decît unităţi mai mici. La poartă nu e nevoie de mai mult de douăzeci de oameni. E o poartă strimtă, doar pentru cei care trec pe jos. Dinspre partea aceea nici nu poate încerca turcul să pătrundă.

Luă apoi în mînă o altă coală de hîrtie.
— Iată cum am împărţit oştenii. La poarta veche sau cea mare pînă la bastionul cel nou vor sta mereu o sută de drabanţi. Pe bastionul

temniţei, o sută patruzeci, cu ofiţerul o sută patruzeci şi unu. De-a lungul bastionului Sándor, o sută douăzeci. De acolo pînă la poartă, o sută cinci.
— În total, patru sute şaizeci şi şase, spuse Gergely, care făcuse socoteala.
Dobó continuă :
— Acum vine la rînd cetatea exterioară. Pe bastionul Csabi pînă la bastionul Bebek vom pune nouăzeci de oameni. De acolo pînă la turnul din colţ, o sută treizeci. De la poarta veche pînă la colţ, cincizeci şi opt. Pe zidul de piatră îngust, care leagă cetatea interioară cu cea exterioară, ajung treizeci şi opt de drabanţi. Acolo e nevoie mai degrabă de ochi de pîndă decît de luptători.
Privind spre Mekcsey, continuă :
— Acolo să-i orînduim pe cei mai firavi, iar în timpul împresurării pe cei cu răni mai uşoare.
— Opt sute fără unu, spuse Gergely.
— Acum să vedem cum împărţim ofiţerii. Ca să încep cu -mine, vă spun că aş vrea să fiu peste tot.
Urale însufleţite.
— Sarcina tovarăşului meu Mekcsey o cunoaştem. Dintre cei patru mari hotnogi, unul trebuie să stea la poarta veche, unde se cere virtute şi inimă bărbată. Fiindcă, după cum o putem prevedea de pe acum, turcul o să încerce să pătrundă din partea asta. Acolo ai de înfruntat moartea.
Pető Gáspár se ridică şi, lovindu-se peste piept, spuse:
— Daţi-mi şi mie locul acesta !
Dobó încuviinţă din cap în uralele celor de faţă.
Bătrînul Cecey îi întinse mîna stîngă lui P»tö.
— În afară de asta ■— spuse Dobó — partea cea mai primejdioasă e cetatea exterioară. Turcul o să încerce să astupe şanţul. Şi acolo avem nevoie de curajul, dragostea de ţară şi dispreţul pentru moarte al ofiţerilor noştri de frunte. Cine vrea să se ducă acolo ?
Cei trei mari hotnogi, ciţi erau în afară de Pető, săriră deodată în sus :
— Mă duc eu, spuse Bornemissza.
— Mă duc eu, zise Fügedy.
— Mă duc eu, spuse Zoltay.
— Ca să nu vă certaţi — zîmbi Dobó — vă duceţi toţi trei.
Artificierii fuseseră repartizaţi de mai înainte. Dobó însă mai avea nevoie de un artificier-şef. Cine să fie ?
Nimeni nu se pricepea la tunuri în afară de Dobó. Aşa că sarcina asta şi-o luă asupra sa.
Cum noi urale zguduiră pereţii sălii şi cum priviră cu toţii spre artificieri, aceştia întrebară nedumeriţi:
— *Was ist das ? Was sagt er P* (Ce e asta ? Ce spune ?)
Bornemissza se întoarse spre ei şi le explică :
— *Meine Henri. Capitän Dobó wird sein der Haupt hum-hum I Verstanden P* (Domnii mei. Căpitanul Dobó va fi căpetenia bum-bum ! înţeles ?)
Dobó porunci să se sune adunarea oştenilor. După ce se strînseră cu toţii în piaţa cetăţii, le aduse la cunoştinţă şi lor cele cinci puncte ale jurămîntului

şi le spuse apoi că cei fricoşi mai bine să arunce sabia de pe acum, decît să-i descurajeze şi pe ceilalţi. Căci frica, zicea el, e molipsitoare ca ciuma. Ba chiar mai molipsitoare, căci pe loc trece de la un om la altul. Iar noi avem nevoie în zilele grele ce vor urma de oameni dîrzi.
Apoi desfăcu steagul vînăt-roşu al cetăţii şi, prinzîndu-l de steagul cu culorile naţionale, spuse :
— Turaţi I
Cînd rosti cuvîntul acesta, clopotul catedralei din cetate se auzi bătînd o dată.
O singură dată, nu mai mult.
355
Toti întoarseră privirile spre oraş. Bătaia clopotului fu ca un ţipăt de durere. Un singur ţipăt. Pe urmă se lăsă tăcerea peste cetate, peste oraş, peste olat.
23

+Seara Dobó îi pofti la masă pe toţi cei ce juraseră împreună cu el în după-amiaza aceea în sala palatului.
La un capăt de masă stătea *Dobó,* la celălalt *Mekcsey.* Lîngă Dobó, la dreapta, stătea preotul *Bálint,* la stingă *Cecey.* Lîngă preot stătea *Pető,* cu mustaţa lui zbîr- lită, un om vînjos cum nu se mai află. Pető de altfel merita cinstea acelui loc şi pentru că fratele său, Pető lános, era demnitar la curte : mare paharnic al regelui. Ajunsese în cetate mulţumită fratelui său. Tot el trimisese la Viena pulberea, ca şi pe cei cinci artificieri. Urmau apoi, după rang şi după vîrstă, la dreapta şi la stînga lui Mekcsey şi Dobó : *Zoltay,* un om blond, lungan, cu priviri ascuţite ca vîrful suliţei, dar mereu cu zîmbetul pe buze, *Bornemissza, Fügecly,* mic de stat, cu o coamă de lup deasupra frunţii, apoi *Koron Farkas,* hotnogul pedestraşilor din judeţul Abany, un tînăr negricios, lat în spate, *Kendy Bálint* şi *Hegedűs István,* apoi hotnogii lui Serédy György care aduseseră cincizeci de drabanţi; *Fekete Lőrinc,* venit din Regéc cu cincisprezece osteni, un tînăr fercheş, cu faţa rumenă, cu părul, cărunţit pretimpuriu, urît forfecat de bărbier ; *Lökös Mihály,* trimis de oraşele libere cu o sută de pedestraşi, o namilă de om cu privire de copil; *Nagy Pál,* hotnog al lui Bátori György, sosit cu treizeci de drabanţi, un om neînfricat, cu putere de taur ; *Jászai Márton,* hotnogul celor patruzeci de drabanţi ai stăreţiei din lasza, care cu părul lui pieptănat cu cărare la mijloc părea mai degrabă un grămătic; *Szency Márton,* hotnog din Szepes, care adusese patruzeci de pedestraşi, un om cam rotofei, vînjos, în mintean albastru, cu ochii împungoşi; *Bor Mihály,* un puşcaş minunat, trimis de judeţul Sáros cu şaptezeci şi şase de pedestraşi, avea faţa visătoare şi o mustaţă blondă rară, de*parcă semnele blazonului lui ar fi fost lumina de lună şi ora serenadelor. Din Ugocsa veniseră *Szalacsky György,* un om cu picioare groase, guşat, cu privirea aspră şi *Nagy Imre,* un tînăr drăguţ, politicos, respectuos cu toată lumea. Pe el îl trimisese. împreună cu optsprezece pedestraşi, doamna lui Homonnay Gábor. Din Eperjes venise *Blaskó Antal,* un om cu căutătura muşcătoare, cu barba creată, puternic, în mintean albastru, cu o sabie uriaşă, grea, la cingătoare. Toţi aceştia erau hot- nogi.
După ei stăteau *Paksy Iob,* cel mai voinic ofiţer din oastea regelui, şi *Bolyky Támás,* hotnog al celor cincizeci de puşcaşi din Borşod, om cu barba şi părul sur, dar încă vioi. Aceştia veniseră mai tîrziu, aşa că fuseseră aşezaţi în rîndul slujbaşilor cetăţii care erau : *Sukán János,* bătrînul conetabil, *grămăticul Imre,* che- lar al pivniţei cu vinuri; *grămăticul Mihály,* clucer sau cum îi ziceau pe atunci: *jupîn împarte-pîine; Gydn- gydsy Mátyás,* grămăticul episcopului (Cetatea era pe moşia episcopului); grămăticul *Boldizsár,* pisar, şi încă vreo cîţiva. Fiindcă fuseseră poftiţi la masă, în afară de ofiţeri şi dregătorii cetăţii, un căprar, un soldat, un nobil şi un ţăran din Eger, însemna că era cinstit tot poporul cetăţii.

Adusul bucatelor la masă cădea în sarcina slugilor lui Dobó. Ofiţerii însă îşi trimiseseră şi ei slugile ca să le ajute.
În spatele lui Dobó stătea aprodul Tarjáni Kristóf. El îl servea pe Dobó ; îi punea dinainte mîncarea şi-i umplea paharul de cîte ori se golea.
Era într-o vineri, aşa că începură cina cu ştiucă cu hrean şi o continuară apoi cu şalău, somn şi cegă prăjită, cu tăieţei cu brînză şi compot de poame, presărat cu scorţişoară. Se mai afla însă pe masă caş de vaci, struguri, mere, pere şi pepeni din belşug.
De ce dăduse cruţătorul Dobó o masă atît de bogată ? Ca o încheiere a adunării în care s-a depus jurămîntul ? Sau pentru oa să se împrieteneaască între ei ofiţerii care încă nu se cunoşteau ? Sau poate ca să poată cerceta tăria sufletelor în lumina vinului ? La început atmosfera, era sărbătorească, ca de biserică aproape. Pe frunţi mai strălucea parcă sfînta solemnitate a jurămîntului. Feţele de masă, albe ca zăpada, tacîmurile de argint cu blazonul lui Dobó încrustat pe ele, butoiul încrustat, atîrnînd în lanţuri deasupra mesei, mănunchiurile de flori de toamnă — măreau impresia de sărbătoare.
Mîinile nu se încălziră nici atunci cînd din frumosul butoi curgea în pahar vin de culoarea rodiei. Cuvintele înălţătoare ale lui Dobó mai vibrau încă în suflete, ca zvonul pe eare-l auzim vuind şi după ce a încetat să bată clopotul.
Cum schimbară slugile talgerele, toţi se aşteptau ca Dobó să închine în cinstea oaspeţilor săi. Dobó însă stătea cu faţa obosită în jilţul său, îmbrăcat în piele cafenie. Îşi spunea poate că nu e nici onomastică, nici ospăţ de nuntă : că acuma, după jură- mînt, căpitanul tuturor stă doar la cină cu ofiţerii săi.
Totuşi, oaspeţii aşteptau să-l audă vorbind.
în tăcerea mare care stăpînea sala se auzi deodată cîntecul vesel al femeilor de la cuhnie :
Dragu-mi-i în capul satului să şăd. Cînd şi-adapă calul pe bădiţa-l văd. După ce-l adapă-l lasă la păscut, Vine lîngă mine, faţa să-i sărut.
Norii se risipiră deodată. Se însenină cerul. De ce să fie bărbaţii posomoriţi, cînd femeile în faţa primejdiei cîntau ?
Mekcsey luă cupa dinainte-i şi se ridică :— Cinstiţi prieteni I spuse. Ne aflăm înaintea unor zile însemnate. însuşi bunul Dumnézeu din cer o să stea la fereastra cerului şi o să se uite cum se luptă aici două mii de oameni cu două sute de mii. Dar eu, cu toate astea, nu-mi pierd curajul. între noi nu sînt oameni fricoşi; pînă şi femeile, după cum auziţi, cîntă vesele în curte. Dar chiar dacă n-ar fi aşa, avem între noi doi oameni lîngă care nici măcar un orb sau un mut nu s-ar descuraja. îi cunosc pe ţmîndoi de mult. Pe unul l-a făcut Dumnezeu anume ca să fie pildă a curajului unguresc. Are în braţe puterea fierului. E ca o sabie smălţuită cu aur. Numai putere şi noblеţe. Iar celălalt, pe care îl cunosc de asemenea de mult, e iscusit şi viteaz, $tie să iasă din orice încurcătură şi-i tare priceput în şiretlicuri. Alături de aceşti doi oameni mă simt la adăpostul puterii ca şi al iscu-

sinţei. Unde sînt ei, e curajul maghiar, mintea maghiară, gloria maghiară I N-are de ce ne fie teamă. Doresc să-i cunoaşteţi cum îi cunosc eu. Unul e Dobó István, căpitanul nostru, celălalt Bornemissza Gergely, marele nostru hotnog.

Dobó ciocni, ridicîndu-se în picioare, apoi răspunse aşa

:— Fraţii mei dragi! De-aş fi ca cerbul de sperios, încît să tremur la cel dintîi lătrat de cîine, tot mă opresc şi înfrunt duşmanul cînd e în joc soarta neamului meu. Pilda pe care ne-a dat-o Jurisics ne arată ce puternică e cea mai slabă cetate dacă sînt în ea bărbaţi. Cetatea noastră e mai puternică decît fusese Kőszeg, aşa că şi noi trebuie să fim. mai puternici. Eu cunosc ordia turcească. Abia îmi dăduseră tuleiele şi mă aflam pe cîmpul de la Mohács, unde am văzut ordia sălbatică a lui Suleinian. Credeţi-mă că cei douăzeci şi opt de mii de unguri ar fi sfărîmat adunătura aceea de o sută de mii de turci, dacă s-ar fi aflat un singur om care să ştie să conducă lupta. Acolo n-a fost cine să conducă, să poruncească. Trupele noastre nu s-au desfăşurat după poziţia duşmanului, ci la întîmplare. Sărmanul Tomory a fost un viteaz vrednic de slava noastră, dar nu era făcut să fie căpetenie de oşti. El credea că toată ştiinţa hătmăniei stă doar în aceste cuvinte : „După mine, băieţi I" A rostit o rugăciune, a tras o înjurătură şi a spus : „După mine, băieţi!" Şi a şi pornit ca o furtună unde era grosul turcilor. I-am zburătăcit pe turci ca pe nişte gîşte, apoi am dat năvală orbeşte, pe cai iuţi, cu înflăcărarea noastră străveche, asupra liniei de tunari. Firește, tunurile, ghiulelele au săvîrşit ceea ce puterea omenească n-a putut să săvîrşească. Am rămas patru mii de oameni din douăzeci şi opt de mii. Dar din această mare nenorocire ne-am ales cu două mari învăţăminte. Una : că tabăra turcească nu e o armată de viteji, ci de tot felul de adunături. Turcii string tot felul de oameni şi animale ca să sperie pe cei ce au orbul găinilor. Cealaltă învăţătură e că ungurii, oricît ar fi de puţini, pot zăhăi şi învinge pe turci, dacă, pe lîngă curaj, iau cu ei drept scut mintea.

Cei din jurul mesei ascultau cu sprîncenele încordate vorbele căpitanului.

Dobó continuă :

— în starea în care ne aflăm, mintea ne porunceşte să avem picioare de fier pînă ne va sosi oastea regelui. Turcii vor bombarda şi vor aduce stricăciuni cetăţii, ba s-ar putea să dărîme chiar zidurile care ne vor apăra cîtva timp. Atunci va fi rîndul nostru să ieşim în faţă, să apărăm şi noi zidurile, cum ne-au apărat ele pe noi. Duşmanul care va năvăli la ziduri are să ne întîlnească la fiecare spărtură. Soarta poporului maghiar e în

mîinile noastre şi nu-i vom lăsa să ne-o smulgă niciodată I
— Niciodată ! Nu I Nu ! Nu-i vom lăsa I strigară cu toţii sărind în sus.
— Vă mulţumesc că aţi venit — continuă Dobó —■ vă mulţumesc că ati adus săbiile şi inimile voastre pentru apărarea patriei. Eu am credinţa nestrămutată că Dumnezeu îşi întinde mîna asupra cetăţii Eger şi valului de păgîni îi spune : „Pînă aici, mai departe nu !" Această credinţă să vă întărească şi pe voi, că atunci vom prăznui împreună tot aici, în acest loc, praznicul biruinţei.
— Aşa să fie ! strigară toţi din toate părţile şi ciocniră cupele de argint şi paharele de cositor. După Dobó se ridică Pető, hotnogul cel iute la fire. îşi privi paharul zîmbind, apoi se încruntă iar. Smuci din gît, în dreapta şi în stînga, îşi netezi mustaţa, apoi spuse :
— Domnia sa căpitanul Mekcsey are Ihcredere în Dobó şi Bornemissza. Aceştia în noi şi în zidurile cetăţii. Apoi am să vă spun şi eu în ce am încredere.
— S-auzim ! S-auzim I
— Au căzut ăst an, printre altele, două cetăţi puternice : Timişoara şi Szolnok.
— Şi Veszprém.
— Veszprém n-a avut apărare. De ce au căzut aceste două cetăţi puternice ? O să se zică mai tîrziu că au căzut fiindcă turcii au fost mai puternici. Au căzut fiindcă Timişoara era apărată de lefegii spanioli, iar Szolnokul de lefegii spanioli, cehi şi nemţi. Acum să vă spun în ce am eu încredere. Eu am încredere în faptul că la Eger nu sînt nici spanioli, nici nemţi, nici cehi. Aici, în afară de cei cinci tunari, toţi sînt maghiari, şi cei mai mulţi din Eger. Vulturi care îşi apără propriul lor cuib 1 Eu am încredere în sîngele maghiar I
Feţele tuturor se încălziră, paharele se ridicară. Pető putea să-şi sfîrşească cuvîntarea, dar continuă cu elocvenţa unor tribuni ai poporului :
— Iar maghiarul e tare ca cremenea. Cu cît e mai lovit, cu atît scapără mai tare. Apoi, milostenia lor de zdrenţoşi, băutori de apă, cu coc, pripăşiţi prin bordeiele lui Mohamed ! Oare să nu-i poată dovedi două mii de ostaşi din Eger, născuţi din mame maghiare, viteji din născare, crescuţi pe spinările cailor, hrăniţi cu pîine ungurească — două mii de băutori de sînge de taur ?
Uralele, zăngănitul săbiilor, rîsetele îi acoperiră vorbele. El însă îşi mai răsuci o dată mustaţa, privi într-o parte şi încheie astfel :
— Eger a fost pînă acum doar un oraş care se ţinea bine, oraşul maghiarimii din Heves şi Borsod. Dea Dumnezeu să fie de-acu încolo oraşul gloriei maghiare ! Vom scrie pe zidurile lui cu sînge de păgîn : „Nu te atinge de maghiari I" Pentru ca peste secole, cînd rămăşiţele cetăţii acesteia se vor odihni sub muşchiul păcii veşnice de pe pămînt, fiul secolelor viitoare să treacă cu capul descoperit pe lîngă ele şi să spună cu inima plină de mîndrie : „Părinţii noştri s-au luptat aici. Binecuvîntată fie ţărîna lor !"

Se stîrni atîta vuiet de glasuri în sală, atîta îl îmbrăţişară şi-l sărutară pe orator, încît nu mai putu continua.
Nici nu voia, de altfel.
Se aşeză şi, întinzînd mîna lui Bolyky Tamás, hotnogul voinicilor din Borşod, spuse :
— Tamás, unde vom fi noi doi, rămîn turcii fără capete.
— Ai vorbit atît de frumos — răspunse Tamás — încît as fi în stare să dau chiar acum năvală împotriva a o sută de turci.
După Pető nu mai avu nimeni curajul să vorbească. Il îndemnară pe Gergely, dar el, ca un cărturar ce era, nu obişnuia să ţină cuvîntări. Vorbi fiecare cu vecinul lui de masă şi zumzetul vesel al cinei umplu încăperea.
Se învioră şi Dobó şi ciocni paharul cînd cu unul cînd cu altul dintre vecinii lui.
Ciocni şi cu Gergely şi, cum preotul trecuse lîngă Pető ca să stea de vorbă, îi făcu semn să vină lîngă el.
— Fă-te încoace, nepoate.
Apoi, după ce Gergely se aşeză alături de el, continuă :
— Vreau să vorbesc cu tine despre băieţii Török. Le-am scris şi lor, dar văd că degeaba I
— într-adevăr — răspunse Gergely privindu-şi paharul dinainte — nu cred să vină. Lui Jancsy îi place să se ia la harţă cu turcul la cîmp deschis. Iar Feri nu vine atît de departe. Nu părăseşte ţinutul de dincolo de Dunăre.
— E adevărat că boier Bálint a murit ?
— A murit, sărmanul I Acum cîteva luni. Numai moartea i-a dezlegat cătuşele.
— Cîţi ani a mai trăit după moartea nevesti-şi ?
— Mulţi. Ea s-a stins din viaţă pe vremea cînd ne-am întors noi de la Constantinopol. '^pcmai o în- mormîntau cînd am sosit la Debreţin.
— Ce femeie bună I spuse Dobó, căzînd pe gînduri.
Si întinse mîna după pahar, ca şi cînd ar fi vrut să bea în memoria ei.
— Nu sînt multe pe lume cum a fost ea, oftă Gergely.
Ridică şi el paharul. Ciocniră în tăcere. Amîndoi poate se gîndeau că milostiva doamnă vedea de acolo, din cer, paharul ridicat în cinstea ei.
— Dar Zrínyi ? reluă Dobó. I-am scris şi lui să vină la Eger.
— Ar fi şi venit, dar de luni de zile se zvoneşte că paşa din Bosnia se pregăteşte să pornească împotriva lui. Am vorbit cu nenea Miklós prin februarie, la Csáktornya. Aflase că turcii vin cu oaste puternică asupra Timişoarei, Szolnokului, Egerului ■—■ şi l-a încu- noştiinţat şi pe rege — chiar eu i-am scris scrisoarea.
— Nu înţeleg ce-o fi cu Lukács. Ar fi trebuit să fie aici pînă acum 1 spuse Dobó, posomorîndu-se. Apoi, Varsányi, iscoada mea, de asemenea... Trebuia să-mi dea raportul...
Din dosul uşii se auzi muzică de fluiere şi trâmbiţe :
Miska cizme galbene întîna. Panni la pîrău i-a spus să vină.
Parcă s-ar fi turnat sînge proaspăt în fiecare comesean. La un semn al lui Dobó, aprodul îi lăsă

înăuntru pe cîntăreţi. Erau trei fluieraşi şi un trîmbiţaş. Ţiganul, printre ei. Pe cap avea un coif mare, ruginit, împodobit cu trei pene. La coapsă, o sabie fără teacă legată cu sfoară şi nişte pinteni enormi la picioarele desculţe. Sufla în clarinet de i se umflau obrajii.
Toţi îi ascultară cu plăcere. Cînd reluară melodia, din rîndurile hotnogilor se auzi un glas adînc de bariton :
Fă-te verde iar, răchită, Să m-aştem la drum cu murgul, Să-mi cerc flinta hodinită, Să mă pomenească turcul.
Cînta un hotnog tînăr şi chipeş care-şi tot răsucea mustaţa, asa că putea fi recunoscut şi de la spate.
— Cine e hotnogul acesta ? întrebă Gergely, aple- cîndu-se spre Dobó.
— E fratele căpitanului din Komárom : Paksy lob.
— Cîntă frumos.
— Şi de bună seamă e şi viteaz. Cui îi place să cînte îi place şi vitejia.
■— Dar tînărul acela cu mustaţa îmbîrligată, cu ochii aprinşi, cine-i ?
— Budaházy Pista, căpetenie de a noastră peste şase cai.
— Pare anume făcut pentru război. Dar cel de colo, cu barba deasă ? Acela care duce mîna la pahar ?
— Bay Ferenc, căpetenie peste cinci cai. Şi ăsta-i băiat bun.
— Dar lunganul acela cu năframa de mătase la gît, cel de lîngă cetăţeanul din Eger ?
— E Fekete Pista, căpetenie peste şase cai.
■— Aşa e. Doar am şi vorbit cu el.
Hotnogul Paksy ar mai fi vrut să cînte o strofă din cîntecul pe care-l începuse, dar nu-şi mai aducea aminte cuvintele.
Fluieraşii aşteptau să înceapă.
Deodată, cineva strigă :
— Trăiască preotul nostru I
— Trăiască moşneagul oastei noastre! strigă Zoltay.
Cecev răspunse vesel:
— Moşneag e moş-tu !
■— Trăiască cel mai tînăr apărător al cetăţii! strigă Pető.
Tarjáni Kristóf luă şi cl un pahar şi, îmbujorat, ciocni cu musafirii.
— Trăiască turcul căruia îi vom zdrobi fălcile mai întîi! strigă Gergely.
Rîseră cu toţii ciocnind paharele.
Nemeşul din Eger se ridică de la locul lui, roşu la faţă. îşi dădu pe spate mantia albastră de pe umărul drept, îşi netezi mustătile, apoi chica ce-i atîrna pe ceafă şi spuse:
— Trăiască omul oare va muri cel dintîi pentru Eger !
Se uită roată, mîndru şi grav, şi, fără să ciocnească cu cineva, îşi goli paharul pînă la fund.
Nu ştia că-şi închinase sieşi.
Arătătorul orologiului mare era la unsprezece cînd intră o strajă şi, oprindu-se la uşă, vesti:
— Căpitane Dobó, turcul e la Maklár.
— Numai avangarda, fătul meu.

— Nu, căpitane. Vin pe lumina lunii ca un puhoi. Se văd corturi şi focuri multe.
— Dacă e aşa, mîine vor fi aici, spuse Dobó, îi dădu drumul străjii, spunîndu-i că nu mai e nevoie să aducă veşti pînă dimineaţă.
Se ridică de la masă. Era semn să se risipească musafirii.
Mekcsey îi trase pe Gergely, pe Fügedy, Pető şi Zoltay într-un colţ al sălii, le spuse ceva, apoi se întoarse repede la Dobó şi, bătînd din pinteni, spuse :
— Căpitane, am dori să ne ducem vreo două sute la noapte.
— Unde naiba să vă duceţi ?
— La Maklár.
— La Maklár ?
— Să le dăm bună seara turcilor.
Dobó îşi netezi voios mustaţa. Apoi se îndreptă spre firida ferestrei. Mekcsey îl urmă.
— Bine, Pista. O astfel de raită îmbărbătează oamenii din cetate.
— Aşa m-am gîndit şi eu.
— Cînd e mare avîntul războinic, sabia prinde de minune. Pe tine însă nu te las să pleci.
Mekcsey se posomori.
Dobó îl privi în linişte.
— Tu eşti ca taurul. Te repezi în toţi copacii pînă ce o dată n-o să-ţi mai poţi descurca coarnele. Tu trebuie să ai mare grijă de cap. Dacă o cădea al meu, să rămînă al tău. Asta ti-o spun doar ţie. Bornemissza şi ceilalţi pot pleca. Gergely e mai prevăzător. E mai bine să zgîlţîie el avangarda turcească. Cheamă-l încoace.
Gergely se înfăţişă.
— Te poţi duce, Gergely — spuse Dobo — dar nu cu două sute de oameni, ci cu optzeci-nouăzeci. Ajung atîţia. îi izbiţi fără veste şi-i zăpăciţi oleacă Apoi vă întoarceţi. Să nu se facă însă pagubă în oameni.
Se înfăţişară şi ceilalţi ofiţeri.
— Lasă-mă, căpitane, să merg şi eu I
— Doar n-o să vă duceţi toţi. Cu treaba asta l-am încredinţat pe Bornemissza, care va alege trei dintre voi. Ceilalţi să se gîndească la jurămînt: supunere ncclintită 1
— Peto, Zoltay, Fiigedy, porunci Gergely.
Fekete Pista, cel cu cravata neagră la gît, se uită la Gergely atît de rugător, încît îl luă şi pe el.
— Cu Fekete Pista ne-am înţeles de mai înainte.
— Căpitane — se rugă micul Tarjâni — lasă-mă să plec şi eu cu ei.
Dobo îşi mai netezi o dată mustaţa.
— Fie I Dar ţine-te mereu la spatele lui Bornemissza I Dacă s-o întîmpla să te taie, să nu mai vii în faţa mea I

6

Gergely plecă aproape alergînd la cazarma oştenilor călări. Alarma o dădu nu cu glas de trâmbiţă, ci slo- bozindu-şi pistolul în sala cea lată. Oştenii săriră deodată din paturi ca azvîrliţi din praştie.
■— La mine cu toţii! strigă Gergely. îşi alese cei mai sprinteni dintre voinici. — îmbrăcaţi-vă numaidecît ! Cît număr pînă la trei să fiţi gata, încinşi cu săbiile, călări, la poartă. Tu

aleargă la domnul sub-căpitan şi cere-i un arcan. Il iei cu tine. Toti să aveţi la oblînc puşti scurte !
Pe vremea aceea pistolului i se zicea puşcă scurtă.
Gergely coborî în grabă pe trepte, îndreptîndu-se spre grajd. La lumina roşie a unei lămpi văzu sub o boltă un om în dolman galben cu chivără pe cap. stînd pe un ciubăr răsturnat cu fundul în sus şi mîn- cînd dintr-un pepene roşu pe care îl ţinea pe genunchi.
Omul era desculţ.
Gergely strigă :
— Sárközi I
— La porunca măriei tale ! răspunse ţiganul.
— De vii cu mine. azi îti poti face rost de un cal măreţ.
Ţiganul puse pepenele jos.
— Mă duc. Unde ?
— Asupra turcului I răspunse Gergelv voios. Acum dorm. Dăm peste ei fără veste.
Ţiganul se scărpină în cap. Se uită la pepene. Apoi se aşează din nou pe ciubăr.
— Nu se poate, spuse el serios.
— De ce nu s-ar putea ?
— Am jurat azi împreună cu hăialalti să nu părăsesc cetatea.
— Am jurat s-o apărăm.
— Poate că hăialalti aşa or fi jurat — răspunse ridi- cînd din umeri pînă la urechi — da' eu am jurat ca să mor dacă oi ieşi din cetate, aşa să-mi ajute Dumnezeu 1
Puse iar pe genunchi pepenele roşu şi, clătinînd din cap. începu să mănînce.
îndată după aceea, prin noaptea înstelată, la lumina lunii, Gergely călărea cu Pető, Fügedy şi Zoltay pe drumul către Maklár.
înaintea lor, la vreo cincizeci de paşi, înaintau Fe- kete Pista, un subofiţer şi Bódogfalvy Péter, un om din Eger care cunoştea drumul. Trecînd de baltă, cotiră spre luncă. Acolo tropotul cailor fu înăbuşit de pămîntul moale. Cei o sută de călăreţi păreau o şută de umbre legănate.
În sălciişul de la Andornak zăriră primul foc al stră- jilor turceşti.
Péter se opri.
Se opriră şi ceilalţi.
În lumina palidă, aruncată printre nori de secera lunii, formele copacilor şi ale oamenilor se desenau ca nişte umbre negre.
Gergely se duse la Bódogfalvy.
— Descalecă şi du-te tîrîş ca şarpele pînă la prima straiă. Dacă o să te simtă vreun cîine şi o să înceapă să latre, întoarce-te înapoi fără zgomot şi pitindu-te, precum te-ai dus. Dacă însă n-are cîine, furişează-i-te în spate şi străpunge-o, apoi uită-te în jurul focului: dacă nu mai e vreo altă strajă lîngă foc, aruncă în el un pic de pulbere învelită într-o frunză sau într-un brusture. în clipa aceea însă aruncă-te la pămînt să nu te vadă cineva.
— Şi cu calul ce să fac ?
— Calul ti-l leagă aici, de copacul ăsta. O să ti-l Eăsesti aci cînd ne-om întoarce.
— Si dacă mai sînt şi alţii pe lîngă foc ?

— Uită-te cu luare-aminte cum şi unde sînt culcaţi şi unde-s mai mulţi. Apoi, întoarce-te repede înapoi.
Stătură ca la jumătate de ceas pe malul pîrăului, între răchite. Gergely împărţea sfaturi :
— Cît îi veţi vedea că fug, izbiţi-i, tăiaţi-i. Nimeni să nu se depărteze mai mult de-o sută de paşi de ortacii lui, ca să nu se rătăcească. îndată ce veţi auzi trâmbiţa, ne-ntoarcem înapoi şi-o pornim în goană spre casă. Pînă nu va suna trâmbiţa petrecerea e slobodă.

Voinicii şedeau roată şi erau numai urechi. Gergely continuă

— :O să se sperie şi nici n-o să le treabă prin gînd să ne înfrunte. Dac-o fi aşa, atacaţi grosul, pînă-i do- borîţi pe toţi. Să vă intre în cap o dată pentru totdeauna că atunci cînd te lupţi călare trebuie să izbeşti fulgerător, pentru ca duşmanul să n-apuce să răspundă la lovitură. Ca grindina, aşa să cadă loviturile.
— Ba ca trăsnetul I zise Petö.
Gergely tăcu şi trase cu urechea spre tabăra turcească.
Se întoarse apoi din nou către flăcăi.
— Unde-i arcanul ?
—- Iaoătă-mă, domnule hotnog, răspunse un glas vesel din ceată.
Un voinic spătos ieşi în faţă.
— E la tine unealta ?
-— La mine, domnule hotnog.
Şi ridică în sus o unealtă lungă în formă de furcă.
— Te pricepi s-o mînuieşti ?
— M-a învăţat domnul căpitan.
— Atunci aruncă-l pe după grumazul unui turc şi doboară-l ca pe un cîine 1 Ar fi bine, băieţi, să putem prinde un ofiţer, o căpetenie. Să ştiţi că aştia se află în corturile cele mai frumoase şi de bună seamă dorm numai în cămaşă. Unul din aştia să prindem, de-am putea.
Trase din nou cu urechea, apoi continuă :
— Prizonierul trebuie legat cu mîinile la spate. Dacă facem rost de cai, îl aruncăm pe-un cal. Iar tu, Kristóf, şi tu, ăstălalt mai mărunt, îl luaţi între voi şi, legînd funiile calului de caii voştri, îl aduceţi. Dacă încearcă să fugă, să vorbească, să strige sau să alunece înapoi de pe cal, să-l păliţi.
— Dar dacă nu prindem cai ? întrebă Kristóf.
— Atunci va trebui să alerge pe lîngă caii voştri. Şi porniţi-o repede spre casă. Pe noi nici să nu ne aşteptaţi.
Tăcură. Noaptea era liniştită. Nu se auzea decît ţîrîi- tul greierilor din viile din apropiere şi tropotul copitelor.
— Vîlvătaia 1 se auzi în cele din urmă un glas.
Văzură cu toţii limba înaltă a focului.

Vine! se auziră după
cîtva timp alte
glasuri încete

.Toate mîinile strânseră frîiele.
Din umbra răchitelor se ivi Peter. Venea alergînd.
— Pe strajă am străpuns-o, spuse el gîfîind. N-a avut timp nici să se vaiete. S-a prăbuşit ca un sac. Focul e între corturi. Lîngă foc am văzut un turc, părea o slugă, ţinea în mînă nişte iminei galbeni, iar pe genunchi vopsea galbenă.
— Sluga unui ofiţer, zîmbi Gergely. Mai departe.
— Ceilalţi sînt culcaţi cu sutele pe pajişte, pe nişte ţoale la stînga focului, într-o singură ciurdă.
— Dorm ?
— Ca urşii.
Gergely îşi potrivi sub bărbie cureaua calpacului.
— Ei, băieţi, pe cît se poate, la zece paşi unul de altul. Să cotim. Cînd mi-oi slobozi eu pistolul, trageţi în ei cu toate puştile şi năvăliţi asupra lor ca lupii, cu strigăt mare. Izbiţi, tăiaţi, fără milă !
— Răcniţi să pară că sîntem o mie I spuse Peto.
încălecă şi Bodogfalvy şi răriră rîndurile spre răsărit.
La margine de tot era Peto. Se vedea de departe, după cele trei pene de vultur prinse la coif. întoarse lanţul călăreţilor în formă de semilună, potrivindu-şi galopul după cel al lui Gergely. Acum luă conducerea Gergely.
Un timp trepădă în linişte pe latura tufelor de răchite, apoi intră deodată într-un galop fulgerător. Noaptea fu sfîşiată de răcnetul sălbatic al primului turc, care-şi descărcă pistolul asupra lui Gergely. Gergely îi răspunse trăgînd şi el. în clipa următoare toate pistoalele bubuiră şi izbucniră strigătele asurzitoare ale (Mor o sută de călăreţi, care năvăleau ca o furtună îndrăcită asupra oastei turceşti ce dormea.
Pădurea corturilor se trezi la viată într-o clipă, pîrîind, pocnind. Strigăte turceşti şi maghiare se amestecară într-un singur uragan de glasuri. Cei ce dormeau pe jos săriră în picioare zăpăciţi; mulţimea turcilor sărea, ferea în lături, se înghesuia claie peste grămadă printre corturi.
— Pe ei! Pe ei! strigă Gergely.
— Allah 1 Allah *akbăr !* strigau turcii.
— Mama ta de... strigă un glas ţipător.
— Păleşte cîinele ! detună undeva printre corturi glasul lui Pető Gáspár.
Răcnete turceşti, înjurături ungureşti. Umbre căutînd să fugă şi căzînd în nas sau fugind de colo, colo. Şuieră săbii, vuiesc baltage, tropotă şi sforăie cai, pîrîie corturi, urlă cîini. Se cutremură şi pămîntul sub clocotul celor o sută de călăreţi. Gergely, izbind în dreapta şi-ri stînga, tăbărî asupra unui cîrd de turci înghesuiţi între două corturi. Sub sabia lui, care lovea tot în plin, turcii cădeau, se prăbuşeau ca spicele de grîu în iunie, cînd aleargă prin holde un ogar.
— Allah 1 Allah !
— Na, păgîne, satură-te !
Turcii care scăpară cu viaţă se repeziră spre caii lor îngrămădiţi în acelaşi loc la păşune, le tăiară piedicile cu iataganul şi încălecară degrabă.
— După ei, băieţi 1 strigă Gergely.
Dădură năvală după călăreţi. Tăiau, străpungeau fără alegere, om, cal, deopotrivă. Săbiile zornăiau, dar- dele răpăiau.

— Allah 1 Allah I
— Na, cîine I
Securile vîjîiau.
Turcii se repezeau cu toţii la cai, unii se urcau şi cîte doi pe un cal. Care izbutea să încalece îşi găsea scăparea fugind, care nu, o lua la picior mistuindu-şe în întuneric.
Gergely nu-i mai urmări. Se opri şi sună adunarea. Oamenii lui veniră în fugă din preajma corturilor.
— Turcul fuge I strigă Gergely. Strîngeţi tot ce se poate duce. Nimeni să nu-şi părăsească însă calul. Unde sînt focuri, aruncaţi-le peste corturi I

Ostenii se împrăştiară din nou. Gergely îşi vîntură sabia, apoi împunse cu ea de vreo trei ori în pînza unui cort, ca să şi-o curețe de sînge.
24* ■— Scîrboasă treabă I îi spuse el lui Zoltay, care îşi ştergea sabia în acelaşi fel.
Apoi cum nu se zăreau turci nicăieri, îl chemă pe Fügedy :
— Să cercetăm toate corturile.
La lumina palidă a lunii nu se putea vedea care cort e al căpeteniei. Corturile nu erau toate la fel. Unele erau rotunde, altele patrate. Apoi, chiar în corturile mai împodobite decît celelalte, dormeau oşteni de rînd.
Gergely luă de pe un cort un steag turcesc, un tui cu coadă de cal. Zărindu-l pe Kristóf, îl întrebă :
— Ei, băiete, tăiat-ai vreun turc ?
— Doi, spuse aprodul gîfîind.
— Numai doi ?
— Ceilalţi o luară la sănătoasa.
Oştenii aduseră cîteva trăsuri şi. căruţe, pe care încărcară ce nu putură pune pe cai: covoare, tuie, ciol- tare, tacîmuri de cai împodobite cu pietre scumpe, lăzi cu veşminte, coifuri, arme, oale şi crătiţi şi tot ce le căzu în mînă. Ba mai desfăcură şi cîteva corturi şi le aruncară în căruţe.
Se lumina de ziuă cînd ajunseră înapoi în cetate. Dobó îi aştepta neliniştit pe metereze. Dacă avea să dea greş incursiunea, oamenii din cetate s-ar fi descurajat. Il neliniştea cu osebire faptul că Gergely luase cu el trei dintre ofiţerii mai mari.
Dar cum îl văzu pe aprod, care venea înainte în goana mare şi îndată după aceea caii, trăsurile, căruţele încărcate şi pe Gergely arătîndu-i de departe tuiul turcesc, fata i se înveăpăie de bucurie. Cînd intrară pe poartă vitejii, oamenii cetăţii, care îi aşteptau, îi primiră în urale.

Oştenii nu numai că nu avuseseră nici o pierdere, dar se înmulţiseră. Oşteanul cel înalt adusese un turc căruia îi pusese un căluş în gură. Era un turc cu lai- băr scurt albastru, cu şalvari galbeni şi cu opinci, ras în cap, cu nişte mustăţi cărunte, stufoase, care îi acopereau gura. Ochii albaştri i se roteau furioşi, însîngerati.Oşteanul îl duse de-a dreptul la Dobó. Acolo îi smulse apoi din gură căluşul făcut din pînza turbanului.

— Să trăieşti, mărite căpitane, am adus şi niscaiva limbi.

— Dobitocule I se stropşi la el turcul furios ca un tigru.

Dobó nu prea rîdea, dar atunci rîse cu atîta poftă, că-i dădură lacrimile.

— Bată-te să te bată, Varsányi — îi spuse el prizonierului — da' bine-ţi mai joci rolul de turc !

Oşteanului îi spuse :

— Dezleagă-l. E iscoada noastră.

— Am vrut să-i spun prostului ăstuia că sînt ungur — se supără Varsányi — dar ori de cîte ori îndrăzneam să spun ceva, îmi dădea una în cap, apoi mi-a astupat gura cu turbanul.

Şi ridică palma să-l lovească.

Oşteanul se feri ruşinat.

Dobó îi chemă la el pe Gergely şi pe Mekcsey. Lui Varsányi îi spuse de asemenea :

— Hai.

Intră în clădirea cu un cat şi cu turn de lîngă poartă, în odaia portarului.

Se aşeză într-un jilţ de nuiele, apoi îi făcu semn lui Varsányi să vorbească.

— Păi, cinstite căpitane — începu iscoada, frecîndu-şi mîinile la încheieturi — vine oastea întreagă. În frunte e Ahmed paşa. Tabăra a mas azi-noapte la Abony. Avangarda au trimis-o la Maldár cu begul Manda. Tii, naşterea lui! adăugă el cu glas schimbat.

Această „naştere" era pentru oşteanul care îl tîrîse la Eger. Frînghia îi lăsase urme adînci pe mînă ; îl mai săgetau apoi şi loviturile pe care le primise în scăfîrlie.

— Era şi un beg cu voi ? tresări Gergely. L-am fi putut prinde.

—■ Cam greu, răspunse iscoada. E gras ca porcii călugărilor. Trage vreo trei măji, dacă nu mai mult.

— Cum ai zis că-l cheamă ?

— Manda. Se zice că nu-l atinge glontele. Nu e de mult beg. A fost făcut doar în vara asta, după bătălia de la Timişoara. De altfel, oştenii îi zic şi acuma pe numele lui vechi, Haivan.

Gergely dădu din cap rîzînd.

— Asta e — spuse el celor doi căpitani — acela despre care v-am vorbit deunăzi. Ei las' că o să-l atingă pe el glontele aici, fii pe pace !

— Spune mai departe, îi ceru Dobó iscoadei.

— Vine apoi beglerbegul Szokolovici Mehmed, un ţintaş fără pereche. El potriveşte tunurile şi tot el trage întîia oară cu ele. Se zice că are nişte ochi ageri de vede şi prin zid. Dar asta eu n-o cred.

— Cîte tunuri au ?

— Şaisprezece mici, optzeci şi cinci mari. O sută cincizeci de obuziere. Şi multe, multe mortiere. Ghiulelele le aduc în o sută patruzeci de

care, iar pulberea pe două sute de cămile. Un car cu patru boi e încărcat vîrf cu obuze de marmură cît pepenii de mari.
— Hrană destulă au ?
— Orez nu prea. Numai pentru ofiţeri. Dar de făină, oi, vite, îşi fac ei rost de pe unde trec, prădînd.
— Boli nu bîntuie în tabără ?
— Nu. Doar begul Kaszon, ce s-a îmbolnăvit deunăzi la Hatvan de pîntecariţă, că a mîncat castraveţi.
— Cine mai vine ?
— Arslan beg.
— Fiul fostului paşă din Buda ?
— Da.
— Cine încă ?
— Mustafa beg, Kamber beg, begul din Nandorfejer- vár, begul din S^Cndrő, Derviş beg, Veli beg...
— Grijania lui de Veli beg 1 strigă Mekcsey. Pe ăla ştiu că am să mi ţi-l pun să cînte.
— Ba să şi joace, spuse Gergely.
— Dar Derviş beg ? întrebă mai departe Dobó. Ce soi de om e ?
Varsányi scutură din cap.
— Tare ciudat. E un beg ca toţi ceilalţi. Dar cînd se aruncă în luptă, îşi dezbracă straiul de beg şi-şi pune sutană de păr. De aceea îi zice Derviş beg.
Varsányi clipi din ochi fără chef înspre Dobó, fiindcă îşi dădu seama de întrebarea din urmă că îl întrecuse în adusul veştilor o altă iscoadă a lui Dobó.
— Ce fel de om e ? stărui Dobó. Ce oaste are sub porunca lui ?
— Eu l-am văzut la călăreţi. E chior. înainte a fost agă la ieniceri şi numele lui adevărat e Jumurdsák.
La auzul acestui nume, mîna lui Gergely tresări şi alunecă pe sabie.
— Jumurdsák — repetă el — nu ţi-l aminteşti, căpitane ? De robia ăstuia am scăpat eu pe cînd eram copil.
Dobó făcu din cap :
— Am avut de-a face cu atîţia turci în viaţa mea, încît nu-i mirare că i-am uitat pe cîte unii.
Apoi, ducîndu-şi mîna la frunte, spuse :
— Acu îl ştiu. E frate cu Arslan beg. E un om cumplit, neîndurător.
Apoi se întoarse iar spre iscoadă :
— Tu ce făceai în tabără ?
— Eram slugă la Manda beg. Fir-ar al dracului de bou, ăla care m-a prins ! Aş fi adus ştiri despre toate planurile lor I
— Şi cum ai ajuns sluga begului ?
— M-am împrietenit cu sluga lui şi îmi făceam veacul mereu prin preajma cortului lui. Cînd am ajuns pe sub Hatvan, begul se mînie pe slugă şi-l bătu. Şi mă luă pe mine să-l slujesc, că mă cunoştea şi ştia că mă pricep şi eu să-i fierb cerneală.
— Ce ?
— Cerneală. Că begul bea cerneală, căpitane, cum bem noi vinul. Dimineaţa, la prînz, seara numai cerneală bea.

— N-o fi cerneală, măi 1
— Ba cerneală, cinstite căpitane, cerneală adevărată, neagră. Se fierbe din nişte boabe şi-i amară al dracului. După ce am gustat şi eu din ea, două zile am tot scuipat. Boabelor li se spune pe turceşte *cavé.*
Căpeteniile se uitară unul la altul. Nici unul nu mai auzise încă de cafea.
— N-a fost rău că ai ajuns pe lîngă beg, spuse Dobó pe gînduri. În oaste ce se vorbeşte despre Eger ? O socot puternică sau cred că o să fie uşor de cucerit ?
Iscoada dădu din umeri.
— De cînd a căzut Szolnokul, ei cred, cinstite căpitane, că toată lumea e a lor. Ziceau că Aii paşa i-ar fi scris lui Ahmed că Eger e doar un staul dărăpănat.
— Nu s-au unit încă oştile ?
— Nu.
Dobó se uită la Mekcsey, care dădu din umeri zîmbind.
— Ei, o să vadă ei! în staulul acesta dărăpănat îi aşteaptă nişte oi care muşcă I
Iscoada continuă :
— în tabără e multă adunătură de oameni. Oastea o însoţesc tot felul de negustori şi saltimbanci greci, geam- başi armeni şi ţigani. Sînt şi cîteva sute de robi. Mai mult femei din Timişoara, împărţite pe la ofiţeri.
— Ticăloşii! strigă Mekcsey.
Iscoada continuă :
— Bărbaţi n-am văzut printre robi, decît băieţi şi căruţaşi care cară ghiulele. Arslan beg spune de cel puţin zece ori pe zi că cei din Eger, îndată ce vor vedea sumedenia de oşti, o s-o ia la sănătoasa ca cei din Szolnok.
— în ce stă puterea oştii ?
— În mulţimea ienicerilor şi a spahiilor, care sînt şi mai mulţi. Vin şi artificieri, pe care ei îi numesc lagum- gii. Apoi mai vin cumbaragiii, care aruncă bombele de lut ars cu geridele şi praştiile.
Dobó se ridică.

Acu du-te de te odihneşte. Arată-te printre oamenii cetăţii, dar mai ales străjilor de la turnuri, ca să te cunoască şi cei ce nu te cunosc încă. La noapte te întorci în tabără. Dacă o să ai ceva ştire de dat, vino sub ziduri dinspre oraş şi fluieră. Străjile de la poartă îţi cunosc fluieratul.În piaţă începu pe dată mezatul. Cinci căruţe încărcate şi opt cai turceşti mărunţi.

Pe grămăticul care împărţea tainul zilnic de pîine îl sculară din pat. În faţă îi aşezară o masă, alături un toboşar. Ca strigător îl puseră pe Bódogíalvy.

— Să începem cu caii, zise Petö.

— Un cal arăbesc minunat, începu Bódogfalvy.

— Fă-l pereche cu celălalt, spuse Mekcsey.

Căci erau doi murgi asemănători printre caii luaţi ca pradă.

Nu găsiră mușterii. Dar se vîndură totuşi, căci Dobó îl însărcinase pe Mekcsey să cumpere cei doi murgi frumoşi pentru aprozi. Mekcsey aşteptă să vadă dacă zice cineva ceva.

Toţi însă îşi păstrau banii pentru arme şi veşminte : Mekcsey cumpără toţi cei opt cai cu patru forinţi şi-i duse în grajd.

Urmară la rînd căruţele cu o mulţime de arme minunate. Pe cîte un dinar, doi puteai cumpăra o sabie cu minerul bătut în pietre strălucitoare, ori un pistol cu tocul de sidef. Femeile se întreceau în a cumpăra dfi-ale îmbrăcămintii. Fügedy cumpără un buzdugan de douăzeci de fonţi. Paksy I'j.b, un cioltar de catifea ; Zoltay, un coif de argint care avea şi vizieră. Cădeau banii în faţa grămăticului Mihály, iar grămăticul însemna de zor care co a cumpărat şi cît a plătit.

Cînd dădură de fundul primei căruţe, Bódogfalvy strigă vesel :

— Iar acum urmează lada cu comorile vestitului rege Darius !

Şi cu ajutorul unui oştean cu palmă mare, ridică pe şiregla căruţei o ladă învelită în piele de viţel. Lada era închisă, iar broască sau lacăt nu se vedea să aibă. Fură nevoiţi s-o deschidă cu toporul. Oamenii se înghesuiră curioşi unii într-alţii. Comorile lui Darius n-or fi ele în lada aceea, dar de bună seamă trebuie să fie lucruri de preţ în ea. Erau de faţă şi cei doi cîrciumari: Nagy Laci şi Debroy Gyuri, amîndoi cu şorţ vinăt dinainte.

— Eu aş vrea să cumpăr cîteva cupe de argint pentru feţe mai alese. De s-o întîmpla să se abată pe la mine, să le facă plăcere să bea, spuse Debroy, şi privi spre un tînăr drabant.

Flăcăul vîrî repede mina în buzunar.

Cum din căruţă aruncară jos o grămadă de veşminte femeieşti şi cîteva ghivece de flori, era învederat că unii dintre ofiţerii turci îşi aduseseră şi soţiile cu ei.

—■ Eu m-aş mulţumi cu o pereche de papuci, spuse cu jind o femeie mai bătrînioară. Am tot auzit spunîn- du-se că turcii se pricep la papuci.

Capacul lăzii se deschise pocnind. Nu mică fu mirarea privitorilor văzînd că se ridică din ea un băieţel de vreo şase-şapte ani.

Un pui de turc speriat, cu faţa albă şi ochi de căprioară. Părul îi era tuns scurt. Avea pe el o cămăşuţă, iar la gît un ban mic de aur.

Bodogfalvy începu să înjure :
— Tii, fire-ai să fi cu moşu-tău ăla cu cap de broască cu tot 1
Şi făcu în glumă o strîmbătură.
Rîseră cu toţii.
— Striveşte mormolocul 1 strigă de pe cealaltă căruţă un oştean.
— Sămînţă să nu mai rămînă ! spuse mînios un altul.
— Ieşi o dată ! ţipă la el Bodogfalvy.
Şi, luîndu-l de umeri, îl ridică din ladă şi-l aruncă pe pajişte, încît copilul căzu şi începu să ţipe.
Lumea se uita la el ca la o broască rîioasă.
— Vai ce pocit e 1 spuse o femeie.
— Ba nu-i pocit de loc I răspunse alta.
Copilul stătea pe pajişte, cu ochii în lacrimi, speriaţi, cu gura strîmbată de plîns, ştergîndu-şi ochii într-una şi privind îngrozit cînd la o femeie, cînd la alta. Nu îndrăznea să plîngă cu glas tare, ci scîncea doar încet.

Omorîţi-1! ameninţă cu pumnul oşteanul care des-făcuse taraba.Copilul se sperie de glasul oşteanului şi se ascunse cu faţa în fusta uneia dintre femei.
Din întîmplare era chiar femeia care spusese că e pocit. Era o cocăriţă bătrînă, cu nasul ca de vultur, cu mînecile suflecate, pe cap cu o năframă albastră legată la spate.
— Ei, asta-i I spuse ea punînd mîna pe capul copilului. Poate că nici nu e turc. Nu-i aşa, băieţaşule, că nu eşti turc ?
Copilul ridică faţa dar nu răspunse.
— Dar ce să fie ? Uite-i hainele. Uite-i şapca, e roşie. Dolmanul, de asemenea ! Apoi, cine-a mai văzut şalvari ca ăştia, cu brăcinare la capătul crăcilor, de-i poţi face pungă, spuse Bodogfalvy aruncînd pe pajiştе veşmintele copilului.
— *Annem!* spuse copilul. *Nerede!*
— Ei, aţi văzut că-i ungur ! strigă femeia triumfătoare. Zice : *Mamă, vino încoace !*[1]
Femeia se întoarse la copil.
— Nu-i ungur, lele Vas, spuse Peto zîmbind. N-a zis : *Mamă, vino încoace,* ci *Nerede,* adică întreabă unde e mamă-sa.
— *Iok burda anang*. (Nu-i aici mama ta.)
Copilul începu iar să plîngă.
— *Meded, meded I* (Vai, vai I)
Lelea Vas în genunche şi îl îmbrăcă pe copil fără să mai răspundă. Şalvari roşii, şapcă roşie, iminei roşii, dol- man de catifea albastru. Dar dolmănelul lui era peticit, iar imineii tociţi. Şterse cu şorţul ei faţa copilului şi spuse ca şi cînd şi-ar fi dat părerea :
— Trebuie trimis înapoi I
Peto nu ştia nici el ce e de făcut.
— Tii! strigă Bodogfalvy, scoţînd sabia din teacă. Dar pe copiii noştri nu-i ucid păgînii ? Nici copiii de ţîţă nu-s cruţaţi.
Lelea Vas trase repede copilul şi ţinu braţul ca să nu-l lovească oşteanul.
— T.aie-1! strigă tarabagiul.
— Nu te-atinge de el!
Şi-acum tustrele femeile luară pe copil între ele.
Pînă îşi vîrî oşteanul sabia în teacă, copilul dispăru între fuste şi şorţuri că nu l-ai fi găsit nici cu un copoi de vînătoare.
După harţa de peste noapte, Gergely se repezi pînă la baltă.
Se scăldă. Apoi se întoarse repede.
În faţa palatului întîlni un voinic cu vestă albastră. Voinicul ducea pe umăr o vergea de fier de încărcat tunurile cu o măciulie afumată la vîrf, căreia pe atunci i se spunea *clurduitoare*. Il salută pe Gergely.
Intorcînd capul, Gergely se opri mirat.
Pe voinicul acesta cu vestă albastră şi cu nas mic ca do copil, cu ochi îndrăzneţi... îl mai văzuse undeva...
Unele chipuri omeneşti rămîn întipărite în mintea noastră ca zugrăvelile pe pereţi. Nu se schimbă. Statura omului acestuia şi chipul lui rămăseseră vii în sufletul lui Gergely. Cînd fusese rob în copilărie

1 **În ungureşte — *Anyám gyer ide 1***

şi stătea în braţele fetei aceleia de ţăran... da, atunci văzuse el chipul acesta. Flăcăul era pus în lanţuri şi-i înjura pe turci.
Gergely îl strigă :
— Gáspárl
— Aşa mă cheamă — se miră flăcăul — dar de unde mă cunoşti, domnule liotnog ? întrebă el, scoţîndu-şi pălăria.
Gergely îl privi lung.
— Ciudat lucru ! spuse el. Să fie cu putinţă ? Sînt doar douăzeci de ani de atunci. »Cum îl cheamă pe tată-tău ?
—■ Ca pe mine, domnule hotnog : Kocsis Gáspár.
— Pe maică-ta n-o cheamă Margit ?
— Ba, chiar aşa.
—■ N-au fost cumva în robie turcească ?
— Doar cît i-au dus.
— Dar au scăpat.
— Aşa a fost.
—■ Dobó i-a scăpat.
— Şi un băieţel.
Faţa lui Gergely se învăpăie.
— Maică-ta e aici ?
— S-a tras aici. Că şi tata e în cetate, domnule hotnog. Avem amîndoi în grijă un tun.
—■ Unde e maică-ta ?
— Uite-o că vine I
Dinspre poartă venea alene o femeie grasă la trup, cu faţa rotundă, cu două donițe de lapte în mîini, cu o putină în spinare şi cu şorţul plin de morcovi. Gergely se îndreptă spre ea grăbit.
— Dragă lele Margit ! Dragă şi bună lele Margit I Lasă-mă să te sărut.
Şi înainte ca femeia să se dumirească, o şi sărută pe amîndoi obrajii.
Femeia se uită la el mirată.
—■ Eu îs copilul acela pe care dumneata l-ai dus în braţe pe drumul de la Pécs, spuse Gergely.
— Tii I se minună femeia. Domnia ta să fii, domnule hotnog ?
Avea un glas gros ca de bucium.
— Eu, dragă lele Margit, răspunse Gergely. De cîte ori nu mi-a venit în minte chipul dumitale plin de bunătate de pe cînd erai fată, cum ne dădăceai ca o mamă acolo în car.
Femeii îi dădură lacrimile de bucurie.
—■ Ia doniţa asta — îi spusese ea fiului ei — că, zău, amu o scap din mînă ! Dar fetiţa aceea ? Trăieşte ?
— De bună seamă. E nevasta mea. E acasă la Sopron. Am şi un copil: îl cheamă Jancsi. Am să-i scriu că te-am văzut, lele Margit. Am să le^criu. Hei, hotnogule Gergely, undc-i copilul tău ? Unde e frumoasa ta nevastă ?
s
Gergely în ziua aceea dormi bușteau pe blana de urs. Se trezi într-o larmă grozavă, de pocnete şi de vuiete, de parcă s-ar fi spart o mie de uşi înlăuntrul cetăţii.
Se întinse şi se scula. Deschise obloanele ferestrei. Oraşul era în flăcări. Minunatul palat rezidenţial, palatul episcopal, biserica Sf. Nicolae, casa

canonicilor, acoperită cu olane, moara zisă Cifra (împodobită), cele două turnuri ale porţii Cifra, casele multe, de toate felurile, pluteau într-o mare de flăcări şi fum. Deasupra capului lui şi în cetate, pretutindeni, răsunau vuiete de iad I
Deschise ferestrele dinspre curte. Zburau şindrilele în pocnete prin faţa lui. Dărîmau acoperişul mănăstirii, ca şi pe acela, nou şi frumos, al bisericii. Săreau olanele şi şindrilele, lanţurile, căpriorii, din toate părţile.
Deschise a treia fereastră, dar nu văzu alta decît oameni dărîmînd acoperişuri. în curţi sau printre case pustiu ; zidurile însă erau pline de oameni.
Se uită la soare. Trecuse de amiază. îşi strigă sluga. Nu veni. îşi luă singur apă şi se spălă repede. într-o clipă se îmbrăcă, îşi încinse sabia, îşi puse cuşma cu pene de vultur şi porni repede pe scări. Luă un scut şi, ţinîndu-l deasupra capului, alergă prin grindina de şindrile şi olane pe bastion.
Din vale se revărsau turcii ca un potop cu valuri pestriţe, să înghită parcă lumea întreagă. Veneau cu zarvă mare, în sunet de tobe şi trîmbiţe. Culorile roşii, albe şi albastre se apropiau, vălurindu-se una într-alta.
Álmagyar şi Tihamér, cele două sătuleţe frumoase de lîngă baltă, ardeau. Toate casele erau în flăcări. Pe drumul Maldărului se vedeau şire nesfîrşite de boi şi bivoli trăgînd tunuri.
Pe deal înaintau puzderie gebegiii, cu platoşe strălucitoare, iar în valea dinspre Grădina fiarelor akingii călări cu cuşme roşii, noian. Dar ce nu mai venea în urma lor I
m
— Unde e căpitanul cel mare ?
—• Pe turnul bisericii.
Gergely îl zări pe Dobó sus pe turnul ciunt, pe cap cu cuşma lui porumbacă de toate zilele, făcută din postav. Lîngă el erau Mekcsey cel cu grumaz de taur, Zoltay cel bălan, Pető, preotul, Cecey şi bătrînul Sukán.
Gergely alergă la ei.
Ca să ajungi în turn, trebuia să urci nişte trepte de lemn. El sărea tot cîte trei deodată. La o cotitură se izbi de Fügedy.
— De ce arde oraşul ? întrebă gîfîind.
— I-a dat foc căpitanul.
— Dar acoperişurile de ce le dărîmă ?
—■ Ca să nu aibă turcii la ce da foc şi ca să nu acopere cîmpul vederii.
—■ Unde te duci ?
— Pun să se care apă în bazin. Du-te sus : Dobó a întrebat de tine.
Din turn se vedea mai bine oastea turcească. Se întindea pînă la Abony, ca o pădure mişcătoare.
— Gergely ! îl întîmpină pe turn Mekcsey. Chiar acu îl întrebai pe Kristóf: aşa i-aţi nimicit voi pe turci azi- noapte ?
—■ Au înviat, căinii! răspunse, la gluma lui, Gergely. Uite-l şi pe ăla, al cărui cap l-a adus Bakocsai.
Dobó scutura din cap.
— Nagy Lukács s-o fi prăpădit, îi spuse el lui Cecey. îmi pare tare rău. Cei douăzeci şi cinci de ostaşi erau cei mai buni călăreţi ai mei.

Gergely duse mîna la cuşmă şi-l salută pe Dobó.
— **Nu tragem oleacă în ei, drept bun-venit ?**
Dobó scutură din cap în semn că nu.
— Nu.
Apoi, cum Gergely îl privi întrebător, arătă din cap spre turci:
— Cel ce vine dă întîi bună ziua.
în faţa gardului de lemn al oraşului oastea se retrase spre parcul de vînătoare, întocmai apelor revărsate cînd întîlnesc în cale pietre şi le ocolesc. în noaptea aceea mai dispărură câţiva oameni din Ţara de Sus. în locul lor însă sosiră alţii. Din Felnémet veniră vreo treizeci de ţărani, înarmaţi cu coase oblite. Unul, cu un îmblăciu ghintuit cu cuie. Căpetenia lui era un om spătos, cu şorţ de piele şi cu un baros pe umăr.
Cînd so opriră în faţa lui Dobó, căpetenia lăsă jos barosul şi-şi scoase cuşma.
Dobó îi întinse mîna.
— Sîntem din Felnémet. Am venit şi noi. Numele meu e Gergely. Sînt fierar. O să bat fierul sau turcul, de ce-o fi nevoie.
în ziua aceea veniră mulţi oameni din Álmagyar, din Tihamér, din Abony, mai mult ţărani cu neveste cu tot. Femeile cu boccele, bărbaţi cu traiste pe umăr, cu cai şi căruţe.
Mai hălădui apoi în cetate un car cu boi. în car era un clopot mare, că se loveau roţile de el. înaintea boilor venea un surtucar mai bătrîior, însoţit do doi domnişori cu dolmane albastre şi cizme roşii. Unul avea vreo douăzeci de ani şi purta mustaţa răsucită în sus ; celălalt, vreo şasesprezece ani — era încă un copil.
Toţi trei aveau feţele rotunde şi negricioase şi grumajii scurţi. Doar fruntea bătrânului era însă brăzdată. Bătrânul purta la şold o sabie lată în teacă de catifea neagră, iar băieţii, săbii subţiri în teci de catifea roşie. Obrajii le '¡dogoreau de arşiţa soarelui.
Bătrânul purta veşminte şi cizme negre.
Lui Dobó îi bătu la ochi de departe hainele acelea cernite. Dar ocupat cu cei din Felnémet, nu-l recunoscu pe cel ce le purta decît cînd ajunse la el. Era pîrcălabul din Eger.
— Ia te uită, diacul András ! îl salută Dobó întinzîn- du-i mîna.
— Eu sînt, răspunse pîrcălabul din Eger. Am adus clopotul cel bătrân. Pe celelalte le-am îngropat în pămînt.
— Dar băieţii ăştia voinici ? _

Sînt fiii mei.Dobó dădu mîna cu ei.
Apoi, întorcîndu-se spre omul ce mîna boii, spuse :
— Puneţi clopotul lîngă bastionul bisericii. Kristóf — făcu el semn aprodului — spune-i domnului Mekcsey să orînduiască îngroparea clopotului, ca să nu-l atingă obuzele.
Privirea i se opri la cizmele negre ale pîrcălabului.
— Pe cine jeleşti, nene ?
Pîrcălabul din Eger plecă privirea în pămînt.
— îmi jelesc oraşul.
Şi ridicînd capul, ochii îi erau plini de lacrimi.
Sosiră după aceea un bărbat în straie de postav cenuşiu şi două femei cu doi copii de mînă.
Dobó se uită binevoitor la bărbat şi-l întrebă :
— Eşti morar, nu ?
— Sînt morarul din Maklár, răspunse omul cu faţa luminată de bucurie, auzind cuvînt prietenos. Numele meu e Body János şi aştept porunca domniei tale. Azi- noapte am mas la moara Cifra.
— Dar femeile acestea ?
— Una e nevastă-mea, cealaltă fie-mea. Şi aceştia, copilaşii mei. N-au vrut să se despartă de mine. Ce să fac, o să încapă şi ei aici pe lîngă mine.
—■ Loc este, nici vorbă, dar sînt prea multe femei.
Il întrebă pe Sukán :
— Cîte femei sînt în cetate ?
— Pînă acum patruzeci şi cinci, răspunse Sukán.
Dobó clătină din cap.
Apoi mai sosiră trei oameni şi cu ei un preot, slab şi cu obrajii scofîlciţi. N-avea sabie, ci doar o bîtă şi o traistă din piele de vulpe.
Cînd îl văzu, Dobó se bucură. De preot era nevoie în cetate. Era nevoie o dată, pentru ca luptătorii să simtă mereu prezenţa lui Dumnezeu şi ca să rostească predici. Apoi, ca să dea sfînta împărtăşanie celor pe moarte. Şi, în sfîrşit, ca să prohodească.

— Fii binevenit 1 spuse Dobó dîndu-i mîna. Nu te întreb de nume, fiindcă vii de la Dumnezeu. Dumnezeu te-a trimis la noi.
— La cetate este preoţi ? întrebă omul bisericii. Cîte preoţi este ?
— Doar unu, spuse Dob6 trist, fiindcă îşi dădu seama după felul cum pronunţa cuvintele preotul, că nici ăsta n-o să ţină predici oştenilor.
În timp ce turcii se revărsau dinspre sud, întinzîndu-se în jurul oraşului ca o potcoavă, populaţia cîtă mai rămăsese în oraş se trăsese toată în cetate. Erau mai mult ţărani şi meşteşugari, cu nevestele şi copiii lor.
În toate oraşele asediate rămîneau oameni, care, nedînd crezare zvonurilor, spuneau :
— Poveşti! Nu vin turcii ! Nu-i an în care să nu fie speriată lumea cu povestea asta. Şi iată, îmbătrînim, murim şi din partea turcilor n-avem necaz nici cît din partea cărăbuşilor.
Mai ales asemenea oameni erau prinşi de puhoi şi pustiiţi de războaie. Ei sînt urmaşii familiei *Mai e timp*, care nu va pieri niciodată.
Lui Dobo nu-i părea rău că vin. Cu cît erau oameni mai mulţi, cu atît mai bine. Femeile şi copiii nu prea erau bineveniţi în cetate, dar acum nu-i mai

putea alunga. Ş-apoi, la atîţia soldaţi era nevoie şi de nişte mîini de femeie.
Aşa că n-aveau decît să vină.
Femeile fură împrăştiate la cuhnii şi cuptoare. Sukân îi arătă fiecărei familii unde să se aşeze. În cîte o încăpere erau cîte zece şi douăzeci de suflete. La urma urmei, n-au nevoie decît de sălaş peste noapte şi de un locşor unde să-şi pună boccelele.
Pe bărbaţi, însă, Mekcsey îi oprea în colţul dinspre poartă şi nu le dădea voie să intre pînă nu făceau jură- mînt ca ostaşii.
— Păi, noi de aceea am venit, să apărăm cetatea, spuse un podgorean din Eger după ce depuse jurămîntul.
Iar altul adause :
— N-o să lăsăm în gheara turcului oraşul în care ne-am născut. ■
Miekcsey le împărţi pe loc arme. Era o movilă de săbii, de darde, de scuturi şi coifuri sub bolţile bastionului. Fireşte, nu nişte podoabe nepreţuite ca cele de Damasc, din Hindustan sau din Derbend, ci doar unelte ruginite, moştenite din tată-n fiu. Puteau să-şi aleagă care ce voia.
Un cavaf mustăcios, cu sprîncenele mari cît mustăţile de groase, spuse cu convingere :
— Sînt bune armele astea multe, jupîne căpitane, dar eu mi-am adus cuţitul meu de cizmar.
Şi scoase din apărătoarea de piept a şorţului său un cuţit lucios.
— Dacă vine asupra mea turcul, îi spintec burta.
încercară unii şi coifurile, dar chivărele de fier erau grele şi aduceau mai mult a oale de fier decît a coifuri strălucitoare de viteji, aşa că renunţară la ele.
— La ce-or fi bune ?
•— Ei, o să vedeţi voi la ce-s bune în curînd.
Pe la ceasul amurgului, străjile de pe bastioane anunţară că dinspre Felnémet vine în goană o trăsură boierească cu patru cai, stîrnind nori de praf.
Nimeni nu ştia cine poate să fie. în trăsură cu patru cai nu călătorea decît episcopul. Alţi domni nu se urcau în trăsură decît atunci cînd erau bolnavi.
Şi la cetate om bolnav nu avea de ce veni.
Căpitanii priviră şi ei de pe bastion atelajul cu patru cai, care zbura ca un balaur.
— O să vedeţi domniile voastre că vine episcopul, spuse bucuros Fügedy, hotnogul capitlului.
Cum nimeni nu voia să creadă aşa ceva, scotea pilde din istorie :
— N-au fost episcopii de faţă la toate luptele ? N-au fost şi la Mohács cu toţii ? Că episcopatul nu-i numai rang bisericesc, ci şi ostăşesc. Toţi episcopii îşi au armata lor. Fiecare dintre episcopi e în acelaşi timp şi căpitan.
— De-ar putea fi şi fiecare căpitan episcop, răspunse Dobó.

— Poate se gîndea că atunci ar fi putut ridica împotriva turcilor mai mulţi ostaşi.S-ar putea să fie vreun olăcar de la rege. S-o fi îmbolnăvit pe drum şi a întîrziat, îşi dădu părerea Mekcsey.
Faţa lui Dobó se înseninã.
— Nu ne părăseşte regele I
Coborî nerăbdător treptele, străbătu piaţa şi se îndreptă spre poarta veche, pe care se intra cu carele în cetate.
Trăsura, o caleaşcă boierească cu acoperişul de piele, vopsit în galben, coti spre poarta de sud, trecu pe sub bolţile ei şi se opri în piaţa cetăţii. Atunci coborî din ea o doamnă înaltă, îmbrăcată în negru.
— Jupîn căpitan ?
Acesta fu primul ei cuvînt.
Zărindu-l pe Dobó, îşi ridică voalul de pe faţă. Era o femeie ca de vreo patruzeci de ani. Se vedea din îmbrăcămintea ei că e văduvă.
— Jupîneasa Balogh 1 se miră Dobó.
îşi scoase cuşma şi făcu o plecăciune.
Era mama aprodului, pe care Dobó îl trimisese acasă cu Nagy Lukács.
— Băiatul meu... spuse femeia cu buzele tremurătoare. Unde e Balázs ?
— L-am trimis acasă, se miră Dobó. De mai bine de o lună l-am trimis acasă.
— Ştiu. Dar s-a întors aici.
— Nu s-a întors.
— Mi-a lăsat o scrisoare în care-mi spune că se întoarce.
— Aici n-a venit.
— A fugit de acasă după Nagy Lukács.
— Nici el nu s-a întors.
Văduva îşi duse mîna la frunte.
— Vai! Singurul meu băiat... S-a isprăvit!
— încă nu se poate şti. ■
— I-am făgăduit bărbatului meu pe patul de moarte că n-o să-l las pe băiat în vreo primejdie pînă la căsătorie. E ultimul urmaş al familiei.
Dobó ridică din umeri.
—■ Ştiu, cinstită jupîneasă. De aceea l-am şi trimis acasă. Acum te-aş ruga să te întorci, pînă nu se împreună cercul oştilor turceşti.
Porunci să fie însoţită de o sută de călăreţi.
Femeia, împreunîndu-şi mîinile, ridică o privire rugătoare spre Dobó.
— Poate se întoarce...
— Nu se mai poate întoarce. Oraşul va fi încercuit la noapte. N-o să mai poată sparge cercul decît oastea regelui.
— Poate o să vină cu oastea regelui...
— Dacă vine, am să-l închid în casa mea pe ţîngău !
Jupîneasa se urcă în trăsură.
O gardă de cincizeci de călăreţi în faţă şi alţi cincizeci în urmă, o însoţeau. Cei patru cai porniră spre poarta Cifra, ducînd trăsura ca pe un fulg.
Din cele patru porţi ale cetăţii era singura care rămăsese deschisă. Doar prin ea se mai putea merge spre Szarvaskő sau Tărkány.
Peste un sfert de ceas străjile turnurilor raportară că aripa de sus a oştirii turceşti ajunsese la poarta Cifra.

Un călăreţ din escorta jupînesei se întoarse în goană.
— Domnul hotnog Fekete întreabă dacă să-şi taie drum prin turcime cu rădvanul jupînesei.
Dobó se urcă repede pe bastion. Văzu mulţimea turcilor împlătoşaţi în jurul porţii şi pe arabii care coteau, flancîndu-i.
— Nu.
Şi rămase pe bastion. Cu mîna streaşină la ochi, privi spre miazănoapte.
— Băieţi — spuse el oştenilor de pe bastion — care aveţi ochi buni ? Ia uitaţi-vă colo, spre Felnémet I
— Se văd venind cîţiva călăreţi, răspunse un voinic.
— Sînt douăzeci, spuse altul.
— Douăzeci şi cinci, spuse din nou primul.
— E Nagy Lukács I strigă Melccsey de pe bastionul bisericii.
Era într-adevăr hotnogul Nagy Lukács, care se ţinea De urma turcilor. Unde naiba o fi umblat atîta vreme şi cum o să poată intra în cetate ?
Vin ca duşi de furtună. Dar e prea tîrziu, Nagy Lukács I Turcii au barat drumul spre poartă.
Nagy Lukács încă nu ştia acest lucru. De pe deal coborî spre poarta Cifra. Zări călărimea turcească, smuci frîul calului şi mica ceată se întoarse brusc şi pomi în goană spre poarta dinspre Bakta.
Acolo erau şi mai mulţi turci.
— Acum să te vedem pe unde scoţi cămaşa, Lukács I rîse Zoltay.
— Dacă n-ar fi călărime la poartă — spuse Dobó mişcat, cu ochi scăpărători —■ Lukács şi-ar tăia drum prin turcime.
Lukács se opri şi privi spre cetate, scărpinîndu-se-n cap.
Voinicii de pe metereze îi făceau semne într-una cu cuşmele.
— Vino, Lukács, dacă ai curaj !
Caii turceşti din depărtare se bălţară deodată. Ca la vreo sută akingii încălecară şi porniră pe urmele lui Nagy Lukács.
Díar nici Nagy Lukács nu stătu cu mîinile în sîn : porni cu cei douăzeci şi patru de călăreţi ai lui.
Acum începu cursa. La început se vedeau bine şi călăreţi şi cai, mai tîrziu însă numai doi nori de praf, care se ridicau pînă în vîrfurile plopilor şi acopereau văzduhul spre Felnémet.

10

A doua zi era duminică, dar clopotcle din Eger nu bătură.
Cetatea şi oraşul fuseseră împrejmuite de turci. Dealurile şi colinele dimprejur erau împînzite de corturi de toate culorile : roşcate, albe, altele, din loc în loc, verzi, albastre, galbene şi roşii. Corturile soldaţilor
de rînd aveau forma triunghiulară, ca o carte de joc îndoită. Ale ofiţerilor erau nişte construcţii octogonale, înalte, împodobite. Pe ele se înălţau stîlpări cu globuri de aur în vîrf, pe care scînteia soarele, şi flamuri cu semilune, fîlfîind în vînt. Pe lunca dinspre Felnémet, pe cîmpul de la Kistály şi pretutindeni unde era pajişte, păşteau cai sirepi cu

miile. Cît ţinea în lung pîrăul se vedeau oameni şi bivoli scăldîndu-se. Din potopul mormăitor de oameni se ridica din loc în loc gîtul lung al cîte unei cămile şi turbanul înalt al cîte unui ofiţer călare. Din această mare vălurindă de culori se înălţa ca o insulă cetatea Eger, micul oraş Eger, împrejmuit cu un gard de stîlpi şi Királyszék (Scaunul regesc), colina aceea dinspre răsărit, în faţa căreia fusese înălţat zidul cel mai înalt.
Dobó şi ofiţerii săi erau din nou pe turnul fără acoperiş. Ce bine că regele Sfîntul Ştefan clădise aşa de înalte aceste două turnuri: acum puteau vedea cum îşi aşază tunurile turcii.
În spatele cetăţii se întindea ocolul mare al unei pajişti, cam pe jumătate cît cîmpul luptelor de la Buda. Dincolo de ea e o colină mică cu vii ruginii. Pe colina aceea turcii suiseră trei tunuri mari. Nu le ridicaseră în faţă părcane. Iar bivolii cu care le suiseră păşteau la poala colinei. Lîngă tunuri se vedeau nişte cămile, ale căror spinări erau îmbrăcate cu saci negri.
— Sînt saci de piele — zise Dobó — pentru pulbere.
Topciii mici la stat, cu turbane roşii, se învîrteau de zor în jurul tunurilor, sub privirile celor din cetate. Gurile negre ale tunurilor se căscau încă mute spre forturi. Topci başa se apleca din cînd în cînd şi privea prin ţevile lor. Le potrivea la dreapta, la stînga, în sus, în jos.
Unul din tunuri era îndreptat spre turn, altul spre bastionul de **la** nord, cel care acoperea palatele.
— Vedeţi cum ia ţinta ? spuse Dobó. Nu ocheşte prin cătare, ci prin partea din spate a ţevii 1
Un oştean obuzier îşi scoase capul pe chepengul turnului şi spuse :
— Jupîne căpitane 1
— Vino încoace, răspunse Dobó.
Voinicul se urcă. Privi neliniştit spre tunurile turceşti şi aşteptă ostăşeşte.
— Jupîne căpitane — spune oşteanul — meşterul Balázs te întreabă dacă să nu tragă.
— Spune-i să nu tragă pînă n-are poruncă de la mine. Apoi vino înapoi.
Topciii continuau să umple cele trei zarbuzane. Le înfundau pulberea în burtă cu drugi de fier cu capetele ca nişte baroase.
— Tare mi-ar fi voia să trosnesc oleacă între ele, spuse Mekcsey înflăcărat. Cînd or fi gata, să se şi împrăştie care încotro.
— Lasă-i să-şi facă cheful, răspunse Dobó liniştit.
— Numai de le-am putea nimeri, spuse Paksy lob, fratele mai mic al căpitanului din Komárom, ce nu-şi găsea astîmpăr..
— Şi pe mine mă mănîncă palma, mormăi Bornemissza.
Dobó zîmbi.
— Las' să-i vedem cum trag.
Acum turcii îndesau pulberea în gîtul zurbazanelor. Ţineau cîte patru drugul de fier şi băteau cu el la comandă.
— Milostenia lor de păgîni! izbucni şi Cecey. Fră- ţioare căpitane, la ce ni-s bune tunurile dacă le lăsăm să tacă ?

— Dragă bătrîne, văd că şi dumneata mi te pui în poară. Mîine ai să afli de ce nu trag.
Topciii scoteau nişte piei din alt sac. Doi le întindeau, iar al treilea le ungea cu seu. Apoi le întorceau şi înfă- şurau ghiuleaua în partea neunsă cu seu.
— Parcă ar înveli ouă I spuse batjocoritor Zoltay.
Voinicul obuzier se întoarse.
— Stai aici în faţa mea, spuse Dobó. Am văzut adineauri că ţi-e frică. Uite : m-au ochit pe mine şi au să tragă. Tu ai să stai înaintea mea I
Voinicul se aşează roşind în faţa lui Dobó.
Dobó privi în jos din turn şi, zărindu-l pe Pető, îi spuse:
— Gáspár ! Tu ai glas puternic. Strigă să audă toţi ai noştri că turcul o să tragă cu tunurile îndată : nimeni să nu se teamă. Femeile, dacă totuşi o să le fie frică, să treacă pe partea însorită a cetăţii.
Topciii vîrîseră ghiulelele în tustrele tunurile. Cei trei tunari ţineau în mîini cîlţi aprinşi. Un topciu, la spatele lor, scuipă în palme şi, netezindu-şi grumazul în sus spre bărbie, privi spre cetate.
Pulberea luă foc, tunurile scoaseră fum şi flăcări, şi răsunară una după alta nouă bubuituri.
Cetatea se cutremură de detunături. Apoi se făcu linişte.
— Nimic! făcu Dobó zîmbind.
Pe flăcău îl lăsă să plece.
Fumul se ridica leneş din tunuri spre cer.
Dar, cum naiba ? Au răsunat nouă bubuituri şi tunuri nu erau decît trei. E cu putinţă ?
Da, fiindcă dealurile dimprejur repetaseră fiecare lovitură de cîte două ori.
Ei, dacă aveau să tragă deodată trei-patru sute de tunuri turceşti, ştiu că avea să fie muzică.
Peste un sfert de ceas veni alergînd în turn Pető, urmat de o calfă de casap, care ducea pe braţele lui puternice o ghiulea aburindă, cu miros puturos.
— Iată ghiuleaua, spuse Pető. A căzut în pîrău. Au adus-o sacagiii cu sacaua.
— Spune-le să care apă mai departe. Poarta cetăţii **n**-o închidem.
— Noi nu tragem ? întrebă şi Pető.
— E duminică — zîmbi Dobó — cum o să tragem ?
Şi continuă să privească cum răcesc topciii tunurile şi

cum le încarcă din nou.A doua zi dimineaţă cele trei tunuri stăteau ghemuite pe pajişte la jumătatea drumului de locul unde fuseseră în ajun. Şi lîngă ele mai erau alte trei tunuri.
Cele nouă trageri din ziua anterioară nu nimeriseră ţinta. Din cetate nici nu răspunseseră. Aşa că le aşezară mai aproape, la o bătaie de săgeată de cetate.
Dobó ştia că aşa are să fie, de ce să le mai zăhăiască ? Şi de ce să zdruncine încrederea celor din cetate, dacă cumva ar fi tras şi el în gol ?
A doua zi dimineaţă, însă, fu în picioare din zori şi-şi pregăti singur toate tunurile potrivite pentru răspunsul ce avea să-l dea. El însă nu-şi înfăşură în piele ghiulelele, ci le unse doar cu seu. Pulberea, de asemenea, o drămui singur cu căuşul.
— Ei, acum încărcaţi-le. Voinice, bătuceşte-o bine 1 Vîră ghiuleaua...
Şi ochi îndelung, cu grijă.
Aşteptă pînă isprăvi şi turcul pregătirile. Apoi, cînd bubui primul tun turcesc, strigă :
— Doamne ajută : *foc I*
Deodată fură apropiaţi de cele douăsprezece tunuri ungureşti cîlţii şi deodată bubuiră toate douăsprezece.
Părcanele şi afeturile turceşti se surpară. Două tunuri se răsturnară. Unul sări în ţăndări. Văzîndu-i pe topcii cum strigau şi alergau de colo-colo îndărătul părcanelor, cei din cetate izbucniră în rîs.
—■ Ei, nene — spuse vesel Dobó bătrînului Cecey — acuma înţelegi de ce n-am tras ieri ?
Şi stătu pe zid cu picioarele în lături şi îşi netezi mustăţile lungi cu amîndouă mîinile.
Cei din cetate se speriară mai puţin decît se aşteptase Dobó. De cînd s-a descoperit praful de puşcă, nu e pe lume oraş în care să se fi tras cu tunul mai mult ca la Eger. Acolo nici astăzi nu e serbare cîmpenească, petrecere de pompieri, alegere, serbare coralâ, petrecere de vară sau reprezentaţie de amatori, care să nu fie anun- ţaţă prin lovituri de tun. Tunul înlocuieşte afişul. Uneori există şi afişe ; cu toate acestea, tunul nu e părăsit. întotdeauna se află în cetate cîteva mortiere. Zac în iarbă şi trage cine vrea. Aşa că cei din Eger n-aveau de ce să se sperie.
Un singur om din cetate, la întîia bubuitură de tun, căzu de pe scaun şi strigă : „Valeu 1"
E uşor de ghicit despre cine e vorba, chiar fără s-o mai spun.
Oştenii însă mi-l scoaseră pe dumnealui frumos din gaura unde se ascunsese, şi aşa, în dolmanul galben, cu nădragi roşii, cu coif şi desculţ cum era, îl tîrîră sus pe bastion.
Acolo, doi îl ţinură de mîini, doi de picioare, unul de spate şi strigară spre turci:
— Luaţi-l la ţintă 1
Ţiganul răbdă el ce răbdă pînă încărcară turcii tunurile, dar cînd le auzi bubuind, se smulse din mîinile oştenilor, sări jos de la doi stînjeni înălţime şi se vîrî sub schelărie. Acolo se pipăi să vadă dacă nu i-a smuls ghiuleaua vreun mădular, apoi o tuli ca un ogar spre poarta veche.
— Valeu, valeu, valeu I zbiera ţiganul ţinîndu-se cu mîinile de cap. Cum de nu mi-au înţepenit

picioarele în ceasul în care am pornit încoace ! Valeu, valeu, valeu I Cum n-a orbit mîrţoaga aia ce m-a adus aici I
Dobo nimici în ziua aceea toate tunurile de pe Kirâlyszek.
Topciii fugiră care încotro, răcnind furioşi. Doi topcii- agi fură omorîţi. Al treilea fu dus într-o foaie de cort de lîngă tun. Pe cîmp nu rămăseseră decît leşuri ciopîrţite, trei cămile moarte, tunuri sparte de ghiulele, lăzi şi roţi de tunuri sfărîmate.
Pe deasupra, Gergely năvăli la miezul nopţii peste ei şi le răpi douăzeci de cai, şi iepe, şi-un catîr, pe care îi aduse în cetate.Dar turcul avea atîţia oameni şi atîtea tunuri, că în zori erau la, loc parcanele împletite din nuiele şi umplute cu pămînt din jurul tunurilor. Firește, de astă dată să- paseră gropile pentru tunuri ceva mai departe şi înălţa-seră în faţa lor întărituri de pămînt. În golurile dintre părcane se aflau acum douăsprezece tunuri noi, cu alţi topcii şi alţi agi în jurul lor.
Abia răsări soarele şi cetatea se zgudui de bubuituri îngrozitoare. Răbufnirile surde erau un semn că ghiulelele loveau în zid.
Dobó trase cu tunurile şi iar răvăşi părcanele şi tunurile turcilor, dar după părcanele dărîmate se înălţau alte părcane şi alte tunuri. Iar topciii nu mai fugiră. În spatele lor stătea o ceată de gebegi împlătoşaţi, cu bice ghintuite în mîini.
— N-au altceva de făcut decît să tragă sau să moară.
— Las' să tragă, dădu Dobó din umeri. Noi trebuie să ne cruţăm pulberea.
Şi nu trăgea decît din cînd în cînd din puşcoace, mai mult ca să-i încurce.
Turcul nu ocupă oraşul în ziua aceea. Pedestrimea maghiară păzea porţile cetăţii, călărimea porţile oraşului.
Turcul nu dăduse încă hartţ cu ei. Nu aveau nici un zor să ocupe oraşul. Casele erau goale şi n-ar fi găsit nimic să prade. Iar vremea era încă văratecă. Puteau să doarmă şi în corturi sau chiar afară, sub cerul gol.
Ofiţerii superiori turci umblau de două zile pe dîm-buri, pe coline, ca să poată vedea în cetate. Dar în cetate numai pasărea îşi putea arunca privirile. De afară nu se vedeau decît turnurile. Zidurile şi părcanele, împletite din nuiele şi bătucite cu pămînt, de pe bastioane, acopereau interiorul.
Ce să ia la ţintă ?

Ţintiră zidurile şi părcanele

.înăuntru însă stăteau ascunse cîteva clădiri. Catedrala uriaşă, aşa jumătate cît rămăsese, o capodoperă de arhitectură. Lîngă ea, vechea mănăstire, zidită de asemenea din piatră cioplită. (Nici că au avut de atunci ostaşii maghiari o cazarmă frumoasă ca aceea !) Palatul căpeteniei cetăţii, pe care îl înfrumuseţase Dobó cînd se căsătorise, fusese zidit de un meşter italian şi avea fe* restre de sticlă, în timp ce în oraş chiar ferestrele de la episcopie erau de beşică de bou.

Mai încolo se afla palatul episcopal, rămas de pe vremea cînd biserica din cetate era catedrală episcopală. Apoi mai era casa sub- căpitanului (Mecksey), căreia pe atunci de asemenea îi ziceau palat. Şirul caselor dregătorilor cetăţii (controlorul regesc, condicarul, procurorul episcopiei), toate de-a lungul zidului dinspre nord.
Turcul trăgea într-una. Bubuiau tunurile din zori pînă seara. Cădeau bucăţi din zid şi se prăbuşeau părcanele înălţate deasupra lui. Cînd scăpătă soarele după dealul de la Bakta, turcii traseră din toate tunurile deodată şi în tabără răsună pretutindeni cîntarea plină de evlavie a muezinilor : *Allahu akbár...*
Toată tabăra turcească se prosterna în rugăciune. Topciii de asemenea.
Zidarii lui Dobó veniră cu mistriile şi încă pe lumină începură lucrul: astupară spărturile cu pietre.

12

Cele două paşale clătinau din cap. Erau oameni îmbătrîniţi în războaie amîndoi. Pe unde trecuseră ei, rămăseseră în urmă ruine şi se întinsese împărăţia sultanului.
— Să pătrundem în oraş şi să batem cu tunul şi da acolo.
Zis şi făcut. A patra zi pătrunseră în oraş. De altfel, a fost o joacă. O mie de scări, o mie de războinici tineri şi un gard făcut doar din butuci bătuciţi cu pă- mînt...
Oştenii maghiari care păzeau porţile aveau poruncă să se retragă îndată ce turcii se vor ivi pe ziduri. Aşa că părăsiră porţile. Cu orînduială şi în răsunet de tobe intrară în cetate.
Arslan beg porunci patru tunuri, pe care le aşează lîngă mănăstirea sfintei Fecioare şi le îndreptă spre bastioanele pe care aşteptau mute tunurile maghiare.
Ârsian trăgea mai biné.
Ghiulelele lui rupeau zidurile şi păroanele dinspre oraş. Trăgea mai ales în bastionul de pămînt.
Cîteva ghiulele nimeriră în cetate şi stârniră tulburare, pînă ce lumea văzu pe lîngă care ziduri poate circula ca să nu fie în bătaia tunurilor.
În ziua aceea turcii scoaseră crucile de pe turnurile celor două biserici şi puseră pe ele semilune.
Altarele le dărîmară. Icoanelor le dădură foc. Pe la prînz muezinii îşi strigau cîntarea lung tărăgănată de la ferestrele turnurilor *Allahu akbár I Ashadu anna la ilaha ill Allah I Ashadu anna Mohammed urrasulu Allah! Heiia alasa- lah! Heiia alalfalah I Allahu akbár. La ilaha ill Allah!* (Neîntrecut în slavă e Dumnezeu I Nu-i Dumnezeu în afară de Dumnezeu I Şi Mohamed e profetul său I Veniţi la rugăciune I Veniţi să lăudaţi pe Dumnezeu 1 Neîntrecut în slavă e Dumnezeu 1 Nu-i Dumnezeu în afară de Dumnezeu !)
Căpeteniile luară prînzul împreună cu Dobó, care era tăcut şi gînditor.
De la rege nu sosise încă nici o veste. În timpul nopţii se întoarse iscoada trimisă la episcopul din Eger. Episcopul trimitea răspuns că n-are nici bani, nici ostaşi, dar că se va ruga pentru cei din cetate.

Pe faţa lui Dobó nu se clinti nici un muşchi la această veste. Doar încruntă din sprîncene.
Il întrista şi Nagy Lukács. Era unul dintre cei mai viteji ofiţeri ai săi. Îi plăcea să se ţină pe urmele turcilor. îi hărţuia şi dispărea. Cum o să se mai întoarcă ? Cetatea e împrejmuită şi pînă la Felnémet, numai corturi turceşti. Sau poate că l-au ajuns din urmă 1...
La prînz se raportă că Nagy Antal a fost ucis de o ghiulea.
Bornemissza sări în picioare :
— Jupîne căpitane, îngăduie-mi să dau o raită printre turci. Nu^s împăcat de loc că am părăsit porţile oraşului fără o lovitură de sabie.
Budahâzy, ofiţerul cu mustăţile răsucite inel, spuse :
— Ingăduie-ne, căpitane ; să vadă turcii că nu numai noaptea îndrăznim să-i lovim, ci şi ziua.
Peto, umflîndu-şi pieptul, spuse şi el :
— Ne-om duce o sută şi om înfrunta o mie.
Ochii lui Dob6 se înveselirâ.
— Nu mă împotrivesc. Dar pentru atîta lucru nu face să nu vă sfîrşiţi prîneul.
Apoi nici nu mai vorbi despre turci decît după ce isprăvirâ cu masa :
— Năvăliţi asupra pedestrimii, lîngă biserica mare. Daţi iureş prin ea şi vă întoarceţi îndată. Dar îndată, auziţi ? Nu vă încingeţi la luptă. întoarceţivă fără să mai aşteptaţi poruncă sau semn de la căpetenia cetei, că altfel vă rămîn dinţii pe acolo ! Puteţi lua cu voi o sută de ostaşi.
Ei, şi ofiţerii îşi puseră platoşele, îşi luară armele şi încălecară. Ostaşii se înghesuiau toţi să-i însoţească, dar Gergely îi dădu la o parte.
— Nu merg decît cei pe care îi voi alege eu.
Asabii, lagumgiii, griadii prînzeau pe pajiştea din faţa
bisericii. Nu li se dăduse decît ciorbă, aşa că isprăviseră repede şi-şi puseseră lingurile în brîie sau în ştergare. Acum mîncau ceapă roşie cu pîine. Alţii — pepeni, castraveţi sau alte verdeţuri. Din cetate se vedea bine tot ce făceau. Nu-i despărţeau decît pîrâul şi piaţa oraşului. În faţa carelor din piaţă îşi făcuse tabăra şi o ceată de ieniceri, care în clipa aceea se veselea nevoie mare. Un ostaş aruncă în sus cu dibăcie un hanger şi un pepene, pe care le prinse în căclere, mai întîi hangerul, apoi, cu vîrful acestuia, pepenele.
Se vede că o făcea în urma unui rămăşag, căci un ienicer îi aduse un alt pepene verde. Vorbiră un timp, apoi ienicerul aruncă pepenele, iar celălalt sabia.
Un al treilea ienicer îl smuci pe la spate pe prestidigitator. Pepenele căzu la pămînt, bufuind şi spărgîn- du-se, spre veselia ostaşilor, care rîdeau cît îi ţinea gura, se scărpinau şi mîncau pepeni.
Poarta cetăţii era încă deschisă şi ţăranii din cetate cărau de zor apă. În ajun mai duseseră încă vitele şi oile la adăpat, dar acum nu scoaseră decît caii.
Cu ce s-ar fi ales turcii dacă ar fi întins pod peste apă şi ar fi năvălit asupra porţii ? Cu cîteva gloanţe în coaste I Turcul ştia bine că poarta, deschisă chiar, era ca gura deschisă a leului: avea dinţi. Dar

dacă ar fi tras asupra celor ce coborau la apă ?
Asupra oamenilor neînarmaţi nu se trage, dar dacă ar fi tras totuşi, atunci i-ar fi împroşcat cu gloanţe şi cei din cetate pe oamenii lor care erau la adăpat şi i-ar fi potopit cu caii, cu cămilele, cu tot.
Deodată, fără ca ienicerii să bage de seamă, încetase adăpatul la pîrău, ca şi căratul apei.
Dar nu de prea mult timp, aşa că nu bătea la ochi.
Nu prinseră de veste nici că pe ziduri sporea numărul oamenilor, mai ales al arcaşilor şi al puşcaşilor. Dar se cutremurară îndată la ropotul uriaş care se auzi. Cînd îşi întoarseră privirile spre cetate, bubuiră treascurile de pe ziduri şi-i stupiră în faţă cu tot felul de cuie, gloanţe şi schije. Pe poarta cetăţii dădu năvală şirul lung de cai şi călăreţi. Bornemissza, uşurel îmbrăcat, doar cu o vestă subţire de piele De el; Zoltav, ameninţînd de departe cu pumnul; Peto, împintenîndu-şi calul; Buda- hâzv, cu calpacul pe-o ureche ; Fiigedy, cu coama lui de lup, e şi el acolo ca şi toţi cei mai înfocaţi.
Trec pîrăul furtună, şi pînă să audă ienicerii cuvint de comandă, îi şi izbesc şi-i taie.
— Allah I Allah !
Pornesc mai departe şi ajung în piaţa mare, acoperită cu troscot, pe care biserica episcopală aruncă umbră după-amiezile.
Pedestraşii turci sar în picioare speriaţi şi privesc spre piaţă. Unii o iau la fugă, alţii stau locului şi trag săbiile.
Călărimea năvalnică ajunge la ei. Sirepii împintenaţi sînt ca nişte balauri. Turcii, mii şi mii, fug ca turma răvăşită de lupi. Maghiarii după ei.

Hei! Mama cui v-a făcut

IDin ulițele orașului însă sosesc cu vuiet ajutoare : akingi călări și ieniceri cu puști și lăncii.
Iată, un ienicer cu calpac alb ridică lancea spre Gergely, vrînd să-l străpungă și să-l doboare de pe cal.
Sabia lui Gergely fulgeră de două ori. La prima fulgerare, lancea turcului se frînge I La a doua, turcul se prăbușește la pămînt.
— Isuse ! Isuse ! strigă cei de pe ziduri. Ajută-ne, Isuse I
— Allah 1 Allah ! urlă turcii.
Maghiarii se învîrt între lifte, răzlețindu-se tot mai mult. Săbiile lor fulgeră și scapără. Cu toate astea, calul lui Horváth Mihály e străpuns în piept de un ienicer. Calul se prăbușește. Horváth sare, îl taie pe ienicer și pe încă un turc. Sabia i se rupe. Pe al treilea îl lovește cu pumnul în nas și pornește în fugă, pe jos, de-a curmezișul pieței, rămasă pustie în urma călăreților, spre cetate.
Ceilalți tot se mai luptă. Pînă și caii sfîșie cu picioarele oamenii. Budaházy tocmai își ridică sabia pentru o lovitură cumplită, cînd ienicerii înghesuiți de-o latură a casei își descarcă flintele asupra lor. Sabia cade din mîna lui Budaházy. Și asupra lui năvălesc vreo patru ieniceri cu săbii și lănci. Un voinic dintr-ai noștri cu mintean albastru îi sare de-a una în ajutor. Dar e tăiat.
— Cine e ? se întreabă cei ce stau pe ziduri.
— Oroszy Gábor ! spune Mekcsey cu părere de rău.
Budaházy însă se folosește de acest moment ca să scape : își întoarce calul și, aplecîndu-se pe grumazul lui, pornește în goană îndărăt.
Acuma se întorc cu toții.
Pe ulița mare mii de akingi vin în ropot de furtună să dea ajutor.
—■ Allah I Allah ! *lázik szarui!*
Gergely îi ocolește la timp, descriind în fuga lui șerpuitoare un S mare spre ulița episcopiei. Dar și în ulița aceea viermuiesc turci. Sînt însă mai mult pedeștri decît călăreți și fug năuciți, împiedicîndu-i pe călărețîi turci, care trebuie să-i ferească. Cu toate astea, duduie pămîntul de mulțimea gurebiilor persieni care vin din față. În zadar se reped însă la ceata noastră, care se aruncă asupra lor cu mare mânie. Ulița se udă de sânge, cad în dreapta și-n stînga, ca clăile de grîu risipite de vînt. Abia acum se vede ce gingași și slabi sînt caii răsăriteni mărunți, pe lîngă caii ungurești înalți și puternici. Zece călăreți maghiari pun pe fugă o sută de călăreți turci dacă dau năvală asupra lor. Și dacă se aruncă un ungur asupra unui turc, apoi nici turcul acela n-o să fie boier în cetatea Egerului cît îi lumea !
(Se întorc în iureș îndărăt.
— În lături de la poartă I
Strigătele oamenilor de pe ziduri se amestecă cu larma călăreților care se întorc luptînd.
Dobó vede cu îngrijorare cum tot mai năvălesc din ulițe akingii și jebegii în ajutorul celorlalți turci. Strigă : „Foc I" Pe ziduri bubuie puștile și zbîmîie arcurile. Capul coloanei turcești se poticnește și se îngrămădește înapoi.

în clipa aceasta se auzi un zbieret animalic pe zidul cetăţii — ascuţit ca zbieretul unui măgar. Toţi se uitară într-acolo. Ţiganul răcnise. Sărind de colo-colo, îşi scutura sabia înspre turci.

— *Vai sana!* (Vai ţie I) Cîine de turc spurcat 1

Profitând de uluiala turcilor, călăreţii noştri se îndreaptă veseli spre cetate, pe sirepii lor plini de sînge şi asudaţi, şi intră duduind pe poartă în uralele celor dinăuntru.

Harţa n-a ţinut nici un sfert de ceas. Dar piaţa bisericii şi ulita episcopiei s-au umplut de morţi, de răniţi şi de cai şchiopi. Turcii tulburaţi se trag înapoi spume- gînd de furie ; din cînd în cînd, se întorc către cetate şi ameninţă cu pumnii.

Poarta care dădea spre pîrău rămăsese deschisă din porunca lui Dobó şi în ziua aceea, anume ca oamenii din cetate să poată ieşi şi intra pe ea de dimineaţa pînă seara, şi turcii să creadă că Egerul aşteaptă liniştit asediul.

Poarta era larg deschisă. Nu se vedeau nici măcar străji înarmate. E drept, însă, că mai înăuntru stăteau o sută douăzeci de drabanţi, iar straja turnului veghea la fereastră şi, la un semn al ei, se lasă cu zgomot *orga,* adică drugii de fier ca nişte tuburi de orgă, care apăsau poarta. Mai veghea ceva mai înăuntru şi un tun. Iar podul putea fi ridicat chiar dacă era plin de oameni.

Aşa că pe poartă intrau şi ieşeau oştenii călăreţi şi oamenii care cărau apă. Călăreţii îşi adăpau caii. Sacagiii aduceau apă şi o turnau în bazinul de piatră din cetate. Era o fîntînă în cetate, dar o singură fîntînă nu putea îndestula două mii de oameni şi mulţimea de cai, vite şi oi cîte erau înăuntru. Aşa că oamenii cărau apă pînă se mai putea.

Pe celălalt mal al pîrăului îşi adăpau turcii caii. Ba şi pedestraşii veneau la pîrău să bea apă.

Dobo ridicase stăvilarul şi în pîrău era apă destulă. Ajungea pînă la brîu. Turcii de asemenea nu se atingeau de stăvilar, fiindcă aveau zilnic nevoie de apă şi ei. Ba încă de mai multă, nu numai pentru sumedenia de animale, ci şi pentru liota de oameni. Apoi în oraş nu se aflau fîntîni. Erau doar două şipote pe coastă.

Cum ţăranii care cărau apă se obişnuiseră cu turcii şi cum văzuseră la prînz ce prăpăd făcuseră printre ei oştenii din cetate, nu s-au putut răbda să nu strige în timp ce-şi umpleau sacalele :

— Vino încoace, cumetre, dacă-ţi dă mîna !

Un turc, înţelegînd după mişcarea capului ce spun, răspunse :

— Vino tu I

Un alt turc zîmbi de asemenea şi le făcu semn să vină. într-o clipă, vreo cinci-şase turci şi tot atîţia maghiari se pofteau unii pe alţii să treacă pîrăul.

Un curd uriaş cu turban murdar, care îşi spăla picioarele pline de răni pe celălalt mal, cu şalvarii suflecaţi26* pînă la genunchi, se ridică şi. intră în apă. Se apropie de oamenii noştri şi spuse sumeţindu-se :

— Am venit: ei, ce vreţi ?

Ţăranii noştri însă nu se speriară de el. Rămaseră pe loc, aşa cum erau, cu crăcii izmenelor prinşi în brîu. Unul dintre ei îl apucă fulgerător pe turc de

braţ şi-l smuci în grupul lor. Pînă să-i vină în ajutor ceilalţi turci, curdul fu tîrît de patru ţărani şi dus în ghionturi printre telegile sacalelor. Ceilalţi se îndreptară cu lăncile întinse spre păgîni, care dădeau să vină în ajutor.
Curdul răcnea, se smucea să scape. Dar mîinile care îl ţineau erau parcă de fier. Dolmanul, nasturii, fireturile i se rupseră. Turbanul îi căzu. Nasul îi sîngeră. Deodată strigă : „*Jetsin 1*" şi se aruncă la pămînt. Dar nu primi nici un ajutor. Ţăranii maghiari îl traseră de picioare atît de repede, că nu se putu ridica pînă ce nu ajunse dincolo de poarta cetăţii.
II duseră în faţa lui Dobo.
Turcul acum nu mai era atît de fudul. îşi scutură veşmintele de colb, apoi, încrucişîndu-şi mîinile pe piept, făcu o temenea adîncă. Dar picioarele îi tremurau.
Dobo porunci să fie dus în sala căpităniei şi îl chemă pe Bornemissza ca tălmaci. Acolo se aşează lîngă o armură înfiptă într-o stativă. Pe turc îl lăsă slobod ; nu dădu poruncă să fie pus în lanţuri.
— Cum te cheamă ?
— Jekigi, spuse turcul, clipind din ochii însîngeraţi.
— Din a cui oaste eşti ?
— Din a paşei Ahmed.
— Ce eşti ?
— Piad.
— Adică pedestru.
— Da, stăpîne.
— Ai luat parte la împresurarea Timişoarei ?
Turcul îşi arătă piciorul, pe pulpa căruia se vedea o rană lată ca de patru degete.
— Am luat.
— De ce a căzut cetatea noastră ?
— Aşa a vrut Allah.
— Spune adevărul că, dacă te prind că minţi, mîntui cu tine.
Şi ridică pistolul.
Turcul făcu o plecăciune. Se vedea din privirile lui că înţelesese.
Dobó n-avea încunoştinţări depline despre împresurarea Timişoarei. Ştia doar atîta că era mai întărită decît Eger şi că, deşi turcii nu duseseră acolo decît jumătate din oastea care se adunase acum sub cetate, fusese totuşi cucerită.
În sală mai erau de faţă şi cîţiva ofiţeri care îşi aşteptau schimbul: Pető, Zoltay, Hegedűs, Bolyky Tamás, aprodul Kristóf şi şoltuzul din Eger, András. Stăteau în preajma lui Dobó, mai la o parte. Doar aprodul stătea în spatele lui, cu coatele rezemate de spătarul jilţului; turcul, desculţ, chel, stătea în faţa lui Dobó, la patru paşi depărtare, cu doi lăncieri la spate.
— Cînd aţi ajuns la Timişoara ?
— În ziua a cincea a lunii Regeb. (La 27 iunie.)
— Cîte tunuri aţi avut ?
—■ Măritul paşă adusese douăsprezece zurbazane.
Bolyky spuse mînios :
— Minte !
— Nu minte — răspunse Dobó — fiindcă Ali a pornit cu celelalte în Ţara de Sus.

Şi îl întrebă mai departe pe păgîn :
— Cu cîte zurbazane vi s-a alăturat Aii paşa ?
— Cu patru, răspunse turcul.
— Tot atîtea tunuri mi-a spus şi iscoada mea că au fost.
B'e întoarse apoi din nou spre turc :
— Spune-mi cum ai cuprins cetatea Timişoarei. Te întreb, firește, ca să ştim cum să ne apărăm. Dacă mă duci în rătăcire cu o singură vorbă măcar, eşti fiul morţii. Dacă spui adevărul, după asediu vei putea să pleci în pace.
Toate acestea le rosti cu un glas atît de hotărît, încît fiecare cuvînt părea turnat în fier.
— Mărite stăpîne! spuse turcul recunoscător. Aşa să-mi ajute Allah precum am să vorbesc.
Apoi, prinzînd inimă, spuse dintr-un răsuflet:
— Măritul paşă mai întîi a cercetat, ca şi aici, zidurile, a aflat laturile mai slabe ale cetăţii şi a tras cu tunul în ele pînă s-au năruit, de ne-am putut căţăra pe ele.
— Şi care a fost la Timişoara latura mai slabă ?
— **Turnul** apei, stăpîne. Nu l-am putut cuceri decît cu lupte crîncene. Căzeau oamenii ca iarba sub coasă. Acolo am fost lovit şi eu de o săgeată în picior. După căderea turnului apei, nemţii şi spaniolii au trimis vorbă că închină cetatea dacă sînt lăsaţi să plece în pace. Paşa le-a făgăduit pe cuvînt de cinste că n-o să se atingă nimeni de ei.
În timpul cît vorbea curdul, afară bubuia tunul într-una. Cînd ajunse cu vorba aici, tavanul palatului pîrîi, pocni îngrozitor, şi între Dobó şi turc căzu împreună cu molozul tavanului o ghiulea de mărimea unui cap de om, care începu să se învîrtească pe duşumea.
Turcul se trase înapoi speriat. Dobó însă doar cît aruncă o privire la ghiuleaua ce răspîndea miros de pulbere şi, ca şi cînd nu s-ar fi petrecut nimic, îi făcu semn liniştit turcului:
— Zi-i nainte I
— Oamenii din oraş — începu turcul — oamenii din oraş...
Dar i se tăia răsuflarea şi nu mai putu scoate o vorbă.
Aprodul Kristóf scoase din buzunar o năframă cu tivul brodat şi şterse colbul de var de pe faţa, calpacul şi veşmintele căpitanului. În timpul acesta, turcul îşi mai veni în fire.
— Zi-i nainte I spuse Dobó.
— Oamenii au vrut să ia cu ei tot ce aveau. Aceasta a fost greşeala. Losonczy a cerut o zi pentru pregătiri. Ostăşimea şi-a dat seama că n-o să mai fie rqst de pradă şi a doua zi, cirul a început retragerea ghiaurilor, turba de furie. „Pentru asta am luptat noi timp de douăzeci şi cinci de zile, ziceau ei, ca acuma să care tot ?" Şi se repezeau cînd la o căruţă, cînd la alta. Cum creştinii nu se apărau, năvala se înteţi. Răpeau mai ales copii şi femei tinere. La Stambul nu se află de vînzare fete mai frumoase ca acelea.
— Dar paşa n-a pus străji să-i apere ?
— A pus, dar degeaba. Cînd a trecut şirul ostaşilor, au răpit şi dintre ei unul, un aprod tînăr şi frumos al lui Losonczy. Aprodul a strigat. Losonczy

s-a supărat. Pe maghiari i-a apucat furia. Şi-au smuls săbiile din teacă şi au năvălit asupra noastră ; noroc că în dreptul lor erau gebegiii în platoşe, că altfel ar fi făcut harcea- parcea toată oastea.
Dobó dădu din umeri :
— Gebegii ? Crezi că dacă ai o tinichea peste piept eşti de nebiruit ? Nu cu tinicheaua aţi avut noroc, ci cu faptul că erau puţini.
În sală căzu altă ghiulea. Pătrunse prin peretele împodobit cu steaguri vechi şi sparse şi duşumeaua.
Cei de faţă se ridicară. Hegedűs plecă. Ceilalţi, văzînd că Dobó rămîne neclintit în jilţul lui, stătură în aşteptare.
— Unde îşi are cortul Ahmed paşa ? întrebă Dobó pe turc.
— Lîngă baltă, în Parcul de vînătoare.
— Am bănuit, dădu din cap Dobó, privind spre ofiţerii lui.
Apoi i se adresă din nou turcului:
— Spune-mi care e puterea cea mai mare a oştii acesteia ?
î^i aţinti ochii asupra lui, sfredelindu-l cu privirea.
— Ienicerimea, tunarii, mulţimea. Măritul paşă Aii e o căpetenie iscusită. într-o mînă ţine răsplăţi bogate, în alta un bici cu gheare de cuie. Cei ce nu înaintează cînd porunceşte el sînt bătuţi de iasaulii din spate cu bicele de sîrmă.
— **Şi ce are mai slab ?**
Curdul dădu din umeri gînditor.
Privirile lui Dobó se aţintiră asupra lui ca două junghiere.
— Păi — spuse curdul — mărite stăpâne, de miaş aşterne sufletul la picioarele tale ca pe o scriptură deschisă, tot n-aş putea răspunde decât că oastea aceasta, chiar mai inainte de-a fi impreunată, era puternică. Oastea asta a surpat cel puţin treizeci de întărituri, mărite stăpâne, şi nicăieri n-a fost invinsă. Ce să pot eu spune de slăbiciunea ei ?
Dobó făcu semn celor doi ostaşi de la spatele turcului.
— Legaţi-l şi aruncaţi-l în temniţă !
Apoi se ridică.
A treia ghiulea se prăbuşi chiar pe locul unde stă-. tuse. Sfărâmă ân surcele jilţul frumos sculptat, şi îşi continuă rotirea lîngă stâlp.
Dobó nu ântoarse măcar capul. îşi luă de la Kristóf coiful de oţel de toate zilele şi şi-l puse în cap.
Se sui pe turnul temniţei şi cercetă să vadă care tun sparge palatul. Il dibui indată. îşi aţinti asupră-i cele trei tunuri ale sale şi trase deodată cu tustrele. Coşurile se răsturnară. Topciii o luară la fugă zăpăciţi. Tunurile tăcură. Dobó nu-şi risipea pulberea.
— Minunată lovitură ! chiui Gergely.
Şi, coborând treptele turnului, zîmbi. Apoi, trăgîndu-l pe Dobó într-un ungher, îi spuse :
— Pe turc l-ai jurat, pe tălmaci însă nu, mărite căpitane.
— Te pomeneşti că ai întors-o strîmb ?
— Strîmb, zău ! Din răspunsul la întrebarea despre puterea cea mai mare a turcilor n-am

tălmăcit ceva. Turcul a spus că Aii, cu cele patru tunuri ale lui, a făcut mai mari stricăciuni decît Ahmed cu douăsprezece. Se vede limpede că Aii o să bombardeze cetatea pînă o să dărîme toate zidurile.
Dobó dădu din umeri.
— Să poftească I
— Atîta cioar n-am tălmăcit, încheie Bornemissza. Dacă crezi că e bine, mărite căpitane, încunoştinteazã-i şi pe ceilalţi ofiţeri despre asta.
Dobó îi întinse mîna.
— Ai făcut bine. De ce să ne înfricoşăm oamenii ? Acum am să-ţi spun şi eu ţie ceva, ce nu ştia nici turcul : care e slăbiciunea oştii.
Se rezemă cu spatele de zidul turnului, îşi încrucişă braţele şi spuse :
— Turcii or să tragă poate chiar de mîine cu cele treisprezece zarbuzane deodată, or să tragă cu o sută, două sute de tunuri. O să spargă porţi în ziduri şi o să dărîme turnurile. Dar asta cere timp : săptămîni întregi. Pînă atunci, oastea asta numeroasă trebuie hrănită. Crezi că şi-au adus atîtea provizii de cîte au nevoie să îndestuleze o oaste atît de numeroasă ? Sau ar putea să-şi aducă de-acum încolo ce le lipseşte ? Crezi că, dacă i-o prinde pe aici bruma din octombrie, oamenilor acestora, crescuţi în ţări calde, o să le ardă să se caţere pe ziduri cu stomacul chiorăind de foame şi cu pielea încreţită de frig ?
O ghiulea de tun căzu lîngă ei, făcînd o gaură în pămînt.
Dobó doar cît ridică ochii la tunari şi continuă :
— Oamenii sînt neînfricaţi doar cît ne văd pe noi neînfricaţi. Totul e să ţinem cetatea pînă li se isprăvesc merindele, pînă se schimbă vremea şi pînă soseşte oastea regelui.
— Dar dacă au merinde destulă ? Dacă în octombrie n-o cădea bruma ? Dacă oastea regelui o rămîne la Győr ?
Gergely nu puse însă aceste întrebări pe un ton semnificativ, care să lase loc la o a patra întrebare. Altfel, fără îndoială, Ddbó l-ar fi aruncat în lanţuri. Vorbise deschis, zîmbind aproape. Desigur că nici n-aştepta răspuns, dar, cum aveau încredere unul într-altul, bănuia că Dobó, dincolo de cele spuse, se bizuia pe ceva.
£)obo dădu din umeri:
— Nu ne-a trimis vorbă episcopul de Eger că va face o slujbă pentru noi ?
În amurgul zilei aceleia, o femeie cu faţa acoperită de o feregea neagră străbătu piaţa. N-avea alt însoţitor decît un arap de vreo cincisprezece ani şi un cîine mare şi bălţat.
Cîinele alergă la pîrîu să bea apă, iar femeia începu să umble în sus şi în jos pe mal, frîngîndu-şi mîinile şi privind într-una spre poartă. În amurg poarta era trasă în sus, închisă pe dinăuntru cu lacăte grele şi zăvorită cu ivăre de fier cît braţul de groase. Poate că tocmai asta aştepta femeia. Căci îndată ce fu ridicată poarta, trecu pîrîul fără să-şi ridice poalele rochiei.
— Copilul I strigă ea aproape ţipînd în faţa porţii. *Copilul al meu!*

Dobo fu înştiinţat că la poartă e mama micului băieţel turc.
— Lăsaţi-o înăuntru, dacă asta i-e voia 1 răspunse Dobo.
În podul ridicător, care era în acelaşi timp şi poartă, se afla şi o uşă îngustă de fier. Uşa se deschise.
Femeia însă se trase înapoi îngrozită.
Cîinele lătră.
— Copilul al meu I se rugă femeia din nou.
Şi ridică în mînă ceva ce părea a fi aur. Erau galbeni pe care îi trecu în cealaltă palmă zuruindu-i.
Uşa se închise din nou.
Femeia se plimbă în sus şi în jos prin faţa porţii, frîngîndu-şi mîinile. îşi ridică feregeaua şi îşi şterse cu o năframă albă lacrimile care îi curgeau pe obraz.
Şi tot timpul ţipa :
— Selim, copilul al meu.
în cele din urmă, bătu în portiţa de fier.
Uşa se deschise din nou, dar femeia iar se trase îndărăt.

Atunci Gergely ieşi pe bastionul de deasupra porţii şi-l ridică în sus pe copil

— .Selim ! ţipă turcoaica cu un glas sfîşietor. întinse braţele spre copil. — Selim ! Selim I
— Mamă 1 răspunse copilul plîngînd.
Cîinele sărea bătînd ascuţit.
Pe Gergely îl oprea jurămîntul să vorbească din cetate cu cineva dinafară. Copilul însă putea s-o facă. Şi copilul îi strigă mamei sale :
— Mamă, mă poţi schimba cu un rob creştin. După ce se va sfîrşi împresurarea.
Femeia îngenunche şi întinse mîinile, ca şi cînd ar fi vrut să-l îmbrăţişeze, şi cu buzele îi trimise sărutări.
În noaptea aceea o beznă grea acoperi cetatea, oraşul, dealurile, cerul, lumea întreagă.
Dobó se culcă tîrziu, dar la miezul nopţii trecu din nou de-a lungul meterezelor, de la bastion la bastion. Avea pe el o mantie lungă de stofă groasă, iar pe cap un calpac negru de catifea. În mînă, însemnarea stră- jilor.
La ceasul acela, ofiţer de gardă era Zoltay. Cum îl zări pe Dobó pe bastionul Sándor, îl salută în tăcere cu sabia.
— Ai ceva a-mi spune ? întrebă Dobó.
— Am trecut adineauri pe la posturi, răspunse Zoltay. Toţi sînt la locurile lor.
— Zidarii ?
— Lucrează.
— Vino cu mine. Am toată încrederea în tine, dar străjile trebuie să vadă că şi eu îi supraveghez. Ţine răbojul ăsta.
Porniră pe bastioane. Zoltay citi la fiecare post numele celor de gardă. Tunurile nici nu se vedeau în întuneric, iar tunarii păreau nişte umbre. În fiecare loc de strajă din faţa bolţilor bastioanelor era cîte un foc, la care se încălzeau cei ce aşteptau schimbul.
În cetate linişte. Nu se auzeau decît mistriile zidarilor care tencuiau zidurile.
Dobó se aplecă peste parapetul turnului. Din cinci în cinci minute, un felinar legat într-un vîrf de lance era trecut printre creneluri şi aruncă peste zid şi şanţ dîra de lumină de cîte douăzeci de stînjeni.
Felinarul era tras apoi îndărăt, ca să împrăştie lumină prin întunericul nopţii la un alt bastion.
Dobó se opri la poarta dinspre asfinţit. Străjile dădură onorul. Dobó luă lancea cu felinarul şi-l trimise pe purtătorul ei după portar.
Straja coborî treptele în fugă. Se auzi cum îl trezeşte pe portar.
— Nea Mihály !
— Ei?
— Vino amu deauna I
— De ce ?
— E aici domnul căpitan.
Un bufnit. (Sări din pat.) Două bocănituri. (îşi trase cizmele.) Un zornet. (îşi luă sabia.) Bubuituri. (Alerga pe trepte.)
Şi omul cu mustăţi lungi, înfăşurat în şubă, se opri în faţa lui Dobó. O mustaţă îi stătea ridicată în sus, alta îi atîrna în jos.
—■ Întîi şi întîi — spuse Dobó, înapoindu-i lancea străjii — dacă este ostaş, să nu-i spui căprarului: *Nea Mihály!* şi nici: *Vino amu deauna!* ci: *Domnule*

căprar, te cheamă domnul căpitan 1 Asta e rînduiala. Dar în timp de război, treacă-meargă. Mai rău e că ai avut dreptate să vorbeşti aşa. Cel ce doarme dezbrăcat la cămaşă nu-i *dom' căprar,* ci *nea Mihály.* Milostenia cui l-a făcut pe căprar însărcinat cu straja porţii! Cetatea e împresurată şi el doarme dezbrăcat I

La glasul supărat al căpitanului, lui Mihály i se lăsă în jos şi cealaltă mustaţă.

Dobó continuă :

— De azi înainte, în fiecare noapte te culci aici lîngă poartă pe pămînt gol. Ai înţeles ?

— înţeles, să trăiţi I

Al doilea lucru ce am să-ţi spun e că de-acum încolo nu mai lăsăm în jos poarta dimineaţa. Şi slobozim drugii de fier în afară de unul singur, iar dacă începe asediul, îl lăşi în jos şi pe acela, fără altă poruncă.■— Am înţeles.
Nu trecură nici cinci minute şi drugii de fier, ascuţiţi la vîrf şi ca braţul de groşi, începură să cadă unul după altul, închizînd ca nişte tuburi de orgă şi partea de jos a porţii. Doar un singur drug rămase lipsă, lăsînd doar atît loc cît să poată trece un om.
Dobó se urcă pe bastionul bisericii. Inspectă şi acolo tunurile şi pe tunari, dintre care unii dormeau, iar alţii stăteau de pază. Apoi, încrucişîndu-şi braţele pe piept, rămase privind în depărtare prin noapte.
Cerul era întunecat, dar pe pămînt, cît cuprindeai cu ochii, scînteiau mii de stele roşii, care nu erau altceva decît focurile din tabăra turcească.
Dobó stătea şi privea.
Şi atunci, în tăcerea nopţii, se auzi dinspre răsărit un glas de bărbat răzbătînd din adîncul beznei:
— Bornemissza Gergely I Hotnog al regelui! Auzi-mă ?
Tăcere, tăcere îndelungată.
Glasul se auzi din nou :
— E la tine un inel turcesc. La mine un copil ungur, Inelul e al meu. Copilul al tău.
Tăcere.
Glasul se auzi din nou :
— Dacă vrei să-ţi recapeţi copilul, vino la piaţa porţii. îmi dai inelul, îţi dau copilul. Răspunde-mi, Bor nemissza Gergely 1
Dobó văzu că toate feţele străjilor se întoarseră spre cel ce striga, deşi nimeni nu putea să zărească nimic prin bezna ce împrejmuia cetatea.
— Nimeni să nu spună nimic ! porunci el zornăin- du-şi sabia.
Nici nu răspunse nimeni.
Glasul continuă :
— Dacă nu crezi cuvintelor mele, o să vezi că-i adevărat ce spun, cînd am să pun să-ţi arunce în cetate capul copilului. *
Dobó se uită în dreapta şi-n stînga şi sabia îi zornăi din nou.
— Sa nu care cumva să suflaţi o vorbă domnului Bornemissza I Cine va îndrăzni să spună ceva, ori lui, ori altuia, primeşte douăzeci şi cinci de lovituri de bîtă pe spinare !
— Mulţumesc, domnule căpitan ! răsună un glas răguşit în spatele lui Dobó.
Era Bornemissza.
Lega de o săgeată cîlţi daţi cu răşină. Apoi mai spuse :
—■ Nu-i noapte să nu strige prostii din astea. Noaptea trecută i-au strigat lui Mekcsey că nevastă-sa îi trimite salutări din cortul begului Arslan.
Intinzînd săgeata în cana cu ulei, continuă :
— Nevasta şi copilul meu sînt la Sopron. De-acolo nu se clintesc nici iarna, nici vara.
Glasul răsună iar :
■— Auzi, Bornemissza ! Copilul tău e aici I Vino peste un ceas la poartă şi o să-l poţi vedea.

Gergely aşează săgeata în arc. O atinse de foc şi, ridicînd-o repede, trase în direcţia de unde venise glasul.
Săgeata de foc zbură ca o stea cu coadă prin întuneric şi lumină pentru o clipă dîmbul de după care răsărea soarele la Eger.
Pe dîmb se văzură doi turci în caftane, unul avea în mînă o pîlnie pentru strigat, celălalt era legat la un ochi cu o năframă albă.
Nu era nici un copil cu ei.
În noaptea aceea se mai petrecu şi altceva.
La poartă ceru să i se dea drumul înăuntru Varsányi. Străjile ştiau că îndată ce soseşte vreo iscoadă, trebuie să-l înştiinţeze pe Dobó.
Dobó era încă tot pe bastionul bisericii. îşi încălzea mîinile la foc.
Ei, ce este ?-— îţi fac înştiinţarea că toate zarbuzanele sînt aşezate. Au aşezat trei şi în curtea lui Hécey. Or să tragă şi cu toate celelalte tunuri şi teascuri. Dinspre oraş din două locuri, de pe coline din trei, zarbuzanele pentru asediu, şi alte tunuri din alte cincizeci de părţi. La vremea rugăciunii de amiază au să dea năvală cumbaragiii şi or să arunce obuzele cu acubalistele — vai, vai, vai I clătină iscoada din cap aproape plîngînd.
— Aşadar — spuse Dobó liniştit — o să bombardeze bastionul temniţei, cetatea exterioară şi poarta veche. Altceva ?
— O să bombardeze toată cetatea, domnule căpitan I
— Mai ai ceva de spus ?
— Nu, decît că... oare n-ar fi mai bine... de vreme ce sîntem atît de puţini... şi-i o primejdie aşa de mare...
Nu putu termina, fiindcă Zoltay îi trînti un pumn în obraz de-i ţîşni sîngele stropind pereţii.
Dobó întinse mîna între ei.
— Lasă-l în pace I
Şi cum Varsányi se ştergea de sîngele ce-l năpădise pe nas şi se uita cu obrazul schimonosit la Zoltay, Dobó spuse liniştit:
— Nu ştii că-l aşteaptă moartea pe cel care ar îndrăzni doar să pomenească de predarea cetăţii ?
— Eu sînt iscoadă — spuse Varsányi furios — de aceea sînt plătit, ca să spun tot.
— Destul 1 îl opri Dobó. încă în noaptea asta o să faci şi tu jurămînt. Apoi o să am eu grijă să-ţi ştergi nasul în aur. Vino cu mine.
Trecură pe lîngă fîntînă, unde Gergely cu ţiganul şi patru ţărani turnau ghiulele. Cinci oameni lucrau zi şi noapte la făcutul ghiulelelor. Îi învăţase Gergely şi trebuiau să lucreze şi noaptea, ca să nu dea din colţ în colţ dacă ar fi început pe neaşteptate.
Dobó îl chemă pe Gergely cu el. Se duseră toţi trei în palat.
Trase sertarul mesei de scris şi-i spuse lui Gergely :
— Scrie-i lui Szalkay că n-am primit pînă acum nici un 'ajutor de la rege şi de la episcop, şi să grăbească; judeţele să ne trimită ajutoare.
Pînă scrisei Gergely scrisoarea, Dobó, în camera de alături, îl jură pe Varsányi.
— Cinstite căpitane — spuse după jurămînt Varsányi — ştiu eu bine pe cine slujesc. Dacă

cetatea asta ră- mîne, n-o să trebuiască să mai îmbrac hainele astea dc măscărici.
— Aşa e, răspunse Dobó. Dar chiar dacă n-ai aştepta nici o răsplată, tot aşa ar trebui să-ţi slujeşti patria.
Pe masă era un ulcior cu vin. l-l puse dinainte iscoadei.
— Bea, Imre.
Iscoadei îi era sete. Bău ulciorul dintr-o răsuflare. Cînd îşi şterse mustăţile, se vedea din felul cum îşi rotea ochii că în piept i se zbăteau vorbe de recunoştinţă. Dobó însă i-o luă înainte :
— Acum nu e nevoie să te întorci la turci. Trebuie să duci scrisoarea asta încă în timpul nopţii la Szar- vasho. Apoi aştepţi acolo pînă se întoarce Vas Miklós de la rege şi de la episcop. Dacă s-o putea, îl aduci şi pe el. Dacă nu, vii singur. În tabăra turcească au obiceiul să ceară parola ?
-—■ Nu, stăpîne, n-au acest obicei. Dacă eşti îmbrăcat turceşte şi dacă mai ştii şi două-trei vorbe turceşti, te poţi plimba în voie printre ei. Dar straşnică palmă am primit!...
în camera de alături zomăiră pintenii lui Gergely. Dobó se ridică şi se duse să asculte scrisoarea.
13
A doua zi, în 16 septembrie, cînd răsări soarele de după dealuri, începură să bubuie şi să boncălească tunurile.

Pămîntul se zguduia. De pe liniile bombardierelor fu-, mul se ridica în nori întunecoşi, care se amestecau cu norii de pe boltă, acoperind încă din primul ceas soarele şi marea albastră a cerului

.Bastioanele şi zidurile clocoteau, pocneau. În cetate căderau laolaltă ghiulele mici şi mari. Şuierau săgeţi aprinse, obuze de foc. Căderau bufnind şi rostogolin- du-se pretutindeni gloanţe de tunuri. Viaţa oamenilor şi a animalelor era ameninţată.

Cei din cetate însă erau gata să facă faţă primejdiei. Dobo încă în timpul nopţii pusese să sune din trîmbiţă adunarea ostaşilor. Pe o parte din ei îi pusese să înalţe meterezele dinspre partea de unde se aştepta să bată tunurile a doua zi, mai cu seamă pe cele dinspre, casa prepozitului Hecey. Pe alţii îi pusese să care pieile de vite rămase de dinainte de împresurare sau adunate din tăiere şi să le vîre în căzi cu apă.
Alţii cărau grinzi, butoaie şi saci umpluţi cu pămînt în cetatea exterioară, la bastionul temniţei şi la poartă, ca să se afle la îndemînă cînd va trebui să sel umple spărturile, ce aveau să se facă.
Cîte ciubere şi oale goale se găseau în cetate, toate fură umplute cu apă. Tot ce era de prisos fu scos din încăperile de jos şi de sub pămînt şi se puseră în loc paturi. Sfecla, dovleacul, varza, sarea —■ toate lucrurile cărora gloanţele nu aveau ce le strica fură scoase afară, ca să se facă loc pentru odihna oamenilor.
Caii şi vacile fură scoase şi legate în bolţile din mai înăuntru.
Pereţii dinspre răsărit şi miazănoapte ai caselor fură căptuşiţi cu pămînt. În piaţă, în locul unde căzeau ghiulelele, se săpau şanţuri şi se înălţau în faţa lor întărituri de pămînt. Ghiulelele se izbeau de ele pu- fuind.
În afară de acoperişul grajdului, de o claie de fîn, alta de grîu şi una de paie de dinaintea lui, în toată cetatea nu erau alte lucruri care să ia uşor foc.
Dobo porunci să se dea jos acoperişul grajdului şi să se acopere cläile cu paie ude.
Puse apoi să se ducă piei ude în mai multe părţi ale cetăţii pentru a se stinge cu ele, la nevoie, acoperişurile caselor sau schelele forturilor, care luau mai uşor foc.

Cetatea muncea de zor cînd bubuiră tunurile. Intîia ghiulea, grea de o jumătate de majă, lovi în bucătărie şi sparse o grămadă de oale.
Femeile aţiţaseră tocmai atunci focul şi pregăteau făina, untura, slănina, ca să facă de mîncare pentru ostaşi.
Cînd căzu ghiuleaua, se speriară. Năvăliră afară buluc — care pe uşă, care pe fereastră.
Ghiuleaua se învîrtea însă într-una în grămada de cioburi de oale şi blide de lemn.
Mekcsey văzu din grajd ce se întîmplase şi veni fuga.
— Ce e ? strigă el la femei, desfăcînd braţele în lături ca să le oprească.
— A căzut o ghiulea înăuntru.
— înapoi! înapoi! Veniţi după mine !
Intră repede în bucătărie. Luă un ciubăr cu apă şi-l vărsă peste ghiulea.
— Ei — zise el aruncînd cu piciorul ghiuleaua într-un colţ — vă puteţi vedea de treabă. Ghiuleaua a pătruns dinspre stînga, aşa că staţi aici, în partea stîngă a bucătăriei. Aduceţi toate vasele aici, şi nimeni să nu treacă în partea cealaltă. Aici, în dreptul peretelui din stînga al bucătăriei, nu e nici o primejdie.

— Vai, domnule căpitan — spuse o femeie cu fruntea încreţită — găina mea azi-noapte a cîntat cocoşeşte. E semn rău !
— Era cocoş, spuse Mekcsey.
— Ba e găină, domnule căpitan.
-— Ei, dacă-i găină, s-o gătiţi la prînz pentru mine şi n-o să mai cînte ca cocoşul.
Femeile turnau într-una la cruci. Dar cînd răbufni prin acoperiş a doua ghiulea, o stinseră singure cu apă şi o rostogoliră lîngă cealaltă.
— Pfui, ce pute !
îşi văzură de treabă.
Totuşi grindina de gloanţe stîrni tulburare în rîndurile celor din cetate. Pînă atunci tunul nu bubuise de- cît dintr-un singur loc, şi chiar dacă mai cădea uneori cîte-o ghiulea, ştiau că trebuiau să ocolească zidurile dinspre răsărit sau pe cele la care nu ajungea niciodată lumina. Acum însă, cînd din toate părţile grohăiau, şuierau, pocneau, plesneau, se rostogoleau ghiulele, de toate felurile, de la mărimea unei nuci pînă la aceea a unei lubenițe, nu mai ştiau unde sînt la adăpost.
Avură încalțe trecere toate coifurile ruginite, toate platoşele. De unde pînă acum doar ţiganul purta coif şi pavăză, chiar dacă era desculţ, acum, cînd gloanţele ţiuiau şi pocneau în toate părţile, iar bărbierii avură de pansat şi cusut încă din primul ceas vreo zece răniţi, se îndreptau cu toţii, care de oare mai grăbiţi, spre grămezile de arme, ca să-şi poată lua o îmbrăcăminte de fier cît mai groasă.
Cei doi căpitani, însoţiţi de cei şase hotnogi, inspectară în primul pătrar de ceas toate porţile cetăţii.
— Nu vă temeţi I strigă Dobo cu glas tunător.
Ca un ecou, glasul hotnogilor repetă în toate părţile :
— Nu vă temeţi! Obuzele cad în acelaşi loc. Nu umblaţi pe unde a căzut vreun obuz I
Ei însă umblau pretutindeni.
Nu trecu nici un ceas, şi ghiulelele înseşi arătau lîngă care clădiri sau ziduri e primejdios să stai.
Ghiulelele doborîră tencuiala şi pereţii se înnegriră de proiectilele înfipte în ei.
Erau însă şi pereți care rămăseseră albi, neatinşi.
Doar dacă se mai rătăcea cîte-un glonte pînă la ei, sărind de pe alți pereți.
Toţi aceşti pereţi serveau şi de apărare. La adăpostul lor, maiştrii puteau să lucreze, ostaşii să se odihnească.
E drept însă că astfel de pereți nu erau mulți în cetate.
Şi în această bubuitoare furtună a morţii, Dobo se arăta cînd pe un bastion, cînd pe altul.
Pe cap purta acum coif de oţel strălucitor, pe piept platoşă, pe braţe şi picioara apărătoar® de fier. În mîini, mănuşi de zale.
într-un loc potrivea coşurile ce apărau tunurile, în altul tunul.
419
— Nu tragem — spuse el — decît la sigur.
Trebuie să cruţăm pulberea I

27

+Cei din cetate nu înţelegeau cum vine asta.
— Fire-ar să fie de pulbere 1 bombăneau ţăranii. De aceea e pulbere, ca să-i împuşcăm cu ea.
Nu era om în cetate pe care să nu-l fi mîncat palma să tragă. Nu era turcul sub nasul lor ? Trebuiau stîrpiţi tîlharii sau cel puţin alungaţi din jurul cetăţii.
Lui Dobo însă nu îndrăzneau să i-o spună. Cu cît deveni asediul mai furtunos, cu atît concentră mai mult în propria lui mînă orice comandă.
Turcul invadase între timp Kirâlyszek-ul. Corturi, oaste viermuind printre ele, pretutindeni în jurul cetăţii.
Bubuitul neîntrerupt al tunurilor era însoţit cînd din- tr-un loc, cînd din altul, de vuirea fluierelor, a trîm- biţelor, a tipsiilor de aramă.
Unde tunurile mici nu puteau sfărîma zidul, aruncau cumbarale şi trăgeau cu săgeţi aprinse ienicerii arcaşi.
Era grindină de gloanţe şi ploaie de foc.
Firește, lumea se înspăimînta mai mult de săgeţi şi de bombele ce explodau decît de gloanţe.
Dar încercaţii hotnogi îi învăţau pe oameni cum să se păzească şi de acestea.
îndată ce căzu prima bombă şi începu să arunce, sfî- rîind şi sărind, foc roşu scăpărător, Dobo însuşi luă o piele udă şi se lăsă peste ea.
Oamenii văzură cu mirare că bomba nu numai că nu-l sfîrtecă în bucăţi pe căpitan, dar că, după ce se mai zbătu oleacă sub piele, se potoli înăbuşită.
Celelalte bombe le domoliră soldaţii.
Erau făcute din sticlă şi pămînt ars.
-— O să le arătăm noi turcilor ceva ce n-au mai văzut ! strigă Gergely.
Aduse bombele fabricate de el, la care lucrase timp de o săptămînă.
Dobo îi puse mîna pe umăr.
— încă nu.
De dimineaţă pînă seara bubuiau fără încetare tunurile şi ropotea grindina morţii.
Ghiulelele de cîte o jumătate de majă una, ale zurbazanelor, făcuseră în ziduri spărturi de mărimea unei porţi.
Ghiulelele mărunte, dar grele, trase din teascuri şi arhebuze, spulberară ornamentele cele minunate ale bisericii şi sparseră peretele din spate al palatului căpităniei. Zidul care apăra dinspre nord palatele era cel mai lovit de tunuri.
— Aduceţi pămînt! porunci Dobó. Şi în faţa palatelor, şi înăuntru, la odăile dinapoi.
Mekcsey i-o luase înainte şi pusese să se care în roabe şi cărucioare pămîntul adus cu ocoluri mari.
Pe părţile primejdioase ale drumurilor şi cotiturilor ridicară zăgazuri făcute din coşuri şi butoaie umplute cu pămînt.
— Puneţi aici un butoi mare 1 strigă Nagy Balász hotnogul.
Şi ca smucit de-o mînă nevăzută, se rostogoli de pe digul de pămînt, lovit de-o ghiulea.
Hotnogii puseră apoi să se sape şanţuri, să se ridice părcane de pămînt, şi în alte locuri ale cetăţii să se îngrămădească coşuri şi butoaie, drept

apărătoare împotriva ghiulelelor. Fură nevoiţi să aşeze multe coşuri umplute cu pămînt mai cu seamă la bastionul cel mare de la Poarta veche. Cînd ostaşii de strajă de pe bastionul Sándor se aşezară în zori îndărătul meterezelor, fură împroşcaţi din spate de proiectilele arhebuzelor turceşti ca de o grindină.

— Culcaţi! le strigă Gergelv.

Cei o sută cincizeci de soldaţi se trîntiră cu faţa la pămînt.

Gergely se trase lîngă zid.

Gloanţele şuierau pe deasupra capetelor lor, înfigîn- du-se în zidul cetăţii.

Meterezele de pe zid se făcură ca ciurul. Urmă apoi linişte. Tunurile de pe poziţia din faţă tăcură. Turcii, care-şi descărcaseră tunurile, le încărcau acum din nou.

— Sus ! strigă Gergely.

Cinci oameni rămaseră culcaţi.

— Duceţi-i în faţa bisericii, spuse Gergely clătinînd din cap. E careva dintre voi rănit ?

Ieşiră din rînd, înaintînd tăcuţi, cincisprezece oameni.

— Voi, duceţi-vă la bărbieri.

Strînse pumnul şi sudui.

— Băieţi —- spuse el apoi — nu putem sta aici culcaţi pe burtă pînă diseară. Aduceţi cazmale să ne săpăm tranşee.

Vreo zecei dintre ei alergară după cazmale şi nu peste mult fiecare ostaş săpa.

Nu trecui nici un ceas şi ostaşii săpaseră un şanţ în care puteau sta în picioare pînă la piept.

Gergely aşteptă pînă trecu al doilea bombardament al turcilor, apoi sări din şanţ şi plecă în cetate să-i raporteze lui Dobo despre săparea şanţurilor.

Lîngă mănăstire îl întîlni pe micul băieţel turc jucîndu-se pe fîşia de pămînt de sub streaşină. încerca să scoată cu o lingură o ghiulea înfiptă în perete. Copilul trebuie s-o fi zbughit din bucătărie, şi stătea chiar în bătaia gloanţelor.

— Haide ! Cară-te de aici! strigă Gergely la copil.

Copilul se sperie şi se întoarse spre Gergely. Rezemat
de perete, se uita la el, palid, cu ochii înfricoşaţi, în- tinzînd palmele ppre perete, de parcă ar fi vrut să se agaţe de fusta mamei.

Gloanţele izbeau zidul, înfigîndu-se în el şi sfărîmînd tcncuiala. O ghiulea neagră de mărimea unui pumn lovi zidul drept deasupra umărului copilului, lăsînd în jurul ei un cerc murdar.

Gergely sări la copil, îl trase la o parte şi, luîndu-l în braţe, îl duse în palat.

În seara aceea soarele cobora spre Bakta printre nori cenuşii. O singură clipă aruncă pînă spre mijlocul cerului o scîndură de aur strălucitoare, apoi dispăru între nori sîngerii, ca să lumineze alte părţi ale lumii, cu oameni mai fericiţi, care în seara aceea îşi aşezau pe pernă capul în cîntecele paşnice ale greierilor.

În cetatea Eger munca abia începea.

îndată ce încetă vuietul ultimei împuşcături a topciilor, zidarii îşi luară mistriile, ţăranii cărară pietre, grinzi, apă, nisip şi începură să astupe spărturile zidurilor. Dar nici cazmalele nu se

odihneau. Dobo dădu poruncă să se dărîme gardinile, ieşiturile de piatră ale turnurilor, fiindcă multe din ele fuseseră doborîte de tunuri şi răniseră chiar pe cei ce stăteau la loc ferit.
Aşa că munca nu încetă nici peste noapte. Pe marginea zidurilor, puşcaşi culcaţi pe burtă ; în faţa spărturilor, oameni lucrînd.
Din timp în timp, răsuna cîte o împuşcătură de teasc, cînd pe un bastion, cînd pe altul. Proiectilul aruncat din teasc explodă în văzduh şi lumină pentru o clipă terenul din faţa cetăţii.
Erau rachete. Aveau nevoie de ele ca să urmărească mişcările turcilor.
— Lucraţi cu nădejde, oajneni I se auzeau cînd într-o parte, cînd în alta îndemnurile ofiţerilor.
Un zidar legat peste mijloc cu funie fu slobozit de sus pe partea dinafară, ca să întărească grinda pusă în spărtură, prinzînd-o cu copci de fier în zid.
De jos izbucniră focuri de sîneţe. O ploaie de gloanţe căzu peste muncitori. Îi urmară alte focuri de puşcă şi alte răpăituri.
La lumina focurilor de puşcă se vedeau vreo două sute de ieniceri culcaţi pe burtă.
De pe ziduri li se răspunse cu rafale.
Cu toate astea, zidarul se prăbuşi în gol.
Muncitorii însă, cu tot focul mereu reluat de tufencii, îşi vedeau de muncă.
La miezul nopţii se auzi glasul străjii de la poartă.
Dobo, care şedea pe lada cu pulbere, înălţă capul.
— O fi sosit scrisoare de la rege, spuse Peto.
Şi într-adevăr nu trecură nici cinci minute şi în faţa lui Dobo stăteau doi oameni gîfîind şi plini de sînge.
Amîndoi erau îmbrăcaţi în veşminte turceşti. Săbiile însîngerate din mîinile lor dovedeau că nu-i uşor să pătrunzi în cetatea Eger.
— Vorbiţi! spuse Dobó.
Unul dintre ei era Varsányi, care plecase în iscoada noaptea trecută. Celălalt, Vas Miklós, care îi dusese regelui scrisoarea lui Ahmed paşa.
Varsányi răsuflă greu.
— Era gata să ne omoare.
Vas Miklós îşi vîrî în teacă sabia plină de sînge şi se aşează pe jos. în praful zidului de piatră sfărîmat. îşi scoase din picioare una dintre cizmele galbene şi-i desfăcu talpa cu un briceag. Acolo era scrisoarea. I-o întinse lui Dobó.
Abia acum avu răgaz să vorbească :
—■ Am dat faţă cu episcopul. Vă trimite închinări de sănătate, domnule căpitan. Dumnealui singur a dus scrisoarea la rege. Aici e răspunsul.
— Al treilea a fost ucis, spune Varsányi.
—■ Care al treilea ? întreabă întunecat Pető.
— Szurszabó Istváfn, unul dintre ostaşii noştri. S-a strecurat şi el azi-noapte cu noi afară. A fost străpuns cu lăncile chiar aici, în faţa porţii.
Răsuflă adînc, apoi continuă :
— Nu ne-am aşteptat să dăm de turci pînă şi aici lîngă poartă. Cînd am fluierat, au tăbărît pe noi vreo zece turci. Ne-am apărat cu săbiile. Noroc că era beznă şi că ai noştri au deschis poarta numaidecît. Pe István l-au doborît în faţa mea. Abia m-am putut strecura înăuntru.

Dobó rupse pecetea, care de altfel se făcuse praf în cizmă, şi, aplecîndu-se la un felinar, citi scrisoarea. Faţa i se întunecă tot mai mult. Sprâncenele i se încruntară. Cînd isprăvi de citit, aruncă o dată din cap şi vîrî scrisoarea în buzunar.
Pető ar fi vrut să întrebe ce scrie regele. Dobó însă privi în jurul lui posomorit şi, întorcîndu-se spre Varsányi, întreabă :
■—■ I-ai dus scrisoarea domnului Szalkay ?
— I-am dus-o, domnule. Vă trimite închinările sale de sănătate. Toată dimineaţa a scris scrisori şi cîte scrisori a scris atîţia olăcari călări au pornit în toate părţile.
— Mai aveţi ceva să-mi spuneţi ?
— Eu nu am, spuse Vas Miklós. Sfinţia sa episcopul m-a primit cu mare milă. Şi la măria sa regele am fost bine primit de toţi. Dar am o tăietură la cap. M-aş duce la bărbier...
— Dragă Pető —- spuse Dobó — nu uita să-i spui mîine lui Sukán să treacă numele acestor doi oameni pe lista acelora care vor fi răsplătiţi de către rege după asediu.
— Stăpîne — spuse Varsányi scărpinîndu-se la ceafă — eu aş mai avea ceva de raportat.
Dobó se uită la el:
— Anume că — continuă Varsányi — Nagy Lukács te roagă pe măria ta să aşezi la poarta cea mare cîţiva oameni cu facle aprinse. Ar vrea să vie acasă la noapte...
— Ar vrea, nu ? izbucni Dobó mînios. Am să-l învăţ eu ce-i rînduiala !
Un om cu o putină în spinare cărînd mortar trecu pe lîngă ei şi se îndreptă către zidarii de pe metereze. Dobó se dădu la o parte şi le strigă zidarilor :
— Puneţi cruciş *boroana* aceea, nu în lung I
Pe atunci *bîrnei* i se spunea *boroană*.
Apoi se întoarse iarăşi spre Varsányi:
— Lukács ăla crede poate că... Ei, dar numai să se arate în faţa ochilor mei I
Sufla de mînios ca un taur gata să împungă.
Varsányi se scărpină la falcă şi se uită rugător la Dobó :
— Stăpîne, nu ştii ce rău îi pare că nu-i în cetate. Se dă de ceasul morţii de rău ce-i pare.
Dobó se plimbă în sus şi în jos pe sub felinar.

Ar fi o nebunie I Ce-i trece prin minte ? Orice vorbă mi-ar trimite, tot nu scapă de pedeapsă. Voi încă în noaptea asta trebuie să vă întoarceţi. Veţi duce alte scrisori episcopului, regelui. O să te poţi duce, Miklós ?Miklós ţinea la cap o năframă. Pe obrazul lui tînăr, pe cel sting, sîngele curgea în şiroaie, iar năframa se roşise toată de sînge.
— O să pot, răspunse el supus. O să-mi coase rana la Szarvaskő.

14

Zidurile erau tot mai ameninţate, zilnic apăreau noi spărturi. Muncă de zidari făceau acuma mai mulţi oameni. Şi garda de peste noapte era mai numeroasă. A doua zi, tunurile turcilor bubuiau din nou, tencuiala sărea de pe ziduri la zece stînjeni înălţime, iar ghiulelele rămîneau înfipte în zid.
— N-aveţi decît să trageţi 1 ţipă bătrînul Cecey. Ne întăriţi zidul cu fier.
În ziua a zecea însă nu mai răzbiră să astupe pînă în zori toate spărturile.
La sfîrşitul săptămînii a doua tăcură din nou toate tunurile turcilor. Cei din cetate se întrebară : „Ce s-o fi întîmplat ?" Ce să se întîmple ? Nimic.
— Vine un sătean, spuseră cei de la poarta pieţei. Ciudat I
într-adevăr, se apropia pe îndelete un ţăran bătrîn. Cu toate că nu purta un suman ca prin partea locului, străjile de la poartă îl lăsară să intre. Dobo îl primi în piaţă. Ştia dinainte că iar trebuia să fie vorba de o scrisoare de la turci.
— De unde eşti 'mneata ? îl întrebă el încruntat.
— Eu, stăpîne, sînt locuitor din Csâbrâg.
— Şi ce cauţi la Eger ?
— Păi... am adus făină, stăpîne, la turci.
— Cîtă ?
— Păi... şaisprezece care.
—- De la cine ?
— De la logofătul moşiei.

— Nu-i logofăt cel ce te-a trimis, ci zbir

— Păi, stăpîne, ia trebuit să ne supunem, ca să nu păţim ca vecinii.
— Care vecini ?
-— Ăi din cetatea Drégely, stăpîne.
— Aduci scrisoare, nu ?
— Păi... am adus, mă rog de iertare.
— De la turci ?
— De la turci, stăpîne.
— Nu te-a mustrat cugetul că faci un păcat aducînd încoace scrisoarea ?
— Păi... pot să ştiu eu ce e în scrisoare ?
— Poate fi ceva de bine cînd o trimite turcul ?
Omul nu răspunse.
— Dumneata ştii să citeşti ?
—■ Nu ştiu.
Dobó spuse femeilor :
— Aduceţi o oală de jeratic.
Femeile aduseră.
Vărsară jeraticul jos.
Dobó aruncă scrisoarea pe foc.

— Prindeţi-l pe acest trădător şi ţineţi-l deasupra fumului. Miroase-o, nemernice, dacă n-o poţi citi 1
Apoi porunci să fie pus în butuci acolo, în piaţă, ca să vadă oamenii din cetate ce păţesc cei ce primesc să aducă scrisori de la turci.
La scena aceasta fuseseră de faţă şi hotnogi. Mulţimea se adunase şi ea, şi oamenii se uitau la săteanul care lăcrima din pricina fumului şi a amărăciunii.
—■ Ai văzut, vericule ! îi spuse ţiganul. Cine te-a pus să te faci poştaş ?
Pe jeratic, scrisoarea se desfăcu în tăblii la început roşii, apoi negre. Cînd erau roşii, şirele literelor păreau ornamente negre, iar cînd se înnegreau, literele tremurau o clipă pe ele roşii încinse.
Era de faţă şi Gergely.
Cînd intră pe poartă săteanul, tunurile turcilor încetară toate.
Turcii aşteptau un răspuns.
— Căpitane — spuse Gergely după ce se depărtară de grup — eu fără să vreau am citit un rînd din scrisoare.
Dobó dădu din umeri.
— De ce-ai citit ? Eu, fără să fi citit, ştiu ce scria în ea.
— Desigur, nu face să vorbim despre aceasta — continuă Gergely — dar rîndul pe care l-am citit era prea păgînesc ca să mă pot răbda să nu ţi-l spun domniei tale.
Dobó nu rosti nici: spune, nici: nu spune.
Gergely continuă :
— Iată ce scria : *Sau poate că ţi-ai pregătit sicriul, Dobó István ?*
Dobó spuse :
— Dacă-i vorba pe-aşa, l-am pregătit. Mă întreabă adică dacă sînt pregătit pentru moarte. Ei bine, la întrebarea asta una am să le răspund.
Peste un sfert de ceas, pe zidul cetăţii apăru un sicriu negru, ridicat pe două lănci. Voinicii înfipseră lăncile între crenelurile zidului.
Tunurile turcilor începură să bată.
15
În seara zilei de. sfinţii arhangheli Mihail şi Gavril se căscau în ziduri vreo cincisprezece spărturi. Cele mai multe erau în zidul cetăţii exterioare. O altă spărtură mare era în turnul din colţul dinspre sud-est. A treia şi a patra la sud, unde spărseseră poarta. Turnul cel înalt de strajă fusese atît de lovit din toate părţile, şi aşa de găurit la mijloc, că era aproape de neînţeles ce îl mai ţinea. Cum de nu se dărîma ?
Oamenii din cetate nu mai răzbeau cu astupatul, cu dresul stricăciunilor. Se vede însă bine că de-ar fi lucrat cu toţii şi tot n-ar fi putut dovedi.
— Totuşi să **nu** încetăm lucrul, oameni buni I
Dobó îşi chemă ofiţerii pe bastionul bisericii şi puse să se tragă cu rachete spre răsărit.
— Ia priviţi — spuse el — ridicăturile acelea de pă- mînt ce vin încoace, ca dîrele lăsate de soboli cînd scurmă sub pămînt, şanţurile acelea sînt toate pline de turci.
Într-adevăr, în noaptea aceea turcii se trăseseră cu toţii de pe dealuri mai aproape de ziduri. La

pîlpîirile rachetelor se văzură mulţimea de corturi din preajma cetăţii, steagurile galben-roşii ale ienicerilor, scările de asediu lungi culcate între corturi, corturile de pînză de sac ale ienicerilor, în care dormeau cîte zece-două- zeci de oameni. Linia întîia a încercuirii se strînsese şi mai mult în jurul cetăţii.
— Copii — spuse Dobó — turcul o să dea mîine asaltul. Toată lumea rămîne şi doarme aici afară. În faţa spărturilor orîndui treascuri şi puşcaşi. Tunurile de asemenea le îndreptă în direcţia spărturilor. De ziduri erau rezemate de jur-împrejur sulițe, lănci, ghiulele, baltage, ghioage, tot ce era armă în cetate.
Dobó strînse mîna tuturor ofiţerilor săi.
■— Dragii mei, fiecare din voi ştie ce are de făcut. Culcaţi-vă şi dormiţi cît se va putea. Trebuie să respingem asaltul.
Cuvintele îi erau încă pe buze, dar privirile şi le şi întorsese spre oraş. Un vuiet ciudat se auzi de jos. Un ropot ce creştea într-una.
Priviră cu toţii într-acolo.
La poarta dinspre pîrău răsună ascuţit fluierul lui Varsányi.
— Deschideţi poarta ! strigă Dobó.
Jos în oraş larmă din ce în ce mai mare. Ropot de copite. Răpăit de arme, pocnete. Pe ziduri strigăte, îndemnuri.
— Deschide poarta, vine Lukács !
Hotnogul Vajda János ordonă gărzii de la poartă să aprindă numaidecît o făclie. Cînd o întinse în afară, se văzu tăindu-şi drum printre gebegiii ce-şi petreceau noaptea în piaţă ceata de călăreţi a lui Nagy Lukács.
— jos facla ! strigă Vajda. Trageţi-o după poartă ! îşi dăduse într-o clipă seama că e mai bine pentru călăreţi să se apropie pe întuneric.
Numaidecît lăsară în jos podul şi ridicară drugii de fier.
— Toţi puşcaşii deasupra porţii! Lăncierii la poartă !
Voinicii maghiari intrară în asalt unul după altul pe poartă. Turcii urlau, sărind şi înghesuindu-se în urma lor.
— Allah ! *Sara iezic ! Vai sana !* Allah I Allah I
Şi începu o ciocnire sîngeroasă în faţa porţii. Un piad desculţ se căţără în fugă ca o pisică pe lanţul podului, cu hangerul în dinţi. Străjcrul care ţinea facla îl văzu. Se priviră o clipă ochi în ochi. Apoi străjerul îl pocni cu facla iaprinsă peste mutră, încît turcul căzu lat în beznă.
Ceilalţi turci, strigînd neîncetat *Allah akbár* şi *Sara iezic,* se băteau ei între ei în faţa porţii.
— Ridicaţi podul 1 strigă Dobó.
. Glasul lui fu acoperit de bubuitul puşcaşilor.
— Nu se poate ridica podul I strigă portarul.
Se şi vedea de ce : era plin de turci.
Gergely, ajungînd acolo, luă o faclă de la un străjer şi alergă cu ea la un treasc. În clipa următoare treas- cul bubui aruncînd flăcări şi făcînd uliţe prin turcimea care foşgăia pe pod.

Podul se înălţă, pîrîind şi scîrţîind pe scripetele cu roţi mari ca de roabă, ridicînd în sus şi pe turcii ce mai rămăseseră pe el.
În partea dinăuntru căzură drugii de fier, în cea dinafară se închise podul aproape ţipînd şi pocnind la urmă surd.
Astfel rămaseră prinşi la mijloc, ca într-o cuşcă, vreo cincizeci de turci. Plini de furie se învîrtiră, se ciocniră între ei, pînă ce căzură seceraţi de gloanţe şi străpunşi de lănci.
Pest© cîteva minute sub poartă era o movilă de oameni care se zvîrcoleau horcăind.
Dobó se afla în piaţă.
La lumina faclelor descălecară douăzeci şi doi de călăreţi fără cuşme, care se aliniară în faţa lui, ţinînd caii de căpăstru. Caii aveau la gură spumă albă înroşită. Călăreţii gîfîiau încă. Feţele unora erau pline de sînge. Unul avea sfîrtecată pe umăr mîneca dolmanului şi i se vedea cămaşa albă.
Un om mărunt, spătos, păşi din rînd şi se opri în faţa lui Dobó.
— Îţi fac înştiinţare — spuse el trăgîndu-şi suflarea — că ami sosit.
— Dragă Lukács — răspunse Dobó mişcat — ai merita lanţuri la picioare, hoinar împieliţat ce eşti I Şi un lanţ de aur la gît, viteazul meu brav 1
Şi îşi îmbrăţişă ostaşul.
— Da' cum ai venit ?
— A trebuit să aşteptăm, căpitane, pînă am împlinit numărul turcilor ucişi, ca să facem rost pentru fiecare din noi de turbane şi caftane. Pentru asta dădeam cîte o năvală din Szarvaskő. Astăseară ne lipseau doar ¡două turbane. Varsányi ne-a dat fluierul lui. Şi am fi putut veni încoace, căpitane, dacă şi în piaţă ar fi fost tot călăreţi. Dar pedestrimea ne-a mirosit că nu sîntem de-ai lor şi ne-a atacat.
— Cine lipseşte ?
Soldaţii se uitară unul la altul. La lumina faclelor care bătea dintr-o parte nu li se vedea decît jumătate de faţă. Toţi erau plini de sînge. Caii de asemenea înroşiţi de sînge.
— Gábor, rosti cineva încet.
— Bicskei, rosti altul.
— Balkányi...
— Soós Gyuri...

Privirile lui Dobó se opriră asupra unui flăcăuaş cu plete lungi ca ale fetelor, care stătea tras în urmă din şir, ascunzîndu-şi obrazul la gîtul calului.—Balázs ! strigă el mişcat. Tu eşti ? Băiatul ieşi în faţă. Ingenunche. Depuse sabia însîn- gerată pe care o ţinea în mînă la picioarele lui Dobó şi îşi aplecă capul fără să spună un cuvînt.
Era Balogh Balázs, aprodul lui cel mai tînăr.

16

În noaptea aceea au putut dormi în liniştе toţi ostaşii, în afară de optzeci de puşcaşi, rămaşi de strajă. Se culcară de-a lungul zidurilor şi în şanţuri, îmbrăcaţi, încinşi cu săbiile şi cu lăncile alături. Sus erau înşiraţi puşcaşii cu puştile culcate pe metereze, încărcate cu pulbere, cu cocoşul ridicat, acoperite cu cîrpe şi cîlţi, ca să nu le stingă rouă. Tot la zece-douăzeci de paşi în mijlocul celor ce dormeau veghea cîte o strajă, ca şi la tunuri şi pe bastioane. În partea dinspre oraş se aflau mai puţini.
Cei ce nu erau ostaşi lucrau cu toţii sus.
Dobó îi scosese să dea ajutor zidarilor pe toţi ţăranii din cetate, pe măcelari, morari, lăcătuşi, dulgheri, pe cei patru fierari, pe cei doi hingheri, ba chiar şi pe ţigan.
În spărturi orîndui să se vîre bîrne lungi şi să se umple cu pămînt, scînduri, mortar şi pietre, cu tot ce se putea strînge în zorul şi vălmăşeala muncii. Poarta ce fusese spartă trebuia astupată cu pămînt, cu pietre şi cu nisip, cu butoaie pline. O mortieră fu pusă în faţa ei, alta deasupra, de o parte şi de alta treascuri, arhe- buze cîte se găsiră.
Jos, tufenciii stăteau ascunşi în şanţuri adînci şi deschideau focul ori de cîte ori zăreau vreun muncitor prin spărturile zidurilor. Şi oricît încercaseră să le acopere vederea cu coşuri de nuiele, tureii tot îi zăreau.La tumul din colţ supraveghea munca de astupare a spărturilor Bolyky Tamás, hotnog din Borsed. Cum spărtura zidului era înaltă de trei stînjeni, bîrnele trebuiau legate între ele cu lanţuri şi funii. Muncă anevoioasă. Trebuiau uneori să iasă în afară şi atunci ienicerii de jos trăgeau.
În zadar li se răspundea de sus, în zadar se aruncau bombe asupra lor, ei stau ascunşi, apăraţi de tranşee şi garduri, de nu li se vedeau decît ţevile sîneţelor.
Apoi felinarele zidarilor le arătau ţinta.
— Sus boroanele ! strigă Bolyky Tamás.
Ţăranii cu bîrnele stăteau locului, nu se mişcau, fiindcă noaptea aceea fuseseră răniţi şi trei dintre dînşii.
— Sus boroanele ! repetă Bolyky Tamás.
Ţăranii şovăiau.
Hotnogul se urcă pe marginea prăpastiei şi strigă din nou :
— Mişcaţi-vă o dată ! Aici, aici I
Şi boroanele, adică bîrnele, fură urcate repede în sus. Dedesubt pîrîiră armele turcilor. Sus băteau ciocanele şi zuruiau lanţurile prinse de bîrne şi întărite cu piroane de-o şchioapă.
— Nu vă temeţi! îi încuraja hotnogul din Borsed. Şi nimeni nu îndrăznea să se teamă.

Un glonte izbi coiful hotnogului şi-i reteză podoaba de argint în care era prinsă egreta.
— Repede, repede !
Inhăţă un buştean şi-l legă el singur cu lanţul de-o bîrnă.
— Tamás ! strigă de jos Mekcsey. Coboară de acolo !
Gloanţele băteau grindină pe tum, iar jos ţăcăneau într-una sîneţele turcilor.
— îndată, răspunse Bolyky Tamás, aplecîndu-se să ridice o altă grindă.
— Daţi o funie !
Şi rămase deodată aşa aplecat, de parcă s-ar fi făcut stană de piatră.

Tamás rămase în genunchi, cum căzuse. Coiful îi căzu de pe cap, părul lung şi cărunt i se revărsă în jos.
Mekcsey alergă sus, îl luă în braţe şi, smulgîndu-l din gura spărturii, îl aşeză în colţul dinăuntru al bastionului.
— Aduceţi un felinar I
Faţa lui Bolyky Tamás era albă ca ceara. Din barba căruntă îi picura sînge în praful de pe pămînt.
— Tamás ! îl scutură Mekcsey. Poţi vorbi ?
— Pot, îngînă Tamás. Luptaţi... pentru patrie...
Pretutindeni în cetate se vedeau felinare şi facle de răşină înfipte pe ziduri în cuie. Dobó trecea călare de la o spărtură la alta.
Il îngrijora mai ales turnul de deasupra porţii vechi. Tunurile turcilor dărâmaseră poarta şi făcuseră stricăciuni turnului. Dinspre sud i se vedea scara neagră în spirală, cu patru trepte rupte.
Poarta vor putea să o zidească, dar pentru turn nu mai era timp. Ce avea să se întîmple dacă şi a doua zi bombardau turnul ? Din turnul acela era supravegheată partea dinspre sud şi tot de acolo trăgeau puşcaşii. Dacă se năruia, cetatea pierdea un fort însemnat.
Orîndui să doarmă acolo patruzeci de drabanţi, cu sîneţele umplute cu pulbere, gata de luptă.
— Culcaţi-vă şi dormiţi! le strigă el. Ajunge să stea de strajă doi oameni la ferestrele dinafară.
întoarse calul şi se duse la turnul din colţ.
— Ce faceţi aici ? De ce nu lucraţi ?
— Stăpîne — spuse un ţăran cu glasul tremurînd — în minuta asta a fost puşcat liotnogul nostru Bolyky.
Tocmai atunci îl aduceau pe o targă de cărat pietre. Picioarele îi atîmau; mîinile, fără mănuşi, îi erau împreunate pe platoşa pieptului. Mekcsey îl urma, ducîn- du-i coiful în mînă.
Pe peretele bastionului umbrele lor triste se mişcau uriaşe.
Dobó tresări.
— A murit ?
— Da, răspunse Mekcsey trist.
— Lucraţi mai departe ! le strigă Dobó celor de pe bastion.
Coborî de pe cal. îşi scoase cuşma. Se apropie de mort şi-l privi în tăcere, trist.

— Bunul meu Bolyky Tamás... Infăţişează-te înaintea lui Dumnezeu, arată-ţi rana sîngerîndă şi roagă-l să-şi îndrepte privirea şi spre cetatea aceasta.
Rămase privind în urma lor, pînă ce felinarul dispăru după colţul grajdurilor. Apoi încălecă din nou şi se duse repede la cealaltă spărtură din dosul palatului.
Acolo se chinuia Zoltay cu un colac de funie, legînd bîrnă de bîmă ca să umple spărtura. El însuşi ajuta la trasul funiilor şi striga la oameni:
— Trage cu nădejde, că nu-i cîmat să se rupă I Pune mîna, milostenia ei 1 Trage cum ai trage în spînzură- toare pe împăratul turcesc 1
Şi bîmele se strângeau laolaltă pîrîind. Dulgherii, fierarii prindeau de zid capetele grinzilor în copci de fier, ceilalţi aruncau de zor pămînt, piatră, mortar, ca să umple spărtura făcută de tunurile turcilor.
Dobó îl strigă pe Zoltay :
— Vino jos !
Zoltay lăsă funia, dar tot mai îndemna oamenii:
— Prindeţi-le în copci de fier, cît mai multe I
Dobó îi puse mîna pe umăr.
— Du-te, băiete, şi te culcă. Mîine avem nevoie de forţe.
— Doar cîteva butoaie să...
— Şterge-o la culcare 1 strigă la el Dobó. Pas alergător I
Zoltay duse mîna la cuşmă şi plecă fără să crâcnească.
Dobó nu îngăduia să-i iasă cineva din cuvînt.
Mai trimise la culcare pe Fügedy şi pe Pető, apoi descălecă şi el în faţa palatului. Calul şi-l încredinţă sentinelei de la poartă şi intră în odaia sa.

43

5Odaia de jos, unde se aşezase de cînd începuse bombardamentul, era luminată de un felinar verde, de pămînt ars, atîmat de tavan. Pe masă se găsea friptură rece, pîine şi vin. Dobó, fără să se aşeze, luă pîinea şi rupse o bucată.
Uşa camerei de alături se deschise şi apăru în prag o femeie cu părul cărunt, îmbrăcată în haine de doliu, cu o luminare în mînă.
Văzîndu-l pe Dobó, intră în odaie.
Era mama aprodului Balázs.
Vrednica jupîniţă, după ce nu mai putuse ieşi din cetate, se împăcase cu situaţia. Preluase slujba chelăre- sei: ea pregătea mîncare pentru Dobó, ea se îngrijea de toate.
— Ce-ţi face băiatul ? întrebă Dobó.
— A adormit, răspunse femeia. Are şi cîteva răni: la piept, la cap, pe braţ. Dar domnia ta, căpitane, ziua nu mănînci, noaptea nu dormi, asta nu mai poate merge aşa. Dacă nici mîine nu vii la masă, am să iau mînca- rea şi am să mă ţin cu ea după domnia ta pînă-i termina-o toată.
— N-am avut răgaz, răspunse Dobó sorbind paharul. Patul mi-e aşternut ?
— încă de-acu trei zile.

— Ei, astăzi o să mă culc. (Şi într-adevăr se şi aşează pe pat.) E rău rănit băiatul ?
— Destul de rău. La cap are o tăietură lungă. Celelalte îs mai uşoare, din pricina dolmanului de piele, slavă Domnului! îşi mişcă uşor mîinile şi picioarele.
— Budaházy cum se simte ?
—■ Bărbierul i-a scos în cinci fărîme osul de la umăr.
— Scapă ?
— Bărbierul zice că o să scape.
— Acum culcă-te şi dumneata. Am să mă culc şi eu. Trebuie să mă odihnesc. Noapte bună !
Dobó privi în gol, apoi se ridică şi părăsi iar odaia. Mantia lui lungă atîrna în sălița. Şi-o încheie din mers. Se grăbi spre bastionul Sándor. Acolo îl găsi pe Gergely, care pusese pe un ostaş să ducă pe metereze un burduf mare de piele.
—· Ce-i asta — spuse Dobó supărat — nu te-ai culcat încă ? Nu ţi-am poruncit să dormi ?
— Am împlinit porunca, cinstite căpitane, răspunse Gergely. Am dormit. Dar m-am gîndit că pică rouă pe tunuri şi am pus să se care pulbere uscată pretutindeni.
Dobó spuse tunarului de la teascul aruncător de rachete :
— Foc !
Treascul sfîrîi şi detună puternic. Proiectilul aruncă flăcări în înalt, pocnind şi luminînd împrejurimea. În tabăra turcească nici o mişcare. Doar străjile stăteau de veghe în faţa trupelor, cu gulerele ridicate pînă la urechi.
Dobó îl urmă pe Bornemissza la bastionul bisericii şi se uită cum suflă afară pulberea umezită din aprinzători şi cum presară pretutindeni cu grijă alta uscată. Cum cerceta dacă sînt la locul lor cîlţii, căuşul pentru pulbere, gloanţele. Obuzierii dormeau lîngă tunuri în şube.
— Du-te şi te culcă ! spuse Dobó.
El însă rămase acolo, cu braţele încrucişate, lîngă tunul Păpuşa. Şi în liniştea mare ce domnea împrejurul lui îşi ridică privirea la cer.
Era un cer fără lună, înnorat, rece. Doar într-un mic luminiş străluceau cîteva stele albe.
Dobó îşi scoase cuşma şi se lăsă în genunchi. Ridică privirile la cer.
— Doamne ! — murmură el împreunîndu-şi mîinile spre rugăciune — tu vezi ordia aceasta de tîlhari şi ucigaşi, vezi mica noastră cetate rănită şi mîna de oameni dîrji din ea... În universul tău mare pămîntul acesta e ca un fir de praf. O, dar pentru noi e totul I Dacă vrei viaţa noastră, ia-ne-o, stăpîne 1 Să cădem ca firele de iarbă sub tăişul coasei. Numai ţara aceasta să rămînă... Această mică Ţară ungurească...
Faţa îi era palidă. Din ochi îi picurau lacrimi şi i se scurgeau pe obraz.
—■ Sfîntă Mărie, Maică Precistă, apărătoare a Ţării ungureşti! Pe steagurile noastre chipul tău îl purtăm. Buzele milioanelor de maghiari numele tău îl rostesc. Roagă-te pentru noi I
Şi continuă :
— Sfinte rege Ştefan ! Cată din cer pe pămînt I Priveşte-ţi ţara pustiită, poporul amenințat de pieire 1

Priveşte cetatea Eger unde mai stau zidurile bisericilor tale şi unde credincioşii mai slăvesc pe cel Atotputernic în limba şi în credinţa ta. Ridică-te din cortul tău din cer... Sfinte rege Ştefane I Oh, prosterne-te la picioarele lui Dumnezeu I
Micul petic de senin crescu pe boltă, şi tot mai multe stele străluciră pe cer.
Dobó îşi şterse ochii şi se aşează pe lemnul tunului, privind pe gînduri, nemişcat, în întunericul de sub cetate.
Tabăra turcească dormea în murmur încet. Aerul vibra de răsuflarea celor o sută de mii de oameni. Dobó se rezemă cu spatele de ţeava tunului. Capul i se lăsă în piept. Şi-l aplecă pe braţ, adormi.

17

Din preajma grajdurilor trâmbiţă un glas subţire, nesigur, de cocoş, apoi îndată altul, gros. O fîşie palidă sură despărţea cerul de dealurile dinspre răsărit.
Se făcea ziuă.
Parcă se mişca pămîntul. Pînă departe începu un freamăt surd. Faţa pămîntului se mişca în valuri negre şi freamătul, clocotul era tot mai puternic. Din cînd în cînd se auzea sunînd cîte un clopoţel, cîte un glas de fluier. Fîşia sură de la orizont se făcea tot mai lată, iar întunericul nopţii se subţia pe cer ca un văl străveziu.
Acum se vedeau mişcările tunurilor de jos, cetele albe do turbane, scările subţiri înălţate în sus, care se apropiau clătinîndu-se de cetate.
Spre răsărit cerul se lumină repede. Locul cenuşiului îl luă rozul şi din umbrele reci care se destrămau ieşiră la iveală turnurile fără acoperişuri şi zidurile zdrenţuite ale cetăţii.
— Căpitane I spuse Bornemissza, punîndu-şi mina pe umărul lui Dobó.
Dobó tresări ridicîndu-se.
— Tu eşti, Gergely ?
Şi privi în jos la mulţimea turcilor ce se mişcau în talazuri.
— Sună deşteptarea I
Trîmbiţa bastionului răsună. Alte opt trâmbiţe îi răspund. Zornăie armele. Deodată se aud pretutindeni tropote şi glasuri de oameni. Se trezesc la viaţă şi şanţurile cetăţii exterioare. Pe ziduri şi pe bastioane oştaşii se aliniază.
Dobó încălecă şi în lumina zorilor cercetă poziţia brigăzilor turceşti.
Cele mai multe erau masate sub zidurile din dreptul palatelor cetăţii.
— Cum vor năvăli spre ziduri, aruncaţi mingile 1 porunci Dobó în toate părţile.
Kristóf, aprodul, îl întîlni pe căpitan în piaţă Era pe un căluţ sur turcesc şi purta un mintean vînăt călduros.
— Bună dimineaţa, domnule căpitan 1 Să aduc platoşa ?
— Nu. Vin eu îndată.
Dar nu se duse. Alerga de la un bastion la altul să supravegheze pregătirile.
— Să nu trageţi decît în desime, spuse el tunarilor. Întîi de toate mingile.
Apoi strigă din nou :

— Să nu vă urcaţi pe ziduri pînă ce nu încetează tunurile turcilor 1
în apropierea dărâmăturilor erau piramide mari de mingi. Bornemissza Gergely, fabricîndu-le, le făcuse o dublă umplutură, aşadar căpătaseră şi o îndoită putere. Explodau întîi cînd erau aruncate, apoi încă o dată cînd, dezghiocîndu-se, le cădea sîmburele. Atunci aruncau scîntei mari albe timp de cîteva minute. Erau umplute cu porţelan pisat. Cui îi cădeau pe haine, pe faţă, avea ce să salte din pricina lor.
Turcii nu ştiau fabrica astfel de grenade.
Kristóf, aprodul, îl aşteptă o bucată de vreme în faţa palatului pe stăpînul său, apoi, cînd îl văzu că aleargă tot mai zorit de la un bastion la altul, intră în sală, luă platoşa şi coiful şi, încălecînd, i le duse. Il găsi la turnul din colţ.
Dobó le îmbrăcă de-a călare, ajutat de Kristóf, care-i dădu pe rînd platoşa, apărătoarele de braţe şi mănuşile de zale. Apoi Kristóf, sărind de pe cal, îi încătărămă apărătoarele de picioare şi îi întinse coiful auriu.
— Adu-mi-l pe celălalt, spuse Dobó. Pe cel de oţel. Acum se luminase de-a binelea şi se puteau vedea limpede oştile turcilor. În şanţurile de sub copaci, spre miazănoapte şi răsărit, se vedeau mii şi mii de turbane şi coifuri vălurind în sclipiri argintii. Aşteptau să înceapă asediul.
Dar nu aşteptară prea mult. îndată ce lumina zilei crescu atît cît să se poată vedea spărturile, pietrele ieşite în afară şi gardurile de bîrne, în jurul cetăţii răsună deodată din sute de locuri cîntarea cucernică a muezinilor. Cumplita oaste se prosterna la pămînt cu zor- net şi se ridica înapoi pe genunchi.
Marea tabără păgînă îşi mormăia rugăciunea cum mormăie o furtună ce se apropie.
„...Allah... Mohamed, profetul nostru... îmbărbătează-ne inima... întinde mîinile tale nebiruite... Astupă gîtlejul vărsător de foc al uneltelor lor... Prefă-i în cîini pe zmintiţii necredincioşi, să se muşte unii pe alţii... Trimite vîrtejuri de vînt ca să li se umple ochii de colb şi să se arunce la pămînt în zvîrcoliri... Rupe-le oasele picioarelor, să nu ne poată sta împotrivă... Fă-i de ruşine, slăvite profet, ca să ne putem ridica deasupra lor în strălucire şi împărăţia ta să înfloreascâ de-a pururi."
Apoi săriră în picioare cu zornet mare.
— *Bismillah!* (În numele lui Dumnezeu I)
Tunurile şi sîneţele turcilor bubuiră deodată, zidurile cetăţii se cutremurară, ghiulelele fără număr făcură ţăndări astupăturile. Pe meterezele zidurilor căzdeau săgeţile şi gloanţele sîneţelor ca grindina. În aer era miros greu de praf de puşcă. Bubuiturile ce zguduiau pămîntul se amestecau cu larma tobelor, a coarnelor, a trâmbiţelor şi a strigătelor de *Allah! Allah I* a celor o sută de mii de glasuri. Din şanţuri înaintau în salturi prin norii de fum, mulţi ca lăcustele, asabii, ienicerii, deliii, gebegii şi tot felul de pedestraşi.
Pădurea scărilor de asediu zbura spre ziduri şi bastioane şi dindărătul scărilor grindina săgeţilor vîjîia, bătînd în unghiuri ascuţite zidurile.
Din toate părţile răsuna fanfara de luptă a turcilor.

Dar şi de sus răspunsul căzu vuind. Tunurile îndreptate în ios aruncau flăcări, bucăţi de fier, plumbi, cioburi de sticlă, unde era turcimea mai deasă. Se aco- periră de sînge cu sutele, se clătinau, se prăbuşeau. În aceeaşi clipă dădeau năvală, călcînd peste cei căzuţi, alte sute.
Mirosul greu de pucioasă se răspîndea în vălături de fum în toată cetatea. Scările de asediu îşi înfigeau cîrligele de fier în piatră, în fier, în bîrne, şi mulţimea turcilor aproape fugind se căţăra pe ziduri, ţinînd într-o mînă, deasupra capetelor scuturi, în cealaltă lănci, iar în dinţi hangere.
Douăzeci şi şapte de steaguri roşii turceşti filfîiau în fruntea oştilor, conducîndu-le pe scările proptite de zidurile avariate din spatele palatelor.
— *Allah akbâr! La illa Allah! Ia kerim! Ia rahim! Ia fettah!* vuiau într-una răcnetele.
— Pe ziduri ! Pe ziduri! se auzea pretutindeni.
Si zidurile se umplură de oameni. Abia acum folosiră maghiarii ghiulelele. Le aruncau cu mîna. La început sfîrîiau, apoi scoteau flăcări şi la urmă explodau, trăsnind şi bubuind. Ţîpete, răcnete, fum, miros de pucioasă, iad. Toporul, securea izbeau cîrligele scărilor, fărîmîndu-le şi aruncîndule în gol o dată cu zecile de turci căţăraţi pe ele.
—- *Allah ! Ia kcrim!*
Zdrobindu-se unii de alţii, se prăbuşeau şi tăiau ulişe în rîndurile celor ce viermuiau dedesubt.
— *Ia rahirn! Allah !*
Dar peste un minut se înghesuiau spre zid, luîndule locul alte valuri ale mulţimii înarmate şi lîngă scările agăţate erau proptite altele.
— *Allah ! Allah akbăr! Allah !*
La bastionul din colţ, care purta din seara trecută numele de bastionul Bolyky, dădeau porunci diacul Gergely şi Zoltay. Primul se îngrijea de toate, al doilea numai de luptele de pe zid.
Furtuna asediului vuia acolo mai puternic decît la celelalte trei spărturi, fiindcă zidul era mai stricat, iar atacanţii mai mulţi.
— *Allah akbăr I* răcnea un glas metalic oare le întrecea pe toate, celelalte, de parcă ar fi urlat dintr-o căldare uriaşă de aramă.
Bombele îi doborau cu sutele pe cei ce se căţărau pe scări. Se trăgea şi pe de lături în ei. Dar turcii nu făceau cruţare în vieţile oamenilor, că aveau destui, doar zece dintre ei să poată sparge linia apărării, că pe urmă, împingîndu-se unii pe alţii, s-ar revărsa ca un fluviu uriaş în cetate.
Ca să fie stăviliţi era nevoie de oameni!
Bombele îi respingeau de un ceas pe cei ce voiau să escaladeze zidurile cu orice preţ. Turcii nu erau obişnuiţi cu grenadele acelea cu explozie dublă. Unde explodau ele aveau loc dansuri funebre, dar rariştea era acoperită iar de presiunea celor ce veneau din urmă. Se apropiau şi luptători cu alte scări. Oricît îi mătura focul, tot mai rămîneau scări şi pe scări oameni. îndată ce întîia scară lungă era prinsă cu cîr- ligele de zid, îşi dădeau din mînă în mînă scările cele mici ca să fie agăţate în spărtură sau pe părcanele de sus.
— Puneţi mîna şi trageţi scara sus ! strigă Gergely la ai săi.

Şi, spre marea mirare a turcilor, cei de pe ziduri, în loc să le fărîme scara, o apucară frumos, de cum fu întinsă, le-o smulseră din mîini şi o traseră sus.
Le smulseră vreo cinci scări, pînă cînd un ofiţer turn în armură de alamă se lăsă cu toată greutatea pe scară de îndată ce şi-o agăţă de zid.
— Trageţi! strigă Gergely, vîrînd între fuşteii scării vîrful lăncii sale ca pe o pîrghie şi ridicînd-o în sus. — Ajutaţi-mi I
Scara se înălţă, depărtîndu-se cu partea de jos de perete, ca un pod. La capătul ei atîma turcul în alămuri. În mînă avea o lance lungă cu canafuri. Dar o dată ridicat în aer, scăpă scutul şi lancea, şi se agăţă cu amîndouă mîinile de fuştelul de jos al scării.
Spînzura aşa în văzduh.
Dedesubt oastea urla.
— *Allah ! Allah !*
Gergely ar fi vrut să-l tragă sus pe turc. Dar nu era timp pentru asta. Un arab cu calpac îmblănit ţîşnise în sus pe cealaltă scară. Trebuia să vadă de el.
— Răsturnaţi-11 strigă el cu broboane de sudori pe faţă celor patru ostaşi care trăgeau scara.
Un voinic din ceata lui se prăbuşi lîngă el : Gyulai Gyuri. Gergely sări peste cel căzut şi-şi împlîntă lancea în umărul asabului. Asabul se clătină un minut, sîngele îi înroşi braţul. Apoi se prăbuşi cu capul în jos, ducînd cu el alţi zece turci agăţaţi de scară.
Acum şi ostaşii ştiu ce-au de făcut : răsucesc brusc scara. Turcul în alămuri trebui să aleagă între a-şi scrin ti braţul şi a zbura prin aer de la douăzeci de stînjeni înălţime.
Se hotărî să-şi dea drumul.
Prăbuşindu-se, căzu drept în capul unui toboşar turc, care bătea într-o tobă de forma unei pîini, la vreo zece stînjeni depărtare de perete, şi-şi găsi moartea împreună cu acesta.
Dar erau încă mii şi mii de turci !
Un scut din piele de crocodil se ridica în sus cu mare zor, de parcă ar fi fost purtat de un om înaripat.
Nu se vedea cine era după el. Virful lăncii aluneca pe scutul neted. Turcul viclean se vede că îşi prinsese scutul de coif, căci ori din care parte era lovit, scutul se lăsa în ios şi lancea împungea în gol.
Gergelv se duse numaidecît acolo.
— Uite, aşa îi vii de hac !
întoarse lancea, apucînd-o de vîrf, şi izbi cu capătul gros în scutul de crocodil. Turcul se prăbuşi în gol cu capul în ios.
Urletele se auzeau într-una :
Allah akbâr ! Ia kerim I Ia fettah!
Se strigă şi pe ungureşte :
— Predaţi cetatea I
— Na I ţipa Zoltay şi, izbind cumplit cu tîrnăcopul, spărgea scuturi, coifuri şi ţeste.
El lupta la un capăt al spărturii zidului numai cu tîrnăcopul. Zidul îl acoperea pînă la mijloc. Lupta cu lancea o lăsase pe seama ostaşilor săi. El stătea deasupra unui zid de bîrne, unde era uşor de agăţat scara, unde era proptită scară lîngă scară şi viermuia căţă- rîndu-se mulţimea înarmată.
Cîteva scări fură fărîmate. Apoi Zoltay chiui:

— Tot la cap, băieţi I
Şi-şi făcu loc în faţă să-i întîmpine chiar el pe cei ce urcau. Purta platoşă de oţel. Tîrnăcopul avea coadă lungă ca o bîtă. Pe faţă îi curgeau broboane de sudoare. Dar asta nu-l împiedica să fie vioi ca lin mînz. Scuipa din cînd în cînd în palmă şi-i aştepta gata să-i izbească.
— Vino, vino, fund de ceaun, mînca-ţi-aş mutra aceea cu bot de viţel! îl poftea pe un buzat cu faţa neagră, care se avînta în sus prin fumul bombelor, cu un scut uşor împletit din papură, sticlindu-şi albul ochilor.
Arapul, care mai avea doar un stînjen de urcat, se făcu ghem şi urcă mai departe, cu gîndul să se destindă ca un arc cînd va ai'unge pe ultimul fustei al scării, să-şi împlînte lancea în Zoltay şi să sară deasupra pe zid.
Se făgăduise paşalia cetăţii Eger aceluia care avea să înfigă cel dintîi steagul biruinţei pe zidurile ei. Ştiau acest lucru şi cei din cetate.
— *Allah akbár I Ia kerim! Ia rahim !*
Zoltay îşi trase în jos viziera coifului. Tocmai la timp. Arapul, îndreptîndu-se brusc, împunse în sus lancea şi-i rupse vîrful în chiotorile de sub bărbie ale coifului.
în aceeaşi clipă baltagul îl pocni surd şi arapul, răsturnat de pe soară, căzu în gol cu capul în jos.
Un bărbos, care urca în urma lui, ţinea în mînă un buzdugan cu cuie, legat de un lanţ şi gîfîia oa un foi.
Zoltay îşi feri capul de lovitură şi răspunse izbind cu tîmăcopul atît de puternic, încît îi rupse mîna turcului de-i atîrna acum ca o cîrpă.
Turcul, ţinîndu-se un timp cu o singură mînă de scară, mai mugi un *Allah!*, dar o lovitură îl amuţi. Trupul lui uriaş se rostogoli pe soară, mătuiindu-i la vale pe toţi de sub el.
— Salutări profetului din partea mea ! strigă după el Zoltay.
Apoi, privind împrejur, îl îndemnă pe unul din ostaşi :
— Loveşte, Tănos, fiule, loveşte ca trăsnetul! Buff 1 Nici ăsta n-are să fie paşă la Eger! Ce aştepţi ? chioti spre un altul. Aştepţi poate să te sărute ! Buff! Mila tătîne-său !
Apoi, cum se îmbulzea spre el cu zor mare un gealat în zale şi cu turban, le spuse celor de lîngă el:
— Aşa să-i pipăiţi 1 .
îi nimeri grumazul. Sîngele ţîşni stropind zidul şi gealatul, răsucindu-se într-o parte, căzu.
— în fundul iadului să te opreşti I spuse el vesel. Dar, privindu-şi piciorul, văzu cu mirare că nădragul
îi era sfîşiat de i se vede pulpa. Nu era însă timp să te miri de ceva. Se apropia un alt păgîn...

Hai, cumetre

!Deşi răsărise soarele, fumul tunurilor şi al bombelor împiedica vederea. Uneori însă, cînd vîntul împrăştia fumul, se vedea oastea duşmana venind valuri-valuri şi scînteind mulţimea scuturilor de oţel şi a steagurilor cu măciulii de aur în vîrf. Dar bubuiturile, pocnetele, bufniturile,

cutremurul, strigătele, larma infernală nu se întrerupeau nici o clipă.
Dobo galopa călare de la un punct asediat la altul, într-un loc potrivea bătaia tunurilor, în altul punea să se care răniţii. Dădea porunci să se încarce tunurile din nou, să se tragă de zor, să se aducă lănci şi sulițe acolo unde armele erau pe sfîrşite. Insufla curaj, împărţea laude, dojane sau ocări. Pe cei doi aprozi îi trimitea într-una cu porunci la Mekcsey, care comanda oastea ce aştepta în cetatea interioară.
— O sută de oameni la palate I Cincizeci la batalionul Bolyky 1 Cincizeci la poarta veche I
Şi trupele, după o jumătate de ceas de luptă, erau înlocuite cu altele. Ostaşii, asudaţi, murdari şi mirosind a praf de puşcă, dar însufleţiţi, se întorceau să se odihnească în faţa celor două cîrciumi din cetate şi-şi povesteau lăudîndu-se faptele eroice celor ce încă nu primiseră botezul focului şi ardeau de nerăbdare să dea piept cu duşmanul.
Mekcsey mocnea şi el în taină, furios că nu putea lupta. Dar el era nevoit să stea în curtea cetăţii şi să se mulţumească cu îndeplinirea poruncilor lui Dobo, trimiţînd cîte o ceată şi încurajîndu-i pe ostaşi:
— Să fiţi viteji, băieţi I Plecaţi I în armele voastre stă soarta patriei !

Iar flăcăii se îndreptau spre locul furtunii cu feţele îmbujorate

.Scările de asediu erau năclăite de sînge şi alunecoase, în preajma lor, zidul era de culoarea purpurei. Jos, movile însîngerate de morţi şi răniţi care se zvîrco- leau. Dar tot alte şi alte mii de turci năvăleau, răcnind în salturi peste leşuri. Vuiau trîmbiţele, băteau tobele, răsuna fanfara taberei şi se învălmăşeau fără încetare urletele turcilor, care îl chemau pe Allah cu strigătele de luptă de pe ziduri. Jos, ţipetele iasaulilor călări, care împărţeau porunci, bubuitul tunurilor şi al sîne- telor, pîrîitul bombelor, nechezatul cailor, horcăitul muribunzilor, trosnetul scărilor.
— Vino, paşă, vino I Buff 1
— Spune-i-o profetului că Zoltay te-a pocnit! se auzi din norii de fum de pe bastion un alt strigăt.
Glasul viteazului însă fu acoperit de urlete sălbatice şi de tunetele mortierelor. Din felul cum se mişcau umbrele în preajma Iui, din felul cum se învîrteau armele, se vedea că în punctul acela ostaşii munceau cu rîvnă.
Fumul întuneca soarele şi împrejmuia cetatea. Din cînd în cînd însă, se străvedea prin el cîte o trupă turcească împlătoşată, cîte un şir de cămile care transportau pulberea, tuiuri şi steaguri fîlfîind.
La poarta veche era mai mare năvala decît oriunde. Acolo comanda Pető Gáspár. Ori de cîte ori se rărea

pădurea de scări, turcii rupeau zidul şi palanca cu ghiulele din cele mai grele.
Turcii, izbind cu tîrnăcoape şi hîrleţe în poarta înfundată, rupseră trei dintre drugii de fier.
— Cinci sute I îi strigă Dobó lui Kristóf.
Kristóf întoarse calul şi alergă să aducă cinci sute de oameni.
Era aproape toată rezerva.
Mekcsey îşi puse coiful şi alergă cu alţi zece inşi la poarta veche. Dacă se întîmpla să fie dărîmată poarta şi să intre turcii, avea să aibă şi el de lucru cu apărarea cetăţii interioare.
În dosul porţii şi pe bastionul de deasupra ei turcii cădeau ca muştele. Din turn, puşcaşii maghiari trăgînd tot mai des, îi secerau cu grămezile. Glasul detunător al lui Pető Gáspár se auzea într-una :
— După mine, băieţi! Nu da înapoi! Cu arnîndouă mîinile, naşterea lui I
El însuşi, stropit cu sînge pînă la brîu, învîrtea izbind cu putere cînd tîrnăcopul, cînd lancea.
— Isuse Hristoase, ajută-ne !
Allah ! Allah

ICînd scărarii se răreau în cîte un loc, se auzea din toate părţile :
— Apă ! Apă I
Femeile cărau apă celor ce luptau la bastion în căni de lut şi donițe.
Peto luă o doniță, ridică viziera coifului şi bău atît de lacom, că apa-i curse şiroaie pe platoşă, de pe platoşă pe coaste, pe genunchi, pe călcîie, ca dintr-un jgheab. Dar, însetat şi furios, parcă mai ţinea el seamă de asta ? 1
Cum lăsă doniţa de la gură gîfîind, văzu un turc urcîndu-se pe zid. într-o mînă ţinea tuiul. Cu cealaltă izbea cu sabia ca turbat. După el răsări alt cap de turc, apoi altul.
— Hai, milostenia cui v-a făcut!
Se repezi şi, prinzînd de picior pe turcul cu tuiul, îl trase înăuntru, rostogolindu-se cu el cu tot pe trepte, îndată ce se opri, îl luă de gît şi-l lovi peste faţă cu pumnul înmănuşat în fier :
— Na, cîine !
Apoi se ridică repede şi, lăsînd turcul aproape sugrumat în seama ţăranilor ce mişunau jos, se urcă din nou pe metereze şi izbi tare cu mîna lui iute în şase direcţii deodată.
— *Allah akbăr!*
Zidul viermuia de turci. Cădeau şi dintr-ai noştri, prăbuşindu-se însîngeraţi. Un aking se caţără în salturi ca o pisică pe turn. Ajunse în vîrf. înfipse steagul. Tos, oastea turcească îl salută cu un răcnet de biruinţă furtunos.
—■ Isuse, ajută-ne 1
Dar steagul n-apucă să fîlfîie pe turn nici două minute. Voinicii maghiari, năvălind într-acolo, îi loviră la mir pe cei ce voiau să mai sară pe zid. Unul dintre voinicii maghiari, în cap cu un coif ruginit, se tîrî pe urmele akingului, sus pe culme. îşi propti călcîiul de o piatră şi-l izbi cumplit. Braţul turcului căzu de sus, cu steag cu tot.
— Cine esti tu ? îl întrebă vesel Pető de sub zid.
Viteazul se întoarse şi strigă mîndru :
— Komlósi Antal!
Dinspre palate venea în galopul oalului micul aprod Balázs.
O parte a capului îi era legată cu o năframă albă, dar parcă n-avea nimic, aşa zbura.
— La palat a fost spart din nou zidul! strigă el.
— O sută de oameni I porunci Dobó.
Şi în timp ce băiatul pleca în galop la Mekcsey, el zbură aplecat pe grumazul calului spre palat.
Turcul desfundase umplutura zidului. Bîmele ieşeau din el ca şira spinării dintr-un peşte prăjit. Sus, pe muche, furnicar de turci. Dobó sări pe metereze. Despică în două un turc, pe altul îl izbi cu piciorul, arun- cîndu-l în gol. Apoi strigă :
— Prăvăliţi bîmele peste ei I
Pînă atunci le trăgeau cu ţapinele înăuntru. La porunca lui Dobó, le împinseră dintr-o dată în afară. Bîr- nele, prăbuşindu-se, măturară cu scări cu tot pe păgîni, care începură să urle. Ţipătul bătrînului Cecey răzbătu prin larmă :
— Înghiţi-v-ar iadul I
După doborîrea păgînilor, în zid se căscă o gaură mare. Doar una. Cu cîţiva stînjeni mai sus sau mai fos era încă de luptat cu cei ce năzuiau în sus.

O ghiulea doborî de pe zid steagul maghiar, care căzu între turci. Dar iată că e bună şi spărtura la ceva : un ostaş maghiar sări prin ea, izbi în ochi un turc şi puse mîna pe steag atît de repede, încît nici n-apucară să-l lovească.

— Tu eşti Török László, băiete ? ! strigă Dobó mulţumii.

O altă ghiulea izbi zidul, aruncînd moloz în ochii ostaşilor. Alături de Dobó, un bărbat cărunt cu trup mare se clătină şi se prăbuşi lîngă zid. Coiful îi căzu de pe cap şi i se rostogoli la picioare.

Dobó se şterse la ochi şi-l privi: era András, şoltuzul din Eger, cu fruntea încreţită de gînduri. Mîna

 şi-o încleştase pe sabie. Din grumaz îi curgea o dîră de sînge peste piept.

Dar iată că amîndoi aprozii veneau în goană dinspre poarta veche. Dobo aruncă o privire spre bastionul porţii vechi: pe ziduri fîlfîiau tuiuri şi steaguri turceşti. Două, cinci, zece, tot mai multe I Dintre crenelurile bastionului pocneau puşti îndreptate spre apărătorii cetăţii. Iar ienicerii asaltau turnul pe dinafară. Unul dintre ei ducea în dinţi un steag roşu, mare, ca să-l înfigă în vîrful turnului.

Un murmur de groază se ridică din cetate. Afară, urletele de biruinţă ale turcilor cutremurară văzduhul.

— *Allah ! Ia kerim !*

Maghiarii păliră. Lăsară săbiile în jos, de parcă le înţepeniseră braţele.

Dobo sări pe cal şi porni fulgerător spre bastionul bisericii. îndreptă tunurile spre mijlocul turnului. Şi în timp ce vreo trei sute de ieniceri roiau biruitori pe tum, trase cu trei tunuri deodată. Turnul se clătină ca un uriaş beat. Şi se prăbuşi la pămînt cu vuiet mare. Nori de praf şi moloz se ridicau din dărimături; iar printre pietre se scurgea sîngele turcesc ca mustul din teasc.

Toţi ceilalţi care răzbătuseră pe poartă sau pe ziduri, îngroziţi de acest trosnet, se cutremurară şi dădură bir cu fugiţi. În cinci minute scările de asediu rămăseseră goale.

Doar morţii şi răniţii plini de sînge stăteau grămadă în jurul porţii vechi.

încetul cu încetul, lupta încetă şi spre sud. Fumul se risipi. Se vedea lumina soarelui. Sub ziduri zăceau cu miile leşuri însîngerate şi turci răniţi. Văzduhul vuia de strigătele răniţilor care behăiau ca oile : *Ei va! Meded!*

Asaulii nu mai aveau puterea să-i convingă pe soldaţi să continue în ziua aceea asediul.

Dar şi piaţa cetăţii era plină de răniţi. Unii stăteau în picioare, alţii jos, alţii culcaţi.

Bărbierii şi femeile îngrijeau de răniţi, spălîndu-le rănile, dînd peste ele cu piatră acră şi oblojindu-le cu fîşii de pînză şi scamă şi plasturi de amică. Unii gemeau, alţii se cutremurau scrîşnind.

Şi tot mai aduceau dintre dărâmăturile turnului pe cîte cineva pe targă sau în cearşaf.

Toti întorceau privirile : cine e ? Şi numele trecea din gură în gură :

— Görgey Péter... Pozsgai Jancsi... Zirkö Iakab... Urban Gvuri...

— Trăieşte ?
— Trăieşte. A fost împuşcat în umăr.
Bărbierii vedeau întîi de cei cu fracturi de mîini sau de picioare. Îi legau cum puteau. Ceilalţi trebuiau să se mulţumească deocamdată doar cu ajutorul dat de femei care le spălau rănile. Cei mai mulţi îndurau în tăcere şi cu răbdare să le vină rîndul. Erau însă şi dintre aceia care se văietau cumplit.
— Doamne ! Doamne ! — plîngea un tînăr puşcaş din Eger, pe nume Arany Mihály — m-au rănit la un ochi I
Apăsa pe faţa însîngerată mîneca cămăşii cu marginile arse.
Pető sta pe un iilţ de nuiele acoperit cu o şubă ţărănească printre ceilalţi, cu o rană groaznică la pulpa piciorului. Sîngele se scurgea baltă sub jilţ. Nu fusese rănit de armă, ci de o piatră ce sărise la explozie.
— Nu te văicări, Miska I Mai bine cu un ochi în cetatea Eger, decît cu doi ochi în spînzurătoarea turcilor I
Cînd îi spălă bărbierul cu amică groaznica rană de la picior, răbdă strîngînd din dinţi.
Cei care aveau răni mai mici nu cereau ajutor bărbierilor : şi le spălau singuri. Mulţi se primeneau chiar acolo, în piaţă, fiindcă îi stinghereau mult mai mult cămăşile leoarcă de sudoare decît rănile.
îşi povesteau veseli:
— Să vezi, eu...
— Să vezi, mie...

Cei căzuţi stăteau înşiraţi în fata bisericii. Erau plini de sînge, cu hainele sfîşiate, negre de fum, arşi, ţepeni. Printre dînşii e şi unul fără cap. Apoi, un braţ desprins de trup, cu mîneca dolmanului pe el, rupt din umăr.
O femeie trecu bocind prin piaţă spre biserică. Dobó descălecă, îşi scoase coiful şi trecu îngîndurat prin faţa celor căzuţi.
Printre ei se afla şi şoltuzul din Eger. Părul cărunt îi era înroşit de sînge. O pată de sînge pe cizma neagră prăfuită arăta locul altei împuşcături. Cei doi băieţi ai lui stăteau îngenuncheaţi lîngă el.
Dobó îi spuse aprodului Balázs :
— Adă steagul oraşului!

Smulse de pe rudă steagul albastru-vînăt al oraşului şi-l aşternu drept giulgiu peste şoltuzul din Eger.**Partea a cincea**

ÎNTUNECIME DE LUNA

1

Căpitanul din Szarvaskő rămase pînă la apusul soarelui în turnul cetăţii sale, ascultînd cum bubuie tunul dinspre Eger.
Soarele de toamnă împrăştia o lumină frumoasă. Pădurea abia începuse să îngălbenească, dar, cum ploua mai în fiecare zi şi nopţile erau senine, marginile copacilor şi malul pîrăului înverziseră din nou, de parcă nici n-ar fi fost toamnă, ci primăvară.
De la Szarvaskő pînă la Eger e cît de la Isaszeg la Gödöllő, ori de la Füred la Siófok peste apă. Atîta doar că Szarvaskő se află între dealuri; de la Felnémet în sus, deal lîngă deal, de parcă o mînă mare le-ar fi îngrămădit unul într-altul — dealuri înalte ca sfîntul Gellért de la Buda. Ca să pătrunzi la Szarvaskő nu-i decît un singur drum îngust, şerpuit pe fundul unei văi adînci.
Cînd o dată cu dimineaţa tunurile începeau să bubuie, norii sporeau şi se întunecau pe cer, şi în mai puţin de un ceas începea ploaia. Uneori ploaia cădea murdară. Vîntul ducea pînă acolo fumul care se amestecase cu norii, iar ploaia mînjea atunci zidurile de la Szarvaskő, stîncile, curtea şi trandafirii de toamnă ai căpitanului cetăţii, de parcă homarii cerului ar fi răsturnat peste ele găleata cu zoaie.
Szarvaskő era o cetăţuie cam cît Drégely de mare, clădită pe o stincă înaltă de ardezie. Cînd o vedeai pentru prima dată, ţi se părea că e numai creste de stîncă, una mai înaltă ca cealaltă. Dar era, micuţă. Nu încăpeau mai mult de trei clădiri în cuprinsul ei, iar curtea nu era mai mare decît atît cît să întorci căruţa. Părea mai degrabă un castel de vînătoare. Ca loc de refugiu nu putuse sluji decît pe vremea cînd nu se ştia încă de tunuri. Acum nu mai era bună decît cel mult ca loc de popas pentru trupele în drum spre Eger sau ca staţie de poştă, dacă Eger ar fi fost ocupat de duşmani.
Dacă Eger avea să cadă, domniei sale domnului Szol- kay Balázs nu-i rămînea decît să încalece dimpreună cu cei patruzeci şi nouă de ostaşi ai săi şi s-o ia spre judeţele din miazănoapte, la neamuri, afară numai dacă n-ar fi avut poftă să facă la fel cu mîniosul S'zondy, ori cu Nyáry Lőrinc, căpitanul din Solnoc, care în ziua de 4 a aceleiaşi luni ieşise de

unul singur în poarta cetăţii să înfrunte o sută de mii de turci.
— Hai, veniţi o dată, că eu n-am fugit!
Aşa că bunul domn Szolkay Balázs stătea şi se uita din tum. Purta un mintean de toamnă, cu guler de culoarea roşcovelor, lung pînă la călcîie, iar pe cap o cuşmă cu blană de vulpe. îşi aţintea cu îngrijorare ochii albaştri spre dealul înalt, care-l împiedica să vadă cetatea Eger. Privea dealul, dar ar fi vrut să vadă cetatea. Oriunde şi-ar fi îndreptat privirile, de altfel, n-ar fi văzut decît dealuri, căci se înălţau toate atît de aproape, încît cu o puşcă bună ar fi putut nimeri căprioarele care păşteau pe oricare dintre coaste.
Sub cetate, vreo cîteva căsuţe şi pîrăul Eger. De-a lungul pîrăului, un drum de căruţe pietruit. Jupîn Szolkay privea din turn, dar nu vedea mai nimic. În jurul lui domnea tăcerea. Nu-i de mirare, deci, că atunci cînd străjerul aflat în spatele lui suflă pe neaşteptate din ┘**Coiti**, jupîn Balázs fu cît pe-aci să cadă jos.
— Vin ! se dezvinovăţi străjerul, văzînd că stăpînul s-a speriat de trîmbiţarea neprevăzută şi că ridică mîna să-l pălmuiască.
— Boule 1 — răcni la el domnul Balázs — ce nevoie ai să-mi spargi urechile, cînd vezi bine că sînt aici ? Vită 1
Aruncînd ochii spre cărăruia care urca şerpuind pe stînci, numai ce văzu doi călăreţi în vale. Arătau a fi boieri. Cel mai mic dintre ei, poate vreun aprod. Veneau pesemne de departe, fiindcă se vedea mult cala- balîc la spatele şeii. Aveau pe umăr puşti retezate şi erau îmbrăcaţi amîndoi cu mintene de culoarea nucii, lungi pînă-n scăriţă.
— Aştia nu vin din Eger 1 spuse Szolkay cu glasul ridicat.
— O fi poate Vas Miklós, fu de părere străjerul. Se grăbea să lege vorbă cu stăpînul, ca să facă uitată prostia de adineauri. Pe ziua de azi, însă, n-avea noroc şi pace: jupîn Balázs iar se mînie de mama focului.
— Cum o să fie Vas Miklós, cap de berbec ? 1 Bivole ! Ori crezi cumva că Viena e numai colea, cît de-aci şi pînă la Apátfalva I Fire-ai să fii de catîr ! De cînd atacau turcii Eger-ul, jupînul umbla într-una supărat, iar acuma, cînd cu sperietura care l-a dat de ruşine faţă de slujitor, îi venea să-l înghită nu alta.
Străjerul se înroşi ca para focului de ruşinat ce era. Nu mai cuteză să scoată o vorbă. Jupîn Szalkay apucă sabia de pe la mijloc şi începu să coboare treptele în spirală, jca; să vadă cine sînt păsările călătoare. Că de două zile doar se pleca din Szarvaskő, de venit nu venea nimeni.
În curtea cetăţii stătea un flăcău tînăr, cu căutătura îndrăzneaţă şi chipul palid. Fără mustaţă şi fără barbă. Caii îi ţinea, mai la o parte, tînărul care părea să fie aprod. Flăcăul, de îndată ce-l văzu pe căpitan, se îndreptă spre el. Cu o mişcare largă, scoase cuşma şi se înclină :
— Sînt fratele mai mic al hotnogului Bornemissza din Eger. Numele meu e János. Iar băiatul acesta este diacul Réz Miklós. Fratele lui mai mare se află şi el în cetate.

Szolkay dădu mîna cu János Bornemissza. Cu celălalt însă nu. Ochiul lui încercat cunoscuse că nu-i de neam.
— Fii binevenit, zise nici bucuros, nici supărat. Pe fratele tău nu-l cunosc. Dacă-l voi întîlni însă, am să-l îmbrăţişez. Socoteşte-te oaspele meu.
Îi fu de ajuns o privire, ca să se minuneze de mîna noului venit care purta mănuşi — ce apucături muie- reşti la tînărul acesta I — şi cu o mişcare prietenoasă îl pofti spre intrare.
— Mulţumesc I se înclină tînărul. N-am venit în os- peţie, ci numai pentru cîteva întrebări. Aş vrea să ştiu cum stau lucrurile la Eger.
Szolkay ridică din umeri şi arătă spre Eger :
— Auzi prea bine !
— Aud că se trage cu tunurile.
— Asta e a nouăsprezecea zi.
— E tare cetatea ?
Szolkay ridică iar din umeri.
— Turcii sînt şi ei tari.
— Au soldaţi destui ?
— Pe ziua de 10 erau o mie nouă sute treizeci şi cinci. De atunci într-una tot trag în ei.
— Regele nu le-a trimis ajutoare ?
— Pînă acuma nu.
— Dar episcopul ?
— Nici el.
— Dar, de aşteptat aşteaptă ?
— De aşteptat aşteaptă. Să nu mai vorbim însă atîta, frăţioare. Hai de te odihneşte după osteneala drumului. Mă uit la cal şi văd că aţi pornit la drum din zori.
Se vedea limpede că întrebările pe care noul venit se grăbea să i le pună, stînd în picioare, acolo în curtea cetăţii, nu îi erau pe plac lui jupîn Balázs. S-ar fi aşezat şi dumnealui încă mai demult la masă, de n-ar fi fost vuietul asediului care îl ţinea pe afară. Se făcuse aproape de amiază şi el nu pusese încă nimica în gură.
— Boierule — zise rugător noul venit cînd ajunse în pragul uşii — băiatul care mă însoţeşte e student teolog.
— Student ? Apoi, atunci... Hâi, diece 1 striga întorcând numai pe jumătate capul.
Rîndui încăperi pentru oaspeţi şi apă de spălat înmiresmată. (Varsányi adusese din tabăra turcească nişte ulei de trandafir şi Balázs voia să se fălească acuma cu asta.)
Pînă să intre musafirii în prînzitor, maisa era gata pusă, ba pînă şi friptura de iepure stătea fumegîndă pe masă.
— Iar iepure ? se răsti jupîn Balázs către bucătăreasă.
Şi cînd intrară cei doi tineri se scuză :
— Noi trăim acuma numai cu iepure. De atîta larmă, toţi iepurii din Eger s-au tras încoace.
Bornemissza, care îşi scosese minteanul, apăru în prînzitor într-o camilotă de culoarea mierei, lipită de trup. Diacul n-avea decît nişte straie de cînepă. Amîn- doi erau însă încinşi cu un brîu de piele la fel, de caro atîrna sabia ungurească încovoiată.
Pe masă nu se afla nici un alt fel de tacîm, în afară de lingură. Pe vremea aceea fiecare mînca numai

cu cuţitul său propriu. Furculiţa nu se folosea decît la bucătărie.
Cei doi musafiri duseră şi ei mîna la cingătoare. Acolo îşi ţineau amîndoi briceagul. Cel mai în vîrstă avea unul aurit, cu prăsele de sidef. Diacul doar un biet briceag cu prăsele de lemn.
■— Mie, drept să-ţi spun, îmi place iepurele, zîmbi János Bornemissza. Iar acesta e foarte bine gătit. Pe la noi se găteşte altminteri. Oare despre fratele meu n-ai nici o ştire, cinstite căpitane ?

■— Altminteri ? se interesă Szolkay. Altminteri

— ?Da — răspunse János Bornemissza — la noi se spală iepurele în vin, apoi se pune la foc cu un pic de apă. Se bagă în el şi felii de pîine şi se fierbe împreună. Trebuie să fii însă cu luare-aminte, să nu i se piardă sucul. Cînd începe să fiarbă, îl iei de la foc, scoţi carnea şi strecori zeama, apoi se pun în zeamă cuişoare, piper, şofran şi ghimbar. Dar, vom afla noi oare încă azi ce se petrece în cetate ? N-o fi murit oare bietul meu frate ?
Şi ochii lui se umplură de lacrimi.
— Dar otet, oţet nu puneţi în zeamă ? se miră Szolkay.
Şi se uită la mîna vorbitorului.
— Cum să nu — răspunse cu bunăvoinţă János Bornemissza — dar abia la urmă. cînd se bagă din nou iepurele în zeamă. Noi trebuie să ajungem încă astăzi la Eger.
Szolkay mîntui pulpa de iepure pînă nu mai rămase decît osul din ea, apoi ciocni cu musafirii. Aceştia însă nu băură.
— Hm ! făcu Szolkay.
îşi şterse cu faţa de masă mustăţile, se uită la ei şi făcu din nou :
— Hm!
Un timp nu mai spuse nimic. Apoi puse coatele pe masă şi vorbi:
— La cetatea Eger ?
— Chiar acolo, zise pălind János Bornemissza. încă astă-seară.
— Hm. Aş vrea să ştiu, cum ? Ca pasărea, nu ? Ori ca strigoii : prin gaura cheii ?
— Ba, ca sobolul.
— Ca sobolul ?
— Cetatea are şi drumuri pe sub pămînt.
— Drumuri pe sub pămînt ?
Clătină din cap.
János Bornemissza vîrî mîna la piept şi scoase o foaie de pergament. O despături înaintea lui Szolkay.
■— Uite astea : liniile astea roşii.
— Ştiu, încuviinţă din cap Szolkay, aruncînd o singură privire la desen. Or fi ele aici, dar la cetate nu mai sînt. Au fost astupate încă de pe vremea lui Pe- rényi.

Astupate

— ?Astupate, da. Cînd Perényi a despicat în două biserica sfîntului Ştefan a dat peste tuneluri şi a tras în toate cu tunurile. S-au prăbuşit toate. Drumurile acelea n-au fost străpunse de maghiari. Un ungur nu se gîndeşte la fugă cînd clădeşte o cetate.
— O fi sigur ?
— Atît de sigur cît de sigur e că ne aflăm aici.
— Prin urmare nu-i nici o îndoială ? Ştii dumneata sigur ?
Szolkav ridică din umeri.
— Solii lui Dobó vin pe la mine. Vin şi se duc stră- bătînd tabăra turcească. Fireşte, în straie turceşti. Zilele trecute a şi pierit înjunghiat unul din ei. Dacă ar fi măcar un singur drum pe sub pămînt, nu crezi că ar veni pe-acolo ?
Tînărul Bornemissza tăcu îngîndurat. În cele din urmă ridică fruntea :
— Şi cînd vine ori pleacă solul ?
— Chiar şi-acuma sînt plecaţi doi! Unul din ei este Vas Miklós, iar celălalt Szabó Imre. Dobó i-a trimis la Viena, la rege.
— Şi cînd se întorc ? Cînd vor intra iar în cetate ?
— Vas Miklós s-ar putea să fie aici peste o săptă- mînă. Szabó poate peste două săptămîni. Solii pleacă de aici în fiecare săptămînă.
Ochii celui care întreba se învăluiră în lacrimi. Palid, stătu privind cu ochii înlăcrimaţi în gol. Szolkay goli paharul dintr-o sorbitură. Şi iar mai făcu : „Hm !" Apoi se lăsă pe speteaza jilţului şi, cerce- tîndu-i cu coada ochiului, vorbi liniştit:
— Măi, János Bornemissza ! Tu nu eşti János cum nu sînt eu Abraham. Şi nu eşti fratele mai mic al lui Bornemissza cum nu sînt eu episcopul din Eger. Deşi ţi-ai pus dolman, nu eşti decît femeie; ochiul meu nu poate fi înşelat de tine I
Noul venit se ridică.
— Iartă-mă, jupîne Szolkay, n-am vrut să-ţi ascund din viclenie adevărul, şi încă nu m-am temut de domnia ta. Te cinstesc ca pe tatăl meu, dar mi-era că ai să mă împiedici să-mi urmez drumul. Eu sînt soţia lui Bomemissza Gergely I
Szolkay se ridică şi se înclină.
— Sînt gata să te ajut cu orice, nepoată.
— Mulţumesc. Atunci să-ţi spun, în primul rînd, pentru ce anume am venit. Bărbatul meu are un talis- man turcesc. Cel al cui a fost ne-a furat copilaşul şi l-a adus aici, la Eger. Credea că talismanul se află la bărbatul meu. Uite, acesta e.
Femeia vîrî mina în sîn şi scoase minunatul inel tur- cesc atîmat de un şnur.
Szolkay rămase cu ochii la inel.
Femeia vorbi mai departe :
— O vreme am pus de l-au căutat pe turc oştenii de la Şopron. Cum însă aceştia nu l-au găsit, am venit eu însămi după el. Turcul e superstiţios. Pentru talismanul acesta ar face orice. Mi-ar fi ucis bărbatul dacă îi cădea în mînă. Acum o să-mi ucidă copilul. Dacă inelul ar fi la bărbatul meu, poate ar putea cădea la învoială. El i-ar da înapoi inelul, turcul ne-ar da copilul.
Szolkay clătină din cap :

— Nepoată dragă, cei din Eger au jurat să nu schimbe nici o vorbă cu turcii şi să nu primească nici o solie din partea lor. Iar cine intră în vorbă cu turcii ori schimbă vreo solie cu ei, fie că e ofiţer, fie că e om de rînd, să fie dat morţii.
Scărpinîndu-se în cap, vorbi mai departe :
— Bine ar fi fost să fi ajuns aici de ieri. Cu toate că, cine ştie dacă au răzbit ori nu ?
Căpitanul se gîndea la Nagy Lukâcs.
— Apoi — răspunse femeia — fie cum o fi, eu trebuie să intru în cetate încă azi! Eu n-am jurat să nu vorbesc cu turcii.
-— Şi cum crezi c-o vei putea face ? Că doar nu vei fi crezînd c-o să străbateţi amîndoi tabăra luptînd ?
— O să ne ducem sub altă înfăţişare.
— Dacă vă duceţi sub altă înfăţişare, vă ucid cei din cetate.
— O să-i vestim prin strigăte,
Atunci o să căderi în mina turcilor înainte de ă intra în cetate. Porţile cetăţii sînt închise. S-ar putea să fie chiar şi zidite cu piatră.
— Dar solul lui Dobâ cum va intra peste cinci zile ?
— Primejduindu-şi viaţa. El ştie însă de bună seamă la care poartă-i aşteptat. Şi ştie în ce fel să fluiere. Apoi vorbeşte turceşte. Dacă vreţi cu orice preţ să vă aruncaţi în calea primejdiei, va trebui să-l aşteptaţi pînă vine.
— Dar dacă m-aş duce cu năframa albă ? ! Dacă le-aş spune că eu caut un anume ofiţer care se numeşte Jumurdsâk ?
— Domnia ta eşti tînără şi frumoasă. Fie că te-ar lua drept băiat, fie că te-ar lua drept femeie, ar pune tot atîta preţ pe dumneata. Întîiul oştean care te va prinde te va duce ca roabă în cortul său.
— Dar dacă voi spune că-l caut pe un anume ofiţer de seamă ?
— Acolo sînt două sute de mii de oameni. Nu cunosc toţi ofiţerii pe nume. Şi nici nu vorbesc toţi aceeaşi limbă. Strînsură din o mie de seminţii felurite : perşi, aTabi, egipteni, curzi, tătari, sîrbi, albaneji, croaţi, greci, armeni. Nici ofiţerii nu sînt cunoscuţi pe nume, decît numai în steagul comandat de ei. Dar nici numele acela nu-i al ofiţerului, ci ticluit de ei. Dacă spre pildă, ofiţerul are nasul mare, apoi fie că-l cheamă Ahmed ori Hassan, ei îl numesc între ei Năsosul ori Elefantul. Dacă are părul roşu, îi spun Veveriţă ori Aramă. Dacă-i slab şi cu picioare lungi, îi zic Cocostîrcul. Ori altminteri. Acolo fiecăruia i se dă numele prin care poate fi mai lesne recunoscut. Unul din ofiţerii lor e numit Rî- gîilă fiindcă vorbeşte rîgîind.
Femeia lăsă capul în jos deznădăjduită.
— Sfătuieşte-mă ce să fac, nene Szollcay.
— Sfatul meu este să aşteptăm pînă va intra vreun olăcar în cetate. Fie Vas Mildos, fie altul, vei trimite inelul prin el. Iar hotnogul Bornemissza o să găsească el calea să stea de vorbă cu turcul.
Sfatul acesta era într-adevar înţelept. Dar — vai!
—- inima zbuciumată de mamă e nerăbdătoare. Ea nu vede decît paloşul care ameninţă pe cei dragi, înaintea căruia trebuie ridicat cît mai degrabă
scutul I

Eva desfăşură planul cetăţii şi se cufundă îndelung în cercetarea lui.
— Dacă cetatea a fost clădită încă înainte de venirea ungurilor — spuse apoi ridicînd capul — cei de- acuma nici n-au de unde şti ce e deldesubtul ei. Iată, aici este biserica şi de aici se desfac trei drumuri pe sub pămînt. Astea puteau să fie într-adevăr astupate. Iată însă aici un al patrulea drum, care duce pînă sub palatul de azi şi se află departe de celelalte. Acesta nu putea fi descoperit cînd a fost clădit tumul Sándor. Nu se ştie dacă au dat sau nu de el. Unde se află intrarea acestuia, Miklós ? împinse hîrtia spre băiat.
— La cuptoarele de ars cărămidă, răspunse băiatul după o scurtă cercetare.
— Este aşa ceva pe-acolo ? îl întrebă femeia pe Szolkay.
— Este, răspunse bătrînul. Spre miazănoapte-răsărit de cetate.
Băiatul citi scrisul mărunt cît bobul de mac :
„La miazănoapte-răsărit, cuptoare de ars cărămidă. O piatră lată rotundă ; la zece paşi de nuc, spre miazăzi. Aceasta e intrarea."
— E pe acolo vreun nuc ? întrebă din nou femeia.
— Eu, drept să spun, nu-mi amintesc, răspunse Szolkay. N-am fost decît o singură dată în viaţa mea pe- acolo, demult, pe vremea lui Perényi.
— Dar cărămidăria e departe de cetate ?
— Nu-i departe. Vreun pătrar de ceas ori poate nici atît.
—■ Atunci trebuie să fie şi pe acolo turci.
— De bună seamă. Chiar de n-ar fi decît însoţitorii oastei : păstori şi alţii de felul acesta.
— Ai putea domnia ta să-mi dai nişte straie turceşti ?
— Da.
— Ai şi vreo manta ostăşească ?
— Am şi aşa ceva, dar numai una singură. Şi, drept să-ţi spun, e spintecată de sus pînă jos.
— Am s-o cos, răspunse femeia. Am mai călătorit o dată îmbrăcată ca oştean. N-aş fi crezut că-mi va folosi vreodată.
Chibzuia cu fruntea sprijinită în palmă.
— Nu putem fi siguri că iscoada aceea va fi aici peste cinci zile. Dacă întîrzie ? Dacă-l vor ucide ?
— Apoi, ce-i drept, pe iscoade le pîndeşte mereu moartea.
Femeia se ridică brusc.
— Nu, nu mai pot zăbovi nici cît mi-ar trebui să-mi cos mantaua. E mai bine aşa. Mulţumesc pentru binevoitoarea găzduire.
Şi întinse mîna spre căpitan.
— Doar n-ai de gînd să…
— Plecăm chiar acuma.
Căpitanul se ridică şi acoperi ieşirea.
— Nu pot îngădui una ca asta ! Numai musca se aruncă aşa, orbeşte, în viitoarea primejdiei. M-aş învinui toată viaţa că te-am lăsat.
Eva se prăbuşi pe scaunul ei.
— Ai dreptate, oftă ea. Trebuie să pomim altminteri. Trebuie să născocim ceva, ca să nu ne prindă.

— Tocmai asta e — răspunse căpitanul Balázs aşe- zîndu-se şi el — de îndată ce se arată cît de cît a fi cu "putinţă, voi îngădui ca domnia ta să pleci.

2

La miazănoapte-răsărit de cetatea Eger se ridică un deal înalt, Egedül. De fapt, adevăratu-i nume ar fi să fie sfîntul Egid, sau sfîntul Egyed, cum însă stomacul unguresc nu putu mistui nicicum numele de Egyed, dealul acela se numeşte chiar şi astăzi tot Eged. De la Eger pînă la el e cît de la dealul sfîntului Gellért pînă la Kőbánya. Este însă cu mult mai înalt şi mai întins.

Dacă un om cu braţul vîrtos ar fi tras din cetate în direcţia dealului aceluia o săgeată înaripată cu pană de gîscă, săgeata ar fi trecut în zbor peste colina pe care bubuiau o parte din tunurile turceşti şi ar fi căzut în valea în care se adăposteau însoţitorii taberei. Pe valea aceea puseseră stăpînire negustorii, geambaşii, bărbierii, dervişii, vrăjitorii, vînzătorii de halva şi şerbet, dansatorii pe frînghie, negustorii de sclavi, telalii, ţiganii şi alţii de felul acestora. De acolo se duceau peste zi în tabără să facă negoţ, să adune resturi, să distreze lumea, să descînte, să fure, să înşele, cu un cuvînt să-şi cîştige pîinea printre ostaşi.

La 2 octombrie, a treia zi după sfîntul Mihai, cînd turcii dăduseră un alt atac asupra cetăţii, sosi în vale, dinspre pădure, un tînăr oştean călare. Purta pantaloni strimţi, bocanci galbeni şi manta din păr de cămilă. După obiceiul deliilor, în loc de turban îşi acoperise capul cu gluga mantăii. La brîu, del jur împrejur, hangere. Pe umăr": curea şi tolbă. Ducea din urmă un tînăr ungur legat în lanţuri, care mîna un bou. După toate semnele, boul ca şi tînărul erau prada deliului.

Prin părţile acelea sînt podgorii. în anul acela ungurii nu apucaseră să culeagă strugurii. Via era însă plină de turci. Oriîncotro ai fi întors ochii, nu vedeai printre butucii de vie decît turci cu turbane ori cu căciuli îmblănite.

Cîte unul striga la tînărul deliu :

— De unde-ai făcut rost de-o asemenea frumuseţe de pradă ?

Cel strigat însă grăbea pasul fără să răspundă. Deliul era Eva, iar robul, Miklos.

Străji nu se aflau prin părţile acelea. Ori dacă erau, cotrobăiau şi ele prin vie. Ce să facă străjile unde nu-i nici urmă de duşman ?

Eva ajunse fără nici o piedică în valea cărămidăriei, unde, în vălmăşagul de corturi umede, murdare, altele împodobite, se treziră înconjuraţi de larma mulţimii de cîini şi de puradei. Deodată, prin mulţime răzbiră pînă la ea neguţătorii

— .Cum dai băiatul ?
— **Îţi dau pentru el cincizeci de piaştri.**
— Eu îţi daul şaizeci de guruşi.
— Eu şaptezeci.
— Ţine douăzeci de piaştri pentru bou 1
— **Îţi dau treizeci.**
— Ţine patruzeci.
Deliul nu sta de vorbă cu ei. El ferea cu lancea cînd boul, cînd robul. Robul plesnea din bici.
Coborînd dealul cu vii, cotiră spre cărămidărie. Acolo lumea era şi mai pestriţă. Ţigănimea îşi înjghebase din cărămizi corturi pe care le acoperise cu crengi ori cu papură. Cîteva familii de ţigani se aciuiseră chiar în cuptoare. Învîrteau frigări, găteau de mîncare, zăceau tolăniţi li soare.
Nucul cel bătrîn se mai afla încă acolo. Sub el se aşezase un geambaş. Eva îşi aţintise însă ochii spre miazăzi, la zece paşi de nuc. Acolo era şopronul cailor. Lingă el, sprijinit în patru prăjini, cortul geambaşului pe care erau scrise cu litere turceşti aceste cuvinte din Coran :
Fakri, fakhiri. (Sărăcia mi-e mîndria.)
Căci negustorii turci nu-şi scriau niciodată numele pe prăvălie, ci doar două-trei cuvinte din Coran.
Eva văzu piatra care fusese cîndva piatră de moară. Cine ştie de cînd zăcea acolo. Se afundase în pămînt de nu se mai vedea din ea decît jumătatea de sus. Pînă pe la mijloc o năpădise iarba, iar deasupra ei se aşternuse muşchiul şi floarea de piatră.
Eva îşi duse boul şi robul între cai, iar lancea şi-o înfipse în mijlocul pietrei de moară.
Neguţătorul se apropie cu plecăciuni.
— Cum dai robul ? întrebă netezindu-şi barba.
Eva se prefăcu a fi mută. Duse degetul la gură şi făcu semn că nu poate vorbi.

Se mai văzuseră oşteni muţi. Cînd cineva era mut şi n-avea nici barbă, nici mustăţi, orice turc înţelegea numaidecît că avea de-a face cu una din acele făpturi ale lui Dumnezeu care în timpul cînd nu era sub arme trăia din ce n-avea.
Aşadar, grecul spuse :
— *Otez guruş.* (Treizeci de piaştri.)
Eva îi arătă prin semne că numai boul e de vînzare.
Grecul cercetă boul şi dintr-o parte şi dintr-alta. Îi cîntări cu mîna pieptul şi oferi un al doilea preţ :

— *Jirmi guruş*. (Douăzeci de piaştri.)
Eva clătină din cap.
Negustorul oferi treizeci, apoi treizeci şi cinci de piaştri.
În timpul acesta, Eva se aşezase pe piatră şi-şi pipăia, strîmbîndu-se de durere, fluierul piciorului. îşi legase sub haină came crudă şi sucul străbătuse prin pînza vînătă.
Cînd grecul făgădui să-i dea treizeci şi cinci de piaştri, îi arătă prin semne şi cu vîrful lancei că ar avea nevoie! de un cort şi anume chiar pe locul acela.
Grecul văzuse că deliul era rănit, palid şi mort de obosealä şi înţelese, de asemenea, că dorea să se odihnească pînă i se va vindeca rana. De bună seamă, din aceeaşi pricină avea nevoie şi de cort.
Dădu poruncă, şi sluga lui aduse nu mai puţin de vreo trei-patru corturi, imul mai zdrenţuros ca altul.
— Poftim, alege.
Eva îl alese pe cel mai mare, care era şi cel mai peticit, şi arătă spre bou, că poate să-l ia.
Negustorul nu fu mulţumit numai cu boul. Eva îi dădu pe deasupra şi calul, dar îi ceru să ridice întîi cortul, chiar acolo deasupra pietrei.
Negustorul se învoi. Ajutat de doi harapi, care îi erau slugi, întinse cortul peste Eva.
Pînă acuma totul mersese cum nu se poate mai bine.
— Dumnezeu e cu noi 1 şopti Eva cînd se văzu numai cu Miklós sub cort.

întrebarea la care mai aveau de răspuns era: cînd şi cum să dea la o parte piatra ?Pentru asta era neapărat necesar sa-şi facă rost de ó prăjină. Ca s-o sprijine în gaura pietrei de moară şi s-o poată sălta.
Să faci rost de-o prăjină nu era mare greutate. N-aveau decît să ia un par din ocolul cailor. Ceea ce putean face chiar în noaptea aceea.
Tunul bubuia necontenit dincolo de dîmb, iar arhebuzele cetăţii trosneau şi ele de zor. Mirosul fumului răzbătea pînă la ei, în vale. Printre crăcile copacilor se zărea chiar şi unul din turnurile cetăţii. Zdrelit, ca o luminare roasă de şoareci. Cu toate acestea, ei îl privesc bucuroşi. Turnul însemna locul unde aveau să ajungă în acea noapte.
În jurul lor mişuna tot felul de lume. Din cînd în cînd apăreau şi soldaţi. Cei mai mulţi ca să ia cai ori ca să caute vrăjitorii. Talismanele ţiganilor aveau şi ele multă căutare. Nu prea credeau în ele, dar le cumpărau totuşi. Pe pieptul unui arab păros era o cunună întreagă de talismane.
Eva se lungi pe manta.
— Ce crezi, Miklós, nu s-ar putea să-mi caut copilul ? Cum am ajuns pînă aici, aş putea pătrunde şi mai adînc.
— Iar vă bat gînduri de astea, stăpînă ?
— Aşa cum sînt îmbrăcată, nu mă opreşte nimeni. L-aş putea căuta, l-aş putea găsi chiar şi în rîndurile oştenilor. M-aş înfăţişa lui Jumurdsák şi i-aş spune : „Iată inelul, dă-mi înapoi copilul I"
—■ Iar el ar lua inelul şi nu v-ar da copilul.
— Dumnezeule, ce fiară I
— Dacă n-ar fi... Dar, chiar dacă ar fi cinstit, ce s-ar întîmpla dacă, ajunşi în tabără, vreunul din ofiţeri v-ar da vreo poruncă ? S-ar putea să fie trupe în care deliii n-au voie să pătrundă. Ün asemenea loc oprit este de bună seamă şi partea în care sînt aşezate tunurile. S-ar vedea numaidecît că dumneata eşti străină în tabără.
— M-ar pune în lanţuri...

Şi chiar dacă nu v-ar prinde, Jumurdsák nu v-ar scăpa din mînă.Eva oftă. îşi desfăcu traista. Scoase din ea pline şi pui fript. Le întinse pe piatra de moară.
— Să mîncăm, Miklós.
Se înseră. Bubuitul tunurilor încetă. De cum se făcu întuneric, toată lumea se duse la culcare.
Pe la miezul nopţii, Miklós se furişă afară din cort şi după cîteva minute se reîntoarse cu o prăjină de grosimea braţului.
O înfipseră în piatra de moară, pe care o urniră din loc.
Sub piatră nu era decît pămînt negru, umed şi cîţiva gîndaci negri.
Eva lovi cu talpa piciorului pe locul unde fusese piatra.
Era o întrebare pusă pămîntului: eşti oare gol ?
Pămîntul răspunse surd :
— Sînt gol.
Eva scoase din traistă o sapă. O înfipse în capătul suliţei şi săpă. Miklós scormonea pămîntul cu mîna.
La o adîncime de două palme, sapa dădu de lemn. Era o scîndură de stejar groasă de o şchioapă, dar putredă. Săpară şi o scoaseră afară. Sub ea se şi căsca întunecată o gaură de piatră, în care ar fi putut încăpea un om.
După ce coborîră vreo zece trepte mici, gaura se lărgi, boltindu-şe ca o pivniţă. Acum puteau merge în picioare.
Aerul era greu. Tunelul întunecos. Pe alocuri, pereţii erau înălbiţi de silitră. Din pietre se ridica o răceală jilavă.
în frunte mergea Miklós, care ducea şi luminarea. Din loc în loc, se afundau în apă pînă la glezne, alteori se împiedicau de pietrele care se desprinseseră din boltă.
Atunci Miklós vestea în urmă :
— Atenţie : o piatră.
în cîte un loc, pămîntul răsuna a gol sub picioarele lor. Acolo, de bună seamă, se mai afla un tunel dedesubt. Ce popor l-o fi construit ? Pe vremea cînd se clădise cetatea nu se scria istorie. Cine ştie ce seminţii or fi trăit înainte de maghiari pe pămîntul acela ?
— Atenţie : să ne aplecăm I
— O bună bucată de vreme, drumul coborî în pantă şi boltitura deveni tot mai scundă. Cînd

drumul începu să urce din nou, boltitura însă nu se mai lărgi.
Miklós înainta acum de-a buşilea. Eva se opri.
— Mergi înainte, Miklós, zise ea. Dacă tunelul se închide, va trebui să ne întoarcem după cazma.
Miklós urcă mai departe. Dîra de lumină se îngustă tot mai mult; în cele din urmă, dispăru. Eva rămase singură în întuneric.
îngenunche şi se rugă :
— Doamne-Dumnezeul meu... părinte al sufletului meu pribeag 1 Mă vezi tu oare în întunecimea asta ?... Nu mă mai despart decît doar cîţiva paşi de Gergely al meu... Oare de aceea ne-ai unit tu pe noi, ca să fim smulşi printr-o astfel de năpastă unul de lîngă celălalt ?... Spre tine îmi întorc faţa şi inima-mi cutremurată... Eţoamne-Dumnezeul meu, aici, sub picioarele duşmanului, în adîncul întunecat al pămîntului, te rog : lasă-mă să ajung la el!
Lumina sclipi din nou roşiatică. Curînd după aceea apăru şi Miklós. Tîrîndu-se întîi pe burtă, apoi ieşind încovoiat din întuneric.
— Tunelul se strîmtează pe o lungime de douăzeci de paşi, apoi, pe o lungime de zece paşi se lărgeşte din nou. Acolo drumul se desparte în două părţi. Dar şi una şi alta sînt înfundate.
— Du-te înapoi şi adă cazmaua, Miklós. Trebuie să săpăm toată noaptea. Dar, din ceas în ceas, va trebui să te arăţi în uşa cortului, ca să nu dăm de bănuit.
Tînărul se supuse fără să crîcnească.
— Cînd voi ajunge la bărbatul meu, Miklós — zise Eva — îţi vom fi recunoscători pentru bunătatea du- mitale. Dobó îl iubeşte pe soţul meu ca pe-un frate. O să fii numit diac la cancelaria lui Dobó.
— Nu primesc, răspunse Miklós. Copilul a fost răpit din vina mea şi trebuie să-l găsiţi cu ajutorul meu.
De îndată ce l-am găsit, îmi iau toiagul pribegiei şi mă duc la şcoală.
Ehei, Miklós, bietul de tine ! N-ai să mai vezi tu şcoala niciodată!

3

Asaltul din ziua sfîntului Mihai vui pînă la amiază. După-amiază, amîndouă părţile lăsară tunurile să se răcorească. În cetate răsuna melodia jalnică a psalmului circumdederunt. Jos, în jurul cetăţii,

dervişii şi preoţii taberei adunau în căruţe morţii şi pe cei grav răniţi, care nu se puteau ţine singuri pe picioare.
Atît înăuntru cît şi pe dinafară cetatea era neagră de sînge. Pe bastioane, ca şi în cele patru locuri unde se dăduse asaltul, femeile aruncaseră peste băltoacele de sînge cenuşă şi praf. Ienicerii căzuţi o dată cu prăbuşirea turnului din colţ fuseseră azvîrliţi jos de către călăul cetăţii. Steagurile lor, cărate în sala cavalerilor, iar armele date ostaşilor, să-şi aleagă fiecare ce-o vrea.
Vitejii n-aşteptaseră să fie poftiţi de două ori. Arma cea mai preţuită se dovedise a fi tîrnăcopul.
Se grămădiseră cu sutele în uşa fierăriei:
— Vreau şi eu un tîmăcop. Un tîrnăcop !
Mekcsey dăduse numaidecît poruncă fierarilor să făurească tîrnăcoape, iar aceştia începuseră să croiască din drugii de fier bucăţi de cîte o palmă. Le vîrau în foc. Covăceau unul din capete pînă-l făceau ascuţit, îl lăţeau pe celălalt şi găureau fierul la mijloc. Cînd vreunul din ostaşi îşi însoţea rugămintea şi cu oîte-un dinar ori doi, peste tîrnăcopul lui mai treceau şi cu pila şi-i săpau în partea ascuţită adâncituri numite canale de sînge. Cît priveşte coada, şi-o ciopleau ostaşii singuri.
— Acu să-mi vii, moţatule !
De cum ¡se termină ou prînzul, Dobo îi trimise pe ostaşii care nu fuseseră decît scurt timp în luptă să repare zidurile. Intîi şi-ntîi, cărară la spărturi pietre din turnul prăbuşit. Pînă seara au tot scos de sub dărâmături leşuri de turci. Dar găsiră printre ele şi unguri.
Toată lumea muncea de zor. Pînă şi copiii aveau ce să facă.
— Copii, voi să-mi adunaţi de pretutindeni ghiulelele de tun. Duceţi-le pe cele mari sub tunurile mari, iar pe cele mărunte sub tunurile mici, lîngă bastioane I
în noaptea aceea, locotenentul Hegediis merse împreună cu Gergely sub cerul liber pe bastionul Sândor.
Noaptea era răcoroasă. Secera lată a lunii strălucea alb printre stele. Oamenii din cetate zăceau osteniţi, care unde apucase : în piaţă sau prin jurul pieţei. Străjerii îşi tîrşeau picioarele somnoroşi. De se oprea vreunul, adormea de-a-mpicioarelea.

Gergely porunci să fie aduse sub boltă, pentru el şi pentru doi hotnogi ai săi, saltele umplute cu paie. în gura bolţii aprinseseră focul.
Şi pe cînd stăteau culcaţi în bătaia domoală a focului, Hegediis începu să vorbească aşa :
— Tu eşti un om învăţat, Gergely. Şi eu mă pregătisem să mă fac popă, dar m-au dat afară. Cu mîna asta am doborît azi patruzeci de turci. Printre ei a fost şi unul care m-a izbit de două ori. Prin urmare, nu poţi spune de mine că n-aş fi curajos.
Gergely era ostenit, somnoros. Glasul lui Hegediis suna însă ciudat. îşi îndreptă privirile spre el. Hotnogul şedea pe salteaua umplută cu paie. Focul îi lumina faţa şi mantaua vînătă, lungă pînă la glezne.
Vorbi mai departe :
— Cu toate acestea, mă fură de multe ori gîndurile şi-mi spun că ras ori nu în cap, oricum, omul e om. Aşa că noi... ucidem.
— Chiar aşa... mormăi Gergely somnoros.
■—■ Şi ceilalţi, şi ei, ne ucid pe noi.

Firește că ucid. Dacă ei, în loc de arme, s-ar cățăra pe ziduri cu plosca în mînă, tot cu plosca i-am primi și noi. în loc de sînge ar curge vin. Acuma însă e timpul să dormim.Hegedüs privi pieziș spre foc, ca cel care stă în cumpănă, dacă să vorbească ori nu. În cele din urmă, puse întrebarea :
-— Ce este curajul ?
— Adineauri ai spus că ai doborît de unul singur patruzeci de turci, și tocmai tu mai întrebi ce e curajul ? Culcă-te, dormi ! Ești și tu ostenit. Hegedüs dădu din umeri.
— Dacă printre noi s-ar afla un om care să fie atît de cu minte cît noi toți laolaltă, sau, să spunem, care să aibă atîta minte cît toți oamenii din toată lumea împreună, omul acela, după părerea mea, n-ar fi curajos.
își îndreptă privirea spre Gergely. Lumina focului îl lumina pe Gergely din față, conturîndu-i numai părțile proeminente ale obrazului.
Gergely închise ochii și răspunse somnoros :
— Ba tocmai acela ar fi cel mai curajos.
— Dar bine, Gergely, acela ar ști să prețuiască mai mult valoarea vieții. Căci, faptul că noi sîntem aici, pe pămînt, e un lucru sigur, dar o dată ce turcul ne-a tăiat capul, nu mai e sigur dacă vom mai trăi ori nu mai departe. Un om cu o minte atît de luminată nu ar prăpădi cu atîta ușurință ceea ce există numai și numai ca să se spună despre el: „Strașnic om a mai fost I"
Gergely căscă.
— M-am frămîntat și eu cu această întrebare — răspunse el — și am descoperit că omul slab la minte este curajos pentru că nu înțelege moartea. Iar cel ager la minte, pentru că o înțelege.
— Moartea ? !
— Gergely se întoarse pe o parte. închise ochii să doarmă. Răspunse mormăind :Da. Omul cu mintea slabă duce o viață animalică. Animalul nu cunoaște moartea. Uită-te la o găină: cum își mai apără puii! De îndată ce însă îi piere un pui, îl părăsește fără nici un regret. Dacă ar înțelege însă moartea cum o înțelege un om obișnuit, nu-i așa că l-ar regreta și l-ar jeli ? Și-ar da seama că unul din copiii ei și-a pierdut viața. Dar cine nu are noțiunea morții **n-o** are nici pe aceea a vieții. Uită-te însă la un om cu mintea luminată : e curajos tocmai pentru că simte că trupul nu e tot ce are| mai bun. Unde ne aflam înainte de-a fi trăit, unde vom

ajunge după ce nu vom mai fi în viaţă ? Iată întrebări la care ne putem răspunde cît sîn- tem aici, pe pămînt. Şi ce s-ar alege de noi dacă am şti ? N-am mai sta să ne gîndim la treburile de- acuma, ci la ce-o fi făcînd cutare ori cutare din cunoscuţii noştri pe lumea cealaltă, şi ce s-o mai fi întîmplînd acolo de unde am fost smulşi.

— Bine, bine I — răspunse Hegediis — i-am auzit destul pe preoţi vorbind astfel. Viaţa asta pămînteasca are însă cu siguranţă valoarea ei şi nu-i făcută ca un prăpădit de păgîn să aibă pe cine căsăpi.

Focul ardea trosnind şi prefăcea în aur zalele şi să- biile care zăceau lîngă salteaua de paie. Gergely avea drept pernă un scut de piele. II potrivi sub cap şi răspunse somnoros :

— Vorbeşti prostii, bunul meu Hegediis ! Omul animalic săvîrşeşte şi el uneori binele fără să ştie, omul inteligent însă e întotdeauna conştient de acest lucru. Ştii prea bine că a-ţi apăra patria e un lucru măreţ şi sfînt, e ca şi cînd ţi-ai apăra propria- ţi mamă.

îşi trase mantaua peste cap :

— Unde stă scris, în care lege, că cineva e dator să-şi apere mama ? S-o apere, dacă e nevoie, chiar şi cu preţul vieţii ? Animalele nici n-o apără. Omul însă, cel mai neghiob ca şi cel mai ager la minte, se repede la cel care i-a atacat mama şi, chiar dacă ar fi să moară, simte că n-ar putea face altfel.

Şi cu o voce somnoroasă continuă :

— Uneori voinţa este minată de legi divine. Iubirea este o lege divină. Dragostea copilului pentru mamă şi iubirea de patrie sînt una. Turcii nu pot ucide sufletul. Ei, fire-ai să fii, lasă-mă o dată să dorm I Acuma ţi-ai găsit să filozofezi ? Vezi să nu te cîrpesc cu prăpăditul ăsta de scut I

Hegediis nu mai spuse nimic. Se întinse şi el pe pat. În toată cetatea nu se auzeau decît paşii măsuraţi ai slrăjilor, un ciocănit îndepărtat — cineva bătea două fiare între ele — precum şi uruitul domol al uneia din mori şi tropăitul calului în fata morii.

A doua zi dimineaţa tunurile rămaseră mute. În spatele tranşeelor turceşti însă tabăra vuia.

— Iar ne-a trimis turcul o scrisoare, zise Dobó. Avea în mînă o coală de hîrtie albă. Porunci să se

sune adunarea. În două minute, ostaşii care se odihneau se şi aliniară în rînduri de bătaie. Mulţi cu capul bandajat, cu cîte-un ochi acoperit, cu mîna legată. Erau totuşi voioşi.
— Viteji! V-am adunat ca să vă laud. Ati respins intimi asalt asupra cetăţii cu dîrzenie vrednică de ostaşii maghiari. N-am văzut nici un singur laş printre voi. Meritaţi să vi se spună eroi ! După ce vom fi măturat turcii de pe-aici, mă voi duce eu însumi la măria sa Tegele şi-i voi cere să fiti răsplătiţi. Dar chiar pînă atunci, vom cinsti în mod deosebit pe cei patru viteji care, primejduindu-şi fără cruţare viaţa, au stat în frunte la respingerea asaltului. Să păşească în faţă Bakocsav István, Török László, Komlósy Antal, Soncy Szaniszló.
Cei patru viteji se desprinseră din front şi se opriră înaintea lui Dobó. Toţi patru aveau capul bandajat.
Dobó continuă :
— Duşmanul a răzbit pînă în vîrful zidului din-afară al cetăţii şi a împlîntat pe el întîiul lor steag. Oşteanul de rînd Bakocsav István a năvălit de unul singur peste ieniceri. A smuls steagul din mîna ienicerilor şi l-a aruncat jos. înainte chiar de a-l propune pentru răsplată maiestăţii sale, îl ridic la gradul de caporal şi-i dăruiesc cincizeci de dinari de argint şi un rînd de îmbrăcăminte nou.
în timp ce poporul din cetate izbucni în urale, Sukán, contabilul, numără în palma voinicului cei cincizeci de bănuţi de argint.
Dobó continuă:
— Cînd steagul cetătii a fost măturat dimpreună cu zidul de un obuz şi a căzut între turci, Török László a sărit de unul singur afară prin spărtură şi, înfruntînd primejdii de moarte, l-a adus înapoi. Pînă să-i vină răsplata regească, va primi un forint din banii cetăţii, precum şi un rînd de haine din postav.
Voinicul îşi roti triumfător ochii peste cei care ovaţionau. Suhán îi puse răsplata în mînă.
Dobó continuă :
— Cînd au împlîntat şi la poarta veche un steag, Komlósy Antal s-a repezit sus şi l-a retezat cu mîna turcului cu tot. Pînă să-l pot propune pentru răsplata regească, va fi răsplătit cu doi forinţi şi un rînd de haine.
Mai rămăsese să vorbească despre al patrulea dintre viteji.

— Soncy Szaniszló — zise Dobó — cînd s-a spart zidul şi turcii s-ar fi bulucit >cu sutele înlăuntru, tu ai sărit de unul singur acolo şi, fără să te uiţi cîţi sînt, ai dat în nepoftiţi cum ai putut, pînă ţi-au sosit ajutoare. În aifară de darul regelui, vei fi răsplătit deocamdată cu doi coţi de postav şi cu un forint.

Dobó mai adăugă doar atîta :

— Răsplăţile acestea nu sînt pe măsura vitejiei voastre, ci pe aceea a pungii cetăţii. În afară de voi, mai sînt şi mulţi alţii în oaste ale căror merite nu sînt mai prejos. Am văzut eu însumi cum cîte unul a doborît chiar şi cincizeci de turci. Ca să nu pomenesc decît pe unul din aceştia, iată pe Nagy Lukács şi ceata lui. Ştiţi ce a făcut! Aşa că, să mă înţelegeţi: n-am vrut să-i laud decît pe cei ale căror fapte au fost cu totul deosebite, pe cei care şi-au primejduit pentru patrie viaţa, înfruntînd moartea.

Dinspre poartă se auzi sunînd cornul şi îndată după aceea, un ţăran străin, treCînd agale piaţa, veni spre Dobó.

Ţinea în mînă o scrisoare. Cuşma şi-o scosese din bună vreme.

■— Duceţi-vă la treburile voastre ! zise Dobó către ostaşi.

Îi mai spuse ceva lui Mekcsey, iar cîndi ţăranul ajunse lîngă el, îl măsură de sus pînă jos cu dispreţ. Încălecă şi plecă în goana mare.

Ţăranul fu luat în primire de ofiţeri.

Ştiu că nu i-a mers bine. Scrisoarea nici nu i-o desfăcură, ci o rupseră în două. Tumătate o zvîrliră pe foc. jumătate i-o îndesară în gură :

— Cîine, ia şi mănîncă ce-ai adus J

După aceea fu zvîrlit şi el în temniţă, ca să cugete că nu-i bine să-i slujeşti în nici un fel pe turci.

Omul acela se numea Sári András. Şi fusese adus tocmai de la Fejervár de turci.

Oastea păgînă aşteptă un ceas încheiat, să vadă dacă mai iese ori nu omul acela pe poartă. Cînd văzură că cei din Eger n-au de gînd să trimită răvaşe, puseră din nou toate tunurile să tragă de jur împrejurul zidurilor. Iar şanţurile săpate sub cetate se umplură de oşteni turci.

Dar, cîtă vreme pînă acuma din tabăra turcească nu se auziseră decît strigăte de Allah şi vorbe de batjocură, de astă dată din toate părţile strigau în ungureşte :

— Predaţi-vă ! O să fie vai de voi dacă nu cedaţi I
— Credeţi că de fiecare dată veţi putea respinge asaltul ? Asta n-a fost decît o încercare ! N-o să vă cruţăm nici pruncii!
— Părăsiţi-l pe Dobó ! Dobó e nebun I Dacă are chef să moară, să moară de unul singur! Cine va ieşi pe poartă nu va avea de suferit nimica 1 Va putea să-şi ia cu el şi banii, şi armele !
— Cine vrea să iasă, să prindă în vîrful suliţei o năframă albă! răcni din şanţ un spahiu cu coiful ascutit.
— O mie de galbeni celui care ne va da drumul să intrăm ! mugi un agă de ieniceri cu pană de struţ.
Auzind una ca asta, vreo trei inşi traseră în el, dar, aplecîndu-se la vreme, turcul scăpă.
— Dobo a înnebunit! se auzi din nou din partea cealaltă. Nu fiţi şi voi nebuni 1 Cine va ieşi primul din cetate va fi răsplătit cu o- sută de galbeni, următorii douăzeci vor primi fiecare cîte zece galbeni şi vor putea pleca liberi!
— Pe ceilalţi îi tragem în ţeapă I completă strigînd un altul.
Aşa strigau oştenii turci care ştiau ungureşte. Strigau însă şi în limba ruteană, germană, spaniolă şi italiană.
Cei din cetate însă nu le răspunseră nici în limba maghiară, nici în cea ruteană, nici în cea germană şi nici în cea spaniolă sau italiană.
Strigătele se reînnoiau tot mai vîrtos. Făgăduielile deveneau tot mai ademenitoare, iar ameninţările tot mai înfricoşătoare. În cele din urmă, Gergely îşi rîndui toboşarii, trimbiţaşii, cornıştii şi ori de cîte ori vreun turc se apuca să strige de jos, tobele începeau să răpăie şi cornul ţivlea a baţjocură sau trîmbiţele-i acopereau glasul.
Asta-i înviora pe cei din cetate. Toboşarii şi cornıştii fură puşi la treabă şi pe celelalte laturi ale cetăţii, iar cei trei fluieraşi îşi găsiră şi ei rostul. Soldaţii care aveau scuturi de fier băteau în ele. Orice alte strigăte fură înăbuşite de-o hărmălaie infernală.
Hotnogul Paksv lob îi ceru lui Dobo încuviinţarea să dea năvală şi să-i izbească pe cei ce strigau.
Era fratele mai mic al căpitanului din Komárom, un bun cîntăreţ, flăcău voinic ca un brad, de-o putere her- culeană. Cînd îşi răsucea dimineaţa mustaţa, îi

ajungeau vîrfurile pînă la urechi. În timpul asalturilor lupta cu paloşul. Dintr-o singură lovitură despicase o dată o căpăţînă turcească cu coif cu tot; pînă şi coiful, cît era de tare, se desfăcuse în două.
Hotnogul Paksy nu ceru decît o sută de oameni.
— Fii cuminte, frate Iob — clătină din cap Dobo — nu cumva să păţeşti ceva I
Paksy Iób însă n-avéa astîmpăr, parcă ar fi mîncat în dimineaţa aceea un blid de jeratic. începu să coboare preţul, ca Abraham pe drumul Sodomei:
— Numai cincizeci. Ori măcar douăzeci.
Pînă la urmă nu mai ceru decît zece oameni, ca să dea o raită.
Poate că Dobó n-ar fi îngăduit nici măcar atît, dar în momentul acela ostenii dornici de luptă se şi aliniaseră lîngă Paksy, strigînd înflăcăraţi:
— Mărite căpitane !...
Dobó socoti că n-ar fi bine să se mai împotrivească, deoarece oamenii ar fi fost în stare să creadă că n-o face doar din prudenţă, ci fiindcă n-are destule forţe. Aşadar, cu o mişcare a mîinii, le dădu învoirea :
— Dacă vreţi cu tot dinadinsul să vă prăpădiţi, n-aveţi decît să vă duceţi.
— Cîţi ? ţipă Paksy bucuros.
— Două sute I răspunse Dobó.
Poarta dinspre pîrău mai era încă întreagă. Paksy îşi alese două sute de oameni şi se repezi afară. Asta se petrecuse cam pe la amiază.
De-a lungul pîrăului mişunau oameni de-ai turcilor, adăpînd cai şi cămile. În faţa porţii, spre dreapta, akingii îşi adăpau caii.
Cei două sute de oşteni se năpustiră peste ei ca o vijelie. Cădeau akingii ca seceraţi. Mergînd în frunte, Paksy tăia drum printre ei, iar zalele şi calul i se înroşiseră pe partea dreaptă de atîta sînge. Ceilalţi îi urmau şi ei exemplul, iar ceata akingilor, răcnind de spaimă şi învălmăşindu-se, o luă la fugă. În timpul acesta însă, îi atacară mii de ieniceri din două părţi.
Dobó puse să se sune semnalul de retragere. Oamenii nu-l mai auziră. Înfierbîntaţi de luptă, tăiau şi ucideau ienicerii.
Deodată, calul lui Paksy se sperie de o cămilă şi sări în lături. Chiar în clipa aceea, Paksy, care lovise cu sete într-un spahiu cu cămaşă de zale.

căzu cît colo de pe cal. Calul se prăbuşi străpuns de turci. Paksy rămase şi el la pămînt.
Văzînd ceilalţi flăcăi treaba aceasta, se grămădiră în iurul lui şi începură să taie în dreapta şi-n stînga, ca hotnogul să aibă timp să se ridice.
Paksy însă nu se mai ridică. Avea piciorul scrîntit ori poate rupt. Şedea în capul oaselor, dar chiar şi-aşa tot mai învîrtea sabia. Tăia şi-mpungea în cine apuca. Coiful îi căzuse de pe cap. Un ienicer îl păli peste cap.
Sus, pe zidurile cetăţii, cornurile sunau puternic : „înapoi I înapoi I" Ostaşii se întoarseră şi-şi croiră drum prin sumedenia de turci. în iurul lui Paksy nu mai rămaseră decît zece flăcăi, care fură înconjuraţi deodată de-o pădure de suliţe.
— Predaţi-vă ! le strigau turcii.
Cei zece flăcăi lăsară unul după altuli sabia din mînă.
— Laşilor I li se striga din cetate.
Mekcsey abia putu fu oprit să nu se repeadă afară.
O oră mai tîrziu, pe Kirâlyszek fu ridicată o platformă înaltă de lemn în formă de farfurie.
Acolo sus, pe dîmb, călăul turc îi trase pe roată, în văzul celor din cetate, pe vitejii din Eger care fuseseră răniţi, în afară de Paksv.

4

Pînă atunci cei din Eger, care îi urau doar pe turci, începură să-i şi dispreţuiască. Femeile plîngeau.
Ostaşii ar fi dat toţi năvală asupra lor, chiar fără încuviinţarea lui Dobo, dar căpitanul poruncise să se încuie porţile.
După această ticăloasă cruzime, Aii paşa dădu poruncă să li se strige celor din cetate :
-— Să ştiţi că trupele regeşti venite în ajutorul vostru au fost nimicite de noi ! De-acum înainte vom fi fără cruţare 1 Dacă nu vă predaţi, păţiţi toţi la fel 1
Lumea asculta încremenită vorbele acestea.
Ticăloşia turcilor îi îngrozise şi pe toboşari, care uitară să mai acopere cu sunetul tobelor glasurile păgînilor.
— Mint, nemernicii I le spuse Gergely dispreţuitor soldaţilor aflaţi în iurul său. Mint, cum mint în fiecare noapte cînd ne strigă că soţia, logodnica ori copilul ne este în mîna lor. Trupele regelui vin. Trebuie să sosească din clipă în clipă.
— Dar dacă nu mint ? răsună un glas tăios în spatele lui.

Auzind una ca asta, Gergely, care şi-aşa era palid de tot, se făcu alb ca varul la faţă, de i-ai[1] fi putut număra fir cu fir perii din barbă şi din mustăţi.
Cel care vorbise era hotnogul Hegedűs. Gergely îl străpunse cu privirile şi, apăsînd cu mîna pe minerul săbiei, spuse :
— Ei, domnule hotnog 1 Măcar atîta lucru ar trebui să ştii, că duşmanul ia steagurile oştilor învinse. Dacă le-ar fi înfrînt aşa cum spun, nu ne-ar fi arătat oare steagurile lor ?
Şi-l măsură din cap pînă-n picioare.
Acestea toate se petreceau pe bastionul bisericii. Dobó se afla şi el tot pe bastion, dar ceva mai departe. Lîngă el era Cecey, rezemat în bîtă. Se mai aflau acolo şi Zoltay, Fügedy, precum şi Márton, preotul, în stolă. Tocmai înmormîntase un ostaş grav rănit care se prăpădise.
Dobó nu auzise decît vorbele lui Gergely. Se uită la Hegedűs înmărmurit.
Cecey întoarse şi el capul:
— Vorbe proaste 1 ţipă la Hegedűs. Vrei să ne în- spăimînţi oamenii ?
Hegedűs îl înfruntă din nou pe Gergely, furios :
— Sînt ostaş mai vechi decît tine, mucosule 1 Cum îndrăzneşti să mă înveţi tu pe mine I Cum îndrăzneşti să mă masori cu privirea I
Şi o clipită îi fu de ajuns să smulgă sabia din teacă. Gergely trase şi el sabia.

Dobó se băgă între ei

— :Cînid s-o termina asediul, vă veţi putea încheia solcotelile. Cîtă vreme însă cetatea e împresurată, să nu vă prind că îndrăzniţi să trageţi sabia unul împotriva celuilalt.
Cei doi ofiţeri vîrîră săbiile la loc. Cu severitate, Dobó dădu dispoziţii ca Hegedűs să fie repartizat la poarta veche sub comanda lui Mekcsey, iar Gergely nu cumva să părăsească zona exterioară a cetăţii.
— Cînd s-o termina asediul I... mai spuse o dată Hegedűs cu o căutătură ameninţătoare.
— N-o să mă ascund ! răspunse dispreţuitor Gergely.
Acest schimb de cuvinte îl indispuse pe Dobó. De cum se îndepărtară cei doi ofiţeri în direcţii opuse, i se adresă lui Cecev :
— Ce se va alege de noi — zise — dacă ofiţerii încep să se dușmănească şi între ei ? Cum vor mai lupta laolaltă ? Trebuie să-i împăcăm.
— Dracu să-i ia pe ăştia din Kassa ! se mînie Cecey. Fiul meu a avut dreptate.
Il însoţi pe Dobó pe ios prin piaţă. Din circiumă se auzea zvon de cîntece şi, tocmai cînd trecură ei pe-acolo, ieşiră pe uşă trei soldaţi clătinîndu-se. Se ţineau de după cap şi, lălăind, o luară cu mişcări de Laokoon spre cazărmi.
Cel din mijloc era Bakcsay. Sfîrşind cîntarea, el chiui cît îl ţineau puterile :
— Cîtu-i lumea nu murim 1
Cînd cei trei cherchelíţi îl zăriră pe Dobó, se desprinseră imul de altul şi rămaseră locului ca tumul din Pisa I Tăceau clipind din ochi.
Dobó trecu pe lîngă ei fără să spună o vorbă şi se opri în uşa crîşmei.
Cei dinăuntru cîntau şi ei. Török îşi flutura legătura rănii. Komlósy bătea în masă cu cupa de tinichea. Soncy Szaniszló răcnea voios în cinstea fluierarilor. Lîngă ei se mai aflau încă trei ostaşi de rînd, care le ajutau să bea banii primiţi drept răsplată pentru vitejie.

31 - Stelele din Eger

Dobó se întoarse către aprodul său:
— Cheamă-i la mine pe cei doi cîrciumari !
Cei doi oameni se înfăţişară îndată. Detröy György în cămaşă, cu mînecile suflecate, Nagy László în şorţ cu pieptar. Cîrciumarii se opriră încurcaţi sub privirea mînioasă a comandantului cetăţii.

— Cîrciumarilor ! se răsti la ei Dobó. Dacă mai văd o singură dată un soldat beat în cetate, cîrciumarul la care s-a îmbătat omul va fi spînzurat !
Le întoarse spatele şi îşi văzu mai departe de drum.
În cursul nopţii zidiră şi înfundară zidurile bombardate peste zi. Dobó nu dormea mai mult de un ceas, două. Zi şi noapte îl vedeai cînd ici, cînd colo, şi-i auzeai glasul calm, metalic, dînd porunci.
În a treia noapte după asalt, se auzi iar o strigare puternică venind de pe colina răsăriteană :
— Ascultă, Dobó István I Te salută vechiul tău adversar: begul Arslan. Mi-e cinstea nepătată ca sa- bia-mi. Despre mine n-ai auzit nicicînd nimica rău.
Iar o clipă mai tîrziu :
— Să nu răstălmăciţi cazul morţii lui Losonczy István 1 El singur a fost de vină ! Dacă nu ne daţi crezare, viu eu însumi ca ostatec 1 Dacă vei ridica steagul alb, nu mă voi teme să vin la tine de unul singur 1 Ţineţi-mă prins pînă ieşiţi din cetate şi ucideţi-mă pe loc dacă i se va clinti fie şi un singur fir de păr vreunuia dintre voi. Acestea ţi le-am strigat eu : begul Arslan, fiul vestitului Jahja paşa oglu Mohamed.
Urmă tăcere, ca şi cum cel care strigase ar fi aşteptat răspuns.
Dobó însă încălecă încă de la primele cuvinte şi călări pînă la celălalt bastion. În felul acesta înţelegea el să arate cît este de surd cînd îi vorbeau turcii.
Numai ostaşii mai auziră şi sfîrşitul :
— Ştii că sînt o chezăşie bună. Dacă însă oamenii tăi nu se mulţumesc cu atîta, sîntem gata să ne retragem oştile, pînă la ultimul soldat, la o depărtare de
trei zile de-aici. Nici un singur turc nu se va arăta pînă ce nu vă veti fi îndepărtat şi voi trei zile. Răspunde-mi, viteazule Dobó István ! Cetatea rămase mută.

5

La miezul nopţii, Dobó zări în uşa pulberăriei un ostaş care ducea pe cap o grămadă de farfurii mari. Vreo zece farfurii ţărăneşti.
— Ce-i cu astea ?

— Domnul hotnog Gergely mí-a poruncit să-i aduc nişte farfurii de la bucătărie.
— Unde-i domnul hotnog ?
— La bastionul Bolyky.
Dobó călări pînă acolo. Descăleca şi urcă repede în lumina slabă a felinarelor. Pe Gergely îl găsi la piciorul zidului, cu un felinar lîngă el. Stătea nemişcat, aplecat peste o farfurie mare plină cu apă, palid şi posomorit.
— Gergelv !
Gergelv se ridică.
— Nu ştiam că eşti încă treaz, cinstite căpitane. De altfel, l-am încunoştinţat pe Mekcsey că fac încercarea cu farfuriile.
— Au început să sape sub ziduri ?
— Aşa mi se pare. De vreme ce le-am oprit năvala, vor începe fără îndoială să sape sub ziduri.
— Bine, răspunse Dobó. Toboşarii să-şi pună şi ei tobele pe pămînt şi să presare mazăre pe ele.
— Şi alice mărunte.
De sus, de pe bastion. Dobó îi strigă aprodului Kristóf, rămas jos :
— Treci pe la toate străjile şi spune-le să ia seama la farfurii. De cum vor vedea că apa face unde sau că boabele de mazăre ori alicele mişcă, să ne înştiinţeze.

483

Apoi îi îuă pe Gergely ele braţ şi-l duse în cetaté.

— Gergely, fiul meu drag — îi spuse cu glas părintesc, aşa cum nu-şi agrăia decît aprozii — de o săptă- mînă te tot urmăresc. Ce-i cu tine ? Eşti schimbat.

— Stăpîne — răspunse Gergely şi glasul îi tremură — n-am vrut să te mai încarc şi cu grijile mele. Dar de vreme ce mă întrebi, am să-ţi spun. De cînd au împresurat cetatea, turcii îmi strigă în fiecare noapte că fiul meu e în mîinile lor.

— Vorbe mincinoase 1

— Tot asa am crezut şi eu ! La început nici nu le-am luat în seamă. Acum o săptămînă însă, mi-au aruncat o săbioară. Era a fiului meu 1

Şi, isprăvind vorba, scoase de sub dolman o sabie mică în teacă de catifea.

— Iată. aceasta este, domnule căpitan. Ştiu că nu-ţi aminteşti de ea. Deşi domnia ta mi-ai dat-o, cînd ne-am întâlnit întîia oară. Iar după aceea, i-am dat-o eu fiului meu, acuma la despărţire. Cum a ajuns în mîna turcului ?

Dobó se uită îndelung la sabie.

Gergely continuă :

— Eu mi-am lăsat nevasta şi copilul în Sopron. Pe-acolo nu se află nici picior de turc. Dacă s-ar arăta, ar fi ucis. Iar soţia mea nu se clinteşte de acolo, căci nici n-ar avea la cine să se ducă.

Dobó clătină din cap.

— E de neînţeles. S-ar putea ca sabia să fi fost furată. Să fi ajuns în mîna telalilor ori a soldaţilor.

— În cazul acesta, cum de ştiu că-i a fiului meu ? Şi mai e ceva care-mi roade inima ca un şarpe. Ju- murdsák, adică Derviş beg, a avut un talisman pe care i l-a luat răposatul meu dascăl, părintele Gábor, şi pe care mi l-a lăsat apoi mie. De-atunci zăpăcitul de turc îl caută într-una. Cum de-a aflat că e la mine ? Asta n-o pot pricepe. Dar de aflat a aflat-o, fiindcă mi-l cere.

— Şi crezi că băiatul tău e într-adevăr la el ? Dacă-i asa, dracu să-l ia de inel, dă-i-l I ■— Partea cea mai curioasă în toată treaba aceasta — Tăspunse Gergely scoţîindu-şi coiful — e că inelul nu-i la mine. L-am lăsat acasă.

— Hm, făcu Dobó. Imi stă mintea în loc. Chiar dacă s-ar fi încumetat nişte turci să se ducă la Sopron să zicem... hm... crezi că begul ar fi luat inelul şi nu copilul ?

— Gîndul acesta mă înnebunește și pe mine, răspunse Gergely.
— Și crezi că fiul tău e într-adevăr aici ?
— De vreme ce săbiuța a ajuns din Sopron aici, sînt nevoit să presupun că e cu putință să fi ajuns și fiul meu aici.
Ajunseră la palat. Dobó se așeză pe banca de marmură, sub felinar.
— Așază-te și tu, zise.
Stătea și se uita în gol, cu coatele sprijinite pe genunchi.
Tăceau.
în cele din urmă. Dobó se plesni cu palma peste genunchi și vorbi:
— încă în noaptea aceasta vom putea ști dacă turcul a mințit ori nu.
AdTesîndu-se străjerului care păzea palatul, îi spuse :
— Miska, du-te la temniță și adu-l încoace pe curdul acela pe care l-au prins oamenii la pîrău.
De sus de la fereastră se auzi glasul jupînesei Balogh:
— Căpitane, mantaua...
Căci Dobó nu-și luase decît dolmanul, un dolman sur de piele de cerb, iar aerul de noapte era într-adevăr rece.
— Mulțumesc, răspunse Dobó. Am să mă culc numai- decît. Cum se simte Pető ?
— Vorbește aiurea și geme.
— Cine veghează lîngă el ?
— Am chemat-o pe soția lui Kocsis Gáspár. Dar pînă se va liniști, am să veghez și eu.
■— Nu-i nevoie, răspunse Dobó. Aim văzut rana. Se va vindeca. Domnia ta te poți culca liniștită ! Străjerul sosi, aducînd cu el curdul.
------Scoate-i lanțurile ! îi spuse Dobó.
După ce făcuse o plecăciune adîncă, curdul aștepta în tăcere cu mîinile cruce pe piept.
— Ascultă păgîne — zise Dobó — (Gergely tălmăcea spusele lui) îl cunoști pe Derviș beg ?
—r II cunosc.
— Cum arată ?
— Chior. Umblă în straie de derviș, dar sub ele poartă zale.
— Așa e. De unde ești ?
— Din Bitlis, stăpîne.

— Mama ta mai trăieşte ?
— Trăieşte, stăpîne.
— Familie ai ?
— Am doi copii.
I se umeziră ochii.
Dobó continuă :
— Te las să pleci din cetate. Dar va trebui să-mi îndeplineşti cu credinţă o însărcinare.
— Sînt robul tău, stăpîne, pînă la moarte.
— Te vei duce la Derviş beg. La begul acela se află rob un copil. Îi vei spune begului ca mîine dimineaţă să-l aducă pe copilaşul acela la poarta care dă spre pîrău, acolo unde ai căzut tu rob, şi va primi pentru el ceea ce doreşte. Să veniţi cu năframă albă.
— înţeleg, stăpîne.
— Un om al nostru va ieşi pe poartă să ia copilul şi va avea la el talismanul begului. Iar tu vei lua de la beg copilul şi-l vei preda omului nostru. Vei avea grijă ca omului nostru să nu i se întîmple nimica rău.
— Răspund cu viaţa, stăpîne.
— Nu-i de ajuns : trebuie să juri aici, în faţa noastră, pe viaţa mamei tale şi pe fericirea copiilor tăi, că vei face ceea ce ţi-am cerut.
— Tur, stăpîne !
Între timp sosi şi Kristóf. Dobó se întoarse spre el:
— Kristóf, du-te în sala cavalerilor. într-un colţ e o grămăjoară de lucruri turceşti, iar printre ele o cărticică turcească. Adă-o încoace.
Cartea aceea era Coranul, pe care luptătorii turci care ştiau citi o purtau la ei. Era legată în pergament şi avea o verigă de otel la cotor. Prin verigă era trecut un şnur. Turcii care ştiau carte obişnuiau s-o poarte la piept. Curdul atinse Coranul cu degetul şi jură. După aceea îngenunche la picioarele lui Dobó. Sărută pă- mîntul şi se îndepărtă înviorat de bucurie.
— Dar bine, stăpîne — zise Gergely cu glas tunător — cînd turcul va vedea că l-am înşelat...
Dobó însă răspunse liniştit:
— Dacă copilul ar fi la el, ţi l-ar fi arătat pînă acum. Turcii sînt toti mincinoşi. Eu nu vreau decît să te liniştesc pe tine.
Gergely, cu inima fremătîndă, se întoarse degrabă la bastion, ca să se odihnească un pic pînă în zori. Cînd trecu pe lîngă mori, auzi pe cineva strigîndu-i din umbră : „Pst![4]

îşi îndreptă privirea într-acolo şi-l zări pe ţigan. Stătea îngenuncheat pe paie şi-i făcea semne.
— Ce vrei ? îl întrebă Gergely fără chef.
Ţiganul se ridică şi-i şopti:
— A pătruns lupul în staul, boierule Gergely I
— Ei?!
— Aseară, la poarta veche, am dres coiful unui ostaş din Kassa. Domnul locotenent Hegedűs spunea că pe timp de împresurare leafa trebuie să fie îndoită. Soldaţii murmură împotriva boierului Dobó. Zic că turcul făgăduieşte de toate, iar el nimic.
Lui Gergely i se tăie răsuflarea.
— De faţă cu tine a vorbit aşa ?
— De faţă cu toţi soldaţii. Nu ti-aş fi spus, dar cînd e vorba de teamă, mai mult mă tem de turci decît de domnul hotnog din Kassa.
— Hai cu mine, zise Gergely.
Il căută pe Mekcsey. Il găsi împărţind porunci la cei care încărcau muniţia.
— Pista — zise el — ascultă ce spune Sárközi.
Si-i lăsă singuri.

6

Dimineaţa, cînd Dobó ieşi pe uşa palatului, Hegedűs se afla de cu vreme acolo, aşteptîndu-l.
— Stăpîne — zise ridicînd mîna în semn de salut — aş avea să te înştiinţez ceva.
— Ceva de seamă ?
— Nu prea.
— Vino cu mine. Ai să-mi spui sus, la poartă.
Deasupra porţii se adunaseră Gergely şi, împreună cu el, Mekcsey şi Fügedy. Gardul de nuiele îi ferea de ochii turcilor care mişunau pe malul pîrăului. Dobó se uită întîi prin împletitura gardului, apoi se întoarse spre Gergely :
— Pînă acuma nimeni ?
— Nimeni, răspunse Gergely.
Şi aruncă ochii spre Hegedűs.
Hegedűs duse alene un deget la coif. Gergely făcu şi el tot aşa. Se priviră însă cu răceală.
Dobó se întoarse spre Hegedűs. Aştepta să-i dea seama.
— Stăpîne — zise Hegedűs — trebuie să-ţi spun că mi se fac cam nemulţumiţi soldaţii.
Dobó făcu ochii mari.
— Din păcate — ridică din umeri Hegedűs, uitîn- du-se în lături — sînt printre ei ostaşi vechi,

care cunosc, cum să spun... plata în timp de împresurare. Ieri au aşteptat toţi s-o primească după obiceiul din alte părţi. Aseară murmurau. Mi-am zis : dacă îi cert, îi asmut şi mai tare. Aşa că i-am lăsat să vorbească. M-au rugat să aduc la cunoştinţă domniei tale care le este dorinţa.
Dobo îl privi cu asprime;
— Întîi şi-ntîi, domnule hotnog, n-ar fi trebuit să uiti că în cetate nu sînt îngăduite nici un fel de şoapte şi şuşoteli. În al doilea rînd, cît priveşte plata în timp de împresurare, dacă e vreunul care nu luptă aici pentru patrie, ci pentru bani, să se prezinte — şi o va primi.
Îl părăsi pe hotnog. Apoi se uită peste parapet.
— Vine ! spuse Gergely cu glas tremurînd.
Dintre turci se alese curdul. înarmat, ducea doi copii unguri. Amîndoi copii de ţărani, în laibăr, în izmene, desculţi. Cum curdul făcea paşii mari, cei doi copii alergau ca să se ţină de el.
La vreo suţă de paşi în urma lor se zărea dervişul chior. însoţea călare curdul; dar la o bătaie de puşcă se opri şi, ridicat în scări, privi spre cetate.
— Nici unul din ei nu-i al meu ! se bucură Gergely.
Şi, în adevăr, fiecare din cei doi copii era mai în etate decît Tancsika al său. Unul din copii avea zece ani, celălalt doisprezece.
Curdul se opri în faţa porţii şi strigă :
— Begul trimite în loc de un copil, doi. Daţi inelul, şi atunci îl va da şi pe al treilea.
Dobo îi porunci străierului din turn :
— Apleacă-te spre ei! Fă-i semn cu mîna curdului aceluia că poate să plece.
Turcii bătură şi în ziua aceea fără încetare zidurile cetăţii. Zarbuzanele cu gurile lor uriaşe băteau rar, dar năprasnic.
La fiecare bubuitură zidul trosnea şi din cînd în cînd se auzea şi huruitul cîte unei prăbuşiri.
Totuşi, în ziua aceea s-a petrecut iji o schimbare, despre care străjile dădură de veste încă dis-de-dimi- neaţă.
Călărimea turcească se îndepărtase de cetate. Nu se mai zăreau nicăieri nici akingi cu cuşme roşii, nici spahii în armuri strălucitoare, nici bezli în straie împestriţate, nici delii cu glugi, gunulii pe cai mărunţi, gurebii, muselinii şi silidarzii. Ba lipseau pînă şi cele nouă sute de cămile ale taberei.
Ce s-o fi întîmplat ?

Cei din cetate se foiau încoace şi-ncolo cu feţele înseninate de bucurie. Printre ţăranii tocilari apăru şi ţiganul şi ceru să i se ascută o sabie lungă ruginită. La cuptoarele de pîine răsuna cîntecul femeilor. Copiii de lîngă cuptoare se jucau pe iarba colinei — băieţii de-a războiul, fetele prinse în horă : **Katiţa Ujvarilor, Tivul fustei de dihor Orz-ovăz daţi calului Mărgele stăpînei lui Iară fetei dumnisale Stemă de mărgăritare**

Mătuşa Balogh îl adusese acolo şi pe puiul de turc. Turcul cel mititel stătea şi se uita cu ochii mari la jocul copiilor.

— Primiţi-l şi pe ăsta în joc, îi rugă slujitoarea pe copii.

— Nu-l primim ! răspunseră băieţii.

Fetele însă îl primiră.

Puiul de turc nu pricepea vorbele cîntecului, dar se învîrtea cu atîta evlavie laolaltă cu fetele, de parcă ar fi luat parte la cine ştie ce ritual.

Dar, care să fi fost pricina veseliei şi bucuriei ? Călăreţii turci dispăruseră. De bună seamă că se apropia o oaste eliberatoare. Oastea regelui ? Unde în altă parte să se fi dus cavaleria turcească dacă nu în calea ei ?

Şi toboşarii acopereau cu şi mai mare voioşie glasurile turcilor, care strigau spre cetate. Maimarele toboşarilor se urca din cînd în cînd pe zidul din partea de unde veneau strigătele şi acoperea bubuind din toba mare glasul celui care striga.

Dar mai veneau şi tidule în cetate. Le trimiteau prinse în săgeţi. Nu le citea nimeni. Care cum le prindea le şi zvîrlea pe foc. Iar săgeţile i le duceau lui Cecev. Bătrînul stătea pînă seara cocoţat pe bastionul închisorii şi, de cîte ori zărea prin preajmă vreun turc, trimitea după el cîte-o săgeată.

Numai chipul lui Dobo era la fel de serios. Urca ba într-un tum, ba într-altul şi iscodea mişcările duşmanului. Uneori privea îndelung spre dealul Eged. Adeseori clătina din cap.

Şi numai ce trimise după Mekcsey să vină la palat.

— Dragă Pista — zise aşezîndu-se în jilţ — Hegediis ăsta nu-mi place. Nu-l scăpa din ochi.

— Aşa şi fac.

— Cu cine vorbeşte, spre cine priveşte, unde calcă, trebuie să ştiu tot ceas cu ceas.

— Vom sti.
— El însă nu trebuie să simtă nimic, fiindcă altminteri cine ştie la ce ne-am putea aştepta din partea lui.
— Nu va afla.
— Dacă se iscă vreo răscoală în cetate, s-a sfîrşit cu noi I Aş putea da poruncă să fie închis, dar trebuie să Stim mai întîi cine şi cîţi sînt de partea lui. Trebuie să stîrpim răul din rădăcină. Pe cine ai pus să-l urmărească ?
— Pe ţigan.
— E de încredere ?
— De cînd i-am alungat pe turci, îşi simte pielea mai la adăpost aici, printre noi, decît printre păgîni, cu toate făgăduielile lor. Ieri a lucrat printre cei din Kassa şi azi o să-şi găsească de lucru tot acolo. I-am spus că, dacă ne va fi de folos în împrejurarea aceasta, o să capete un cal frumos împreună cu tot dichisul. Mai bine să se arate că a trecut şi el de partea lor.
— Alt om de încredere n-ai ?
— De avut aş avea, dar n-ar avea încredere în el cei din Kassa. Pe ţigan nici măcar nu-l iau în seamă, aşa că nu-şi dau osteneala să se ferească de el.
— Va fi destul să afle cine sînt căpeteniile I
— Tot aşa i-am spus şi eu.
— Atunci e bine. Să ne vedem de treabă.
— Cinstite căpitane — zise pe alt glas, mai străbătut de căldură, Mekcsey — semnele arată că se apropie oastea regelui.
Dobó ridică din umeri:
— S-ar putea să vină, răspunse cu tristeţe. Dar semnele din care voi aţi înţeles un asemenea lucru mie nu-mi vestesc apropierea oştirii regeşti.
Mekcsey se opri locului, mirat.
Dobó înşiră numărînd pe degete :
— Iasaulii (statul-major) sînt toţi aici. Pe cei doi comandanţi i-am văzut călărind împreună la Almagyar. Dintre tunuri n-a fost retras nici imul. Oştile au rămas amîndouă aici.
— Atunci ce-ar putea să fie ? clipi Mekcsey ruşinat.
Dobó ridică iar din umeri.
— Nimic altceva, băiete, decît că s-au retras la pădure.
— La pădure ?

— Da, şi la vie. Cară pămînt vreascuri. O să înfunde şanţul cetăţii şi o să ridice un dîmb către mine. Dar, dragă Pista, toate acestea nu ţi le spun decît ţie. Lasă-i pe cei din cetate să se bucure că vine oastea eliberatoare.
Dădu mîna cu tovarăşul său şi-l privi cu încredere. Apoi trecu în încăperea în care zăcea Pető cu Budaházy.
De cum se înseră, reapărură călăreţii turci.
La lumina unei rachete văzură că toti călăreţii îşi duceau calul de dîrlogi şi că toţi caii erau încărcaţi zdravăn cu vreascuri şi cu butuci de vie.
Şirul lung al cămilelor căra saci umpluţi. Apăreau una cîte una după dealul Baiusz.
Dobó dădu poruncă să fie îndreptate gurile tunurilor în jos şi puse să se tragă în ei.
Dar noaptea se lăsa tot mai întunecoasă, iax numărul călăreţilor nu se rărea. Dobó renunţă la bombarda- fiiént şi se mulţumi să tragă ín ei numai din cínd ín cînd cu puşcaşii.
În timpul acesta, turcii mişunau la poalele cetăţii. Se auzeau trosnind vreascurile şi butucii de vie azvârliţi claie peste grămadă. Din cînd în cînd, răsunau comenzile iasaulilor.
Dobó porunci ca cea mai mare parte din felinarele din cetate să fie puse în crenelurile şi în ocniţele de sus ale zidurilor. Aşezară felinarele în aşa fel, încît să lumineze în afară, dar să nu poată fi atinse cu uşurinţă de jos, nici cu săgeata şi nici cu glontele. înlăuntrul cetăţii era întuneric. Doar pe alocuri ardea cîte un felinar. împrejurimile porţii vechi erau luminate de focul de la cuptoarele de pîine. Femeile mai lucrau şi la ceasul acela cîntînd.
— Lăsaţi-le să cînte, zisese Dobó. Din locul unde se cîntă nu fuge norocul.
Pe la miezul nopţii, Mekcsey cercetă din tumul bastionului Bolyky mişcările turcilor : ca nu cumva să se trezească pe neaşteptate cu vreun atac de noapte.
Cea mai mare parte din ofiţeri vegheau şi ei răspîndiţi care-ncotro.
Mekcsey se aplecă în jos cu mîinile făcute pîlnie la ureche, iar privirile lui se străduiau să pătrundă întunericul.
Cineva îl smuci de dolman.
Era ţiganul.
Purta în picioare bocanci de ienicer, iar pe cap avea un coif în care înfipsese de iur împrejur pene

de cocoş. De-o parte purta sabie, iar de cealaltă un iatagan turcesc cu mîner alb.
— Pst... făcu misterios. Pst!...
— Ce vrei ?
— Căpitane, măria ta, parcă şi simt în mîini frîul bidiviului făgăduit.
— Ai aflat ceva ?
— Ehei!
— Ai şi dovezi ?
— Am, dar trebuie să pun mîna pe ele.
■— Atunci, ce mai aştepţi ?
— Eu ? Poftiti de veniţi cu mine şi o sa le aveţi. Dar chiar acuma, pe loc.
— Unde ?
— La rezervorul de apă. Acolo s-a dus Hegediis. Ehei 1
— Singur ?
— La uşa rezervorului de apă stau de pază trei ostaşi de-ai lui.
Mekcsey coborî valvîrtej scările. Cînd ajunse la picioarele turnului, chemă şase ostaşi să vină cu el.
— Veniţi neînarmati ! Descăltaţi-vă de cizme I Luaţi cu voi curele ori funii I
Soldaţii ascultară fără să crîcnească.
Cînd ajunseră la bastion, Mekcsey îi opri din nou :
— Mergem la rezervorul de apă. Acolo se află trei ostaşi, treji ori dormind. Îi atacaţi pe la spate şi-i legaţi. Îi duceţi la temniţă şi-i predaţi temnicerului, ca să-i închidă. Nici un strigăt I Nici o vorbă !
Rezervorul de apă era cufundat în întuneric. Nu era luminat decît vîrful unui stîlp dărăpănat.
Începînd de acolo, soldaţii înaintară de-a buşilea. Ţiganul nu dovedea să-şi facă cruci.
Abia trecură cîteva minute şi în apropierea rezervorului de apă se auziră zornăituri, zdupăituri, sudălmi.
Atunci ajunse acolo şi Mekcsey.
Cei trei ostaşi zăceau grămadă.
Amîndouă uşile rezervorului de apă stăteau larg deschise. Mekcsey se aplecă să vadă în jos. Era linişte şi întuneric.
întoarse capul spre oameni.
— E aici ? îl întrebă încet pe ţigan.
— L-am văzut eu însumi coborînd.
— Pe hotnogul Hegediis ? Nu te-ai înşelat ?
— Nu !

— Dă fuga la căpitanul cetății. Caută-l la bastionul cel nou. Spune-i că îl rog să vină aici. Lasă vorbă şi domnului hotnog Gergely să trimită numaidecit cinci drabanţi.
Ţiganul porni în fuga mare.
Mekcsev trase sabia şi se aşeză de pază la capătul scării care urca din rezervor.
Deodată, i se păru că de ios răzbăteau glasuri.
Mekcsev se ridică şi închise chepengul peste scara rezervorului.
Se auziră venind cei cinci drabanţi şi aproape în acelaşi timp şi Dobó, şi aprodul Kristóf.
În xnina aprodului atîma un felinar, cu care lumina drumul lui Dobó.
Mekcsev le făcu semn să se grăbească. În momentul acela, glasurile din rezervor răsunară mai tare.
— Pe-aici! Pe-aici! se auzi din adîncuri un glas surd.
Dobó porunci drabanţilor să pregătească armele şi să le ţină pe marginea rezervorului cu gura în jos.
— Kristóf — zise după aceea — mai adu încă douăzeci de oameni de la domnul Gergely.
Îi luă felinarul şi-l aşeză lîngă stîlp, dar în aşa fel ca să nu arunce lumină în rezervor.
În adîncime : zăngănit de arme, trosnituri de picioare.
— Pe-aici I Pe-aici! se auzi mai limpede.
O izbitură... îndată după aceea, încă o izbitură...
Strigăte: *Ei va meded!*... Apoi din nou izbituri...
În uşa care acoperea scara se auziră bocănituri.
Apăru şi capul cuiva. Dobó apucă felinarul. Şi lumină fata cuiva.
Era hotnogul Hegedűs, cu chipul păniîntiu, Mekcsey îl apucă de guler.
— Luaţi-l I strigă Dobó.
Pe hotnog îl apucară mîini zdravene şi-l scoaseră afară din rezervor.
— Dezarmati-l I
De ios, tot se mai auzeau izbituri şi strigăte învălmăşite :
—- *Jctisin ! Jetisin !* ("Ajutor !)
Dobó aplecă felinarul şi încercă să vadă în adînc.
Acolo, pe fundul albiei întunecoase, bîjbîiau o mulţime de turci cu turbane, înarmaţi, iar dintr-o gaură laterală se înghesuiau lărmuind alţii-
— Foc ! strigă Dobó,
Cei cinci puşcaşi îşi descărcară armele în fîntînă.

Golul rezervorului detună ca un zarbuzan. Se auzi un răcnet furios.

— Rămîi aici I zise Dobó către Mekcsey. Aici este un tunel: n-am ştiut de el. Pune pe cineva să coboare. Cercetează-l şi tu. înaintaţi pînă unde veţi putea. Dacă trece de cetate, îl surpăm şi-l zidim. O strajă să stea neîncetat de pază acolo.

Se întoarse spre soldaţi. Le arătă pe Hegedűs şi pe ceilalţi complici:

— Puneţi-i în fiare 1 Inchideţi-i cîte unul 1

Si se întoarse la bastion.

Din adîncuri, Mekcsey auzi cuvinte ungureşti:

— Ajutor, oameni buni I

îndreptă lumina felinarului într-acolo. Deasupra celor care se înecau, se zbătea un turc cu cuşmă de piele : el striga.

— Azvîrliţi-i o frînghie! zise. Cine ştie dacă n-o fi tot cineva din cetate.

Funia găleţii se afla acolo. O lăsară în jos cu găleată cu tot. Omul se agăţă de găleată. Trei oşteni îl traseră în sus.

Cînd omul ajunse afară, căscă gura, ca somnul zvîrlit pe mal.

Mekcsey îi lumină faţa cu felinarul. Era un akingi mustăcios. Din mustăţi şi din straie i se prelingeau şiroaie de apă.

— Eşti maghiar ? îl întrebă Mekcsey.

Omul îl imploră îngenunchind :

— îndură-te la mine, stăpfine 1

Din felul cum vorbise se vedea că nu era turc. Mekcsey fu cît pe-aci să-l azvîrle înapoi. Se răzgîndi însă, socotind că va fi bun de martor.

Luaţi-i armele — le porunci soldaţilor — şi închideţi-l laolaltă cu ţăranii care au adus scrisori.A doua zi, în 4 octombrie, soarele cînd răsări, lumină şi un şir de dîmburi proaspăt ridicate în jurul cetăţii.
Şanţul cel adînc, care înconjura dinspre miazănoapte cetatea, fusese umplut din loc în loc. Movilele se ridicau în faţa spărturilor din zid. Dedesubt erau vreascuri, găteje de pădure, viţă de vie legată mănunchiuri — deasupra pămînt. De bună seamă, turcii nu aveau să se mulţumească cu atît. Aveau să le înalţe în vreo două-trei locuri atît, încît să poată trage cu tunurile de pe ele şi să poată năvăli în cetate fără scări.
Dobó le cercetă lucrul. Il privi din toate părţile, fără să spună o vorbă, cu chipul liniştit. Apoi se întunră spre Guthay, mai-marele străjilor, care aştepta să dea raportul. Pe el îl încredinţase Dobó cu cercetarea lui Hegedűs şi a părtaşilor lui, fiindcă nu era timp de judecată.
— Am isprăvit, căpitane! Ostaşii au mărturisit că au vrut să dea drumul turcilor în cetate. Pe Hegedűs însă a trebuit să-l picurăm cu ceară. Dar chiar şi atunci tot mai striga : „Mărturisesc, mărturisesc, dar în faţa lui Dobó am să spun că m-aţi torturat şi de aceea am recunoscut".
Dobó trimise după ofiţeri. Îi pofti în sala cavalerilor pe cei patru mari hotnogi dimpreună cu un hotnog, un sergent, un căprar şi un ostaş de rînd. De asemenea şi pe diacul Mihály, pitarul.
Masa era acoperită cu postav verde. Pe ea se afla un crucifix şi două luminări aprinse. În colţul sălii, călăul îmbrăcat în postav roşu. Lîngă el, pe o tavă, un cărbune aprins. În mînă ţinea nişte foaie. Lîngă tavă, bucăţi de plumb şi un cleşte.
Dobó purta îmbrăcăminte de postav negru. În vîrful coifului: pana de vultur, semnul căpităniei. În faţa lui, o coală de hîrtie albă.
— Tovarăşi — spuse el posomorit — ne-am întru» nit ca să cercetăm pricina hotnogului Hegedűs şi a părtaşilor săi. Faptele săvirşite de ei arată că sînt trădători.
Şi făcu semn să fie aduşi vinovaţii.
Gergely se ridică.
— Domnilor — spuse — în această pricină eu nu pot să fiu judecător. Sînt certat cu acuzatul. Elibera- ti-mă din răspunderea de judecător.

Meksey se ridică şi el.
— Eu nu pot fi decît martor, zise. Nimeni nu poate fi în acelaşi timp martor şi judecător.
— Să fie martor ! hotărîră cei de la masă.
Gergely se îndepărtă.
Mekcsey ieşi pe sală.
Străjile îi aduseră pe Hegediis şi pe cei trei părtaşi ai săi. De asemenea şi pe turc.
Hegediis era galben la faţă. Avea ochii încercănaţi. Nu cuteza să ridice privirile.
Dobo nu-l lăsă decît pe el în sală. Porunci ca ceilalţi să fie scosl.
— Să auzim ! spuse. Cum a fost cu călăuzirea turcilor ?
Hegediis se sili să-şi adune puterile şi, împiedicîndu-se în vorbire, căuta să se apere :
— Eu n-am vrut decît să-i ademenesc pe turci în rezervorul de apă. N-am vrut să le predau cetatea. Rezervorul este mare. Am găsit în el o intrare îngustă. M-am gîndit că va fi meritul meu dacă voi nimici de unul singur o mie de turci.
Dobo îl ascultă în linişte, pînă la capăt. Ofiţerii nu-l întrebară nici ei nimica. După ce termină ce avu de spus, Dobo porunci să fie dat la o parte şi ceru să fie aduşi unul cîte unul soldaţii.
— Noi —■ ridică din umeri primul (un om de vreo patruzeci de ani, cu faţa veştejită şi cu mantaua plină de noroi) — nu puteam face decît aşa cum ne-a poruncit domnul hotnog. Noi trebuie să ne supunem cînd primim o poruncă.

— —- Ce v-a poruncit ?Ne-a poruncit sa aşteptăm pe marginea rezervorului, că dumnealui va aduce nişte turci.
— Ce v-a spus, de ce-i aduce ?
— Ca să ne înţelegem cu privire la predarea cetăţii.
Dobó se uită la hotnog.
Hegedűs clătină din cap :
— Nu-i adevărat. Minte I
— Adică eu ? urlă jignit ostaşul. Păi nu domnia ta ne-ai spus că tot ce spune turcul e de bine, iar boierul Dobó nu ne spune nimica bun, ba nici banii de asediu nu...
— Minte ! repetă Hegedűs.
Fu introdus celălalt flăcău. Era şi el speriat. Pe păru-i lung, negru, urme de noroi. Se opri clipind.
— Ce-aţi căutat la fîntînă ?
— Am aşteptat turcii, răspunse clipind. Domnul hotnog Hegedűs spunea că, mai devreme ori mai tîrziu, cetatea tot ajunge în mîna turcilor, aşa că, dacă n-o predăm, e sigur că vom muri.
Dobó dădu poruncă să fie adus şi al treilea ostaş. Un băietan cu pielea ca laptele. Pantalonii cărămizii îi erau rupţi în genunchi.
— Eu nu ştiu nimic — se bîlbîi — mi s-a dat poruncă să fac de pază la fîntînă, dar pentru ce, asta nu ştiu.
— Nu cumva a spus domnul hotnog Hegedűs că ar fi bine să se cadă la învoială cu turcii ?
— Ba a spus.
—■ Cînd a spus-o întîi şi-ntîi ?
— În seara de după atacul cel mare.
— Şi cum a zis ?
— A zis aşa, că... zice : noi sîntem puţini, iar aceia mulţi, şi că nici celelalte cetăţi n-au putut ţine piept, deşi pe vremea aceea turcii umblau împărţiţi.
— Despre plata de asediu a vorbit ceva domnul hotnog Hegedűs ?
— A vorbit. A zis că în alte cetăţi în asemenea împrejurări se plăteşte leafă dublă...

-Dar despre predarea cetăţii ce-a spus ?Â zis ca... zice : ori aşa, ori altminteri, turcul tot o s-o ia, aşa că tot mai bine e dacă mai şi plăteşte, decît să ne pierdem şi capul.
— Dar oamenii ce i-au răspuns ?
— Nimica. Şedeam de vorbă lîngă foc, după ce strigaseră turcii.
— Voi nu le-aţi răspuns nimica ?
— Nu. Numai domnul hotnog a vorbit cu ei noaptea.
— Cum a vorbit cu ei ?
—■ Printr-o crăpătură, la poarta veche. S-a dus acolo şi a vorbit în vreo trei rînduri cu ei.
— Cu turcii ?
— Cu turcii.
— Şi ce-a spus cînd s-a întors ?
— Că turcii vor lăsa pe toată lumea să plece, că nu vor tăia pe nimeni. Ba, celor din Kassa le vor da pe deasupra şi cîte zece galbeni de cap de om, şi că cele două paşale vor da şi scrisoare cu pecete că-şi vor ţine făgăduiala.
— Cîţi dintre oşteni aţi auzit asta ?
— Vreo zece.
— Şi de ce nu mi-aţi adus mie la cunoştinţă ? N-aţi jurat că nu veţi vorbi despre predarea cetăţii ?
Soldatul tăcu.
Dobo continuă :
— N-aveaţi datoria să ne înştiinţaţi de cele vorbite de domnul hotnog ?
— N-am îndrăznit.
— Prin urmare, v-aţi hotărît să daţi cetatea pe mîna turcilor. Cine sînt cei care s-au învoit la asta ?
Soldatul mai scoase două nume din ungherele amintirii. Apoi începu să se dezvinovăţească :
— Noi, măria ta căpitane, nu ne-am învoit, ci doar ne-am supus. Numai domnul hotnog a vorbit, şi tot dumnealui a poruncit.
Zidul bubui izbit de o ghiulea de tun. Platoşele aiîr-nate de vergele zornăiră. De pe pereţi se desprinse şi căzu pe jos o grămadă de tencuială.
Dobó se uită la judecători :
— Are cineva ceva de întrebat ?
Judecătorii stăteau la masă ca încremeniţi. În cele din urmă, vorbi judecătorul ales dintre soldaţii de rînd :
— Cei zece ostaşi s-au învoit şi ei să fie dată turcilor cetatea ?

Palid, soldatul ridică din umeri:
— Ostaşul nu poate să vrea decît ceea ce vrea comandantul său.
Alte întrebări n-au mai fost.
— A mai rămas turcul, zise Dobó. Aduceţi-l.
Pînă să ajungă în faţa mesei, turcul făcu trei temenele. Apoi rămase înclinat cu mîinile cruce pe piept
— Ştii ungureşte ?
—■ Da, stăpîne.
— Cum te numeşti ? întrebă Dobó.
' — Iusuf.
—■ Iusuf, adică pe ungureşte József. Stai drept 1
Turcul se îndreptă din şale. Era un akingi de vreo treizeci de ani. Un om îndesat, muşchiulos. Nasul lui teşit, precum şi cicatricea care-i sticlea roşietică pe frunte făceau mărturie că a mai fost şi în alte bătălii. I se vedea pe ochi că n-a dormit toată noaptea.
La întrebările puse, răspunse că sînt zece ani de cînd umblă prin Ungaria şi că se afla acolo, lîngă zid, cînd Hegedűs a strigat prin crăpătură : „Hei, turcilor I Care din voi ştie ungureşte ?"
— Minte ! mugi Hegedűs, alb la faţă ca peretele. Zoltay a vorbit şi el mereu cu turcii.
— Eu ? sări ca ars Zoltay.
— Da, ai vorbit. Ori de cîte ori e atac, strigi spre ei.
Pălind de furios ce era, Zoltay se ridică de pe scaun :
— Cer să se facă cercetări în privinţa mea, zise. Nu mai pot rămîne pe scaunul de judecător. Că eu strig cîte ceva ori de cîte ori lovesc, asta se poate. Dar numai sudălmi. Şi asta nu-i păcat I Ce vorbe-s astea ?
Dobó îl potoli:
— Îţi cunoaştem cu toţii obiceiul acesta. Mai sînt şi alţii care suduie în timpul atacului. Dar, de vreme ce s-a trezit în tine supărare împotriva acuzatului, te scutim de sarcina de judecător.
Zoltay se înclină şi ieşi.
Dobó îşi îndreptă privirea din nou spre turc.
Atunci, vorbind stricat ungureşte, turcul povesti că la poarta veche Hegedűs a vorbit întîi cu un agă, iar după aceea cu Árslan beg. De la beg a cerut drept chezăşie o sută de galbeni şi cuvîntul de onoare că va păstra taina. Zicea că va da drumul noaptea în cetate oastei turceşti. Să sape numai lîngă poartă, acolo unde se bate de obicei toba

mare de aramă. El (arătă spre Hegedűs) spunea că a umblat într-o noapte prin rezervorul de apă şi a dat de un tunel, care însă la poartă era astupat. .În locul unde era astupat tunelul auzise răsunînd toba de aramă chiar deasupra capului, ba chiar şi paşii ostaşilor, aşa că nu era nevoie desigur să se sape mult. La ora douăsprezece noaptea zicea că ii va aştepta. Dar turcii să tăgăduiască de asemenea că nu vor păţi nimic nici ostaşii din Kassa, care vor sta de pază la poarta veche. S-au învoit. La miezul nopţii Hegedűs i-a îndrumat cu felinarul. Ienicerii, asabii şi piadii veneau amestecaţi. Au pornit să treacă prin tunel trei mii. Cealaltă parte a oastei, Dumnezeu ştie cîte mii, aşteptau să li se deschidă cele două porţi. S-a întîm- piat însă că la colţul rezervorului felinarul lui Hegedűs s-a izbit de perete şi s-a stins. Aşa că mai departe i-a călăuzit pe întuneric. El cunoştea drumul, dar marginea marelui rezervor de apă era îngustă. Acolo hotnogul s-a descurcat şi pe întuneric. Cei din avangardă însă, în- ghesuindu-se unul după altul, au alunecat în apă.

—■ Ştii cumva — îl întrebă Dobó — dacă Derviş beg a răpit copilul unuia dintre hotnogii noştri ?

— Ştiu, răspunse turcul. De vreo două săptămîni copilul este căutat în toate corturile. Begul a poruncit să fie căutat. A treia zi după ce a sosit aici i-a fost furat ori a fugit el singur.

Dobó se uită la Hegedűs.

— Mizerabile! spuse.

Hegedűs căzu în genunchi :

— îndurare ! Aveţi milă de mine ! plînse. Am greşit, mi-am pierdut minţile !

—■ Mărturiseşti şi tu că ai vrut să dai cetatea pe mîna duşmanului ?

—■ Mărturisesc. Numai să aveţi milă. Am copii : e de înţeles...

Glasul i se stinse.

Judecata nu dură mai mult de un ceas.

Un ceas mai tîrziu, hotnogul Hegedűs spînzura în piaţa cetăţii, într-o spînzurătoare înjghebată la repezeală din nişte grinzi. Iar Fügedy vesti poporul din cetate :

— Aşa va muri oricine-şi calcă jurămîntul, fie om de rînd, fie ofiţer, dacă încearcă să dea cetatea pe mîna turcilor !

Celor trei soldaţi li se tăiară urechile sub spînzură-
toare. Ceilalţi şapte fură puşi în lanţuri şi daţi la
munci grele înlăuntrul cetăţii.
Pe turc l-au zvîrlit de sus de pe zidul înalt dinspre
Soare apune, încît a căzut printre ai săi cu gîtul
frînt.
Locuitorii cetăţii înţeleseră că Dobó nu glumeşte.
8

Nu-i putere mai mare pe lume decît dragostea de mamă ! Ea e lumină de soare întrupată în făptura omenească ! Flacără sfîntă coborîtă din inima lui Dumnezeu, gingăşie şi tărie care nu se teme de moarte ! Pe tine, care ţi-ai părăsit adăpostul în afară de primejdie, perna moale, toate comorile, ca să te strecori prin pădurea morţii spre cei dragi ţie aflaţi în pieire 1 Pe tine, care ai coborît în adîncul pămîntului. Pe tine, care cu braţul tău slab vrei să spargi zidurile ca să-ţi tai drum, prin mijlocul sutelor de mii de fiare care te latră neputincioase ! Pe tine, pentru care nimic nu e cu neputinţă cînd e vorba de cei pe care-i iubeşti, chiar de-ar fi să suferi ori să mori împreună cu ei — pe tine te admir inimă de femeie.Timp de două zile şi două nopţi îşi săpara drum tot mai departe prin surpăturile tunelului, prin frigul jilav, pe sub bolţile slăbite. În cîte un loc năruitura nu se întinde mai mult de cîţiva paşi: un ceas de lucru era de ajuns ca să răzbată dincolo de ea. În alte locuri însă se necăjeau şi cu bolovani, şi nici braţul slab de femeie, nici braţul tînărului slăbuţ de numai cinci-şprezece ani nu era deprins cu asemenea muncă. În seara de 3 octombrie, de îndată ce tabăra s-a liniştit, îşi adunară laolaltă tot ce aveau de mîncare. După socoteala lor, nu se putea să mai fie pînă la cetate mai mult de o sută de paşi. Sperau să nu mai fie nevoie să se întoarcă.
Şi lucrară toată noaptea.
Sub pămînt n-aveau de unde şti cînd se crapă de ziuă, cînd răsare soarele. Nu auziră decît tropăitul cailor care cărau pămînt şi vreascuri, precum şi bubuitul tunurilor şi treascurilor din cetate. Credeau că-i un atac de noapte şi lucrau cu şi mai multă rîvnă, ca să poată pătrunde în cetate. Afară însă se crăpă de ziuă, se lumină, se făcu dimineaţă, iar soarele se ridică din dosul dealurilor dinspre Borsod. Slujitorii geambaşului turc, văzînd că-i cortul părăsit, se uitară să vadă ce-i pe acolo. Piatra umită din loc şi gaura largă îi înmărmuri. Cum călăreţii adunau iar găteje răspîndiţi peste tot, negustorul dădu el însuşi fuga la agă, şi, cu inima tremurînd de bucurie, îl vesti:
-•- Stăpîne I Eu sînt cel care va face să cadă cetatea în mîna oastei! Azi-noapte am descoperit un tunel.

Mulţimea de delii, akingi, beşlii, ghionulii şi gurebi lăsară deodată vreascurile şi caii în părăsire. Fluiere şi trîmbiţe sunară adunarea. Tot felul de ostaşi amestecaţi se înghesuiră, zornăind şi bocănind, să pătrundă în tunel.

Geambaşul îi conducea cu felinarul. **504**
În timpul acesta, tupilate, ude, dînd pietrele la o parte, cele două biete fiinţe se trudeau tot înainte. într-un loc, drumul deveni iar înclinat. Acolo pietrele erau uscate, iar drumul se lărgea. Ajunseră într-o sală subterană triunghiulară, mare şi jilavă.
— Pesemne că ne aflăm sub şanţul cetăţii, zise Miklós.
— Nu, cred că sîntem dincolo de zid : aici trebuie să fi fost odată grajd ori jigniţă, spuse jupîniţa Bornemissza.
în două colţuri ale sălii se vedeau dărâmături. Prin care parte o fi fost drumul ?
Una din grămezile de dărîmături era scobită. Deasupra ei se afla o mică gaură astupată, în care abia dacă încăpea pumnul.
În grămada cealaltă, se zărea o crăpătură îngustă, întunecoasă.
— Aici drumul se desface în două, zise Miklós. întrebarea e : pe care din ele să o luăm ?
Urcă sus pe pietre şi ţinu luminarea în dreptul găurilor.
Flacăra flutură.
încercă şi crăpătura din stînga.
Acolo flacăra rămase nemişcată.
Prinse luminarea de marginea coifului şi apucă de piatra cea mai de sus. Eva îl ajută. Piatra se rostogoli duruind peste celelalte.
— încă una ! zise Miklós.
Se încordară amîndoi încă o dată. Piatra însă nu cedă.
— Trebuie să scoatem de sub ea pe cele mici.
Luă cazmaua şi începu să sape de jur împrejur pe sub piatră. Apoi apucă iar cu amîndouă mîinile de ea.
Piatra începu să se clatine.
Miklós răsuflă adînc şi se şterse pe faţă.
— Sînt ostenit.
— Să ne odihnim, gîfîi Eva.
Şi se aşezară pe o piatră.

Miklós alunecă de-a lungul peretelui şi în aceeaşi clipă adormi.
Eva era şi ameţită şi moartă de osteneală. Pînă la genunchi veşmintele îi erau ude, înnoroiate ; mîinile în- sîngerate. De atîta aplecat, părul i se desfăcuse. Şi-l vîrîse ea cît putuse sub dolman, dar tot îi mai flutura în jurul gîtului.
Luă luminarea şi privi în amîndouă golurile. Puteau înainta prin oricare dintre ele, numai să răzbată dincolo.
„Să ne odihnim un pic — îşi zise, şi lipi luminarea de piatră — dar n-am să adorm, nu, doar cît mă odihnesc."
Şi de îndată ce se lăsă pe spate, auzi dinspre partea de unde veniseră nişte zgomote surde. Încruntînd sprîncenele, ascultă : oare de sus veneau zgomotele ori de acolo, de jos ?
Din adîncul tunelului sclipi o şuviţă de lumină roşietică.
— Miklós ! ţipă Eva, scuturîndu-l pe tînăr. Vin ! Băiatul ridică pleoapele ostenit.
— Vin ! repetă Eva desperată.
Apucă sabia.
Nu mai era decît teaca. Sabia rămăsese pe undeva, pe lîngă grămezi, unde urniseră piatra. Iataganele pe care le purtaseră la cingătoare le rupseseră de asemenea toate în timpul lucrului, ca şi briceagul de altfel. Nu mai aveau la ei nimic.
Lumina care se apropia devenea tot mai puternică. Eva trase de piatră, adunîndu-şi toate puterile. Miklós tot aşa. Piatra se mişcă, dar nu cedă.
Încremeniţi de teamă, văzură cum din întuneric se desprinde geambaşul cu făclia în mînă, iar lîngă el, mătăhălos şi cu mustăţile pleoştite, aga, la a cărui cingătoare sclipeau hangerele.
Peste o clipă fură prinşi.
Aga cercetă dintr-o privire munca începută şi luă numaidecît o hotărîre.
— Ia făclia asta, băiete ! îi porunci lui Miklós. Cum văd, tu cunoşti drumul pe aici.
Miklós nu pricepu ce i se spune, dar văzu că i se încredinţează făclia.
Într-o clipită, ostaşii dădură la o parte pietrele. Drumul se deschise cît să încapă doi oameni. între timp, golul se umpluse de ostaşi înarmaţi.
— Tu ne vei conduce — zise aga către Miklós — iar ea — continuă arătînd spre Eva — rămîne

aici 1 Dacă ne vei conduce rău, o voi arunca pe femeia aceasta între soldaţii de rînd.
Eva închise ochii.
* Un ienicer tâlmăcea.
Intorcîndu-se, aga mai spuse :
— Un deliu s-o ia sub paza lui.
Apoi îl îmbrînci pe Miklós s-o ia înainte.
Deliul o luă pe Eva în paza lui. Ceilalţi şovăiră. Cum însă aga nu spusese cine anume să păzească prizonierul, nu trecu mult şi deliul o dădu în paza altui deliu.
— Păzeşte-o tu 1
Mai stătu şi acesta cît stătu, dar amintindu-şi poate că cei care pătrund primii în cetate ajung pînă la sfîrşitul vieţii boieri, îl pofti pe un muselin s-o păzească.
— Nici gînd ! refuză muselinul.
Şi-şi văzu de drum.
— Las'că am s-o păzesc eu, tu du-te ! zise atunci un sab bătrîn, cu blană de dihor la căciulă.
Scoase hangerul şi veni să păzească femeia.
Eva, pe jumătate moartă, se rezemă de zid. Pe lîngă ea treceau unul după altul oşteni felurit îmbrăcaţi, mirosind a praf de puşcă şi a sudoare. Toţi aveau săbiile scoase şi în ochii fiecăruia strălucea speranţa minunată că va putea fi dintre primii.
Din timp în timp, trecea cîte-un făclier, luminînd cîte un grup. Alţii veneau bîjbîind prin întuneric. Zor- năiau şi zdrăngăneau armele pe ei. Unul ducea pe umăr, înfăşurat, un steag roşu.
Deodată se auzi un bubuit adînc, înfundat, de parcă ar fi tunat sub pămînt. îndărăt, spre intrarea în sală, tunelul se prăbuşi pe o lungime mare. Bubuitul se auzi timp de cîteva minute. Pietrele se prăbuşeau bubuind înfundat. Cei din frunte nu mai puteau fi urmaţi de nimeni.
Din partea de unde răsunase detunătura se auzeau vaiete şi horcăituri surde. Din partea cealaltă : zornăitul încet al armelor celor care înaintau.
Paznicul femeii vorbi ungureşte :
— Nu te teme I
Şi luă femeia de mînă :
— Cine eşti dumneata ?
Femeia nu fu în stare să răspundă.
— Maghiară ?
Femeia răspunse înclinînd capul.

— Vino, zise sabul. Aici drumul se desface în două. Dacă voi putea deschide cealaltă deschizătură, ne vom putea elibera. Dacă însă se va năruí şi aici...
Eva simţi că începe iar să trăiască.
— Cine eşti domnia ta ? întrebă dezmeticindu-se.
— Mă numesc Varsányi. Şi-ţi vreau binele.
Scoase de la cingătoare amnar şi iască. Nu trecu mult
şi iasca se aprinse. Fumul aromit învioră aerul îmbîcsit al tunelului. Apropie iasca de o luminare de ceară şi suflă s-o întețească.
Luminarea se aprinse.
— Ţine, surioară, luminarea asta.
Se apropie de grămada de dărîmături din stînga şi, smucind de vreo două ori piatra, o slăbi.
Era un om mărunţel, dar voinic. Blocurile mari de piatră se rostogoliră la rînd, care într-o parte, care în- tr-alta. **În** scurtă vreme deschizătura se lărgi cît să treacă un om.
Varsányi luă luminarea de la Eva şi porni înainte. Ferea luminarea cu palma. Se grăbea atît de tare, încît Eva abia se putea ţine de el.
Drumul începea să fie mai descurcat. Cu toate acestea, tot mai trebuiau să coboare.
La un moment dat, **Varsányi** se întoarse spre Évá. .
— Poate eşti spioană ? Atunci poate vreo solie de la rege ?
— De la el, da I îl lăsă Eva să creadă, vorbind ca în vis.
— Vine armata regelui ?
— Nu ştiu.
— Nu face nimica. Numai de-aş şti unde sîntem ? Să ne grăbim însă, ca să ajungem mai înainte de- a fi ajuns turcii.
Drumul începuse să urce. Pe lături se zăreau nişte firide negre. Pietrele erau brune, iar jilăveala sticlea pe pietre ca rouă.
— Să ne grăbim ! Să ne grăbim 1 zise din nou Varsányi. Cred că vom ieşi la rezervorul de apă.
Drumul era închis de o grămadă albă de moloz, din care răzbătea un miros tare de var.
Varsányi se scărpină în cap :
-— -Tii, fir-ar să fie de lume I
— Ce s-a-ntîmplat ?
— Nimica. Eu am s-o iau înainte. Ţine luminarea.
Trecu de-a buşilea peste grămadă. Eva îi întinse luminarea.

Varsányi se afla de-a binelea dincolo. Luă lumina-
rea şi mormăi ceva nedesluşit. întinse mîna spre
Eva, ajutînd-o să treacă peste moviliţă.
Se aflau într-o peşteră largă, care sticlea albicios
chiar şi prin întuneric. De sus se auzea cîntec de
în- mormîntare: *În paradisum deducant te angeli.*
Din înălţime se strecura pînă jos lumina zilei.
Peştera era plină de sicrie albe care zăceau unul
peste altul de-a valma, date de jur-împrejur cu var
stins. Pe marginea sicrielor varul se uscase ciucuri.
Lîngă sicrie, în băltoace de var, încremenise pe
jumătate răsturnat şi în cămaşă un mort mustăcios
cu faţa osoasă. Lumina venită de sus îi lumina faţa.
La gît îi atîma ştreangul.

Varsányi se uită mirat la mortul acela. Apoi se întoarse spre Eva.Eva zăcea la spatele lui, leşinată. În timpul acesta, băiatul conducea oastea turceasca.
La început fusese toropit de frică ; dar după aceea se gîndi că, îndată ce vor nimeri în cetate, va ţipa şi...
Gîndul acesta îi dădu puteri. Purta făclia înaintînd fără şovăire, cînd alături de agă, cînd înaintea lui. Nu trecu mult şi începură şi ei să urce. În sus, într-una tot mai sus. În cele din urmă, dădură de un zid a cărui tencuială dovedea că fusese ridicat de multă vreme.
— Dărâmaţi! porunci aga.
Sub fierul iataganelor şi lăncilor tencuiala începu să cadă. Numai primele două-trei pietre le-a fost greu să le desprindă, celelalte se urniră mai uşor sub forţa braţelor cu muşchi de oţel.
Cu toate acestea însă, tot lucrară mai bine de un ceas.
După ce deschizătura se lărgi atît cît să poată intra un om, aga îi porunci lui Miklós să treacă dincolo.
Ajunseră într-un fel de pivniţă largă. Tot felul de butoaie şi iar butoaie. Singurul lucru curios era că locul acela semăna mai mult a sală decît a pivniţă.
Chiar şi pe perete atîrna un tablou mare zdrenţăros, iar sub tablou era o cadă rotundă. Pe tablou se vedeau două capete. Unul : un chip trist, cu barbă. Celălalt: un tînăr, trist şi el, aplecat la pieptul bărbosului. Deasupra capetelor lor, un cerc de lumină. Sub capul tînărului, de sub zdrenţele pînzei, lumina albeaţa peretelui.
Se auzea umbletul şi forfota celor din cetate.
— Pregătiţi armele 1 spuse aga întorcîndu-se spre ai lui. Strângeţi rândurile fără zgomot. Tăcere ! Tăcere !... Cînd vom sparge uşa, să nu răcniţi. Dacă nu vom vedea pe nimeni, îi vom aştepta pe cei care vin din urmă I Purtătorii de steaguri să se repeadă numaidecît la ziduri.
Doi purtători de drapele ieşiră mai în faţă.
Aga continuă :

— Ceilalţi cu mine, spre poartă ! Fără cruţare !

Ina- **510** inte de toate : dezarmarea străjilor şi

dărîmarea grabnică a porţii. Aţi înţeles ?

— Am înţeles ! se auzi drept răspuns mormăitul încet al ostaşilor.
Aga înaintă şi zări în faţa uşii de fier cada cea mare cu praf de puşcă. Tresări.
Se aflau în pulberărie. în butoaie nu era vin, ci praf de puşcă.
Dar Miklós ştia şi el unde au ajuns.
Aflîndu-se chiar lîngă cada cea mare, se întornă. îşi plimbă privirea peste mulţimea turcilor înarmaţi, care se înghesuiau unul în altul. Avea chipul palid şi spiritualizat pînă la măreţie. Ridică sus făclia aprinsă, apoi o azvîrli în praful de puşcă.

9

Cînd coborîră sicriul, Varsányi strigă la oameni :
— Hai, oameni buni I
La strigătul lui, sus, în uşa catacombei, apărură chipuri uimite. Unul cu capul descoperit, celălalt cu coif ruginit şi fără podoabe, prins cu curea sub bărbie.
Varsányi strigă din nou :
— Eu sînt, Varsányi! Ridicaţi-mă sus!
O luă pe Eva pe braţe şi păşi cu ea de pe un sicriu pe altul, pînă la funii. Uni cele două funii şi se aşează pe ele.
Oamenii îl traseră sus.
Lîngă groapă nu se aflau decît doi preoţi şi doi ţărani gropari. Oamenii rămaseseră cu gura căscată la Eva, care zăcea ca moartă pe iarbă, unde o pusese jos Varsányi.
— Aduceţi apă ! zise Varsányi către ţărani.

în clipa aceea se auzi o bubuitură de zgudui pămîntul şi izbucniră flăcări de iad ; din bastionul bisericii ţîşni în sus un turn de flăcări roşii. Tîşni în sus pînă la cer, purtînd de-a valma scînduri negre, grinzi, pietre, bucăţi de lemn şi oameni.Bubuitura zgudui atît de tare cetatea, încît toţi se clătinară ,şi se prăbuşiră, de parcă ar fi fost loviţi de o mînă mare, nevăzută şi puternică.
Din văzduh cădea o ploaie de pietre, sînge, arme, lemn şi doage.
Explozia fu urmată de o tăcere mormîntală — şi înăuntrul cetăţii şi în tabăra turcească.
Toată lumea privea uluită.
Să se fi prăbuşit oare cerul ? Ori s-a deschis pămîntul ca, prefăcîndu-se în iad, să reverse asupra lumii un potop înfricoşător de flăcări, ca în ziua de apoi ? Nimeni nu era în stare să răspundă.
„O capcană turcească !" Acesta a fost primul gînd venit în mintea tuturor celor din cetate.
„Cetatea e pierdută I" Acesta fu singurul simţămînt care încremeni toate inimile ce încercaseră să mai bată o dată cu explozia.
La picioarele bastionului Sândor, Gergely lega laolaltă ulcele umplute cu leacuri drăceşti. Suflul exploziei îl izbise de scuturile care, agăţate de cuie, acopereau peretele.
Cînd ridică privirea, coloana de foc înroşea cerul, răsfrîntă ca o pîlnie ; în mijlocul ei se vedea o roată neagră de moară, în jurul căreia zbura rotindu-se un om întins ca o scîndură şi un picior de om, runt din coapsă.
Îi trecu prin minte să se ferească şi se trase sub bolta bastionului, dar în prima clipă rămăsese şi el uluit, fără să fie în stare să lege un gînd.
Nu peste mult timp însă, cetatea prinse din nou viaţă. Oameni alergînd de colo-colo, ostaşi azvîrlindu-şi armele, femei plîngînd, cai speriaţi rupîndu-şi pripoa- nele se învălmăşeau pretutindeni.
Jos, în tabăra turcească, răcnete victorioase, scări de asalt ridicate în pripă şi mii de oameni înarmaţi vălu- rind spre cetate.

— Sîntem pierduţi! se auzea, printre gemete, peste tot în cetate.Femeile, trăgînd dppă ele copiii ori purtîndu-i în poală, alergau zăpăcite peste pietrele înnegrite şi peste tăciunii grinzilor arse. Toată lumea căuta salvarea şi nimeni nu ştia încotro I Şi, ca şi cînd în nebunia lumească s-ar fi amestecat şi cerul, începu să cadă o zăpadă deasă, neagră. Zăpadă neagră! Cădea, cădea neîncetat. Şi era atît de deasă, încît nu se vedea nici la zece paşi. Era funingine. Acoperi cetatea, de parcă ar fi vrut s-o învăluie în doliu.

Iar pe pietrele şi grinzile împrăştiate zăceau cadavre ciopîrţite şi membre omeneşti însîngerate. Cu capul descoperit, Dobo, smucindu-şi calul, galopa spre locul exploziei şi poruncea ostaşilor să urce pe ziduri.

—■ Nu s-a întîmplat nimic ! striga în dreapta şi-n stînga. În sacristie nu erau decît douăzeci şi patru de tone de praf de puşcă I

Ofiţerii încălecară şi ei, liniştind în toate părţile oamenii cu vorbele lui Dobo.

— Fiecare înapoi la locul său! Numai douăzeci şi patru de tone de pulbere...

De furios ce era, Mekcsey mîna soldaţii zăpăciţi şi neascultători cu o coadă de lance frîntă.

— Puneţi mîna pe armă, afurisiţilor ! La creneluri 1

Şi descălecă şi el. Apucă o halebardă veche şi se repezi sus pe ziduri.

— După mine, băieţi! Cine-i bărbat să mă urmeze 1

Turcii care se urcau pe ziduri fură întîmpinaţi de un

şir lung de focuri. Ostaşii dădură fuga sus pe ziduri chiar şi fără să mai aştepte porunci, iar lancea, sabia şi tîrnăcopul lucrau de zor.

Turcii se înghesuiau şi ei ba înainte, ba înapoi în dezordine, iar afară, în jurul zidurilor, învălmăşeala era tot atît de mare ca şi înăuntru, în cetate.

Cei mai mulţi se îngrămădiră la locul exploziei.

De pe bastionul său, Gergely văzu cum, prin ninsoarea rărită a funinginii, oastea pestriţă turccască se revarsă spre bastionul bisericii.

— Rămîi aici! îi strigă lui Zoltay, iar el, cu sabia scoasă, alergă la bastionul bisericii.

— Korcsolás — strigă la un caporal care intra agale — vino cu mine 1
Omul se afla la numai cinci paşi de el, dar nici nu întoarse capul.
— Korcsolás Máté ! Milostenia mă-ti!
Omul păşea agale cu ochii aţintiţi în gol, liniştit. Gergely se repezi după el. Il apucă de umăr.
— Măi, n-auzi ?
Ca smuls dintr-un vis, omul ridică ochii spre Borne-missza.
În clipa aceea, Gergely văzu că ambele urechi ale omului sîngerau : ostaşul asurzise.
Gergely îl lăsă şi dădu fuga mai departe.
În drum aruncă o privire spre cazane. Acolo fierbea ciorba celor care fuseseră de strajă şi le venea rîndul să mănînce. În cele opt cazane mari clocotea şi aburea sucul fierbinte al cărnii tăiate mărunt.
Gergely se opri. Apucă ruda pentru căratul mîncării. O vîrî prin urechea unuia din cazane şi strigă spre unul din ţăranii artelnici:
— Apucă de el I Căraţi-le şi pe celelalte sus pe bastion 1
Iar cînd ajunseră sus, răsturnă zeama fierbinte peste turcii îngrămădiţi pe scări.
Cînd Varsányi îşi veni în fire, văzu în faţa lui femeia zăcînd pe pămînt. Cei doi preoţi se repeziseră la ziduri aşa cum erau, în cămaşă şi stolă, şi puseseră mîna pe arme, iar cei doi ţărani dăduseră fuga, unul într-o parte, iar celălalt în cealaltă, după toate semnele spre tunuri.
Varsányi o luă pe Eva în spinare, ca pc un sac, şi o duse în palat. îşi zise : dacă-i spionul regelui, acolo îi este locul, că de bună seamă aduce vreo scrisoare.
Şi o încredinţă jupînesei Balogh, s-o trezească.
Abia după ce-i puseră pe fuga pe turci îşi dădură seama ce pagube pricinuise explozia.
Partea din dreapta a bastionului bisericii şi sacristia nu mai erau decît o gură neagră căscată. În locul acela, zidul cetăţii, dimpreună cu tot ce clădiseră peste noapte, se dărîmase, iar din cele două mori nu mai rămăseseră decît ruinile. Jos într-o latură a sacristiei, fuseseră treizeci de vite pentru tăiere. Acuma zăceau moarte.
Pe cei opt ostaşi ce stătuseră de strajă îi găsiră sfîrte- caţi.

Tot acolo pieri şi hotnogul Nagy Pál, care venise dimpreună cu treizeci de drabanţi de la cetatea Erdőd, trimis de Báthory György.
De asemenea, fuseseră răniţi şi mulţi din ostaşii aflaţi prin apropiere. Unui viteaz, numit Horváth Gergely, i-a smuls din umăr braţul o piatră zvîrlită de explozie. A murit în aceeaşi zi, cînd a fost şi îngropat.
Cei din cetate nu-şi reveniră cu totul decît după ce văzură că turcii nu putuseră pătrunde în cetate.
— Dumnezeu apără şi el cetatea Eger ! strigă Dobó netezindu-şi pletele şi ridicînd ochii la cer. Nu vă pierdeţi încrederea în puterea Domnului I
Asaltul fusese de fapt respins cu ciorba. Turcii erau deprinşi cu focul, cu sabia, cu lancea. Ciorba fierbinte n-o cunoşteau însă decît în lingură. De îndată ce zeama fierbinte şi ardeiată se revărsă peste prima scară, oamenii căzură ca măturaţi. Turcii îngrămădiţi la picioarele scării se risipiră şi ei care-ncotro. Unii se apucară de mînă, alţii îşi pipăiau gîtul, alţii obrazul. Se cărară de sub ziduri, înjurînd şi ferindu-şi capul sub scut.
Cei din cetate răsuflară uşuraţi.
Dobó porunci să fie chemaţi morarii şi dulgherii.
— Adunaţi repede ce-a mai rămas din mori. Din amîndouă să faceţi o moară cu piuă. Părţile lipsă să fie cioplite neîntîrziat de dulgheri! Unde-i stolnicul ?

Dintre zidurile mănăstirii apăru o figură înnegrită de funingine. Se opri în faţa lui Dobó, suflîndu-şi funinginea prinsă de mustăţi şi scuturîndu-şi cu palma barba.Era bătrînul Sukán.
— Nene Sukán — zise Dobó — dă-mi din pivniţă silitră, pucioasă şi cărbune. De îndată ce moara va fi gata, morarii vor măcina praf de puşcă.
Abia după aceea se gîndi să se ducă şi el la spălat. Că era negru ca un coşar.
În uşa palatului stătea un om înnegrit de funingine, îmbrăcat pe jumătate turceşte, cu un dovleac mare copt în mînă, din care mînca cu lingura.
De îndată ce-l zări pe Dobó, se ridică.
— Tu eşti, Varsányi ?
— Eu, stăpîne.
— Ce veşti ai adus ?
— Am adus pe solul regelui în cetate. O femeie.
Dobó se grăbi cu paşi mari spre jupîneasa Balogh.
— Unde-i solul ?
Femeia se afla lîngă patul lui Pető. Căptuşea cu mătase roşie un coif, coiful fiului ei.
— Sol ? ridică ea mirată ochii la Dobó. Aici n-a fost adusă decît o femeie.
— Ei bine, femeia aceea ?
Jupîneasa Balogh deschise odaia vecină şi închise iar uşa.
— Doarme — spuse — să n-o tulburăm. E tare zdrobită, sărăcuţa !
Dobó intră.
Eva dormea în pat, într-un pat alb şi curat. Nu i se vedea decît capul, aşa cum se afundase palid şi înconjurat de părul-i brun în pernă.
Dobó privi uimit chipul ca de ceară al femeii, care suferea pînă şi-n somn. N-o cunoştea.
Se retrase.
— N-a adus vreo scrisoare ?
— Nu.
— Dă-mi, te rog, hainele femeii. Cine-i femeia aceasta ?

— Jupîneasa Balogh ridică din umeri, apoi îl privi rugător pe Dobó.A zis să n-o întrebăm cum o cheamă. Se teme că domnia ta o să fie împotriva venirii ei aici.
— Dă-mi, te rog, hainele femeii I
Jupîneasa Balogh aduse din săliţă nişte straie înnoroiate, pline de var, de ostaş turc. Cizmuliţele de safian, galbene ca pucioasa, aveau pinteni. În cingătoare găsi peste cincizeci de galbeni ungureşti, teaca unei săbii şi două iatagane turceşti.
Pipăi toate buzunarele.
într-unui din buzunare fişîi o hîrtie.
— Asta-i 1 tresări bucuros Dobo.
Şi cu mîna înnegrită de funingine despături numaidecît pergamentul.
Era schiţa cetăţii.
în buzunare nu se mai afla nimic altceva, în afară de o batistă şi o pereche de mănuşi mototolite.
Pipăiră şi desfăcură şi cusăturile straielor.
Desfăcură pînă şi cizmele.
Nimic.
— N-o fi la ea în pat ?
— Nu — răspunse jupîneasa Balogh — eu i-am dat sărăcuţei şi cămaşa. Vai, ce zdrobită e I Trebuie să fie mult de cînd n-a mai dormit. A intrat pe sub pămînt, pe drumul morţilor.
Dobo trimise după Varsányi.
— Ai zis că-i sol.
— Aşa am înţeles.
— Nu ţi-a spus-o lămurit ?
— N-am avut cînd sta de vorbă, stăpîne. Am trecut prin tunel aproape alergînd.
■— Prin ce fel de tunel ?
—■ Prin cimitir.
— Păi, e şi pe-acolo un tunel ?
— Acum nu mai este, stăpîne.
— Turcii au provizii ?
— Vin cîteodată zece-douăzeci de care de făină şi cîte-o turmă de berbeci. Dumnezeu ştie de unde-i adună ! Orezul li s-a isprăvit de mult.
— Va să zică, încă nu-s înfometaţi ?
— Pînă acuma nu.
— Ce ai mai aflat despre tabără ?
— Doar atît că dinspre Kirâlyszek au început să sape.
— Sub cetate ?
— De bună seamă, fiindcă lucrează lagungiii.

— De ce n-ai venit mai devreme ? Ar fi trebuit să ne dai de veste despre strînsul gătejelor.
— Nu s-a putut. La porţi au fost puşi cei mai voinici dintre ieniceri şi n-am avut straie de ienicer. Dacă aş fi încercat să răzbesc printre ei, aş fi trezit bănuieli.
— Acuma să rămîi în cetate. Infăţişează-te hotnogului Gergely Bornemissza şi înştiinţează-l din care parte se sapă. Apoi întoarce-te şi rămîi pe aici.
Documentul îl avea încă în mînă. Trimise după Mekcsey.
— Ia desenul acesta, îi spuse. Pe el sînt arătate drumurile de sub pămînt. Nu ştiam că sînt şi asemenea desene pe lume. Adună zidarii şi pune-i să le astupe, dacă au mai rămas neastupate. începe cu drumul sub- pămîntean de la cimitir.
Mai împărţi cîteva sarcini şi celor doi aprozi, apoi porunci să i se toarne două găleţi de apă în cadă. După baie, îmbrăcă alte straie. Apoi se întinse pe laviţa cu blană de urs.
Aşa dormea întotdeauna, unde-l dobora somnul, la orice ceas din zi sau din noapte.
Printre ostaşii cetăţii se spunea despre el că nu doarme niciodată.

10

Dobo nu putu vorbi cu Eva decît pe seară. Jupîneasa Bornemissza se sculase şi era îmbrăcată într-o haină uşoară de casă. De bună seamă, pusese pe ea vreuna din straiele femeieşti care ajunseseră în mîna bărbatului ei drept pradă, cu prilejul primei incursiuni.
Straiele femeieşti, neavînd cumpărători la mezat, le agăţaseră într-una din încăperile goale ale palatului, ca să aibă ce împărţi la săraci, după asediu.
Dobó o pofti cînd se aşează la cină.
— Cine eşti domnia ta ? o întrebă văzînd că e femeie do neam.
, Aprodul Balázs stătea la spatele lui. Jupîneasa Ba- Jpgh îşi făcea şi ea de lucru prin încăpere. Tocmai atunci puse pe masă vin roşu alături de friptura de berbec. Aprinse încă o luminare, pe lîngă celelalte două.
— Nu ştiu dacă mi-e îngăduit s-o spun în alt chip decît între patru ochi, răspunse Eva ostenită. Nu din pricina jupînesei Balogh, ci pentru că nu am

de unde ştii dacă domnia ta îngădui ori nu să-mi fie cunoscut numele.
La un semn al lui Dobó, aprodul plecă.
Jupîneasa Balogh ieşi şi ea.
— Sînt soţia lui Gergely Bornemissza.
Şi pe faţa ei se rostogoli o lacrimă.
Dobó scăpă cuţitul din mînă.
Cu privirea îngrijorată, Eva continuă :
— Ştiu că în asemenea loc, la asemenea treburi, nu-i bine să fie de faţă şi femei. Dar crede-mă, domnia ta, că n-am venit să vă stînjenesc şi nici să-l opresc cu văicăreli pe bărbatul meu de la luptă.
— Poftim, o îmbie Dobó să ia loc pe un scaun. Te rog să mă ierţi că te-am chemat în timpul mesei. Serveşte din mîncare...
Vorbea însă cu răceală.
— Mulţumesc, refuză Eva.
Şi se aşeză ostenită.
Cîteva clipe tăcură. Apoi vorbi iar Dobó.
—■ Gergely ştie că eşti aici ?
— Nu. Şi, de bună seamă, e foarte bine că nu ştie.Apoi, nepoată — zise Dobó de astă dată cu o privire mai blîndă — ai făcut foarte bine domnia ta că nu ţi-ai spus numele. Gergely nu trebuie să ştie că eşti aici. În privinţa asta sînt neînduplecat. Asediul nu se mai poate prelungi multă vreme : trupele eliberatoare trebuie să sosească. De ce-ai venit domnia ta aici ?
Ochii Evei se umplură de lacrimi.
— Copilul meu...
— Va să zică a fost într-adevăr răpit ?
— Da.
— Şi inelul ?
— E la mine, răspunse Eva şi arătă şnurul agăţat la gît.
Dobó aruncă o privire inelului. Bău o înghiţitură de vin şi se ridică.
— Ce încredinţare îmi poţi da domnia ta că nu vei vorbi cu Gergely ?
— Mă voi supune tuturor poruncilor domniei tale. Ştiu că...
— Îţi dai dumneata seama de ce nu-ţi este îngăduit să-i vorbeşti lui Gergely ?
— Cred că da.
— Gergely este mintea cetăţii. Mintea lui nu-i îngăduit să fie sustrasă nici o singură clipă de la

apărarea cetăţii. Pe cine mai cunoşti domnia ta dintre cei de aici ?
— Pe Mekcsey, pe Fügedy şi pe Zoltay. Tatăl meu este şi el aici, de asemenea şi nenea Bálint, preotul nostru.
— N-ai voie să te arăţi pe-afară. Trebuie să rămîi ascunsă în încăperea jupînesei Balogh. Făgăduieşte-ml pe cuvînt de cinste.
— Făgăduiesc.
— Jură I
— Jur !
— În schimb, eu îţi făgăduiesc să fac totul pentru regăsirea copilului domniei tale. Dă-mi, te rog, talis- manul.
Eva i-l întinse.

Dobó îşi puse coiful şi, înainte de a-şi trage mănuşile, dădu mîna cu femeia

— .Iartă-mă că sînt atît de rece. Nu se poate altminteri. Conlsideră încăperile soţiei mele şi lucrurile ei rămase aici ca ale domniei tale.
— încă o vorbă, domnule căpitan. Jupînesei Balogh ce să-i spun : cine sînt ?
— Spune-i ce vrei, numai Gergely să nu afle.
— N-o va afla.
Dobó salută, ieşi şi strigă să-i fie adus calul.
Spre seară se iscă un vînt care scoase funinginea şi cenuşa din cetate. Altcineva, ce-i drept, nu mai măturase pe-acolo de cînd cu asediul. Peste tot gunoaie şi duhoare de mortăciune. Darămite în afara cetăţii!
Dobó adună pietrarii şi ţăranii pe ruinele exploziei.
— Adunaţi grămadă pietrele împrăştiate ! Clădiţi zidul în aşa fel, încît să fiţi tot timpul adăpostiţi pe după pietre.
Apoi se întoarse spre aprodul său :
— Du-te, Balázs, şi adă ceară spaniolă. Adă şi luminări.
Urcă sus la tunul Păpuşa, se aşează pe tun şi începu să scrie cu cositor pe o bucată de hîrtie.
„Ascultă, Derviş beg I De îndată ce găseşti copilul lui Bornemissza, înştiinţează-ne ridicînd un steag roş-albastru pe plopul care se află lîngă pîrău, spre miazănoapte de cetate. Tiparul inelului tău se află pe scrisoarea de faţă. Copilul poate fi adus de un trimis cu steag alb. N-am să-ţi dau în schimb numai inelul, ci şi un copil turc care se află la noi."
îl chemă la el pe Mekcsey.
Acoperi scrisul cu mîna şi-i spuse :
— Pista, iscăleşte-ţi numele aici.
Mekcsey iscăli fără să spună o vorbă.
Balázs sosise cu pecetea şi cu luminarea.
Dobó se aplecă, ferindu-se cît mai departe de tun, şi puse ceara pe partea dinlăuntru a scrisorii, lîngă numele lui Mekcsey. Mekcsey îşi apăsă inelul pe pecetie, apoi, fără să fi întrebat: „cui ? de ce ?" îşi văzu repede de drum.
Dobó împături scrisoarea şi o pecetlui pe dinafară cu inelul turcului.
Semiluna şi stelele se vedeau limpede pe pecetie.
Apoi dădu poruncă să fie chemat Varsányi.
— Varsányi, prietene — îi zîmbi — acuma ştiu de ce nu veneai în cetate. De ce să mai vii, cînd tot te trimitem iar înapoi. Il cunoşti pe Derviş beg ?

— Cum îmi cunosc tureatca cizmei 1 răspunse Varsányi voios.
— Atunci, uite scrisoarea aceasta. Ai s-o strecori în cortul lui, ori în îmbrăcămintea lui, ori în paharul lui, cum vei putea.
— înţeleg.
— Apoi te duci la Szarvaskő şi-l aştepţi pe Vas Miklós. E timpul să sosească.
— Dar acuma cum o să mai pătrundem în cetate ?
— Spune străjilor de la poartă să lase în fiecare noapte să atîrne sfori. Le vei căuta cu mîna. Sforile să fie legate de clopoţei.
Varsányi înveli scrisoarea în basma, apoi o ascunse în sîn.
La bastionul Sándor ghiulelele bubuiau de zor. Dobó văzu că acolo nu-i lucru curat. Soldaţii se fereau în dezordine.
Pe o cale oarecare, turcii aflaseră că zidul dinafară al cetăţii e legat de cel dinlăuntru printr-o portiţă. (Trecătoarea aceasta era ca limba cataramei.) Cum o fi aflat turcul de ea ? Legară două scări înalte între ele, la capete ; scara dublă stătea pe Királyszék, aşa cum stă litera V răsturnată. Un turc urcă fuga pe ea. Văzu cum pe portiţă intră şi ies oştenii. Aşa că urcară un tun pe munte şi începură să bombardeze energic poarta.
Nu trecu un ceas şi în preajma porţii ungurii zăceau cu grămada răniţi, iar vreo cinci se şi prăpădiră.
— Puneţi scînduri! strigă Dobó. Ridicaţi palanca mai sus !
Dar degeaba. Tunurile turceşti erau aşezate în aşa fel, încît azvîrleau ghiulelele în poartă peste scînduri şi peste palancă.
— Asta mă va costa o majă de praf de puşcă ! bombăni Dobó. Chiar acuma !
Gergely veni fuga de la turnul din colţ.
— Cinstite căpitane — gîfîi el — aşa nu vom putea ţine poarta ! O să-mi ucidă cei mai buni soldaţi!
— Vom lua măsuri, răspunse Dobó.
Şi continuă în şoaptă :
— Trebuie să aşteptăm. Pînă ce nu facem alt praf de puşcă, nu putem trage.
Ghiulelele loveau în poartă ca grindina.
— îngăduie-ne, mărite căpitane, să deschidem o altă ieşire ori să săpăm una pe dedesubt.

— Tu n-ai nevoie să ceri îngăduinţă, Gergely.
Fă cum crezi.
Gergely puse să se facă o gaură în zid şi-şi trecu ostaşii pe acolo.
Turcul îşi prăpădea ghiulelele la poarta goală, de puteai să le iei pe fâraş de lîngă poartă.
în cursul nopţii, turcii cărară din nou pămînt şi vreascuri.
Luna lumina întrucîtva. Din cînd în cînd, din cetate se trăgea asupra lor.
— Să nu trageţi I le spusese Dobó.
Cum cei din cetate se liniştiseră, hărmălaia, tropăitul şi huruitul turcilor se auzea tot mai tare. Şi veneau tot mai mulţi.
Dobó îsi rîndui toţi puşcaşii la cele patru dărîmături.
Un rînd culcat, altul în genunchi. Deasupra celor îngenuncheaţi, un alt rînd în picioare.
Felinarele se stinseră.
Turcii erau tot mai mulţi şi mai descoperiţi. îşi luminau cu felinare mici de mînă ca să poată lucra.
Cînd turbanele cetelor lor se iviră chiar în faţa spărturilor, Dobó ordonă foc.
împuşcăturile stîmiră răcnete şi zăpăceală. Fuga cetelor turceşti era o dovadă că nimeriseră în plin.
Cîţiva tufengii răspunseră cu împuşcături, dar nu nimeriră pe nimeni. Munca o continuară doar la poalele zidului, şi cu mare fereală.

11

Moara duduia zi şi noapte. Doisprezece oameni zdrobeau silitra şi cărbunele de zor. Pulberea proaspătă cădea neagră în covată. Cei din cetate îşi recăpătaseră încrederea.
Turcii săpară un alt şanţ şi, de cum se crăpă de ziuă, lîngă palatul capitelului bubuiră trei zurbazane. Una ţinti în tumul de la miazănoapte-apus. Acolo nu era uşor lucru să încerci un asalt, dar voiau probabil să atragă într-acolo forţele din celelalte laturi ale cetăţii.
Ghiulele mari, negre, dădeau tîrcoale turnului.
în calea tirului de-a lungul zidului dinspre oraş se afla şirul de locuinţe al pedestraşilor. Ghiulelele pornite cu mai puţină tărie cădeau toate acolo.
Latura din stînga palatului căpităniei cetăţii începu să crape.
Jupîneasa Balogh dădu buzna speriată în încăperea în care aşternuse patul pentru Dobo.

Căpitanul şedea lîngă pat, în jilţ, cu armura pe el, aşa cum umbla pe-afară. Numai coiful şi-l scosese. Cu mîinile rezemate pe braţele jilţului, dormea somn dulce, în faţa lui, o luminare aprinsă. Deasupra capului, un tablou în ulei înnegrit de vreme : sfîntul Ştefan întin- zînd Măriei coroana. Fusese pusă acolo de vreo mînă evlavioasă de catolic, care a adus-o din biserica transformată în bastion, deşi era atît de ştearsă, încît ochii figurilor păreau doar pete brune.
Acolo obişnuia să doarmă Dobo.
în ziua aceea nu se întorsese decît abia în zori acasă. De vreme ce nu se dezbrăcase, se vede că se aştepta la vreun asalt prin surprindere la ceasul cînd se crapă de ziuă.
Se trăgea în aripa unde dormea el. Ghiulelele scuturau casa de trosneau grinzile. Într-unul din pereţii casei se făcuse o crăpătură lată de vreo patru degete, prin care se zărea palanca.
— Căpitane ! ţipă jupîneasa Balogh.
O nouă lovitură aruncă moloz în capul femeii.
Se repezi la căpitan şi-l scutură.
— Ce s-a-ntîmplat ? ridică ochii Dobé.
— Se trage în palat! Scoală, pentru numele lui Dumnezeu I
Dobó îşi roti privirea de jur-împrejur. Văzu crăpă- tura. Se ridică.
— Să mi se ducă patul jos — zise — în vreuna din încăperile de acolo, care-i aproape de uşă. Mă reîntorc numaidecît.
Acest „mă reîntorc numaidecît" era o vorbă a lui Dobó care nu se împlinea niciodată, aşa că jupîneasa Balogh zîmbi chiar şi în această împrejurare atît de plină de primejdii.
— Aşteaptă măcar pînă fierb nişte vin.
— Asta nu mi-ar strica. Mulţumesc — răspunse Dobó, scuturîndu-şi părul de moloz — simt o sfîrşeală la stomac. Pune, te rog, şi nişte cuişoare în el.
— Unde să-l trimit ?
— Am să dau eu o fugă să-l iau.
— Ei, ai să vii domnia ta... Am să ţi-l trimit cu fiul meu.
La poartă se afla în orice clipă un cal înşeuat, iar lîngă cal, cînd unul, cînd celălalt din aprozi, cu căluţul său. Dobó încălecă şi porni să cutreiere cetatea.

O parte din ostaşi ieşeau buluc din casele care le serveau de cazarmă, dezbrăcaţi, cu armele şi îmbrăcămintea pe umăr ori la subţioară. Unii îşi puseseră pînă şi nădragii după cap. Suduiau.

— Duceţi-vă la mănăstire, zise Dobó. Acolo nu se trage. Luaţi-vă şi saltelele. Pe coridoare e loc destul.

Un alt gmp era condus în mare grabă peste piaţă de Mekcsey. Ostaşii aveau la ei cazmale, sape şi tîrnă- coape. Mekcsey ţinea în mînă o puşcă mare cu crc- mene.

Văzîndu-l pe Dobó, ridică puşca şi-i făcu semn. Dobó porni în tropot spre el.

— Au început să sape dinspre Királyszék, zise Mekcsey. Ne ducem împotriva lor.

— Bine — încuviinţă Dobó — atunci du-i acolo. După aceea, caută-mă numaidecît.

Pomi repede la bastionul Bolyky. La picioarele bastionului, jos, în faţa grajdurilor, se aflau cinci oameni cu coifuri pe cap. Faţa le era înroşită de lumina focului. împleteau cununi mici de paie. Lîngă ei, în cazane fierbea catranul.

Sub bastion îl zări pe Gergely aplecat asupra tobelor. Cerceta boabele de mazăre. Văzîndu-l pe Dobó, se ridică.

— Turcii au început să sape. Azi am dibuit o pîrtie. Mekcsey s-a dus împotriva lor.

— Ştiu, răspunse Dobó.

— Tobele s-au înmuiat toate, nu ne mai sînt de folos, dar tremurul apei îi dă de gol.

Dobó se apropie de palancă şi scrută printr-o crăpătură să vadă ce se petrece.

La spărturi degul turcilor se ridicose cam de un stînjen.

Dervişii tocmai cărau dintre vreascuri, pe două lănci, un akingi ucis.

Fusese împuşcat încă din ajun.

În faţa zidurilor se vedeau pretutindeni şanţuri şi zăplazuri de scînduri. Turcii se fereau şi ei.

— Iar se pregăteşte ceva, clătină din cap Dobó. Ia- saulii şi ienicerii nu se arată nicăieri.

În clipa aceea apăru pe bastion Mekcsey.

— Sapă ! îl înştiinţă el scurt.

Se vedea după faţa lui că în noaptea aceea nu dor? mise de loc. Ochii îi erau roşii şi fără strălucire. Părul zbîrlit. Dolmanul plin de noroi şi de var pe la

umeri. De bună seamă, ajutase zidarilor să ridice grinzile.
— Căpitane — îi spuse poruncitor Dobó — pleacă numaidecît la culcare !
În momentul acela urcă treptele aprodul Balázs. Aducea pe o tavă de argint o cupă de argint. În aerul rece din zori paharul aburea albicios.
Mekcsey salută şi porni să coboare. Dobó îl chemă înapoi cu glasul îmblînzit:
— Pistá I
Mekcsey se întoarse.
— Ia paharul de la Balázs şi goleşte-l, frate dragă 1

12

În noaptea următoare aflară ce puseseră ienicerii la cale.
îşi înjghebaseră un fel de comarnice, ca acelea sub care duc preoţii darurile sfinte la procesiuni. Atîta doar că acoperişul era făcut din scînduri tari, iar în locul celor patru prăjini erau patru sulițe.
Din ziua aceea, ienicerii cărară noaptea pămîntul şi vreascurile sub asemenea comarnice mişcătoare.
După-amiază ofiţerii dormiră zdravăn. Dormeau mai ales după-amiaza, deoarece asaltul se dădea de obicei dimineaţa. Mai ales în ziua aceea intenţiile turcilor se văzuseră încă de dimineaţă.
Noaptea ofiţerii se aflau iar toţi la posturile lor şi se duceau oştenii să se odihnească cu rîndul. Dobo se înţelesese cu Mekcsey să nu-şi rînduiască un timp anumit pentru somn, ci de îndată ce unul s-a odihnit cît de cît, să se ducă celălalt la odihnă.
De dormit nu dormea, ce-i drept, nici unul din ei. Doar ici-colo, în vreun colţ al bastionului, pe vreun muşuroi de pămînt, dacă aţipeau cîte-un ceas sau, uneori, cîte două ceasuri, după-amiezile. Pleoapele lui Dobâ erau parcă tivite cu panglici roşii de atîta nesomn.
„Ei, fire-ar să fie I" se necăjeau puşcaşii, văzînd sumedenie de comarnice care îi acopereau pe turci. Cîte
scînduri mai rămăseseră din coperişurile caselor, din garduri, cocini, fuseseră adunate toate de turci. îşi dăduseră seama că, dacă nu vor ridica şi ei zid, nu-i chip să se descurce.
în dreptul bastionului Sándor ridicaseră atît de sus digul, încît ajunseseră pînă la spărtura făcută în zidul cetăţii de ghiulele.

Comarnicele îi apărau pe turci cît cărau vreascurile, iar sarcinile de vreascuri pe cel care urca cu ele. în preajma spărturilor străjuiau întotdeauna douăzeci de puşcaşi maghiari şi un treasc gata să tragă. Pe ziduri stăteau de asemenea oşteni cu armele îndreptate spre turci.. în zadar însă, pentru că turcii erau apăraţi şi de întunericul nopţii.
Gergely stătea de veghe mai cu seamă lîngă spărtura cea mare.
Deodată, văzu că înaintează vreo douăzeci de turci cu sarcini de viţă de vie pe cap. Păreau doar nişte umbre.
Gergely strigă de pe zid :
— Gasparics !
— Porunciţi I se auzi un glas bărbătesc.
— Nu vă mănîncă palmele ?
— Cum de nu, fire-ar să fie! Lasă-ne să-i lovim, domnule hotnog I
— Daţi-i drumul, milostenia lor de păgîni! Dar aveţi grijă : cum împungeţi, săriţi înapoi.
— Am înţeles, domnule hotnog.
Zidarii tot mai lucrau la spărtură, dar rămăsese încă atît de mare, încît puteai să intri cu carul prin ea.
La vorba lui Gergely, Gasparics se năpusti afară şi străpunse un turc înarmat pînă-n dinţi cu iatagane. Şi sări înapoi.
Turcul se prăbuşi. Ceilalţi însă nu se opriră din lucru.
Văzînd fapta de vitejie a lui Gasparics, ieşiră prin crăpătură alţi trei oşteni, doborînd cu lancea tot atîţia turci. Apoi săriră numaidecît îndărăt.

Turcii suduiau năuciţi. De jos însă se înghesuiau alţii.Prin spărtură se avântară acum zece oameni. Care cu sabie, care cu suliţă.
Tăiară şi străpunseră pe cei ce cărau vreascuri. Apoi se-ntoarseră şi săriră pe rând înapoi prin spărtură.
Turcii azvîrliră vreascurile şi vreo treizeci dintre ei se aruncară asupra celor trei rămaşi în urmă.
— *Vaj basina kenef oglu /...*
Gergely porunci să se tragă de sus, de pe zid. Turcii căzură unul după altul de-a berbeleacul, dar căprarul Kálmán se întoarse cu o împunsătură adîncă de suliţă în piept.
— Trageţi şi voi I strigă Gergely la cei de jos.
Pe ceilalţi turci îi fulgeră moartea din spărtură. La străfulgerai împuşcăturilor se văzu că în dreptul spărturii zăceau însîngeraţi vreo patruzeci de turci. Ceilalţi năvăliră cu săbii şi suliţe grămadă spre spărtură.
— Foc I le strigă Gergely celor care stăteau în picioare pe ziduri.
Atunci sosi şi Dobó.
În faţa spărturii, Kálmán zăcea scăldat în sînge. Un ienicer împunse prin spărtură, şi, neîntîlnind pe nimeni, se avîntă chiuind înăuntru.
Dobó se nimeri chiar în locul acela şi-l izbi cu pumnul gol în nas de-l făcu numai sînge.
În aceeaşi clipă, Gasparics zvîrli lancea în turc. Ceilalţi turci nu mai cutezară să-l urmeze. Se întoarseră şi săriră care-ncotro peste ridicătura de vreascuri şi pămînt.
— Zvîrliţi-l afară pe cîinele ăsta I zise Dobó către zidari.
Apoi urcă sus pe ziduri.
— Turcii nu mai sapă, îi spuse lui Gergely.
— Mi-am închipuit, răspunse el.
— Ai să-mi spui ceva ?
— Vă rog să vă uitaţi la ulcelele noastre.

La lumina lămpii cu untdelemn atîrnată sub boltitura de jos a bastionului lucrau cinci flăcăi, printre care şi ţiganul.
Pe ios zăceau cîteva sute de ulcele de pămînt. Le umpleau. Unul punea în ele cîte-o mînă de praf de puşcă. Celălalt le înfunda apoi cu zdrenţe şi cu pietre. Al treilea punea iar o mînă plină de praf de puşcă. Al patrulea şedea lîngă o grămadă de ţevi

de puşcă ruginite, tăiate în bucăţi lungi de-o palmă, pe care le umplea cu praf de puşcă şi le înfunda la ambele capete cu dopuri de lemn. Al cincilea întărea cu sîrmă dopurile în ţeavă. Iar ţiganul le astupa cu pămînt.

— Avem gata trei sute de ulcele, zise Gergely.

— Vîriţi în ele şi pucioasă — îi sfătui Dobó — bucăţi cît mai mari.

— Nu e rău, zău ! răspunse Gergely.

Aprodul Balázs dădu fuga după pucioasă.

Un timp, Dobó privi mulţumit la meşterelile acestea, apoi cercetă cu ochii de jur-împrejur.

—■ Gasparics e aici ?

— Sînt aici! răspunse de ios flăcăul.

— Vino sus.

Ostaşul se repezi sus şi bătu călcîiele înaintea lui Dobó.

— Tu ai fost primul care a sărit afară prin spărtură ?

— Eu, stăpîne.

— De azi înainte eşti căprar !

Comarnicele s-au dovedit a fi o bună apărătoare. După prima noapte cei din cetate văzură că de la casa prepositului Hécey şi pînă la zidul dinspre miazăzi- apus al cetăţii, adică pînă la poarta ei de acum, se întindea un mare muşuroi de pămînt. Nu trecu mult şi din şanţ fură împinse şi clădite lîngă zid, de mii şi mii de braţe, butoaie goale. Turcii spărseseră pivniţele oraşului. Goliseră butoaiele de vin şi acum le cărau sub zidurile cetăţii împreună cu o mulţime de căzi de tescuit strugurii.

Aşa că, pe partea aceea începură să clădească un zid înalt de butoaie. Le treceau din mînă în mînă şi le întorceau cu fundul în sus.Pînă seara înălţară un munte de butoaie, oare **se** sprijinea de zidul cetăţii şi avea ca trepte saci umpluţi cu pămînt.
Din zori pînă în noapte cei din cetate traseră în ei. Turcii însă erau apăraţi acum şi de clădăria butoaielor. Şi lucrau cu sîrguinţă. Chiar şi noaptea se auzea su- nînd şi bubuind sumedenia de butoaie şi căzi.
Cea mai mare parte din puşcaşi fuseseră aduşi acuma pe latura aceasta. Tot aici stăteau tupilate şi treascurile pe ziduri. Cîteva arhebuze erau îndreptate spre muntele de butoaie.
— Is nebuni rău turcii ăştia, zise Fügedy.
Dar nu erau nebuni de loc, fiindcă, de cum s-a crăpat de ziuă, au şi început să se mişte lîngă mo- vila de butoaie cîteva comarnice mari şi late, sprijinite în opt lănci. Sub cîte unul din acestea încăpeau chiar şi cîte douăzeci-treizeci de turci.
— Foc ! Apă I porunci Dobó. Aduceţi paie, pisici de fier, cîrlige şi cängi, cît de multe I
Fiindcă, în afară de mişcarea comarnicelor, văzuse că turcii aprindeau jos în şanţ făclii.
Cu o zi înainte trăseseră şi în bastionul Bebek, folo- sind ca scări tot saci umpluţi cu pămînt.
Dobó nu pierdu nici faptul acesta din vedere.
Pe Gergely îl găsi pregătit cu tot felul de pisici de fier atîrnate de lanţuri, precum şi cu cîrlige. Pe bastion aprinseseră focuri, la care topeau în cazane seu. în jurul lor se zăreau rînduite în grămezi cununi negre de paie muiate în răşină.
Turcii porniseră şi aici împotriva cetăţii, adăpostiţi sub comarnice mari.
Mekcsey poruncise să se astupe spărturile la poarta veche. Şi dinspre partea aceea aveau să dea turcii asalt.
Primejdia cea mai ameninţătoare venea totuşi din colţul de la miazănoapte-apus, de la muntele de butoaie, unde se afla Fügedy.
Dobó îşi îndesă coiful de oţel pe cap şi, însoţit de aprodul Balázs, galopă într-acolo.
Palanca ardea în flăcări. Turcii îi dăduseră foc, nu se stie cum.
De data aceasta turcii nu răcneau. Trăgeau cu puşca de după comarnice asupra celor din cetate.

De sus nu se putea trage în ei, doar pe sub palanca aprinsă şi prin nişte găuri făcute anume cu tîmăcopul printre pietre.
— Zvîrliti paie peste ele I tună Dobó.
Dintr-o parte curgea apa peste palanoa aprinsă, din- tr-alta zburau şi cădeau peste comarnice cununi aprinse de paie muiate în seu şi răşină. Comarnicele care răzbăteau pînă la zid erau răsturnate sau împinse în lături cu cängile. Cele care luau foc erau lăsate în pace. Turcii aruncau cît colo comarnicele aprinse şi fugeau urlînd de sub ploaia de foc.
Sub ei butoaiele se clătinau. Unui turo i se aprinsese dolmanul roşu în spinare. Ostaşii maghiari hohoteau.
— Paie, numai paie! striga Dobó.
Cununile de paie muiate în ulei zburau şi cădeau în fişii aprinse pe coperişurile comarnicelor. Cei care ţineau sulițele le lepădau şi fugeau înnebuniţi să scape de sub zăporul de gloanţe.
— Călătorie sprîncenată 1 strigau după ei cei din cetate.
Dar se schimbară în curînd lucrurile. De cum au fost respinşi cei care dădeau asaltul, tunurile turceşti au şi început să sfîrtece palanca.
Dobó porunci oamenilor să se culce la pămînt, să nu-i nimerească gloanţele. Tunurile turceşti izbutiră să dărîme doi din stîlpii palăncii, care începu să se clatine pe o lungime de patruzeci de stînjeni şi să se aplece în afară, trosnind şi pîrîind. încă o lovitură şi avea să se prăvălească toată.
— Cängile I strigă Fügedy. Şi lanţuri 1 Frînghii I
Cincizeci de cängi se înfipseră în palanca ce sta să cadă.

Ga din pămînt apărură stîlpi şi pari noi, lanţuri şi frînghii. Nu trecu mult şi zaplazul era iar ţeapăn ca mai înainte.La vremea aceea, Dobo se afla la tumul Bolyky, unde, în duhoarea amestecată de răşină, praf de puşcă şi seu aprins, Gergely ţinea piept duşmanului.
Turnul din colţ, lovit la mijloc, dădea mari nădejdi turcilor. Cum şi Timişoara căzuse tot din pricina turnului, turcii îl socoteau poarta norocului, deşi la primul asalt nu izbutiseră să-şi dovedească puterea.
Acolo, dat fiind că umpluseră cu pămînt locul de sub zidul turnului, nu puteau fi loviţi dinlăuntrul cetăţii.
— Vin ! Vin ! se auzi strigătul neliniştit al apărătorilor.
înghesuiţi unul într-altul sub comarnice largi, turcii înaintau.
Deşi cununile aprinse muiate în seu şi răşină căzdeau peste ei, izbutiră să ajungă în cele din urmă în turn.
— *Allah akbâr!*
— Dă-i, nu-i lăsa !
Dinspre Kirâlyszek se înghesuiau spre zid mii de turci înarmaţi.
Sub turn, cângi şi tîmăcoape se întindeau în jos de pe ziduri, împingînd, zgîlţîind, tăind şi apucînd comarnice.
Turcii însă nu stăteau nici ei cu mîinile în sîn.
De sub comarnice trăgeau tufengiii. Sulițe, granate şi săgeţi zburau de jos spre apărători.
Un spahiu în armură, înfruntînd moartea, sări pe turn şi, vînturînd braţele îmbrăcate în zale, zvîrli cît colo cângile şi lăncile. Il urmară neîntîrziat încă doi spahii.
Pînă să fie doborîţi aceştia trei cu tîmăcoape şi cu buzdugane ghintuite, ceilalţi înaintară strînşi grămadă în spatele lor.
— *Allah 1 Aferin 1*
Nu trecu mai mult de un minut şi turcii urcară în vîrful turnului un comarnic acoperit cu piele de vacă, de sub care, îngenuncheaţi ori întinşi pe burtă, treizeci ori patruzeci de ieniceri trăgeau în ostaşii care luptau pe bastion.
— *Allah! Allah!* urlau cu însufleţire mii de glasuri jos,
— Victoria-i aproape ! răcneau iasaulii.

Lui Dobó îi căzu coiful de pe cap. Se repezi la tunuri cu capul descoperit.
Soldaţii maghiari din tum nu puteau face nimic ienicerimii care răzbise deasupra lor, deoarece vîrful turnului era podit şi scîndurile nu puteau fi împinse la o parte din pricina turcilor care se înghesuiau pe ele.
— Ieşiţi afară! strigă Gergely de îndată ce văzu că Dobó schimbă direcţia tunurilor.
Şi fără să-i pese de puştile ienicerilor, puse mîna po o cange, prinse una din sulițele în care se sprijinea un comarnic şi smuci.
Cei de pe bastion încremeniră cînd văzură că turcii au ocupat tumul. Se repeziră toţi la cununile de paie şi-i acoperiră cu foc pe ienicerii căţăraţi pe ziduri.
Dobó văzu că legătura ienicerilor s-a rupt.
— îndreptaţi tunurile în jos ! Trageţi în ei!
Tunul fu întors : foc şi pară peste ienicerii îngrămădiţi pe dig.
Ienicerii nu se prea tem de tun. Miezul a două tunuri nu face mare lucru. Cît priveşte bubuitura, se obişnuiseră cu ea. Numai că ghiulelele lui Dobó erau încărcate cu sîmburi mărunţi. Din apropiere, sîmburii aceştia doborau turcii cîte zece-douăzeci o dată.
Ienicerii dădură înapoi îngroziţi.
— Trageţi în ei! Foc ! se auzi şi glasul lui Gergely de sus.
Iar peste ienicerii rămaşi în vîrful turnului căzu ploaia cununilor de răşină. Turcii dădeau din colţ în colţ, nu mai aveau timp să-şi încarce iar puştile descărcate. Focul şi flăcările erau tot mai mari. Se aruncară răcnind din tum. Iar cel căzut dincolo de zid se putea socoti fericit, fiindcă îşi frîngea gîtul pe loc. Dar nici cel care sărea înăuntrul cetăţii nu se zbenguia prea mult, fiindcă nu mai rămînea din el nici un oscior întreg.
în noaptea aceea, turcii continuará lupta la bastionul de pămînt.
în colţul dinspre miazănoapte-apus al cetăţii bastionul de pămînt era o continuare a bastionului de piatră.
Turcii scormoniseră peste tot ca să poată face săpături pe sub bastion, dar zidul cetăţii nu fusese clădit pe pămînt. Pînă la o adîncime de douăzeci de stînjeni era numai piatră, ca şi cînd în vechime

cetatea ar fi fost clădită de-a dreptul din vale, iar neamurile care au trăit apoi pe locurile acelea ar fi acoperit vechea cetate cu pămînt şi ar fi zidit peste ea alta, peste care, în cele din urmă, poporul sfîntului Ştefan şi-a înălţat zidurile cetăţii lui.
Dobo îşi dădu numaidecît seama că zarva asaltului de noapte al turcilor n-are alt rost decît să abată atenţia de la grămezile de vreascuri.
Porunci să vină un hotnog şi două sute de oameni la bastionul de pămînt, iar pe ceilalţi îi lăsă la posturile lor.
Cavaleria turcească nu se arătase nici la muntele de butoaie, nici la asaltul turnului. Era de prevăzut că va continua să care lemne în cursul nopţii.
Acuma le dăduse în cap ca în loc de vreascuri să care lemne groase. Cîte cămile, cai, boi, bivoli şi catîri se aflau în tabără începură să care, de cum se înseră, des- picături şi trunchiuri de copac.
Dinspre Almagyar şi Eged scîrţîia şirul nesfîrşit al carelor şi căruţelor.
La început aruncară la întîmplare lemnele din şanţurile săpate în faţa zidurilor, dar cînd grămada ajunse destul de mare ca să-i poată adăposti, se apucară să le rînduiască.
Mii şi mii de braţe mişcau şi aruncau una peste alta despicăturile şi butucii. Acum nu mai lucrau în tăcere ca în nopţile dinainte, ci se auzeau de pretutindeni cio- cănituri şi bufnituri.
Lemnele le prindeau între ele cu scoabe de fier şi cu lanţuri.
Bastionul acesta mare de lemn îl ridicau drept în faţa bastionului lui Gergely, la trei stînjeni depărtare.Turcii lucrau cu cap, îl clădeau în aşa fel, încît să fie mereu feriţi şi aruncau într-una peste parapetul înalt de un stînjen bîrne groase.
Muntele de lemne de lîngă zidul principal creştea văzînd cu ochii. Şi tot mai aproape de zidul cetăţii I
Dacă turcii erau lăsaţi să-l mai înalţe, muntele de lemne s-ar fi prăvălit cu toată greutatea peste zid.
Gergely se uita cînd printr-o crăpătură cînd prin- tr-alta, să vadă ce face duşmanul.
Pînă la urmă urcă la zaplaz.
Acolo îl găsi pe Dobó cu aprodul Balázs. Căpitanul era înfăşurat în minteanul lui obişnuit, care-i ajungea pînă la genunchi. Pe cap purta un coif uşor de oţel, negru. Asculta cu gîndul în altă parte o oarecare plîn- gere a aprodului.

— Stăpîne — zise Gergely — vă rog să-mi lăsaţi mie grămezile acelea de şindrilă, date jos de pe acoperişuri.
— Poţi să le iei.
— Vă mai rog să-mi daţi şi seu, răşină şi ulei.
— Porunceşte să ţi se dea cît îţi trebuie. Cît seu avem, Balázs ?
— Vreo zece măji.
— Rog să mi se dea tot, zise Gergely. Aş avea nevoie chiar de mai mult. Poate că-l vom putea înlocui cu slănină. Aşa că rog să mi se dea şi slănină, cît de multă.
— Slănină ?
— Cît mai multă cu putinţă.
Dobó se întoarse spre Kristóf :
— Du-te de-l trezeşte pe Sukán. Să dea din magazia de alimente seu şi patruzeci de bucăţi de slănină. Adu- ceţi-le numaidecît aici.
Şi abia după aceea întrebă pentru ce.
Lui Gergely îi dăduse în gînd ca pe măsură ce turcul clădea lemnele grămadă, el să azvîrle cu oamenii săi slănină, seu şi şindrile printre despicături şi vreascuri.
Turcii nu luară aminte. întotdeauna se arunca în ei cu cîte ceva din cetate. Pietre, oase, crătiţi găurite, pisici moarte şi cîte altele nu zburau, clipă de clipă, înspre ei. Printre marea felurime a acestora, fîşiile de slănină de lăţimea a două-trei degete nici nu atrăseseră atenţia. Chiar dacă vreunul dintre ei le zărise, ori nu ştiuse ce sînt, dacă le recunoscuse, se uitase la ele cu scîrbă.
Gergely poruncise ca slănina să fie tăiată felii-felii şi aruncată la răstimpuri printre lemne. Între timp, cădeau de-a valma şindrilele date cu vopsea de ulei, seu, paie. De asemenea, din cînd în cînd, mai aruncau şi cîte-o ulcică învelită în paie.
Ulcelele erau astupate cu pămînt şi legate cu sîrmă.
Inlăuntrul lor se găsea praf de puşcă, bucăţi de ţeavă umplută şi bucăţi de pucioasă cît degetul.
Dobó îşi încheiase cercetările.
— Pînă să isprăvească — zise — se face ziuă. Kristóf, vezi dacă Mekcsey e treaz ori nu. Dacă-i treaz, spune-i că eu mă culc. Dacă nu-i treaz, lăsaţi-l să doarmă. După aceea, treci pe la toate străjile. Spune-le că de îndată ce zăresc mişcări de asalt, să vină să înştiinţeze la turnul din colţ. Tu nu te culci, Gergely ?

Gergely scutură din cap :
— Aştept dimineaţa.
— Dar Zoltay ?
— L-am trimis să se culce, ca de dimineaţă să fie şi cineva odihnit pe bastion.
— De îndată ce bastionul de lemn va fi gata ridicat, pune să mă trezească 1
Dobó urcă în turnul din colţ şi se întinse pe un pat ostăşesc. Aprodul Kristóf rămase de pază cu sabia scoasă la intrarea turnului.
Aceasta era datoria lui de aprod. Să apere somnul leului.

13

În zori bastionul de lemn al turcilor era aproape tot atît de înalt cît şi zidul cetăţii. Nu mai lipsea decît vreun stînjen şi jumătate să fie de aceeaşi înălţime.
Gergely porunci să fie încărcate şi două ţevi de tun date cu var. Şi să fie bine astupate cu lemn.
— Apoi, nici tunul ăsta n-ar fi crezut să mai tragă vreodată I zise ţiganul.
— Din tunuri vechi altele noi, răspunse unul din oşteni.
— Apoi, dacă-s noi, să le dăm şi nume, zise ţiganul. Unuia să-i zicem Puradel, iar celuilalt Porumbel.
Că nu era nici un tun nebotezat.
Gergely scoase din buzunar un glonte de plumb şi scrise pe ţeava mai mică :
János.
Iar pe cea mai mare :
Eva.
Luă cele două ţevi de tun sub braţ şi urcă sus pe bastion.
Zorile umplură repede cerul de lumină. Jos, tabăra se umi. De pretutindeni se auzeau oştile zornăind.
Spre Gergely veni fuga un ostaş :
— Vin, domnule hotnog [
— Văd, dragul meu. Du-te fuga la domnul căpitan şi spune-i aprodului să-l trezească.
Oamenii lui se rînduiseră cu cängi şi suliţe pe ziduri. Puşcaşii rezemaseră de pietrele înălbite de brumă ţevi proaspăt încărcate. Cele trei tunuri ale bastionului aveau ţevile îndreptate în jos, iar cele două tunuri ale porţii întunecate, spre ziduri, în sus.

— Aprindeţi cununile date cu răşină, ca şi prăjinile — porunci Gergely — şi azvîrliţi-le afară I Oamenii se apucară de lucru toţi deodată.
Pînă să sosească Dobó, turcii năpădiseră dîmburile ca furnicile. Dar tot mai aruncau lemne peste parapet. Movila dintre ziduri ajunsese aproape cît bastionul interior. Din cînd în cînd, mai împingeau cîte un lemn despicat, ca să astupe peste tot golul dintre cele două ziduri. Fuseseră aduse nemaipomenit de multe lemne acolo. O întreagă pădure. Iar cetatea de lemn era puternică. În vîrful ei se clătinau comarnice acoperite cu piei ude de vacă.
Luminile aprinse nu vătămau cu nimica pieile ude, iar cele care cădeau în altă parte erau zvîrlite în lături de turci cu piciorul.
La un fluier ascuţit, văzduhul fu zguduit de răcnetul *„Bismillah!"* ţîşnit din piepturile miilor de turci. Fanfara turcească răsună zgomotos. Iar uriaşa construcţie de lemn bubui sub paşii celor care dădeau năvală.
— *Allah ! Allah !*
— Isuse ! Sfîntă Fecioară I
De sub comarnice se ridică, împinse repede în sus, scările scurte de asalt. Voiau să escaladeze de pe bastionul de lemn bastionul de piatră.
Cei din cetate erau însă şi ei la locurile lor. Şomoioagele aprinse zburau cîte o sută deodată asupra turcilor. Scările erau acoperite de snopi aprinşi şi pucioasă, iar şindrila muiată în răşină cădea peste paie.
Întîia oaste turcească, pomită să năvălească în cetate trecînd prin focul aprins, întîlni vîrfurile cângilor şi suliţelor. Ceilalţi fură primiţi cu săbii, tîrnăcoape, pari aprinşi şi buzdugane ghintuite.
Un turc grăsun, cu turban verde pe cap, apăru pe grămada de lemn la numai trei stînjeni departe de Ger- gely, ridicînd nişte tunuri neobişnuit de mari. Cînd turcul răcni *„Allah"* şi deschise o gură cît capul de mare, Gergely puse mîna pe bucata mai mică de tun şi i-o zvîrli în obraz. Iar bucata de tun mai mare o zvîrli în focul de jos.
— *Allah ! Allah! Bismillah! Ileri !*
Turcii mişunau în uriaşa construcţie de lemn ca furnicile al căror muşuroi a fost zădărît şi de bună seamă ar fi dat năvală şi prin foc, dacă nu s-ar fi întîmplat deodată drăcia ca tunul şi puştile să detune şi de jos în sus.

Ulcelele de pămînt începură să pocnească,
împrăştiind peste tot pucioasă aprinsă, ca şi cînd
ar fi erupt sub ei un vulcan.
— *Ia kerim! Ia rahim! Mededl Ej va! Ietişin!*
răcneau turcii înnebuniţi.
Şi săreau care-ncotro.
Iasaulii însă nu-i lăsau să coboare.
■— învingem! A sosit ceasul victoriei I strigau ei,
şi-i trimiteau pe cei rămaşi jos să aducă apă.
— Apă 1 Apă ! Cu găleţile 1
încercau să salveze cu apă uriaşa construcţie de
lemn ridicată zile şi nopţi de-a rîndul.
În momentul acela începu să se topească şi seul şi
slănina aruncate printre bîrnele de lemn. Ulcelele
îm- proşcau tot mai des pucioasă, aprinzînd
stînjenii de lemne.
■— *Ia kerim! Ia rahim!* înăuntru, în cetate 1
Treceţi prin foc !
Nu le venea nicicum să creadă că buştenii aceia
mari de lemn se aprindeau peste tot.
începuseră să care de zor apă în găleţi, pe prăjini.
Se repezeau cu ele în toate părţile, unde izbucnea
focul ca o coadă de cal din grămada de lemne.
încercau să-l stingă, sărind înfuriaţi şi îngroziţi.
■— *Bre-bre! Ia hu!* se auzeau într-una strigătele
îndreptate spre cărătorii de apă.
Dar construcţia se şi prefăcuse într-un rug uriaş.
Ţevile de puşcă abia acum începură să trosnească.
Untura sfîrîind împroşca în ochii stingătorilor
flăcări albastre. Cele două bucăţi de tun explodară
cu bubuituri grozave unul după altul, aruncînd în
aer şi lemnele şi pe turci.
Mînie, groază şi spaimă infernală I Ienicerii, care
nu se puteau retrage prin focul care duduia în
urma lor, încercau să răzbată din oceanul de fum,
printre insulele de flăcări, la podul scărilor de
asalt. Cîte unul, făcînd o săritură desperată, se
agăţa de zidul de piatră, dar în aceeaşi clipită se
prăbuşea cu capul însîngerat. Ceilalţi dănţuiau de
furie în vîrful rugului şi loveau cu armele în
lemnele care luau foc.
Dar, trudă zadarnică ! Lîngă ziduri izbucni furtuna
de flăcări, cu trăsnete de explozii înfricoşate. Turcii
păreau umbre drăceşti alergînd de-a valma prin
flăcări, cu straiele aprinse, cu bărbile şi turbanele
în vîlvătăi. Se duceau în paradisul lui Mohamed,
trecînd în vaiete prin grozăviile iadului.

Zidurile cetăţii erau atît de încinse, încît oştenii fură nevoiţi să mute tunurile şi să arunce apă pe metereze, să nu se întindă focul şi în cetate. Răniţii turci care piereau în focul infernal răcneau, iasaulii strigau furioşi şi din flăcările care-i despărţeau ţîşneau aburi, pentru că tot mai încercau să stingă pîr- jolul.
Cele două oşti erau despărţite una de alta printr-o mare de flăcări şi fum, ce se înălţa pînă la cer.

14

„Dacă nu ne-a mers cu lemnul, o să ne meargă mai bine cu pămîntul!" şi-au zis turcii.
începură să bombardeze zi şi noapte cetatea exterioară, iar în timpul nopţii cărau neîncetat vreascuri şi pămînt, pe care turnau apoi apă.
Gergely vedea cu îngrijorare cum creşte zi de zi noul drum. Acestuia nu i se mai putea da foc. Pe el aveau să vină turcii cu sutele, cu miile, toată tabăra spre bastion.
Umbla prin cetate îngîndurat.
Cerceta fiecare grămadă de ruine, fiecare grămadă de pietre, grajdurile, fiecare cotlon. Şi se scărpina în cap nemulţumit.
Cercetă chiar şi dărîmăturile sacristiei. în cele din urmă, se opri în faţa bolţii fierarilor. Acolo, în faţa nenumăratelor arme ungureşti şi turceşti, aruncate grămadă, se zărea o roată mare neagră de lemn.
Era una din roţile fostelor mori.
Ţiganul se aşezase pe roată şi înfuleca cu mare poftă dintr-un blid de pămînt carnea fiartă. Se înarmase pînă-n dinţi. Purta nişte bocanci roşii de ienicer. La cingătoare, iatagane lucitoare. Pe cap, un coif de aramă găurit, ce părea să fie tot de la turci.
Ţiganul, socotindu-se şi el ostaş, **Se** ridică. Puse blidul sub braţul sting. Cu dreapta salută.
Apoi îşi văzu mai departe de mîncare.
— Ia ridică-te, vere — îi spuse Gergely — să mă uit niţeluş la roata aceea.
Ţiganul se dădu la o parte.
Ce-i drept, roata era cam zdrobită. Gergely se urcă pe ea, încercîndu-i rînd pe rînd spiţele. Una singură trosni.
— Hm ! făcu frecîndu-şi bărbia.
Ţiganul prinse glas :
— Vă gîndiţi cumva să măcinăm turci, măria ta ?
— Chiar aşa — răspunse Gergely — întăriţi-o bine cu piroane pe unde s-a slăbit.

Fierarii lăsară blidele şi luară ciocanele.
Gergely întrebă pe unde o fi Dobo, pe unde l-au văzut ?
— A fost azi pe-aici cel puţin de zece ori — răspunse unul din fierari — dar e mai mult de-o jumătate de ceas de cînd nu l-am mai văzut...
Gergely porni în căutarea lui. Între timp însă, pu înceta să cerceteze pretutindeni lucrurile de tot felul ce zăceau împrăştiate pe jos.
O luă spre bastionul de pămînt. Umblînd îngîndurat pe-acolo, zări la una din ferestrele deschise ale palatului ochii unei femei care erau aţintiţi asupra lui din umbră.
Tresări.
Se opri locului.
Clipi ca omul care vrea să vadă mai bine.
Dar ochii de femeie dispăruseră.
Gergely privi încremenit spre fereastra deschisă.
Cînd zărise ochii aceia, un fior cald îl pironise locului.
—■ Ce nebunie ! bombăni scuturînd din cap. Cum poate să-mi treacă măcar prin minte aşa ceva 1
Totuşi ridică din nou privirea. În clipa aceea zări la fereastră chipul băieţaşului turc.
Dinspre bastionul de pămînt venea Dobo.
Gergely îi ieşi repede în cale.
Şi duse mîna la coif.
— Vă rog să-mi daţi roata aceea de moară 1
— Ia-o ! răspunse Dobó scurt.
Şi intră în palat*
Gergely se duse repede spre cuhnii, unde mirosea a oţet. Un şir lung de oşteni şedea pe jos şi mînca linte cu carne din belşug. Vinul însă era îndoit cu apă, după porunca lui Dobó.
Chemă vreo zece din ei şi-i puse să rostogolească roata pînă la bastionul lui.
Ţevi de puşcă frînte şi ruginite se găseau destule în cetate. Porunci să fie şi ele umplute, apoi le legă cu sîrme de roată, aşa încît capetele să le rămînă în afară. Între ţevi vîrî aşchii, pucioasă sau răşină. Pe de laturi o bătu în scînduri. Îi făcu apoi o talpă de scînduri de jur-împrejur, ca să nu se răstoarne.
Oamenii din cetate se uitau la maşina asta infernală ca la o minime.
Dobó însuşi veni de vreo cîteva ori s-o vadă. La mijloc îi puseră un treasc.
— Treascul potriveşte-l în aşa fel, Gergely, încît să explodeze la urmă de tot.

— Aşa vom face, căpitane I
— Mai ai cumva nevoie de ceva, Gergely dragă ?
— Dacă se poate, daţi-mi butoaiele goale.
— Din pivniţă ?
— Da.
— Sînt destule, trimite să ţi le aducă.

La poalele zidului movila creştea într-una. În cetate se tot înmulţeau butoaiele umplute cu aşchii, surcele, pucioasă, seu şi răşină. Le meşteriră în acelaşi fel cu roata. Vîrîră în ele şi pietre: la fund, deasupra şi pe margine. Le închiseră zdravăn, lăsînd afară numai fitilul de aprins

.Dobó avea vreo trei sute de arhebuze, care erau de fapt nişte puşcoace. mari aşezate pe metereze. În ele nu încăpeau gloanţe mai mari decît nuca. Li

se spunea şi „tunuri cu barbă", din pricina cîrligelor de fier care atîrnau în jos la capătul exterior. Bărbile acestea de fier erau necesare ca puşcoacele să aibă o opritoare, cînd se smuceau îndărăt în timpul tragerii.
Pentru umplerea butoaielor Dobo le dădu şi cîteva arhebuze vechi şi ruginite.
Pregătiră vreo cincizeci de butoaie. Le încercuiră bine, legîndu-le strîns cu sîrme şi cuie. Ostaşii zîmbeau la butoaie, cum zîmbeşte mama cînd îşi vede pruncul.
Iar turcul lucra de zor noapte de noapte, clădind mîndreţea de drum înclinat ca să urce sus pe ziduri.

15

într-o dimineaţă, pe cînd Gergely dormea printre oamenii săi, Zoltay fu înştiinţat că într-unui din colţurile grajdului de jos apa se încreţeşte, iar mazărea se mişcă.
Va să zică ticăloşii de turci nu făceau numai ridicături, ci şi săpau !
Zoltay nu îngădui ca Gergely să fie trezit. Trimise după Mekcsey.
Mekcsey sosi numaidecît.
Mută blidul din loc în loc, pînă ce găsi locul unde trebuiau să sape.
Zece flăcăi se apucară de săpat. Din timp în timp, se opreau ca să pună blidul jos : să vadă cum mai stau lucrurile.
Pe la amiază se trezi şi Gergely şi se duse numaidecît la săpători.
îl izbi un miros înecăcios de gunoi. Flăcăii săpaseră pînă la vreo trei stînjeni. Bubuiturile surde ale legum- giilor le dădeau de veste că se apropie.
— Hei, căpitane — îi spuse lui Mekcsey — acesta e bastionul meu ! Aici nu poţi porunci tu.
— Vrei să zici că n-am luat măsurile potrivite ?
— Renunţăm la săpături.
— Ca să arunce zidul în aer ?1
— Ca să nu simtă ce facem noi.
Abia atunci pricepu Mekcsey cum stau lucrurile.
— Fă cum crezi.
Gergeily ceru să i se aducă un puşcoci mare. Băgă chiar el înăuntru iasca şi pulberea. După aceea chemă zece puşcaşi şi porunci să se stingă felinarele.
Rămaseră în întuneric.

Bubuiturile deveneau tot mai puternice. Uneori se auzea şi vocea ofiţerului care comanda.
Din cînd în cînd, Gergely îşi lipea palma de perete ca să simtă de unde-i veneau bufniturile.
— Pst, zise încetişor către ostaşi. Nu mai e mult şi vor pătrunde.
Ochii îi scăpărau.
În aceeaşi clipă urmă o lovitură de tîrnăcop şi pămîntul se surpă la picioarele lui Gergely.
Se căscă o gaură cît să treacă un om.
Lagumgiul se opri şi adulmecă.
În întuneric nu văzu nimic. La spatele lui, dincolo de gaură, luceau două felinare turceşti, iar între felinare stătea un agă burtos cu turban alb şi găitane aurite.
Lagumgiul strigă, vestind că a răzbit dincolo.
Aga se întoarse spre el.
Gergely ţinti. Puşcociul luă foc şi trosni.
Aga se apucă cu mîinile de burtă şi căzu grămadă.
Gergely se dădu la o parte:
— Trageţi 1
Cei zece flăcăi vîrîră puştile în gaură. Dir-Durr 1 trag în lagumgiii care fug, încălecîndu-se unul pe altul.
Flăcăii se întorc cu treizeci de tîrnăcoape şi cu cadavrul agăi. Nu rămase acolo decît unul singur, cu arma încărcată şi cu un felinar aşezat mai în faţă, ca să-i lumineze gura drumului.
Aga fu întins în mijlocul pieţei. Nu-l aşezară cu cine ştie ce grijă : cînd îl lăsară jos, capul i se izbi de cal- darîm, iar turbanul i se rostogoli cît colo.
Dar agăi îi era acum totuna.
5*15
Fusese un om guşat, cu barba sură. Cele trei cicatrice lungi pe care le avea pe capu-i chilug dovedeau că îşi
35 — Slelele din Eger meritase agia. Gergely îi descărcase toată încărcătura puştii în burtă. Un glonte mai mic îl nimerise în piept — de bună seamă fusese tras de un ostaş.
Stolnicul Sukân îi cercetă turbanul, brîul, buzunarele, luînd însemnare câţi bani, cîte inele şi ce arme avea asu pra lui. Toate acestea aveau să fie ale ostaşilor care lucraseră la săpături.
Apoi lăsă mortul pe seama curioşilor.
Firește, fu înconjurat întîi şi-ntîi de femei.
— Ia te uită cu ce papuci roşii umblă ăştia !
— îşi leagă izmenele cu şiret.
— O fi fost vreun bogătan.

— Hotnog ori poate chiar căpitan.
— O fi avut nevastă ?
— Poate vreo zece.
— N-a fost om urît, îl jelește lelea Body, soția morarului din Maklâr. Păcat că a fost turc I Zoltay veni și el să-l vadă.
— Va să zică, tot a intrat un agă în cetate I Deodată, puiul de turc, strecurîndu-se pe sub fustele
femeilor, apăru și se aplecă cu strigăte voioase peste mort:
— *Baba ! Babagizim! Babatatli babagizi!* (Tată ! Tăicuțule ! Tată dragă I)
Și căzu la pieptul lui. II îmbrățișă și-l sărută. își lipi obrazul de obrazul lui. II scutura și-i zîmbea.
— *Baba, babagizim!*
Ochii femeilor se umplură de lacrimi. Jupîneasa Balogh luă copilul de mînă.
— Vino, Selim ! Baba doarme 1

16

În zori, cînd mulțimea oștirilor turcești se ridică iar la asalt, oștenii maghiari le urmăreau mișcările cu o mulțumire nestăpînită, știind că sînt pregătiți să-i întîm- pine. Dorința de răzbunare le încorda mușchii ca pe niște arcuri. îi așteptau cu nerăbdare. Un flăcăuaș scund și-n- deșat sări din cetate pe ridicătura de pămînt, drept în fața turcilor care se revărsau urlînd, și-i amenință cu sabia.
Firește, ostașii de pe ziduri începură să rîdă.
— Cine-i ? întrebă Zoltay rîzînd și el.
— Micul Varga — i se răspunse — Varga János. Flăcăul sări înapoi, văzînd însă hazul mare pe care-1
stîrnise, mai ieși o dată prin spărtură și amenință puhoiul oștirii turcești.
De astă dată însă, tufengiii traseră asupra lui și împușcăturile îl făcură să sară înapoi mai repede ca prima dată. Ceea ce stîrni un haz și mai mare.
De data aceasta îl văzu și Dobó. Și-i făcu semn cu capul, lăudîndu-l.
Văzînd aprobarea lui Dobó, Varga János nu mai stătu pe gînduri, sări și-a treia oară afară și-i amenință cu foc pe turcii care se sileau înfuriați să urce.
— O să muriți aici cu toții, cîinilor I Hai, veniți o- dată I

Zburară spre el gloanţe, ghiulele şi suliţe. Nu-l nimeriră. Băiatul se schimonosi la ei şi le arătă limba. Ba, necuviincios, le mai arătă şi spatele, aplicîndu-şi singur cuvenita bătaie la dos. Apoi se reîntoarse iar în cetate.
Şi toate astea acolo, sub ochii turcilor I în faţa a o sută de mii de turci!
— Eşti un om şi jumătate, Varga 1 îi strigă Dobó de sus. Meriţi să fii răsplătit I
Şi, văzînd că acolo e totul în ordine, se îndreptă grăbit spre cal şi porni în galop la poarta veche. Fiindcă turcii încercuiau cetatea dinspre răsărit şi dinspre miazăzi. Toată puterea asaltului era îndreptată numai spre două locuri.
Gergely stătea pe bastionul său, îmbrăcat în armură. Dinaintea lui, a butoaielor şi a roţii uriaşe, se ridica un gard.

35* 54

7Stătea liniştit, ca stînca pe malul mării înfuriate. Aşadar, turcii porniseră ia atac. Băteau cetatea cu toate tunurile. Se stîrni o furtună îngrozitoare de răcnete :

— *Bismillah ! Bismillah I*

Strigătele de luptă acoperiră pentru o clipă fanfara ţipătoare. După aceea însă, fanfara se opri într-un şanţ, pe Kirâlyszek, şi cîntă de-acolo fără-ncetare.

— O să şi jucaţi voi în curînd ! strigă Zoltay.

Oastea turcească foşgăia. Fluturau tuiurile şi steagurile
cu semilună. În frunte era steagul galben-roşu al ienicerilor. Urma apoi steagul verde cu tiv alb al ulefegiilor. Spahii în armuri de fier şi scuturi pînă la genunchi înaintau durduind.

— *Allah ! Allah !*

înarmaţi cu lănci sau sulițe, la încheietura mîinii cu săbii atîrnînd de-o cureluşă, la cingătoare cu hangere, porniseră în iureş din şanţuri spre bastion.

— *Allah 1 akbăr1 La illah ! II Allah! Ia fettah !*

Drept răspuns, se prăvăli de sus un butoi negru împroşcînd foc şi se rostogoli în salturi. Un spahiu, apoi al doilea şi al treilea îşi înfipseră în pămînt, în calea lui, sulițele.

— *Allah ! Allah !*

Al patrulea dădu să-l arunce în şanţ, dar butoiul detună în clipa aceea, acoperind avangarda cu un puhoi de flăcări.

— *Allah akbăr!*

Pînă să se dezmeticească, se şi treziră cu al doilea butoi peste ei, scuipînd şi zvîrlind foc. Butoiul acesta se opri între oştenii împlătoşaţi şi-i împrăştie în toate părţile.

— *Allah ! Allah 1*

înapoi însă nu puteau da. De jos îi împingeau miile de turci porniţi la atac. Nu se mai vedeau decît oameni sărind, lipindu-se de perete, ferindu-se speriaţi din faţa coloanelor de foc de cîte zece stînjeni. Cei care aveau scuturi se ghemuiau după ele.

— înainte, păgîni, înainte ! Prin foc şi pară!

Şi oastea deasă a spahiilor urcă mai departe puhoi. Dar nici butoaiele cu foc nu încetară să se rostogolească peste ei.

— *Ileri! Ileri! Allah ! Allah !*

Şi puhoiul de turci înfruntă iadul.

Dar iată că sus, pe bastion, se deschise zaplazul şi apăru o roată uriaşă de lemn.
Mijlocul roţii fumega şi sfîrîia. Se învîrti, se prăvăli de sus, de pe zidul de piatră, şi porni spre plinul oştii turceşti.
— *Ileri, ileri!* (înainte !) răsuna de pretutindeni porunca agilor şi iasaulilor.
Altceva le poruncea însă cutezătorilor din frunte roata care se prăvălea.
Nici nu apucă să pătrundă bine printre ei, că şi izbucniră primele fulgere, împroşcînd foc pe-o rază de cincizeci de stînjeni. Fiecare sîmbure de foc ardea cu flacără albăstruie şi după explozie, fie că pica peste om viu ori peste cadavru.
— *Gozonii aci! Sakin !* (Atenţie ! Atenţie I)
Turcii din capul coloanelor se aruncau îngroziţi la pămînt, lăsînd să treacă peste ei diavoleasca roată, care se şi transformase într-un cerc de foc. Arunca flăcări, împroşca ulei aprins, împrăştia lalele viorii de foc peste capetele pleşuve şi peste veşmintele de luptă. Sfîrîind şi pufăind, tunînd şi bubuind, roata trecea peste ei în salturi. Din spiţele ei ţîşneau scîntei roşii, albastre şi galbene, cu raze şerpuitoare, care se împrăştiau, îm- proşcau şi loveau în toate părţile.
— *Meded Allah!*
Trupele cele mai viteze dau şi ele înapoi îngrozite, salvîndu-se care cum pot din faţa acestei nemaipomenite primejdii infernale.
Iar roata, ca şi cum ar fi avut raţiune şi voinţă, se ţine pas cu pas de fugari, le rupe picioarele şi-i stropeşte cu foc : cu ulei aprins, cu pucioasă în flăcări. Le descarcă puştile, încît se împuşcă unul pe altul. Le scuipă foc în ochi, în gură, în urechi, după gît, încît îi face să se dea peste cap pînă şi pe muribunzi. Şi se rostogoleşte mai departe. Ţîşnesc din ea trăsnete lungi aprinse, care-i doboară pe iasauli cu cai cu tot. Flăcările lungi mistuie totul pînă la os, iar fumul lor e înecăcios. Detunăturile sînt asurzitoare. Trupele pe lîngă care trece în goană iau foc. Iar în urma ei nu mai rămîn decît sutele de muribunzi, care ard în chinuri infernale, precum şi viii, care sar şi se zbuciumă ca nebunii. Roata se rostogoleşte însă mai departe, învăluită într-un nor şi împroşcînd sute de fulgere.
— *Ietisin ! Ietisin ! Allah ! Meded /... Vai!*
Zadarnice sînt chiotele iasaulilor, biciul cu sfîrcul

ghintuit, loviturile date în obrazul fugarilor. N-a mai rămas om care să atace cetatea.
în afară de asta, maghiarii năvăliră afară din cetate, lovind, tăind şi căsăpind fără milă pe toţi cei doborîţi de roată ori rămaşi locului încremeniţi de spaimă.
— înapoi! înapoi 1 se auzi semnalul din cetate. Gergely abia fu în stare să-şi adune ostaşii.
— Căraţi butoaiele sus pe ziduri! Butoaie 1
Şi iar încep să rostogolească şi să aşeze butoaie. Dar pînă şi ce-a mai rămas din oastea turcească s-a împrăştiat cu mare tărăboi. N-au mai rămas acolo decît tunurile, cămilele sărind speriate, precum şi tunarii uluiţi de spaimă.
Mekcsey făcuse bine plecînd de la locul minării, fiindcă altminteri, la postul lui, adică la poarta veche, turcii ar fi pătruns pe sub pămînt în nu mai puţin de trei locuri.
în timp ce în partea aceasta lucra roata de foc, la poarta veche bătălia continua să se dea sub pămînt.
Acolo zidul era atît de dărîmat, încît turcul împungea înăuntru, printre pietre, iar ungurii în afară. Mekcsey, săpînd împotriva turcilor, îi alungă pe rînd din trei locuri.
în cele din urma, turcul dădu foc porţii şi vrii sM pătrundă pe-acolo, dar în dosul porţii dădu bineînţeles de un zid gros şi puternic. Mekcsey avusese grijă să-l ridice din timp.
Gergely, de îndată ce văzu, la locurile încredinţate lui, năvala ostaşilor săi şi fuga înnebunită a duşmanului, porunci ca tunurile şi lăzile cu pulbere să fie acoperite cu piei ude; lăsă zece oameni de pază, iar pe ceilalţi îi duse la poarta veche, să-i ajute lui Mekcsey.
Nu mai avea însă ce ajuta. 'Spaima oastei turceşti răzbătuse pînă la poarta veche. Din steagurile trimise acolo nu făcură faţă decît tufengii, care roiau în dreptul porţii, trăgeau, îşi încărcau iar armele şi trăgeau din nou.
Sus, pe ziduri, adăpostiţi de palancă, stăteau străji. Nu se mai luptau decît la picioarele zidului, sub bolţi, o mînă de ostaşi, care se aplecau şi împungeau din cînd în cînd prin crăpăturile zidului.
Gergely urcă fuga pe zid. Ocrotit de un scut, privi în jos şi văzu cum o ceată de turci se mişcă la

picioarele zidului, fără să poată fi loviţi nici de sus şi nici din lături.
Ungurii împungeau spre ei, dar turcii se fereau din dreptul crăpăturilor sau se ghemuiau la pămînt.
Unii duceau saci, alţii pietre.
Cu sacii şi cu pietrele se trudeau să astupe găurile, ca ungurii să nu mai poată puşca.
Cei dinăuntru însă, le dădeau de o parte, împungînd totodată şi cîte un turc.
Turcii, de cum apărea însă din zid cîte o lance, apucau cîte doi, ba chiar şi cîte trei de ea, o hăţeau un timîp, apoi o smulgeau din mîna ungurului.
Ungurul suduia.
— Măi, drăcia dracului 1 îi strigă Gergely soldatului. Uite colo focul I Înfierbîntaţi sulițele la foc !
Focul ardea lîngă zid. într-o clipită, douăzeci de ostaşi îşi şi vîrîră sulițele sub jarul aprins, încălzindule pînă la roşu.
Turcii pîndeau rînjind noile sulițe. Apărură douăzeci deodată.
Haida, se repeziră turcii 1 Dar le şi rămase pielea palmelor pe ele. Cînd începură să înjure înfuriaţi, ostaşii maghiari din cetate izbucniră în rîs.
17
Octombrie 12, miercuri.
Cetatea era toată ciuruită.
De treizeci şi două de zile se trăgea în ea fără încetare, cînd din faţă, cînd din spate, cînd dintr-o parte, cînd din alta.
Erau atîtea ghiulele turceşti în cetate, că te împiedicai în ele pe toate cărările. Pe cele mai mărunte ţăranii le măturaseră la o parte cu tîrnuri de mesteacăn, ca nu cumva să-i stînjenească pe ostaşi în timpul luptelor, iar pe cele mai mari le căraseră la tunuri şi pe ziduri.
Între bastionul cel nou şi bastionul de pămînt se căscase o crăpătură în forma literei V. Din zidul bastionului temniţei se desprinsese o bucată mare şi se prăvălise în adîncuri. Bastionul de pămînt era numai găuri, ca un pui de viespi. Din turnul Bolyky nu mai rămăseseră decît două ziduri în picioare. Turnul din colţ arăta ca un copac scorburos şi putred pe dinafară, din creştet pînă jos. Din palancă, doar ici-colo cîte o bucată. Clădirile dinlăuntru nu mai erau decît ziduri prăbuşite, cu acoperişurile smulse. În palat nu mai puteau fi locuite decît trei încăperi, dar şi în acelea ploua.

Pînă şi piaţa parcă era alta : o tăiau de-a curmezişul şanţuri adînci de un stînjen. Prin ele trecea lumea cînd trăgeau turcii. Cînd era linişte, peste punţile şi podurile întinse peste ele.
În jurul cetăţii urlau turcii ca lupii mînioşi. Acum se lucra la reparatul zidurilor chiar şi ziua. Spărturile erau astupate cu grinzi şi scînduri. Atît cît se putea. •
Piatra o foloseau doar ca să le proptească.
La poarta veche, Mekcsey căra şi el piatră, îmbărbătîndu-i pe cei osteniţi şi chemînd numele Domnului într-ajutor. După toate semnele, în locul acela asaltul avea să fie mai înverşunat. Zidurile erau cercetate cînd de Dobó, cînd de Gergely, cînd de Mekcsey. Toţi trei îşi dădeau seama că turnul din colţ nu mai putea apăra poarta; era nevoie de grenade de mînă. Aşa că încăr- cară scheléle de lemn cu grenade. La spărturi rînduiră puşcaşi încercaţi.
Gergely avea grijă să se facă şi să se ducă grabnic în toate locurile şomoioage muiate în răşină, mingi şi pari.
Zoltay se îngrijea de repararea bastionului Sándor. Fügedy ceruse să fie ferecate în lanţuri părţile frînte din bastionul nou.
Dobó ocolea pe dinăuntru cetatea, galopînd pe lîngă ziduri, unde fusese lăsat loc anume pentru calul lui. Cu toate acestea, era de multe ori nevoit să umble prin bătaia gloanţelor, care zburau peste tot. Avea grijă de toate şi lua măsuri ca treburile să meargă bine. Aprodul Balázs, călare pe singurul căluţ turcesc ce le mai rămăsese, îl urma pretutindeni pe căpitan ca să-i ducă poruncile. Ceilalţi şapte cai fuseseră de mult ucişi sub áprozi.
În ziua aceea încălecă şi Pető, cu piciorul înfăşurat pînă sub genunchi. Era palid, dar tot îşi răsucise mustaţa. În locul lui, la poarta veche, se duse Mekcsey, iar el rămase în locul lui Mekcsey, cu trupele dinăuntru.
Cu vocea lui adîncă, metalică, însufleţea poporul.
— De treizeci şi două de zile se trudesc turcii I Dar chiar de-ar fi toată turcimea aici, tot îi vom azvîrli în fundul iadului 1 Oastea regelui întîrzie, dar va veni de bună seamă ! Lumea întreagă vorbeşte de vitejia noastră! Chiar şi peste o sută de ani, în loc să se spună „e viteaz" se va spune „e ca cei din Eger".

Văzînd că în jurul lui Pető se adunase lume multă, Dobó se opri şi el pentru o clipă să asculte : ce-o fi ?
Auzind vorbele din urma, zîmbi şi-i spuse lui Cecey, care se oprise şi el:
— Peste o sută de ani? Parcă o să se întrebe lumea peste o sută de ani ce ochi aveam ?
Spuse astea mai mult pentru sine decît pentru Cecey. Şi ca şi cum s-ar fi ruşinat că a vorbit cu glas tare, ridică din umeri:
— Nu cum ne sînt ochii are însemnătate, ci cum ne e sufletul. Şi nu răsplata, ci împlinirea datoriei faţă de neam.
Şi porni în goană spre bastionul Sándor.
Cuvintele cu miez însufleţeau tot mai mult vitejii. Şi-ar fi făcut ei datoria şi altminteri, dar vorbele frumoase sînt ca un vin bun.
Pető îşi dădu coiful pe spate şi continuă :
— O să vină aici regele însuşi. Va trece prin faţa şirului de viteji din Eger şi va da mîna cu fiecare. Şi sînteţi chiar vrednici de cinstea asta. Am auzit chiar că de acum încolo îşi va alege ofiţerii numai dintre ostaşii de rînd care au făcut fapte de vitejie aici. Am auzit, de asemenea, că, după despresurarea cetăţii, fiecare ostaş de rînd va fi făcut hotnog. Şi apoi va putea ajunge chiar şi căpitan ! La urma urmei, chiar şi pentru măria sa, soldatul cel mai bun este acel care-şi cunoaşte datoria.
Privind într-o parte, îl văzu pe ţigan care sărea ca o capră, ferindu-se de-o ghiulea rătăcită.
— Ei, ţigane, cîţi turci ai căsăpit ?
— Apăi, mînca-i-ar ciorile — răspunse ţiganul — nici unu nu-ndrăzneşte să vie unde-s eu de pază, domnule viteaz, măria ta I
în întunericul serii, la una din spărturi apăru un turc cu năframă albă.
îl recunoscură : era Vas Miklós.
îl săltară peste zid dintr-o smucitură. Şi-l duseră numaidecât la Dobó.
Cît ţinu drumul, sute de guri îl întrebară :
— Ce veşti ?
— Vine oastea I striga Miklós spre toată lumea.
Vestea de bucurie se răspîndi în cetate ca un vuiet:
— Vine oastea regelui I
Deşi Vas Miklós spunea asta fiindcă aşa-i poruncise Dobó să vorbească la întoarcere.

„Va să zică, oastea vine 1 Prin urmare, domnul hotnog Pető a spus adevărul I"
Ajuns în faţa lui Dobó, Vas Miklós îşi luă turbanul de pe cap şi scoase din el scrisoarea.
I-o întinse.
Dobó se uită la pecetie. Era de la episcop. O rupse chiar lîngă pecetie şi o despături liniştit.
Era călare. Lumea se grămădi în jurul lui.
În timp ce Dobó citea, lumea încerca să ghicească de pe faţa lui cuprinsul scrisorii.
Faţa lui Dobó era însă de nepătruns. Cînd sfîrşi de citit scrisoarea, chipul lui arăta întocmai ca atunci cînd începuse să citească.
împături scrisoarea şi o băgă în buzunar, apoi privi de jur împrejur, ca şi cum ar fi fost mirat că sînt atît de mulţi acolo.
Dintre hotnogi nu era de faţă decît Pető.
îi spuse, aşa, ca să audă şi alţii:
— Domnii ofiţeri să poftească la mine astă-seară. Am să le împărtăşesc o veste bună.
Şi intră în casă, închizînd uşa după el.
Se prăbuşi în jilţ.
În locul calmului de fier, pe chipul lui apăru tristeţea. Privea cu amărăciune şi fără nădejde în gol.
În ziua aceea mai sosi şi o altă scrisoare în cetate pentru Dobó. O adusese un ţăran. Hîrtia albă, care-i lucea în mînă, arăta că-i trimisă de turci.
Era al patrulea sol trimis de Aii paşa.
Cei din cetate ştiau că Dobó isprăveşte repede cu poştaşii turcilor, aşa că îl opriră în piaţă.
Serile erau reci, iar oştenii se odihneau pe lîngă focuri, în piaţă. Unii îşi frigeau slănină şi mai goleau şi cîte un pahar de vin îndoit cu apă.
—■ Ar fi mai bine dacă i-ai da foc înainte de-a o vedea domnul căpitan, zise binevoitor unul din oşteni. Că zău lui Dumnezeu c-o să fie vai şi amar de dumneata I
— Cum vrei s-o ard — răspunse omul — cînd nici nu-i a mea ?
— Dar ai adus-o de la duşman.
— Am adus-o de la cine a trimis-o.
— O să te spînzure.
— Pe mine ?
— Chiar aşa. Domnul căpitan al nostru a poruncit să fie spînzurat chiar şi un hotnog, şi era nemeş, om de neam mare, nu un culac ca dumneata.
Spînzurătoarea mai era încă în piaţă.

Soldatul arătă spre ea :
— Uite, na ! S'pînzurătoarea-i încă tot acolo.
Omul se sperie. îl trecură deodată năduşelile. Se scărpină în cap. Vîrî mîna în traistă.
în clipa aceea sosi Dobó.
—• Ce s-a întîmplat ? întrebă el. Cine-i omul acesta ? Ce vrea ?
Ţăranul îşi ascunse traista sub suman.
— Sînt Kovács Esvány, săru mîna ! răspunse, sucin- du-şi încurcat cuşma în mînă.
— Ce vrei ?
— Eu ? Păi... nimica.
— Atunci de ce-ai venit aici ?
— Apoi... Am venit şi eu aşa... să văd şi eu, zic : ce vă faceţi aici în primejdia asta ?
— Ai adus vreo scrisoare ?
— Eu ? Doamne fereşte !
Şi cum Dobó îl ţintuia cu privirea, ştergîndu-şi fruntea năduşită, ţăranul repetă :
— Zău că n-am adus I
— Căutaţi-11
Omul se supuse pălind. Din traistă ieşi la iveală scrisoarea pe pergament cu peceţile mari.
— Aruncaţi-o în foc 1 strigă Dobó.
Soldatul aruncă scrisoarea în foc.
Omul tremura.
— Nu... nu... nu ştiu cum a ajuns la mine, se dezvinovăţea scărpinîndu-se în cap. A băgat-o cineva...
— Puneţi-l în lanţuri, zise Dobo. Şi aruncaţi-l în temniţă laolaltă cu ceilalţi nemernici I

18

Atîta bubuiră tunurile, că ploua şi în ziua aceea (12 octombrie). Norii nu se risipiră decît pe seară, cînd începu să şuiere peste tot vîntul rece de toamnă. Cei din cetate văzură că turcii se adunau în şanţuri. Dobó nu lăsă la odihnă decît trei sute de ostaşi. Ceilalţi trebuiau să stea gata de luptă în preajma spărturilor.
Spre unsprezece noaptea, vîntul goni şi ultimul nor de pe cer. Luna plină scălda Eger-ul într-o lumină ca de» zi.
— Puneţi mîna pe arme toată lumea I se auzi dintr-o dată pretutindeni în cetate. Puneţi mîna pe arme chiar şi cei ce nu sînteţi ostaşi I
Tobele băteau alarma. Trâmbiţele răsunau.
— La noapte vor da năvală ! Sus pe ziduri toţi cei care sînt în putere I

Printre dărâmăturile bătute de lună apărură de peste tot oameni cu coifuri şi suliţe.
Părintele Bálint se alăturâ şi el celor din piaţă care trebuiau să-i schimbe pe luptători. Se înarmase cu o sabie atît de mare, încît putea fi folosită foarte bine şi ca oiste la căruţă. Cei doi cîrciumari se înfăţişară şi ei. Morarii, dulgherii, măcelarii şi ţăranii, care îndeplineau în cetate tot felul de munci, aşteptau înarmaţi poruncile.
Nu era om în cetate care să nu simtă că urmează o luptă hotărâtoare.
Turcii băteau şi tobele de aramă. Oştile lor năpădeau şanţurile ca puhoaiele după ploaie. Deasupra valurilor de oameni fîlfîiau tuiurile. Dincolo de şanţuri sclipeau tacimurile cailor, pietrele scumpe şi verigile de argint. La mulţi turbanul le era răsucit peste coifuri strălucitoare. Iasaulii, cu turbanele cît un turn, rînduiau călări oştile pentru năvală.
La miezul nopţii tunurile turceşti începură să bată de jur împrejur cetatea şi, timp de cinci minute cît durară bubuiturile, o potopiră cu ghiulele. Apoi, de pretutindeni, din miile de piepturi turceşti izbucniră strigătele de *Allah* şi *Bismillah,* iar tuiurile porniră zbu- rînd parcă spre ziduri.
La poarta veche, ca şi pe ziduri, în vreo treizeci de locuri se aţiţară focurile. Ghiulelele, cununile şi şomoioagele se aprinseră sfîrîind. Scînteiară deodată zeci şi sute de curcubee de foc.
Turcii însă dau năvală, se caţără şi caută să răzbată sus pe ziduri. Scările se îmbină repede. Ienicerii, asabii şi călăreţii, care s-au alăturat pedestrimii, urcă pe scări ca veveriţele.
Sus, pe ziduri, maghiarii izbesc cu tîrnăcoapele în cîrligele scărilor. Focul şi piatra cad cu nemiluita.
— Allah akbârl Ia kerim! Ia fettahl
Tuiurile şe prăbuşesc, dar tot alte mîini le înalţă din nou. În locul scărilor fărîmate se ivesc altele bune. Peste trupurile celor care se zvîrcolesc se reped în sus pe scări oşti după oşti.
Roiesc atît de mulţi turci pe ziduri, încît le-au înnegrit cu trupurile lor. Oriunde se iveşte prin găuri cîte-o suliţă maghiară, cade de pe scară un turc, dar îi şi ia locul un altul. Nici nu se fereşte de dreapta primejdioasă, înaintează la noroc, s-ar putea ca suliţa să-l nimerească în burtă, dar s-ar putea să împungă şi-n gol, pe sub braţ.

Cetatea nu mai are porţi. Turcii căţăraţi pe scări izbesc cu securile în spărturile umplute cu grinzi. Cei care se prăbuşesc de sus îi tîrăsc cu ei, o clipă zac de-a valma, tăvăliţi în foc şi sînge, apoi sînt călcaţi în picioare de oştile care dau năvală înghesuindu-se.

— *Allah akhăr! Ia kerim! Ia rahim !*

— Isuse, ajută-ne I

Zboară şojnoioagele aprinse ; trosnesc tîrnăcoapele; duduie bombele ; scîrtiie scările ; şuieră securile ; tună şi bubuie viielia de sînge. Vreo cincizeci de turci răzbiră deodată pînă sus la zaplaz. Zaplazul se apleacă în afară, trosnind. Mekcsey smulse din mîna unui ostaş barda de luptă şi tăie unul din otgoanele care îl susţineau. Zaplazul se prăvăli cu turcii împlătoşaţi cu tot şi, în cădere, mătură pe zid alte cîteva sute.

— La ziduri ! La ziduri! strigă Mekcsey, şi cu o lance de un stînien şi jumătate în mînă sări şi el pe zid.

Peste turcii care zăceau de-a valma la poalele zidului cădeau vîjîind blocuri mari de piatră şi ghiulele de fier de-o jumătate de majă, trase din arhebuze. Dar şi de jos zburau în sus săgeţi şi pietre. Viziera coifului lui Mekcsev se umplu de sînge.

— Domnule căpitan! i se strigă spre a-i atrage atenţia.

— Foc ! Foc ! răcni Mekcsev.

Şi cu cizma-i de fier mătură peste cei care zăceau la pămînt o grămadă de jeratic.

Cădeau şi ungurii de pe ziduri. Care înăuntru, care în afară. Dar nu era timp să cercetezi cine a murit. În locul celui căzut sărea la ziduri un alt luptător şi azvîrlea pietre şi ghiulele cu mîna, pînă se încărcau iar scările de turci. Atunci apărătorii îndîrjiţi ai cetăţii îi luau în primire cu suliţe şi cu tîmăcoape. La bastionul de pămînt bătălia era tot atît de crîncenă. Acolo avea conducerea Dobo. După ce oastea turcească răzbi prin iadul ghiulelelor şi al pînzei de foc, căpitanul porunci să fie aduse grinzi. Le lunecă pe zid şi mătură turcii cu ele.

Răgazul scurt care urmă îl folosi ca să încalece şi să dea fuga la poarta veche, să vadă cum merg lucrurile şi pe acolo. La întoarcere, văzînd că la bastionul- temniţă năvala turcilor a încetat, le strigă ostaşilor să treacă toţi la bastionul de pămînt.

Ostaşii, care priveau de mult, cu încredere, la cele ce se petreceau la bastionul de pămînt, abia aşteptau să se poată lupta şi ei. Ca să vadă mai bine bătălia, se cătăraseră pe zaplazuri, pe tunuri ori se aplecaseră peste zid. Aşadar, la poruncile lui Dobó se repeziră chiuind la bastionul vecin.
Tocmai atunci, însă, turcii începură să reazime iar scările de bastionul-temniţă. Întîi numai două-trei, apoi zece-cincisprezece. Şi cum din partea aceea nu le cădea în cap nici foc, nici piatră, se repeziră în grabă mare în sus.
Pînă să se întoarcă bătrînul Sukán, să se uite într-acolo, şi apăruse de după ziduri capul umflat al unui turc cu coif.
—■ Tiii I Mama ta I ţipă bătrînul.
Se repezi într-acolo cu sulița şi, întorcînd-o cu capul mai gros, îl izbi cu sete. Turcul se prăbuşi de pe scară cu alţi zece după el.
— Veniţi aici, oameni buni I Veniţi aici I ţipă Sukán lovind în turcii de pe altă scară.
János Pribék fu primul care veni fuga lîngă el, cu un scăunaş de tunar, şi pocni între ochi un stegar turc.
Ostaşul aflat ios de pază alergă să aducă ajutoare. Nu trecură nici două minute şi apăru Pető cu o ceată de oameni odihniţi. Cum sosiră, şi începu să cadă peste turci o ploaie de şomoioage aprinse, de bîrne, pietre şi ghiulele.
Dobó îşi îndreptă şi el privirile într-acolo. Deodată, văzu cum o ghiulea frînse prăjina drapelului naţional. Atunci porunci să fie adus steagul cetei care se odihnea. Şi-l încredinţă lui Nagy István.
La ceasul acela începuse să mijească de ziuă. Nagy István urcă fuga cu drapelul în lumina roşietică a zorilor. N-avea nici platoşă, nici coif. Cu toate acestea, urcă pe creasta bastionului şi căută toarta de fier în care trebuia să-l împlînte.

Nu-l împlînta I strigă Dobó. S-ar putea să-l smulgă de-acolo.în clipa aceea, Nagy István duse mina la inimă. Se răsuci o dată şi căzu de-a lungul zidului, lîngă tun, ca un sac.
Dobó prinse din zbor steagul care venea spre el oa o pasăre şi-l încredintă lui Bocskay.
— Ţine-l, dragul meu I
La lumina zorilor începu asediul şi la bastionul Bolvky.
într-acolo veneau de zor opt steaguri. în lumina purpurie a răsăritului, podoabele de aur ale tuiurilor păreau năsturei de rubine.
Turcii o păţiseră de atîtea ori la bastionul acesta, încît nu se mai încumetară să vină decît ienicerii: cei mai încercaţi şi cei mai vechi tigri ai oştirilor. Cu coifuri pe cap, cu plasă de oţel pe faţă şi gît, cu platoşe de fier pe braţe şi piept, cu cizme uşoare de safian în picioare.
Acolo întîmpinau primejdia Gergely şi Zoltay. Toată noaptea vegheaseră nemişcaţi, ascultînd zgomotele luptei crîncene ce se dădea la celelalte trei bastioane.
Ei, da' cu atît mai bine dacă se lumina I
Vreo două sute de asabi se aliniau în dreptul bastionului cu burdufe pline cu apă. N-aveau decît să vină I Focul era gata pregătit să le cadă în cap.
La bastionul Bolvkv nu se repeziră de la început cu scările. Cum se iviră ostaşii maghiari pe ziduri, jos se şi puseră o mie de braţe în mişcare şi o grindină de săgeţi şi pietre porni spre apărătorii cetăţii.
O piatră îl nimeri pe Zoltay în cap. Noroc că-şi pusese coiful. Nu-i rupse decât dureluşa de sub bărbie.
Zoltav înjură.
— Las' că vă arăt eu, cîinilor ! strigă smulgîndu-şi cureluşa. Pentru asta am să găuresc azi capetele la o sută dintre voi.
Şi nici nu trecu un sfert de ceas, că-l şi puteai auzi:
— Na, păgîne, asta-i pentru coiful meu I
Ori :

— Na, hămesitule, ţi-a trebuit să vii la Eger I
Din tabăra turcească porni un comarnic mare, acoperit cu piele de vacă, de te şi minunai privindu-l. Nu-l duceau mai puţin de cincizeci de asabi. Sub el încăpeau două sute de ieniceri.

Gergely strigă să i se aducă un butoi de foc şi aprinse cîltii muiaţi în ulei, prinşi de o nuia de fier. Comarnicul uriaş se apropia de ziduri ca o broască testoasă. Chiar de-ar fi fost să-i desfacă cu cîngile acoperişul de piele, pînă să ia foc, însemna să fi ajuns sus pe ziduri.
Şi nici nu era sigur că-l vor putea aprinde. Apa picura nu numai de pe piele, ci şi de pe lemn. Turcul învăţase minte.
Soarele se ivi de după munţii dinspre răsărit şi**-şi** trimise razele drept în ochii apărătorilor de pe bastionul Sándor. Pînă şi soarele ţinea cu turcii.
De îndată ce comarnicul ajunse pe povîrnişul bastionului, Gergely ţipă cît putu mai tare :
— La pămînt I
Ostaşii nu-şi putură da seama pentru ce. Dar salva grozavă de puşti îi făcu să priceapă.
Turcului îi trecuse prin minte să împrejmuiască acoperişul comarnicului uriaş cu puşti. Ţevile lor se îndreptau spre apărători ca tuburile de orgă. Iar Gergely le zărise.
— Sus I strigă după încetarea salvei. Butoaie 1
Rostogoli butoiul aprins.
Turcii nu se mai trîntiră la pămînt în faţa butoiului; unii se feriră din calea lui, alţii săriră peste el şi-şi croiră drum mai departe.
— încă două butoaie! strigă Gergely. Pe al treilea îl potrivi chiar el înainte de a-i da drumul şi ridică fitilul să-i dea foc.
Cele două butoaie aprinse îşi deschiseră iar cale prin mulţimea oare mişuna jos. Pe al treilea îl opri un ienicer spătos şi-l împinse în şanţ, acoperindu-l cu pămînt.

Cînd bătători pămîntul cu piciorul, butoiul explodă şi-l zvîrli laolaltă cu pămîntul în văzduh, omorînd încă vreo douăzeci de ieniceri dimprejur.Întîmplarea aceasta tăie avintul turcilor. Din spate se auziră însă strigătele de *ileri!* şi *savaul I* ale iasau- lilor, precum şi fîşîitul burdufelor cu apă, care stingeau aburind focul împrăştiat peste tot.

— Acuma zvîrliţi în ei cu pietre I strigă Gergely. Voia să aştepte pînă cînd vor umple iar bine de tot drumul şi zidurile.

Şi printre strigătele de *Allah!,* care păreau răcnetele a mii de tigri, printre sunetele ţipătoare ale trâmbiţelor şi răpăitul tobelor, oştile începură din nou să înainteze. Pădurea de scări se apropie de ziduri.

Un ienicer azvîrli în sus o funie cu cîrlig şi, cu iataganul în dinţi, urcă pe frînghie cu dibăcie de maimuţă.

Fu lovit cu pietre şi-i căzu coiful. Capul lui chilug, brăzdat de tăieturi de sabie cicatrizate, semăna cu" un pepene galben.

Urcă mai departe.

Gergely puse mîna pe o suliţă să-l străpungă.

Cînd turcul se află doar la un stînjen de Gergely, ridică fata.

Era asudat şi gîfîia.

Gergely tresări, de parcă l-ar fi izbit cineva în coşul pieptului.

Parcă eÎa părintele Gábor, dascălul său de odinioară I

Aceiaşi ochi suri ; aceeaşi mustaţă subţire ; aceleaşi arcade ieşite în afară I

— Tu eşti fratele părintelui Gábor 1 îi strigă turcului.

Turcul se uită la el cu ochii mari, fără să priceapă nimic.

— Ucideţi-11 strigă Gergely, întorcîndu-şi faţa să nu vadă. A uitat pînă şi limba maghiară !

Năvala înverşunată a turcilor ţinu pînă la apusul soarelui. Abia atunci se retraseră osteniţi de sub toate zidurile.Răniţii lor şi cadavrele zăceau cu miile în jurul cetăţii. De pretutindeni se auzeau strigătele şi gemetele de *ei va! jetisin!* şi *medad Allah!* (Vai, Doamne !) ale muribunzilor cu oasele frînte.

Dar şi cetatea era plină de morţi şi de răniţi, iar zidurile şi schelăriile erau şi pe dinăuntru roşii de sînge. Toată lumea era plină de sînge, asudată, murdară, zdrenţuroasă, cu ochii injectaţi. Femei ostenite adunau morţii şi răniţii.
Ofiţerii se duseră să se spele. Dobó însuşi, înnegrit de funingine cum era, cu barba şi mustăţile pîrjolite, nici n-ar mai fi fost de recunoscut dacă n-ar fi avut pe cap coiful de oţel cu însemnele de căpitan.
Dar asa înnegrit cum era, primi dările de seamă lîngă tunul Păpuşa.
■— La mine sînt şaizeci şi cinci de morţi şi şaptezeci şi opt de răniţi. Am folosit cinci măji de praf de puşcă, dădu seama Mekcsey.
— Treizeci de morţi şi o sută zece răniţi. Opt măji de praf de puşcă, îl înştiinţă Gergely Bornemissza. Ar trebui să se înceapă astuparea spărturilor încă de cu noapte.
-— Trei măji de pulbere, douăzeci şi cinci de morţi şi vreo optzeci de răniţi, zise Fügedy.
Şi-şi duse mîna la obraz.
— Eşti şi tu rănit ? întrebă Dobó.
— Nu, răspunse Fügedy. Dar m-a apucat o durere de dinţi, de parcă mi-ar răsuci cineva o suliţă înroşită prin falcă.
Printre cei care dădeau seama, Dobó îl zări şi pe Varsányi.
Iscoada purta straie de derviş şi parcă ar fi avut dinainte un şorţ roşu; era însîngerat de sus de la piept pînă jos la picioare.
— Varsányi — zise Dobó întrerupînd dările de seamă — vino încoace I Eşti rănit ?
— Nu — răspunse Varsányi — dar pînă să pot intra, am fost nevoit să car morţi laolaltă cu turcii.
— Ce-i nou ?
— Măria sa Szalkay a scris pentru a doua oară la toate judeţele şi oraşele.
— Si n-a venit pînă acuma nimeni ?
— A mai venit cîte unul — răspunse Varsányi în silă — dar aşteaptă să se adune mai mulţi, oa să-i poată lovi pe turci împreună.
Dobó pricepu că Szalkay nu primise de nicăieri nici un răspuns.
— Ce ştii despre turci ?
— Umblu de patru zile lela printre ei şi ştiu că sînt amărîţi rău.

— Mai tare I zise Dobó şi ochii-i străluciră. Iar iscoada repetă atît de tare, încît putu să fie auzit chiar şi de cei aflaţi primprejur.
— Turcii sînt nespus de amărîţi, stăpîne. Timpul s-a făcut prea rece pentru ei. Mîncarea li s-a isprăvit. Ami văzut cu ochii mei cum le-a adus ieri un om din Négrád cinci care de făină. S-au repezit la ea cu blide şi cu coifuri. Nici n-au mai aşteptat să-şi facă aluat: au mîncat-o din palmă, aşa crudă, cum au scos-o din saci. Dar ce puteau să însemneze cinci oare la atîta omenire !
•— Kristóf — zise Dobó către aprod — du-te la măcelari. Să taie pentru ostaşi vitele cele mai frumoase. Fiecare om să primească friptură.
Si se întoarse din nou spre iscoadă :
— încă de ieri ienicerii au început să murmure de-a binelea, zise mai departe iscoada.
— Mai tare I
— Ienicerii au început să murmure, repetă Varsányi strigînd. Spuneau că Dumnezeu ţine cu ungurii. Şi că ei sînt deprinşi cu orice fel de unelte de război, dar cu focul iadului nu sînt deprinşi. Asemenea minunăţii oa cele împotriva cărora sînt puşi ei să lupte încă nu le-a fost dat să vadă.
Dobó rămase o clipă mut, cu ochii pironiţi în gol.

Peste un ceas — zise — să fii în fata palatului. Il vei însoţi pe Vas Miklós din nou la Szarvaskő

.Apoi se întoarse spre Sukân.
Bătrînul avea capul şi nasul bandajat, de nu i se mai vedeau din toată fata decît ochelarii şi mustaţa. Cu toate acestea, raportă cu glasul aspru :
— Astăzi am folosit douăzeci de măji de pulbere.

19

Cînd răsări soarele şi risipi ceata, văzu jos pe pămînt o cetate cu zidurile ciuruite, mînjită toată de fum şi funingine. Pe alocuri, grinzile aprinse şi doagele butoaielor de ulei şi pucioasă mai fumegau încă. Pretutindeni duhoare de cadavre, de oameni şi gunoaie.
De pe ziduri şi prin spărturi se cerceta într-una ce se petrece jos. Dar nu se vedeau decît dervişi care adunau morţii. Leşurile erau atît de multe, încît dervişii nu dovedeau să le care.
Tunurile amuţiseră. Chiar şi soarele arzător se trezi tremurînd de frig în răcoarea dimineţii, iar oraşul dimpreună cu văile era învăluit într-o ceaţă cît tumul de înaltă.
Ceaţa nu se risipi decît pe la opt. Atunci soarele, ca şi cum ar fi vrut să întoarcă încă o dată primăvara, trimise în jos de pe cerul senin raze blînde.
Cei din cetate se îngrijeau şi ei de morţii lor. Ţăranii şi femeile îi adunau pe tărgi, iar pe cei de la poarta veche îi încărcau în car. Părintele Bálint înmormînta. Părintele Márton îi miruia pe muribunzi.
Cu toate acestea, turcul tot mai pregătea ceva : se îndrepta spre cetate. Feluritele steaguri turceşti începuseră să coboare iar şi dinspre dealurile îndepărtate.
Era limpede că strîngeau laolaltă toată oştirea şi că aveau de gînd să dea năvală asupra cetăţii atît de slăbite cu toată puterea lor.În noaptea aceea, după bătălia îndelungată, vitejii dormiră somn lung şi adînc. Dobó le dădu pace, se culcă în preajma baslioanelor, unde rămăseseră doar cîte-o strajă. Ofiţerii se odihneau şi ei dormind somn adînc, frate cu moartea. Pe la opt, Bornemissza mai dormea încă sub tunul Broasca atît de tare, încît nu-l trezi nici trîmbiţaşul gorniştilor şi nici larma trecătorilor. Se învelise într-o pătură groasă de lînă, iar părul lung i-l albise bruma. Pe faţă era plin de funingine.
Mecksey îi acoperi capul cu o năframă şi-l înveli cu mantaua lui.

Dobó porunci oa tunurile grele şi arhebuzele să fie încărcate cu cuie mărunte de fier, să se ducă la unele spărturi căruţe încărcate, iar altele să fie umplute cu grinzi, butoaie, piei şi ce s-o mai găsi. În unele locuri puse zidarii să cioplească muchea zidului în aşa fel, încît scările de asalt să n-aibă în ce se agăţa. Ostaşii cărară grămezi de pietre pe ziduri. Scoaseră din bucătărie toate ciuberele şi clondirele şi le umplură cu apă. Aduseră la bastioane toată răşina cîtă se. mai găsea în cetate. Jgheabul de plumb al palatului fu coborît, rupt bucăţele şi împărţit la tunuri. Măcelarilor li se porunci să pună pentru prînz vite la frigare. Pîinea fu cărată în piaţă, acolo unde se adunau cei care aşteptau să intre în luptă şi veneau ceilalţi să se odihnească. Rîn- duiră pîinea în grămezi. Mihály, pitarul, nu mai ţinu socoteala care cît mănîncă.
Veni la brutar îmbrăcat într-un dolman frumos brun, încălţat cu cizme galbene şi nu însemnă pe hîrtiile lui decît atît: 14 octombrie, şapte sute de pîini.
Turcii se tot adunau. De pe dealuri cobora la vale un puhoi pestriţ. Tot oameni bandajaţi la mîini. Dacă nu mai mult, măcar la un deget al mîinii drepte. Cine mai era însă în stare să mişte, trebuia să se îndrepte spre ziduri.
în mijlocul pieţei din cetate fluturară prapuri de mătase. Unul cu chipul Maicii Domnului, altul cu cel al sfîntului Ştefan, al treilea cu chipul sfîntului Ioan. Prapuri tocite, cu culorile şterse, aduse din biserică. Preoţii, în veşminte viorii, stăteau la altarul improvizat dintr-o masă, pe care se aflau cele sfinte.
Coi din cetate aflaseră că se va sluji o liturghie. Ar fi fost nevoie de ea încă de la prima năvală a turcilor, dar Dobo se împotrivise, socotind că nu i-a sosit încă timpul.
— Astea nu sînt decît încercări I obişnuia să spună. Pînă să dea ei cu adevărat năvală, soseşte oastea regelui.
Acuma însă nu mai încăpea nici o îndoială că urma lupta decisivă.
Toată lumea era spălată, periată, îmbrăcată în straiele cele mai bune. Ofiţerii, cu haine în toate culorile florilor, cu cizme roşii şi cu pinteni; îşi răsuciseră mustaţa şi-şi puseseră pană la coif. Pe Mekcsey lucea o cămaşă nouă din zale de oţel. La oblînc avea două săbii: una din ele era cea

şerpuită, pe care nu obişnuia s-o poarte decît la zile mari.
Gergely Bomemissza avea un coif de oţel cu vîrful ascuţit şi cu trei pene albe de cocor, prinse într-un picior de pasăre din argint. Pe piept, platoşă de fier, iar pe braţe un dolman roşu din piele. Pe mîini îşi trăsese mănuşi de mătase, învelite în ochiuri mărunte de oţel. La gît i se vedea un guler răsfrînt, cu broderie de aur.
Zoltay nici nu se putu stăpîni să nu zică :
— Măi, da' ce guler de mire ţi-ai pus ?
— E lucrat de soţia mea, răspunse cu seriozitate Gergely. Dar nu l-am pus în cinstea turcilor...
Se ghicea din cuvintele lui ceea ce rămăsese nerostit: „L-am pus în cinstea morţii".
Zoltav era îmbrăcat şi el într-un dolman de piele de o culoare ştearsă, iar la şold îi zomăiau două săbii. Coiful lui n-avea vizieră, ci doar o plăcuţă de oţel, care se întindea pînă la vîrful nasului. De jur-împrejur îi atîrna pînă la umeri o plasă de sîrmă. Coiful acesta fusese, fără îndoială, al vreunui ofiţer de spahii. Il cumpărase la mezatul din cetate după prima raită în tabăra turcească.
Fiigedy era îmbrăcat de sus pînă jos în armură. Avea ochii tulburi şi se plîngea de dureri de dinţi.
— Zău că mi-e ruşine, dar, mă chinuie îngrozitor.
— Cu atît mai virtos vei lovi în turci 1 îl, mîngîia Zoltay. În astfel de împrejurări e bine ca viteţii să fie furioşi.
— Sînt eu destul de furios chiar şi fără dureri de dinţi 1 bombăni Fiigedy.
Peto nu-şi pusese decît coiful şi dolmanul din piele de căprioară. Venise călare, deoarece tot nu putea încă să umble. Se opri în spatele celor adunaţi, salutîndu-i de-acolo pe ofiţerii superiori cu sabia. Ceilalţi îşi puseseră şi ei straiele cele mai bune. Nu ca să asiste la liturghie, pentru că nici nu aflaseră încă toţi, dar simţiseră că ziua aceea era cea din urmă. Iar moartea, oricît ar fi de ponegrită, rămîne totuşi ceva de seamă 1 Cine n-avea alte haine decît cele de toată ziua şi le curăţase şi-şi unsese măcar mustaţa. Dar ochii tuturora erau înroşiţi de nopţile nedormite şi de usturimea fumului, iar feţele ofilite. Pe feţe şi pe mîini se vedeau răni proaspete, deschise, ori gata vindecate.
Nu mai lipsea decît Dobo.

Apăru în îmbrăcăminte strălucitoare de oţel, cu coif aurit pe cap şi cu pană lungă de vultur. La cingătoare avea o sabie lată cu pietre scumpe. În mîini mănuşi de fier, făcute parte din plăcuţe, parte din ochiuri din argint. În mînă, o lance cu vîrful aurit şi cu mîner de catifea roşie.,
Cei doi aprozi ai săi erau îmbrăcaţi şi ei la fel, în armură din cap pînă-n picioare. Cu sabia scurtă la cingătoare. Iar părul scăpat de sub coif le cădea în valuri pe umeri.
Dobo se opri în faţa altarului şi-şi scoase coiful. Cei doi preoţi nu erau în stare să vorbească, aşa că Mekcsey vorbi poporului:
— Fraţilor — zise, luînd coiful pe braţ — după năvala de ieri a turcilor, îi vedem adunîndu-şi iar oştile. Azi toată puterea duşmanului se va măsura cu puterea noastră. Dar cu noi este Dumnezeu, în zadar se împotriveşte păgînul voinţei Domnului. Noi ştim şi vedem ca Isus cel viu e printre noi. Să cădem în genunchi şi să ne rugăm !
Zornăit de arme : oamenii din cetate îngenunchează toţi deodată.
În locul preotului, începu Mekcsey rugăciunea. Tatăl nostru…
O rostiră în şoaptă.
După „Amin", se aşternu o tăcere solemnă.
Părintele Márton se aplecă spre Mekcsey şi-i şopti ce să mai spună.
Mekcsey se ridică şi vorbi din nou:
— Aceşti doi slujitori credincioşi ai Domnului vor ridica acuma darurile sfinte, ca să ne dea tuturora iertarea păcatelor. Ceasul nu ne îngăduie să ne împărtăşim fiecare în parte. În asemenea împrejurări, biserica ne dă dezlegarea de păcate chiar şi fără spovedanie. Că- iţi-vă în inimile voastre pentru păcatele săvîrşite I
Şi îngenunche din nou.
Ministrantul sună din clopoţel. Părintele Bálint ridică sfintele daruri. Poporul ascultă cu capul plecat cuvintele dezlegării murmurate de bătrînul preot.
Cînd ridicară din nou capul, sfintele daruri erau pe masă, iar preotul, cu mîinile întinse pentru binecuvîn- tare, nemişcat, privea cu ochii în lacrimi spre înaltul cerului curat.
La sfîrşitul ceremoniei, Dobó îşi puse iar coiful. Se urcă pe o piatră şi vorbi cu solemnitate :

— După Dumnezeu e rîndul meu să vă vorbesc. Acum treizeci şi patru de zile am jurat să nu închinăm cetatea. Şi nu ne-am călcat jurămîntul. Cetatea a înfruntat năvala turcilor cum înfruntă stînca furtunile. Acuma urmează ultima încercare. Am cerut ajutorul lui Dumnezeu. Cu inima curăţită de păcate, gata de moarte, luptăm să ne păstrăm cetatea şi patria. Fără seamăn e vitejia cu care aţi apărat pînă acum cetatea şi fără seamăn e şi înfrîngerea suferită pînă acuma aicea de turci. Am încredere în puterea noastră 1 Am încredere în tăria inimilor noastre 1 Am încredere în Fecioara Maria, patroana Ungariei I Am încredere în regele sfînt Ştefan, al cărui suflet este neîncetat alături de poporul maghiar I Şi-mi pun cea mai mare nădejde în Dumnezeu I Să pornim, fraţilor, cu toate puterile, şi să luptăm pe viaţă şi pe moarte I Răpăiră tobele şi răsunară trîmbiţele.
Vitejii îşi luară sulițele cu îndîrjire şi se împrăştiară în cete. Dobo încălecă. Cei doi aprozi îl urmară călări.
Ajuns sus, Dobo cercetă cu privirea totul. Văzu că pe pajişte şi pe colinele îndepărtate caii turcilor păşteau singuri, neînsoţiţi de soldaţi. De jur-împrejur era o pădure mişcătoare de sulițe. Turcimea se revărsase ca apele mării în jurul cetăţii.
Pe colina Kirâlyzsek se urcaseră şi cele două paşale. Aii paşa, cu obrazul gălbejit de babă, sub un turban uriaş în formă de pepene galben. Celălalt paşă : un uriaş cu o barbă mare, căruntă. Amîndoi purtau caftane albastre de mătase ; al lui Aii însă era mai deschis la culoare. La fiece mişcare, diamantele armelor lor vîrîte la cingătoare aruncau scîntei albe.
Begii conduceau oştirile încălecaţi pe cai minunaţi. În afară de ei nu mai erau călare decît agii şi iasaulii. Ceilalţi toţi mergeau pe jos. Printre flamurile de luptă turceşti, atrăgea luarea-aminte un steag mare negru, pe care cei din cetate nu-l văzuseră încă niciodată. Numai ofiţerii înţelegeau tîlcul acelui steag negru : „Vom fi fără îndurare I Fiecare suflare omenească din cetate e sortită pieirii".
Pe la amiază începură să bată tunurile turceşti şi răsunară cele două fanfare.
În jurul cetăţii, peste tot numai nori de fum. Strigătul *Allah akbăr!* cutremură pînă şi zidurile.

Cei dinăuntru aprinseră şi ei focurile.
Dobo îi rîndui pe ţărani, pe femei şi pe toţi ceilalţi care se trăseseră în cetate lîngă cazane şi lîngă ziduri. Dar pînă şi bolnavii se tîrîseră cum putuseră afară. Toţi cei care se puteau ţine cît de cît pe picioare îşi părăsiseră culcuşul, hotărîţi să fie de ajutor, dacă nu altminteri, barem strigînd mai departe chemările ori poruncile căpitanului. Veniseră pînă şi unii care aveau amîndouă mîinile bandajate. Aceştia se aşezaseră cum putuseră lîngă foc, pentru a împinge din timp în timp cu picioarele bucăţi de lemne sub cazane.
în case nu mai rămăsese nimeni în afară de copii, iar în palat cele două femei...
Jupîneasa Balogh... biata doamnă Balogh... îşi dăduse feciorul la şcoala de viteji: nu îndrăznise să-i ceară lui Dobó să-l scutească de slujbă în timpul luptei. Băiatul era încă plăpînd. Cum avea să poată ţine piept fiarelor păgîne ? Dar nimic, în afară de paloare, nu-i trăda teama pentru viaţa copilului. Voinţa de fier a lui Dobó înfrînsese pînă şi îngrijorarea ei. Cînd ridica ochii la Dobó, nu mai cuteza nici măcar să răsufle. Era şi ea la fel cu soldaţii: la o vorbă a lui Dobó făcea orice cu o supunere oarbă. Voinţa lui îi însufleţea pe toţi. Nici nu mai era nevoie să vorbească, era de ajuns un semn şi oamenii înţelegeau ce au de făcut.
Ce s-ar fi ales de cetate dacă pe Dobó l-ar fi aoucat cît de cît frica ? Le ceruse tuturor să fie cu băgare de seamă, îi puse să îmbrace platoşe, zale, coifuri. Cînd moartea se arătă însă deasupra zidurilor, duse poporul cetăţii împotriva ei fără să mai ţină seama de ceva. -— Nimeni nu e mai de preţ decît patria ! Zilele în care dădeau turcii năvală la ziduri erau chinuitoare pentru biata femeie. în fiecare dimineaţă, cînd fiul ei i se alătura lui Dobó, tremura ! Cerceta îngrijorată, ceas cu ceas, dacă n-a fost cumva nimerit de vreun glonte. Şi cum se bucura de fiecare dată cînd intra de serviciu aprodul Kristóf, iar fiul ei se întorcea în palat ostenit şi cu pulbere de puşcă pe haine ! îl îmbrăţişa şi-l săruta de fiecare dată, de parcă s-ar fi întors din vreo călătorie îndepărtată. îi pregătea să se spele şi să se îmbrace. îi pieptăna şi-i peria părul lung, mătăsos. Şi-i punea dinainte toate bunătăţile care se găseau prin bucătărie.

„Cine a murit ? Care dintre ofiţeri a fost rănit ?"
Acestea erau întotdeauna primele întrebări ale celor două femei.
Băiatul nu ştia cine-i Eva. Credea că-i vreo boieroaică din Eger, pe care maică-sa a luat-o să-i ajute la treburi în palat. Aşa că povestea nestînjenit. începea întotdeauna cu înşirarea morţilor şi încheia cu laude aduse lui nenea Gergely, care te miri de unde mai născocea atîtea! Îi era sufletul plin de admiraţie pentru nenea Gergely. Povestea cum şi cu cîţi turci îl văzuse luptînd şi cu ce anume şiretlicuri îi învinsese pe fiecare în parte.
Eva îl asculta cu ochii mari, palidă, mîndră. Nu zîm- bea decît la sfîrşit, cînd tînărul spunea că turcului nu i-a mers cu nenea Gergely !
în furtuna năvalei turceşti cele două femei rămaseră la fereastră, plîngînd şi tremurînd. Nu vedeau decît lumea care aleirga în sus şi-n jos, fumul, ţîşnirea roşie- tică a focului şi bărbierii scoţînd blidele ca să le umple cu apă curată. Apoi, deodată, începură să fie aduşi răniţi, imul cîte unul, tot mai mulţi şi tot mai însîngeraţi.
Din clipa aceea, toată atenţia lor se îndreptă asupra răniţilor. Vai, iar este adus careva I Nu-i Balázs. Nu-i Gergely... Har Domnului! Iar aduc pe cineva... Dar cine ştie dacă nu-l aduc nici pe unul nici pe celălalt fiindcă i-o fi dus la groapa cimitirului... Ori poate îi calcă în picioare luptătorii.
Iar Eva îl avea acolo şi pe bătrînul ei tată, aproape neputincios. îl vedea adeseori străbătînd ca vai de lume drumul palatului şi purtînd la umăr un arc cît el 'de mare. Tolba îi era cînd plină, cînd goală de săgeţi. Cît de mult ar fi vrut să strige :
— Tată I Tată dragă 1 Păzeşte-te bine !
Cînd tunurile începură să bubuie, cele două femei se îmbrăţişară lăcrimînd :
— Să ne rugăm, nepoată 1
— Să ne rugăm, mătuşică I
îngenunchează, cu faţa la pămînt. începură să se roage. Şi laolaltă cu ele se rugau în fiecare zi şi-n fiecare noapte o mie cinci sute de femei de prin toate ţinuturile Ungariei de sus pînă hăt departe. Iar în locurile pe unde fugiseră de urgie, mîini mititele de copii se împreunau pentru rugăciune ;

se rugau, nevinovaţii, pentru tăticul scump care lupta la Eger :
„Doamne Dumnezeule, apără-l pe tata ! Adu-ni-l viu şi sănătos 1"
Trosnete infernale, bubuituri de tun, trîmbiţe răsunătoare, strigăte de *Isuse !*, răcnete de *Allah ! Allah !* Nori grei de fum întinzîndu-se spre cetate.
Fură aduşi răniţi. Primul, pe o targă înnegrită de sînge. Un ostaş tînăr, palid, împuşcat în genunchi. Bărbierii îl legară la repezeală. De ce şi-ar mai fi bătut capul cu el, cînd nu-l legaseră decît să-i mai dea nădejde, un ceas-două, că apoi tot avea să se prăpădească.
Aduseră şi al doilea, şi al treilea, şi al patrulea rănit. Faţa unuia era doar carne vie, îi lipseau amîndoi ochii. Dinţii, îi rămăseseră dezveliţi. Celălalt avea înfiptă în gît o săgeată, care trebuia să fie tăiată. Al treilea se ţinea cu mîna de partea dreaptă. O avea plină de sînge, de parcă ar fi purtat mănuşi roşii. Sîngele-i ţîşnea printre degete în şuvoaie groase. Se aşeză jos şi aşteptă fără o vorbă, pînă ce moartea-i întunecă privirea.
Dobó trecu prin faţa palatului în goana mare. Rămas mult în urmă, aprodul Kristóf gonea să-l ajungă.
— Unde-i celălalt ? întrebă privirea îndurerată a mamei.
— Uite-l colo, alergînd spre bastionul Sándor : duce de bună seamă vreo poruncă. Slavă Domnului 1 Vai !...
Răniţii erau atît de mulţi, încît toţi cei treisprezece bărbieri lucrau de zor. O dată cu răniţii fuseseră aduse şi trei steaguri turceşti. Strigătele turcilor erau tot mai sălbatice ; fumul prafului de puşcă întunecase împrejurimile bastionului din răsărit-miazănoapte şi coborîse şi peste palat. Nu se vedea nici la trei paşi. Ca iarna, cînd se lasă negurile.
— Doamne al îndurării I se ruga jupîneasa Balogh. Ce se-alege de noi dacă va răzbi turcul I?
— Eu voi muri 1 răspunse Eva mai albă ca varul.
Şi, intrînd în sala de arme, aduse de-acolo o sabie, sabia de fiecare zi a lui Dobó. Cu chipul îngîndurat, o puse pe masă.
Pe fereastra întredeschisă pătrundeau gemetele şi vaietele răniţilor.
— Vai, ochii, ochii! se plîngea unul. N-am să mai văd niciodată lumina soarelui!

— Am rămas schilod ! gemea altul. Mi-au tăiat amîn- două mîinile.
Răniţii erau atît de mulţi, încît bărbierii nu mai dovedeau să-i lege, cu toate că începuseră şi femeile să-i ajute ; cu obrazul palid, lucrau cu hărnicie: spălau, dădeau cu piatră acră, bandajau, ca şi bărbierii.
— Numai de ne-ar scăpa bunul Dumnezeu I se ruga un flăcău tînăr, cu cămaşa plină de sînge şi cu amîn- două mîinile la burtă.
O împunsătură de suliţă, dată de jos în sus, i-a spin- teoat burta.
, Jupîneasa Balogh tremura.
— Trebuie să ieşim şi noi! zise cu faţa chinuită. Trebuie să le ajutăm bărbierilor.
— Să vin oare şi eu ? Vin şi eu I Simt că nici cuvîntul de onoare şi nici vreo poruncă nu te poate opri să îngrijeşti răniţii.
Vîntul risipi fumul. Jupîneasa Balogh deschise uşa şi privi departe, spre bastionul-temniţă. Într-un nor de fum, îl zări pe Dobó sus pe ziduri, pălind cu sete un turc şi împingîndu-i leşul înapoi.
Aprodul Balázs era acolo lîngă Dobó, cu viziera coifului coborîtă, ţinînd la îndemînă, sub braţ, suliţa, buzduganul şi încă o sabie a căpitanului. Soarele mai răzbătea din cînd în cînd prin fum şi nori. Cu toate că vremea era răcoroasă, de toamnă, luptătorilor li se părea că e arşiţă ca în toiul verii I Din- tr-o smucitură, Dobó îşi scoase coiful şi i-l zvîrli lui Balázs. Apoi trase o batistă de la cingătoare şi-şi şterse năduşeala de pe faţă. începu să se bată descoperit.
Aprodul Balázs, neştiind cum să ţină coiful aurit, şi-l puse pe cap. •
Îi învălui fumul.
„Destramă-te, fumule, destramă-te !"
Ca şi icum ar fi auziit ruga inimii de mamă, şotmo- iogul de fum se destrămă. Balázs era în picioare, sus pe ziduri, veghind lupta lui Dobó.
Mama strigă :
— Stai mai la o parte! Mai jos!
Ca şi cum băiatul ar fi putut-o auzi în hărmălaia aceea infernală.
Şi în clipa cînd mama ridică mîna să-i facă fiului ei un semn, băiatul scăpă jos armele lui Dobó. Cu o mişcare moale, duse mîna la gît. Se clătină şi se răsuci. Coiful aurit îi căzu de pe cap şi se rostogoli.

Băiatul se prăbuşi, fără să întindă măcar mîna spre pămînt, ca să se sprijine.
Mama izbi uşa de perete, ţipînd cutremurător. Se repezi la ziduri. îşi îmbrăţişă fiul. Il plînse. Căzu la pieptul lui. îl strînse în braţe.
— Balázs ! Balázs !
Dobó se uită la ei şi-şi ridică coiful rostogolit. Chemă un soldat şi arătă spre aprod.
Soldatul ridică în braţe băiatul şi-l duse în palat, în odaia mamei.
Cu gîtul însîngerat, ca un porumbel împuşcat, băiatul zăcea mort.
— Vai mie, am rămas fără fiu ! hohoti văduva încărunţită.
— Poate nu-i decît ameţit, zise soldatul. Eu trebuie să plec.
— Bietul Balázs I îl plîngea şi Eva.
Şi desfăcu de pe capul băiatului coiful cu vizieră, apoi pieptarul de zale şi celelalte armuri.
Pe gîtul lui se căsca însă o rană mare de glonte. Pătrunsese prin spate şi ieşise prin gît.

Chipul văduvei era schimonosit de durere. Ochii îi avea roşii. Puse mîna pe sabia de pe masă, pe care o adusese Eva adineauri din încăperea cealaltă, şi se repezi afară în fum, în viforul

oamenilor, sus pe
bastionul temniţei

."Mai erau acolo şi alte femei.
Cărau sus la soldaţi apa, răşina, plumbul, de îndată ce se înfierbîntau.
— Aduceţi şi apă rece de băut! strigau soldaţii cînd se ivea cîte-un scurt răgaz. Apă! Apă !
— Femeile jos, în pivniţe ! strigă Dobó. Daţi cep la toate butoaiele şi turnaţi în cupe soldaţilor ! O parte din femei, care auziră porunca, alergară de le fluturau fustele să aducă vin.
Diacul Imre, care umbla înarmat în sus şi-n jos prin faţa pivniţei, văzînd că atîtea femei vin fuga într-acolo, •vîrî cheia în uşa pivniţei.
— Pentru ofiţeri, nu-i aşa ? o întrebă pe lelea Kocsis.
— Pentru toată lumea, domnişorule, pentru toată lumea ! Aşa a poruncit domnul căpitan.
Diacul Imre dădu uşa pivniţei la o parte :
— Cel mai bun e în fund !
Cobori apoi viziera coifului şi trase sabia. Urcă şi el iuga pe zidurile sfîrtecate ale bastionului-temniţă. Turcii năvăleau tot mai mulţi. începuseră chiar să se cţţere pe ziduri. Se luptau pe viaţă şi pe moarte cu vitejii. Dobó apucase de gît un uriaş, la care numai oasele cîntăreau vreo maiă. încercă să-l împingă înapoi. Turcul se înţepeni bine pe picioare. O clipă gîfîiră amîndoi cu ochii căscaţi. Apoi Dobó îşi adună puterile şi, răsucindu-l o dată, îl trase dincoace de zid şi-l azvîrli în curte.
Turcului îi sări coiful. Căzu între pietre, dar se puse iar pe picioare şi întoarse capul să vadă dacă nu-i vin ■tovarăşii.
Atunci ajunse acolo jupîneasa Balogh. Învîrti o dată sabia în aer de şuieră, şi capul turcului zbură de pe Tumeri.

Celelalte femei urcară şi ele sus pe bastion. Cum ostaşii, în focul bătăliei, nu le mai luau răşina aprinsă, pietrele şi 'plumbul, începură să le care ele prin Ifum, prin praf şi flăcări, şi să le răstoarne peste turcii care se căţărau în sus.

Căđeau morţii cu duiumul şi se-nmulţeau viii. Cîte-ur.< val de pietre răsturnate şi cîte-un şuvoi de răşină aprinsă şi plumb topit croiau cărare pe peretele năpădit de turci, dar grămezile de morţi nu făceau decît să uşureze urcuşul noilor cete. Viii prindeau din zbor tuiurile căzute din mîna morţilor prăbuşiţi şi cozile de cal dănţuiau din nou pe scări.
— Allah ! Allah ! învingem ! Victoria e a noastră !

— Isuse, ajută-ne !
Dobó privea cu mirare spre jupîneasa Balogh care se bătea lîngă el, dar n-avea vreme să spună nimic, fiindcă era şi el încleştat în luptă. De pe armura-i strălucitoare sîngele se prelingea de la umeri pînă-n călcîie.
Femeia dobora cu sete, unul după altul, turcii care urcau pe ziduri, dar, în cele din urmă, o nimeri o suliţă şi căzu de pe bastion pe schelărie.
Nu mai era cine s-o ia de-acolo. Bătălia se dădea acuma pe creştetul zidului. Cei vii călcau în picioare morţii şi muribunzii. Dobó se repezi pe o muchie ieşită mai în afară şi aruncă o privire în jos. Agiii ajunseseră şi ei la picioarele zidului. Veli beg; venea călare cu un steag mare de catifea roşie. Cînd văzură steagul, războinicii turci izbucniră în noi răcnete.
— Allah ne ajută ! Clipa victoriei a sosit!
Era drapelul de victorie al lui Aii paşa. El vestise în vara aceea izbînda puterii turceşti de pe treizeci de cetăţi şi forţăreţe. Niciodată nu atinsese decît raza gloriei I
Veli beg se îndreptă cu drapelul spre bastionul de pămînt, unde apărarea părea mai slabă decît în orice alt loc, fiindcă acolo luptau acum şi femeile. Dobó zări steagul de sărbătoare, cu litere strălucitoare de aur. Il chemă în locul lui pe Pető şi galopă la bastionul de pămînt.
Acolo lupta se dădea corp la corp. De fiecare dată cînd apărea cîte un turc cu steag, pierea numaidecît în adîncuri. Războinicii se băteau învăluiţi în fum şi praf. Şomoioagele cu răşină şi cununile aprinse zburau printre norii de fum ca nişte comete.
— Ajută-ne, Isuse ! ţipă o femeie.
Dobó ajunse la bastionul de pămînt în clipa în care «o piatră, venind de sus, îl nimeri în cap pe Szőr Mátyás, cel de al doilea morar. Morarul se clătină pe picioare, dar, înainte să apuce să cadă, un turc spătos, sărind 2idul, îşi împlîntă iataganul pînă-n prăsele în pieptul lui. O femeie se repezi la turc ţipînd.
Puse mîna pe sabia bărbatului ei...
— Pe el 1 Pe el!
Auzind-o, ostaşii căpătară noi puteri şi porniră iar să-i doboare pe turcii căţăraţi pe ziduri, blagoslovindu-i cu înjurături care nu vor putea fi trecute niciodată în •catastif ca păcate.

într-o parte se băteau doi turci. Unul dintre ei, cel cu platoşă, îl ucisese pe morar. Dobó, recunoscîndu-l, •se-ndreptă spre el. Văzu că era îmbrăcat din cap pînă-n picioare în oţel. Cu sabia nu-l putea lovi, fiindcă ar fi alunecat. Hotărîndu-se repede, se aruncă peste el şi-l îndesă în morarul ucis.
Turcul însă era un om voinic şi spătos. Se zbătea sub Dobó ca un peşte. în furia-i neputincioasă, muşcă oţelul de pe braţul lui Dobó, apoi izbi deodată în pămînt şi se întoarse cu faţa în sus. Din asta i se trase moartea. Dobó dădu peste gîtul gol şi-i stinse fără milă suflarea.
Nici n-apucă să se ridice, cînd o suliţă turcească, venind de sus, îl lovi în picior, îi sfîşie curelele şi i se opri în pulpă.
De durere, Dobó răcni ca un leu. Se apucă de picior, căzînd în genunchi, iar ochii lui se umeziră de lacrimile chinurilor.
— Căpitane... zise îngrozit aprodul Kristóf. Ai fost rănit ?
Dobó nu răspunse, smulse suliţa din picior şi-o azvîrli. Rămase timp de un minut cu pumnii strînşi, scrîşnind din dinţi, pînă să treacă otrava primelor chinuri. Apoi îşi încercă piciorul să vadă dacă nu cumva s-a rupt. Nu era rupt, doar sîngera. De cum îl lăsă durerea, luă iar sabia şi se azvîrli ca un tigru asupra turcilor care se înghesuiau să intre prin spărtură. Vai de cel care nimerea în calea lui!
în timp ce acolo se sfîşiau aproape cu dinţii unul pa altul, la o depărtare numai de zece stînjeni, la cealaltă spărtură se înmulţeau de asemenea duşmanii.
Sub apăsarea sutelor de turci, grinzile se năruiră, iar duşmanul năvăli înăuntru cu răcnete victorioase, că nu mai era nevoie să se caţere pe ziduri.
Se împingeau unii pe alţii. într-o mînă cu arma, într-alta cu tuiurile. Cei din frunte se repezeau cu tuiu- rile sus, pe bastion. Cei din urmă atacau răniţii şi femeile de pe schelărie.
Unul din aceştia împinse cu piciorul înzăuat focul pînă la piciorul schelăriei. Flăcări înalte se învolburară în jurul stîlpului.
Cu răniţii isprăviră uşor, femeile însă ridicară cu ţipete furioase ceaunele şi clondirele.

Nevasta lui Cocsis Gâspâr, cea lată-n şolduri, zvîrlt atît de bine cu apă fierbinte în ochii unui agă bărbos, încît aga, cînd duse mîna la barbă, rămase cu frumuseţea de podoabă în palmă.
O altă femeie puse mîna pe o ţâpligă aprinsă din celălalt foc şi izbi cu ea în capul turcului, de săriră scîntei ca nişte stele. Celelalte femei îi înfruntară pe turci cu armele.
— Daţi în ei! Nu-i iertaţi! bombănea fierarul.
Şi se repezi cu barosul să le ajute femeilor. Trei păgîni se luptau spate la spate. Pe unul din ei îl izbi în cap de-i ţîşniră creierii prin nas şi prin urechi. Celălalt turc căzu în genunchi, lovit de cineva, dar, cu toate acestea, în mîna lui sclipi iataganul, pe care-l înfipse pînă la mîner în burta fierarului.
— Ai să vii cu mine pe lumea cealaltă, cîine I zbieră fierarul.
Şi mai făcu o dată vînt barosului de-o jumătate de majă ; nu se lăsă la pămînt şi nu-şi duse mîinile la pîn- tec decît după ce văzu că turcul se prăbuşeşte între morţi cu coiful făcut praf.
între timp, femeile ridicaseră toate armele de pe jos şi se băteau cu turcii ţipînd înfuriate. Basmalele le căzuseră. Părul li se desfăcuse. Fustele lor fluturau şi se răsuceau în focul bătăliei, dar nu se mai gîndeau că sînt femei: se repezeau la turci strigînd. Săbiile lor nu opreau nici o lovitură. îndurau fără să crîcnească. Dar şi turcii aveau de îndurat din partea lor.
— Trăiască femeile ! se auzi din spate strigătul lui Pető.
Şi, zărind focul care lingea stîlpul de susţinere, puse mîna pe-o găleată şi-o tumă de-a lungul stîlpului.
Hotnogul adusese o ceată odihnită. Luîndu-şi sabia, se aruncă şi el asupra unui akingi care se căţăra ca **o** pisică. îl doborî printre grinzi.
Ostaşii lui împrăştiară turcii ca pe-o pleavă. Ba unii se strecurară şi afară prin găuri.
în timp ce din barbă şi de pe sabia lui picura sînge, Dobó, îngenuncheat pe ziduri, privea în jos cu ochii încremeniţi şi răsuflînd greu.
înfuriaţi, cei din Eger ieşeau tot mai mulţi din spărturi, afară din cetate, continuînd să se bată cu turcii la poalele bastionului, printre morţi.
— înapoi ! tună glasul lui Dobó din toate puterile, înapoi!

în focul luptei, însă, oamenii nu-şi mai auzeau nici propriul lor glas.
László Tóth, un viteaz de rînd, îl zări pe begul cu ■steagul de catifea roşie. Se repezi la el cu un pistol mare şi i-l descărcă în piept. încă o săritură şi puse mîna pe drapel. Cu o altă mişcare trînti pistolul descărcat în capul unui turc. Apoi sări cu prada înapoi în cetate, în timp ce ienicerii tăiau în bucăţi pe cei cinci ostaşi ieşiţi o dată cu el.
Dobó nu văzu decît că Veli beg se răsturnă mort de pe cal şi că steagul de victorie al paşei fusese luat de un maghiar. Făcu semn trupelor odihnite unde să se bată. Mai strînse o dată cîrpele însîngerate de pe bra- ţu-i stîng şi coborî fuga la spărtură.
Pető, care descăle- case, se afla acolo şi se pregătea să dea foc unui tun-, postat în dreptul spărturii.
Lovitura aceasta îi respinse pe ienicerii care se năpustiră să ia înapoi steagul.
— încărcaţi! îi strigă Dobo tunarului Fayrich. Patru din voi să rămînă aici. Aduceţi pietre şi grinzi L Dacă mai e timp !
Şi, cu puteri reînnoite, vijelia de foc făcu iar prăpăd pe bastioane.

20

Cu mortul rămase numai Eva.
Se uita la el îngîndurată. Deodată făcu o mişcare : îşi puse coiful pe cap, platoşa pe piept, zalele pe braţe. Băiatul era de mărimea ei. Se îmbrăcă în lucrurile lui.
Sabia tînărului îi păru a fi prea scurtă. Intră la Dobo şi luă de pe perete un pumnal italian lung şi drept. Legă cureaua minerului în jurul încheieturii mîinii. Teaca o lăsă acolo.
Se repezi afară cu pumnalul gol. începu să alerge. Nici ea nu ştia unde. Ştia doar atîta că bărbatul ei, împreună cu Zoltay, apără cetatea exterioară. Dar în care direcţie s-o fi aflînd ? Asta n-o ştia.
La ceasul acela soarele începuse să coboare, dar, prin fumul care se învălătucea peste tot, arăta şi el ca o ghiulea aprinsă plutind în aer.
Din harta cetăţii îşi amintea că cetatea exterioară trece dinspre răsărit în formă de seceră pe lîngă broasca ţestoasă.
Soarele coboară spre dreapta, prin urmare trebuia să o ia spre stînga.
înaintea ei se iviră zornăind zece oştaşi murdari, înnegriţi de fum. Veneau alergînd. În fruntea lor

căprarul. Purtau sulițe pe umeri și alergau spre bastionul-tem- niță. Un ostaș se clătină... avea fața însîngerată. De bună seamă, ar vrea să se ducă la bărbier. Mai făcu cîțiva pași nesiguri și căzu lat.
Eva se duse să-l ridice. Dar lîngă el mai zăceau amețiți ori morți încă doi ostași. Unul dintre ei era feciorul cel mare al șoltuzului din Eger. Il cunoștea de la fereastră. Avea o săgeată în piept.
Dinspre pivniță veneau alergînd niște femei cu donițe de lemn pe cap și cu șiștare ori oale în mînă. Mergeau și ele tot spre răsărit, așa că Eva li se alătură. Trecînd fuga prin fața grajdurilor, dispărură într-un mic tunel care cobora în pantă. În tunel ardeau două felinare.
Asta-i Poarta întunecoasă. Asta leagă cetatea exterioară cu zidul sunerior.
Eva se ținu pas cu pas de eie.
Praful și fumul puturos era tot mai des. Gemetele și răcnetele ungurești și turcești, tot mai infernale. Sus, pe trepte și pe schelărie, zăceau împrăștiați peste tot morți, cei mai mulți cu fața la pămînt. Eva îl văzu printre ei și pe părintele Bálint. Zăcea pe spate. N-avea coif pe cap. Barija lui mare, albă, era înroșită de sînge. Mai ținea și acuma sabia în mînă.
Eva se împiedică într-un buzdugan cu coada lungă. II ridică și se repezi în sus pe scări. Bătălia se prefăcuse în luptă corp la corp. Oștenii îi împingeau înapoi pe turcii urcați pe creștetul zidului. O femeie azvîrli de sus un capăt de grindă aprins. O alta cumpăni un ciomag aprins și-l trînti în capul turcului.
Pe bastion bubuiră două tunuri unul după altul. Eva privi într-acolo. își văzu bărbatul cu fitilul aprins în mînă, privind iscoditor în jos, să vadă efectul loviturii.
Cinci sau șase turci rămaseră pe marginea zidului, dar fură doborîți. Apoi urmă o ciipă de liniște. Ostașii întoarseră toți capul spre cetate, strigînd cît îi ținea gura :
— Apă ! Apă !
Un ostaș bătrîn cu coif, urcat pe o piatră năruită din zid, striga chiar de lîngă Eva. Pe fața lui curgea sudoare amestecată cu sînge. Abia i se mai vedeau ochii de atîta sînge.
Eva își recunoscu tatăl.
Luă repede cupa din mîna unei femei și i-o întinse. II sprijini și-i ajută.

Bătrînul bău cu sete. Cînd luă cupa de la gură, vinul îi picura din barbă. Răsuflă uşurat.
Eva văzu că mîna dreaptă a bătrînului luase foc. Nici nu era de mirare : pînă la încheietură o avea de lemn şi de bună seamă se aprinsese din şomoioagele de paie muiate în răşină. Bătrînul nici nu-şi dăduse seamă.
Eva aruncă cupa şi buzduganul, şi-l apucă pe bătrîn de braţ. Ştia unde se încopcia mîna de lemn. Desfăcu catarama cu îndemînare şi mîna de lemn zbură în grămada turcilor.
Iar bătrînul puse iar mîna sănătoasă pe spadă şi, aplecat în afară, peste crenelurile bastionului, începu să izbească iar într-un scut de trestie împodobit cu semiluni de aramă.
Eva alergă mai departe spre soţul ei, sărind peste cîte un mort. Din cînd în cînd, se ferea de cîte-un şomoiog aprins. Gloanţele treceau pe lîngă ea, ba din faţă, ba din spate, oprindu-se-n perete. Vitejii însă beau toţi. De li s-ar fi dat apă, şi li s-ar fi părut că-i nectar I Bînd vin, li se părea că sorb puteri divine !
Peste hărmălaia turcilor, care răcneau învălmăşiţi sub ziduri, răsună strigătul lui Zoltay :
— Hai, veniţi, cîinilor ! Veniţi! Să-i trimit lui Moha- med salutări în paradis !
Iar după o clipă, doar atît:
— Noapte bună I
Turcul căruia-i vorbise aşa nu cred să-i mai fi răspuns.
— *Ileri! Ileri!* răcneau iasaulii neîncetat. Am învins ! Am învins !
Şi iar mişunau pe movilele de morţi ale mulţimii alte scări, alte scuturi.
— *Allah ! Allah !*

în cele din urmă, Eva îl găsi pe Gergely, care aprinse* vin butoiaş cu praf de puşcă şi-l aruncă jos.După aceea îşi scoase coiful. Sări în calea unei femei, îi smulse cupa din mîini şi bău cu atîta poftă, încît vinul roş îi curse pe la amîndouă colţurile gurii.
Eva dădu vinul ei unui ostaş, lăsîndu-i-l cu totul. Se întoarse să-şi ia coiful, dar, aplecîndu-se să-l ridice, îi intră în ochi fum de răşină. Pînă să-i treacă usturimea, Gergely parcă ar fi intrat în pămînt.
În timp ce se uita cînd în dreapta, cînd în stînga, ostaşii din jurul ei se făcură deodată toţi ghem la pămînt.
De jos, la numai zece stînjeni de zid, trosni salva de foc a tufengiilor. Un glonte izbi coiful Evei, crăpîndu-l.
Eva se clătină pe picioare. Fu nevoie de timp pînă să-şi revină.
Jos, tunete infernale de fanfară, răpăitul tobelor şi ţipătul trîmbiţelor.
Un iasaul cu gîtul lung urlă cu glas ascuţit la picioarele zidului:
— *Ja ajjuha!* (Aici I Aici !)
Oştile turceşti şi începură să se frămînte. În locul ienicerilor veneau asabii cu chiulafuri de piele şi akin- gii cu chiulafuri roşii.
Un derviş în straie albe, care însă în loc de cuşmă din păr de cămilă purta coif, puse mîna pe un steag şi, înconjurat de zece ieniceri bătrîni şi răcnind într-una *ileri! ileri!*, dădu năvală spre cetate.
Maghiarii nu obişnuiau să tragă în dervişi, cum însă acesta purta coif şi avea şi sabie în mînă, traseră asupra lui. Dervişul atrase şi atenţia Evei. Vîntul alungă pentru o clipă fumul şi făcu să fluture în mîna dervişului tuiul cu trei nasturi. Întorcînd privirea spre cetate, Eva văzu că dervişul are un ochi legat*
— Jumurdsâk I ţipă ea înfuriată ca o tigroaică. Şi-şi repezi din înălţime buzduganul ca pe un fulger
galben.Buzduganul trecu peste capul dervişului şi nimeri în piept un ienicer. Dervişul, auzind ţipătul, privi în sus. în aceeaşi clipă, tunurile bastionului se descărcară în ostaşii turci, iar dervişul şi toată ceata lui fură acoperiţi de fum şi sclipiri de foc.

Cînd fumul din şanţ se risipi, nu mai era nici urmă de derviş acolo. Cu toate acestea însă, zidurile se umplură din nou cu turci care se opinteau să urce. Acuma nu mai veneau numai pe scări. Un ienicer cu chiulaf alb porni de-a dreptul, fără scară, urcînd din piatră în piatră pe zidul sfîrtecat I Mîna lui găsea în tot locul de ce să se apuce, iar piciorul crăpătura în care să se vîre. Printre grinzi îi venea chiar uşor să urce. Il urmară unul, şi încă unul, zece, douăzeci. Ca gîzele primăvara, cînd năpădesc partea însorită a zidurilor. De la un cap la altul al cetăţii exterioare, se că- ţărau şi urcau tot mai sus, cu ochii aprinşi, cu gura deschisă, gîfîind. Cîte unul lua cu el şi o scară de frînghie, pe care o atîrna în cîte-un loc potrivit, iar cei de jos porneau numaidecît să urce pe ea.
Gergely dădu fuga de la bastion la spărtură; cu capul descoperit, cu o suliţă în mînă, cu obrazul în- negrit de praf de puşcă.
— Sukân ! răcni el spre un ostaş plin de sînge, care lupta cu sabia. Mai avem răşină în pivniţă ?
Avea glasul răguşit. Ca să fie auzit, se apropiase de urechea bătrînului.
— Nu ! răspunse Sukân. Nu mai avem decît un butoi de sacîz. "
— Porunceşte să fie adus numaidecît la tunul Perenyi!
Tot lîngă bătrîn lupta şi diacul Imre, pitarul. Lăsa spada şi porni fuga.
— Vitejilor — strigă Gergely — să ne adunăm toate puterile 1
Din partea cealaltă, ca un ecou, se auziră vorbele lui Zoltay.
— Dacă-i alungăm acuma, nu mai vin I
— Foc I foc I se strigă şi din alte părţi.
Femeile cărau pe prăjini plumbul topit, uleiul fier- binte şi apa clocotită.
Nevasta lui Vas Ferenc urcă repede sus cu o lopată plină de jeratic, pe care-l răsturnă în capul turcilor. Dar, în aceeaşi clipă, lovită în tîmplă de o bucată de piatră desprinsă din bastion de o ghiulea, scăpă şi lopata din mînă. Se sprijini cu spatele de un stîlp şi se prăbuşi.
O femeie voinică, plină de scrum, se aplecă s-o ajute. Fu de ajuns o privire ca să-şi dea seama că s- a sfîrşit. Privirea următoare o îndreptă spre piatra desprinsă din bastion, care zăcea lîngă nevasta lui

Vas Ferenc. Ridică piatra şi dădu fuga la ziduri cu ea. Un glonte o nimeri în piept. Şi căzu.
— Mamă I ţipă o fată cu fusta roşie.
Dar nu se plecă la pieptul maică-şi, ci mai întîi ridică piatra şi o azvîrli jos, din chiar acelaşi loc de unde voise s-o arunce maică-sa.
Piatra zdrobi doi turci. Abia după ce-i văzu căzînd, începu fata să-şi îmbrăţişeze mama, s-o plîngă şi s-o coboare pe scările schelăriei.
Sub zidurile cetăţii, prin oceanul de fum, se apropia o ceată cu scuturi de broască ţestoasă. Akingii înaintau atît de strînşi unul într-altul, încît nici nu se vedeau de după scuturi.
— Băgaţi de seamă, viteji! se auzi glasul lui Ger- gely.
—■ Apă ! Foc ! strigă Zoltay. Uite colo, colo ! Urcă de-a dreptul pe ziduri, fără scări 1
Din şanţ fu ridicat un comarnic cu acoperiş de tinichea. Patru piadzi alergară cu el la zid. Cei de pe scară apucară de el şi-l înălţară deasupra capetelor. După aceea se iviră tot alte comarnice cu acoperiş de tinichea, ca apărătorii să nu le poată sfîrteca cu tîrnă- coapele.
— Apă clocotită ! strigă Gergely. Multă !
Eva veni fuga lîngă el şi-i puse coiful pe cap.
— Mulţumesc. Balâzs ! zise Gergely. Dobo te-a trimis ?
Eva nu răspunse. 'Se repezi să aducă apă clocotită.
— Apă ! Apă fierbinte, femei I strigă din toate puterile.
În timpul acesta, sus, comarnicele cu acoperiş de tinichea fură puse cap la cap. Turcii uşor îmbrăcaţi, care se căţărau pe ziduri, săriră sub ele. Cîte unul era gol pînă Ia brîu şi tot curgeau şiroaie de sudoare pe el. Nu-şi îngreuiau capul cu coif. Ba aruncau şi de la brîu orice armă mai grea. Doar de braţ le atîrna, agăţat de-o curea, iataganul.
Numeroasele comarnice, alăturate unul lîngă altul, alcătuiau o platformă lată de fier. Se vîrîră sub ele şi cîţiva agii. Derviş beg trecu şi el fuga şanţul, aducînd tuiul cu semilună.
Cînd se întoarse, Eva, ca să fie aproape de Gergely, în fumul acela gros nu mai văzu nici un om, ci doar limbi mari de foc, iar printre flăcări şi fum sclipirea albă a săbiilor.
— Allah ! Allah !
Bum, bum, bum ! bubuiau tunurile din cetate.

Fumul devenise şi mai des, dar deodată se ridică mai sus de capetele apărătorilor, ca baldachinul alb cu volane rotunde ale unui pat. Şi se vedea limpede cum fulgeră armele turceşti în sus, iar cele maghiare în jos.
-^Apă ! Apă ! strigă Gergely.
Se vedea platforma metalică ridicîndu-se. De sus, de pe zid, cădeau vîjîind blocuri de piatră de cîte-o majă. Acoperişul metalic se deschidea, înghiţea piatra, apoi se închidea la loc.
— Apă clocotită ! strigă şi Zoltay, repezindu-se acolo.
De îndată ce-l văzu acolo pe Zoltay, Gergely cobori fuga la tunuri.
Sacîzul îl aştepta acolo, într-un butoi descoperit.
Gergely răsturnă butoiul şi le spuse tunarilor aşa :
—■ Vîrîţi-l în tunuri, peste praful de puşcă ! Pînă cînd nu mai încape ! Zdrobiţi-l pînă se face praf 1 Nu puneţi decît un dop slab I
Cei de pe zid tocmai atunci răsturnară apa clocotită peste asaltatori.

Unde nu ajungea piatra, pătrundea apa. Comarnicele începură deodată să se clatine şi să se depărteze. Turcii fugiră de sub ele răcnind *„Ej va!"* şi *„Meded!*

"Bolobocii rămăseseră sus pe ziduri. Asupra lor trase Gergely cu un tun. Dar tot nu pieriră cu totul. Gergely se repezi spre ei cu aprinzătorul de la tun.
— Gergely 1 se auzi glasul lui Pető.
— Sînt aici, răspunse Gergely răguşit.
— Am adus cincizeci de oameni. Ajung ?
— Mai adă cîţi poţi 1 Pune să se aprindă focuri şi să care apă sus.
O nouă salvă a tufengiilor se amestecă cu fumul tunurilor şi acoperi pentru o clipă peretele. Turcii uşor îmbrăcaţi, care se căţărau pe ziduri, se folosiră de clipa aceasta ca să se urce din nou pe scări.
Gergely se întoarse la tun.
— L-aţi încărcat ? întrebă.
— Da, răspunse bătrînul Kocsis Gáspár.
— Foc!
Tunul detună.
Sacîzul ţîşni din el ca o coloană de foc lungă de douăzeci de stînjeni. Săriră jos de pe zid pînă şi turcii pe care nu i-a atins decît suflul tunului. Curăţirea zidului fu urmată de răcnetele înfuriate ale ofiţerilor şi ale iasaulilor.
De pe bastion se vedea bine cum se depărtau, fugind de lîngă zid, toţi oştenii. Arabii, piadzii, muselinii, deliii, spahiii, gureliii, akingiii fugeau dea valma, îngroziţi, spre şanţuri. Unii zvîrleau din mînă, alţii din picior. Erau toţi însîngeraţi, furioşi, de nici nu mai aduceau a oameni. Nenumăraţii iasauli şi agiii nu-i puteau opri decît cu preţul unor strigăte nemaipomenite. Nici nu mai mînau înapoi cu biciul, ci cu sabia.
— Cine-i viteaz, după mine ! răcnea la ei Derviş beg.
Şi trupa însîngerată era cuprinsă de un nou avînt: cu capetele sîngerate, spumegînd de turbare, ridicară din nou scările şi se repeziră de astă dată de-a dreptul la zidul tunurilor maghiare.
Îi conducea chiar dervişul. El era în frunte. Giubeaua albă se înroşise de sînge. Merge la atac cu tuiul în dinţi şi fără scut.

38 - stelele din Eger

Pe o scară vecină era în frunte un agă, un uriaş spătos. Avea un turban cît un cuib de cocostîrc şi o sabie cît barda unui călău.
Gergely roti privirea şi-l văzu din nou lîngă el pe aprod, care se apleca furios după pietre. Aprodul

ridică o piatră mare de construcţie şi o aruncă în jos.
— Balázs — se răsti Gergely la el — pleacă de aici!
Şi la ultimele cuvinte, glasul lui răguşit sună ca un clopoţel.
Balázs nu răspunse. Avea în mînă sabia italiană, po care o luase din palat. Se repezi cu ea la scara pe care urca dervişul.
Gergely îşi aruncă privirea în jos.
— Hei! strigă la uriaşul care apăru gîfîind. Vită ce eşti ! Bivol ! continuă pe turceşte. Crezi oare că nu poţi fi atins de arme ?
Turcul tresări. Chipul lui mare şi lătăreţ încremeni cu privirea ţintă la Gergely.
De clipa aceasta se folosi Gergely, care-şi împlîntă suliţa în pieptul turcului.
Turcul apucă cu o mînă suliţa, iar cu cealaltă îl izbi din toate puterile pe Gergely. Lovitura însă nimeri în gol şi namila se prăbuşi peste un comarnic de tablă.
Între timp, dervişul ajunse sus.
Ferindu-şi capul într-o parte, Eva scăpă neatinsă de împunsătura lui de suliţă. În clipa următoare, ea-i dădu dervişului o lovitură de sabie, nimerindu-i braţul stîng, cu care se ţinea agăţat.
Giubeaua de lînă a dervişului se despică de-a lungul braţului, dar de sub ea ieşi la iveală, strălucitoare, cămaşa de zale.
Dintr-un salt, fu sus pe zid. Gîfîind înfuriat, se repezi la Eva cu sabia în mînă.
Eva se retrase doi paşi, cu sabia întinsă drept înainte, aşteptînd cu ochii larg deschişi atacul.
Turcul însă, trecut de mult prin şcoala morţii, văzuse că are în faţă spadă şi nu sabie. Ştia că nu-i lucru cuminte să te repezi în spada lungă întinsă spre tine. Se opri brusc în loc şi vru să lovească în spadă, ca s-o dea la o parte, iar cu o a doua lovitură să-l trimită pe lumea cealaltă pe flăcăuaşul care semăna a aprod.
Eva însă cunoştea această lovitură. Spada ei făcu repede un cerc de jos în sus, ocolind sabia turcului. Pînă să dea dervişul a doua lovitură, spada Evei i-a şi alunecat pe sub braţ.
îl salvă doar cămaşa de zale. Ochiurile de oţel trosniră, dar în aceeaşi clipă dervişul lovi, şi sabia lui o nimeri pe Eva în cap.

Eva nici nu mai ştia pe ce lume se află, capul îi sta să crape, vedea negru înaintea ochilor, pămîntul îi fugea de sub picioare. Ridică braţul la ochi şi căzu lîngă tun ca un sac.

21

Cînd Eva îşi reveni, în jurul ei se făcuse linişte. Unde se află ? Nu ştia.

Privi în jur. încercă să-şi dea seama. O construcţie dărăpănată de bîrne... Iar printre bîrne, cerul curat, luminat de lună şi stelele sticlind alb...

Ceva tare îi apăsa dureros spinarea.

Iar capul îi zăcea în ceva umed şi rece...

Cu mîna amorţită îşi pipăi spinarea. Dădu peste pietre fărîmate şi peste o ghiulea de fier de mărimea unui măr.

Atunci se dumiri dintr-o dată.

Era linişte, prin urmare lupta se sfîrşise. Oare cine rămăsese stăpîn pe cetate ? Turcul ori maghiarul ?

Pe crenele se auzea pasul încet, uniform, al unui străjer ; un, doi, trei, patru...

Eva s-ar fi ridicat, dar avea capul greu, ca de plumb. Mişcîndu-se, văzu totuşi că se află în apropierea bastionului şi că lîngă ea zăcea o femeie întinsă pe burtă, un soldat în mintean albastru, fără cap.

Dumnezeule sfinte I Dacă cetatea o fi în mîna turcului ?...

— Printre grinzi răzbătea lumina roşietică a unui felinar. Se apropiau paşi. Se auzi un glas bărbătesc răguşit:Pe cine să luăm întîi: aprodul ori femeia ?
„Slavă Domnului, se vorbeşte ungureşte 1"
— Pe amîndoi, răspunse celălalt.
— Totuşi, aprodul...
— Atunci să-l ducem pe aprod. Domnul căpitan încă nu s-a culcat.
Şi se opriră lîngă Eva.
— Să-l ducem la palat ori laolaltă cu ceilalţi ?
— Laolaltă cu ceilalţi. De mort, e tot aşa de mort şi ăsta ca toţi ceilalţi.
Unul o luă de picioare, celălalt de subsuori şi o ridicară pe targă.
Eva vorbi:
— Oameni buni I
— Ia te uită, va să zică domnia ta trăieşti, domni- şorule ? Slavă Domnului, domnişorule Balázs ! Să-l ducem atunci la palat.
— Oameni buni — vorbi din nou Eva cu tremur în glas — dar stăpînul meu trăieşte ?
— Trăieşte dară, cum să nu trăiască ? Chiar acuma îi leagă bărbierii piciorul domnului căpitan.
— Eu vă întreb de hotnogul Gergely.
— De diacul Gergely ? Şi înghiontindu-şi tovarăşul: — Vorbeşte aiurea.
Omul scuipă în palme, apucară de capetele tărgii şi o ridicară.
— Oameni buni — zise Eva aproape zbierînd — răspundeţi-mi: trăieşte ori nu domnul hotnog Gergely Bornemissza ?
Auzind o asemenea vorbă răspicată ca o poruncă, cei doi oameni răspunseră aproape într-un glas :
— Trăieşte, dară.
— O fi rănit ?
— La mînă şi la picior.
— Duceţi-mă la el I
Cei doi ţărani se opriră.
— La el ?
Unul din cei doi strigă la străjer :
— Hei, viteze ! încotro o fi domnul Gergely ?
— Ce vreţi ? se auzi de sus glasul lui Gergely.
— E aici domnişorul Balázs, boierule. Şi ar avea să-ţi spună ceva.
Sunet de paşi înceţi care se apropie coborînd pe scară. Gergely se apropie cu un felinar în mînă, şchiopătînd. În felinar ardea o luminare.
La capul scării se opri şi spuse cuiva :

— Cu neputinţă ! Morţii sînt atît de mulţi, încît nici în două zile nu vor putea fi ridicaţi toţi.
— Nici în patru, fu de părere un glas răguşit. Felinarul se apropie.
— Scoteţi-mi coiful ! spuse Eva.
Ţăranul duse mîna la catarama de sub bărbia Evei. în momentul acela sosi şi Gergely.
— Balázs, dragul meu — zise — bine că trăieşti 1
Ţăranul desfăcu legătura şi scoase coiful. Pe Eva o săgetă o durere arzătoare.
— Vai! strigă.
Căptuşeala coifului se lipise de sînge şi păr, iar ţăranul n-avea de unde şti că aprodul are rană la cap.
Gergely puse felinarul jos şi se apleacă spre Eva. Ea văzu că obrazul lui Gergely era încă tot atît de mînjit cum fusese în toiul luptei, barba şi sprîncenele pîrlite. Mîna dreaptă îi era bandajată. Dar nici chipul ei nu era de recunoscut de atîta sînge şi de atîta scrum. Nu i se mai vedea decît albul ochilor.
Gergely fu străbătut de acelaşi fior cald, pe care-î simţise în ziua cînd, fiind cu gîndurile la roata de foc, zărise ochii aceia la fereastra palatului. Privirile lor se întîlniră pentru o clipă.
— Gergely ! zise atunci femeia.
— Eva I Eva I Cum ai ajuns tu aici ?

Şi cum în clipa aceea îşi aminti fulgerător tot ce auzise despre fiul său şi de purtarea femeii pe care o luase drept aprod, îşi dădu seama de tot ce era mai dureros în întrebarea lui. Lacrimile îi ţîşniră din ochi, prelingîndu-i-se peste obrazul înnegrit de fumul armelor.După năvala aceea îngrozitoare, trei zile în şir fură căraţi morţii. îngroparea lor fu lăsată în seama dervişilor şi a asabilor neînarmaţi. La picioarele zidului zăceau mormane de leşuri. În şanţuri sîngele se strînsese baltă, încît trebuiseră să întindă pe alocuri podeţe ca să se poată trece. Iar în jurul morţilor era plin de scuturi. Stindarde, săbii, sulițe, arcuri, puşti frînte şi împrăştiate şi o Iduhoare îngrozitoare.

Turcii îşi cărau zi şi noapte morţii. Numai de sub zidurile cetăţii exterioare ridicară opt mii. Abia a treia zi curăţară locul şi de ultimul mort, cînd stolurile de corbi trebuiau alungate cu puşca. Pierderile fuseseră însă mari şi în cetate. În dimineaţa de după asalt, părintele Márton oîntase *Absolve Domine* pentru trei sute de morţi.

Cei trei sute de morţi zăceau în şiruri lungi în jurul gropii comune. La mijloc, părintele Bálint în cămaşa bisericească, în stolă. Lîngă el, Cecey, decapitat. Opt hotnogi, aprodul Balázs cu maică-sa Máté Szőr, morarul din Maklár, Gergely, fierarul din Felnémet, Gasparics, nevasta lui Vas Ferenc, lelea Balogh, femei, fete, mulţimea nenumărată şi tăcută a morţilor de nerecunoscut, ciopîrţiţi şi însîngeraţi. Ici-colo, numai cîte un cap. În alte părţi, doar cîte un braţ, cîte o haină însîngerată, cîte un picior încălţat.

La înmormîntare luară parte ofiţerii rămaşi în viaţă. Dobó era şi el de faţă, cu capul descoperit şi cu drapelul cetăţii în mînă. Cînd preotul mirui morţii, Dobó luă cuvîntul şi vorbi cu glasul şovăitor, trist.— Stau în faţa voastră cu capul descoperit, tovarăşi de vitejie, care, sîngerînd şi arzînd în foc, aţi cunoscut moarte de martir. Sufletul vostru se află acum dincolo de stele, în patria veşnică ; rămăşiţele voastre pămîn- teşti vor fi binecuvîntate astăzi şi în vecii vecilor. închin în faţa voastră, eroi slăviţi, drapelul cetăţii. Aţi murit pentru patrie. Răsplata voastră e în ceruri 1 Rămî- neţi cu bine ! În gloria veşniciei ne vom revedea în faţa regelui sfînt Ştefan.

Morţii fură coborîţi unul cîte unul, în timp ce tunurile cetăţii bubuiau.

Fulgi albi de nea începură să cadă din înalt.
Duminică, 16 octombrie. Dobó dormi după-amiază un ceas, apoi, după ce se trezi de-a binelea, încălecă şi se duse călare la bastionul Sándor.
Cei din cetate nici nu mai reparau zidurile, ci se mulţumeau să stea de veghe la spărturi.
Era o zi de toamnă rece, înceţoşată.
Tunurile turceşti bubuiau într-una.
— Ia du-te tu, Kristóf dragă — zise Dobó către aprodul său ■—■ la bastionul Bolyky şi vezi ce fac cei de-acolo ? Eu plec la poarta veche.
Kristóf, bandajat şi el la unul din ochi, încălecă.
La poarta întunecată îşi legă calul de un stîlp şi-o luă fuga pe jos. Apoi, de-a lungul zidului, pînă la Bornemissza.
în dreptul unei spărturi îl nimeri un glonte de puşcă şi se prăbuşi de pe zid.
Străjerul îl înştiinţă pe Zoltay strigînd :
— Domnule hotnog I Aprodul cel mititel a căzut.
Zoltay urcă pe ziduri întristat. Văzu pe pieptul băiatului pata mare de sînge. Ostaşul îngenunche lîngă el şi, cum băiatului îi căzu capul în piept, îi scoase coiful.
— Du-te numaidecît la domnul căpitan, zise Zoltay îmbrăţişînd băiatul. înştiinţează-l.
Băiatul mai trăia încă. Faţa îi era ca de ceară. Se uită la- Zoltay cu ochii tulburi şi şopti :
— înştiinţează-l că am murit.
Oftă şi muri.
În dimineaţa următoare se treziră fără să mai audă tunurile. Corturile se zăreau albe pe coline şi pe coasta dealurilor, dar turcii de loc.
— Sa fim cu băgare de seamă — se îngrijoră Dobó — să nu cădem în vreo cursă 1
Şi rîndui străji la tunelurile de sub pămînt, precum şi sus, la spărturi.
Căci pe creasta zidului nu se mai prea putea sta ni-căieri. Cetatea ajunsese ca un caş ronţăit de şoareci. Cînd umblai pe lîngă zid, se întîmpla să se prăvălească şi singur.
Cum stăteau şi se uitau la ciudata pustietate şi tăcere a corturilor turceşti, cineva zise ca şi cînd şi-ar fi dat cu părerea :
— Au plecat...
Vorba fu repetată în toată cetatea, ca focul care se-n- tinde cu repeziciune în iarba uscată :
— Au plecat 1 Au plecat!

Şi cu o bucurie din ce în ce mai mare :
— Au plecat! Au plecat!
Ofiţerii însă nu îngăduiră nimănui să treacă dincolo de ziduri.
La un pătrar de ceas după răsăritul soarelui, străjile vestiră că vine o femeie. După feregeaua de mătase neagră care-i acoperea capul se vedea că-i turcoaică.
Venea dinspre Maldăr. Călare pe un catîr. înaintea ei, în şaua înaltă, un copilaş ungur. Catîrul era condus de căpăstru de un băiat de vreo cincisprezece ani.
Nu-i deschiseră poarta. Dar nici n-ar fi avut ce-i deschide, căci poa.rtă nu mai era.
Femeia intră călare printr-o spărtură. Cum nu- ştia ungureşte, nu strigă decît cuvîntul acesta :
— Dobó ! Dobó !
Dobó, urcat în vîrful ruinelor porţii, stătea şi privea spre Füzes-Abony. O văzuse pe turcoaică venind. Şi-şi închipuise numaidecît că e mama micului Selim. Cu toate acestea, o dată ce femeia striga numele lui, coborî de pe ruine şchiopătînd.
Turcoaica îngenunche la picioarele lui. După aceea ridică iar capul şi, rămînînd îngenuncheată, întinse spre el copilul maghiar :
— Selim I Selim ! implora împreunîndu-şi mîinile.
Copilul ungur părea de vreo şase ani. Un copilaş oacheş cu privirea isteaţă. Avea în mînă un căluţ cioplit din lemn.
Dobó puse mîna pe căpşorul copilului.
— Cum te cheamă, dragul meu ?
— Jancsi.
— Dar numele celălalt ?
— Bornemissza.
Dobó se întoarse spre bastionul Sándor zguduit de bucurie.
— Gergely I Gergely ! strigă. Alergaţi repede după hotnogul Gergely.
În momentul acela însă Gergely sosea alergînd din toate puterile.
— Jancsi, dragul meu I Jancsi! strigă lăcrimînd.
Îi venea să-şi mănînce copilaşul.
— Hai la măicuţa ta !
Turcoaica se agăţă de băieţaş cu amîndouă mîinile. Apucă de el cum înhaţă vulturul mielul.

— Selim I strigă cu ochii ieşiţi din orbite. Selim I Se vedea că-i în stare să sfîşie copilul, dacă nu şi-l va recăpăta pe al ei.
O clipă mai tîrziu, Eva ieşi din palat în cămaşă de noapte. Avea fruntea legată cu o basma albă, la faţă însă se înroşise de bucurie. Venea alergînd cu puiul da turc pe care-l ţinea de mînă. Micuţul 'Selim purta obişnuitele sale straie turceşti şi alerga pe lîngă Eva cu o bucată mare de cozonac în mînă.
Amîndouă mamele alergară fiecare la copilul ei cu braţele deschise.
Una din ele strigă :
— Selim 1
Cealaltă strigă :
— Jancsi dragă !
Şi îngenunchează fiecare lîngă copilul ei. Îi îmbrăţişară şi-i sărutară.
Şi cum cele două mame stăteau îngenuncheate, se uitară deodată una la alta şi-şi dădură mîna.
Turcii fugiseră într-adevăr.
Varsányi, care apăru în cetate îndată după sosirea femeii, povesti că paşalele voiseră să dea încă un asalt, dar ienicerii, cînd fură înştiinţaţi despre asta, trîntiră armele jos în faţa cortului paşalelor. Şi începură să strige înfuriaţi :
— Nu mai luptăm ! Chiar de-ar fi să ne spînzuraţi pe toţi, nu mai luptăm 1 Allah a trecut de partea ungurilor 1 Nu luptăm împotriva lui Dumnezeu !
Ahmed paşa, plîngînd şi smulgîndu-şi barba, îl mustră pe Aii paşa în faţa oştirilor:
— Ticălosule, ziceai că cetatea Eger e un staul prăpădit, iar poporul din ea nişte oi 1 Acuma să duci tu singur sultanului vestea ruşinoasă I
Şi numai cuvintele înspăimîntătoare ale begilor împiedicară cele două paşale să nu se încaiere în faţa ostaşilor.
Ofiţeri nu mai rămăseseră decît foarte puţini. Veli beg fusese luat de pe cîmpul de luptă pe targă. Iar pe Derviş beg îl găsiseră sub ziduri abia pe la miezul nopţii, pe jumătate mort.
Oastea turcească fusese cuprinsă de o asemenea amărăciune, numărul celor răniţi era atît de mare, încît paşalele nici nu apucară bine să dea porunca de întoarcere, că cetele o şi luară din loc. Cei care-şi aveau tabăra sub Felnémet dădură foc satului şi porniră la drum la lumina focului. Nici ceilalţi nu

aşteptară să se facă dimineaţă. Îşi lăsară acolo corturile şi calabalîcul şi porniră la drum.
Auzindu-l pe Varsányi, cei din cetate se bucurară de parcă moşteniseră pămîntul. Oamenii dănţuiau. Dădeau cu cuşmele de pămînt. Ridicară steagurile turceşti. Des- cărcară tunurile. Părintele Márton înălţă spre cer crucea pe care o avea în mînă şi cu glasul celui care tresaltă de bucurie strigă :
— *Te Deum laudamus!*
Căzu în genunchi şi se prosternă la pămînt; sărută crucea. Plîngea.
Clopotul fu dezgropat. Grinda pe care atîrna de obicei fu aşezată pe doi stîlpi. Clopotul răsună. Bim-bam-bim-bam !... suna cu voioşie clopotul şi, în timp ce părintele Márton cînta în mijlocul pieţei cu crucea în mînă, poporul îngenunche în jurul lui; Dobó îngenunche şi el.
Pînă şi răniţii se tîrîră afară din ungherele lor şi din încăperile de sub pămînt şi îngenunchează alături de ceilalţi.
Dar, deodată, Nagy Lukács strigă cît putu de tare :
— După ei, dumnezeii lor de păgîni I
Privirile celor înarmaţi fulgerară către Dobó. Dobó încuviinţă.
Cîţi cai se mai găseau în cetate, toţi fură încălecaţi de oşteni. Se repeziră afară din cetate, luînd-o spre Maklár, după turci.
Iar pedestrimea dădu năvală peste corturi. Se întoarseră cu o sumedenie de gloanţe, arme şi praf de puşcă. Cît priveşte corturile, şi peste o săptămînă tot mai cărau la ele.
Seara, călăreţii se întoarseră în cetate încărcaţi toţi cu pradă.
Trei sute dintre locuitorii cetăţii zăceau morţi în cimitirul comun, iar, împrăştiaţi în toate părţile, pe paie şi pe fîn, în interiorul cetăţii, zăceau două sute de grav răniţi, despre care nu se ştia dacă vor supravieţui ori nu groaznicelor schilodiri suferite.

Ofiţerii superiori erau şi ei răniţi, toţi. Dobó şi Bornemissza, la mînă şi la picior ;

Zoltay zăcea în pat;
Mekcsey era din cap
pînă-n picioare
numai răni — cît
priveşte părul,
barba, mustaţa şi
sprîncenele, le avea
şi el pîrjolite ca şi
Dobó, Bornemissza şi
cea mai mare parte
din luptători; Fügedy
era atît de bandajat
la cap, încît nu i se
mai vedeau decît
ochii şi urechile. Îi
mai lipseau şi trei
dinţi, pe care i-i
zburase o lovitură de

buzdugan dată de un turc. Dar nu era prea supărat, fiindcă scăpase şi cel care-l durea

.Nerănit nu scăpase nimeni. Adică, totuşi cineva: ţiganul.
Ultimul raport al lui Sukán glăsuia aşa :
— Mărite domnule căpitan, vă înştiinţez că toate ghiulelele de tun mai mari căzute în cetate au fost adunate şi numărate.
— Cîte ?
— Apoi, fără sutele care sînt îngropate în ziduri, mai lipsesc cinci bucăţi ca să fie douăsprezece mii.

ÎNCHEIERE

Cel pe care-l interesează ce s-a mai întîmplat după asediu în cetate poate găsi informaţii în cărţile de istorie. Şi eu tot de-acolo mi-am notat pe scurt următoarele :
Cînd, înainte de asediu, Dobó a cerut ajutorul adunării din Sziksza, i s-a răspuns, adică lui Mekcsey care-l reprezenta, următoarele :
— Dacă nu eraţi destui, de ce v-aţi păstrat slujbele ?! Dacă aţi mîncat bucata cea gustoasă, soarbeţi acuma şi zeama !
La asemenea vorbe cei doi căpitani răspunseră abia după asediu, cînd ieşiră amîndoi din slujbă.
Vestea victoriei zbură cu repeziciune spre apus. Europa se veselea şi nu prididea cu laudele. La Roma papa sluji un Te Deum. Regele primi de pretutindeni scrisori de preamărire. Vienezii se minunau de steagurile cucerite de la turci şi trimise la Viena. (Drapelul de catifea al lui Aii paşa se mai vede încă şi astăzi printre trofeele Habsburgilor.)
Regele trimise la Eger pe căpitanul major Mátyás Sforzia, să-i convingă pe Dobó şi pe Mekcsey să-şi păstreze slujbele. Aceştia însă rămaseră neînduplecaţi.
— Ne-am făcut datoria — răspunse Dobó — şi bine ar fi fost să şi-o fi făcut şi alţii! Transmiteţi maiestăţii sale expresia respectelor noastre.
După aceea, regele numi în locul lui Dobó, la căpitănia cetăţii Eger, pe Gergely Bornemissza.

CUTRINŞUL

Pag.

Cuvînt înainte..... 5

Unde se nasc vitejii maghiari ?..... 9

Partea a doua

Buda a căzut..... 81
Leul în robie..... 189
Partea a patra

Cetatea Eger în primejdie..... 306

Partea a cincea
Intupecime de lună **Responsabil de căite: M.**
Adi Tehnoredactor : G. Stroininf Corector : E. Gavanescu
.. —— — —— . ***.. Coma-ida 14 94.***
-1 R°P.R
Planșe tiefdruck A. nr. 03843. Pentru ^bibliotecile mici
Casa Scinteii» „. I. V. STALIN", București

i